1658

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
20 — M
16

C 14 . a

VERAE, CHRISTIANAE,

CATHOLICAE'QVE DOCTRINAE SOLIDA PROPVGNATIO.

VNA CVM ILLVSTRI CONFVTATIONE PROLEGOMENORVM,
quæ primùm Ioannes Brentius aduerſus Petrum à Soto Theologum ſcripſit, deinde verò Petrus Paulus Vergerius apud Polonos temerè defendenda ſuſcepit.

Autore Reuerendiſsimo in Chriſto Patre atq; Domino, D. Stanislao Hoſio, Epiſcopo Varmienſi.

Opus elegantiſsimum, nunc recèns æditum, & in quinq; libros diſtributum, noſtri temporis hæreſes primùm ab origine recenſens, dein eas complectens controuerſias maximas, quæ nunc de fide & religione potiſsimùm agitantur, vti ſequens mox pagina indicabit.

CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA SCALA

S. Marie de Scala

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LVIII.

ARGVMENTA QVINQVE LIBRORVM HVIVS OPERIS.

Liber primus recenſet ab origine noſtri temporis hæreſes.

Secundus agit de legitimis Iudicibus rerum Eccleſiaſticarum.

Tertius docet de autoritate Sacræ Scripturæ.

Quartus eſt de Traditionibus.

Quintus tractat de Catholica Eccleſia.

In quorum capitum maximè nunc inter Doctos controuerſorum tractatione, præter multiplicem & recõditam eruditionẽ, habes Confutationem ſolidam argumentorum, quæ Brentius & ſimiles Eccleſiæ aduerſarii hac ætate potiſsimùm adferre, & Catholicis obiectare conſueuerunt. Nec eſt vlla ferè materia de religione hoc tempore controuerſa, de qua iudicare non poſsit, qui huius autoris opus excuſſerit diligenter.

SERENISSIMO ET CHRISTIANISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO SIGISMVNDO AVGVSTO, DEI GRATIA REGI POloniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, &c. Domino & Hæredi, Domino clementiſsimo.

VIDI SERENISSIME REX LIBELLVM QVENdam Ioannis Brentii, quem tibi Petrus Paulus Vergerius dicare veritus nõ eſt: neq; ſine magna animi mei moleſtia legi. Vocat is libellum hunc aureum, ſed ego non facilè crediderim, aurum illud, quod prouerbio celebratur, Toloſanum, maiorem perniciem iis attuliſſe, quorum eſt manibus attrectatum, quàm quantam incautis & ſimplicibus, quorum verſabitur manibus hic libellus, adferre queat: Vt ſi dici meretur aureus, non ex alio quàm ex auro Toloſano conflatus eſſe videatur. Quid enim? An non omnem ordinem in eo peruertit? án non policiam omnem deſtruit? án non profert omnia ſedulò, quæ ad pacem & trãquillitatem Eccleſiæ perturbandam pertinere videntur? Quòd ſi rectè vir quidam ſanctus, pacem omnium rerum eſſe dixit ordinis tranquillitatem, quæ poteſt ibi eſſe pax, vbi hoc agitur, vt ne quid ordine fiat, vbi nihil aliud laboratur magis, quàm vt ea, quæ terribilis eſſe deſcribitur, tanquàm acies caſtrorum ordinata, quæ ſæpè regnum cælorum in Scripturis appellatur Eccleſia, locus ille teterrimus efficiatur, in quo nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat? Ac quòd libellum talem in publicum ædendum Vergerius curauerit, nihil miror: quòd autẽ eũ tibi Catholico, Chriſtiano, Orthodoxo Regi dicare, nomẽq; tuæ Maieſtatis, quod vbiq; terrarum, ſicut aliarum virtutum, ſic verę pietatis laude cùm primis clarũ eſt & illuſtre, per hunc modũ contaminare auſus fuerit, id verò eſt, quod mirari ſatis non poſſum. Cæterùm quid ille vereatur, qui minimè contentus, ita te nuncupando tibi libro hoc, quantùm in ipſo fuit, deformaſſe: auſus eſt præterea virum longè ſui diſsimilẽ Aloyſium Lipomanum Epiſcopum Veronenſem, quo iam inde à ſexcentis propè annis, ex quo tempore Chriſti recepit Euangeliũ, nullum ex Legatis Apoſtolicis vidit Polonia, neq; ſanctiorem, neq; doctiorem: hũc talem virum, multò etiam maiore impudentia, quàm olim Auxentius Hæreticus, grauiſsimum, doctiſſimum, ſanctiſſimum virum Ambroſium, auſus eſt hic homo leuiſſimus prouocare, vt de capitibus in hoc, vt ipſe vocat, aureo libello contentis, te iudice, ſecum diſceptaret. Quid vereatur ille, quem ſic in mentem reprobam abiiſſe videre licet, poſteaquàm ſemel abnegato

Aug. li. 19. de ciui. Dei. ca. 13.

Chriſtianiſmo,Lutheraniſmũ amplexus,ex alia in aliam ſectam eſt prolapſus,vt peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicet, neq; pudeat eum in ſua malicia gloriari,dum palàm iactat, ſe quod bis Deo præſtitit iuſiurandũ, id violaſſe: cuius etiam formulam excudi typis fecit, vt qui ſit homo, teſtatum orbi faceret vniuerſo. Ego verò, quòd illius tam eminet, tamque proiecta eſt audacia,minùs miror,quem & frontem pridem omnem perdidiſſe,& ab omni Dei metu prorſus remotũ eſſe, vel ea ſola ſcripta ſatis indicant, quæ in proximis hiſce Varſchauienſibus Comitiis in vulgus ſpargi curauit. Illud non poſſum non mirari, quòd inueniuntur nihilominùs, qui non ſine quadam animorum aſſenſione commenta legant eius hominis: qui ſic ad omnem leuitatem incubuiſſe videtur,nihil vt cauerit diligentiùs,quàm ne quid vſquàm veri ſcriberet. Nolo cætera commemorare,longum enim foret. Vel hæc vna Epiſtola,quam ad Maieſtatẽ tuã ſcripſit,quot mendaciis eſt referta? Principiò religionis conſtituendæ cauſa,te Comitia fingit edixiſſe, cùm tamẽ neq; in literis,quas ad Conſiliarios regni tui ſcribi feciſti,neq; in legatione,quæ nũciis ad minora Comitia de more profectis data eſt,vel minima fuerit de religione facta mentio:quin & illud ſatis cõſtat,multis in terris Maieſtatis tuæ,qui delecti fuerant ad maiora Comitia nuncii, eis mandatum ſeriò fuiſſe,ne quam religionis mentionem iniicerent, néue quid noui de ea decerni paterentur, quod in veteri libenter eſſent acquieturi. Cuius etiam dati ſibi mandati, cùm ad maiora Comitia veniſſent,nõnulli fuerũt admoniti. Sed nec illud obſcurum eſt, quòd Maieſtas tua nulla alia de re conſultationẽ in Comitiis haberi per nuncios terrarum ſuarum voluerit, quàm quæ propriè ad Comitia pertineret,nimirùm de ratione qua regnum defendi poſſet,ineunda:quòd rectè iudicares,religionis tractationẽ ad ſynodos Epiſcoporũ, non ad regni vel imperii Comitia pertinere. Quamobrem etiam cùm res poſtulare viſa eſt,vt mentio tamẽ aliqua religionis fieret,ſic per Ioannem Ocziesky regni tui Cancellarium,virum non ſolùm ingenio prudentiaq; ſingulari & admirabili quadam dicendi facultate,ſed etiam ſumma in Catholica & Orthodoxa fide conſtãtia præditum, rem proponi feciſti,diſertis vt verbis id explicari mandares,nolle te, vt de conſtituenda religione, quæ rectè pridem eſſet conſtituta, verùm vt de eo tantùm ſententiæ dicerentur,quemadmodũ abſente à regno Maieſtate tua, prouideri poſſet, vt pax nihilominùs & tranquillitas in regno conſeruaretur:ac de communi tandem Senatorum omnium ſententia decreuiſti, ſi quis in religione nouare deinceps aliquid auſus eſſet,vt is hoſtis patriæ,publicæque pacis perturbator haberetur,ac iiſdem,quibus hoſtis patriæ,pœnis eſſet obnoxius. Hæc verò,án non ex Diametro,quod aiunt,cum iis pugnant, quæ narrat Vergerius? Quem & illud non puduit in eadem Epiſtola cõminiſci, cùm vt emẽdatio quædam fieret abuſuum & errorum, qui ſunt in Eccleſiam inuecti, nonnulli contenderent negaſſe Proceres, eam rem ad Romani Pontificis & Epiſcoporum cognitionem & diiudicationem pertinere:

cùm

cùm ex Comitiorum Decreto, quæ ſunt ante biennium Petricouiæ habita, nuncius à te miſſus fuerit ad Pontificem maximum, qui non ſolùm, quod facere Catholicis Regibus & Principibus vſitatum eſt & ſolenne, te fore ſemper in eius autoritate polliceretur, verùmetiam Legatum ab eo mitti peteret, cuius autoritate, qui ſunt in regno tuo religionis ergò motus excitati, tranquillari poſſent. Cuius legationis decernendæ, princeps in Senatu fuit, vir Illuſtris Ioannes Comes à Tarnovv, multis rebus, & bello, & pace, magna cum laude felicitateq; geſtis clariſsimus: qui non dubitauit etiam dicere, quod à Catholico Senatore dictum oportuit: Si qua facta eſſet quorumcunq; tandem rituum mutatio præter aſſenſum Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, futurum, vt Schiſmaticorum infamiã gens noſtra non effugeret. Cùm itaque non de tua magis, quàm de ſumma Senatus totius voluntate, decreta fuerit hæc ad Pontificem legatio, quòd iſte, qui tam eſt in aliena Republica curioſus, neſcire non potuit, quæ eſt huius hominis tam perfricta frons, vt audeat ſcribere, negaſſe Proceres, emendationem abuſuum & errorum, ad Romani Pontificis & Epiſcoporũ cognitionem pertinere? Cur enim tanto ſtudio mitti nuncium ab Apoſtolica Sede petiuiſſent, ſi nihil harum rerum ad illam pertinere iudicaſſent? Iam verò conuicium illud, quo Papam & Epiſcopos, quos veritatis vindices & aſſertores fuiſſe ſemper, & eſſe dubium non eſt, hoſtes veritatis appellat, nunquid à manifeſto veritatis hoſte profectum non eſt? Sed ego quò plures eius legi libellos petulantiſsimè ſcriptos, hoc magis perſpexi, non aliundè quàm ex fraude, fallaciis, mendaciis eum totum conſtare, qui nihil vnquã verius loquutus eſſe videtur, quàm cùm ſe vocat Exulẽ Ieſu Chriſti: quandoquidem ex quo tempore ſe tranſtulit in aliud Euangelium, & à Chriſti corpore præcidit, ciuis & domeſticus eſſe Dei deſiit, & extorris à Chriſto factus, in Sathanæ ſe poteſtatem ipſe tradidit, cuius ſpiritu cùm agatur, alia quàm quæ profert, proferre nequit. Neque enim falſum eſſe poteſt, quod ait veritas: Quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis ipſi mali? Videtur is ex eorum eſſe numero, quos Ioannes vocat Antichriſtos, de quibus ait: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Sic enim fuit iſte aliquando in Chriſti corpore, quomodo ſunt humores mali in humano corpore, qui cùm euomuntur, corpus releuatur: ſic & iſte, poſteaquàm exiuit, Chriſti corpus Eccleſia multùm eſt releuata, gaudendum vt ſit exiuiſſe talem. Non enim ex carne Chriſti corporis præciſus eſt, cuius membrum fuit nunquàm, ſed pectus tantùm corporis premebat, quoàd erat in corpore: magna vt ſit Chriſti corporis alleuiatio conſequuta, poſteaquàm ex eo humor iſte malus egreſſus eſt. Nos verò facilè patimur, vt ad renaſcentis quinti Euangelii defenſionem, tales vocentur: vt ſit, quod eſt in prouerbio, dignum patella operculum. Verùm de homine ſatis, idque præter animi mei propoſitum. Nunc breui cauſas accipe, quibus adductus ſum, vt hæc Brentii ſcripta,

1. Ioã. 2.

 quæ

quæ tantoperè ſuſpicit Vergerius, contrario meo ſcripto refutanda cenſerem. Pèr mihi moleſtũ accidit, cùm eum virum, quẽ non ſolùm propter doctrinam, vitæq́; ſanctitatẽ, verùmetiam propter eius perſonæ, quã ſuſtinebat, dignitatẽ, in ſumma veneratione habitum ab omnibus oportuit, ſic ab homine leuiſſimo, quaſi ad pugnam quandam prouocari viderem. Sed multò illud moleſtiùs, quòd auſum eſt os impudens, ad te ea de re ſcribere, te ſibi iudicẽ legere, tibi Chriſtiano, Orthodoxo Regi libellũ hunc dicare. Quod cùm ab aliis quoq; Hæreticis non ſemel iam factitatum eſſe deprehenderim, vt dicandis tibi ſcriptis ſuis nomẽ tuum contaminarẽt, ſuſpicionemq́; tibi conflare conarentur, quaſi non aliena ſis ab eis voluntate, qui nouatam vel euerſam potiùs religionem Chriſtianam cupiunt, diſcruciabar animi, nõ idem à Catholicis adhiberi ſtudium in hac, qua grauant iſti, tam turpi ſuſpicione diluenda. Quàmuis enim talẽ te præſtes in ea, quã à Maioribus tuis per manus tibi traditam accepiſti, Catholica, & Orthodoxa religione tuenda & conſeruanda, nulla vt eius generis in te vel minima ſuſpicio hærere queat, cùm tamen, qui te non norunt, & libellos omni genere impiæ doctrinæ refertos, tibi dicari vidẽt, & qui mos eſt quinti huius Euangelii, falſos rumores, ab improbis de induſtria, de te ſpargi audiunt, datur illis occaſio, ſecus aliquid de te ſuſpicandi. Quæ res, credibile non eſt, quantum animo meo ſæpè dolorem attulerit. Tantam enim Maieſtatem, non ſolùm crimine, verùmetiam ſuſpicione criminis vacare oportet. Hanc igitur vt amouerẽ à te, tibiq́; coram orbe terrarum vniuerſo, caſtè & integrè ſemper à te conſeruatæ religionis teſtimonium perhiberem, laborem hũc non grauatim ſuſcepi. Neq; verò me clàm eſt, quæ ſit iſtorum hominũ petulantia, quàmq́; procax conuiciandi libido, qui neſcio, cuius à quouis alio potiùs, quàm à Chriſto profecti Euangelii aſſertores videri volunt, quibus maledictis eos inſectari conſueuerint, qui ab ipſorũ opinione diſſentiunt, neq; ſtatim, quod ipſis videtur, tanquàm Dei verbum adorant. Sed ego nihil moror iſtorum cõuicia, dum nomen tuum ab ea ſuſpicione, quã tibi conflare conãtur, vindicare queam. Quin etiam ornari me interpretor, quoties à turpibus nomẽ meum traducitur: vituperari contrà, ſi lauder à talibus illaudatis. Deum precor, vt Maieſtatem tuam diu ſeruet incolumem & felicem.

Ex caſtro meo Heilsbergk, Idibus Octobris, Anno Domini M. D. LVII.

(:)

Eiuſdem Sac. Mai. veſtræ

Humilis Capellanus & ſeruitor addictiſs.

Staniſlaus Hoſius Epiſcopus Varmieñ.

PRAEMONITIO AD LECTOREM.

IN Opus tibi nouum,ſummaq; laude dignum Chriſtiane Lector,inde ex
Polonia miſſum & ab optimis viris exoptatum : quod nos eò tibi damus
libentiùs , quò certiùs perſuaſi ſumus fore , vt huius Libri lectione ſi-
mul & cauſa Eccleſiæ Dei maiorem in modum illuſtretur,& hæretico-
rum huius ætatis ſalſitas luce clariùs coarguatur . Eſt eiuſdem autoris
opus illud,quod Moguntiæ ante paucos menſes accepimus editum, &
communi Epiſcoporum in Polonia nomine publicatum ſub hoc Titulo: Confeſsio Ca-
tholicæ fidei Chriſtiana. Vtrobique nihil repetias,quod non purum,pium,ſanum,& ſalu
tare ſit,& hac quidem ætate ſcitu lectuq; dignum prorſus. Illic Catholicæ Religionis,&
doctrinæ ſyncera & luculenta , vt alibi ferè nuſquàm,extat aſſertio,digna profectò, quæ
omnium manibus noctes ac dies euoluatur: Hic eiuſdem ſanæ Catholicæq; doctrinæ ac-
cedit defenſio , quæ non ſolùm Brentium, ſed etiam eiuſdem farinæ Sectarios omnes in
præcipuis totius doctrinæ capitibus , & maximis Hęreticorum hodie omnium præſidijs
atq; extremis refugijs,ita refellit ac proſternit,vt ſi æquè iudices,vires illis omnes adem-
ptas, atque ab hoc vno velut Achille, fractas fateare neceſſe ſit:adeò decenter,grauiter,
ingenioſè,piè & eleganter excutinntur,aſſeruntur,propugnantur, quę cōtra hęreſes hoc
tempore graſſantes Catholicè diſcenda docendaq; & opponenda ſunt. Narratur autem
ab initio hiſtoria,quam certè noſſe refert,& delectat quoque plurimùm,quibus gradibus
hic in Germaniam Sathaniſmus irrepens , nihil ferè iam tutum à Sectarum contagijs,&
innoxium reliquerit. Vnde noua in orbem Euangelia , ſed minimè lęta & fauſta, ſumma
cum animarum pernicie magis & magis paſsim inuehuntur : De Autore ipſo,vt qui ſu-
perſtes eſt,non attinet dicere , quem pro dignitate laudare tam ſit nobis difficile, quàm
prędarum alijs Epiſcopum ſpectatiſsimum imitari. Nec poteſt obſcurus vulgariſque vi-
deri,qui tot annis in aula Regia verſatus, & à maximo Rege ad negotia grauiſsima,ad le-
gationes honorificentiſsimas diu multumq; adhibitus fuit. Is ſępè comprobauit ſuam fi-
dem,induſtriam atque virtutem Sarmatis,Lituanis, Ruſsis, Pruſsis, Maſouijs, Bohemis,
Germanis:Doctrinam verò & eloquentiam eam comparauit,quę & elegātiſsimo ſcripto-
re & præſtantiſsimo Theologo , & optimo Epiſcopo digna ſit. Cui rei hoc ſanè opus ar-
gumento eſt , vbi dici non poteſt , quàm ſolidè confirmetur in veteri pietate Catholi-
cum pectus , pręſertim ſi recta ſecum quis reputet tot ſectas huius temporis horrendas,
quot ſuperior ætas vno eodemq; tempore nulla ſenſit , multiſque iam inter ſe modis ita
diſſectas etiam,vt earum neque modum,neque finem vllum inuenire poſsis. Deindè cum
Sectarum harum tanq̃ peſsimarum arborum ſemina,radices, fructus atque germina, quę
noſtro & cōmuni Eccleſię malo perſentiſcimus,ritè cōſiderantur,mox apparēt huius no-
ſtrę tēpeſtatis denſiſsimæ tenebrę, ac cum his coniunctę multiplices peſtes , direq; furię
cernuntur,quę nunc agminatim in Eccleſiam irruunt, ſimulq; magiſtrę & miniſtræ ſunt
omnis impietatis,licentię,nequitię , barbariei atque vaſtitatis. Certè ſi nihil ſcriptum ex-
taret aliud,vel ex hoc vno libro perſpiceret non cęca poſteritas,quę quantaq; ſit iſta ſtulti
tia,ne dicam inſania noſtra,qui nihil ferè penſi nunc habemus, quid Apoſtoli & Apoſto-
lici viri,quid veteris Eccleſię proceres & pręclari maiores noſtri docuerint, tradiderint,
obſeruarint. Itaque(proh pudor)his nouis Doctoribus,qui veterem ſępè impietatem,er-
roreſque iam pridem damnatos & craſſos,nobis obtrudunt , his inquàm aures adhuc da-
mus ac fidimus,nimirum perinde ac leues Galathę [illegible] Pſeudoapoſtolis perſuaſi:vt iam
in hoc,iam in illud Euangelium,quod non accepimus,neque Patres euangelizarunt, ſed
hæc infelix ętas effinxit,citò transferamur,omnique vento nouę doctrinę , quę ſe Euan-
gelij nomine venditat,huc illuc inſtar arundinis circumagamur : Sed ne multis, hoc vnū
admonebimus , Petrum à Soto Theologum Hiſpanum,qui ab hoc Epiſcopo noſtro hîc
contra Brentium defenditur,pro ſe quoque ſcripſiſſe,ac eidem Brentio aduerſus Prole-
gomena eruditè reſpondiſſe. Defendit autem Sotum hîc Epiſcopus , priuſquàm Soti
opus in lucem prodijſſet,aut certè ad ipſum in Poloniam vſque perueniſſet,non tā quod
Soti cauſam propugnare,quàm ſuis Polonis conſulere voluerit , apud quos Paulus Ver-
gerius,homo ęquè faſtuoſus ac petulans apoſtata de Brentiano opere tantoperè gloriaba-
tur,

tur, vt hinc ille etſi non Theologus Catholicis inſultare, eoſq́ue ad diſputationem coram Rege publicè pronocare, non vereretur. Qua de re lege ſuprà in Authoris Epiſtola Nuncupatoria. Fuit & alius Hoſius eiuſdem nominis, Epiſcopus Cordubenſis, cuius fidem, & induſtriam ſummâ probarunt Patres in Synodo Nicæna, cùm Ariana Secta Eccleſiam Dei & Catholicos omnes miſerè exagitaret. Nunc habet ætas quoque noſtra (Chriſto gratia) ſuum Hoſium, Epiſcopum Varmienſem, cui neque ſimplex pugna eſt cum Arianis & Seruetianis illis, quę multis in locis hęrent, contagijs: ſed qui cum omnibus ferè monſtris hodie in Eccleſia graſſantibus congreditur, eaque ſic dextrè conficit, vt ſi hunc ducem ſequare, reliquias quidem agnoſcas veterum, & iampridem damnatarum hęreſum ſupereſſe, vires autem & robur illis ipſis ineſſe nullum videas, quo inferorum portæ & Sectæ iſtiuſmodi iam inter ſe diſſectæ conſiſtere, ne dum aduerſus columnam veritatis Eccleſiam præualere poſsint. At quanto rectiùs cauſa Religionis haberet, quantoq́; commodiùs & impietas diſijci, & pietas orbi reſtitui poſſet, ſi multos id genus Hoſios hæc ætas ferret, nimirum qui in paſcendo ſeruandoq́ue grege Dominico, qui in arcendis lupis, & conuincendis hæreticis non diſsimili vigilantia pariq́; doctrina, copia, grauitate, ſynceritate & fide præſtare, ſeq́; muros pro domo Dei aduerſus Philiſtæos iſtos opponere vellent & poſſent. Rogandus vtiq́; Dominus meſsis & princeps Paſtorum, vt miſertus tandem ouium diſsipatarum, quæ paſsim oberrantes, miſerè pereunt, mittat ipſe paſtores ſecundum cor ſuum, & idoneos operarios in meſſem ſuam. Amen.

(:)

INDEX RERVM
OMNIVM MEMORABILIVM QVAE TOTO HOC OPERE TRACTANTVR, MAGNO
ſtudio congeſtus, in quo numerus paginam, litera a ſuperiorem paginæ partem, b verò inferiorem imaginariè deſignat.

A

ABſtinentia quanta fuerit in primitiua Eccleſia. pagina.332.b
Aërius hęreticus contēptor pręcepti Eccleſiaſtici de Ieiunijs. pagina 207.a
Agnum ob origine mundi occiſum, vt intelligendum. 85.b
Alexandri Magni erga Pontificem Iudæorum reuerentia. 61.b
Ambroſii Epiſcopi conſtantia. 59.b
Amicitia chriſtiana qualis eſſe debeat. 301.b
Anabaptiſtæ multinarij non noſtro duntaxat, ſed etiam Auguſtini ſeculo. 21.a
Anabaptiſtæ reliquis promptiores ad quæuis perferenda. 29.a
Anabaptiſtæ reliquis Sectarijs deteriores. fol. 20.a
Anabaptiſtæ unde orti. 19.a
Anarchiam hæretici introducere moliuntur. 93.b
Anaſtaſius Papa temerè hęreſeos inſimulatur. 133.a
Antinomi quales ſint. 43.b
Apoſtoli cur ante Chriſtum mori non debuerint. 88.a
Apoſtoli & Epiſcopi ſimul & ſerui & Domini. 56.b
Apoſtolis ſolis dictum, Bibite ex eo omnes: 204.a
Apoſtoli vt quædam Chriſti decreta mutarint. 321.a
Ariani noui. 37.b
Attilæ regis erga Leonem Pontificem reuerentia. 62.a
Athanaſij laus. 278.b
Athanaſius remouet principes à cognoſcendis cauſis Eccleſiaſticis. 186.a
Auguſtinus Patrum ſententijs ſe tuetur. 265.a
Aurelianus Imper. noluit de Epiſcopis iudicare. 188.a
Auſtriacę domus laus. 188.b

B

BAlthaſar Pacimōtanus primus author Anabaptiſtarum. 19.a
Baptiſmi aqua prius conſecranda. 224.b
in Baptiſmo num trina vel vna debeat fieri immerſio. 321.b
in Baptiſmo quid ſignificet immerſio. 322.b
Baſilij de ſtatu Eccleſiæ, ſua ętate, quærimonia. 144.a
Baſilij magni laus. 304.b
Benedictus X Lnon fuit hæreticus. 135.a
Berengarij error & pœnitentia. 31.a
Blaſphemi in Spiritum ſanctum qui ſint homines. 74.a
Bonis ſemper mali permixti. 145.a
Brentij de verborum Baptiſmi forma impia aſſertio. 11.a
Brentij impudentia. 68.b
Brentij inconſtantia. 65.b
Brentij in magiſtratus Eccleſiaſticos probrum. 55.a
Brentij petulantia erga Petrum à Soto. 54.a
Brentius baptizandi formam liberam facit. 206.a
Brentius fauens Arianis, Concilio Nicæno detrahit. 214.b
Brentius quàm corruptè citet Irenæū. 288.
Brentius quàm impudenter vanus. 290.b
Brentius vult eundem & rei & iudicis perſonam ſuſtinere. 92.a
Bucerus Brentio contrarius. 218.a

C

CAdauer exhumatum vt ab Hæreticis cruci affixum. 391.b
Calicis vſus cur Laicis ablatus. 300.a
Calix Dominicus vinum aqua mixtum habere debet. 345.
Caluini impiè geſta & ſcripta. 12.a
Caluini iudicium de Lutheranis. 18.a
Caluinus quantùm tribuat Romanæ Eccleſiæ. 122.b
Canones Eccleſiaſtici non ſine grauiſſimo ſcelere contemnuntur. 221.a
Canones quidam Apoſtolorum curà poſterioribus Concilijs emendati. 81.b
Capita ſcripturæ etiam pręcipua egent explicatione. 204.b

 Capitis

Capitis nomen etiam hominibus tribui in ſcripturis. 376.a
Caput Eccleſię vt ſit etiam Romanus Pontifex. 375.b
Carbonarij cuiuſdam exemplum maximè morituris imitandum. 199.b
Cardo Lutheranæ doctrinæ quis. 47.b
Carnibus cur abſtineant Catholici. 343.b
Caroli Imperatoris defenſio, quòd hæreticos initiò non profligarit. 107.a
Carolſtadij à Luthero diſſenſio, eiuſq; cauſa. 8.b
Carolſtadij res geſtæ. 8.a
Carolſtadius primus apud Germanos ſacerdos vxorius. 8.b
Carolus V. Imperator noluit ſibi de religione iudicium ſumere. 189.b
Carolus V. Imperator vt ab Hæreticis bello vexatus, eos non abſque miraculo vicerit. 271.b
Cathedra non deſerenda ob malos paſtores. 129.a
Cathedra peſtilentię quæ ſit. 120.b
Cathedram Petri obtinens non deſtituitur aſſiſtentia Dei. 129.b
Catholici cum hæreticis non de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturę contendunt. 193.a
Catholici ex verbo Dei docent. 152.a
Catholicum quid dicatur. 366.a
Catholicus qua nota diſcernatur ab Hæretico. 373.b
Catholicus quem in iudicando ſpiritum ſequatur. 80.b
Catholicus vt ſe gerat. 81.a
Ceremonię Eccleſiæ minimè contemnendæ. 220.b
Certitudine quali ſcire vel poſsimus vel nō poſsimus eſſe nos in gratia. 28.b
Charitas Chriſtiana quid exigat à nobis. folio 136.a
Charitas etiam ſine Scripturæ ſcientia ſaluat. 232.b
Charitas, lex crucifixi. 233.a
Charitas quantùm habeat efficaciæ. 297.a
Charitas ſcopus Traditionum & Scripturæ. 295.a
Charitas, ſumma & ſcopus totius Scripturæ. 210.a
Chriſma cur non ferant hæretici. 164.b
Chriſma in Baptiſmo adhibendum. folio 220.a
Chriſma reuerenter habendum. 166.a
Chriſmatis multa myſteria. 166.b
Chriſmatis vſus quid ſignificet. 222.b
à Chriſto capite, & Chriſti corpore qui diſcedant. 239.a
Chriſtum deſperaſſe & propterea damnatū eſſe quis ſcripſerit. 37.a
Chriſtus cur dici voluerit Seruator noſter. folio 165.a
Chriſtus ſecundum legem debebat mori. folio 86.a
Chriſtus vt fuerit mortis reus. 85.a
Claues duæ. 254.b
Cleri vitia hęretici libenter commemorant. 142.b
Clerus non caruit vitijs etiam Pauli temporibus. 142.b
Cœlibatum profeſsi ſi nuptias celebrent, adulteris deteriores. 333.a.339.a
Collatio Lutheranorum & Zuinglianorum. 13.a
Colles ſublimes myſticè vt ſint hæreſiarchæ. 267.b
de Communione vtriuſq; vel alterius ſpeciei opiniones pugnātes triginta ſex. 51.a
Communio vtriuſq; ſpeciei cur defendatur à Sectarijs. 206.b
Concilia cur celebrentur. 82.a.138.a
Concilia & Pontificem quantoperè ſpreuerit Lutherus. 206.b
Concilia generalia & prouincialia vti differant. 151.a
Concilia generalia ex Traditione multa cōſtituerunt. 286.b
Concilia generalia in dubiū reuocare quàm impium. 74.a.76.a.77.a
Concilia in quibus poſsint, quibus nō poſſint errare. 81.b
Concilia legitima quæ non ſint. 81.b
Concilia priora quî à poſterioribus emendentur. 81.a
in Cōcilijs Chriſtus maximè præſens. 141.a
in Concilijs generalibus quæ olim praxis fuerit tum Catholicorum, tum Hęreticorum. 274.a
Concilijs non acquieſcere familiare hæreticis. 75.a
Conciliorum definitioni ſtandum. 74.b. folio 75.b.77.a
Concilium legitimum errare non poteſt. folio 139.b.142.b
Concilium quorum ſit illegitimum. 239.a
Concionatores hęretici ad vulgi libidinem ſuas conciones accommodant. 95.b
Concordia non eſt inter hæreticos. 161.a
Confeſsio Auguſtana à quibus recepta. 51.b
Confeſsiones variæ Sectariorum. 52.a
Confeſsioniſtę hæretici. 43.b
Coniugium inire quibus non liceat. folio 293.a
Conſtantij Imperio multiplex fides. 57.b

Con-

Conſtantinus Imper. quàm reuerenter ſenſerit de Epiſcopis. 175.a
Conſuetudo Eccleſiaſtica quantoperè ſeruanda. 343.a
Crucem Chriſti vt adoremus. 181.b
Crucis ſignú cur nobis imprimamus. 309.a
Crux cur fronti imprimatur. 222.b

D

DAEmoniaci hęretici. 37.b
Dauid tertius, & eius errores. 37.a
Deus in quibus habitet. 26.b
Diabolus quátoperè nitatur è cordibus hominum beneficiorum Dei memoriam abolere. 353.a
Diabolus qua re maximè offendatur. 396.b
Diabolus quibus gradibus nunc orbem ſeducere conetur. 397.a
Dies feſti rectè obſeruantur. 351.a
Dij alieni qui ſint. 101.b.102.b
Doctores impij à quibus declarandi. 67.b
Doctrina catholica, itemque hæretica, quæ ſit. 74.b
Donatiſtę mortis cupidi. 30.a
Dubitatio veterum de quibuſdam ſcripturę libris profuit poſteris. 195.b

E

IN Eccleſia Catholica & cognoſcédi & ignoſcendi vt ſit locus. 68.b
Eccleſia, Deo excitante, ſuos ſemper habet propugnatores. 208.a
Eccleſiæ Catholicę nomen cur ſibi Sectarij arrogent. 358.a
Eccleſię encomion. 126.b
Eccleſiæ miniſtri qui ſint. 151.b
Eccleſię pax & conſenſus ante Lutheraniſmum. 382.a
Eccleſiæ rectè nos fidere, & de ea gloriari. fol. 126.a
Eccleſię Romanę fides, ſemper Catholica fides habita. 122.a
Eccleſię Romanę laus. 121.b
Eccleſię ſimpliciter credendum. 200.b
Eccleſię ſtatus olim quàm nunc deterior. fol. 143.b
Eccleſia eſt viſibilis. 242.a
Eccleſiam contemnendam docent Sectarij. 207.a
Eccleſiam non ex electis tantùm, ſed vocatis conſtare. 247.a
Eccleſiam vt ſimul videamus & credamus. fol. 242.b
Eccleſia non ſolis conſtat electis. 364.a
Eccleſia non deſerenda propter malos prę-latos. 172.a
Eccleſia num ex humana electione & ſucceſsione conſtet. 366.b
Eccleſia quid, & cur Catholica dicta. 359.a
Eccleſia Romana in dubijs fidei conſulenda. 122.b
Eccleſia tota, non eius membra ſingula, promiſsionem habet perpetuæ præſentiæ Chriſti &c. 138.a
Eccleſia vbi ſit. 118.b
Eccleſia vetus qua praxi vſa fuerit in decernenda cauſa religionis. 174.b
Eccleſia viuum eſt Euangelium. 278.b
Eccleſia vnde agnoſcatur. 369.a.b
Eccleſia vt bonos ac malos contineat. 247.b
Eccleſia vt ſit ad Epiſcopos alligata. 378.a
Electio alia Dei, alia hominum. 367.a
Epiphanij laus. 323.b
Epiſcopi aliter quàm presbyteri in Synodis ſubſcribunt. 177.b
Epiſcopi à quibus iudicandi. 59.b
Epiſcopi cuiuſmodi ſerui. 62.b
Epiſcopi etiá mali vt eligantur à Deo. 367.b
Epiſcopi Eccleſię oculi. 183.a
Epiſcopi in Oecumenico conſilio congregati totam repreſentant Eccleſiam. 150.b
Epiſcopi principum implorant auxiliū contra hęreticos. 106.a
Epiſcopi quàm neceſſarij Eccleſiæ. 379.a
Epiſcopi qua ratione creentur apud Polonos. 149.b
Epiſcopis quantus habendus honos. 61.a
Epiſcopi veteres quales ſerui fuerint. 57.b
Epiſcoporum quanta ſeruitus. 56.a
Eraſmi teſtimonia de hæreticis noſtri temporis. 94.a.b. &c. 146.&c.
Error vnus alios ſecum trahit. 5.a
Eſau typus Iudæorum. 91.b
Euangelia quatuor noua. 36.a
Euangelici dicti Lutheri ſectatores. 7.a
Euangelici noſtri de ſuis flagitijs gloriantur. 154.a
Euangelici noſtri quàm ſint flagitijs cooperti. 146.&c.194.a
Euangelij ſumma quæ ſit. 240.b
Euangelij verbum & ſcriptura Euángelica vti differant. 231.a
Euangelio ſcripto quot annis caruerit Eccleſia primitiua. 227.b
Euangelium ante ſcripturam omnem fuiſſe. 227.b
Euangelium apud multas gentes etiam ſine ſcripto fuit. 286.a
Euangelium Lutheri à paucis receptú. 13.b
Euangelium Lutheri vnde profectum. 6.b
Euangelium ſuum Diabolus per Lutherū orſus, per Suenckfeldium abſoluit. 35.a

Euchariſtia num danda infantibus. 230.a
de Euchariſtia quanta ſit diſceptatio hodie. 228.b
Eudoxij Epiſcopi de Patrum authoritate præclara ſententia. 277.a
Eugenius IIII. non fuit hæreticus. 135.b

F

Felix Papa ab hæreſi vindicatur. 132.b
Fidei quantus vbiq; conſenſus ante annos 40. 1.b
Fides duobus modis approbanda. 157.b
Fides & Spes vti differant. 27.b
Fides multiplex hodie. 63.a
Fides, qua quis certò ſibi ſtatuit peccata remiſſa, vana eſt. 22.a.28.a
Fides Sathanam vincens cuiuſmodi ſit. folio 199.a
Fides ſimplicium vnde ſaluetur. 96.b.97.b
Fides vnde tam multiplex in Germania. folio 69.b
Fiducia Catholicorum vnde conſtet. 394.a
Fiducia inanis Euãgelicorum quæ mala pepererit. 219.a
Fructus hæreticorum. 71.b
Fructus horrendi noui Euangelij. 10.b
Functiones ciuiles & Eccleſiaſticæ non confundendæ. 53.b
Functio politica, vt ab Eccleſiaſtica differat. 67.a
Fundamentum idem Scripturæ & Traditionis. 284.a
Fundamẽtum quale Chriſtus, & quale Apoſtoli fuerint. 262.b

G

Germania plùs mali paſſa ab hæreticis, quàm potuiſſet à Turcis. 103.a
Germania propter ſectas quot cladibus afflicta. 272.b
Germania vnde tot clades acceperit. folio 169.b.&c.
Germani quàm conſtantes olim in fide. folio 2.a
Gratia Chariſmatum officijs Eccleſiæ, non meritis humanis indulgetur. 252.a
Gratia Dei num inſit nobis, vtiliter nos ignorare. 218.a
Gratiam primam nemo poteſt mereri. folio 378.b
Gratiam pro gratia conſequi, vt intelligatur. 378.b
Gregorius Papa quanti fecerit quatuor Cõcilia generalia. 78.b

H

HAEreſes noſtrorum temporum vnde exortæ. 1.a
Hæreſes quoties ortæ, ſemper à præclaris viris confutatæ. 208.b
Hæretici à Catholicis ſcripturas mutuantur. 194.a
Hęretici cur ſolas Scripturas vrgeant. 326.b
Hæretici de ſectis in ſectas ruunt. 277.a
Hæretici dogmata ſua velut idola adoranda proponunt. 102.a
Hæretici dum parua initiò contẽnunt, mox in grauiſſima ſcelera prolabuntur. 398.a
Hæretici Epiſcoporum labores augent plurimum. 62.b
Hæretici militibus Chriſtum crucifigentibus crudeliores. 387.a
Hęretici mox initiò vi comprimendi. 392.a
Hæretici neque Scripturis, neque Traditiõne conuinci ſe patiuntur. 289.a
Hæretici noſtri mutuò ſe accuſant & condemnant. 384.a
Hæretici nolunt reprehendi. 11.a
Hæretici noſtri vt ſe mutuò perſequantur. folio 13.b
Hæretici omnes in quo conſentiant. 65.a
Hæretici peccant in Spiritum ſanctum. folio. 154.a
Hæretici quàm impudenter ſcripta quædã diuina reijciant. 89.b
Hęretici quantùm ſibi tribuant. 79.b
Hęretici quantumuis peruerſi, tamen conuerſi ſibi videntur. 24.a
Hæretici quid pręcipuè moliantur. 92.b
Hęretici quoque docent, hęreticos gladio rectè vindicari. 271.a
Hæretici, ſacerdotes excelſorum. 123.b
Hæretici ſcripturas iactant. 71.b
Hęretici ſcripturas ſine ſenſu loquuntur. folio 55.b
Hęretici ſimul & accuſatores & iudices Eccleſiæ. 384.a
Hæretici ſoluunt Chriſtum. 391.a
Hæretici verbo Dei ſcripto, non tradito credunt. 282.a
Hæretici verbum Dei falſo iactitant. 127.a
Hæretici vt olim etiam Patrum authoritatem eleuarint. 274.a
Hęretici vt ſe in omni colle ſublimi proſternant. 267.b
Hæretici vt ſibi Eccleſię nomen vendicent. folio 356.a
Hæreticorum diſſidiũ quid coarguat. 39.a
Hæreticorum mos ad ſolas ſcripturas prouocare. 193.a
Hęreticus propriè quis ſit. 132.a

Hære-

Hæreticus vnde nomen ducat. 365.a
Henricus Rex Anglię ſcripſit contrà Lutherum. 104.a
Hilarij Epiſcopi conſtantia. 58.b
Hiſpaniarum regni commendatio. 253.a
Hoſij Cordubeñ. Epiſcopi conſtantia. 58.a
Honorius Papa ab hæreſi vindicatur. 133.b

I

IAcob typus Eccleſiæ. 91.b
Idiotæ vt in negotio fidei gerere ſe debeant. 98.a
Ieiunium quartæ & ſextæ feriæ cur olim ſeruatum. 344.b
Ieſum quis ſoluat. 7.b
Ignorantia quæ cui ſcientiæ præferẽda. 97.a
Illyricus probris inſectatur Adiaphoriſtas. fol. 41.a
Imagines Chriſti & Sanctorum à quibus olim contemptę. 180.b
Imagines Chriſti & Sanctorum venerandæ. folio 181.a
Imperatores etiam hæreticos, nôn ſibi vſurpaſſe iudicium de religione. 185.a
Imperatores & Principes cur Legatos mittant ad Synodos. 176.b
Imperatores in Concilijs non niſi poſt omnes Epiſcopos vt ſubſcribant. 179.b
Imperatores priſci de fidei cauſa non cognoſcebant. 117.a
Impunitas multorum cauſa errorum. 36.b
Intentio imponit nomen operibus noſtris. folio 87.b
Intentio legiſlatorum potiùs quàm verba ſpectanda. 320.a
Intentionem vel affectum ſpectat Deus in operibus hominum. 87.b
Interimiſtæ duplices. 39.b
Interimiſtæ triplices iuxta Illyricum. 43.b
Ioachimi Vveſtphali de hæreticis perſequẽdis vera ſententia. 14.a
Ioannis Scoti de Miſſæ valore ſententia. folio 113.a
Ioannes XXII. non fuit hęreticus. 135.b
Iræ quid proprium. 4.b
Iudicij veritas etiam penes iniuſtos Chriſti iudices Pontifices fuit. 84.b
Iudicium de cauſa fidei ſemper penes ſacerdotes fuiſſe. 116.b
Iuſtitia imputatiua ab hæreticis ſine ſcriptura aſſeritur. 217.
de Iuſtificatione viginti opiniones Confeſſioniſtarum. 50.a
Iuuenes non debent in leges inquirere. folio 298.a

L

LAici etiam ſanctiſsimi Prælatos ſuos licet indigniſsimos revereri debent non iudicare. 183.a
Laici non tenentur vtranque ſpeciem ſumere. 205.b
Legis nouæ & veteris diſcrimen. 298.a
Leo X. Lutherũ hæreſeos condẽnauit. 5.b
Lex crucifixi vt vno verbo contineat. 233.b
Liberij Pontificis conſtantia. 58.a
Liberius Papa non fuit hæreticus. 131.a
Libri ſcripturę, de quibus olim dubitatum fuit, recitantur, & Canonici probantur. folio 195.b
Lipſicorum Theologorum nouum Interim. 40.a
Litera vna quantam inter Catholicos & hęreticos olim turbam excitarit. 215.b
Lupi rapaces qui. 71.a
Lutherani quot modis indicati. 383.b
Lutherani ſeditioſi, & hoc nomine etiã Turcarum Principi deteſtabiles. 95.a
Lutherani vbi cũ Arrianis cõſentiãt. 216.a
Lutheri de hęreticis vera ſententia. 14.a
Lutheri diſcipuli quàm ſpirituales. 136.a
Lutheri dogma initiò non oppreſſum, quò impietatis progreſſum ſit. 37.b
Lutheri erga Papatum maleuolentia. 5.b
Lutheri faſtus & arrogantia. 11.b
Lutheri teſtimonium verũ de Papatu. 194.b
Lutherũ ad ſchiſma quę impulerint. 388.b
Lutherus à Diabolo victus, & ſacerdotium & ſacrificium vllum eſſe negauit. 199.a
Lutherus Anabaptiſtas perſequitur. 19.b
Lutherus à Pontifice impugnando ſectam orditur. 5.a
Luther⁹ fraude Buceri fit ſacramẽtarius. 9.b
Lutherus glorię cupidiſsimus. 8.b
Lutherus indies ſeipſo deterior vnde. 4.b
Lutherus libros Iuris Pontificij & Bullas combuſsit. 5.b
Lutherus multarum autor ſectarum. 8.a
Lutherus quanti fecerit ſcripta Philippi. folio 45.b
Lutherus qua occaſione noua ſeuerit dogmata. 3.b
Lutherus ſacerdotium & ſacrificium euertit. 12.a
Lutherus Sathaniſmi architectus. 41.b
Lutherus ſe ſubmittit Pontifici. 4.b
Lutherus teſtatur ſuos eſſe Catholicis deteriores. 148.b
Lutherus totus diſſenſioni ſerendę deditus. 7.
Lutherus vt docuerit ex contemptu peccare in Eccleſiam. 318.b

Lycurgus cur noluerit Laconum leges literis conſignari. 299.a

M

MAgiſtratum omnem hæretici profligatum cupiunt. 92.b
Mali quàm diu Eccleſiæ maneant membra. ſolio 248.b
Manuum impoſitio probata eſt Ceremonia. 166.a
Marcellinus Papa falſo arguitur hæreſeos. ſolio 130.b
Marcellinus Pontifex thura adoleuit, ſed poſteà pœnitentiam egit. 124.a
Martyrem quid faciat. 29.b.32.a
Martyr extra Eccleſiam eſſe non poteſt. ſolio 29.b
Mediator cur ſit Chriſtus conſtitutus. 25.b
Mediatoris nomen aliter Chriſto, aliter ſacerdoti tribui. 110.b
Merita noſtra vnde exiſtant. 296.b
Miſericordiam quibus præſtet Chriſtus. ſolio 25.a
Miſſam de Spiritu ſancto ridet Brentius. ſolio 153.b
in Monaſterijs quid præcipuè ſeruetur. ſolio 336.b
Monaſterij vt inter ſe hæretici pugnarint. ſolio 20.b
Mors Chriſti quibus profit. ſo. 23.b. quibus non. 24.a

N

NEceſsitas non habet ſed facit legem. ſolio 319.b
Neſtoriani noui. 37.b
Neſtorij arrogantia & Philautia. 276.a
Nili liber ab Illyrico editus. 238.b

O

OBedientia vera & falſa. 294.a
Opera noſtra bona vt ſint Dei. 360.a
Opera noſtra quatenùs vitam mereantur æternam. 360.b
Opera noſtra quatenùs valeant. 114.b
de Operibus bonis ſumma Catholicæ doctrinæ. 360.a
Opus operans & operatum quid vocent Scholaſtici Theologi. 112.a
Orantium non multitudo, ſed vnanimitas exauditur. 161.a
Orare ad orientem cur nos Apoſtoli voluerint. 315.b
Ordinis in Eccleſia quanta neceſsitas 115.b
Ordo Eccleſiaſticus neceſſariò retinendus. ſolio 164.b
Oſiander malè tractatus à Confeſsioniſtis. ſolio 48.a
Oſiandri doctrina à Vvittenbergenſibus damnata, à Vvittenbergenſibus approbata. 48.b
Ozias Rex exemplo eſt principibus, ne libi, quæ ſacerdotum ſunt, vſurpent. 98.b

P

PAſcha cur vno die Patres celebrari voluerint. 301.b
Paſtor malus quatenùs ferendus. 381.b
Patrum ſcripta quantum habeant autoritatis. 259.a.276.a
Patrum ſcripta quo iudicio legenda. 258.b
Paulus qualis ſeruus fuerit. 56.b
Pax Eccleſiæ quibus modis reformari poſſit. 405
Petra vt ſit Chriſtus, Petrus & Fides. 263.a
Petri à Soro encomion. 54.a
Petrus Apoſtolus qualis ſeruus fuerit. 57.a
Petrus à Soro cur aduerſus Brentij confeſſionem ſcripſerit. 65
Philippi de Sueneckfeldio ſententia. 34.a
Philippus liberum arbitrium modò negat, modò aſſerit. 44.45
Philippus libros ſuos variando condemnat. 45.b
Philippus primus Chriſtianus Imperator quàm ſubditus Romano Pontifici. 57.b
Philippus ſe Manichæum fuiſſe declarat. ſolio 47.a
Pœnitentia agenda. 26.a
Polonorum in fide conſtantia. 2.a.b
Polonos quid in fide continuerit. 2.b
Polygami Euangelici. 149.a
Populi officium. 89.a
Pontifex Romanus ſemper præfuit Concilijs. 237.b
Pontifex ſummus quàm neceſſarius Eccleſiæ. 376.b
in Pontifice non vitæ meritum ſed officiū ſpectandum. 125.a
Pontifices etiam improbi rectè ſancti dicuntur. 124.b
Pontifices quamuis mali reuerenter audiendi. 125.a
Pontificum Romanorum nullus à fide Petri aberrauit. 135.b
Portę inferorum contra Eccleſiam non poſſunt, contra aliquod etiam viuum Eccleſiæ membrum poſſunt præualere. 246.b
Poteſtatis Eccleſiaſticæ & ciuilis collatio. ſolio 61.a
Pręceptum Domini lucidum, & nihilominùs in ſcripturis multa obſcura eſſe. 209.a
Præcepta Eccleſiæ cum Dei præceptis congruunt. 257.b

Prę-

Præcepta Patrum ſeruanda. 256.a
in Prælatis officium ſpectandum, non meritum. 249.a
Prælatis reuerentia præſtanda & obedientia. 70.b
Princeps ſibi vſurpans iudicium religionis quàm immaniter peccet. 101.a
Principes de doctrina religionis iudicare nefas eſt. 67.b
Principes non debere ſibi ſumere quæ Sacerdotum ſunt, exemplis probatur. 98.99.
Principes qui ſcire poſſint, quę doctrina impia &c. ſit. 72.a
Principum Catholicorum quod ſit officium. 73.a.89.a.163.b
Promiſsiones Dei nunquàm irritæ vt fuerint. 128.b
Promiſsiones veteris & noui Teſtamenti differunt. 128.a
Promiſsiones veteris Teſtamenti quibus potiſsimùm factæ. 126.a
Prophetas falſos cauendos vt intelligendum. 66.b
Prophetis non ſemper præſto adfuit Spiritus ſanctus. 140.a
Pulcheriæ Auguſtæ laus. 177.a

Q

Quæſtiones de fide vt facilimè dirimantur. 203.a

R

Radices bonorum & malorum omnium. 4.a
Reges noſtro tempore qui Catholici & pij, qui non. 66.a
Reges vt quodammodo ſerui. 56.a
Regula actionum humanarũ quæ ſit. 297. b
Ritus Eccleſiæ qui ſpernit, ſchiſmaticus eſt. 222.b
Ritus externi quid habeant. 40.b
Romana Eccleſia à fide nunq̃ defecit. 134.a
Romanæ Eccleſiæ commendatio. 170.b.
Romanæ ſedis quantum priuilegiũ. 130.b

S

Sacerdos dum conſecrat &c. duas perſonas ſuſtinet. 113.b
Sacerdos vt ſit miniſter recõciliatiõis. 111.a
Sacerdotes à quibus conſtituendi. 168.a
Sacerdotes cur Chriſmate vnguntur. 166.b
Sacerdotes etiam mali vt habeant Spiritum ſanctum. 125.b
Sacerdotes Græci ducunt vxores de facto, non de iure. 293.b
Sacerdotes rectè dici mediatores. 108.b
Sacerdotes regibus præſtantiores. 99.b
Sacerdotio Leuitico quouſque Spiritus ſanctus adfuerit. 85.a
Sacerdotiũ Eccleſiæ Catholicæ vnde ceperit. 167.b
Sacerdotium ob vitia ſacerdotum minimè carpendum. 99.a
Sacerdotum improbitas non derogat efficaciæ Sacramentorum. 113.b
Sacerdotum præſtantia & dignitas. 109.a.b
Sacramentarij plures quàm Lutherani. 10.a
Sacramẽtariorũ de Lutheranis ſentẽtia. 15.a
Sacramentariorum hæreſis vnde orta. 12.a
Sanctitas duplex. 124.b
Sanctitas hæreticorum Diabolica. 36.a
Sancti vt inuocentur à Catholicis 155.a
Sapientiam non introire in maleuolam animam vt intelligendum. 250.b
Sapientiæ liber eſt Canonicus. 250.b
cum Sathana non diſputandum. 198.b
Sathaniſmus quibus gradibus Germaniam occuparit. 43.a
Sathaniſtæ qui. 319.a
Schiſma quantum crimen. 43.a
Schiſmata quantùm fugienda. 401.a
Schiſmata vnde noſtro æuo orta. 388.a
Schiſmatici vnde hodie dignoſcantur. 223.a
Sciẽtia quęnã in futura vita diſtruet. 204.a
Scholaſtici Theologi contra hæreticorum calumnias defenduntur. 112.a
Scriptura continet quidem omnia ſaluti neceſſaria, ſed generatim. 214.a
Scriptura cur quędã habeat obſcura. 197.a
folio 201.a
Scripturę fruſtrà contra hæreticos proferuntur. 89.b
Scripturæ poſſunt etiam ab impijs intelligi. 240.a
Scripturæ ſacræ non omnia continẽt. 226.a
Scriptura habet pleraque intellectu difficilia. 197.b
Scripturam eſſe obſcuram hæretici ſuis diſſidijs probant. 212.b
Scripturam rectè diſtingui à prædicatione verbi Dei. 210.b
Scripturã ſacrã quam vocet Eccleſia. 195.a
Scriptura nõ eſt propria eccleſię nota. 369.b
Scripturarũ intelligẽtia vnde petẽda. 260.a
Scripturas non eſſe legendas qui doceant. folio. 34.b
Scriptura ſola non dirimit omnes in ſacris contentiones. 228.a
Scriptura vnde habeat autoritatem. 231.a
Scriptura vt ab Hæreticis profertur, verbũ eſt Diaboli. 279.b
Scriptura vt recipiatur à Catholicis. 371.a

Scripturis plùs Catholici quàm hæretici tribuunt. 193.b
Scripturis vt ſe tegant hæretici. 159.a
Sectæ quædam horrendæ ſub Luthero natæ. 36.b
Secta Lutherana in tres ſectas diſſecta. 39.b
Sectarij quid venentur. 51.b
Sectarij ſeſe Scripturam per Scripturam interpretari iactant. 266.a
Sectarijs periculoſiſsimè creditur. 51.a
Senſus ſcripturæ genuinus non niſi in Eccleſia eſt. 127.b
Seruetus à Caluino damnatus & occiſus. folio 38.a
Sigiſmundi primi, itemque ſecundi, Regum Poloniæ in Catholica fide conſtantia. 190.a.b
Sigiſmundi Regis Poloniæ pietas. 104.b
Signa externa iuuant memoriam. 315.b
Spes firma ſemper retinenda. 27.a
Spes noſtra cuiuſmodi eſſe debeat. 27.a
Spiritus Dei etiam per malos prophetat. folio 129.b
Spiritus hæreticorum vt probandus. 82.b
Spiritus quinam probandi ſint. 74.a.82.b
Spiritus ſanctus non hæreticis ſed Eccleſiæ Catholicæ promiſſus. 80.a
Spiritus ſanctus in quibus nobis omnibus adſit, & in quibus non. 140.a
Stanislai Epiſcopi Cracouien. martyrium. folio 60.b
Succeſsio legitima Sacerdotum quàm inuiſa hæreticis. 118.b
Succeſsio legitima Sacerdotum quantùm habeat momenti. 118.b.285.
de Succeſsione vt Catholici glorientur. folio. 366.b
Succeſſor legitimus habēdus, etiam qui nō imitatur eos, quibus ſucceſsit. 124.b
Suenckfeldiani deſcribuntur. 35.b
Suenckfeldij errores. 35.a
Superbia hæreticorum pluſquàm Sathanica. 106.b
Synagoga Eccleſiæ vmbra. 91.a

T

Templa Chriſtianorum cur ad Orientē ſpectent. 317.a
Tempora certa cur priſci mutarint. 302.b
Theodoſius Imper. an Iudex inter Epiſcopos fuerit. 173.b
Thomę Munceri errores. 33.b
Timorem quæ nobis meritò incutiant. folio 27.a
Traditiones Apoſtolicę æque ac ſcripturæ obſeruandæ. 257.a
Traditiones Apoſtolicæ vt cognoſcantur. folio 290.a
Traditiones cum Scriptura conferuntur. folio. 308.a
Traditiones Eccleſiaſticæ mordicùs retinendæ. 306.b
Traditiones non ſcriptæ eandem ad pietatem vim habent, quam ſcriptæ. 315.a
Traditiones num hodie ad ſcripturam exigendæ. 235.b
Traditiones quales recipiat Eccleſia. 236.a
Traditiones quantam habeant vim ad pietatem. 354.b
Traditiones quanti faciendę. 279.b
Traditiones quatenùs fas ſit mutari. 298.b
Traditiones viuum ſunt Euangeliū. 309.a
Traditiones vt ſint fidei fundamentum. folio 283.b
de Traditiōibus iudicare quorum ſit. 295.b
Traditioni credendum etiam ſine Scriptura. 286.a
Traditionum Apoſtolicarum ſcopus. 301.a
Traditus eſt Chriſtus diuerſis modis. 87.b

V

Valentiani Impera. erga Epiſcopos reuerentia. 185.a
Velatæ Virgines ſi nubant, quo loco habendæ. 338.a
Verborum Chriſti, Hoc eſt corpus meum, variæ pugnantesque interpretationes. folio 10.a
Verbo Dei ſoli credendum vt verè dicatur. folio 281.a
Verbum Dei longiùs patet, quàm ſcriptura Canonica. 281.a
Verbum Dei non ſcriptum vſque ad Moſen. 281.b
Verbum Dei non ſolâ Scripturâ, ſed etiam Traditione continetur. 282.a
Verbum Dei ſyncerum quis recipiat, quis non. 370.b
Vergerij impudentia. 154.a
Veritas communis eſt, non priuata. 80.a
Veritas doctrinæ aut Sacramentorum non pendet à dignitate miniſtrorum. 243.b
Veritas promiſsionum Dei nulla hominū iniuſtitia labefactari poteſt. 84.b
Veritas vbi ſit. 80.b
Verum vnum eſt, mendacium multiplex. folio 38.b
Veſtes ouium quæ ſint. 71.a
Viduæ profeſſæ olim cœlibatum. 325.b
Vigilij Papæ memorabile exemplum. folio 130.a

Vinum aqua mixtum in Calice quid ſignificet. 350.a
Virgines Deo ſacratas violare quàm ſit impium. 334.a.b
Virginitas quàm ſit Deo grata. 331.a
Virginitatis votū etiam Apoſtolorum tempore in vſu fuiſſe. 314.a
Viri ſanguinum qui ſint. 72.b
Vnctio ſacerdotum quàm ſit antiqua. 165.a
Vnitas Eccleſiaſtica commendatur. 386.b
Vnitas ſignum certum Eccleſiæ. 385.a.b
Vnitas Spiritus à quibus nō ſeruetur. 386.a
Vota Deo præſtita, reddenda. 328.a
Vota perfringere quàm ſit impium. 329.b
Vota ſeruanda diuini eſt præcepti. 331.b
Votum duplex, ſolenne & priuatum. 340.b
Vox viua magnam habet energiam. 210.b
Vvalden. ſecta apud Bohemos. 2.a
Vvittenbergæ promouendi quid iurare cogantur. 49.a
Vvladislai & Vitoldi Poloniæ Regum in fide ſynceritas. 2.b
Vulgo minimè permittendum de doctrina iudicium. 73.b
Vulgo quę noſſe ſufficiat. 97.b
Vulgo quantam Sectarij licentiam attulerint. 63.a
Vulgus quid ſit. 73.b

Z

Zelus non omnis admittendus. 53.b

Finis Indicis.

ERRATA OBITER INDICE COLLIGENDO DEPREHENSA, QVAE NOSTRAM ETIAM

inuitis nobis diligentiam effugêre. Si quæ aliæ occurrerint, quod minimè ſperamus, ſtudioſus Lector per ſeſe corrigat.

pagina	linea	lege
29	12	*aduerſatur, etiamſi*
42	24	*ſint ſæpe malorum*
ibidem	29	*nonnulli petiuiſſent*
61	20	*Qui enim*
72	26	*non utuntur, hæretica*
101	34	*qui ſint hi dij alieni.*
123	18	*Aaroni ſucceßiſſe.*
150	38	*etiamſi non omnes*
156	1	*alium imitamur*
156	30	*Aut ferendos in eo*
178	25	*Pontificis Legati Paſcaſinus*
190	28	*comitijs adfuiſſemus*
190	29	*is abfuit ut*
222	20	*cenſentur alieni*
226	36	*Apoſtoli ipſis*
286	14	*credunt ſine*
289	8	*quòd cum*
316	19	*noctis & umbrarum*
326	ultima	*uobiſcum conſentiunt!*
351	25	*Quare aut hæc*
360	20	*abſq; eo ſi eſſet*
377	6	*ſeculo*
392	3	*Moriturus Chriſtianus*
393	14	*maior crudelitas*
393	24	*in illa extrema*
400	20	*ut Chriſti gloriam*

SERIES TERNIONVM.

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q
R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd
Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll

Omnes ſunt terniones, præter E quaternionem a & Q duerniones.

LIBER PRIMVS

DE HAERESIBVS NOSTRI TEMPORIS, AVTORE D. STANISLAO HOSIO Epiſcopo Vvarmienſi.

PRIVSQVAM excutiamus argumenta Brentii, viſum eſt de variis huius temporis ſectis nonnulla præfari, quod à præſenti noſtro inſtituto minimè fuerit alienum. Etenim Sathaniſmus hic quẽ in hac præfatione noſtra recenſebimus, non aliunde ſumpſiſſe videtur originem, quàm ex his quatuor capitibus, quæ in hoc libello ſuo Brentius aſſerit. Nam dum vnuſquiſque ſibi de doctrinâ religionis iudicium arrogat, dum arbitratu ſuo ſcripturas interpretatur, dum nihil in eis difficile, nihil obſcurum eſſe perſuaſum habet, dum prǽter eas nihil recipi, traditiones autem Patrum prorſus reiici debere cenſet, dum Eccleſiam neq; videri, neque cognoſci poſſe credit, ita vt cuique cœtui liberum ſit nomen Eccleſiæ vendicare, quis non videt, ex his doctrinæ Brentianæ capitibus, cuius primus autor fuit Martinus Lutherus, natum eſſe Sathaniſmum, qui nunc regnat in multis partibus Germaniæ, qui pedetentim etiam in Poloniæ regnum & adiunctas illi terras irrepere cõnatur? Quamobrem nihil ab inſtituto noſtro fecerimus alienum, ſi nonnulla de eo præfati fuerimus.

Ante quadraginta hos annos is fuit orbis vniuerſi ſtatus, quàm latè patet in eo nomen Chriſtianum, vt rectè de illo dici potuerit, quod in Geneſi ſcriptũ legimus: Erat terra labii vnius & ſermonum eorundem: quodque ſcribitur in Actis Apoſtolorum de iis qui primi in Chriſtum credere cœperunt: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Sicut vnus Deus ab omnibus colebatur, ita fides vna retinebatur: vna fuit & eadem adminiſtrandorum ſacramentorum ratio, vnus & idem propè cæremoniarum vbique ritus. Idipſum dicebant, idipſum ſentiebant, idem ſapiebant omnes, vt facilè ciuitatem illam agnoſceres, cuius participatio in idipſum. Quamobrem cùm vna & eâdem eſſent omnes mente præditi, nomine quoque non niſi vno & eodem cenſeri volebant. Non vocabantur alii Gnoſtici, alii Apoſtolici, alii Euãgelici, non aliis quibuſcunq; nominibus cenſebãtur, ſed à Chriſto, quem vnanimiter profitebantur omnes, in quo ſibi ſolo fas eſſe gloriari perſuaſum habebant, Chriſtiani cuncti nominabantur: quo nomine, nullum ſibi

Gene. 11.
Actor. 4.
Orbis chriſtiani ante 40. annos in religione conſenſus.

dari poſſe nomen glorioſius exiſtimabant:Homines enim erant recti & ſimplices,ac timentes Deum,qui non in contentione ſermonis, ſed in ſimplicitate fidei regnum eſſe Dei crederent, nec aliud ſcirent Euangelium, niſi quod à Chriſti ſpiritu profectum,de Chriſto per Chriſti Diſcipulos ſcriptum eſſet.

Hic fidei conſenſus, & concors omnium inter ſe Chriſtianorum doctrina, cùm apud alias nationes, tum apud finitimas nobis Germanos longo ſeculorum interuallo viguit: præcipuè verò apud eos populos omnes, qui ſunt imperio Maieſtatis tuæ ſubiecti, ſiue hi Poloni ſint, ſiue Lituani, ſiue Ruſsi Catholici, ſiue Pruſsi, ſiue Maſouii: ex quo tempore ſemel hæ gentes omnes Euangelium Chriſti receperunt, ſemper apud eas iam inde à ſexcentis propè annis conſenſus hic fidei conſtans, perpetuus & inuiolatus permanſit. Quodque magis admireris, anni plus minùs centum quadraginta interceſſerunt, cùm vicinam regno Maieſtatis tuæ Bohemiam lepra Vualdenſis infecit: ex eo factum eſt, vt bona pars illius ab orbe reliquo Chriſtiano ſe præciderit. Quæ res quantas ei regno calamitates attulerit, nihil hîc opus eſt commemorare. Cùm autem communis noſtrę cum illa gente lingua ſit, nullis Sathanæ fraudibus adduci potuit, vt ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ poſthabito, Bohemorum partis eſſe vellet.

Vualdēſis ſecta Bohemos diſtraxit.

Qua in re quid potiſsimùm prædicem? Epiſcoporúm ne regni vigilantiam, an ſanctorum maiorum tuorum, penes quos tum erant regni gubernacula, religionem ſingularem? Vtrique digni, quorum nomina laudibus omnium celebrentur. Nam & illi memores, in qua eſſent à Deo ſpecula collocati, nihil curæ, ſolicitudinis, laboris prætermiſerunt, quò poſſent à Chriſto ſibi commiſsi gregis ſui ſaluti proſpicere. Neque cuiuſquam potententiam reformidarunt, ſed ſe murū pro domo Iſraël oppoſuerūt, neque vllum bonorum paſtorum officium in ſe requiri paſsi ſunt. Et hi pientiſsimi Principes, alter proauus tuus Vvladiſlaus Poloniæ Rex, alter frater eius Vitoldus, cùm etiam regnum illis eſſet à Bohemis delatum, qui nuper adeò ſegregauerant ſe, & à Chriſti corpore Eccleſia præciderant, admirabili quadam animi magnitudine regnum potiùs reſpuendum ſibi eſſe duxerunt, quàm vt indignum aliquid Chriſtianis Principibus committerent. Quin diſertis etiam verbis legatis Bohemorum renunciarunt, ſibi religionem eſſe, apud Hæreticos regnare. Quòd ſi verò illi in viam rectę religionis, & ad ſocietatē vniuerſæ Eccleſiæ redire vellent, Reip. Chriſtianę cauſa, alterutrum de ipſis, quin regni gubernacula ſuſcipiat, non eſſe recuſaturum. Eſt ne autem, aut fuit multis ſeculis Principum aliquis, cuius religio cum horum Principum religione potuerit

Vigilantia Epiſcoporum, et Regū pietas in Polonia.

potuerit comparari? Mihi verò nihilò videntur etiam illis inferiores noſtri fuiſſe, quos olim Chriſto dixiſſe legimus: Ecce nos relinquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Quid enim illi niſi nauiculas & retia piſcatoria reliquerunt? iſti verò delatum etiam ſibi regnum repudiandum potiùs eſſe duxerunt, quàm vt illius conſequendi ſpe, quò minùs liberè Chriſtum ſequi poſſent, impediri ſe paterentur: quàm vt à Chriſti corpore, vna, ſancta, Catholica Eccleſia ſeparati eſſe vellent. Sonabat procul dubio ſemper in eorum auribus vox illa Chriſti, quam ex tuo quoque pientiſsime REX, ore, in celebri Senatorum totiusque populi corona prolatam aliquando audiuimus: Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quàm dabit homo commutationem pro anima ſua? Non illi cæleſtia regna terrenis, non ſempiterna caducis eſſe commutanda putauerunt: ſed ſicubi Chriſti religio agebatur, nullum eis tam ſuaue fuit meritum, quin & ſpiritus ipſe vilis eis erat, quem amittere priùs quàm religionis cauſam deſerere, prompto ſemper & parato animo fuerunt. Hac igitur & Epiſcoporum vigilantia & ſingulari Principum pietate, qui nec metuẽdum ſibi quenquam præter Deum, nec illius charitati quicquam anteponendum eſſe putauerunt, factum eſt, vt per annos iam propè ſexcentos integra & incontaminata in terris Maieſtatis tuæ Chriſtiana, Catholica, & Orthodoxa fides permaneret. *Matth.19.* *Matth.16.*

Cæterùm annus nunc agitur quadrageſimus, cùm in lucem prodiit Martinus Lutherus, à quo primùm noſtro hoc infelici ſeculo fax eſt in Eccleſia Dei diſcordiarum accenſa. Ex quàm parua autem ſcintilla, quæ non difficulter opprimi naſcens poterat, quantus ignis exarſit? Initiò non alia de re quàm de peccatorum condonationibus, vulgò vocant indulgentias, diſputari cœptum eſt. Eas Lutherus oppugnabat, non quòd legitimum earum vſum prorſus damnaret, ſed quòd abuſum ferendum non eſſe putaret. Vt autem in hanc arenam deſcenderet, non recti zeli feruore, neque ſtudio pietatis adductus eſt: ſed cùm permoleſtè ferret, quòd ſui ordinis fratribus prædicandarum indulgentiarum anteà munus mandatum erat, qua ex re non parùm etiam emolumenti capiebant, id ad Dominicanos tranſlatum fuiſſe, ſicque ſuis commodum illud interuerſum: hæc illi cauſa fuit in certamen iſtud prodeundi. Quamobrem non aliò prima hæc illius velitatio, quàm ad deum ventrem referebatur. Quod etiam ipſe diſsimulare non potuit. Nam cùm ad diſputationem cum Eckio ventum eſſet, ac inflammatus irâ Lutherus, modeſtiæ fines prætergreſſus, admonitus à quibuſdam fuiſſet, quandoquidem *Qua occaſione Lutherus noua ſeuit diſsidia.*

Dei cauſa tractaretur, vt modeſtiùs eam in ſpiritu lenitatis ageret, in hæc verba prorupit: Non propter Deum hæc res cœpta eſt, neque propter Deum finietur. Sic ille morbum animi ſui celare diu non potuit. Nunc tu mihi diligenter illud animaduerte, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, duas radices in duobus agris à duobus agricolis plantari. Plantat vnam Chriſtus in cordibus bonorum, plantat aliam Diabolus in cordibus malorum. Quæ plantatur ab hoc, radix eſt malorum omnium cupiditas: quæ plantatur ab illo, radix eſt bonorum omnium charitas, de qua dicit Apoſtolus: In charitate radicati atque fundati. Nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni naſci poteſt. Simul illud conſidera, ex vtra harum radice nata ſit cauſa Lutheri, vt quis illius agricola fuerit, intelligas. Quamlibet in eum ſuauiter effuſus fueris, tamen velis nolis fatearis oportet, quòd non ex charitatis, ſed ex cupiditatis radice proceſſerit, quam in illius corde plantauit Diabolus. Certum eſt enim & indubitatum, quòd ne mutiuiſſet ille quidem contra Indulgentias, ſi prædicandarum illarum negotium ſui ordinis fratribus datum fuiſſet: ſed quod per alios intercipi videbat, quod ſuis delatum eſſe maluiſſet, ea verò iuſta illi cauſa viſa eſt, quamobrem iſtas tantas tragœdias excitaret.

Lutheri confeſsio. — *Aug. ſerm. 44. de tẽpore.* — *1.Tim.6. Ephe.3.* — *Ex radice cupiditatis in Luthero plantata fructus nouæ ſectæ proceſſit.*

Habemus itaque iam, ex qua radice proceſſerit prima Lutheri velitatio, nimirùm ex radice cupiditatis, quæ crebris contentionibus magis etiam atque magis aucta eſt indies. Nam initiò non alia fuit quàm pecuniæ cupiditas: acceſsit poſteà cupiditas gloriæ, quam perniciofior etiam eſt conſequuta cupiditas vindictæ, quæ poſteà in odium quoddam exarſit implacabile. Satis conſtat, minus præfractum initiò fuiſſe Lutherum, vt qui minimè recuſaret, eorum quorum debebat iudicio ſcripta ſua ſubiicere. Extant eius in epiſtola quadam ad Leonem Pontificem hæc verba, quæ ſcripſit ante annos duodequadraginta: Beatiſsime pater, proſtratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ ſum & habeo: viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, vt placuerit: vocem tuam vocem Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam. Sed verum eſt, quod à Philone ſcriptum eſt, quòd contentio eſt materia iracundiæ, & ideo contentioſiores quiq; in diſceptationibus cæteriſq; colloquiis ad iram mouentur. Et hoc iræ proprium eſt, quòd facilè fallitur, fallitque, vt non temerè quenquam iracundum veracem reperire liceat, tanquam deuictum ebrietate animi, non corporis. Quanto maiore contentione actum eſt de rebus quæ videri poterãt initiò non maximo cũ periculo coniunctę, tanto longiùs eſt à veritate diſceſſum.

Quæ Lutherũ fecerint paulatim deteriorem. — *Luth. erga Pontificem ſummißio.* — *Phil lib. 2. Allegoriarum legis.*

Et

Et eſt hoc ita naturà comparatum, vt nõ ferè naſcatur error aliquis, qui nõ ſecum plures trahat alios, vix vt quemquam reperire liceat, qui poſteaquam in vnum aliquem errorem prolapſus eſt, non diſcedat indies à recta via longiùs. Quemadmodum in cantu ſi vel vna aliqua in re turbata ſit harmonia, per omnia confuſa quædam exiſtit diſſonantia: ita doctrinæ conſenſus vna aliqua hæreſi & dogmate à veri ſymphonia diſcrepante interruptus, ſubinde fit ad maiorem confuſionem progreſsio. Et ſicut in humano corpore loco ſuo mota qualitatum temperata conſtitutione, ex qua ſanitas & partium ac omnium inter ſe virium integritas conſiſtit, alia ex aliis vitia & morbi conſequi ſolent, ita ſi vel ſemel ſanitas mentis læſa, nec rectè ſit conſtituta, magis indies atque magis afficitur, & ægrotat periculoſiùs. Hoc in Luthero quoque vſu veniſſe videmus: Sanabilis erat initio morbus, ſed progreſſu temporis ſerpebat malum longiùs.

Error unꝰ ferè plures ſecum trahit.

Ac primùm quidem fecit quod eſt Hæreticis omnibus commune, vt Romani Pontificis authoritatem labefactare, & eum in ordinem cogere conaretur. In hunc rabiem ſuam conuertit omnem, ſummaque contentione perficere conatus eſt, vt plurimorum ab eo voluntates alienaret, & eum in ordinem redigeret, quò ſic gubernatore ſublato (ſicut ait ille) atrociùs atque violentiùs circa Eccleſiæ naufragia ſibi graſſari liceret. Itaque facinus ingens aggreſſus, omnes pontificii iuris libros cum pleriſque literis pontificiis, vulgò bullas vocant, incendit. Nec ita multò pòſt librum ſcripſit de Captiuitate Babylonica, in quo ne Sacramentis quidem intactis, ſurſum ac deorſum omnia miſcere conatus eſt. Hanc illius inſolentiam cùm per triennium toleraſſet Leo Pontifex, ac multùm ſæpeque monendo vt in viam rediret, nihil profeciſſet, fecit tandem pro officio ſuo, vt eum hæreſeos condemnaret, & è cœtu piorum eiiceret: ex quo iam anteà ipſe ſe eiecerat. Hic ille magis atque magis furere, ac rationes omnes inueſtigare, quibus odium erga Pontificem ſuum expleret, quem de gradu ſuo deiectum atq; omni prorſus authoritate ſpoliatum cupiebat. Vna hac in re curæ illius cogitationeſque conſumebantur omnes. Itaque non iam ille ſcribendis deinceps libris, quid eſſet, aut quid non eſſet cum pietate coniunctum, ſed quid incommodare Papatui maximè poſſet, ſpectandum eſſe putauit, vt quicquid ſcriberet, quicquid diceret, quicquid faceret, omnia in odium & deſpectum Papæ, conciliorum & Epiſcoporum faceret. Fatetur hoc adeò ipſe in quadam epiſtola ad Argentinenſes, ad quos in hæc verba ſcripſit: Hoc diffiteri, inquit, nec poſſum, nec volo, quòd ſi Carolſtadius aut alius quiſpiam, ante quinquenniũ perſuadere mihi potuiſſet, in ſacramento

Lutherus à Põtifice oppugnando exorditur ſectã.

Cyprianus lib. 1. epiſtola 3.

Lutheri certamen contra Eccleſiæ Sacramenta.

Damnatus à Pontifice Lutherus.

nihil niſi Papatui incommodare cogitat.

Teſtimonium Lutheri.

præter panem & vinum eſſe nihil, ille magno beneficio me ſibi deuinxiſſet: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum deſudabam, omnibus neruis extenſis me obtricare & expedire conatus ſum, cùm probè perſpiciebam, hac re Papatui valde me incommodare poſſe. Nónne hîc apertè confitetur ipſe, peregrina ſua doctrina populo inculcanda non hoc ſe ſpectaſſe, vt Chriſti gloriam propagaret, vtque veritatem illius patefaceret, ſed vt odio ipſe erga Papam excæcatus, eodem illius odio cæteros inflammaret? Tantâ autem fuit mens illius infuſcata maleuolentiâ, Chriſtum vt præſentem in Euchariſtia libenter fuerit negaturus, dummodò per hanc occaſionem incommodare Papatui potuiſſet.

Lutherum malo ſpiritu actum pleraq; perfeciſſe.

Cùm itaque in omnibus dictis, ſcriptis, factis ſuis, non alios quàm iram & odium peſsimos conſultores adhibuerit, erit adhuc quiſquam qui dubitet, quæcunque ab eo profecta ſunt, aliunde quàm à Diabolo profecta eſſe? Si quis eſt huiuſmodi, tollet illi dubitationem hanc Lutherus ipſe, qui in libro quem inſcripſit de Miſſa angulari, quem habuerit authorem doctrinæ ſuæ, non obſcurè fert. Inducit enim ibi Diabolum ſecum diſputantem, ac fortiora contra Miſſam argumenta proferentem, quàm quæ refelli à ſe potuerint: Cuius etiam vocem inibi deſcribit, quòd ea grauis & robuſta ſit, tamque terribiliter inſonet, vt vſu quandoque eueniat, quòd poſt collationem cum Dæmone nocturnam homines poſtridie manè mortui reperiantur: Nam & corpus, inquit, occidere poteſt, deinde verò animam ita reddit anxiam, vt in vno momento quandoque neceſſe habeat è corpore migrare. Quod ſæpè ſibi quoque ipſi propemodum accidiſſe ſcribit. Quin & accidit ad extremum. Nam qui veſpere benè potus erat & hilaris, poſtridie manè repertus eſt in lecto mortuus, cùm totos annos vndetriginta magnos in Eccleſia Dei motus excitaſſet. Atque hoc eſt illud, quod adeò magnificè prædicatur à quibuſdam, Dei verbum & Euangelium, non à Chriſto, ſed ab authore Sathana profectum, ſicut ipſe fatetur, qui primus id in lucem ædidit. Nam ab eo ſibi gloriatur argumenta eſſe ſuppeditata, quibus & ſacerdotium & ſacrificium euerteret. Quibus euerſis, quid aliud quàm Deus ipſe ſublatus è medio, vel ſaltem in ordinem coactus eſſe videtur? Nam vbi nullum ſacerdotium, nullum eſt ſacrificium, ibi conſequens eſt, nullum etiam Deum agnoſci. Quamobrem cùm ſibi conſcius eſſet Lutherus, à quouis alio potiùs, quàm à Chriſto ſuum Euangelium eſſe profectum (ſi modò tam impiam doctrinam tam præclaro nomine appellare fas eſt) noluit ſectatores ſuos vocari Chriſtianos, quod nomen commune fuit omnium, qui ante quadraginta hos annos, quibus Lutheri dogmata in vulgus ſpargi cœperunt,

Lutheri ſectatores dicti Euangelici.

runt, Chriſtum profeſsi fuerant, ſed vocauit eos Euangelicos, vt vel ipſa hac appellatione ſe ſuoſque à Chriſto & à corpore eius vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia ſegregatos, neque ſibi commune quicquam eſſe cum Chriſto declararet.

Habet Maieſtas tua, vnde ſit profectum iſtud, quod nunc nonnulli vocant Euangelium, & purum Dei verbum, idque ex propria ipſius authoris confeſsione, qui ſicut olim dixit Chriſtus: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris, cœleſtem illum patrem ſuum Deum indicans, ſic & ipſe dicere non dubitauit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris Diaboli, à quo ſibi ſuppeditata gloriatur argumenta, quibus & ſacerdotium & ſacrificium euerteret, atq; ita verum veri Dei cultum abrogaret omnem. Quòd ſi non confiteretur hoc ipſe Lutherus, vel res tamen ipſa clamat, quod ille primus in lucem ætate noſtra protulit, non Dei ſed Diaboli verbum eſſe. Etenim Deus noſter ſicut à Paulo ſcriptum legimus: Deus eſt pacis & dilectionis, non diſſenſionis: qui verò diuidit inter fratres, Diabolus eſt, ait Propheta. Cùm igitur ex verbo Lutheri tanta diuiſio, tanta ſeparatio ſit ſubſequuta, quantam nunc in Eccleſia (proh dolor) videmus, cùm ex eo tot ſectæ tam diſſectæ ſint prognatæ, cuius id aliùs quàm Diaboli verbum eſſe credemus? Omnis ſpiritus, ait Ioannes, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Soluit autem Ieſum, quemadmodum vbi de traditionibus agebamus, ex Auguſtino pluribus docuimus, qui vel Eccleſiam à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia, vel Eccleſiam in ſeipſa ſeparat ac diuidit. Chriſtus propterea mori dignatus eſt, vt filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Lutherus propterea & ſcripſit & fecit omnia, vt quos pretioſo ſanguine ſuo Chriſtus congregauerat, eos diſpergeret. Deinde verò mortis etiam ſuæ genere Chriſtus declarauit, quàm ſibi diſpliceret omnis diuiſio. Nam neque Ioannis mortem ſuſtinuit capitis truncatu, neque ſicut Eſaias Propheta ſerra diſſectus eſt, vt & in morte ſine mutilatione corpus integrum ſeruaret, & cauſa ſubduceretur iis, qui cupiunt Eccleſiam in partes diſcindere: At Lutherus per omne vitæ ſuæ tempus nihil aliud maiore ſtudio contendit, quàm vt quod integrum corpus Chriſti inter manus perſecutorum in cruce permanſerat, id inter manus Chriſtianorum iam deinceps integrum eſſe deſineret: Itaque quod non fecêre tum impii milites, vt frangerent corpus Chriſti, fecit hoc iſte, ſpeciem pietatis habens, virtutem autem eius abnegans, vt in multas partes diuideret totum corpus Chriſti, vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam. Et erit adhuc, qui dubitet verbum illius verbum Diaboli eſſe?

Cur Lutheri doctrina probari nō poßit.

Ioan. 7.

2.*Cor.* 13.

1.*Cor.* 14.

Oſeæ 13.

1.*Ioan.* 4.

Ieſum ſoluere.

Auguſtin. tractatu 6. *in epiſtolā Ioannis.*

Lutheri ſtudia plena dißenſionis ac diuiſionis in Eccleſia.

2.*Tim.* 3.

Cuius ita proprium eſt diuidere, lacerare, ſpargere, ſicut Chriſti proprium eſt, quæ diſperſa ſunt, congregare.

Sectarũ author Lutherus.

Ne verò putes, temerè nos Martinum Lutherum arguere diuiſionis & diſperſionis in Eccleſia Dei factę, audi pientiſsime Rex, in quot ille ſectas quàm diſſectas nobiliſsimum Chriſti corpus diſſecuerit. Nam ſimulac licere ſibi voluit, inflatus ſenſu carnis ſuæ, à communi ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ certis in dogmatibus diſcedere, vide quæſo, quot & quantarum is diſceſsionum ac

Andreas Carolſtadius.

ſeparationum author aliis deinceps fuerit. Erat quaſi frater illius iuratus Andreas Carolſtadius, quem arctiſsima neceſsitudine ſibi deuinctum habebat: is non totos duos annos in eadem cum eo ſententia permanſit. Nam dum abſens à Vuittenberga fuiſſet Lutherus, præter voluntatem illius Miſſam abrogauit, habitum religioſum abiecit, ſacroſanctam Euchariſtiam prophanis manibus attrectari fecit, concitatæque plebi fuit author, vt quaſi portis effuſa patentibus, infeſta ſigna templis & aris inferret, & ex illis imagines eiiceret. Quamuis autem Vuittenbergam reuerſus Lutherus rem ipſam non improbaret, quoniam tamen alio quàm ſeipſo authore factum eſſet, quaſi minùs rectè neque ordine factum, grauiſsimè reprehendit. Adeò ferre non potuit vel ſtatui vel mutari quicquam ab vllo mortalium, ſiue in doctrina, ſiue in ritibus, niſi priùs id per

Lutherus gloriæ cupidiſsim⁹.

ipſum ita fieri debere ſancitum fuiſſet. Tãta fuit in homine gloriæ cupiditas, vt quod ad illius amorem attinet, rectè dicere potuerit: Riualem poſſum non ego ferre Iouem. Scripſit is duos libros contra cæleſtes Prophetas, in quorum altero monet, vt prædicatoribus qui imagines per plebem eiici iubent, aqua & igni interdicatur, aut tale in eos exemplum ædatur, vt abſtinere deinceps neceſſe habeant, quòd ab imaginum demolitione venitur ad cædem. Boni Domini, inquit, non hic eſt diaboli ſcopus, vt oppugnentur imagines, ſed vult ſibi foramẽ fieri, per quod ſanguinem profundat, & cædes faciat in orbe terrarum. Spiritus iconomachorum non eſt bonus, ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiamſi cælet & diſsimulet ad tempus, quandiu non videt opportunitatem. Itaque acerbæ inter eum & Carolſtadium inimicitiæ exarſerunt, & ſic eſt alter in alterum debacchatus, vt vterque ſit alteri factus pluſquàm hæreticus. Inimicitiarum autem & contentionum hæc quoque non minima cauſa fuit, quòd vterque ſibi gloriam hãc vendicabat, quòd primus

Primus apud Germanos ſacerdos, qui duxit uxorem Carolſtadius.

ipſe veritatem Euangelicam in lucem extuliſſet. Et conſtat primum fuiſſe Carolſtadium, qui ſacerdos cùm eſſet, vxorem duxit, & ea fecit, quæ paulò antè commemorauimus: quo nomine laudem aſſertæ veritatis Euangelicæ ſibi deberi putabat. Sed cùm anteferri ſibi Lutherum videret, qui & ingenio, & doctrina, & eloquentia longè

præſtabat

præſtabat, viſum eſt illi, quò ſuum quoque nomen celebre ad poſteros tranſmitteret, nouum doctrinæ genus proferre: quod cùm Lutherus nondum attigiſſet, nullam inuentæ huius gloriæ partem arrogare ſibi poſſet.

Caluin. in defenſi. 2. contra Ioachi. Vueſt.

Luth. ſcripta ſectæ Sacramentariorũ occaſionem dederunt.

Cui doctrinæ proferendæ conſtat occaſionem Lutheri ſcripta dediſſe, qui ſicut Caluinus etiam fatetur, tranſſubſtantiationem oppugnans, claſsicum canere viſus eſt, ad Sacramentariorum hæreſim excitandam. Docuit enim Lutherus, etiam poſt conſecrationem panis & vini ſubſtantiam in Euchariſtiæ ſacramento remanere. Quod ſic à nonnullis acceptum eſt, quaſi quem ſcripturæ produnt incarnatum, eum ipſe Chriſtum doceret impanatum, quem etiam extra ſumptionem in Euchariſtia nefas eſſet adorari. Quaſi verò non verbo Chriſti, ſed ſumptione noſtra Chriſti corpus in Euchariſtia conficeretur, vt niſi ori noſtro foret admotum, tanta vis eſſe verborum Chriſti non poſſet, vt illud Chriſti corpus efficerent. Quid autem hoc eſt aliud, quàm ſcripturæ verba peruertere, & loco illius, quod à Chriſto dictum eſt, Hoc eſt corpus meum, dicere, hoc erit quando ſumetur? Cæterùm Buceri fraudibus adductus eſt Lutherus ante annos viginti, vt in hanc ſententiam illius iret: nam non aliter ſibi perſuaderi paſſus eſt, vt corpus & ſanguinem Chriſti in ſacra Euchariſtia ſubſtantialiter eſſe confiteretur, quàm ſi viciſſim hoc ſibi Lutherus conceſsiſſet, quòd extra vſum non ſit ibi corpus & ſanguis Domini, quemadmodum articulum Louanienſem decimum tertium explicans vir inſigni doctrina præditus Ruardus Tapper ſcriptum reliquit. Sic dolis Buceri captus Lutherus, dum in ſuam factionem pertrahere Bucerum conatur, factus eſt & ipſe Sacramentarius. Nihil eſt enim quod magis valeat ad confirmandam Sacramentariorum hæreſim, quàm hoc Buceri dogma, quod à Luthero fuit approbatum. Qua de re non vno loco Ioannes Caluinus gloriatur. Hactenus progreſſus erat Lutherus. Huc tamen impietatis nondum proruperat, vt auderet negare, præſens in Euchariſtia Chriſti corpus & ſanguinem adeſſe. Primus hoc ætate noſtra negare auſus fuit Andreas Carolſtadius, cui Philippus Melanchton hoc tribuit elogium, hac ipſa de re ſcribens: Carolſtadius, inquit, primùm excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu communi, quem nullum vnquam humanitatis officium aut intelligere, aut facere animadtimus, tantum abeſt, vt in eo manifeſtatio aliqua ſpiritus ſancti animaduerſa ſit. De quo & illud alibi ſcribit: Quod ſicut Lutherus Papæ, ſic ille viciſsim odio Lutheri non aliqua pietatis opinione controuerſiam hanc de Cœna Domini mouerit. Ac addit præclaram ſententiam, cui vtinam ex animo faueret:

In epiſt. ad Frid. Miconium.

De Cœna Domini cõtra Anabaptiſtas.

Meo,

Meo certè iudicio, inquit, magna eſt temeritas, dogmata ſerere non conſulta Eccleſia veteri. Et tũ hic talis, qualis à Philippo deſcribitur, ita multos reperit qui nefarium hoc dogma ſuum approbarent, vt plures iam Sacramentarios quàm Lutheranos videre liceat, & inter eos non paucos excellenti doctrina, & ſingulari quadam dicendi ſuauitate præditos, qui Carolſtadium quàm Lutherũ ducem ſequi maluerunt. Itaq; contra genus hoc hæreſeos complures libros ædidit, in quorum vno cui titulum fecit, cõtra Zvuinglium, Oecolampadium, aliosq́ue nouos Viccleffiſtas, grauiter in hoc ſectæ genus inuehitur, & eos in decem fermè foramina atq; effugia ſcripturam

De cœna Domini cõtra Anabaptiſtas.

laceraſſe ſcribit. Neque ſe legiſſe turpiorem vnquam hæreſim, quæ ſtatim in initio tot inter ſeſe capita, tot ſectas habuerit, etiamſi in principali cauſa, vtpote in perſequendo Chriſtum, vnanimes exiſtent. In eo verò libro quem inſcripſit, quòd iſta verba Chriſti, Hoc

Octo interpretationes verborũ, Hoc eſt corpus meum, diſſentientes.

eſt corpus meum, adhuc firmiter ſtant, ſeptem: In illo autem, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, breuem confeſsionem inſcripſit de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, enumerat octo diuerſas & pugnantes inter ſe verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, interpretationes. Quarum prima fuerit Carolſtadii, ſecunda Zuinglii, tertia Oecolampadii, quarta Suenckfeldii, quem per contumeliam Stenckfeldium vocat, ac poſt alios nonnullos Campani ſeptima, cæterarum enim authores nominatim non exprimit. Quòd ſi viueret is adhuc, plures etiam ei enumerando recenſere liceret. Eò enim iam amentiæ ſunt atque audaciæ nonnulli progreſsi, vt etiam ipſa Chriſti verba in conſecratione cœnæ Dominicæ mutare, proq́; eo quod ille dixit, Hoc eſt corpus meum, non fuerint veriti dicere, Hic

Ioach. in libell. quem inſcripſit, Recta fides de cœna Dom. Schnep. in cõfeßione de Eucha. Iul. Pflug. In epiſt. ad Eraſ. Rot.

eſt panis meus. Alii verò prorſus omittere verba conſecrationis nõ dubitarunt, ſic enim enunciant: Accipite, comedite, hoc facite in mei commemorationem: quemadmodum à Ioachimo Vveſtphalo, & Erhardo Schneppio legimus annotatum. Quanquam etiam ſuperſtite Luthero quendam exortum fuiſſe terræ filium ſcribit Iulius Pflug (cuius tanta eſt pietas cum non mediocri doctrina coniuncta, vt etiam hoſtes Eccleſiæ Dei, quòd verè Epiſcopum agat, confiteri neceſſe habeant) qui negaret neceſſaria eſſe ad Euchariſtiam verba Chriſti, quibus ea conſecretur: quin nec ſpeciem panis aut vini neceſſariam eſſe, ſed ſatis eſſe, ſi motu interiori cordis Euchariſtia capiatur.

Horrendi fructus noui Euangelij.

Ecce fructus quos nobis attulit quintum iſtud Euangelium, per quod impii licere ſibi volunt, etiam ipſa Chriſti verba in huius Sacramenti, quod eſt vnum omnium excellentiſsimum conſecratione, vel mutare, vel prorſus prætermittere. Quod etiam in eius Sacramenti adminiſtratione, quod ſolùm de neceſsitate ſalutis eſt,

vtcunq;

(vtcũq; neget id Calui.) liberum eſſe vult hic ipſe, cuius hic libellus quẽ confutandum ſuſcepimus, tibi dicatus eſt, Ioan. Brentius. Nam cum diſertis verbis hanc nobis formam Chriſtus præſcripſerit, vt baptizaremus in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, negat is baptiſmi virtutem ad certa verba Chriſtum alligare voluiſſe, quòd non inſtituerit magiam, quæ ad certam verborum formam, aut certos ritus alligata ſit. Itaque nihil in eo piaculi fore putat, ſi mutetur ſonus, dummodò remaneat ſententia verborum Chriſti. Hæc iſte, quem numinis inſtar colit Vergerius, cuius ſcripta dictaque pro diuinis oraculis haberi vult. Vides autem quàm fœcundi monſtroſo ſuo partu ſint Hæretici? Vix enim eorum quenquam reperies, qui vel nouam hæreſim protulerit, vel veterem aliquam olim damnatam inſtaurauerit, qui non multis erroribus, portentis & monſtris comitantibus ſtipatus incedat. Eſt autem Hæreticorum hoc proprium, vt corrigi nolint: ac ſi reprehendi videant errata ſua, quæ vnicè admirantur, & modò non adorant tanquam eidola manuum ſuarum, tantùm abeſt, vt miteſcant aut emendentur eiuſmodi reprehenſionibus, maiore etiam vt eorum odio qui reprehenderunt inflammentur, atque ita proficiunt in peius indies errantes, & in errorem mittentes. Huc perducit eos ſcelerata quædam vindicandi cupiditas, qua ſic mentes eorum excœcantur, vt verum videre nequeant, ſed falſa pro veris amplectantur. Documento nobis eſſe poteſt Lutherus, qui ſcribit ipſe, quòd à fratre quodam reprehenſus fuerit, quòd ſenſerit aliquando, pulchrum fore, ſi pro Laicis vtraque Sacramenti ſpecies porrigenda ſtatueretur in Concilio generali. Nunquid autem ſatis habuit ille reprehenſionem hanc fratris de re non maximi momenti diluiſſe? Minimè gentium. Sed video, inquit, illis otium & chartas abundare: dabo operam, vt negotium ſcribendi habeant copioſum: Præcurram enim, vt dum glorioſiſſimi victores de vna aliqua mea hæreſi (vt eis videtur) triumphant, ego interim nouam moliar. Profert mox nouam hæreſim, ac impios omnes declarat, qui Laicis vtriuſque ſpeciei communionem denegant. Atque illo quidem loco ſolos eos impietatis arguit, qui Laicos arcent à calice. Sed audi, quò paulò pòſt progrediatur maiore quodam furoris œſtro percitus. Quam penes concilium prius poteſtatem eſſe volebat, vt Laicis vtraque ſpecies daretur ſtatuendi, non ita multò pòſt eam abrogat, nec veretur os impudens ita dicere: Si quo caſu Concilium ſtatueret, minimè omnium nos vellemus vtraque ſpecie potiri, imò tum primùm in deſpectum Concilii vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraq; potiri, & planè

Formam verborum baptiſmi mutare ſinit Brentius.

Hæretici reprehendi non ſuſtinent.

2. Tim. 3.

Luther. de Capt. Bab.

Lutherus faſtuoſus & arrogans.

Luth. in li. de formula Miſſæ.

& planè eos anathema habere, quicunque autoritate talis concilii potirentur vtraque. Quid ſcribi potuit arrogantiùs? ſcilicet ſi concilium ad quod ex vniuerſo terrarum orbe doctiſsimi, grauiſsimi, ſanctiſsimi viri conuocati fuerint, nullam eſſe cauſam declarauerit, cur à calice diutiùs abſtineatur, irritum erit concilii decretum hoc & inane: ſin autem hoc ipſe Lutherus ita ſanxerit, tum demum ratum & firmum erit. Cæterùm poſteaquam ſemel ille veterum doctorum ſcripta, ſanctiſsimorum Pontificum decreta, conciliorum, hoc eſt, totius Eccleſiæ Catholicæ placita, contemnere cœpit & pro nihilo habere, tandem eò progreſſus eſt, vt ſicut paulò antè meminimus, & ſacerdotium & ſacrificium euerteret, quin ipſum etiam ex hoc ſacramento Chriſtum extra manducationem tolleret, ac debitam ei veneratione͂ exhiberi prohiberet: cùm priùs etiam poſt cõſecrationem in Euchariſtia panem & vinum remanere docuiſſet. Inde ſumpſit originem poſtea Sacramentariorum hæreſis.

Luther. autor ſacerdotij & ſacrificij euertendi.

Et quemadmodum licere ſibi voluit Lutherus priuata ſua autoritate veteres abrogare, nouos ritus inſtituere: ſic ſibi quoq; veniam hâc dari debere Caluinus cum ſuis exiſtimauit, cùm nihilo ſe Luthero vlla in re inferiorem eſſe iudicaret. Fecit igitur ille quod adhuc à Luthero & ſectatoribus eius factum nõ fuit, vt & ſacras veſtes, cùm res diuina fieret, & luminarium vſum, & campanarũ pulſum prorſus reiiceret, ne quod eſſet inter ſacra & prophana diſcrimen, neue ſi quid eſſet honoris habitum huic venerabili ſacramento, plus aliquid in eo quàm panis & vinum eſſe crederetur. Quinetiam ex hac vita migraturis ſacramentum Euchariſtiæ dari vetuit, quod non ſine cauſa tamen fuit à priſcis illis viaticum appellatum. Neq; enim putauit ad illud admittendos, niſi qui cum reliquo cœtu communicare poſſent: quibus neque confeſsis, neque abſolutis dari ſacramentum hoc voluit. Dies prætereà feſtos, tum & Euangelii & epiſtolarum iuxtà receptum Eccleſiæ morem ſectiones abrogauit. Ac ne ſolùm eſſet Euchariſtiæ ſacramentum, in quod ſibi licerent omnia, etiam de Baptiſmi ſacramẽto nouam doctrinam protulit. Cùm enim ex Luthero didiciſſet, eos Chriſti mortem euacuare, & alium præter Chriſtum mediatorem quærere, qui putant opera ſibi eſſe ad ſalutem neceſſaria, quoniam & Baptiſmus opus quoddam eſt, viſum eſt illi, quod aliud præter mortem Chriſti medium inducãt, qui nos Baptiſmo fieri ſaluos docent, quodq; Chriſti ſanguini reliquum nihil faciant, qui medicinam peti volunt in aqua Baptiſmi. Docet igitur infantes, modò ſint ex Chriſtianis parentibus prognati, citra Baptiſmum etiã Chriſti membra fieri, in Dei filios adoptari, regnique cœleſtis hæredes effici. Itaque cum non multùm ad ſalutẽ interſit, baptizentur nec ne, facilè fert eos abſq; Baptiſmo

Caluinus in quo Lutherum ſequatur & ſuperet impietate.

ex hac vita migrare. Quid iam nobis intactum iſti reliquerunt? Quorſum audaciæ & amentiæ non proruperunt? qui etiam ipſa Sacramenta, ſine quibus ſaluus eſſe nemo poteſt, conuellere & labefactare veriti non ſunt.

Habes iam igitur duo Euangelia, ſi modò tam claro nomine tam impias ſectas appellare fas eſt, Lutheranorum vnum, Zuinglianorum alterum. Nam vtraque pars quod ipſa ſentit, ſolum id purum putum Dei verbum & Euangelium eſſe deierauerit. Si doctrinam conſideres, aut ſuperiores, aut certè nihilò ſunt inferiores Zuingliani Lutheranis, non pauciora quàm ii ſcripturarum examina proferunt, orationis verò ſplendore perſuadendiq; vi multò præſtare videntur. Si ſpeciem ſpectes pietatis, non eunt hoc inficias etiam ipſi Lutherani, quòd ea ſit maior in Sacramentariis. Sic enim ſcribit de illis Nicolaus Amſdorffius: Anabaptiſtæ & Sacramentarii iam imponunt Germaniæ ſuâ ſanctimoniâ, quemadmodum impoſuerunt Monachi vniuerſo mundo. Si multitudinē inſpicias, hac quidem longè ſuperant, cùm ex Lutheranis plurimos in ſuam ſententiam pertraxerint. Fatentur hoc ipſimet: ſic enim ſcribit Ioachimus Vveſtphalus, Nulla falſa doctrina tam latè diſpergitur, nulla tanto conatu & hypocriſi defenditur, nulla tam multos homines abripit in errorem, quàm falſa doctrina de Euchariſtiæ ſacramēto. Qui etiam alio quodā in libro contra Caluinū ſcribens, ſuos propter paucitatem vocat imbellem turbam præ copiis ingentibus, quibus gloriari Caluinum & cōfidere dicit. Palàm autem illud eſt, quòd præter Saxonicas ciuitates, pauci admodum Lutheri receperunt Euāgelium: omnes alii ſiue apud Heluetios, ſiue in Germania, aut Catholici ſunt aut Sacramentarii. Quòd ſi pertinaciā intuearis in errore tuendo, tantum abeſt, vt hac in parte Lutheranis cedant Zuingliani, priores vt etiam eos ferre Caluinus glorietur: qui dum alacriter ad mortem imprimis terrificam ſe obtuliſſent, ſuos quàm Lutheranos multò fuiſſe promptiores aſſerit ad fidei ſuę, ſicut ipſi videtur, veritatē ſanguinē ſuo obſignandā. Quin ſi Catalogū legas eorum martyrū, qui noſtro ſeculo propter hæreſim ſuam oppetere mortem non dubitarunt, plùres inter eos Zuinglianos quàm Lutheranos reperies. Cùm itaq; nulla in re ſint inferiores Lutheranis Zuingliani, neq; minùs ii, quàm illi de puro Dei verbo ſe iactent, vtriq; tamen ſunt alteris plus quàm Hæretici. Lutherani præſertim ſic deteſtantur Zuinglianos, vt eos ne quidem audiendos eſſe putent, ac ſceptro potiùs magiſtratus eorum blaſphemias, quàm ſtilo refutandas eſſe cenſent, vt querantur etiam de Lutheranis Sacramentarii, quòd non ſuſtulerint, ſed potiùs ad ſe pertraxerint Papę tyrannidē: proq; ligneo iugo Papæ collo excuſſo, ferreū ab illis impoſitum ſit.

Collatio Lutheran. & Zuing. & utri alteris præſtent.

Nicolaus Amſdorff.

In lib. Recta fides de cœna Domini.

Ioachimus Vueſtphalus.

Sed negat Ioachimus Vveſtphalus, hanc eſſe tyrannidẽ, ſi quis obſiſtat Pſychotyrannis Hæreticis, nec eos tyrannidẽm ſuã blandam illam quidem, ſed ſæuiſsimam & nocentiſsimam in ouile Chriſti permittat exercere, nõ quidem externo gladio, quo corpus tantùm occiditur, ſed peſtilentis doctrinæ veneno, quo Diabolus interimit animas blandiendo & mentiendo. Paſtor, inquit, non agit tyrannũ, qui repellit lupos: magiſtratus non exercet tyrannidẽ, ſi ſecundum legẽ coërcet maleficos, & de ſontibus ſumit pœnas. Eccleſiaſtæ nõ ſunt accuſandi de tyrannide, qui noxios Eccleſiæ & pertinaces excommunicant, voce & ſcriptis ſeductores reprimũt, gubernatores politicos admonent ſui officii, edicta & neceſſariam ſeueritatem magiſtratus approbãt. Minùs Eccleſia affligeretur à Pſichotyrãnis, minùs acciperet damni: non ita multi, vt nunc fit, ſeducerentur, ſeducti minùs pertinaciter hærerent in ſuis erroribus, ſi magiſtratus & miniſtri Eccleſiaſtici ſeuerioribus remediis profligarent morbos grauiores, qui contagiis afficiunt membra corporis ſani. Hæc ille veriſsimè non cõtra Sacramentarios magis quàm cõtra ſuos quoq;.

Lutherus quo dãnat Sacramentarios, etiã ſe & ſuos damnat.

De Sacramentariis autem Martinus Lutherus hanc tulit ſententiã: Hęreticos ſeriò cẽſemus, & alienos ab eccleſia Dei eſſe, Zuinglianos & Sacramẽtarios omnes, qui negãt Chriſti corpus & ſanguinẽ ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtiæ ſacramẽto. Qui etiã in epiſt. quadã ad illuſtrẽ virũ Albertũ March. Brãdenburg. in Pruſsia Ducẽ, negat cũ illis tractatus vllos habẽdos, quandoquidẽ ab initio quàm latè patet Chriſtianus orbis, vna fuerit & concors omnium de hoc Sacramento ſententia. Proinde, inquit, ſi quis nunc de eo dubitat, perinde facit, atq; ſi nõ credat vnã, ſanctam, Catholicã Eccleſiã: qui etiã non ſolùm Eccleſiã vniuerſam hæreſeos condemnare videtur, verùmetiã & Chriſtũ ipſum cũ Apoſtolis & Prophetis ſuis, quorum grauiſsimo teſtimonio corroboratus eſt hic articulus, quo nos credere profitemur ſanctã Eccleſiã Catholicã. Sic eñ ait Chriſtus: Ego vobiſcũ ſum vſq; ad cõſummationẽ ſeculi. Et Paulus eccleſiã vocat columnã & firmamentũ veritatis. Deinde verò teſtimoniũ contra illos fert ipſa eorũ propria opinio, cũ in iſtius textus expoſitione ſic inter ſe diſsidẽt, vt ſeptẽ ꝓpemodũ aut octo liceat interpretationes reperire. Hîc Luth. nõ cõtra Zuinglia. magis q̃ cõtra ſeipſum ſuosq; nõ minùs & diſsidentes inter ſe & cõſenſum Eccleſię pro nihilo ducentes, veriſsimã tulit ſententiã. Pergit autẽ ad eundẽ Ducẽ ſcribẽs: Quocirca moneo & peto Illuſt. veſtrã, velit eiuſmodi hoĩes vitare, nec eos in ditione ſua ferre: nã illud neceſſe eſt, vt ſecũ reputet: ſi permiſerit in ſuis terris verſari ſectarios eiuſmodi, cũ ꝓhibere poſsit, qđ multũ grauabit cõſcientiã ſuã, ac vix vnq̃ eã trãquillare poterit. Sic Luth. ne receptũ quidẽ à ſuis dandũ eſſe Sacramentariis cenſuit,

quos

quos etiam non dubitat vocare Sathanæ miniſtros,mendaces,imò ipſum mendacium, fucum & ſimulationem. Et in eo libro,qui inſcribitur Confeſsio de Cœna Chriſti,monet vt haud aliter caueant ſibi omnes à Zuinglio,quàm à Sathanæ veneno.Hæc eſt Lutheri de Sacramentariis cenſura.

Nunc audi viciſsim,quid illi ſentiant de Luthero,deque ſectatoribus eius: Speciem,inquit, Oecolampadius, verbi Dei adferunt Lutherani, verbum Dei non adferunt,id quod Hæretici paſsim facere ſolent, omneſque volunt videri verbo Dei niti. Bucerus verò ſcribit Lutherum ab omnibus accuſari imperioſæ & acerbæ dicacitatis,& quòd non patiatur ſibi ab aliquo contradici. Si exigit, inquit Bucerus, ne quis à ſe vlla in re diſſentiat, probet ſe eſſe Deum. In vertendis & explanandis ſcripturis manifeſti ſunt, neque pauci eius lapſus. Sic non minùs Zuingliani ſibi fas eſſe putauerũt diſſentire à Luthero, quàm ſibi licere Lutherus voluit diſſentire ab vniuerſa Eccleſia. Tigurini verò miniſtri, reſpondentes ei libello, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, contra Zuinglianos ædiderat Lutherus,acerrimè contra eos inuectus,inter cætera ſic aiunt: Prophetæ & Apoſtoli Dei gloriæ nõ priuato honori, non ſuæ pertinaciæ & ſuperbiæ ſtudebant,ſed peccatorum ſalutem quærebant vnicè:Lutherus autem ſua quærit,pertinax eſt, inſolentia nimia effertur, & confeſtim Sathanæ tradit, quotquot illius ſententiæ non ilicò ſubſcribere velint, & in omnibus correptionibus ſuis plurimùm maligni ſpiritus, quàm minimũ verò amici & paterni animi deprehenditur. Hoc eſt viciſsim Sacramentariorum de Luthero,deque ſectatoribus eius, ac Lutheri de Sacramentariis iudicium. Quin autem vtrunque verum & rectum ſit, cùm ex eadem vnius Magiſtri Sathanæ ſchola ſint vtrique profecti, dubitandum non eſt.Ac iactatur quidem à nonnullis,Confeſsionem eſſe factam inter Zuinglianos & Lutheranos de ſacramento Euchariſtiæ. Cæterùm ne quis erret, quid hac de re compertum habeamus, paucis perſtringere viſum eſt. Quanta fuerit contentio inter Lutherum, qui panem eſſe affirmabat corpus Chriſti ſubſtantialiter & realiter:& Oecolampadium atque Zuinglium, qui ſignum & figuram eſſe tantùm dicebant,iam demonſtrauimus. Quæ poſteà quàm ſemel efferbuit,ſic progreſſu temporis adaucta eſt & inflammata, vt acerbiſsimè fuerit per annos plùs minùs quindecim exagitata, cùm ſicut ſcribit Caluinus, neutri alteros æquo animo & placido audire ſuſtinerent: Nam etſi,inquit, ſemel contulerunt inter ſe, tanta tamen animorum alienatio fuit, vt re infecta diſceſſerint. Itaque cùm ad concordiam aliquam accedendum eſſet,magis ac magis regreſsi ſunt, nihil aliud ſpectãtes,quàm vt opinionẽ ſuam tuerẽtur,

Quid Sacramentarij de Lutheranis ili dicent.

In dialogis aduerſus Melancht.

Explicatio de Caluini doctrina circa Euchariſt.

& contrariam refutarent. Id cùm videret Caluinus, iudicem inter vtroſque ſe conſtituit, haud aliter atque Muncerus inter Papam & Lutherum, neque Zuinglii minus & Oecolampadii quàm Lutheri ſententiam damnauit, ac ſuam quandam attulit nouam, & à ſeculis inauditam, quæ non ſolùm priſcis illis Doctoribus, verùm ipſis etiam noſtri ſeculi Sacramentariis prorſus fuit incognita. Docuit enim, panem & vinum in mēſa Domini propoſita, nihil aliud eſſe, quàm arrabonem & quaſi ſigillū, omnes promiſsiones in Chriſto nobis factas confirmans & ſtabiliens: idque ſine ſcripturarum, ſine Patrum, ſine Collegarum etiam ſuorum autoritate. Qua quidem re non magis Lutherum, quàm ſcholam etiam ipſam Tigurinā offendit: quæ cùm Vlricum Zuinglium tanquam primum doctrinæ ſuæ autorem colat, ferre non potuit, eum à Caluino reprehendi, ac præter omnem ſcripturarum autoritatem nouam ab eo quandam opinionem de Cœna Dominica adferri: quam vt placaret poſteà Caluinus, ſcripſit epiſtolam, in qua conatus eſt oſtendere, ſe non diſſentire à Zuinglio, & aliis eius ſcholæ magiſtris, in doctrina de Cœna Dominica, cùm tamen reuerà plurimùm ab eis diſſentiret. Quin & illud vulgo perſuadere conatus eſt, qui ſunt Auguſtanæ Confeſsionis, eos habere ſe coniunctos in ſua de Cœna Dominica doctrina. Qua de re ante ſeptem annos libellum quendam ædidit, quem inſcripſit, Summa confeſsionis de Sacramentis: in quo conatus eſt illud demonſtrare, quòd qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ, de ſacramento Euchariſtiæ nihil diuerſum ab eo ſentiant, quod hi docent qui ſunt Confeſsionis Tigurinæ, cuius eſt ipſe quoque Caluinus. Cùm autē vno vel altero anno nemo contra libellum ſcripſiſſe quicquā videretur, plerique ſic interpretabantur, quòd iſto ſilentio Caluini conſilium hoc fuerit approbatū. Iamq; voces illę vulgò iactabantur, eos qui ſunt Auguſtanæ Confeſsionis, ex Lutheranis factos eſſe Zuinglianos. Hoc Lutheri quidam ſectatores ferre non potuerūnt, quòd à Luthero ſuo defeciſſe, & in caſtra Zuinglii transfugiſſe dicerentur, cùm quanta contentione dogma Zuinglii de Euchariſtia Lutherus oppugnauerit, nemini ſit obſcurum. Itaque non defuerunt, qui Caluini ſcriptum hoc ſcriptis contrariis refutarent: contra quos mox Caluinus ædidit ante biennium libellum, cui titulum fecit: Defenſio ſanæ doctrinæ de Sacramentis, quam Paſtores & Miniſtri Tigurinæ Eccleſiæ & Geneuēſis antehac breui Confeſsionis formula cōplexi ſunt, vnà cum refutatione probrorū, quibus eam indocti & clamoſi homines infamant. Aedidit non multò poſt alteram quoq; defenſionem cōtra Ioachimi Vveſtphali calumnias: cuius quidē Ioachimi libros quos nominatim contra Caluinū ſcripſerit, nobis adhuc videre nō licuit. Verū cùm hæc ſcriberemus,

incidit

incidit in manus noſtras libellus Ioachimi Vueſtphali hominis Lutherani, cuius hæc eſt inſcriptio: Iuſta defenſio aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Lasko, quæ in epiſtola ad Sereniſsimum Poloniæ Regem, &c. contra Saxonicas Eccleſias ſparſit. Scribit bis in epiſtola ad Senatores Francofordenſes, etiã viuente Luthero, fuiſſe Francofortı ad Mœnum qui inſinuarunt animis errorem Zuinglii, idque facerent aſtutè ſub vmbraculo & prætextu, quaſi à Saxonicis Eccleſiis nõ diſsiderent: à quibus vt ſibi diligenter cauerent, ſcripto quodam ſuo Lutherus hortatus eos fuerit. Mortuo verò Luthero, multò maiore eos licentiã & impudentiã mendacia eiuſmodi ſparſiſſe, quòd de ſacramento Euchariſtiæ cum Auguſtana Cõfeſsione conſentiant: cùm plurimùm intereſſe dicat inter Auguſtanã & Sacramentariorũ doctrinam: Cùm qui ſunt Auguſtanæ Cõfeſsionis, doceãt panem verè eſſe corpus Chriſti, carnem & ſanguinẽ Chriſti verè diſtribui miniſtri manibus, & ſumi in hoc ſacramẽto ore com municantium: Sacramentarii contrà, tantùm eſſe ſymbolum ſeu figuram abſentis corporis dicant, & tantùm diſpenſari & accipi panem & vinum. Quamobrem hortatur Francofordenſes, vt conſiliũ Lutheri ſequantur, eiuſmodi Pſeudoprophetas fugiant, & ex cœtu ciuium relegent. Morbida, inquit, ouis ſeparatur, ne totum ouile corrumpat. Membrum corruptum reſecatur, ne noceat reliquis: ſeparantur corpora hominum, ne immunda lepra vel ſcabie inficiãt ſanos: quantò magis ſeparari oportet immundos ſpirituali lepra mente corruptos, ne oues Chriſti inficiant & perdant. Apoſtolus prohibet in domũ recipere non afferentes doctrinam Apoſtolicã, ne recipientes communicent ıpſorum operibus malis: quomodo admittendı ſunt in conſortium populi Chriſtiani, qui afferunt doctrinam Apoſtolicæ veritati repugnantem. Sæpiùs commẽdat ſcriptura hoſpitalitatem, præcipit opera miſericordiæ & charitatis exercere erga exules & peregrinos: verùm ita, ne fides violetur, & ne aduerſus multos lædatur charitas. Vt enim charitatıs eſt, hoſpitio recipere peregrinos, & his benignè facere, ſi pro hoſpitalitate & beneficiis non malefacta rependant, ſi quieti non turbent Eccleſiam & Remp. ita charitati maximè repugnat, præbere hoſpitium ingratis, inquietis & noxiis communitati: his parcere, hos fouere, non piæ charitatis obſequium, ſed impię peruerſitatis exitiale nocumentũ, non miſericordia eſt, ſed crudelitas. Hæc Ioachimus in ea quam ad Francofordenſes hoc ipſo anno 57. ędita ſcripſit epiſtola. Qua de re Tymanus quoque paſtor Bremenſis anno proximè ſuperiore plura ſcripſit in eandem ſententiam. Vidimus autem poſteà recens admodum æditum à Caluino libellũ, cui titulum fecit: Vltima admonitio Ioannis Caluini ad Ioachimũ Vueſtphalum, cui niſi obtemperet,

Ioachimus Vueſtphalus.

Hæreticos ſeuerè tractandos et puniendos eſſe.

peret,

Caluini iudicium de pleriſque Lutheranis.

peret, eo loco poſteà habendus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi iubet Paulus. In quo ſimul & Magdeburgenſes, & Bremenſes, & Ilheſamenſes, & alias quaſdam Saxonicas ciuitates, quæ communi conſenſu dogma ſuum damnauerant, grauiſsimis probris & maledictis inſectatur: ſic eſſe dicit errore ſuo faſcinatos, vt quod pueris in Catechiſmo traditur, veterani Theologi non teneant. Quid valeat Cœna, quorſum ſpectet, nunquam guſtaſſe brutos iſtos homines, ne guttam quidem ingenui pudoris in eis eſſe: nimis largam illis copiam cauillationum profluere. Dum Lutheri ſui hyperbolas proiiciunt, modò plebeculam ſuoſque fraterculos faſcinent, popularis theatri plauſu contentos, nec Dei nec Angelorum iudicium magnoperè curare. Tribuit illis furioſum impetum, nugatoriam leuitatem, cæcam temulentiam, caninam improbitatem, diabolicam ſuperbiam, quòd eis ſuperbia ſit loco pietatis, quòd eos ferocitas omni humanitate ſpoliauerit, quòd obſtinatio nil moderaminis reliquum fecerit. Vocat eos vertiginoſos homines, Cyclopes, ſuperbam factionem Gygantum, latratores, phreneticos, beſtias, proteruos, faſtuoſos, pertinaces, & aliis id genus coloribus depingit. Queritur de illis, quòd ſe ſuoſq; indignos eſſe clamitent, quos terra ſuſtineat, ita quòd niſi repentè exterminentur è mundo, non poſſe cum eis mitiùs agi, quàm vt ad Scythas vel Indos ablegentur: accuſare eos Principum ſegnitiem, quòd non exerto gladio protinùs deleant Sacramentariorum memoriam. Hæc in eo libello Caluinus. Ex quibus facilè quiuis perſpicere poteſt, falſum eſſe quod de conſenſu iactatur, cùm omnes ferè Saxoniæ ciuitates doctrinam Sacramentariorum condemnauerint. Quàmuis interea diſsimulandum illud non eſt, quòd in eodem libello duos Saxoniæ oculos Vvittembergam & Lipſiam nil ſimile contra ſuam doctrinam decreuiſſe, quodque ſecum facere Philippum gloriatur, quem non magis à ſe quàm à propriis viſceribus in hac cauſa diuelli poſſe ſcribit. Sed non propterea ſtatim verum eſt, quia ſic ſcribit Caluinus: nos verò de Philippo meliora nobis pollicemur.

De tertia ſecta Anabaptiſtarum.

Exiſtimas fortaſsè duas tantùm ſectas has eſſe: quæ ſibi noſtro hoc infelici ſeculo nomen & autoritatem Euangelii vendicare ſint auſæ? Erras ſi id putas. Eſt pernitioſior etiam tertia, quæ quoniam à Catholicis legitimè baptizatos rebaptizat, Anabaptiſtarum ſecta vocatur. De quo genere videntur etiam fuiſſe fratres Vvaldenſes, quos & ipſos non ita pridem rebaptizaſſe conſtat, quàmuis eorum nonnulli nuper adeò, ſicut ipſi in Apologia ſua teſtantur, iterare Baptiſmum deſierint: in multis tamen eos cum Anabaptiſtis conuenire certum eſt. Ac ſcribit quidem in ſuis

Dialogis Antonius Coruinus, quòd è Zuingliana ſecta potiſsimùm haud aliter atque ex equo Troiano prodierint. Sed ſi quis rem diligentiùs inſpexerit, quàmuis idem illi quod Zuingliani de ſacramento Euchariſtiæ ſentiant, Anabaptiſmum tamen ſuum eos è Lutheri ſcriptis hauſiſſe reperiet. Certè Balthaſar Pacimontanus, qui primus autor huius ſectæ fuiſſe videtur, idem ſecum ſentire Lutherum gloriatur: quemadmodum ipſe fatetur in libro quem ſcripſit ad duos Parochos de Anabaptiſmo. Teſtatur autem etiam Bucerus, vnde Lutheri, inde & Anabaptiſtarum Euangelium prodiiſſe, nimirùm è Saxonia. Cùm ad Vvaldenſes ſcriberet Lutherus, inter alios eorum articulos reprehendebat & hunc, quòd paruulos ad futuram fidem baptizarent, quam adulti conſequuturi ſint. Ait igitur: Præſtare prorſus omittere baptiſmum in paruulis, quàm baptizare ſine fide: quia ſacramenta neque debeant, neque poſsint ſine fide accipi. Si verò ſine fide accipias ſacramentum, magno tuo malo accipies. Huic veſtræ doctrinæ opponimus nos, inquit, verbum Chriſti: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hinc occaſionem arripuerunt Anabaptiſtæ. Nam cùm abſurdum illis videretur, quod aſſerebat Lutherus, habere ſuã propriam fidem paruulos, ſicuti reuerà eſt abſurdiſsimum, ſatius illis viſum eſt, omittere Baptiſmum in paruulis, & eos non niſi credentes baptizare, quòd hoc ſe verbo Chriſti niti dicerent, hoc in æternum eſſe manſurum vociferarentur, aduerſus hoc ne portas quidem inferi præualituras eſſe gloriarentur. Quorum etiam vnus Memno Phriſius qui cæteris eruditione præſtare videtur: Certè, inquit, hac in re non poſſum decipi verbo tuo pater cæleſtis: credidi, illudque ſuſcepi per ſpiritum ſanctum, vt certum veritatis verbum. Ac paulò pôſt: Ego ſcio certò & firmiter, quòd hac mea doctrinâ, quod eſt verbum Dei, in die recti iudicii, non ſolùm Dominos & Principes, non ſolùm mundum, ſed ipſos etiam Angelos iudicabo. Sic ille non minùs confidenter & animoſe quàm Lutherus de ſua doctrina tanquàm de puro Dei verbo ſe magnificè iactat. Cæterùm ſicut Sacramentariorum, ſic & hanc ſectam Lutherus vehementer eſt inſectatus, & ſcripſit librum cuius paulò antè meminimus ad duos plebanos, in quo inter cætera iis etiam verbis vtitur: Quod dicunt Anabaptiſtæ, nuſquam in ſcripturis haberi, quòd aut habeant fidem, aut baptizari debeant infantes, fatemur nos id nulla ſcriptura probare poſſe, quæ clarè & manifeſtè talibus aut ſimilibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare: nam & ipſi credunt: Si quis nos vrgeat ad demonſtrandam eiuſmodi literam, huic nos tanquam victori cedamus oportet: nuſquam enim ſcriptum inuenimus.

Anto. Coruinus.

Balthaſar Pacimontanus.

Bucerus in ca. 3. Mat.

Memno Phriſius.

Lutherus contra Anabaptiſtas ſcribens ſe iugulat.

Boni autem & ratione præditi Chriſtiani, tale nihil à nobis exigũt: faciunt id contentioſi tantùm & præfracti homines, vt eſſe pruden tes videantur. Contrà verò nullam ipſi ſcripturam proferunt quæ dicat, debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mox ex Apoſtolorum traditione ſemper in Eccleſia Dei obſeruata, docet paruulos eſſe baptizandos, etiamſi nulla ſcriptura faciendum id eſſe præcipiat. Ac ſicut nuper in Euchariſtiæ ſacramento, ita nunc in paruulorum Baptiſmo defendendo, potiſsimùm Eccleſiæ nititur autoritate: quam tamen opponi ſibi non vult, quoties ipſe quacũq; tandem de re quamuis diuturna multorum ſæculorum conſuetudine recepta, ſcripturam à nobis exigit.

Anabaptiſtæ reliquis ſectarijs deteriores.

Hoc ergo iam tertiũ eſt Euangelium, quàm illa duo ſuperiora multò peſtilentius. Nam præterquàm quòd cum Lutheranis legitimum ſacrificium & ſacerdotiũ abrogat, & cum Zuinglianis in Euchariſtiæ ſacramẽto realem Chriſti præſentiam negat, multa habet alia & blaſphema & ſeditioſa. Publicum enim verbi miniſterium prohibet, Deum humanam ex Maria naturã non ſuſcepiſſe contẽdit, Chiliaſtarũ errorem renouat, dominationẽ ſpernit, nec legitimæ poteſtati ſubiectos homines eſſe vult. Itaq; quocũq; peruaſerit hæc ſecta, turbas & ſeditiones ingentes excitat. Documẽto eſſe poſſunt cùm aliæ quædam inferioris Germaniæ, tum præcipuè Monaſterienſis ciuitas. Nam ſicut Henricus Dorpius Lutheranus, & qui hiſtoriam eius ex Germanica Latinam fecit Ioãnes Sleidanus Zuinglianus literarum monumẽtis prodiderunt, eò primùm venerant ante annos quatuor & viginti, qui populo pro Chriſti Euangelio Lutheri doctrinam annunciarent, quos cùm Sacerdotes Catholici non eſſe ferendos putarent, fecit Bernardus Rothmãnus cum ſuis, quos ad propagandam Lutheri doctrinam Philippus Lantgrauius Heſsiæ miſerat, quod Hæretici facere conſueuerunt, vt certis doctrinæ Catholicæ capitibus conſcriptis, Catholicos ad diſputationem prouocarent, idq́ue iudice profano ciuitatis magiſtratu: coram quo ſe probaturos oſtendebant, falſam eſſe Catholicorum doctrinam. Cùm autem Catholici Sacerdotes diſputationem refugiſſent, migrarunt è ciuitate, poſteaquàm eis officio Dei verbi prædicandi fuerat interdictum. Vnus integer annus non interceſsit, cùm ſuam quoq; doctrinam in eadem ciuitate pro Chriſti Euangelio diſſeminare cœperunt Anabaptiſtæ. Cumq; itidem alteri alteros ad diſputationem prouocaſſent, ſed eadẽ illa lege quæ Catholicis anteà lata fuerat, vt nihil præter ſcripturas Canonicas adduceretur, ecce qui paulò antè eadem hac lege Catholicos ad diſputandum prouocauerat Bernhardus Rothmannus, primus in illa ciuitate Lutherani Euangelii buccinator, conditionem non accepit. Sic factum eſt, vt nulla

Exemplũ à ciuitate Monaſterienſi.

nulla diſputatione habita, Lutherani qui non ita pridem eiecerant ex ciuitate Catholicos, fuerint & ipſi non ita multò pòſt per Anabaptiſtas ex ea exterminati. Nam & Senatus loco motus eſt, & templa direpta atque incenſa, & quicunque factionis Anabaptiſtarum eſſe noluiſſent, per vim ciuitate pulſi ſunt. Bernhardus verò Rothmannus, Henricus Rolius, & Godefridus Strallen ex Heſsia miſſus, ſicut ex Chriſtianis Lutherani, ſic paulò pòſt ex Lutheranis facti ſunt Anabaptiſtæ, & Anabaptiſtarum Euangelium ſumma vi propagarunt, verumque illud eſſe oſtenderunt, quod ſcriptum eſt: Impius cùm in profundum venerit, contemnit. Nam ſi ſemel aliquis deſerit religionem Chriſtianam, cuicunque tandem ſectæ nomen dederit, ei ludus quidam eſſe videtur, de vna ſecta in aliam tranſilire.

Anabaptiſtæ inter ſe diſſecti.

Eſt autem & hæc Anabaptiſtarum ſecta valde diſſecta. Neque enim doctrinæ capitibus inter ſe conueniunt. In quibuſdam Germaniæ ciuitatibus quidam tanquam œſtro perciti nudi circumcurſabant, populum ad pœnitentiam hortantes: in omnem intereà ſeditionis excitādæ occaſionem intenti. Neq; heri aut nudiuſtertius hæc hæreſis nata eſt, fuit etiam Auguſtini ſæculo, & ſicut aliæ pleræque omnes hæreſes, ſic & hæc, ſtatim ab initio multas in partes fuit diuiſa. Nam alii vocabantur Donatiſtæ, alii Rogatiſtę, alii Maximianiſtæ, Circenſes alii, qui conuerſi tandem ſunt à factione Donatiſtarum (hoc enim nomen cæteris erat celebrius) ad Eccleſiæ Catholicæ ſocietatē: alii Circumcelliones, qui haud aliter atq; noſtro ſeculo Monaſterienſes reliquos omnes immanitate ſuperabant, quemadmodū & Auguſtinus non vno loco, & qui vitam eius conſcripſit Poſsidonius memoriæ prodiderunt. Sed neq; nūc pauciora ſunt huius hydræ capita: ſunt enim alii Muncerani, alii Orantes, alii Silentes, Somniantes, pueris ſimiles, Synceri, Impeccabiles à Baptiſmo, Liberi, Binderliani, Sabbatarii, Maderani, Hoffmannici, & poſt eos exorti Circunciſi: fortaſsis & Adamitę ad Anabaptiſtarum ſectam pertinent. Sunt qui originē huius ſectæ ad Thom. Muncerū quàm ad Balthaſarū referre malunt, qui ante annos trigintaduos ſeditionē Ruſticorū in Thuringia excitauerat: quo nomine cū debitas pœnas perſolniſſet, priuſquam capitis ſupplicium lueret, non mediocrem dolorem oſtendiſſe dicitur de ſeducta plebe, quin & errores ſuos reuocaſſe, peccata ſua ritu Catholico confeſſus ſub vna ſpecie Sacramentum venerabile Euchariſtiæ percepiſſe. Sed qui ſcripſit eius hiſtoriam Philippus, nullam eius rei mentionem facit, quòd rebaptizare docuerit. Immanis hęc eſt Anabaptiſtarum ſecta, ſi vlla alia. Interea tamen, qui nomen illi dederunt, æquè vt Lutherani vel Zuingliani, firmiter credunt & certò ſtatuunt, ſibi peccata

Aug. epiſt. 50 & 30. & de hære ſib' hære. 69.

Poſsi. in vita Auguſt. cap. 10.

Thomas Muncerus ex Anabaptiſta Catholicus.

peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſeque poſſeſſuros omninò regnum cœlorum: & idem vt quilibet credat, certoque ſtatuat, à ſuis omnibus exigunt.

Falſò docere fidē ſpecialē, qua certò quisq; ſtatuat remiſſa ſibi eſſe peccata.

Ex quo videre licet, quàm falſum ſit Lutheranum illud axioma, cuiuis homini ad pecccatorum remiſsionem aſſequendam eſſe neceſſarium, vt firmiter credat, certoq; ſtatuat, abſque vlla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis eſſe peccata ſibi remiſſa. Quòd ſicut omnibus Hæreticis inter ipſos fuit ſemper & eſt commune & proprium, ſic apertè ſcripturis fideique Catholicæ aduerſatur. Quid eſſe poteſt illa ſcriptura apertius: De propitiato peccato noli eſſe ſine metu? Etiamſi certò ſit remiſſum peccatum, non vult tamen Spiritus ſanctus, vt omninò ſecuri ſimus. Iſti contrà capitale crimen eſſe putant, ſi quis vel minimùm dubitet, ſibi remiſſum eſſe peccatum. Dicit eadem ſcriptura: Non te iuſtifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipſe eſt. Huic ſcripturæ an non contradicunt, qui certò de ſe ſtatuere & pronunciare audent, ſibi peccata eſſe remiſſa, ſeque eſſe in gratia? cùm præſertim iuſtificatum eſſe, nihil aliud ſit apud illos, quàm peccatorum remiſsionem eſſe conſequutum? Loquitur alia ſcriptura: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes. An verò iſti non ſibi quod Dei proprium eſt arrogant, qui ſe corda ſua ſcrutari & cognoſcere poſſe confidunt? quod ille certè ſibi non fuit auſus arrogare qui dixit: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me? Neque ille qui dixit: Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſsimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea. Monet Paulus: Nolite ante tempus iudicare, quoàdusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Ac ne quis putet ipſum de eo tantum quo alios, non autem quo nos ipſos iudi camus iudicio, loqui, quæ paulò antè præcedunt, de quo loquatur, manifeſtum faciunt: Sed neque meipſum, inquit, iudico. Nil mihi conſcius ſum, ſed nō in hoc iuſtificatus ſum: Qui autem iudicat me, Dominus eſt. Ecce Paulus vas electionis nihil habebat, in quo reprehenderet eum cor ſuum, eò tamen audaciæ progreſſus non eſt, vt ipſe ſe iudicare vellet, Domini qui ſolus agnitor cordis eſt, iudicium de ſe eſſe voluit. Et tu quod ſolius Domini proprium eſt, audes tibi vendicare? audes illius de te ſententiam anteuertere? audes pronunciare certoque ſtatuere, te iuſtificatum eſſe, hoc eſt, peccata tibi remiſſa eſſe? Monet Chriſtus: Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: & tu contra præceptū hoc Domini, te ſeruum vtilem

Eccle. 5. Eccl. 7. Hiere. 17. Pſal. 18. Iob 9. 1. Cor. 4. Luc. 17.

vtilem eſſe pronũciare non dubitas? Quiſquis enim certò ſtatuit ſibi remiſſa eſſe peccata, ſe eſſe in gratia, quid is aliud quàm ſe ſeruum vtilem eſſe pronunciat? Ait ſcriptura: Neſcit homo an amore, vel odio dignus ſit: & tu contra ſcripturam ſcire te, quod ſis amore dignus affirmas? Nam ſi certò ſcire te gloriaris tibi peccata eſſe remiſſa, teque eſſe in gratia, quid aliud quàm ſcire te quòd ſis amore dignus aſſeris, & mendacii Dei ſpiritũ arguis? Dicit beatus Iob: Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit: etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Num illo tu ſanctior? num de prædeſtinatione diuina quàm ille certior? vt quòd ille ſuam animam ignoraſſe fatetur, tu quòd ſimplex & innocens ſis, certò ſtatuere de te audeas? Non metuis, ne quod olim audiuerunt Phariſæi, quos dealbata ſepulchra Chriſtus voçat, idem audias tu quoq;: Vos eſtis, inquit, qui iuſtificatis vos corã hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, quia quod hominibus altũ eſt, abominatio eſt apud Deũ? Nulla poteſt eſſe apud Deum maior abominatio, quàm ſit Hæreticorum hæc tanta præſumptio.

Eccle.9. *Iob.9.* *Matth.23.* *Luce 16.*

Dicet aliquis: Quid igitur? tu me non iubes credere, quam in ſymbolo profitemur, remiſsionem peccatorum? Abſit. Imò iubeo te firmiter credere, certoq́ue ſtatuere, quòd ſit remiſsio peccatorum in Eccleſia, quòdq́ue remiſsionem hanc & mihi, & tibi, & Iudæ proditori, & ſingulis adeò mortalibus, etiam iis qui vel iam ſunt, vel deinceps etiam futuri ſunt apud inferos; abundè Chriſtus promeruit vniuerſis: qui pendens in cruce factus eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi: qui per mortem ſuam nos Deo patri ſuo reconciliauit. Vt autem credas omnes hanc remiſsionem eſſe conſequutos, omnes aut poſsidere iam, aut poſſeſſuros regnum cælorum, non ego, ſed ſcriptura te prohibet credere. Guſtauit quidem ille mortem pro omnibus, ſed mortis illius fructum non omnes in ſe transferre conantur: factus eſt cauſa ſalutis omnibus: ſed addit ſcriptura, obtemperantibus ſibi: patefecit ingreſſum ad vitam omnibus, ſed adiecit Chriſtus ipſe, Si mãdata ſeruauerint. Si quis autem non obtemperauerit, ſi quis eius mandata non ſeruauerit, ſi quis ad finem vſq; non perſeuerauerit, eum qui nihilominùs certò ſaluum fore ſtatuit, quid is aliud, quàm negat vocem Euangelii, quam audituri ſunt ad læuam inter hœdos collocati: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius. Ita vt docere, neceſſarium eſſe vnicuique ad ſalutem conſequendam, vt firmiter credat, certoq́ue ſtatuat, ſibi propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa,

Obiectio prima ſoluitur, ut ſi des ſpeciales negentur. *1.Ioan.2.* *1.Cor.5.* *Heb.2.* *Heb.5.* *Matth.25.*

ſe eſſe in gratia, ſe certò poſſeſſurum regnum cælorum, nihil aliud ſit, quàm docere, nullas eſſe gehennæ pœnas impiis conſtitutas, quos ad illas peruenturos nemo dubitat, qui Chriſto credit: non Chriſti culpa, quaſi Crux illius & mors parùm efficax fuerit ad ſalutem illis adferendam, ſed ſuo ipſorum vitio, qui per digna pœnitentiæ opera, paſsionis & mortis Chriſti fructum in ſe transferre non ſunt conati. Quamobrem ſi non teneor de omnibus credere, quòd ſunt remiſsionem peccatorum conſequuti, ſi non teneor de hoc aut de illo, certè neque de me credere teneor, niſi mihi ſpecialiter fuerit à Deo reuelatum.

Obiectio ſecunda. Hìc dicent iſti: Tu perindè nobiſcum agis, ac ſi nos impios in impietate ſua perſeuerantes firmiter credere iuberemus, quòd ſint in gratia, cùm nos de conuerſis loquamur. Atqui huc ibam, hanc à vobis confeſsionis veſtræ vocem extorquere cupiebam. Aliquid igitur in nobis eſſe conceditis, quod nos firmiter credere certóque ſtatuere faciat, nimirùm vt à peccatis auerſi, ad Deum autem ſimus conuerſi. Sed obſecro vos, quid ſi conuerſus ſibi videatur, qui conuerſus non eſt? verbi gratia, videtur ſibi conuerſus peruerſus Lutheranus, videtur ſibi conuerſus magis etiam peruerſus Zuinglianus, videtur ſibi conuerſus peruerſiſsimus omnium Anabaptiſta, vel Seruetus, vel Suenckfeldius, vel quicunque tandem alius peſtilentiſsimus Hæreticus, num ideo dices eum eſſe cum Deo in gratia? Sicut autem nulli magis opinione doctrinæ ſunt inflati, quàm qui quàm minimam illius partem habent, vt non ſine cauſa prouerbio *Thuc. li. 2. belli Peloponneſiaci* celebratum ſit illud, quod à Thucydide ſcriptum eſt: Inſcitia confidentiam, eruditio cunctationem parit: ſic non rarò fit, vt firmiter credant certóque ſtatuant, ſe conuerſos eſſe, qui vel maximè ſunt peruerſi. Vidit hoc etiam ille ſapiens, qui dixit: Sunt impii qui ita *Eccl. 5.* ſecuri ſunt, quaſi facta iuſtorum habeant. Saulus dum adhuc ſpira*Actor. 9.* ret minas & cædes in Diſcipulos Domini, & ignorans Eccleſiam perſequeretur, nónne ſibi viſus eſt ſingulari quodam zelo pietatis *Philip. 3.* ardere? nónne ſecurus erat ſe toto corde Deum quærere? ſe perſequendis Chriſtianis obſequium illi gratiſsimum præſtare? cùm quicquid eius fecerit, fecerit ſicut ipſe fatetur, ſecundum æmulatio*Gala. 1.* nem, quòd abundantiùs æmulator exiſteret paternarum ſuarum *Rom. 10.* traditionum. Habuit igitur zelum, ſed non ſecundum ſcientiam, & *1. Tim. 1.* ideo miſericordiam conſequutus eſt, quia ignorans fecit. Verum igitur eſt quod ſcribit Sapiens: Eſt via quæ videtur homini iuſta, no*Prouer. 14.* uiſsima autem eius deducunt ad mortem. Et rurſus: Omnis via viri *Prouer. 21.* recta ſibi videtur, appendit autem corda Deus. Mittamus autem infideles & Hæreticos, quàmuis æquè ſibi non videntur Hæretici Zuingliani vel Anabaptiſtæ atque Lutherani. Sed loquamur iam de

Catholicis

Catholicis. Etiam inter illos reperire licet, qui ſibi conuerſi videntur, cùm non ſint. Præclarè Sapiens: Quis poſsit dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? In multis offendimus omnes. Ac ſi maximè toto corde ad Deum eſſemus conuerſi, nō id noſipſi certò ſtatuere, ſed in miſericordia Dei fiduciâ noſtrâ collocatâ, illius qui ſcrutatur corda & renes, iudicio rem permittere debemus. Quamobrem execranda eſt iſtorum ſuperbia, qui dum ſe conuerſos pronuntiāt, certò ſibi peccata remiſſa, ſeq; eſſe in gratia ſtatuūt. *Prouer.20.* *Iacob.3.*

Dices iterùm: Nos non dignitati noſtræ, ſed miſericordiæ Dei & promiſsionibus fidimus, & inſulſam veſtram cauillationem ridemus, cùm dicitis, dubitandum eſſe propter noſtrā indignitatem. Nam ideo filius Dei mediator conſtitutus eſt, quia nos indigni ſumus, & vt pater propter ipſum paſſum, reſuſcitatū & deprecantem pro nobis, & habitātem in nobis, ac veſtientem nos iuſticia ſua, certò ſit propicius huic miſeræ maſſæ, indignæ & plenæ ſordiū, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio eſt iis, qui in Chriſto Ieſu ambulāt. Rectè vos quidem, ſi nuda Chriſti eſſet promiſsio, ſi dignaretur ille miſericordiam impartiri etiam non conuerſis. Nunc autem cùm promiſsio ſit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, cùm non aliis præſtet miſericordiam, quàm qui pœnitentiam egerint, quiq; conuerſi fuerint à peccatis ſuis, veſtrum hoc dogma conſiſtere non poteſt. Inſulſa vobis cauillatio videtur, ſi quis dicat, rectè nos dubitare poſſe propter noſtrā indignitatem: quid igitur? Num inſulſum iudicatis illum, quo Chriſtus neminem maiorem ſurrexiſſe teſtatur, qui dixit: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Inſulſum Paulum, qui gentibus annunciabat, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes? qui ad Corinthios quoq; de Euchariſtia ſcribens: Quicunq; manducauerit panem hunc, & biberit calicē Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini: qui enim māducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Digna pœnitentię opera à nobis Paulus & Ioannes exigūt: ne indignè ad Sacramentum accedamus prohibent: & vos non vultis nos de dignitate noſtra eſſe ſollicitos? Quin vos potiùs nō inſulſi modò, verùm & impii cenſendi eſtis, qui Spiritum ſanctum per electa ſua vaſa loquentem, inſulſitatis arguere non dubitatis, quòd is dignos fructus à pœnitētibus exigit, quòd indignè ſumi Sacramentum prohibet. Eſt ita, quòd propterea filius Dei mediator conſtitutus eſt, quia nos indigni eramus, ſed nūquid vt indigni permaneremus? Minimè gentium: ſed vt nos ex indignis dignos faceret, ſicut ſcribit Paulus, in partem ſortis ſanctorum. Nam niſi mediator ipſe noſter factus eſſet, niſi dediſſet ſemetipſum redemptionem pro nobis indignis, etiamſi & faceremus & pateremur omnia, etiāſi trade-

Obiectio tertia de fide ſpeciali. *Roma.8.* *Matth.19.* *Matth.11.* *Matth.3.* *Actu.26.* *1.Corin.11* *Coloſ.1.*

remus corpus noſtrum ita vt arderet, nunquam dignos pœnitẽtiæ fructus faceremus. Sunt itaque digni fructus pœnitentiæ faciendi, ſi volumus remitti nobis peccata, & cum Deo eſſe in gratia, quos an fecerimus, nos ipſi certò ſtatuere nec poſſumus, nec debemus, illius eſt ea de re iudicium, qui ſolus cordis eſt agnitor. Si verò fecerimus (quod ipſe iudicet, non nos) tunc pater cœleſtis propter filium paſſum, reſuſcitatum, & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac non tam veſtientem nos, quàm quòd noſtræ deeſt donatæ nobis ab illo iuſticiæ, iuſticia ſua compenſantem, certò propicius erit huic maſſæ, non iam indignæ & plenæ ſordibus. (Abſit à piorum cordibus hæc tam impia vox, vt de cruce & mor-
Luc.20. te Chriſti tam indignè ſentiamus: quaſi non potuerit nos facere
Eſa.4. dignos in partem ſortis ſanctorum in lumine, vt iam indigni habeamur illo ſeculo: quaſi nõ potuerit abluere ſordes filiarum Syon
Apoc.1. Ioan.1. is, de quo ſcriptum eſt, quod lauit nos à peccatis noſtris in ſangui-
Heb 9. ne ſuo. Et iterùm: Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Sanguis Chriſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis, non ita ſanguini Chriſti detrahemus, vt eum abluere ſordes noſtras potuiſſe, negemus. Tum autem quomodo Deus habitabit in nobis, ſi pleni ſordibus fuerimus? cùm ſcriptum
Sap.1. ſit, in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in
2.Cor.6. corpore ſubdito peccatis? Quæ enim participatio iuſticiæ cum iniquitate? quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſto ad Belial? Non igitur habitabit Deus in maſſa, neque propicius erit maſſæ plenæ ſordium?) Sed in iis habitabit, iis erit propicius, qui fuerunt quidem aliquando pleni ſordium, ſed poſteaquàm conuerſi ad Dominum, dignos pœnitentiæ fructus fecerunt, ſanguinis
1.Cor.7. Chriſti beneficio ſunt abluti, vt eis dici deinceps queat: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quoniam verò nos an fecerimus dignos fructus pœnitentię, neſcimus, remiſſa nobis peccata, & eſſe nos in gratia, certoque poſſeſſuros regnum cælorum, certò ſtatuere non poſſumus, vel propter ea ipſa verba, quæ vos ad axioma
Rom.8. veſtrum confirmandum adfertis: Nihil damnationis eſt iis qui ſunt
Galat.3. in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Nam etſi nos per fidem & fidei ſacramentum ſimul vt in Chriſto baptizati, Chriſtũ induimus, incorporatos nos eſſe Chriſto non dubitamus, vtrùm tamen in illo manſerimus dubitamus, maximeque nos terrent illa verba, qui non ſecundum carnem ambulant: cùm non ſolùm cõſcii nobis ſimus, ſæpè ſecundũ carnem nos ambulaſſe, verùm etiã eo ipſo tempore, quo nobis cõuerſi videmur, ſatis perſpectum habere non poſſimus, nihil reſtare in nobis de carnis reliquiis.

Scriptum

Scriptum autem eſt: Qui ſunt in carne, Deo placere non poſſunt. *Rom. 8.*

Dicent iterum iſti: Quid igitur, deſperare nos iubes? Abſit. Imò ſicut conſtanter nego teneri quenquam, firmiter vt credat, certoque ſtatuat peccata ſibi remiſſa eſſe, ſic non minùs conſtanter affirmo, teneri fidelem quemlibet, facientẽ quod in ſe eſt, vt firma & certa ſpe expectet, in hac quidem vita per ſacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ, peccatorum remiſsionem: in ſeculo autem futuro, vitam æternam. Quam ſpem niſi firmam & ſolidam habuerimus, fruſtrà Chriſtiani ſumus. Spes autem hęc noſtra non in nos, ſed in Deum defixa eſſe debet, quem cùm ſpectamus, certiſsimum nobis eſt, eum eſſe fidelem & in promiſsis & in comminationibus. Cùm autem nos ipſos reſpicimus, fieri non poteſt, quin horrorem quendam cõcipiamus, etiamſi nihil nobis conſcii ſimus, vel propter infirmitatem ſaltem noſtram. Cùm enim lapſum eſſe ſciamus CHERVB Angelorum nobiliſsimum, Solomonem hominum ſapientiſsimum, Iſrahelem populorum electiſſimum, cùm & hoc intelligamus, non magis debere nobis Deum perpetuam noſtri tutelam & gratiam, qua nos ab omni caſu præſeruet, nec vnquam ceſſet in viam ſalutis æternæ deducere, quàm aut illis, qui iam ſunt à nobis nominati, aut Iudæ vocato Apoſtolo, aut Saul electo Regi, aut Nicolao conſtituto Diacono, non poſſumus omni metu prorſus eſſe vacui: cùm præſertim per electũ ſuum vas nos Deus moneat: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Cùm per eundem, vt cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur, hortetur: Cùm per alium, beatum hominem pronunciet, qui ſemper eſt pauidus: Per alium autem dicat: Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Hęc tamen trepidatio noſtra non debet animos noſtros deiicere, ſed magis Chriſto ſubiicere, & fiduciam erga illum noſtram excitare, vt cum beato Iob dicat vnuſquiſq; noſtrûm: Etiamſi occiderit me, in eum ſperabo. Quòd ſi verò paradoxum hoc alicui videtur, quod firmiter credere certoque ſtatuere non iubemus, firma autem & certa ſpe vnumquenque eſſe iubemus, quòd in præſenti peccatorum remiſsionem, in futuro verò ſeculo ſit vitam æternã conſequuturus, is ita rem accipiat, nihil à nobis rectè credi (de fide Catholica loquimur) cui ſubeſſe falſum poteſt: ſperamus autem etiã ea rectè, quæ ſecùs nonnunquã euenire poſſunt. Quoniam igitur fieri poteſt, vt credat aliquis firmiter, certoque ſtatuat ſe eſſe in gratia, & vitam æternam conſequuturum, & hæc eum opinio ſua fallat, ſperare iubemur magis quàm credere: fidei enim ratio in veritate tanquàm à Deo reuelata, ſita eſt. Spei autem ſufficientiſsima ratio ſita eſt in poſsibilitate eius acquirendi, quod ſecundum Dei man-

Obiectio quarta de fide ſpeciali Hæreticorum.

Rom. 11.

Philip. 2.

Prouer. 28

Eccle. 5.

Iob. 13.

datum & promiſſum ſperes. Deinde verò ſi fidem pro fiducia accipias, quemadmodum accipere videntur iſti, fiducia timorem excludit, ſpes comitẽ ducit metum. Quamobrem rectiùs certa ſpe, quàm certa fide iubemur expectare peccatorum remiſsionem, vt non omninò ſimus abſq; metu. Quanquã nec credere quidem quiſquã prohibetur, abſit modò nimia ſecuritas. A qua ſententia ne Caluinus quidem abhorrere videtur, cùm dicit: Sic certos Dominus ſuos eſſe iubet, vt tamen ſecuros eſſe nolit. Et iterum alio loco: Nos dum fidem docemus eſſe debere certam ac ſecuram, non certitudinem aliquam imaginamur, quæ nulla tangatur dubitatione: nec ſecuritatem, quæ nulla ſollicitudine impetatur: quin potiùs dicimus, perpetuum eſſe fidelibus certamen cum ſua ipſorum diffidentia: tantùm abeſt, vt eorum conſcientias in placida aliqua quiete collocemus, quæ nullis omninò turbis interpelletur. Rurſus tamen, qualemcunq; in modũ affligẽtur, decidere ac deſciſcere negamus à certa illa, quam de miſericordia Dei concepimus fiducia.

Caluin. in 1. Ioan. 5.

Idem inſti tution. ſuæ cap. 5.

Cõcil. Tri dent. ſeßi. 5. cap. 9.

Verùm libet, quid de hac re Patres in Concilio Tridentino congregati decreuerint, adſcribere. Verba eorũ hæc ſunt: Quàmuis neceſſarium ſit credere, neque remitti, neque remiſſa vnquam eſſe peccata, niſi gratis diuinâ miſericordiâ propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remiſsionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata remitti vel remiſſa eſſe dicendum eſt, cùm apud Hæreticos & Schiſmaticos poſsit eſſe, imò noſtra tempeſtate ſit, & magnâ contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neq; illud aſſerendum eſt, oportere eos qui verè iuſtificati ſunt, abſque vlla omninò dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere, ſe eſſe iuſtificatos, neminemq́ue à peccatis abſolui ac iuſtificari, niſi eum, qui certò credat ſe abſolutum ac iuſtificatum eſſe, atque hac ſola fide abſolutionem & iuſtificationem perfici: quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſsis, deque Chriſti mortis & reſurrectionis efficacia dubitet. Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deq; Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: Sic quilibet dum ſeipſum ſuamq́ue propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare ac timere poteſt: cùm nullus ſcire valeat, certitudine fidei cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam eſſe Dei conſequutum. Non quamuis hìc Patres certitudinem excludũt, verùm fidei tantùm certitudinem, cui non poteſt ſubeſſe falſum. Iſta certitudine ſcire quenq̃ poſſe negãt, quòd ſit gratiã Dei cõſequutus. Quominùs autẽ vel morali, vel probabili certitudine ſcire queat, aut ex facta ſibi diuinitùs reuelatiõe, ſicut de Maria virgine, deq; Apoſtolis certò creditur, de eo pugnare nõ videtur.

Explicatio uerborũ Synodi.

Deinde

Deinde non iubent hîc Patres dubitare, quod iſti falſò aſſerunt, ſed poſſe dicunt quemlibet, dum ſeipſum ſuamque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere, nihil vt ea res impediat, quominùs aliquis in gratia ſit, etiamſi de propiciato reuerà peccato non ſit ſine metu. Hæc nobis propterea viſum eſt pluribus perſequi, quòd in proximis ſuperioribus comitiis grauiter à quibuſdam minùs rem intelligentibus, Louanienſium hunc articulum, qui tamen eſt in Concilio Tridentino confirmatus, reprehenſum audiuimus. Qui ſic habet: Fides qua quis firmiter credit, & certò ſtatuit, propter Chriſtum ſibi remiſſa eſſe peccata, ſeque poſſeſſurum vitam æternam, nullum habet in ſcripturis teſtimonium, imò eiſdem aduerſatur. Etiamſi firma & certa ſpe expectare debemus, in hac quidem vita, per Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ, remiſsionem peccatorum, in ſeculo autem futuro vitam æternam. In huius igitur articuli defenſionem hæc obiter adſcribere libuit. Nunc vnde deflexit, eò redeat oratio.

Articulus Louanien.

Quàmuis magis etiam impii ſint Anabaptiſtæ, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani, non minùs tamen & ipſi firmiter credunt, certoq; ſtatuunt, ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe Dei gratiam eſſe conſequutos, ſe vitam æternā poſſeſſuros, quàm vtriq; hi: neq; verò verbis id magis q̃ factis etiam ipſis. Ad mortem enim oppetendā, ac duriſsimos quoſque cruciatus pro fide ſua perferendos, non paulò quàm vtriq; ſunt alacriores. Nam ad quæuis quàmlibet horrenda ſupplicia nō aliter quàm ad epulas currunt: vt ſi quis inde velit argumētum ſumere vel doctrinæ veritatis, vel eorum gratiæ certitudinis, facilè poſsit in eam opinionem adduci, nullam vt aliam ſectam eſſe credat, in qua tanta ſit vel fidei veritas, vel gratiæ certitudo. Sed verum eſt, quod à Paulo ſcriptum eſt: Etiamſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Non habet autem charitatem, quiſquis diuidit vnitatem. Tales, inquit Cyprianus, etiam occiſi in cōfeſsione Chriſti nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur: inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ nec paſsione purgatur. Eſſe martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura eſt, derelinquit. Pacem nobis Chriſtus dedit, concordes atque vnanimes eſſe præcepit: dilectionis atque charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata ſeruari mandauit: Exhibere ſe nō poteſt martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Beati qui perſequutionem patiuntur, dicit Chriſtus, ſed addit, propter iuſticiam. Non ergo qui propter iniquitatem, inquit Auguſtinus, & propter Chriſtianæ vnitatis impiam diuiſionem, ſed qui propter iuſticiam perſequutionem patiūtur, hi martyres veri ſunt.

Anabaptiſtæ reliqs promptiores ad quæuis perferenda.

1.Cor.13.

Cyp.tract. 3.de ſimplicitate Prælatorum.

Extra Eccleſiā nullum martyrium.

Mat.5.

Non pœna ſed cauſa facit martyrem.

Ipſe Dominus cum latronibus crucifixus eſt, ſed quos paſsio iungebat, cauſa ſeparabat. Poteſt impiorum ſimilis eſſe pœna, ſed diſsimilis eſt martyrum cauſa. Et ea eſt quæ facit martyres, non pœna, ſicut non vno loco repetens docet Auguſtinus.

Aug epiſt. 50.

Caluinus iactat ſuorum in patiendo alacritatem.

Quamobrem nihil eſt, quòd hoc nomine ſe ſuoſque magnificè Caluinus efferat, quòdque propterea Lutheranis eos anteferendos eſſe putet, quòd promptiores paratioreſque ſint ad quæuis genera ſuppliciorum perferenda. Nam ſi, vt quiſque promptiſsimus eſt ad mortem pro fide ſuæ partis obeundam, ſic eius fidei veritas cenſeri debet exploratiſſima certiſsimaque, nulla fides erit certior, neque verior, quàm ſit Anabaptiſtarum, cùm nulli ſint neque fuerint, iam inde à mille du centis annis, de quibus pœnæ fuerint expetitæ grauiores, quiq; fortiùs, conſtantiùs, alacriùs ad eas, tum ad mortem etiam ipſam quãlibet horrendam, vltrò ſe obtulerint.

Aug. epiſt. 50.

Donatiſtæ mortis oppetẽdæ cupidi.

Etiã Auguſtini ſeculo, quemadmodum ipſe narrat, prodigioſa quædam fuit in illis mortis cupiditas. Nam quo tempore cultus adhuc idolorum durabat, ad Paganorum celeberrimas ſolennitates ingentia Donatiſtarum agmina ſæpè veniſſe ſcribit, vt à cultoribus idolorum interficerentur. Quidam etiam, inquit, ſe trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percuſſuros eos ſe, niſi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus tranſeuntibus extorquebant violenter, vt à carnificibus vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos ſic illuſiſſe perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & dimitti iuberet, atque ita eorum impetum incruentus & illæſus euaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammas occidere ſeipſos, quotidianus illis ludus fuit. Neque verò tantùm Auguſtini ſeculo tales fuerunt.

Bern. ſer. 66. in cãti.

Ante quadringentos etiam annos, quibus Bernardus vixit, fuerunt Anabaptiſtæ non minùs vitæ prodigi, quàm Donatiſtæ. Mirabantur, inquit, aliqui, quòd non modò patienter, ſed & læti, vt videbatur, ducebantur ad mortem: ſed qui minùs aduertunt, quanta ſit poteſtas Diaboli, non modò in corpora hominum, ſed etiam in corda quæ ſemel permiſſus poſſederit. Nónne plùs eſt hominem ſibimet manus iniicere, quàm id libenter ab alio ſuſtinere? Hoc autem in multis potuiſſe Diabolum frequenter experti ſumus, qui ſeipſos aut ſubmerſerunt, aut ſuſpenderunt. Denique Iudas ſuſpendit ſeipſum, Diabolo ſine dubio immittente. Ego tamen maius exiſtimo, magiſque admiror, quòd potuit immiſiſſe in cor eius, vt traderet Dominum, quàm vt ſeipſum ſuſpenderet.

Aliud conſtãtia Martyrum, aliud duritia Hereticorum.

Nihil ergo ſimile habet conſtantia martyrum & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in iſtis duritia cordis operatur. Nec à maioribus ſuis degenerarunt noſtri quoque temporis Anabaptiſtæ, neque minùs fortes fuerunt & ala-

cres

creſ in omni mortis genere pro fide ſua ſubeundo, quemadmo-
dum inter alios oculatus etiam eius rei teſtis Iuſtus Menius in eo *Iuſtus Menius.*
libro, quo errores eorum confutat, ſcripto prodidit. Sic ſtatim ab
initio feruere cœpit Anabaptiſtarum hæreſis, neque deinceps eti-
am quoties exarſit, de feruore ſuo quicquam remiſit. Non ita Sa-
cramentarii, quorum primus autor cùm fuerit ante quingentos *Berengarius & eius pœnitentia.*
plus minùs annos Berengarius, tantùm abeſt, vt qui fuerunt eius
tum ſectatores, pari alacritate, quibuſuis diſcriminibus vitam ſuam
obtulerint, vt ipſe etiam eorum Doctor, bis aut etiam ter errorem
ſuum recãtaſſe legatur & abiuraſſe. Qui cùm aliquantò pòſt graui
morbo oppreſſus, ex hac vita migraturus eſſet, non mediocrem do-
lorem præ ſe tulit moriens, quòd ita multos in tam fœdum erro-
rem hunc adduxiſſet, ac ſuſpirando dixiſſe fertur: Deus meus, ho-
die mihi apparebis ad meam ſaluationem, vt ſpero, propter pœni-
tentiam meam: aut ad duram meam damnationem, ſicut timeo,
propter eos, quos peruerſâ doctrinâ decepi, quos nequiui reducere
ad veram viam tui Sacramenti: quemadmodum contra Roman-
tium de Roſa ſcribens narrat Ioannes Gerſon. Hac primùm tempe
ſtate noſtra gloriari de ſuis martyribus cœperunt, quos tamen &
numero & laude tolerantiæ longè ſuperarunt ſemper, & hoc etiam
noſtro ſeculo ſuperant Anabaptiſtæ, vt ſi ſuorum illi martyrologiũ
conſcribere vellent, multò maiora quàm Sacramentarii volumina
conficere poſſent. Nihil eſt igitur, quòd glorietur de doctrinæ ſuæ
certitudine Caluinus, quòd illius fiducia nec mortis terrores, nec
Dei tribunal formidet: nihil eſt quòd iactet perſequutiones, quas
patitur, quòdq; ſuos eſſe dicat oues mactationi deſtinatas. Et dicũt,
& faciunt hæc omnia fortiùs etiam Anabaptiſtæ, & fecerunt multis
antè ſeculis, quàm vel auditum fuiſſet nomen Sacramentariorum.
Legat qui volet epiſtolam Petiliani, quam confutat Auguſtinus, vi- *Aug. lib. 2.*
debit quàm ille multa conqueſtus fuerit de perſequutione ſuorum: *contra lit.*
quomodo Sacerdotes etiam Catholicos carnifices vocauerit, qui *Petil. c. 19.*
fuerint autores Imperatoribus, vt in ouiculas innocentes tam gra- *Ibid. c. 99.*
uiter ſæuirent, quas etiam ſuis pœnis & ſanguine æternas diuitias
cœli mercari gloriatur: Legat & duas epiſt. Gaudentii, cõtra quas & *Idem li. 1.*
ipſas duos libros ſcripſit Auguſt. inueniet ibi, quòd ſuos ille gaude- *cap. 5.*
re ſcribit, quòd perſequutores in fide Chriſti cõſtituti ſuſtineant, ꝙ *li. 2. ca. 12.*
pro ſua parte verba Chriſti & Apoſtoli vſurpant: Beati qui perſequu *Matth. 5.*
tionẽ patiũtur. Qui piè volũt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionẽ *2. Timo. 3.*
patiẽtur. Sed præclarè Aug. Si ſemper eſſet laudabile perſequutionẽ
pati, ſufficeret Dño dicere: Beati qui perſequutionẽ patiunt̃, nec ad- *Aug. epiſt.*
deret, ꝓpter iuſticiã. Item: Si ſemper eſſet culpabile perſequutionẽ *48.*
facere, nõ ſcriptũ eſſet in ſacris literis: Detrahentẽ proximo ſuo oc- *Pſal. 100.*

cultè, hunc perſequebar. Aliquãdo ergo & qui eam patitur, iniuſtus eſt, & qui eam facit, iuſtus eſt. Sed planè ſemper & mali perſequuti ſunt bonos, & boni perſequuti ſunt malos: illi nocendo per iniuſticiam, illi conſulendo per diſciplinam: illi immaniter, illi temperanter: illi ſeruientes cupiditati, illi charitati. Nam qui trucidat, non cõſiderat quemadmodum laniet: qui autem curat, conſiderat quemadmodum ſecet: ille enim perſequitur ſanitatem, ille putredinem. Occiderunt impii Prophetas, occiderunt impios & Prophetæ: flagellauerunt Iudæi Chriſtum, Iudæos flagellauit & Chriſtus: traditi ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanæ, tradiderũt & Apoſtoli homines poteſtati Sathanæ. In iis omnibus quid attẽditur? niſi quis eorũ pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi cauſa, quis emendandi. Non ergo ſimilitudo pœnæ facit martyres: ſceleratus enim poteſt habere ſimilem martyris pœnam, ſed tamen diſſimilem cauſam. Tres erant in cruce, vnus Saluator, alter ſaluandus, alius damnandus. Quamobrem quiſquis ad Hæreticos & Schiſmaticos ab Eccleſia tranſit, etiamſi occiſus propter nomen Chriſti poſtmodùm fuerit, extra Eccleſiã conſtitutus, atq; à charitate diuiſus, coronari (inquit Cyprianus) in morte non poteſt. Cum Deo manere nõ poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerũt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti beſtiis animas ſuas ponãt, nõ erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Nihil igitur habent, cur martyrum ſibi gloriam vendicent, qui tam procul abſunt à martyrum cauſa, qui pro impia diuiſione mortem oppetere non dubitarunt. Habes itaque iam tria Euangelia, & ea quidem inter ſe valde pugnantia. Si ſpectes alacritatem in tollerandis perſequutionibus, longo poſt ſe interuallo cæteros vtroſque relinquunt Anabaptiſtæ. Si numerũ inſpicias, veriſimile eſt, niſi tam grauiter in eos animaduerteretur, quòd eò quoq; futuri eſſent ſuperiores: ſi ſpeciẽ pietatis, quod vtriq; fateri neceſſe habent, longè eos antecellunt: Si de verbo Dei iactantiam, non minùs & iſti confidenter prædicant quàm Caluinus, quòd doctrinam ſuam ſuper omnem mundi gloriam ſublimem, ſupra omnem poteſtatem inuictam, ſtare oporteat, quòd non eorum ſit, ſed Dei viuentis. Neque minùs clara voce denunciant quàm Lutherus, quòd etiam Angelos doctrina ſua, quod eſt verbum Dei, iudicaturi ſint. Et certè quotquot contra hæreſim hanc ſcripſerunt, ſiue Catholici, ſiue Hæretici, non tam ſcripturis quàm Eccleſiæ autoritate eam conuincere potuerunt.

Nõ pœnæ, ſed cauſæ ſimilitudo martyres facit.

Cyp. lib. 4 epiſt. 2.

Cypria. de ſimplicitate Prelatorum.

De quarta ſecta Suẽckfeldij.

Finem iam fortaſsis Euangeliorum horum eſſe putas? Lõgiùs adhuc abſumus à fine. Quartũ etiã Euangeliũ ædidit in lucẽ Suenckfeldius,

ſeldius, contra quem ſcriptos vidimus linguâ Germanicâ quinque libros, quibus Flaccus cũ eo rixatur. Is cùm videret & Lutheranos, & Sacramẽtarios,& Anabaptiſtas,& omnes non huius modò tempeſtatis, verùm etiam priſcorum ſeculorum Hæreticos è ſcripturis errores ſuos confirmare: quod vſqueadeò verum & certum eſt, vt etiam noſtri temporis hæreſeon architectus Martinus Lutherus id inficias ire non potuerit, qui propterea dicit ad extremum, nomen hoc eſſe conſequutam ſcripturam Canonicam, quòd vocetur liber Hæreticorum, quòd ex eo ducant originẽ omnes hæreſes: quandoquidẽ omnes Hæretici ſcripturæ præſidio nituntur. Hoc igitur cùm animaduertiſſet, ac fortaſsis in ipſis etiã Lutheri libris legiſſet Suẽckfeldius, excogitauit & ipſe nouam hæreſim, ac ſcripturarum nixus præſidio, ſcripturis autoritatem oẽm abrogare conatus eſt. Sic enim loquitur cum ſuis: Non oportet legis aut ſcripturę eſſe peritum, ſed à Deo doctum. Etiamſi millies percurreris Bibliorum lectionem, tamen non niſi ſcripturæ peritus euades, & nunquã à Deo doctus. Vanus eſt labor qui ſcripturæ impenditur: ſcriptura enim creatura eſt. Non conuenit Chriſtiano nimiùm creaturę addictum eſſe. Deũ audire oportet: huius voces de cælo expectandæ ſunt, vt erudiant. Beatus vir, inquit Dauid, quem tu erudieris Dñe. Aequè nos docet hodie, atq; olim Patriarchas & Prophetas viſionibus: ſomniis attendendum, illis enim loquitur nobis Deus. Vox Dei rectè docet, ſcriptura non eſt verbũ Dei, ſed mortua tantùm litera, & inter alias creaturas reputanda. Ne putes te ex ſcripturis doctum, è cælis illud expectandum erit, non è libris. Spiritus ſanctus è ſupernis elabitur citra omne medium, non per externum auditum & vocalem prædicationem, ſeu ſcripturarũ lectionem. Etſi autem viſionum, ſomniorum & reuelationum eiuſmodi primus author fuiſſe videtur Thomas Muncerus, qui primus etiam à Lutheri ſecta deſciuit, quẽadmodum in hiſtoria, quam de illo ſcripſit, narrat Philippus, ita vt non minùs Lutherum quòd nimiùm laxaſſet, quàm Papam quòd nimiùm adſtrinxiſſet conſcientias, damnandum eſſe putaret: tamen inter errores, quos illi tribuit Philippus, hos tantùm enumerat, quòd amplectendæ pietatis Chriſtianæ vias has & rationes commonſtrarit: Primùm vt à manifeſtis criminibus, qualia ſunt, adulteria, cædes, blaſphemiæ, ſibi temperarent homines. Deinde vt corpus caſtigarent ieiuniis, vilitate veſtium, pauca loquendo, toruum obtuendo, barbam non radendo. Tum vt ſecreta loca peterent, deque Deo ſæpè cogitarent: quid ſit, num noſtri curam gerat, num vera ſit fides noſtra: ſigna ſimul à Deo poſtularent, quibus oſtenderet, quòd ſumus illi curæ, quòdque noſtra fides recta ſit. Scripturis nõ fiderẽt: accepti verò Spiritus ſancti ſomnia certiſsima eſſe

Luth. in eo libr. quem inſcripſit: Quòd hæc uerba Chriſti, hoc eſt corp⁹ meum, adhuc firmiter ſtant cõtra Suermeros

Pſalm. 93.

De Thoma Muncero.

Philipp. in hiſtoria Munceri.

eſſe ſigna perſuaſum haberent. Dicebat Muncerus idem habere ſe mandatum, vt mutaret regimen ſeculare. Quamobrem cùm eſſet Alſteti, codicem confecit, in quo cõſcripſit omnes, qui ſecum coniuraſſent ad caſtigandos minimè Chriſtianos Principes, & magiſtratum Chriſtianum inſtituendum. Hæc ſunt quę Muncero tribuuntur à Philippo. De Suenckfeldio verò, quem per contumeliam

Philippus de Stenckefeldio. Stenckfeldium vocat, ſcribit idem in præfatione commẽtariorum, quos anno proximo ſuperiore ædidit in epiſtolam ad Romanos, Stenckfeldius centimanus eſt: Habet milites paſsim, qui ipſius nomine non ſolùm ſcripta ſpargunt, ſed etiam ſeditiones mouent: iactitant afflatus, & abducunt homines à publico miniſterio, & à lectione & cogitatione doctrinæ? Ac nunc quoque aduerſus me æditis aliquot pagellis nomine Stenckfeldii, repetitur ille κοκκυσμὸς gratiſsima cantilena fanaticis hominibus, non cogitatione ſcriptæ doctrinæ Deum communicare ſe hominũ mentibus, ſed ſine medio. Neq; ſolùm Philippus, verùm & Caluinus, & alii nonnulli vidẽtur hæc ad Suenckfeldium tanquã primum autorem referre. Quàmuis

Cæleſtes Prophetæ. enim ante eum fuerunt cæleſtes Prophetæ, contra quos iuſta duo volumina conſcripſit Lutherus, quorũ dux & anteſignanus fuiſſe creditur Thomas Muncerus, non tamen ii tã apertè à publico verbi miniſterio, & à lectione ſcripturarum homines deterrebant, ſicut nunc facit cum ſuis Suenckfeldius: qui non dubitant etiam ad pa-

1. Cor. 13. trocinium inſaniæ ſuæ trahere Pauli locum illum, vbi confert præ-

Quib' ſcripturis pro ſua ſecta nitantur Stenckfeldiani. ſentis vitæ cogoitionem, quæ eſt per verbum, cum perfecta & reuelata cognitione, qualis erit in altera vita. Hæc iſti detorquent ad hãc vitam, tribuentes quod eſt ex parte ſcripturę ſacrę, quod perfectum eſt ſpiritus reuelationibus, ad quas cùm peruentum fuerit, illud quod eſt ex parte, putà tractationem & vſum ſcripturæ, ſomniant aboleri. Huc pertrahitur etiam ille quàmlibet repugnans eorum en-

2. Pet. 1. thuſiaſmo Petri locus, vbi monet, vt attendamus Prophetico ſermoni tanquam lucernę lucenti in tenebroſo loco, donec exoriatur Lucifer in cordibuș noſtris. Sathanæ illuſiones habent pro illuminatione Spiritus ſancti & pro Lucifero: quo exoriente, iam nihil ſit opus lucerna Prophetici ſermonis. Proferũt & illas ſcripturas, quas

Heb. 8. in libello quoque ſuo de abroganda Miſſa produxerat Lutherus, ad

Hier. 31. confirmandum errorem ſuum. Non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Do-

Iacob. 3. minum. Omnes enim ſcient me à minore vſque ad maiorem eorũ.

Matth. 23 Nolite plures magiſtri fieri, vnus eſt enim magiſter veſter in cælis.

1. Ioan. 2. Nõ habetis neceſſe, vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Ad hunc igitur magiſtrum, qui in cælis eſt, confugere iubent, vt ab eo doceantur, non à ſcriptura mortua, aut ab hominibus.

Vide pientiſsime R E X, quò tandem iſti rem perduxerint. Poſteaquàm exemplo Lutheri licere ſibi quiſque voluit, à ſenſu & conſenſu totius Eccleſię recedere, & peculiari ſuo ſenſu ſcripturas interpretari, vt quod ipſe ſenſiſſet, id eſſe Dei verbum exiſtimaretur, eò ventum eſt ad extremum, vt ſcripturarum autoritate ſcripturis autoritatem omnem detraherent, hominesq́ue docerent, non tam ſcripturis quàm ſomniis & reuelationibus fidere. Suſtulerat Lutherus externum ſacerdotium & ſacrificium: hoc ei cùm non impunè modò cedere videret Suenckfeldius, verùmetiam probari factum à multis, ipſe quoque ſuſtulit externum verbi miniſterium, eadem autoritate qua ſacrificiũ Lutherus abrogauerat. Cur enim Lutheri autoritas maior eſſe debet, quàm Suenckfeldii, cùm præſertim ſcripturarum hic maiore præſidio niteretur? Nam ſacrificare plures nulla ſcriptura prohibuit, magiſtros autem fieri plures apertè non vno loco prohibuit. Cùm enim vnus magiſter noſter ſit in cælis, videtur eius obſcurari gloria, videtur eius dignitati detrahi. Si quis alius audiatur præterea, quaſi parùm idoneus ille ſit ad docendum nos, neque tantùm ſit in eo facultatis, vt citra miniſterium hominis id præſtare queat. Sic quod Euangeliũ per Lutherum orſus eſt Sathanas, abſoluit per Suenckfeldiũ, vt ſublato ſacerdotio, ſublato ſacrificio, ſacris omnibus in ſummum contemptũ adductis, externum quoque verbi miniſterium ſublatum iam eſſe videamus: Scripturas autem Canonicas vſq; adeò dignitate ſua prorſus omni ſpoliatas, nihil vt illis fidere iubeamur: quòd ſcriptura non ſit verbum Dei, ſed mortua tantùm litera, quæ ſit inter alias creaturas reputãda, cui nimis addictum eſſe, minimè Chriſtianum decere videatur. Neque verò contemnendus aliquis eſt Suenckfeldius hic. Scribit Philippus eum eſſe centimanum, habere milites paſsim, qui non ſolùm ſcripta ſpargunt ipſius nomine, ſed etiam ſeditiones moueant. Graſſatur lues iſta Suenckfeldiana, non modò per Germaniam vniuerſam ferè, verùmetiam per Heluetiam: & eſt ingens eorum numerus, qui iactant hunc afflatum, ita vt ex vulgo plures in maioribus nonnullis ciuitatibus Suenckfeldiani reperiri dicantur, quàm vel Lutherani vel Zuingliani. Equidem neque noui hominem, nec eius ſcripta vidi: ſed quod ſcripſit olim de iis, qui ſe falſò iactant Euangelicos Eraſmus Roterodamus, quotquot ad eorum ſe cœtum adiunxerunt, neminem ſe ſcire, qui non ſeipſo ſit factus deterior, contrarium eius cùm tuæ Maieſt. nomine legatione fungerer, apud Chriſtianiſsimũ Imperatorem vereq; Catholicum Regẽ CAROLVM QVINTVM de Suenckfeldio dici audiui, idq; à viris quibuſdam grauibus, & omni fide dignis: quotquot eius eſſent amplexi doctrinã, eos de repẽte quaſi numine quodã afflatos

Quòd Euangelium per Lutherum orſus eſt Sathanas, abſoluit per Suenckfeldium.

Stenckfeldianorũ ingẽs multitudo ac uis

in alios viros mutari, veterem hominem exuere, nouum induere, neq; ſecundum carnem iam, verùm ſpiritu deinceps ambulare, planum vt omnibus & perſpicuum eſſe queat, carnem ſuã cum vitiis & cõcupiſcentiis eos crucifixiſſe. Hîc videre licet, quemadmodum Sathanas nõ rarò ſe transfigurat in Angelum lucis, vt per vmbram ſanctitatis audientium decipiat ſimplicitatem. Quomodo quaſdã illecebras eſcarum aucupes proponunt, vt faciliùs aues per oblectamenta gulæ capiant, ſic eſt quædam etiam Diaboli ſanctitas, id eſt, decipula humanæ animæ, per quam faciliùs capere poſſit, & falſis ſermonibus irretire: ſicut Ezechielem enarrans pluribus verbis perſequitur Origenes. Talem ſanctitatem olim in Pſalbanis, Euchitis, Antropomorphitis, Ebionitis, Tacianis, & aliis eiuſdem generis hæreticis: nũc autem in Pycardis & Suenckfeldianis videre licet, quę nihil aliud eſt, ſicut ab illo viro doctiſsimo dictum eſt, quàm decipula quædam humanarum animarum, inſidiis Diaboli collocata.

Sanctitas Hereticorum diabolica decipula animarum.

Origenes.

Quatuor iam habes Euangelia, ſed nõ ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem, ſed ſecundum Lutherum, Zuinglium, Muncerum, Suenckfeldium. Portentoſa nomina, ſed ipſa magis Euangelia portentoſa, quæ Cacangelia rectiùs quàm Euangelia dicere poſsis, vt quę malorum ſecùm Iliadem tulerint: non à Chriſto, verùm ab autore Diabolo profecta: quam etiam ob cauſam Euangelici malunt quàm Chriſtiani vocari, quòd conſcii ſibi ſunt, nihil habere ſe cum Chriſto commune. Quàm parua autẽ ſcintilla, quæ ſimul vt emicuit, nullo prorſus negotio reſtingui ſtatim initiò potuit, ecce quantum (proh dolor) nobis incendium conflauit: quàm multis in locis etiam cum puluiſculo (quod aiunt) Chriſtianam pietatem omnem euerrit? Abſolutum exiſtimas iam Euangeliorum numerum? ingens adhuc eorum reſtat aceruus. Cùm enim peccandi magna quædam ſit illecebra impunitas, hac propoſita certatim proruperunt, qui vetera faſtidientes, noua facere omnia, ac nouo aliquo doctrinæ genere excogitando, nomen ſuum immortalitati conſecrare contenderent. Sed quis enumerãdo ſingulos recenſere, vel cuiuſque proprios errores explicare queat? cùm primis id operoſum, neque pręſentis eſt inſtituti. Quamobrem nolo eſſe longior in cõmemorandis trecentis illis apud Apocellam in Heluetiis, qui poſt decãtatas Dei laudes extinctis lucernis cũ brutorũ inſtar fœda ſe libidine contaminaſſent, in montẽ nihilominùs quendã æditũ aſcenderunt, vnde ſe cum corporibus & animis ſublimes raptos iri perſuaſum habebant. Deque aliis quibuſdam conuenticulis, quorum Eraſmus meminit, in quibus matres vltrò tradebant ſuos infantes occidendos: & tam immane facinus hilari vultu ſpectabant, perſuaſæ, ſic interfectos inter præcipuos Sanctos habendos.

Epilogus de quatuor Euangelijs nouis.

Horrendæ et obſcuræ ſectæ ſub Luthero natæ, quæ.

Qua

Qua re quid magis horrendum dici poteſt? Quin & de Sacerdote *Eraſmus De amabili Dei Eccleſiæ concordia.* quodã in Sueuia capto, nihil eſt quòd multa dicam, qui finem iam inſtare Chriſtianæ fidei docebat:quòd cùm lex Moſi mille quingentis annis durauerit, Chriſti quoque lex non ſit diutiùs duratura: quamobrem adeſſe iam tempus, vt alia lex aliaq; fides hominibus tradatur. Deq́ue alio quodam non procul à Vuittemberga, qui certum diem & horam colonis ſignificauerat, quo Dominus ad iudicium eſſet venturus. Quod adeò verum eſſe perſuaſum illis fuit, vt ab omni opere ruſtico ceſſarent, horam illam expectantes: cumq́ue fruſtrati expectatione ſua fuiſſent, in diſcrimen veniebant, ne fame morerentur, quòd cùm nihil ſeminaſſent, nihil erat, quod meterẽt. Deq́ue Dauide tertio, qui in oppido Embda veterem Saducæorum *Dauid tertius.* hæreſem renouauit, cùm & reſurrectionem carnis negaret, & extremum iudicium, Angelos, Dæmones, Baptiſmum, Matrimonium, ſcripturas, regnum cœlorum. Itidem de Apoſtata illo Præmonſtratenſi, *Apoſtata Præmonſtratenſis.* qui docuit, non eſſe infernum, neque deſcendiſſe Chriſtum ad inferos (quòd in ea quam ſcripſit Chriſtianæ fidei inſtitutione, Caluinus etiam affirmat) ſanctos Patriarchas & Prophetas in inferno non fuiſſe, quin Chriſtum etiam ipſum, quoniam cùm diceret, Deus Deus meus, quare me dereliquiſti? deſperare viſus eſt, hoc nomine condemnatũ eſſe. Potuít ne dici magis blaſphemum aliquid? Sed & illos præteribo ſilentio, quibus horror eſt, ſi quis Mariam vocet Deiparam, in quibus in Epheſino Concilio pridem damnata *Noui Neſtoriani.* hæreſis Neſtorii reſuſcitata videtur. Sed nec illorũ mentionem faciam, qui decies per diem Diabolum adorant, quam etiam ob cauſam Dæmoniaci vocantur. *Dæmoniaci.* Cæterùm exorti ſunt demùm è ſchola Lutheri Ioannes Campanus, & ex Hiſpaniis Michael Seruetus, qui *Ioannes Campanus Michael Seruetus.* libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blaſphemiis ædiderunt, in iis nunc tandem veteres Arrii & Macedonii errores in lucem reuocare, fidemq́ue, quam in Nicæno & Conſtantinopolitano primo Conciliis, Patres congregati nobis tradiderunt, labefactare conãtur. Solum enim Deum patrẽ, & neminem alium adorari & inuocari debere contendunt, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt: & eſt præceptum veteris legis, vt qui quemquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum alium interceſſorem, procuratorem, & mediatorem habemus nullum, præter vnum Dominum Ieſum Chriſtum. Quid autẽ aliud his verbis, quàm adoratio inuocatioq; Dei filii & Dei Spiritus ſancti prohiberi videtur?

Ecce quò ventum eſt ad extremum? *Ex paruis Lutheri initiis quàm horrenda impietas prodierit.* Abrogato ſacerdotio, euerſo ſacrificio, Sacramentis omnibus modò non conculcatis, eò tandem res perducta eſt, vt nec infernus, nec cælum eſſe credatur, &

Chriſtus à multis Deus eſſe negetur. Quis vnquam futurum exiſtimaſſet, vt ex tam paruis initiis ad has tam horrendas blaſphemias, quas paucis perſtrinximus, ad extremum perueniretur. Sed ſcitum eſt illud:

Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Cùm mala per longas inualuêre moras.

Quòd ſi venienti morbo ſtatím occurſum fuiſſet ab initio, minùs magnis nunc difficultatibus Eccleſia Dei premeretur. Longè lateq; ſparſa ſunt & hæc Seruetica contagia. Atq; vtinā ſereniſsime REX, ſicut aliæ quas recenſuimus hęreſes ex magna parte, ſic & hęc regni tui fines nō attigiſſet: quæ cùm impietate ſuperare cæteras videatur, nulla tamen eſt ex omnibus noſtri tēporis hæreſibus, quàm ſit hæc ſcripturarū armis inſtructior: nihil enim crepat aliud, niſi ſcriptura ſcriptura, Euangelium Euangeliū. Ac vide quæ fuerit hominis confidentia. Quamuis Caluini ſcriptis fuerit error hic ipſius oppugnatus, auſus eſt tamen proficiſci Geneuam, & cum eo ſermonem conferre. Tandem poſt multam & acerbam diſputationē, cùm dogma ſuum pertinaciter tueretur, capitis eſt damnatus, quod vrgente Caluino factum eſſe, dubium nō eſt: qui mox librum etiam ædidit, quo doctrinam eius explicat, & rem omnem, quemadmodum acta ſit, deſcribit, ſimulque in Hæreticos rectè gladio vindicari docet. Neq; diſsimilia ſcripſit paſtor quidam Bremenſis Timannus in Farragine ſententiarum, quas collegit, non ſolùm ex priſcorum Patrum, qui fuerunt Chriſtianæ, verùmetiam ex eorū ſcriptis, qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ: vbi Lutheri, Philippi, Vrbani Regii, Nicolai Amſdorffii, Viti Theodori, productis teſtimoniis oſtendit, Caluinum cum Sacramentariis omnibus & Anabaptiſtis, ac aliis Hæreticis ſceptro magiſtratus potiùs, quàm vel ſtilo vel diſputationibus eſſe refutandos. Interea tamen de ſe ſuiſq; tacet, quaſi non in eadem & ipſi cauſa ſint, cùm quòd Lutheranorū de Sacramētariis, idem ſit Sacramentariorum iudicium de Lutheranis. Nam quòd Lutherus inde ſumit argumentum, Sacramentariorum doctrinam ab autore Sathana profectam eſſe, quòd hæc ſecta in ipſo ſtatim exordio in tot capita eſt diſſecta, tam inter ſe diſſidentia, de verborum horum interpretatione, Hoc eſt corpus meum, prudenter id quidem & verè colligit. Veriſsimùm enim eſt, quod à Gregorio Nazianzeno ſcriptum eſt: Verum enim quod eſt, vnum eſt, mēdacium autem multiplex. Ante quem etiam Athanaſius: Ibi eſt, inquit, vt Patres tradiderunt veræ diſciplinæ & magiſterii argumentum, vbi eadem confitentur omnes, nec à ſe inuicem aut à maioribus diſſentiunt. Qui autem hoc animo non ſunt, improbi potiùs quàm veri Doctores appellari debent. Certè Ethnici cùm nec eadē profiteantur, ſed inter ſe diſcre-

Seruetus à Caluino damnatus et occiſus.

Timān⁹ paſtor Bremenſis docet puniri Hæreticos

Nazianz.

Athana. in epi. de ſyn. Nic. decre. contra Arrianam hæreſim.

ſe diſcrepent,veram diſciplinam non habent: ſancti contrà ſincerę ſunt veritatis præcones, eò quòd ſententiis inter ſe conueniunt, & nullo diſsidio inter ſe laborant,qui tametſi diuerſis temporibus vixerunt,æquè tamen ſimul eodèm tendunt, vt eiuſdem Dei Prophetæ,& eiuſdem ſermonis interpretes. Eſt itaque certiſsimum argumentum hoc eorum inter ipſos diſsidium, quòd non Dei ſed Sathanæ ſpiritu agitentur. Sed quid? Si eadem ratione probare contendunt Sacramentarii quoque,quòd Lutherus Euangelium in lucem à ſe productum eſſe gloriatur, id ſimiliter à Sathana profectũ eſſe? quandoquidem non minus inter Lutheranos quàm inter Zuinglianos diſsidiorum videre licet. Ac illi quidem,quamuis hæc Chriſti verba non ad eundem modũ interpretentur, in hoc tamen vnanimiter idē ſentiunt omnes,quòd in Euchariſtiæ Sacramento præſens adeſſe Chriſti corpus & ſanguinem, impiè negant. Lutherani verò non de vnius alicuius ſcripturæ ſenſu,ſed de dogmatibus ipſis mirabiliter inter ſe pugnant. *Hæreticorum inter ſe diſsidiũ arguit, quo ſpiritu agitentur.*

Vis autem eorum diſſenſiones & pugnas audire? Equidem recenſere non grauabor, verùm non ita vt ordinem temporum obſeruem,verùm vt à leuioribus exordio ſumpto,deinceps ad grauiores progreſſum faciã. Biennio poſtquàm ex hac vita migrauit Martinus Lutherus, cùm quaſi de tribunali pronuncians Deus apertè cauſam Lutheri condemnaſſet, admirabili quadam victoria Chriſtianiſsimo Imperatori CAROLO contra factionis eius homines conceſſa, quorum ingentem exercitum, nullo prælio commiſſo, perexigua manu, ſolius Dei præſidio adiutus, in fugam conuertit, neque multò pòſt paucis comitatus Angeli ductu Albi fluuio tranſmiſſo,multò numeroſiores eorum copias fudit, ac Principem etiam ipſum factionis in poteſtatem ſuam redegit. Poſt hanc igitur admirabilem victoriam, in qua Deus ipſe pro miniſtro ſuo Cæſare cauſam ſuam agente pugnauit, ſtatim in tres ſectas Lutherana ſecta diſſecta eſt. Nam alii facti ſunt Interimiſtæ, alii Adiaphoriſtæ. Interimiſtę porrò duplices,vni ex permiſſu Cæſareæ Maieſtatis, qui nulla in re alia ſe Lutheranos profitebantur, præterquàm quòd neque calicis vſum à Laicis intermitti, nec vxores à Sacerdotibus relinqui volebant. Quod ad reliquos ritus & doctrinam attinet, quin per omnia cum orbe reliquo Chriſtiano conſentirent,non recuſabant. Hos ex Comitiorũ decreto ſaltem ad Oecumenicum vſq; conciliũ tolerandos eſſe Cæſar cenſuit. Sed vbi Chriſtiani totius orbis Oecumenici decreta nō valent, cur ibi plus pōderis habere debeat, quod in vno aliquo regno aut imperio fuerit conſtitutũ? Quamuis itaque Mauritius Princeps Elector,non grauatim Comitiorũ imperialium decreto ſe pariturum oſtenderat, auſi tamen hoc ſibi ſunt arrogare *Lutherana ſecta in tres ſectas diſſecta.* *Interimiſtarum genus primũ*

 Lipſici

Lipſi. Theologi nouũ condũt Interim, ut ſint ſecundi generis Interimiſtæ.

Lipſici Theologi, vt libellum qui Comitiorũ decreto fuerat approbatus,arbitratu ſuo corrigerent,& nouũ Interim conſcriberent. Ac quod ad ritus quidem & cæremonias attinet,de iis non magnoperè cum Chriſtianis contendebãt, ſed plùs tamen aliquid ſibi de Luth. doctrina, q̃ fuit in Interim illo Cæſareo permiſſum, reſeruare conabantur. Quamobrem in hoc Imperiali libello ſubſcripſerunt,vt contenti docere, fide nos iuſtificari iuxta Paulũ: quod erat additũ à Luth.ſola fide,id reiicerent, quòd addi aliquid verbo Dei nefas eſſe iudicarent. Viſum eſt & hoc Eccleſiæ,quàm diuerſum Luth.dogma potiùs amplectendũ,ad iuſtificationẽ opera eſſe neceſſaria,neq; totã noſtrã iuſticiam in ſolius Chriſti iuſticia ponendã eſſe. De pœnitentia quoque receptam Eccleſię partitionem admiſerunt,ſeptem eſſe Eccleſiæ Sacramenta conceſſerunt, Miſſam abolitam reſtituerunt, vulgares Lutheri cãtilenas fermè prorſus aboleuerunt, Epiſcoporũ etiam iuriſdictioni quominùs parẽrent, cauſam non dixerunt. Hęc ſunt quæ in illo Lipſico Interim contineri ſcribit Mathias Flaccus Illyricus in quadam adhortatione ſua ad Eccleſias Miznicas.

Vuittembergenſes Adiaphoriſtæ.

Porrò Vuittembergenſes,etſi nõ diuerſum ſentire viderentur à Lipſenſibus, quod inde colligit Flaccus, quia ſcriptum eorũ non oppugnauerant, quoniam tamen ex eorum Schola cœperat initium Euangeliũ Lutheri, fuit illis religio tam ab eo ſubitò diſcedere, q̃uis pridem nonnullos,Philippũ præſertim,pertæſum eius fuerit. Quare nondum eſſe tempus opportunum rati, traditum ab ipſo doctrinæ genus mutare, ſaltem ritus nouos, quos induxerat, abrogandos cenſuerunt, & veteres ex magna parte reſtituendos, iuxta formam in libello Cæſareo præſcriptã. Vocauerunt autẽ hæc Græco nomine ἀδιάφορα, Latinè dicere poſsis indifferentia, vt quæ natura ſua

Quid Catholici ſentiant de ritib' externis, & quatenùs conueniant cũ illis Adiaphoriſtæ.

ſunt eiuſmodi, nihil vt ad ſalutem intereſſe videatur, ſeruet quis ea, nec ne. Nam & nos in his, quæ fiunt externè, ſummam Chriſtianæ pietatis poſitam eſſe negamus, cùm omnis gloria filiæ regis ſit intrinſecùs. Intùs videt Chriſtus, intùs amat, intùs alloquitur, nec vel punit, vel coronat, niſi quæ fiunt intùs. Sed vbi verè Deus intùs colitur,non ferè fit, vt eiuſmodi cultus per ſigna quædam & indicia ſe foras non proferat, & ad ſpectantium oculos traducat. Ha-

Pſalm.44

bent autem & hoc iſti ritus externi, quòd ſicubi ſimiliter ab omnibus obſeruãtur, vnanimitatis cuiuſdam & conſenſus teſtes ſunt. In iis igitur maxima ex parte ſibi Vuittembergenſes cũ Chriſtianis cõſentiendũ eſſe duxerũt, vt iis quaſi ſignis à Luth. quandã ad Chriſtũ inclinationẽ ſe feciſſe declararẽt, ſimul ſpẽ facerent, ſucceſſu tempo-

Illyricus flagellat Adiaphoriſtas.

ris futurũ, vt reiecta Lutherana, Chriſtianã & Catholicã doctrinã in oĩbus amplecterẽtur. Odoratus eſt hoc Flaccus, vt eſt minimè mucoſis naribus: itaq; ſumma contẽtione, ne qua mutatio fieret, obſtitit.

Cumque

Cumq́ue ſe nihil proficere monendo, orando, obſecrando videret, multis maledictis & probris etiam præceptores ſuos, prę cæteris autem Philippum, nunc obſcuriùs, nunc apertiùs inceſſere veritus nõ eſt, quòd Chriſti, hoc eſt, Lutheri cauſam eos deſerere quiritaretur. Nam ille Chriſtum alium non nouit præter eum, qui natus eſt Iſlebii, neq; dubitauit eos Epicuri de grege porcos appellare, non veritatem ſed ventrẽ reſpicientes, vt quorum Deus venter eſſet. Ad extremum, cùm neq; precibus, neque conuitiis eos à cœpto deterreri poſſe videret, diris deuouit omnes. Cumq́; nomen eis Adiaphoriſtarum priùs impoſuiſſet, hac tandẽ eos ſententia, quaſi pro tribunali ſedens condemnauit. Cùm videã eos in ſua impœnitentia manere, & prẹſentes Adiaphoricas conſtitutiones contra conſcientiã promouere, & Papatui ſequuturo feneſtras fabricare non deſinere, pronuncio, impœnitentes Adiaphoriſtas eſſe pro Ethnicis & Publicanis habendos: id eſt, neminem pium debere cum ipſis vllam familiaritatem, conuerſationem, amicitiam habere: & ei qui præſertim nulla iuris neceſsitate eis adſtrictus aliter fecerit, denuncio lepræ eorum contagium, & ita haud dubiè, iram diuinã. Vides quàm ſibi Flaccus autoritatem arrogat, qui nõ dubitat ſcholam Vvittembergenſem vniuerſam, ex qua prodiit etiam is, quem ipſe pro Chriſto adorat, Martinus Lutherus, anathema pronunciare, & eorum conſuetudine piis omnibus interdicere. Quod interdictum vtinã valuiſſet, cùm apud alios pios omnes, tum apud eos præſertim, qui ſubſunt imperio Maieſtatis tuæ, minùs nunc turbarum in regno videremus. Verùm quæ cauſa eſt, quòd adeò damnat iſtas Adiaphoricas mutationes? Alia nulla, quàm quòd olfecerit per eas Papatui ſequuturo feneſtras fabricari. Scilicet, nefas eſt fabricare feneſtras Papatui, feneſtas fabricare Sathaniſmo, nefas non eſt? quas fabricaſſe Lutherum negare non poteſt, mutationibus iſtis, quas priuata ſua fecit autoritate. Nam vnde Sacramentarii, vnde nobis Anabaptiſtæ, vnd Suenckfeldiani, vnde prodierunt Seruetiani? non aliunde certè, quàm ex iis mutationibus, quas Lutherus inſtituit. Huic debemus quod in Euchariſtiæ Sacramento non eſſe Chriſti corpus & ſanguis docetur, quòd à baptiſmo paruuli prohibentur, quòd ſcripturis Canonicis autoritas omnis detrahitur, quòd nec infernus, nec eſſe cœlum creditur, quòd Chriſtus verus Deus Deiq́ue filius eſſe negatur. Fatetur hoc ipſe Caluinus, fatetur & Balthaſar Pacimontanus, vt in ſuperioribus demonſtrauimus, quòd è Lutheri ſcriptis doctrinam ſuam hauſerint. Lutherum ſcribit Caluinus rudimenta poſuiſſe, viamq́ue commonſtraſſe: ſed interim prępoſtero eum eſſe dicit ingenio, qui rectam ingreſſus viam, ſimulac viæ demonſtrator iter ſuum reflectit, & in eodem loco pedem ob-

Illyr. ſententia excommunicatoria in Adiaphoriſtas.

Luther. Sathaniſmo feneſtras fabricauit.

ſtinatè figens vltrà progredi recuſet. Progreſſus igitur eſt vltrà Caluinus ab illis rudimentis & incunabulis Lutheri, cœpitque fieri politior & inſtructior, ac eſſe Chriſtum in Euchariſtia præſentem negauit. Progreſſus eſt vlteriùs etiam Balthaſar, qui ſicut Euchariſtiæ Sacramento Caluinus, ſic & ipſe, non ſine Caluino tamen, Baptiſmi quoque Sacramento, præſertim quod ad infantes attinet, virtutem omnem detraxit. Progreſſus eſt longiùs adhuc Suenckfeldius, qui ſcripturis autoritatem abrogauit. Tandem eò quò tendebat initiò Sathanas, peruenerunt eius miniſtri Campanus & Seruetus, vt Chriſtum verum eſſe Deum, Deique filium negarent, atque ita cui rudimenta poſuerat Euangelio Lutherus, ei colophonem adderent. Sic factū eſt, vt cùm aggeres validis aquis oppoſitos pauxillùm initiò Lutherus aperuiſſet, mox tota moles aquarum incumberet, ac aggere perrupto, latè campos, ſegetes ac pagos ſubuerteret. Prudenter admodùm, ſicut etiam tu meminiſti Flacce, monet Ariſtoteles, quod etiam ante eum docuit Præceptor eius Plato lib. 7. de legibus, cauendas eſſe legum ac politiarum labefactationes, ac pręſtare nonnunquam, vt errata legumlatorum ac magiſtratuum tolerentur. Neque enim tantùm vtilitatis allaturum, ſi quis corrigat aut mutet, quantùm ex eo detrimenti redundat, quòd aſſueſiunt paulatim homines, nō obedire magiſtratui. Proinde veteres leges nouis legibus facilè commutare, nihil aliud fuerit, quàm eis robur omne detrahere, & homines aſſuefacere ad mutandum plura maioraque: cùm quæ videntur in ſpeciem eſſe res minimæ, maximorum cauſæ ſint malorum. Quod in mutationibus per Lutherum fieri cœptis, euentus ipſe docuit, quæ feneſtras huic, quem nunc in Germania videmus, Sathaniſmo fabricatæ ſunt. Contra has igitur quiritari, iis fortiter initiò reſiſtere oportebat. Nunc verò nihil erat Flacce, quòd immemor officii, tam acerbè, tamque cōtumelioſe, benè de te merentem Præceptorem tuum acciperes, quòd is, quum neceſſarium eſſe videret, ordinem ac diſciplinam in Eccleſia, quę per Lutherum vtraque ſublata fuêre, pro virili ſua perficere conatus eſt, vt pedetentim eò reditus fieret, vnde facta eſt diſceſsio. Pium fuit hoc inſtitutum hominis minimè mali, cui violentæ mutationes iſtæ per Lutherum factæ nunquam placuerunt, cuius tyrannide ſe tandem aliquando liberatum eſſe non moleſtè ferre viſus eſt, cùm ſcribens ad Carlouitium, ſe deformiter ei ſeruiuiſſe fateatur. Tuam verò religionem hanc pientiſsime REX, non poſſum, quin laudem, quòd cùm à te quoque nonnulli potuiſſent, vt mutationes aliquas in regno tuo fieri permitteres in rebus, vt quibuſdam viſum eſt, Adiaphoris, nulla ratione vt id faceres, adduci potuiſti, ne ſignum id videri poſſet defectionis à religione Chriſtiana, quam à ſanctis Maioribus

Illyricus in epiſtola ad illuſtriſſimum D. Albertum in Pruſsia Ducem.

Ariſtotel. Polit. li. 2.

Philippi contra Illyricū defenſio.

Teſtimonium Philippi de Luthero.

Conſtātia & pietas Regis Poloniæ.

ioribus tuis per manus tibi traditam accepiſti, & inclinationis ad Sathaniſmum, quem nunc in multis Germaniæ locis florere, &c, proh dolor, in nonnullis etiam regni tui partibus pullulare vides. Poſſunt alicui videri leuiora, quæ ſunt petita, de quibus magnoperè pugnare non oporteret: ſed vt nihil in rebus ipſis eſſet vitii, tamen in præciſione ab orbe reliquo Chriſtiano tantum eſt crimen, vt alia omnia cum hoc vno collata, feſtuca ſint cum trabe comparata. Atq; hæc eſt, quam petunt nonnulli: præciſionem enim petũt, nõ res ipſas, quas nihil ad ſalutem intelligunt pertinere. Quod ipſe quoque Vergerius confitetur in Scholiis, quæ improbus homo ſcripſit in epiſtolam Pontificis, ad regni Conſiliarios. Rectè fraudes iſtas Flaccus, quæ verę pietati ſtruuntur, cuneo ſimilimas eſſe ſcribit, qui prima parte tenuiſsimus eſt, nec videtur in lignum impactus magnam ligni diſruptionem facere: ſed tamen, quantumuis prima ſit acies tenuis, nihilominùs aditum facit ſequenti craſsiciei, ita, vt cum illa prima pars recepta ſit, neceſſariò tandem & ſequentia recipiantur, donec lignum penitùs diſcindatur. His fraudibus vſum eſſe Sathanam videmus in Germania. Prima exitialis iſtius cunei acies fuit diſceptatio de indulgẽtiis: Secunda iam erat aliquantò craſsior, quando calix Laicis, vxores conceſſæ fuerũt Sacerdotibus. Media pars Auguſtanæ Confeſsionis approbatio: Poſtremò, Sathaniſmus hic vniuerſus, de quo iam verba fecimus, quo tantam eſſe factam diſruptionem videre licet, vt niſi Deus oculis miſericordię ſuæ nos reſpexerit, nõ facilè medicina reperiri queat. Quãobrem non piè magis quàm prudenter feciſti REX optime, quòd ab iſto tam exitiali cuneo tibi regnoq; tuo tam diligẽter hactenus cauiſti, à quo deinceps etiam quantùm tua tibi regniique tui ſalus curæ eſt, tantùm cauere debebis.

Quàm periculoſum, etiam in leuioribus, à veteri religione deficere.

Quibꝰ gradibus Sathaniſmus Germaniã occuparit.

Habemus itaque iam tres vel quatuor ſectas Lutheranorum ſecundum Flaccum. Nam & Lipſicos Interimiſtas vult eſſe duplices, quod vnum ſit excerptum Interim, aliud ipſum verum Interim. Erunt igitur triplices Interimiſtæ, & vni Adiaphoriſtæ, quibus omnibus conſuetudine piorum interdixit Flaccus. Quinta iam non eſt de Adiaphoris, verùm de rebus grauioribus. Extiterunt enim Vvittembergæ anno ab hinc propè vigeſimo, qui ſicut antèa docti fuerant à Luthero, legem operum reiiciebant. Contra quos ille multis diſputationibus contendit, & eos probroſo nomine vocat Antinomos. Sexta eſt Confeſsion iſtarũ, qui ſunt Confeſs. Auguſt. non de veſte linea, cuius cauſa tantas tragœdias excitauit Flacc. quã etiã eſſe vult primã exitialis cunei partẽ, ſed de ſumma Chriſtianarũ rerum, de eo quod Euãgelicæ doctrinæ caput eſſe putat Luth. in quo pẽdere dicit & periclitari cognitionẽ ſui ipſius, cognitionẽ & gloriã Dei,

Aliæ ſectæ Lutheranorum.

Antinomi.

Confeſsioniſtæ.

Luth. in li. quē inſcripſit, Operationes in Pſalmos. De libero arbitrio.

quale eſt iuxta ſententiam ipſius dogma de libero arbitrio, de quo ſemper ita docuit, quòd patiatur tantùm, non autem agat, quòd ſit res de ſolo titulo, vel potiùs figmentum in rebus, ſeu titulus ſine re, quia nulli eſt in manu ſua quidpiam cogitare mali aut boni, ſed omnia, vt Vvicleffi articulus Conſtantiæ damnatus rectè docet, de neceſsitate abſoluta eueniunt. Vnde non dubium Sathana magiſtro in Eccleſiam veniſſe hoc nomen liberum arbitrium, ad ſeducendos homines à via Dei in vias proprias: & mala, inquit, opera in impiis Deus operatur. Cuius doctrinæ ſubſcripſerat etiam Philippus Melanchthon in iis Locis communibus, quos ædidit Vvittembergæ anno vigeſimo primo, non ſine quadam arrogantia iuuenili minimè ferenda. Nam & de ſanctis Doctoribus auſus eſt cenſuram ferre. Scripſêre, inquit, de libero arbitrio Auguſtinus & Bernardus, & ille quidem ſua poſterioribus libris, quos aduerſus Pelagianos ædidit, multipliciter retractauit. Bernardus non eſt ſimilis ſui. Sunt hac de re apud Græcos quoque quædam, ſed ſparſim. Ego quandoquidem non ſequor hominum opiniones, & ſimpliciſsimè & planiſsimè rem exponam, quam ferè obſcurarunt autores tam veteres quàm noui, quia ſic interpretabantur ſcripturas, vt ſimul vellent tamen rationis humanæ iudicio ſatisfieri. Parùm ciuile videbatur docere, neceſſariò peccare hominem, crudele videbatur reprehendi voluntatem, ſi non poſſet ſe à vitio ad virtutem conuertere. Ideo & plura viribus humanis, quàm par erat tribuêre, & mirè variârunt, cùm rationis iudicio viderent vbique refragari ſcripturas. Et in hoc quidem loco cùm prorſus Chriſtiana doctrina à philoſophia & humana ratione diſſentiat, tamen ſenſim irrepſit philoſophia in Chriſtianiſmum, & receptum eſt impium de libero arbitrio dogma, & obſcurata Chriſti beneficentia per profanam illam & animalem rationis noſtræ ſapientiā. Vſurpata eſt vox liberi arbitrii, à diuinis literis, à ſenſu & iudicio ſpiritus alieniſsima, qua videmus ſanctos viros non rarò offenſos eſſe. Additum eſt è Platonis philoſophia vocabulum rationis æquè pernitioſum. Nam perinde atque iis poſterioribus Eccleſiæ temporibus Ariſtotelem pro Chriſto ſumus amplexi, ita ſtatim poſt Eccleſiæ auſpicia per Platonicam philoſophiam Chriſtiana doctrina labefactata eſt: ita factum eſt, vt præter Canonicas ſcripturas nullæ ſint in Eccleſia ſinceræ literæ. Redolet philoſophiam, quicquid omninò commentariorū extat. Et paucis interpoſitis, In quęſtionem vocatur, ſit ne libera voluntas? reſpondeo, quandoquidem omnia quæ eueniunt, neceſſariò iuxta diuinam prædeſtinationem eueniūt, nulla eſt arbitrii noſtri libertas. Quid igitur inquies, Nullá ne eſt in rebus (vt iſtorum vocabulo vtar) contingentia? nihil caſus,

Philippus q̃ arroganter primū negarit liberum arbitrium.

nihil

nihil fortuna?Omnia neceſſariò euenire ſcripturæ docent. Vallam, ait Eckius,quòd ſcholarũ ſententiam de libero arbitrio confutauit, plura voluiſſe ſcire quàm didiciſſet. Et in fine huius loci ſummam colligens,dicit: Si ad prædeſtinationẽ referas humanam voluntatẽ, nec in externis nec in internis operibus vlla eſt libertas, ſed eueniũt omnia iuxta prædeſtinationem diuinam. Si ad opera externa referas voluntatem, quædam videtur eſſe iudicio naturæ libertas, ſi ad affectus referas voluntatem, nulla planè libertas eſt, etiam naturæ iudicio.Concludit tandem:Vides lector,quantò ſimpliciùs de libero arbitrio ſcripſerimus,quàm vel Bernardus,vel vlli Scholaſtici.Et in annotationibus in epiſtolam Pauli ad Romanos, explicãs illum Pauli locum,Iuxta prædeſtinationem Dei, poſteaquàm cõfirmauit quòd nulla eſt rerum contingentia, nec libertas arbitrii,ſic tandem loquitur:Nos verò docemus,non ſolùm permittere Deum creaturis, vt operentur, ſed ipſum omnia propriè agere, vt ſicut fatentur proprium opus Dei fuiſſe Pauli vocationẽ, ita fateantur opera Dei propria eſſe,ſiue quæ media vocantur,vt comedere,bibere communia cum brutis, ſiue quæ mala ſunt,vt Dauidis adulterium, Manlii ſeueritatem animaduertentis in filium: cùm conſtet Deum omnia facere non permiſsiuè,ſed potenter,vt Auguſtini verbo vtamur, vt ſit eius proprium opus Iudæ proditio,ſicut Pauli vocatio.

Aliud Philippi teſtimoniũ contra liberũ arbitrium.

Hæc Philippus in iis libellis,quos adoleſcens etiamnum ſcripſit.Quorũ alterum de Locis communibus inuictum libellum eſſe dicit Lutherus, contra Eraſmũ de ſeruo arbitrio ſcribens, non ſolũ immortalitate, ſed Canone quoq; Eccleſiaſtico dignũ, cui tuus libellus,inquit,cõparatus ita mihi ſorduit ac viluit,vt tibi vehementer compaterer.In alterum verò præfatus, nõ dubitat eum doctiſs. Thomæ Aquinatis Cõmentariis anteferre.Hieronymi autẽ & Origenis Cõmen.meras eſſe nugas & ineptias, ſi illius annotationibus cõparentur. Ac parũ abeſt, quin eum Paulo ſuperiorẽ faciat, certè proximũ illi eſſe vult.

Lutherus quãti ſcripta Philippi etiã poſtea mutata & correcta fecerit.

Verùm vtrũq; libellum hunc toties variãdo Philip.ipſe poſteà multis in locis erroris cõdemnauit, in hoc præſertim capite de lib.arbit. Nam ſæpè deinceps vtrumq; excudi fecit,multa detrahens,addens, mutans,corrigens, vt poſtremi cũ primis nulla ferè in parte conueniant.

Philippus libros ſuos variando condẽnat.

In iis autem locis qui ſunt impreſsi anno triceſimo ſexto Argẽtorati,triceſimo octauo Vvittẽbergæ, 46.Lipſiæ,quinquageſimo quinto Vvittẽbergæ,apertè recantauit ea, quę in primis illis ſcripſerat de libero arbitrio:ſic enim loquitur:Valla & pleriq; alii detrahũt voluntati hominis libertatẽ, ideo quia fiãt omnia decernente Deo. Addit in Locis anno 46.& 55.excuſis:Hæc imaginatio orta ex Stoicis diſputationibus deducit eos ad tollendã contingentiã bonarũ & malarum actionũ,imò omnium motuũ in pecudibus & elementis.

In ſcriptis poſterioribus Philippus confirmat liberũ arbitrium.

Dixi

Dixi autem ſuprà, non eſſe in Eccleſiam inuehendas illas Stoicas opiniones, nec defendendam eſſe neceſsitatem fatalem omnium, ſed aliquam contingentiam concedendam. Non neceſſe fuit Alexandrum interficere Clytum. Nec miſcenda eſt diſputatio de determinatione diuina quæſtioni de libero arbitrio. Et iterum in Locis anni 36. & 38. ac poſterioribus: Cùm in natura hominis reliquũ ſit iudicium & delectus quidam rerum, quæ ſunt ſubiectæ rationi aut ſenſui, reliquus eſt etiam delectus externorum operũ ciuilium: quare voluntas humana poteſt ſuis viribus ſine renouatione, aliqua externa legis opera facere. Hæc eſt libertas voluntatis, quam Philoſophi rectè tribuunt homini. Nam & Paulus diſcernens iuſticiam carnis à ſpirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem, manus à cæde, à raptu, à furto continere. Et hanc vocant iuſticiam carnis, imò hanc diſciplinam etiam non renatis præcipit Deus. Ac interiectis nonnullis: Hæc ſententia de libero arbitrio nihil habet abſurdi, & eſt germana cùm aliorũ Scriptorũ Eccleſiaſticorũ ac ſynodorũ, tum verò etiã Auguſtini ſententia, nec adigit ad deſperationẽ bonas mentes, nec deterret eas quominùs conentur, imò & amplificat Spiritus ſancti auxilium, & acuit curam ac diligentiam noſtræ voluntatis. Non probo deliramenta Manichæorum, qui prorſus nullam voluntati tribuebant actionem, nec quidem adiuuante Spiritu ſancto, quaſi nihil intereſſet inter ſtatuã & voluntatẽ. Scribit etiã concurrere tres cauſas bonæ actionis, verbũ Dei, Spiritũ ſanctũ, & humanam voluntatem aſſentientẽ nec repugnãtem verbo Dei. Poſſet enim excutere, vt excutit Saul ſua ſponte, ſed cùm mens audiens, ac ſe ſuſtentans non repugnat, non indulget diffidentiæ, ſed adiuuãte etiã Spiritu ſancto conatur aſſentiri, in hoc certamine, voluntas nõ eſt otioſa. Et iterũ poſt pauca: Vidi multos nõ Epicureos, q cũ eſſent in mœrore propter ſuos lapſus, diſputabant, qũo ſperem me recipi, cùm non ſentiã in me transfundi nouam lucem & nouas virtutes? Præterea ſi nihil agit liberũ arbitriũ, intereà donec ſenſero fieri illã regenerationẽ, de qua dicitis, indulgebo diffidentiæ & aliis vitioſis affectibus. Hæc Manichæa imaginatio horribile mendaciũ eſt, & ab hoc errore mẽtes abducẽdæ ſunt, & docendæ, agere aliquid liberũ arbitrium. Pharao, Saul, non coacti, ſed volẽtes & liberè repugnãt Deo, nec fit conuerſio in Dauide, vt ſi lapis in ficũ verteretur, ſed egit aliquid liberũ arbitrium in Dauide, cùm audiuit obiurgationẽ & promiſsionẽ, volens iam & liberè fatetur delictum, & egit aliquid eius voluntas, cùm ſe ſuſtentat hac voce: Dominus tranſtulit peccatum tuum. Et iterum poſt pauca: Cùm promiſsio ſit vniuerſalis, nec ſint in Deo contradictoriæ voluntates, neceſſe eſt eſſe in nobis aliquã diſcriminis cauſam, cur Saul abiiciatur, Dauid recipiatur,

id eſt,

id eſt, neceſſe eſt aliquam eſſe actionem diſsimilem in iis duobus. Et in capite præcedenti, quod eſt de cauſa peccati & contingentia. Eſtautem hæc pia & vera ſententia, vtrâque manu ac veriùs toto pectore tenenda, quòd Deus non ſit cauſa peccati, & ꝙ Deus non velit peccatum, nec impellat voluntates ad peccandum, aut approbet peccatum. Sed cauſæ peccati ſunt voluntas Diaboli, & voluntas hominis, quæ ſua voluntate abuti potuit, ſeque à Deo auertere: quæ quidem longiùs ibi perſequitur.

Philippus ſe Manichæum fuiſſe re ipſa declarat.

Ex quibus planum cuiq; fieri poteſt, quemadmodum Philipp. Melancht. quicquid ab eo peruerſe ſcriptũ fuerit de libero arbitrio in Loc. Commun. anni 21. ſimul & magiſtri ſui Mart. Luth. eadẽ de re ſententiam, tanq̃ impiam & cum hæreſi Manichæorum congruentem condemnauit: quod pluribus etiam verbis ab eo factum eſt in Epitome philoſophiæ moralis, quã ædidit Argẽtorati anno 38. vbi ſimiliter damnat ingenia turbulenta, quæ multas de libero arbitrio ſerunt contentiones, & Vallæ abſurdas imaginationes, quæ propter diuinã gubernationem adimunt libertatẽ voluntati. Sed & in Comment. in epiſt. ad Rom. poſterioribus expũgi fecit ea, quæ ſcripſerat anno 24. quòd eſſent Dei propria etiã mala opera', vt Dauidis adulteriũ, & quòd æquè propriũ eius opus eſſet Iudę proditio ſicut Pauli vocatio. Quin enarras illum locũ: Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorũ. Nec vult, inquit, nec approbat, nec efficit peccatũ Deus. Et quoniã Aug. Confeſs. eſt autor idẽ Philip. in ea quoq; diſceſſum eſt à Luth. ſententia, quoàd hoc doctrinæ caput, quod ille tamẽ ad finem vſq; vitæ ſuæ tãta pertinacia defendit, vt mori ſe priùs paratũ oſtenderet, q̃ ab hac ſua ſententia diſcederet. In qua quãtum poſitũ eſſe putauerit, & in exordio, ſicut paulò antè cõmemorauimus, & in fine libri, quem ſcripſit contra Eraſmum, ſatis declarauit. Sic enim prope calcẽ eum alloquitur: In hoc te vehementer laudo, quòd ſolus prę omnibus rem ipſam es aggreſſus, hoc eſt ſummã cauſæ: nec me fatigaris alienis illis cauſis de Papatu, indulgentiis, purgatorio, ac ſimilibus nugis potiùs quàm cauſis, in quibus me hactenus omnes venati ſunt fruſtrà. Vnus tu & ſolus rerum cardinẽ vidiſti, & ipſum iugulum petiuiſti. In eo igitur quòd rerum cardo, quod cauſæ totius eſt iugulum, auſus eſt Philippus cum ſuis, qui Auguſtanę ſunt Confeſsionis à magiſtro ſuo Martíno Luthero ſe palàm diuerſum ſentiendo ſegregare. Quod quid aliud fuit, q̃ eum hæreſeos & impietatis condemnare? Et reuerà cardo Lutheranæ doctrinæ vertitur in hoc vno dogmate de libero arbitrio, quod ruere non poteſt, quin ſimul eodem motu labefactata concidãt omnia, quæ de iuſtificatione pręſertim, deq; rebus ad illam pertinentibus ab eo ſcripta ſunt. Lutheri ſententiam tuetur etiamnum Caluinus, & in ea perſtat.

Cardo Lutheranæ doctrinæ eſt de libero arbitrio.

Neque

Neque ſibi prorſus eam ſordere Brentius oſtendit in prima pericope, quam ſcripſit contra venerabilem virum Petrum à Soto. Vidimus autem & Galli cuiuſdam ſcriptum, quo grauiter inſectatur præceptorem ſuum Philippum, quòd in hac tãta re à magiſtro ſuo Luthero diſſentiat. In quo ſcripto Philippum etiã inſimulat, quòd Caluinizet.

1. In Apologia Confeſſ. Augu. 2. In Locis communi.

Oſiander malè tractatus à Confeſſioniſtis.

Habemus ergo iam huius hydræ Lutheranæ ſex capita, quorũ ſextum reuerà caput eſt: agitur enim de ſumma rei. Sed neque minoris momenti eſt ſeptimum, de quo immanè quantum eſt inter Lutheranos diſſidium? Neque enim agitur de linea veſte, ſed de eo, quem præcipuum doctrinæ Chriſtianæ locum vocat Philippus, quem ſummam Euangelii continere ſcribit, nimirùm de iuſtificatione. Nec à ſcopo multùm aberrat, cùm illi tantum tribuit. Intereà tamen & de hoc ingens eſt inter eos dimicatio. Nam cùm in Auguſtana Cõfeſſione minùs dilucidè fuerit locus hic explicatus, fas ſibi eſſe putauit Andreas Oſiander, clariùs de eo aliquid diſſerere: quod cùm feciſſet non relata prius re ad Philippum & eos qui Confeſſionis Auguſtanæ præcipui ſunt Doctores, tantæ fuerunt excitatæ tragœdiæ, vt non longè res abfuerit à ſeditione. Cuius criminis non eſt inſimulatus Oſiander? quæ conuitia & maledicta in eum iactata nõ ſunt? Vocatus eſt, vt ipſe ſcribit, Hæreticus, Antichriſtus, Iudæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, cõſceleratus, hoſtis Chriſti. Fuit etiam de eo confictũ, quacunq; incederet, quòd eum in ſpecie canum duo Diaboli comitarentur, quos tamen non cuiuis videre liceret, quodque quo tempore cibum & potum in inferiore cũ ſuis hypocauſto ſumebat, vbi vacare ſolitus erat literarum ſtudiis, in ſuperiore ſedens in illius loco Diabolus viſus fuerit ſcriptitare. Et alia id genus pleraq;. Tum & illud ſparſum de illo fuit, quòd affirmaret Chriſti paſsionem & mortem nullum nobis fructum attuliſſe, cùm tamen in ſcriptis illius diuerſum reperiatur. In ſumma, tantum fuit odium homini conflatum, vt non ipſe modò tanquam impius haberetur, verùmetiam qui ſermones eius audiebant, à communione cęterorum, qui ſe pios exiſtimabãt, arcerentur, ac ne ſepultura quidem communi digni ducerentur. Miſſum fuit Vvittembergam, vt de doctrina eius iudicium fieret, damnata eſt per Philippum, Pomeranum, Forſterum & alios. Miſſum eſt Vvirtẽbergam, approbata eſt per Brentium, & qui ſunt eiuſdem ſectæ. Hîc vides, de vna eademq; doctrina, quàm diuerſum fuerit iudicium Vvittembergenſium & Vvirtembergenſium Doctorũ, cùm tamen inter vtroſq; non ſit niſi vnius literæ diſcrimẽ, cùm prolatis etiã è Lutheri libris locis aliquot planum facere conetur Oſiãder, quod ipſe ſcripſerit, idem de iuſtificatione ſenſiſſe Lutherum, nimirùm eſſentialem Dei iuſticiam habitan-

Oſiandri doctrina Vuittẽbergæ damnata, Vuirtembergæ approbata à Cõfeſſioniſtis.

habitantem in nobis & excitantem nos ad benè agendum eſſe iuſtificationem noſtram. Cæterùm contra ſcriptũ illud, quod æditum contra ſe fuerat à Philippo & Collegis eius, ædidit ipſe quoq; ſcriptum contrariũ Oſiander, in quo cauſam adfert, cur hác ipſius doctrinam illi non approbarint. Narrat igitur, nemin͠e Vvittembergæ vel Theologiæ Doctorem, vel artiũ fieri Magiſtrum, niſi priùs conceptis verbis iuxta formulam ſibi prolatá iurauerit, ſe tria ſymbola, Apoſtolorum, Nicænum & Athanaſii retinere firmiter, ac tueri ſimul & defendere velle. Quòd ſi quid inciderit, quod in iis tribus Symbolis & Auguſtana Confeſsione ſatis determinatum non ſit, nolle ſe quicquam de eo cõcluſiuè (quod vulgò dicitur) dicere, niſi re priùs ad ſeniores Doctores, qui conſtanter huic adhær͠et Confeſsioni, relata, & conſilio cum illis communicato. Seniores autem iſti cùm ſint Philippus & eius ſimiles, ſi quid inciderit, quod in hac Auguſtana Confeſsione ſcriptum nõ ſit, neceſſe habent, qui iurauer͠ut in Confeſsion͠e, nihil de illis ſtatuere, niſi quod viſum illis fuerit. Ita vt quòd ipſi probauerint, id recipere ſint adſtricti, etiamſi diuerſum aliquid in ſcripturis Canonicis reperiatur: quandoquidem non in ſacræ ſcripturæ, ſed in Auguſtanæ Confeſsionis vnanimi conſenſu ſe conſtanter eſſe permanſuros, iurauerint. Itaq; ſi ſcripturas potiùs ſequerẽtur, periurii reatum non effugerent. Confeſsionem autem hanc Philippus ipſe ſcripſit, penes quem etiam eſt eam interpretandi poteſtas. Ex quo conſequitur, quòd omnes qui iurarũt in eam Confeſsionem, neceſſe habeant illam eo ſenſu accipere, qu͠e Philippus attulerit, vt ſic reiecta ſcriptura ad tria ſymbola tantùm, & ad Philippi doctrinam ſint alligati. Hæc de Philippo Oſiander: qui parentes etiam diligenter monet, vt etiam atque etiam ſecum deliberent, num ſuos filios mittere Vvittembergã debeant, vt ibi Magiſtri vel Doctores efficiãtur. Coguntur enim, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare. Iurat enim, inquit, quilibet, quòd de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus, nihil velit ſtatuere, niſi de ſententia Seniorum Confeſsionis Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat ſcriptura: Quam ſi ſequi potiùs võluerit, erit periurii reus. Ita ſecreta fit quædam, inquit, conſpiratio, quæ magis hominũ, quàm Dei verba reſpicit, atq; ideo Chriſtianæ Reipublicæ non parum adfert detrimenti. Philippi verbum plùs apud eos ponderis habet, q̃ Dei verbum. Sex & triginta Scripturarum loca produxi, quibus habitare Deum in nobis oſtẽdi, creditum non eſt. Simul vt Philippus paruã ſchedam ſcripſit, qua teſtatus eſt ita ſe rem habere, ſtatim creditũ eſt. Ac paulò poſt: Vox audita eſt, inquit, de cælo Patris de Chriſto dicẽtis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè cõplacuit, hunc audite. Hũc, inquit, audite, non Philippũ, non alios homines,

Iurandum eſt Vvittẽbergæ in Confeſsionem Auguſtanam & uerba Philippi.

Oſiãder de Confeſsione Auguſtana.

Tanti autẽ Cõfeſsionẽ iſtam fieri ſcribit Ioann. à Laſko, ut non deſint inter Lutheranos, & quidem nõ poſtremi, q dicant ſe malle de Pauli ipſi Apoſtoli, q uel de Lutheri, uel de Cõfeſsionis Auguſtanæ doctrina dubitare.

qui tibi os obturāt,& volunt, vt ſecundū eorum conſiliū,non autē ſecundū ſcripturas,pronuncies. Sic Oſiander ferre nō potuit,vt homines ad Confeſs. Augu.quod Philippi verbū eſt, alligarentur potiùs q̄ ad Dei verbū, cùm quod ipſe,nō quod Philip.doceret,id eſſe Dei verbū credi vellet, cùm ſe nulla re Philippo inferiorē eſſe iudicaret: nulla vt cauſa eſſet, quamobrē non ipſius verbū vt Philippi verbū pro Dei verbo haberetur:cū præſertim Philippus, quemadmodū aliis pleriſq; in rebus, ita & in doctrina de iuſtificatione, nunq̄ ſibi ſatis cōſtiterit. Viginti dicit eſſe diuerſas opiniones de hoc vno dogmate ac Philip. diſcipulorūq; eius quatuordecim enumerat in eo libello, quē contra Nicticoracem quendā ſcripſit. Nā ſimul vt,inquit,locū aliquē in Scripturis viderunt, in quo iuſticiæ mentio fieret, ſtatim nouā ex eo iuſtificationem ſunt fabricati. Verbi gratia,legit aliquis, Credidit Abrahā Deo,& reputatū eſt illi ad iuſticiā, iam ex hoc vno loco duo collegit iuſtificationis genera,vnū ex verbo credidit, vt diceret fidem eſſe noſtrā iuſticiam,alterū ex verbo reputatū eſt,vt diceret,Deū iuſticiam ſuā nobis imputare, nos pro iuſtis habere,etiamſi nō ſimus,atq; hāc eſſe iuſticiam noſtrā. Legit alius:Iuſtificati ſumus per ſanguinē eius,ſtatim ex eo collegit, ꝙ prætioſus Chriſti ſanguis ſit noſtra iuſticia. Legit alius: Sicut per vnius inobedientiā peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiā iuſti conſtituētur multi:mox docuit,Obediētia Chriſti eſt iuſticia noſtra. Legit alius, Reſurrexit propter iuſtificationē noſtram: reſurrectio,inquit,Chriſti eſt iuſticia noſtra. Legit alius,Spiritus ſanctus arguet mundum de iuſticia,quia vado ad patrē,affirmauit ilicò,ꝙ Chriſti tranſitus ad patrem eſt iuſticia noſtra. Legit alius,ꝙ efficimur iuſti abſq; meritis ex gratia Dei, non dubitauit affirmare,ꝙ gratia & miſericordia Dei ſit iuſticia noſtra. Legit alius,Ad oſtenſionē iuſticię ſuę propter remiſſionē præcedētium delictorū,eueſtigiò docuit remiſsionē peccatorum eſſe iuſticiā noſtram. Legit alius,Liuore eius ſanati ſumus,aſſeruit ilicò,ꝙ vulnera Chriſti ſunt iuſticia noſtra. Iā igitur enumeraſſe ſe ſcribit nouē genera iuſtificationū è ſcripturis collecta,malè inter ſe cohærentia, neq; tamen omnia ſe adhuc recenſuiſſe. Enumerat deinceps,quæ è ſuo quiſq; capite confinxit. Aliqui, inquit,dicunt, ꝙ iuſticia ſit opus Dei,quod ipſe in Chriſto operatur: alii,quòd nos Deus ad æternā vitam recipit: alii, quòd meritum Chriſti: alii de media quadam iuſticia loquuntur, quam tamen explicare nequeūt. Alii docent, quòd eſſentialis iuſticia Dei creat in nobis aliam nouam creatam iuſticiam. Sic Oſiander quatuordecim opiniones de iuſtificatione recenſet,& quam ipſe profert, eſt quintadecima. Iuxta numerum autem cuius meminit in confutatione ſcripti, quod contra ſe Philippus ædiderat, erunt omnes viginti & vna.

Alligari ad Philippi uerbum.

Viginti opiniones Confeſſioniſtarū de uno dogmate iuſtificationis.

Nunc

Nunc tu vide Sereniſsime REX, quandoquidē ſic ipſi diſsidēt inter ſe non de lana caprina, quod dici ſolet, ſed quod ipſimet faten tur, de præcipuo doctrinæ Chriſtianæ loco, qui ſummā Euāgelii totius in ſe continet, q̄ tutū ſit, de quocunq; tandē Chriſtianæ doctri næ capite diſceptetur, à ſenſu & cōſenſu totius Eccleſiæ deficere, & animā vnius alicuius iſtorū fidei cōmittere, q nuper exortus nō mo dò cū ſuæ cōgregationis Proceribus, ſed ne ſecū quidē ipſe perſæpè cōſentiat, ſicut in hoc ipſo capite de iuſtificatione toties eſt à Philip po variatū. Certum eſſe dicit argumentū Luth. quandoquidē ſeptē aut octo ſectas enumerauit Sacramentariorū, doctrinam eorū ab au tore Sathana profectam eſſe, ꝙ in ipſo ſtatim exordio ſit in tot capita diſſecta. Atqui nos non ſeptē, ſed bis aut ter ſeptē Lutheranorū ſectas de vno ſaltem inſtificationis articulo, qui ſummā Euangelii continet, recenſuimus. In vniuerſum autē de rebus etiā aliis diſsidē tes, quater ſeptē vna minus. Collegit ciuis quidā Hallenſis homo Laicus Caſpar Querchamer triginta ſex loca inter ſe pugnantia ſuper vno dūtaxat articulo, qui eſt de Communione vel vtriuſque, vel alterius ſpeciei Sacramenti Euchariſtiæ. Quòd ſi triginta ſex has opi niones ad iſtas viginti ſeptē, quas enumerauimus, addendas aliquis putauerit, erunt 63. Quàm multæ ſunt autem ſectæ, quæ nos adhuc fugiunt? Et erit quiſq̄ qui dubitet, quin & hæc Lutheranorū doctrina ſit ab autore Sathana profecta? Caue putes piētiſsime REX, Chriſti cauſam ab iſtis agi, aut hoc eorū eſſe ſtudium, vt verbū Dei propagare queant. Nihil eſt, quod eis curæ ſit minori: ſuam vt gloriam propaget, ſuum vt verbum pro Dei verbo rudi populo venditet, id vero eſt quod eorū quiſq; ſtudet maximè. Vocauerūt, ait Propheta, nomina ſua in terris. In hoc eorum cura conſumitur omnis, vt ſit nomen eorū in terris celebre, vt dicatur, hæc eſt confeſsio Philippi, hæc Brentii, hæc Oſiandri. Nihil enim nūc loquar de Zuinglianis, quos ipſi itidem vt Anabaptiſtas, habent pro Hæreticis: de Lutheranis tantùm loquor, quos illi viciſsim iudicant Hæreticos: neque diuerſum eſt Chriſtianorum omnium de illis iudicium. De iis igitur dico, quòd & ipſi quàmlibet induti ſint ouium veſtimenta, tamen quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: de ſua quiſq;, non de Chriſti gloria ſollicitus eſt. Quamobrem & ipſi, quamuis ex eadem Lutheri Schola profecti, non eandem tamen Confeſsionem habēt omnes. Cōnſtat enim, quòd Auguſtanam Confeſsionem non receperunt niſi Saxonicæ Eccleſię. Ne in ipſa quidem Auguſtana ciuitate, vbi Cæſari primùm fuit exhibita, recepta eſt: nam ea magis in Zuinglii partem propendere videtur, ac plures in ea reperiri dicuntur, qui Suenckfeldianæ, quàm qui ſint Confeſsionis Auguſtanæ: quam etiam cauſam fuiſſe puto, quòd cùm ante ſex annos iterùm à

Quàm periculoſum fidere Sectarijs, tantoperè diſceptantibus de maximis rebus.

Triginta ſex pugnātes opiniones de communione utriuſque uel alteri' ſpeciei.

Quid uenētur noui ſectarum aſſertores.

Pſal. 48.

In ſchola Lutheri non omnibus placet Auguſtana Confeſsio.

Philippo ſcripta ſuiſſet confeſsio Synodo Tridentinæ offerenda, ſic librum inſcripſerunt: Confeſsio doctrinæ Saxonicarum Eccleſiarum.

Conſilium Brentij in ædenda noua confeſſione.

At Brentius quàmuis & ipſe pręſe ferat à Lutheri doctrina ſe nō eſſe alienum, minimè tamen in eo voluit acquieſcere, quod in illo ſcriptū fuit oppido', ex quo primum Lutheri prodiit Euengelium. Verùm ſcripſit & ipſe peculiarē ſuam confeſsionē non ſub ſuo, ſed ſub ſui Principis nomine, quā etiam congregationi Cōcilii Tridentini propoſuit. Eſt autē illlud ſcitu dignum, quòd nec Brentius, nec Vrb. Regius, nec Oſiāder in Confeſsionis Auguſt. verba iurauerūt. Indignū enim illis videbatur, vt præſcriptā à Philippo fidei formulam ſequerētur, cùm quilibet eorū de ſe perſuaſum haberet, quòd in ſacris literis maiores etiā q̄ Philippus, progreſſus feciſſet: Atq; ideo ſe quoq; non minùs idoneum quiſq; iudicabat, qui peculiarē etiam ſuæ fidei confeſſionē conſcriberet. Sic iſti dum ſui quiſq; nominis illuſtrandi, q̄ inueſtigandæ propagandæq́; veritatis eſt ſtudioſior, licere ſibi volūt, vt non ipſi modò à ſe inuicē, ſed etiā à magiſtro ſuo Luth. nonnullis in rebus, etiā iis in quibus cardo Chriſtianę rei vertitur, diſſentientes nouā ſibi quiſq; fidē conderēt, ac ſingularē ſuam confeſsionē exhiberent.

Petr' à Soto cur aduerſus Brētij confeſſionē ſcripſerit.

Vidit hoc homo quidā Hiſpanus Petrus à Soto, qui nullam aliam præter Catholicam fidem didicerat, ꝙ aliam confeſsionem Philippus, aliam proferret Brentius: mirari ſatis non potuit, quandoquidem vterq; magiſtrū ſuum eſſe Lutherū profitebatur, quòd fidei ſuæ nihilominùs diuerſas confeſsiones adferebāt. Viſum eſt id ei quiddam portenti ſimile. Quòd ſi quemadmodum ante annos viginti ſeptem factum eſt, quo tempore ſuam Cæſari Confeſsionem Proteſtantes obtulerunt, Zuingliani ſeorſum ſuam confeſſionem produxiſſent, minùs id illi mirum accidiſſet. Nā ſicut iam à nobis dictum eſt, habentur à Lutheranis pro Hæreticis; quales viciſsim ab illis Lutherani iudicantur. Sed cùm id fieret ab iis, qui quod à Luthero fuit inuentum, idem Euangelium ſe profiteri iactarent, id verò inſtar eſſe monſtri videbatur, quòd ex eadem ſchola profecti, non eandem Confeſſionem adſerrent. Quoniam verò magna fuit opinio, Ducem Vvirtembergenſem, ſub cuius nomine confeſſionem ſuam Brentius ædiderat, à Chriſtiana & Orthodoxa fide non abhorrere, ab ea inquam fide, quā à maioribus noſtris ſicut ipſi ab Apoſtolis acceperunt, per manus nobis traditā habemus, viro pio & zelo Chriſtianæ religionis ardenti vehementer doluit, ꝙ eò ſe Brentii & Collegarum eius cōſiliis adduci paſſus eſt Princeps ille, qui ſingulari quadam ſuæ voluntatis in Catholicam fidem inclinatione propendere putabatur, vt ſingulariter ſuæ fidei potiùs confeſſionem Synodo proponeret, quàm in Catholica, quam à ſuis

maioribus

maioribus accepiſſet, acquieſceret. Quamobrẽ tenere ſe non potuit, quin ipſe quoq; ſuam aſſertionẽ ędere, ſed non ſingulariter tamen ſuæ, verùm Catholicæ fidei. Quem librum ita ſcribi curauit, vt ex vna facie concionatorum Ducis Confeſsionẽ oſtenderet, ex altera Catholicam. Et doctrinę Ducis, Catholicam doctrinã: autoritatibus ſcripturæ, autoritates non pauciores: teſtimoniis Patrum, teſtimonia pariter opponeret.

Quã ſcribendi rationem Petrus à Soto ſeruauerit

Scripſerat autem in eo libro Princeps, teſtificari ſe velle coram Deo & Eccleſia ſtudiũ ſuum in excitãda & propagãda verè pia doctrina. Quæ verba Petrus in ſcholiis excipiens: Priùs, inquit, ea fuit agnoſcenda, priùs erat ſtatuendũ, vt ea doctrina cui propagandę datur opera, ſit verè pia, maximè nunc, quãdo conſtat omnibus in dubium verti, quæ ſit vera doctrina. Nõ te lateat, inquit, Princeps optime, quòd ſicut tui impiam doctrinã iudicant, quã Catholici ſequũtur, ſic eam Catholici viciſsim, cui tu propagandę das operam. Nec ſunt apud eos pauciores aut minùs fide digni teſtes, q̃ apud veſtros, vt minimũ ergo, non veræ & piæ doctrinæ propagandæ das operã, ſed aut impiæ, teſtibus Catholicis, aut certò dubię, neceſſaria ratione. Nónne igitur ſatiùs eſt ab hoc ſtudio ceſſare, & vel ſaltẽ ſuſpendere iudiciũ, & expectare humiliter à Deo illuſtrari, idq; exigere piis operibus & precibus ad Deum? Subiunxerat Princeps: Etſi enim nõ ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter politicã & Eccleſiaſticã functionẽ, tamen cùm Pſalmus nos grauiſsimè hortetur, Nunc Reges, inquit, intelligite, erudimini qui iudicatis terrã: ſeruite Dño in timore & tremore, non debuimus cęleſtẽ vocem contemnere, &c. Et hęc verba Petrus excipiẽs, Quod verò, inquit, ſit hoc diſcrimen, oportebat benè exploratũ habere. Certum eſt, alienũ eſſe à Principe Remp. adminiſtrãte definire dubia circa fidem: hoc verò pertinere ad eos, qui Eccleſiam gubernãt: ab illis oportet Principes accipere, & eorũ expectare ſententiã: alioqui timere debẽt, quod ſequitur poſt verba hîc citata, Nequãdo iraſcatur Dñs contra eos, & pereãt de via iuſta: hoc enim cõminatur Principibus, qui nõ apprehendunt diſciplinã. Quid verò magis indiſciplinatũ & inordinatum, q̃ dubiam doctrinã ſequi, & intrudere ſubditis ante iudiciũ Eccleſiæ? E regione verò poſt alia pleraq; ſic ſcripſerat: Nihil maiore diſcretione moderandũ eſt, q̃ zelus ille agnoſcendæ & retinẽdæ veritatis, qui quò maior fuerit, eò in grauiora pericula & diſcrimina deducit hominẽ, vt teſtis eſt Paulus ſupra modũ æmulator paternarũ ſuarum traditionũ, atq; ideo iam expertus correctionẽ verè paternã Dei, de aliis dicit: Teſtimoniũ illis perhibeo, quòd zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Ideoq; pro illis triſticiam magnã & continuũ dolorem cordi ſuo ineſſe aſſerit. Debet igitur quiſq; primò gradum ſuum agnoſcere,

Dux Vuirtembergenſis ne fallatur ſcripto Brẽtij, qui Confeſsionem illius nomine ædidit, humaniter à Soto admonetur.

Pſalm. 2.

Non cõfundenda functio ciuilis cum Eccleſiaſtica.

Non cuiuis zelo fidendum in cauſa religionis.

Galat. 1.

Rom. 10.

agnoſcere,& iuxta illum ſequi & non præire, duci & non ad ſe ducere Dei Spiritum & ordinationem:ne dicatur illi,Vade poſt me Sathana, ſcandalum mihi es:non enim ſapis quæ Dei ſunt.

Matth.16.

Quid eſt in iis verbis non modeſtè,non piè, non verè, Catholiceq; dictum?Et ea tamen exaggeranda ſibi Brētius putauit,ac modò non cælum terræ miſcendum, ꝙ auſus fuerit Principi dicere vir pius:Vade poſt me Sathana, cùm tamen is nihil eiuſmodi Principi dixerit,verùm admonuerit tantùm,vt agnoſcat quiſq; gradū ſuum, ne ſi præire velit,& nō ſequi Spiritū ſanctum,dicatur illi: Vade poſt me Sathana. Vide autē impotentiā hominis: Qui ſcripſit aſſertionē hāc fidei Catholicæ contra ſingularē Brentii Confeſsionē, ei nomē eſt Petro,cognomen à Soto. Loci nomen id ſit an familiæ, mihi nō ſatis liquet. Sed eſt inſignis Brētii petulantiáne dicā, an improbitas. Non ei dignatur cognomen ſuum tribuere, ſed eū per contumeliā vocat Aſotū. Dicunt autē ἄσωτοι Græcè,qui Latinè decoctores,nequā homines,luxu,ganeęq; ſtudio perditi,ꝗ bona ſua abligurierunt oīa. At cui viro probrū hoc obiicit Brētius,vt eū per ſummā iniuriā Aſotū vocet? Ei quo vix quemꝗ hominē hæc noſtra ſæcula tulerunt ſanctiorē, qui nō verbis magis ꝗ factis pridē huic ſeculo nequā nunciū remiſit: ac quo magis vacare pietati poſsit, S. Dominici ſequutus inſtitutū,ante cōplures annos in illius familiā trāſiit,nō aliis ꝗ ſacrarū literarū ſtudiis deditus. Cuius & doctrinæ & vitæ piè ſanctèq; tra ductę tāta fuit fama,vt eū ſibi præ cęteris omnibus eligeret Chriſtianiſs. Imperator, cui ſecretiora ſuæ conſcientiæ vulnera detegeret, à quo ſanādis illis medicinā peteret,cuius miniſterio remiſsionē peccatorū ſe conſequuturū ſperaret. Solēt autē potētiſs. quiq; Reges nō alios ad id munus aſciſcere,ꝗ qui ſunt excellēti doctrina vitaq; ſanctimoniā cōmendati. Quò magis autē intelligas,ꝙ minimè ſit ſuo de illo iudicio fruſtratus pientiſs. Imperator, inter cætera hac quoq; in re integritatis ſuæ ſpecimē de ſe præbuit ſingulare,quòd cū vltrò fuiſſet epiſcopalis illi dignitas delata, reſpuit, ac pauperē vitā potiùs elegit,in qua reliquū ætatis ſuæ tēpus cōſumeret. Equidē vidi hominē,cùm abs te ſereniſs. REX miſſus ad Mai. Imperatoriā proficiſcēs, Dilingā ad Cardinalē Auguſtanū, virum cū præclaris à Deo multis dotibus ornatū, tum Catholicæ & Orthodoxæ fidei propugnatorē acerrimū, diuertiſſem. Is nunꝗ ſatis eximias & ſingulares hominis virtutes apud me prædicare potuit. Hunc igitur talē virum audet impurus homo Aſotum appellare. Quid eſt hoc aliud,ꝗ lucē tenebras, bonum malū dicere? Sed vnde liceret agnoſcere Lutheri diſcipulū è Sathanæ ſchola profectū, niſi mēdaciis eiuſmodi tā ſancti hominis famā contaminarit? Quid autē ei deinceps erit credendū,qui ſtatim in ipſo limine ſic impegit, vt apertè falſo cōuitio vti non vereretur?

Brentius quo Sotū aggreditur.

Brentij petulātia Aſotum uocantis.

Laus Petri à Soto.

Cardinalis Auguſtan'

Neque

Neq; tamen ille ſatis libidini ſuę feciſſe ſe exiſtimabat, niſi quo falſo probro virum ſumma pietate religioneq; præditũ affecerat, eodẽ etiam vniuerſum Epiſcoporum & Sacerdotũ ordinem perſtringeret, quos vocat Prælatos Aſoticos. Quaſi verò nõ plures Aſotos inuenire liceat apud Lutheranos, quorũ pleriq; tam ſunt inexhauſta libidine, vt ne coniunx quidẽ illis vna ſufficiat, q̃ apud Catholicos: præcipuè ſi partẽ iſtorũ exiguam cũ toto conferas orbe Chriſtiano. Sed non poſſunt iſti ſibi tẽperare, quin ex qua ſchola ſint profecti, planũ omnibus faciãt, & exẽplo magiſtri ſui, ſannis, ſcõmatis, dicteriis, conuitiis, calumniis parũ Chriſtianis, libros ſuos oẽs infarciãt.

Brẽtij probrũ in magiſtratus Eccleſiaſticos.

Sed audi quæſo, quale ſit, quamq́; virulentũ huius libelli procemiũ? Orditur à fabula quadã de ſeruis, q contra ſuos dños inſurrexerint, & eos alicubi peregrè redeũtes oppreſſerint. Tales eſſe vult Epiſcopos Catholicos, ſeruos flagriones, cõſcelerata mãcipia, q ſiñt auſi mouere ſeditionẽ contra ſuos dños, & eos de gradu ſuo deturbare.

Virulentũ libelli Brẽtiani procemium.

Ac vide, quàm bellè primùm eos eiuſmodi ſeruos eſſe probet? Scriptum eſt, inquit, Quis eſt Paulus? quis Apollo? niſi miniſtri per quos credidiſtis? Nunquid autem non rectè dici poteſt ex aduerſo: Quis eſt Carolus Imperator? Quis Ferdinandus Cæſar? quis eſt Sigiſmundus Rex, niſi miniſtri, per quos ius cuiq; ſuũ tribuitur? quorum miniſterio fit, vt in pace & tranquillitate vitã agamus: niſi fortè de ſeculari quoq; Principe ſcriptum non eſt: Dei miniſter eſt tibi in bonum. Non ſine cauſa gladiũ portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malũ agit. Longè potentiſsimus fuit Zenacherib Rex, eum non modò miniſtrum, verùmetiam virgam furoris ſui & baculum vocat Dominus: atqui nullum eſt tam vile mancipium, quod non virgę ſit & baculo pręferendum. Nunquid ideo Reges & Principes ſubeſſe debent populo, non præeſſe? quia per eorũ miniſteriũ ius cuiq; ſuum Deus tribuit: bonos premiis, malos debitis afficit ſuppliciis? Profertur & alia ſcriptura. Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus. Quid igitur ex eo colligis? ergo Paulus, Apollo, Cephas & mũdus vniuerſus, fuit ſubiectus Corinthiis? Etiam Sigiſmundus noſter eſt, ſed nunquid tanq̃ qui ſubiectus ſit nobis? Abſit, ſed tanquã is, qui legitimè nobis imperat Rex & dominus noſter. Hic videre quilibet poteſt, quàm verum ſit, quod de Hæreticis ab Hilario ſcriptum eſt: Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur. Atqui talibus è ſcriptura petitis vocibus, claſsicum iſti cecinerũt ruſticis, quo ſunt ad arma capienda contra ſuos dominos excitati, cùm dicerẽt: Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mũdus, ſiue Reges, ſiue Principes, omnes ſunt ſerui veſtri, vos autẽ Chriſti, vt in ipſum Brentiũ, & eius ſimiles ęa rectiùs quadrare videanť, quę de ſeruis præfať, q contra ſuos dños

Prima Brẽtij probatio.

1. Corin. 3.

Rom. 13.

Eſa. 10.

Secunda probatio.

1. Corin. 3.

Hilarius in libro ad Conſtantium Auguſtum.

 inſurrexerint.

Tertia probatio. inſurrexerint. Affertur & tertia ſcriptura. Non enim noſmetipſos
2. Cor. 4. prędicamus, ſed Ieſum Chriſtũ Dñm noſtrũ, nos aũt ſeruos veſtros.
His tribus locis ex Paulo productis, probat Brẽtius, ꝙ Paulus Epiſco
pos Eccleſiæ ſubiicit, & facit eã dñam. Nos autẽ adeò non pudet ſer
uos & miniſtros Eccleſiæ dici, vt qui Princeps eſt Epiſcoporũ, & in
terris Chriſti vicarius, hoc titulo maximè glorieť, quòd ſeruorũ Dei
Gen. 25. ſe ſeruum eſſe ſcribit: cùm ſcriptum ſit, Maior ſeruiet minori. Et eſt
ita reuerà, ꝙ nulla maior eſt ſeruitus, q̃ ſit eorum qui præſunt in ſo-
Rom. 12. licitudine: qualis fuit hic ipſe, cuius hæc teſtimonia proferũtur, qui
1. Cor. 9. cùm liber eſſet, ſe fecit ſeruum oĩm, vt plures lucrifaceret: qui non
leuiter affligebatur animo, cùm eũ quotidie premeret vrgeretq́; ſo-
licitudo Eccleſiarũ omniũ, ita vt non poſſet etiã, quin exclamaret:
2. Cor. 11. Quis infirmať, & ego nõ infirmor? quis ſcandalizať, & ego nõ vror?
Reges etiã quodãmodo ſerui. Tales ſerui quin ſint Epiſcopi, quis eſt, qui velit inficias ire? Quin &
ipſi Reges & Principes, nõ diſſimili ſeruitutis genere premunť. Nã
ſi nõ ſeruiũt vtilitati ſubditorũ, ſi nulla cura tangunť ſalutis eorũ, ſi
voluptatibus tantũ, aut ſuis priuatis commodis inſeruiunt, certũ eſt,
ꝙ eiuſmodi nec veri Reges, nec Epiſcopi veri dici merẽtur. Epiſco-
Eccle. 32. pi. Monet Sapiẽs: Rectorẽ te poſuerũt, noli extolli. Eſto in illis quaſi
vnus ex ipſis. Curã illorum habe. Hoc igitur eſt ſeruũ eſſe, nõ ſubie-
Apoſtoli & horum ſucceſſores Epiſcopi ſimul ſerui et domini. ctũ eſſe, quibus pręſis, nõ vt eos pro dominis agnoſcas, qui tibi fidei
formulã præſcribãt, ſed vt ne te propterea extollas, verũ curam eorũ
geras, eis ꝓdeſſe ſtudeas, quibus te præeſſe Deus voluit. Ad hũc mo-
dũ ſerui fuerũt Apoſtoli, & ſunt etiã nũc eorũ ſucceſſores Epiſcopi,
quos ita Paulus alloquitur: Attẽdite vobis & vniuerſo gregi, in quo
Actu. 20. vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiã Dei: Regere,
inquit, non regi: præeſſe, non ſubiectũ eſſe. Ad gregẽ autẽ iis verbis
Heb. 13. vtitur: Obedite prępoſitis veſtris, & ſubiacete eis, ipſi enim peruigi-
lant, quaſi rationẽ pro animabus veſtris reddituri. Nunquid, ait, re-
gite eos? imperate eis? tanq̃ eorũ Domini, præſcribite eis docẽdæ fi-
dei formulã? Nihil horum. Sed obedite, inquit, ſubiacete eis. Quæſo
te, potuítne dici planiùs aliquid? potuítne clarioribus verbis oſtendi
diſcrimẽ inter paſtores & oues, q̃ quòd illos regere, hos vult obedire
& ſubiacere? Et tu non reformidas Spiritui ſancto repugnare, tam
Qualis ſeruus fuerit Paulus Apoſtolus. dilucidè ſententiam ſuam per Paulũ explicanti? Verùm videamus
Brenti, qualis fuerit ſeruus hic, qui cùm liber eſſet, ſeruũ ſe fecit oĩm,
ſcribens ad Corinth. quorũ ſe ſeruum eſſe profitetur, ita loquitur:
1. Cor. 4. Quid vultis? in virga veniã ad vos? Scilicet in virga venire ſerui ſolẽt
ad dominos? Ac paulò pòſt: Auditur, inquit, inter vos fornicatio, &
1. Cor. 5. talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorẽ patris ſui aliquis
habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctũ habuiſtis, vt tolleretur
de medio veſtrûm, qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore,
præſens

præſens autē ſpiritu,iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt,in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere Sathanæ in interitum carnis,&c. Vides in quali virga venerit, qualem ſeruum ſe geſſerit erga ſuos Dn̄os, non hos modò,verùmetiā alios quoſdam, *1.Timo.1.* nominatim autē Alexandrū & Hymenęum,quos & ipſos Sathanæ ſe tradidiſſe ſcribit,vt diſcant nō blaſphemare. Non dixit ille:Vade poſt me Sathana,ſed quod multò durius eſt, Sathanæ tradidit in interitū carnis. Nū tu propterea ſceleratū eum fuiſſe dices mancipiū, qui contra ſuos dn̄os inſurrexerit? Habes iam, qualis fuerit ſeruus Paulus. Quid autem Petrus? Num huius diſsimilis? Ananias cū Za- *Qualis ſeruus Petrus Apoſtolus* phira vxore ſua vendiderat agrum,& fraudauit de pretio agri,cōſcia vxore ſua, & afferens partem quandā ad pedes Apoſtolorū poſuit. *Act.5.* Dixit autē Petrus ad Ananiā:Anania,cur tentauit Sathanas cor tuū, mentiri te Spiritui ſancto,& fraudare de precio agri?Nónne manēs tibi manebat, & venundatū in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rē?Nō es mētitus hominibus,ſed Deo. Audiēs autē Ananias hæc verba,cęcidit & expirauit. Introiuit & vxor eius,neſciens qđ factū fuerat. Dixit ei Petrus:Dic mihi,ſi tāti agrū vendidiſti? At illa dixit:Etiā, tanti. Petrus autē ait ad eam: Quid vtiq; cōuenit vobis tentare Spiritū Dn̄i?Ecce pedes eorū, qui ſepelierunt virū tuū ad oſtiū,& efferēt te. Confeſtim cecidit ante pedes eius,& expirauit. *Quales ſerui veteres, Pontifices & Epiſcopi.* Vides qualis & hic ſeruus fuerit, qui mortis vitæq; poteſtatē in ſuos dominos haberet. Sed & qui ſucceſſerunt in Apoſtolorum locum, nihilo minore fuerūt,ſicubi res poſtulabat,libertate. Scribit de quodā Euſeb.(veriſimile eſt Fabianū fuiſſe Pont.Rom.)quòd cùm Phi- *Euſeb.lib.6.cap.34. hiſt.Eccle.* lippus Imperator,q primus Chriſto nomen dedit,in die qua vltimę Paſchatis vigiliæ celebrabantur, in precationibus Eccleſiaſticæ mul *Exemplū de autoritate Pontificis in Imperatorem.* titudini, tanq̄ concors adiungi vellet,admiſſus ab eo nō fuerit,niſi priùs confiteretē,& iis qui ꝑpter peccata inquirebātur,& in pœnitētiæ loco fuerāt conſtituti,ſe cōiungeret:alioq niſi hoc faceret,nō ipſum admittendū fore, ꝙ in multis culpabilis foret. Quid autē pius Imperator?Nū à ſeruo de gradu ſe deiici quiritabat?Imò ſcribit Eu- *Conſtantius Imperator à Pontifice Liberio correptus.* ſeb.eum prōptè obediuiſſe,ſyncerūq; ac religioſum animū ergaDeū ipſis operibus declaraſſe. Nō ita Conſtātius Imperator,q graui perſequutione Catholicos Epiſcopos premebat,dū quotannis fere nouā fidei confeſsionē cōſcribi vellet, ita vt nouē ſub eo fides fuiſſe cōſti- tutas recēſeat Socr. Adeò fuit illius ſeculi ſtatus,noſtris tēporibus iis *Socrat.li.2.cap.41. eccle.hiſt.* nō diſsimilis. Verùm & qui tū fuerunt Epiſcopi, fortiter illius tyrannidi repugnabāt. Incitauerat is Liberium,quemadmodū ipſe ſcribit *Athanaſ. in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes.* Athanaſius, per Spadonē ſuum, vt cōtra Athanaſiū ſubſcriberet, & munera pollicitus ſi feciſſet,&ſupplicia comminatus,niſi paruiſſet. Quid ad hæc Liberius?Nō ita ſe habet,inquit, Eccleſiaſticus Canō,

neq; vnquam accepimus talem à Patribus traditioné. Quòd ſi omninò Imperator curã ſuam pro Eccleſiaſtica pace interponere quęrit, aut ſcripta à nobis pro Athanaſio deleri iubet, deleanť quoq; ea quæ contra eũ ſcripta ſunt, fiatq; deinde Eccleſiaſtica ſynodus lõgè à palatio, vbi nec Imperator pręſto ſit, nec Comes ſe ingerat, nec Iudex minetur, &c. Poſt hæc trahiť Liberius ad Imperatoré, quò cùm perueniſſet, magna & ibi libertate dicendi vſus eſt: Deſine, inquiés, perſequi Chriſtianos, ne tẽta per me hæreticã impietaté in Eccleſiã introducere, ad oĩa potiùs ſuſtinẽda parati ſumus, q̃ nos Chriſtiani eò deueniamus, vt Arriani appellemur. Ne coge nos fieri Chriſti perduelles, &c. Talis fuit ſeruus Liberius, multos cruciatus perpeti, quin & in exilium abire paratior, q̃ vt ſuo munere ſtrenuè non fungeretur. Similibus & promiſsis & minis adortus erat idẽ Conſtantius Hoſiũ Cordubenſem Epiſcopũ. Verùm is ſcriptis ad eũ literis, propoſito fratris exẽplo: Quid tale, inquit, à Conſtante actũ eſt? aut qs ibi epiſcopus relegatus? aut qs ipſius Palatinus vim adhibuit? Deſine quęſo, & memineris te mortalẽ eſſe, reformida diẽ iudicii, ſerua te in illã diem purũ, ne te miſceas Eccleſiaſticis, neq; nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs à nobis ea diſce. Tibi Deus imperiũ commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperiũ malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahẽs, magno crimini fias obnoxius. Date, ſcriptũ eſt, quæ ſunt Cæſaris, Cęſari, & quę ſunt Dei, Deo. Neq; diſsimilis fuit horũ Hilarius Pictauien. Epiſcopus. Proclamo tibi, inquit, Cõſtanti, quòd Neroni loquuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximianus audirent. Cõtra Deũ pugnas, contra Eccleſiã ſęuis, ſanctos perſequeris, prędicatores Chriſti odis, religionem tollis, tyrannus non iam humanorũ ſed diuinorũ. Hæc tibi à me atq; illis ſocia atq; communia ſunt. Tu verò nunc propria tua accipe: Chriſtianũ te mentiris, Chriſti nouus hoſtis es, Antichriſtũ præuenis, & arcanorum eius myſteria operaris. Condis fidẽ, cõtra fidem viuens, doctor prophanorũ es, indoctus piorum, ſubrepis nomine blandienti, occidis ſpecie religionis, impietatem peragis. Chriſti fidẽ, Chriſti mẽdax prædicator extinguis. Et aliquot paginis interiectis: Hoc nunc à te Conſtanti requiro, in qua tandem fide credas? ego enim nũc fidem tuã ignoro, per demutationis tuæ tẽpora, quibus quiſq; in vnũ blaſphemiæ ſuæ baratrũ deſcendẽs, per gradus præcipites cucurrit. Namq; poſt primã veræ fidei ſynodicem, congregato rurſum Antiochiæ Concilio, fidem tibi renouas. Sed accidit tibi, quod imperitis ædificatoribus, quibus ſua ſemper diſplicent, accidere ſolet: vt ſemper deſtruas, quod ſemper ędifices. Et in ſequenti libro. Certè voces exclamantium à tua manſuetudine exaudiri

Hoſi° Cordubẽſis Epiſcopus.

Ibidẽ Athanaſius.

Aliud exemplum.

Hilar. in li. ad Conſtãt.

exaudiri decet. Catholicus ſum, nolo eſſe Hæreticus: Chriſtianus ſum, nō Arianus: & melius eſt mihi in hoc ſeculo mori, q̄ alicuius priuati potentia dominante, caſtā veritatis virginitatem corrūpere.

Habes, quales illo tempore ſerui fuerint Epiſcopi, Liberius, Hoſius, Athanaſius, Hilarius: quàm fortiter non vnius alicuius terræ Principis, verùm totius orbis Imperatoris, impiis conatibus obſtiterint: quàm intrepidè dicere fuerit auſus vnus ex illis: Ne te miſceas Eccleſiaſticis Imperator, neq; nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs à nobis ea diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ, concredidit. Quid ſi viuerent illi noſtro hoc, nō minùs propè quàm fuit illud, infelici ſeculo, ſi viderent, non modò Prouinciam, verùmetiam ciuitatem ferè vnamquamq; ſingularem fidei ſuę confeſsionem adferre, ac ſynodo facienda decernendaq́ue præſcribere, quid eos facturos fuiſſe putas? Dicerent procul dubio eadem illa, quæ tum ab eis dicta ſunt: Catholici ſumus, non Hæretici: Chriſtiani ſumus, non Lutherani, non Brentiani. Melius eſt nobis in hoc ſeculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, caſtam veritatis virginitatem corrumpere. Nūquid autem aliter ſe poſt hos in ſimili cauſa geſsit Ambroſius? Valentinianus Imperator iunior, Iuſtinæ matris impulſu, cùm puer adhuc eſſet propemodum ſibi de fide iudicium vſurpare conatus eſt. Quid ad hæc Ambroſius: Dalmatius (inquit) me Tribunus & Notarius mādato, vt allegauit, clementiæ conuenit tuæ, poſtulans, vt ipſe iudices legerem, ſicut legiſſet Auxentius. Nec tamen expreſsit eorum nomina, qui fuerāt poſtulati, ſed id addidit, quòd in conſiſtorio eſſet futura contentio, arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui reſpondeo, vt arbitror, competenter, nec quiſquā contumacē iudicare me debet, cùm hoc aſſerā, quòd auguſtæ memoriæ pater tuus, non ſolùm ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſanxit ſuis. In cauſa fidei vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis, iudicare eū debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſsimilis. Hęc enim verba reſcripti ſunt: Hoc eſt, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiam ſi aliàs quoq; argueretur Epiſcopus, & morum eſſet examināda cauſa, etiam hanc voluit ad epiſcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter reſpōdet clementiæ tuæ, ille qui te patri ſimilē eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſsimilem? Niſi fortè vilis quibuſdā tanti Imperatoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides confeſsionis conſtantia probata eſt, & ſapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audiſti, clemētiſsime Imperator, in cauſa fidei Laicos de Epiſcopo iudicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſimus immemores, & quòd Deus donauit mihi, hoc ipſe aliis putē eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus à Laico, quid ſequitur? Laicus

Collatio veteris Eccleſiæ cum hac noſtra in vindicāda poteſtate & doctrina Eccleſiaſtica.

Exemplū Ambroſii. Amb. li. 5. epiſt. 32.

Laicus ergo diſputet,& Epiſcopus audiat,Epiſcopus diſcat à Laico. At certè ſi vel ſcripturarum ſeriē diuinarū,vel vetera tēpora retracte mus,quis eſt qui abnuat, in cauſa fidei,in cauſa,inquā,fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, nō Imperatores de Epiſco pis iudicare? Eris,Deo fauēte,etiā ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cēſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui Laicis ius ſacerdotale ſubſternit.Pater tuus,Deo fauēte,vir maturioris æui dicebat, nō eſt meū iudicare inter Epiſcopos.Tua nūc dicit clementia : Ego *Ambroſius epi. 33.* debeo iudicare.Neq; verò ſcripſit hęc modò, verùm & dixit Ambr. quemadmodū ad ſororē ſcribēs ipſe narrat:Noli te grauare(inquit) Imperator,vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius *Matt. 22.* habere.Noli te extollere:Eſto Deo ſubiectus. Scriptū eſt : Quæ Dei Deo,quæ Cæſaris Cæſari.Ad Imperatorem palacia pertinent,ad ſacerdotem Eccleſię.Publicorū tibi mœnium ius commiſſum eſt,nō ſacrorū. Num & is aliud, quàm quod Petrus à Soto dixiſſe videtur: Vade poſt me Sathana? Neq; id per epiſtolā tantùm,quæ minùs e*Caluinus.* rubeſcit,verùmetiā præſenti corām. Quàmuis autē æquè Caluinus infeſtus ordini noſtro ſit atq; tu Brenti, ſingularē tamē hanc ſancti *Cal. cap. 8. inſtit. ſuæ.* huius hominis moderationē ac prudētiam, cū animi magnitudine fiduciaq; coniunctam vehementer commendat.Negat,inquit,Imperatorem idoneum eſſe cognitorem tantæ controuerſiæ, id quod illius tēporis neceſsitas poſtulabat,&ipſa etiam perpetua rei natura. Perpetuam rei naturam poſtulare dicit Caluinus, vt ne cauſarū Ec*Theodoretus li. 5. ca. 8. Eccleſi. hiſtoriæ.* cleſiaſticarum,fidei præſertim,iudex eſſet Imperator. Nec erga Valentinianū ſolum ſe talem geſsit, verùm & Theodoſium Imperatorē,poſt cædē Theſſalonicæ patratā,ingreſſu templi prohibuit: deinde iam reconciliatū,cancellos egredi iuſsit,intra quos myſteria peragebātur,quòd ea ſolis patere Sacerdotibus diceret. Purpurā autem Imperatores facere,Sacerdotes non facere. Quod eius factum adeò patienter tulit Imperator,vt diceret etiā poſteà, neminem ſe noſſe, qui ſciret Epiſcopū agere,præter vnū Ambroſiū.Fecit autē hæc Am broſi.nihil exemplū veritus, quod anteà fuit ab Imperatore quodā æditū in martyrem Babilā à Ioan.Chryſoſt. celebratū, quem cū ille tanq̄ vile quoddam & nullius pretii mancipiū, ſic è Dei templo exe giſſet,ſicut paſtor ſcabioſam & morbidā ouē excludit ab ouili,capi*D. Staniſlaus Cracouienſis Epiſcopus & martyr.* tis luit ſuppliciū. Cuius veſtigiis inceſsit etiā vnicum in gēte noſtra ſingulareq; ſanctitatis exēplar Staniſlaus Cracouien. Epiſco. qui cū impio tyrāno Boleſlao ꝓpter multa flagitia deſignata, ſacris interdixiſſet,glorioſam ꝓ Chriſti nomine mortē oppetere nō dubitauit.

Collatio Eccleſiaſtica in Epi- Hós ne tu omnes,quorum laus in vniuerſa celebratur Eccleſia, quos cū Chriſto nūc in cælis beatā vitam agere nemo pius dubitat, hos,inquā, tu & eorū ſimiles alios,quos longū eſſet omnes comme

morare,

morare, ſcelerata mancipia vocabis? quæ ſeditionem contra ſuos Dominos mouere, quæ de gradu ſuo eos deiicere minimè verean-tur: dum aut eos, propter patrata ſcelera, Sathanæ tradunt, aut non patiuntur, vt in ea ſe, quæ ſui muneris non ſunt, ingerant, modò nō eadem iſta verba proferentes: Vade poſt me Sathana? Serui quidem ſunt Epiſcopi, ſed de quibus ſcriptum eſt, Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Qui eorum principatus tātò eſt omni regno excellentior, ſicut & à Chryſoſtomo, & à Gregorio Nazianzeno in oratione, quam habuit de Hieremiæ dictis præſente Imperatore, ſcriptum legimus, quantum inter ſpiritum & carnem, inter cælū & terram, inter diuina & humana diſcrimen & interuallū eſſe poteſt.

ſcopis & ciuilis poteſtatis in Principib.

Pſal. 44. Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio, & de verbis Eſaiæ hom. 4.

Sed audi, quo loco illos habeat ſanctiſſimus ille martyr Ignatius. Scriptum eſt, inquit, Honora fili Deum & Regem. Ego autē dico, Honorate quidem Deum vt autorem omnium & Dñm, Epiſcopū autem tanquā Principem Sacerdotū, imaginem Dei ferentem, principatum quidē ſecundū Deum, ſacerdotiū verò ſecundū Chriſtū. Et poſt hunc honorare oportet etiā regem. Nemo enim potior eſt Deo, neq; ſimilis ei, neq; Epiſcopo honorabilior in Eccleſia, ſacerdotiū Deo gerēti pro mundi ſalute, neq; Regi qui ſimilis eſt in exercitu pacē & beneuolentiā omnibus Principibus cogitanti. Quis enī honorat epiſcopū, honorabit à Deo, & q inhonorauerit Deū, à Deo inhonorabitur. Quoties aūt inculcat ille, vt obediat Epiſcopo? vt in nullo ei cōtradicat? terribile enī eſſe tali cōtradicere. Non enim iſtū viſibilē quis ſpernit, ſed illū inuiſibilē in eo contēnit, qui nō poteſt à quoq̄ contēni: hic enim nō ab homine, ſed à Deo habet promotionē: dicit enim Deus Samueli de contēptoribus eius. Nō te ſpreuerūt, ſed me. Et Moſes populo aduerſus ſe murmurāti: Nō aduerſus nos murmuraſtis, ſed aduerſus Dñm Deū. Proponit pœnas, quas dederūt Chore, Dathan & Abiron: quin & Oſias & Saul Reges, dū ſibi ſacerdotiū vſurparēt. Itaq; nulla fuit vnq̄ gens tā barbara, quę Sacerdotes ſuos & Epiſcopos nō ſum̄o honore proſequēdos putaret.

Ignatius epiſtola 7. ad Smurnēſes.

1. Reg. 8. Exodi. 16.

Sacerdotiū Iudæorū vmbra fuit cū noſtro Chriſtianorū ſacerdotio cōparatum: tāta fuit nihilominus Epiſcoporū in eo reuerētia, vt nō ipſi modò Iudęi, verū & gētiles nōnulli ſumma eos veneratione ꝓſequerent. Scribit Ioſeph. repetit Orig. & ex iis etiā nōnulli, q res geſtas Alexandri cōſcripſerunt, q Alexāder Macedonū Rex, cùm quæ petiuerat ab Iaiado Pōtifice Iudæorū, non obtinuiſſet, iratus ei vehemēter, Hieroſolymā cū exercitu profectus erat, ciuitatē euerſurus, in ipſum verò Pontificē omne crudelitatis genus exprōpturus. Cui cū vltrò Pōtifex ſacra ſtola indutus cū agmine Sacerdotū & populi ꝓgreſſus fuiſſet obuiā, ecce rex q venerat iratus, ſimul vt Pontificē cōſpicatus eſt, cōpreſſo furore, magno cū circunſtantiū ſtupore ꝓpius ad Pon-

Exemplū de Alexandro.

Ioſeph. lib. 11. ca. 8. de antiquitatibus Iudeorum.

Orig. contra Celſum lib. 5.

ad Pontificem accedens, eum adorauit. Cumq́; poſtea Rex à Parme
mone fuiſſet interrogatus, cur cũ ipſe adoraref ab omnibus, nũc ip-
Attila rex ſe adoraret Pontificẽ Iudæorũ? Non eũ ſe reſpõdit adoraſſe, verùm
barbarus Deo, cuius pontifex eſſet, honorem hunc habuiſſe. Quid autem? an
Leonẽ Põ- huic ſimile non eſt, quod de barbaro Rege Attila ſcribitur, qui cùm
tificem re- bonam Italiæ partem occupaſſet, & omnia cæde, rapinis, incendiis
ueretur. vaſtaſſet, nec vllum in quemquam crudelitatis genus prætermiſiſ-
ſet, cùm non ita procul ab vrbe iam abeſſet, itidem illi ſanctiſsimus
Pontifex Leo proceſsit obuiã, ac ne progrederetur vlteriùs, petiuit.
Homo ferus alioqui, crudelis & atrox, qui ne Germano quidẽ fratri
pepercisſet, quẽ cùm regni conſortẽ ferre non poſſet, obtrũcauerat,
Paul. li. 15. non modò magnũ Pontifici, ſicut ſcribit Paulus Diaconus, reueren
rerũ Rom. tiã adhibuit, verùmetiã ad omnia, quæ ſibi imperaſſet, obtẽperauit.

Vide per Deum immortalẽ, quale ſit hoc? quibus etiã barbari Re
ges, iidẽ & hoſtes infeſtiſsimi tantũ honorẽ habendũ eſſe putauerũt,
vt haud aliter q̃ ſi pro ſuis Dñis ipſos agnoſcerent, ipſorũ imperata
facerent, hos Brentius, qui, ſi Diis placet, videri vult Euãgelicus, nõ
honeſtioris tamen alicuius ſerui, ſed mancipii loco vult haberi. Nũ-
quid hic extremè barbaros, barbarie ſua longo poſt ſe interuallo nõ
Acto. 10. relinquit? Poſſem hîc cõmemorare de Petro à Cornelio adorato, de
Acto. 14. diuinis honoribus Paulo & Barnabæ habitis, ſed ego tibi concedã,
Epiſcopi quod vis Brenti, ſerui ſumus Epiſcopi: neq; ſeruorũ genus vllũ eſt,
ſecundum quod grauiores labores exãtlet, quod maiores ærũnas perferat. Qui-
officij ſui bus em̃ curis & ſollicitudinibus nõ excutianf Epiſcopi, dũ peruigi-
rationem lant ꝓ animabus fidei ſuæ cõcreditis, de q̃bus rationẽ ſe Deo reddi-
maximè turos ſciunt, cũ eorũ vnicuiq; dictũ ſit: Cuſtodi virũ iſtũ, q̃ ſi lapſus
ſerui. fuerit, erit anima tua ꝓ anima eius. Tũ & illud apud Ezech. Fili ho-
3. Reg. 20. minis, ſpeculatorẽ dedi te domui Iſrael: Si dicẽte me ad impiũ, mor-
Ezech. 3. te morieris, nõ annũciaueris ei, vt auertaf à via ſua impia, ipſe impi-
Ezech. 38. us in iniquitate ſua morieť, ſanguinẽ autẽ eius de manu tua requirã.
Hæc & alia, quæ per eundẽ Prophetã terribiliter Deus malis Paſtori-
bus cõminatur, cũ Epiſcopi nõ ignorent, ingẽs reuerà labor eorũ, &
maior q̃ credi queat, cordis eſt afflictio, cũ fore quiſq; ſciat, vt ei dica
Hiere. 13. tur aliquãdo: Vbi eſt grex, qui datus eſt tibi, pecus inclytũ tuũ? Quid
dices, cũ te viſitauerit? Tu em̃ doces aduerſum te, & erudis in caput
Heretici tuũ. Nũquid nõ dolores apprehendẽt te, quaſi mulierẽ parturientẽ?
nunc Epi- Crede mihi Brenti, quãdo pius hæc ſecũ Põtifex reputat, de ſua ſuo-
ſcoporum rumq́; ſalute ſollicitus, ꝙ incredibiles animi cruciatus perfert: hoc
labores in præſertim tempore, quò vos multò grauiſsimã ſeruitutẽ hanc no-
immenſum ſtrã effeciſtis, dum vnus veſtrũ dicit: Ecce hic eſt Chriſtus: alius, ecce
augent. ibi: tertius, ecce in penetralibus: quartus, ecce in deſerto. Quibus
Matth. 24 veſtris vocibus ita miſeras oues dementaſtis, vt iam vbi ſit Chriſtus,
multis

multis in locis ignorent, præcipuè poſteaquã à vobis edoctæ ſunt, contra clarũ & apertũ Dei verbum non obedire Præpoſitis ſuis. Ex quo factũ eſt, vt eò iam audaciæ atq; amentiæ nõnulli proruperint, vt dicant ſeipſos animarũ ſuarum Epiſcopos & Paſtores eſſe, ſe ꝓ illis non Epiſcopos ſuos rationẽ Deo reddituros. Ita facti ſunt ipſi ſibi Doctores, Paſtores, Epiſcopi, Concilia: ipſi ligãt, ipſi ſoluũt con ſcientias ſuas arbitratu ſuo, & quoniã per vos de doctrina iudicãdi poteſtas eis conceditur, in qualẽ quiſq; libellũ inciderit, talem fidẽ ſequitur. Hic eſt Confeſs. Auguſt. alius Brentianæ, alius Oſiãdrinæ, alius Tigurinæ, alius Anabaptiſtarũ ſiue Monaſterienſis, alius Sueck-feldianæ, alius fratrũ Vualdenſium, ſiue Picardorũ, alius Seruetianę. In ſumma, quod de ſuo ſeculo ſcribit Hilarius, hoc de noſtro quoq; rectè dici poſsit. Tot nũc fides exiſtunt, quot voluntates: tot doctrinæ, quot mores: tot cauſæ blaſphemiarum pullulãt, quot vitia ſunt, dum aut ita fides ſcribuntur, vt volumus, aut ita vt volumus, intelliguntur. Et cùm ſecundũ vnum Deum & vnum Dñm, & vnum baptiſma, fides etiã vna ſit, excedimus ab ea fide, quæ ſola eſt: & dũ plures fiunt, ad id cœperunt eſſe, ne vlla ſit. Huc vos rem perduxiſtis Brenti, dum ſuam quiſq; peculiarẽ Confeſsionem adferre ſtudetis: hunc tam periculoſum, tamq; miſerabilẽ Eccleſiæ ſtatũ perfeciſtis: & ſi qua premebãtur antehac Epiſcopi ſeruitute, multis eam acceſſionibus auxiſtis. Sed quantò grauior ſeruitus, quantò labor eorum eſt maior, tantò plus eis honoris meritò debetur. Semper itaq; ſicut ſub impiis tyrannis, ſiue qui Chriſtũ apertè perſequebantur, ſiue qui Chriſti fidem Chriſti mendaces prędicatores extinguebant, nõ alio q̃ ſeruorũ numero ſunt habiti, & iiſdẽ quibus nequiſsimi ſerui ac maioribus etiam ſuppliciis miſerandũ in modum excruciati, ſic quotquot fuerũt pii Reges & Imperatores, modò nõ diuinis honoribus eos proſequuti ſunt: quemadmodũ cùm ab aliis, tũ à Conſtantino illo verè Magno factitatũ eſſe legimus. Qua de re fortaſsis alio loco dicendi dabitur occaſio. Nũc ad rem ipſam veniamus, ac quibus rationibus probet Brentius, oſtẽdamus, quod non ad Prælatos tantùm, imò ne quidẽ vlla ex parte ad ipſos, quippe qui iam nõ ſint Eccleſiæ membra, ſed pręcipuè ad pios Principes, & ad eos qui tam ex miniſtrorũ Eccleſiæ numero, quàm ex reliquo hominũ, qui doctrinã Chriſti agnoſcunt, cœtu, in conſilium adhibentur, pertineat de doctrina religionis cognoſcere, & iudicare, idq; non iuxta arbitriũ humanæ prudentiæ, ſed iuxta oracula Spiritus ſancti, quæ quantum ad æternam noſtram ſalutem ſatis eſt, in libris quos ita vocant, Canonicis ſacræ Scripturæ continentur.

Quantam uulgò licẽtiam ſectarij attulerint.

Hilari⁹ ad Conſtantium libro ultimo.

PRIMI LIBRI FINIS.

LIBER SECVNDVS DE LEGITIMIS IVDICIBVS RERVM ECCLESIASTI-carum.

AVTORE D. STANISLAO HOSIO Epiſcopo Vuarmienſi.

NE temerè factum à nobis eſſe putes, pientiſsime REX, quod dum hæreſes noſtri temporis enumerando recenſemus, longiore paulò quaſi præfatione vſi videmur. Nam qua de re ſermo nobis nunc erit, ad eam quæ proximè ſunt à nobis recenſita, plurimùm ea pertinere paulò pòſt intelliges. Omnes enim iſti quos enumerauimus, ſiue ſint tot tam diſſectæ ſectæ Lutheranorum, ſiue Sacramentariorum, ſiue Anabaptiſtarum, ſiue Suenckfeldiani, ſiue Picardi, ſiue Campani vel Seruetiani, ſiue quocunque tandem alio nomine vocentur, omnes inquam, iſti quanuis in multis & præcipuis fidei noſtræ Chriſtianæ dogmatibus, quemadmodum iam audiuiſti, grauiſsimè diſſentiant inter ſe, nec minus atrocia alteri contra alteros, quàm cõtra Chriſtianos, Catholicos & Orthodoxos prælia gerant, in hoc tamen vno conſentiunt, quòd ordinem ex Eccleſia ſublatum cupiunt. Terribilis enim eſt illis caſtrorũ hæc acies ordinata. Videt Sathanas, quoàd ordo ſaluus eſt in Eccleſia, nihil ſe poſſe proficere. Hunc itaque quo ſummo ſtudio poteſt, perturbare nititur. Quod igitur, & anteà ſæpè fecit, id nunc quoque cùm per alios, tum per ſatellitem hunc ſuum Brentium in hoc libello perficere conatur, vt iudicium de rebus eccleſiaſticis, à ſuis iudicibus ad alienos transferri queat, atqui grauiſsimis viris Hoſio Cordubenſi, & Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopis, tam hoc eſt viſum abſurdum vt nihil magis: iudicium vt ſibi in cauſa fidei, aut quacunque tandem alia ad ſacerdotes pertinente, laici ſumerent. Interea tamen in hoc ſuos nepuos omnes contendit Brentius, vt proprium hoc eſſe laicorum munus aſſeueret. Qua tamen in re ſibi nõ ſatis conſtat. Nam nunc ad principes, nunc ad promiſcuã plebem, nũc ad ſingulos quoſque priuatos homines iudicium de doctrina religionis pertinere dicit. Sed iam quò progrediatur, ordine videamus. Pluribus initiò verbis docere conatur, pios principes eſſe mẽbra Eccleſiæ. Quaſi verò controuerſum id ſit. Affirmamus & nos Brenti, pios principes eſſe præcipua membra Eccleſiæ. Sed quid ſi

Hæretici quãuis in alijs mutuò inter ſe diſſentientes, tamen conſpirant cõtra ordinẽ Eccleſiæ.

Inconſtãtia Brentij.

Cõceditur Brẽtio pios principes membra Eccleſiæ eſſe.

tibi pii non videntur quos Eccleſia Catholica pios eſſe iudicat? Romanorum, Hiſpaniarum, Galliarum, Angliæ, Luſitaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Bohemiæ, Scotiæ reges, & omnes prætereà principes Chriſtianos, qui cum illis in doctrina religionis conſentiunt, pios eſſe principes non dubitanter aſſerimus. Qui verò diſſentiunt ab iis, vt idem de illis affirmemus, religione quadam prohibemur. Te contrà ſentire dubium non eſt, quin ſi quis horum principum iudicium ſibi de doctrina tua ſumere vellet, iudicem eum proculdubio recuſares. Atqui inter alias regum horum pietatis laudes, hãc quoque nos minimè poſtremã ducimus, quòd eorum nemo, etiamſi tu deferres vltrò, de cauſa fidei ſibi iudicium arrogaret: verùm exemplo aliorum ſanctorum Regum, & Imperatorum, qui multis antè ſæculis vixerũt, ad eorum te, quorum id proprium eſſe munus intelligit, iudicium remitteret. Probauit ergo iam Brentius productis ſcripturæ locis, de quo nemo pius dubitauit vnquam, eſſe pios principes Eccleſiæ membra.

Reges hoc tẽpore Catholici, & uerè pij.

Expectabas lector, vt iam deinceps oſtenderet, quandoquidem Eccleſiæ membra principes eſſe docuit, ad eos de doctrina religionis iudicium pertinere, tum qbus id argumẽtis probaret cognoſcere cupiebas. Ecce autem quò nunc ſe proripit ille? Non ſatis illi fuit eccleſiaſticum abrogare magiſtratum, etiã ciuilẽ ſublatum eſſe cupit. Nam & hunc ſimul ab hoc iudicio repellit, ac non ſolùm ad vniuerſam Eccleſiam Dei, & ad eum cœtum, qui nomine Chriſti publica authoritate conuenit, verumetiam ad vnum quemuis hoĩem priuatũ qui eſt Eccleſiæ mẽbrum, pertinere dicit de doctrina religionis iudicare, & veram à falſa internoſcere. Vides qui paulò antè omnes voluit eſſe Epiſcopos & ſacerdotes, quemadmodum is eodem ſupercilio reges etiam eſſe vult omnes. Neque id ſine ſcriptura. Scriptũ eſt enim: Feciſti nos Deo noſtro reges & ſacerdotes. Qui ſacerdotes, idem ſunt & reges omnes. Itaque iam non ſolis piis principibus, verùm & cuiuis è vulgo cognoſcere de doctrina licebit ſecundũ Brentium, & veram à falſa diſcernere. In promptu eſt ſcriptura, Cauete inquit Chriſtus, vobis à pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouiũ, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces. Hoc nõ ſolũ ad apoſtolos, ſed etiã ad reliquos diſcipulos, hoc eſt, ad vniuerſam Eccleſiã & ad ſingula eius mẽbra dictum eſt. Cuiuſcunq; quiſq; ordinis fuerit, neceſſe habet quoquo modo poteſt, ſibi à pſeudoprophetis cauere. Neceſſe habet cauere, ſed nunquid ideo poteſtas illi iudicãdi permiſſa eſt? Nũquid quibus verbis dixit Chriſtus: Attẽdite à falſis prophetis, hoc dicere voluiſſe viſus eſt, Iudicate de doctrina prophetarũ vera ſit an falſa? An idẽ eſt attendere & cauere, quod iudicare & cognoſcere? Sed quõ ſibi cauebũt à pſeudoprophetis, inquit Brentius, quo-

Ad primũ quẽq; uult Brentius pertinere iudicium de religione.

Apoc. 1.

Matt. 7.

Reſpõſio de loco, Cauete à falſis prophetis.

Rurſus inſtat Brẽtius.

quó impios doctores à ſuis regionibus prohibebunt, ſi non iudicaue-
rint ac cognouerint, qui verè ſint pſeudoprophetę ac impii doctores? *Reſponſio.*
Hîc remittet principes Aſotus ad iudicium ſuorum ꝑlatorum. Rectè
vir ille venerabilis Petrus à Soto, quẽ tu petulãtiſsime cõuiciator falſò
vocas Aſotũ. Quid enim aliud ille, quàm quod verbo Dei cõſentane-
um eſt? Siquidẽ Dei digito ſcriptum eſt, Labia ſacerdotis cuſtodiunt *Mala. 2.*
ſcientiã, & legẽ ex ore eius requirẽt. Angelus enim eſt Dñi exercituũ.
Ex ore ſacerdotis legẽ reqrere iuſsit Deus, nõ ex ore principis, aut po-
puli, aut cuiuſcũq; tandẽ vnius alicuius laici. Vidit hoc etiã ille, quáuis
impiꝰ rex, Herodes, qui cùm vbi Chriſtus naſcereť noſſe cuperet, nõ *Mat. 2.*
ab aulæ ſuæ miniſtris, nõ ab aliquibus de cõmuni populo, ſed à prin-
cipibus ſacerdotum & ſcribis de eo ſciſcitabatur. Nunquid autem nõ
ipſe tu dicis in confeſsione tua, quam ex hæretica facere Catholicam
conatus eſt vir ille venerabilis, quem tu cùm veritate ſuperare ne-
queas, maledictis inceſsis: Non ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter
politicam & eccleſiaſticã functionem. Quod eſt aũt diſcrimen iſtud? *Diſcrimẽ*
Quod eſſe dices aliud, niſi quod ipſa nomina declarant? vt politicę res *inter functionẽ po-*
politico, eccleſiaſticæ contrà, curæ ſint eccleſiaſtico magiſtratui. Iudi- *liticam & eccleſia-*
cet politicus magiſtratus de iis, quæ ad ſtatum politicũ pertinent: iudi *ſticam.*
cet eccleſiaſticus de iis quę ad eccleſiaſticum. Quãobrẽm in fidei cau-
ſis quod rectè dictum eſt à te, ſolum eſt hoc principum officium, ne
dent vllũ locũ pſeudoprophetis ac impiis doctoribus in eccleſiis ſuarũ
regionũ. Qui verò ſint pſeudoprophetæ, nõ eſt ipſorũ officium iudi-
care, verũ ſicut Deus ipſe p̄cepit, ex ore ſacerdotis reqrere debẽt. Hoc
in Eccleſia Dei iã inde à mille trecẽtis annis, ex quo tẽpore Reges &
Imperatores Euangelium Chriſti receperunt, ita ſemper & non aliter
obſeruatum fuiſſe paulò pòſt docebimus.

Exigis igitur, inquit Brẽtius, vt ꝑlatorũ iudicio ſine iudicio credat *Obiectio*
princeps? Nõ hoc exigimus Brenti. Nõ credit ſine iudicio, qui credit *Brentij.*
ei quod iã pręceſsit legitimo iudicio. Quod niſi pręceſſiſſet, reuerà cre- *Non eſſe*
dere princeps nõ teneretur. Etiã in cauſis ciuilibus credit vnũ iudiciũ *principũ,*
alteri. Vis autẽ ſcire quid exigamus Brenti? Hoc exigimus, quod Hoſi- *ſibi ſume-*
um Cordubẽſem Epiſcopũ olim Conſtantio Imperatori dixiſſe ſcri- *re iudiciũ de doctri-*
bit Athanaſiꝰ: Ne te miſceas eccleſiaſticis princeps, neq; nobis in hoc *na Religionis.*
genere præcipe, ſed à nobis ea diſce. Tibi Deus imperium commiſit,
nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Quod illius exemplo dixit Va-
lentiniano quoque poſteà Mediolanenſis Epiſcopus Ambroſius:
Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt impe-
riale aliquod ius habere, noli te extollere, ſed ſi vis diutius impera-
re, eſto Deo ſubditus. Scriptũ eſt: Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſa-
ri. Ad Imperatorẽ palacia ꝑtinent, ad ſacerdotẽ Eccleſię. Hoc eſt Brẽ-
ti quod exigimus, vt ſe dux ducem eſſe meminerit, non Epiſcopum,

nec officii ſui limites excedat: doceri ſe ab Epiſcopis debere ſciat, non Epiſcopos docere. Quanquam ſi quid per inuidiam fieret ac maleuolentiam, & ſic factũ eſſe principi conſtaret: verbi gratia, ſi condemnaretur aliquis tanquam hęreticus, qui ne cogitaſſet quidẽ vnquam de hæreſi cuius inſimulatur, cuius generis etiã eſt exẽplum hoc quod tu de Chriſto cõmemoras, qui tanq̃ malefactor traditus eſt pręſidi, cùm eſſet ſumm' benefactor, & fons totius beneficẽtię, reuerà nihil alienũ ab officio ſuo princeps faceret, ſi nõ ſtatim crederet. Cumq́; non iuris hæc, verùm facti ſit quæſtio, factũ ſit néc ne, pri' ei cognoſcere liceret, q̃ quæ ſunt ſui muneris, exequeretᷣ. Vt aũt de doctrina religiõis cognoſcat, ꝑ nullas ei nec diuinas, nec humanas leges licuit vnq̃. Proprium hoc iã eſt Epiſcoporũ officiũ. Cæterùm ſi qs non expectato Eccleſiæ iudicio, ipſe quaſi ſententiã cõtra ſe tulit, ac quod ab Eccleſiaſtico iudice factũ oportuit, ſe de cœtu piorũ eiecit ipſe, nec eorũ vti cõmunione vult, quæſo te, quid hic opus eſt multa cognitione? Certè qñ ſuo arbitrio de Eccleſia receſſit, quod tu Brenti cum tuæ farinę hoibus feciſti, hæc ipſius receſsio, ſicut ab Hieronymo ſcriptũ eſt, propriæ cõſcientiæ videtur eſſe cõdemnatio. Quid igitur iã impedit, etiãſi nullum de tali iudicium intercedat, quò minùs officiũ principis imploret Epiſcopus? ac ne locum ei det vllũ in regione ſua, petat, verùm pro tali potius habeat, qualẽ ſe fecit ipſe, nimirum pro hæretico, qui ſit ſicut Paulus loquitur, à ſemetipſo dãnatus? Qualẽ eſſe te tuosq́; oẽs qui receſſerũt ab Eccleſia Dei, negare non potes. Nã quod receſſeritis à nobis, qui ſum' in eadem Eccleſia, in qua fuerũt noſtri maiores, ex quo tẽpore ſemel Chriſto nomen dederunt, apertius eſt, q̃ vt inficias ire queatis. Sed ab impiis vos receſsiſſe dicitis. Quæſo te Brẽti, in quo iudicio pronũtiatum eſt, eſſe nos impios? Nullum proferre potes. Vide aũt quæ ſit hęc tua iniquitas. Vis vt princeps tuus tibi credat, totum orbẽ Chriſtianum in impietatẽ prolapſum à Chriſto defeciſſe, tot ſæculis Chriſtũ ignoraſſe, eidola pro Deo coluiſſe: Vis vt princeps credat tuo iudicio ſine iudicio: & nõ vis vt credat orbis Chriſtiani totius iudicio, q̃ tot ſententiis legitimè latis, toties tuã tuorumq́; doctrinã condẽnauit? Neq; eñ profertur à vobis ferè quicq̃, quod pridẽ orbis totius Chriſtiani iudicio nõ ſit hæreſeos condẽnatum. Tu es ergo ille Brenti, qui exigis vt princeps tuus credat tuo iudicio ſine iudicio: non nos, qui credi nobis non poſtulamus, niſi priùs auditis partibus cauſam agnouerimus. Datur apud nos cauſæ dicendæ poteſtas. Eſt nõ cognoſcendi modò, verùm etiã ignoſcẽdi locus. Si lapſus eſt aliquis, modò ſuum errorẽ agnoſcat, nec ad eundẽ (quod aiunt) lapidẽ deinceps offendat, lapſum ſuũ confitenti, reſipiſcẽtiæ ſigna ꝓferenti, nõ difficulter venia cõceditur. Tu verò principi tuo pſuades, vt nos inauditos, hoc eſt, orbẽ vniuerſum Chriſtianũ, vt eos etiã qui iã à mille & amplius annis vita functi,

Hierony. in epiſt. ad Titũ 3.

Vult Brẽtius, ut ſui principes ſine iudicio credãt hominibus nulli' aut deprauati iudicij.

Apud Catholicos locus datur cognoſcendi & ignoſcẽdi, non apud hæreticos.

ſolius Dei iudicio ſunt ſubiecti, non noſtros magis q̃ ſuos ipſius maiores, reos eidolatrię pronuntiet: tuã doctrinam eſſe piam, maiorum noſtrorum & ſuorum qui Chriſtum piè coluerunt, quorum nos veſtigiis incedere gloriamur, impiam eſſe, te accuſante nemine reſpondẽte, decernat. Certè, quãdo noſtra doctrina, nõ eſt vnius alicuius ciuitatis aut populi, ſed eſt Catholica, hoc eſt, eorum oĩm qui ſe per vniuerſum orbẽ Chriſtianos eſſe ꝓfitentur. Si princeps tuus hoc ſibi ſumere volebat, priùs eũ cõuocare Chriſtianum orbẽ vniuerſum oportuit, tũ te accuſantẽ, orbẽ Chriſtianum cauſam pro ſe dicentẽ, audire atq; ita demum vel tuam, vel Catholicã doctrinã, condemnare: ſic aliqua tñ iudicii forma ſeruata videretur, ſi modò pro legitimo iudice principẽ tuum totus orbis agnoſcere dignaretur. Nunc verò, quãdo neminem audit præter te, quid aliud, quàm ſine iudicio, tuo credit iudicio? Quod etiam Ethnico præſidi turpe & indignum viſum eſt.

Sed audiam' iterũ loquentẽ Brentiũ. Cicero, inquit, aliàs dicit: Maioribus etiã nulla ratione reddita credendum eſt. Sed hæc vox iamdudum ad ſuum authorem reiecta eſt. Nobis eñ, quibus cæleſte oraculũ de filio Dei dicit, Hũc audite: & de Apoſtolico, & diuinis miraculis cõfirmato Euãgelio, Si nos, aut angelus de cælo prædicauerit vobis Euãgelium ꝑter id quod accepiſtis, anathema ſit, nullo modo licitũ eſt in cauſa æternæ ſalutis, alienæ ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorũ iudicio amplectamur. Paulus vrget vt ꝓ anathemate habeam', ſi vel Apoſtolus, vel angelus quiſpiã aliud Euangeliũ ꝑdicauerit, ac eo ipſo exigit, vt diligenti iudicio expendatur, vtrum Apoſtoli aut angeli prædicatio, cõueniat aut pugnet cũ Euãgelio, quod antè prędicatum, & diuinitùs cõfirmatum eſt. Quomodo ergo non exigeret vt decreta & ſtatuta Prælatorũ, qui (nõ iam dicã qualẽ ducant vitam) ſed qui vt hoĩes in explicanda Eccleſiæ doctrina, fallere poſſunt & falli, ac ſæpenumero & ſefellerũt, & falſi ſunt, ſummo quiſq; ſtudio iudicet, num vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint. Si dederimus tibi Brenti quod vis, nullo modo licitũ eſſe in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſentẽtiæ ita inhærere, vt eã ſine noſtro ipſorũ iudicio amplectamur. quæſo te q̃d ex eo cõſequetur aliud, quã quod apud vos in Germania videmus eſſe conſequutũ? Vbi dum de totius orbis Chriſtiani iudicio ſuum quiſq; iudicium interponere, quin & hoc illi anteponere veritus non eſt, tot fides extitiſſe videmus, quot iudicia, quot ſunt voluntates hominum. Vide autẽ, ne ſit hoc extremæ cuiuſdam arrogantiæ, vel amentiæ potiùs, ſi quis de Prælatorum decretis & ſtatutis, quæ præſertim in Synodis Oecumenicis facta ſunt, rectè néc ne facta ſint, ſibi iudicandi poteſtatem vſurpet: certè ad ſathaniſmum propagandum, qui per vos tam longè tamq; latè ſparſus eſt in Germania, nihil fieri poſsit accommodatius. Qua de re poſteà dicetur à nobis vberiùs. Nunc Brenti, quas

Obiectio Brentii.

Gal. 1.

Reſpõſio.

tu ſcripturas adfers,eas pro eo, vt debemus, & libenter & reuerenter
Oſiander. accipimus. Et quemadmodum Oſiander tuus, cuius tu de iuſtificatione ſententiam approbaſti, lectores aliquando ſuos admonuit, dicens: Vox audita eſt Patris de cælo, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, hunc audite: hunc, inquit, audite, non Philippum: ſic & nos eadem illa verba repetẽtes, dicimus: Hũc
Mala.2. audite, nõ Brentiũ. Hunc audite per Prophetã ſuũ dicẽtem: Legem ex ore ſacerdotis requirent, non Brentiũ, qui iubet ex ore principis requirere. Hunc audite per Apoſtolum dicentem: Quoſdam quidem po-
1.Cor.12. ſuit Deus in Eccleſia, primò Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò doctores. Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores? non Brentium omnes ordines confundẽtem, ſurſum & deorſum oĩa miſcentẽ, quę ſunt Apoſtolorũ propria, magiſtratui profano tribuentem. Hunc audite per eundẽ loquentem: Si qs
Gal.1. Euangelizauerit vobis pręter id quod accepiſtis, anathema ſit. Cũ itaq; certũ ſit Brentiũ aliud euangelizare, q̃ quod à maioribus veſtris, à ſanctis Apoſtolis, & eorũ legitimis ſucceſſorib⁹ accepiſtis: cũ, inquã, certũ hoc ſit & indubitatũ, nõ ex vnius alicuius hominis priuati, non ex vnius etiam principis, aut Regis, aut Imperatoris, non ex vnius prouincię aut regni, ſed ex orbis totius Chriſtiani iudicio, ſit vobis anathema, tanquam peſtem aliquam exitialem, ita doctrinam eius fugite.

Sed poſſunt, ait Brentius, in decretis ſuis, & ſtatutis ferendis Pręlati
Argumentatio Brẽtij. & falli, & fallere vt homines: quare ſummo quiſque ſtudio iudicet, nũ vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint. Vbi fuit mens tua Brẽti,
Reſpõſio, prælatis, licet ſint hões oẽm deberi reuerẽtiam & obedientiam. cũ hæc ſcriberes? mihi quidem prorſus ab ea deſertus fuiſſe videris. Homines ſunt Prælati. Quis negat? Fallere poſſunt & falli. Demus hoc tibi. Quid autẽ? ex vulgo quiſpiam, cui tu iudicandi poteſtatẽ de ſtatutis eorum tribuis, nunquid & ipſe homo non eſt? Nunquid & ipſe non æquè & fallere & falli poteſt? Niſi fortè quẽ tu iudicẽ ex vulgo Pręlatis das, eius eſſe ſimilem vis, qui dixit: In cælum conſcendam, ſuper aſtra
Eſa.14. Dei exaltabo ſolium meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis altiſsimo. Sed audi quid paulò pòſt de eodem dicitur: Veruntamen ad infernum detrahêris in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq́; proſpiciẽt. Nunquid iſte eſt vir, qui conturbauit terram? Iſte reuerà, Brẽti, non fuit homo, ſed fuit ex ordine Cherubin: non defuit illi ſcientia quæ inflat, quæ vulgo tamen imperito de-
2.Pet.2. eſſe ſolet: ſed charitate quæ ædificat, itidem vt tu, fuit deſtitutus. Itaq; rudentibus inferni detractum in tartarum, tradidit eum Deus cruciandum. Sed, ô Brẽti, quid eſt veriſimilius, priuatum aliquem homi-
1.Cor.8. nem laicum, qui cùm ſe exiſtimet ſcire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire, & fallere & falli, an eos ex quorũ
Mat.10. ore legem requirere populus iuſſus eſt? quibus dixit Chriſtus: Non vos

eſtis qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri,qui loquitur in vobis? Ac paulò pòſt:Qui vos audit,me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Quibus iterum dixit: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum:quibus denique dixit: Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationẽ ſæculi. Dixit autem hæc oĩa, non ad turbas,verùm ad Apoſtolos tantùm. Qui cùm vſque ad ſæculi conſummationem in terris verſati non ſint, manifeſtum eſt, quòd etiam de legitimis eorum ſucceſſoribus hæc verba intelligi voluerit. Quod clarius etiam demonſtrauit,dicens: Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis.Hunc igitur audite loquentem in Eccleſiæ Prælatis,nõ ſpiritum vertiginis loquentem in Brentio,& in aliis eiuſdem generis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium,intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Quid ſunt veſtimenta ouium?quid aliud, niſi quod Athanaſius, Ambroſius, Vincentius, Lirinenſis & alii nonnulli interpretantur, prophetarum & Apoſtolorum proloquia,quæ iidem ouili quadam ſynceritate agno illi immaculato,qui tollit peccata mundi, tanquam vellera quædam texuerunt. Qui ſunt lupi rapaces? Niſi ſenſus hæreticorũ feri & rapidi,qui caulas Eccleſiæ ſemꝑ infeſtant, & gregẽ Chriſti quaqua poſſunt dilacerant. Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant,manente luporum ferocia, deponunt luporum ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententiis velut quibuſdã velleribus obuoluũt, vt cũ quiſque lanarum mollitiẽ præſenſerit, nequaquã aculeos dentiũ pertimeſcat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorũ cognoſcetis eos:id eſt, cũ cœperint diuinas illas voces nõ iã proferre tantùm,ſed etiã exponere: nec adhuc iactare ſolùm,ſed etiam interpretari,tunc amaritudo illa, tunc acerbitas,tunc rabies intelligitur,tunc nouitium virus exhalatur, tunc profanæ nouitates aperiuntur. Tunc primũ ſcindi ſepem videas, tũc trãſferri Patrum terminos, tunc fidem Catholicam cædi, tunc Eccleſiaſticũ dogma lacerari. Tales erant hi, quos percutit Apoſtolus Paulus, ad Corinthios dicens: Eiuſmodi pſeudoapoſtoli, operarii ſubdoli, transfigurant ſeſe in Apoſtolos Chriſti. Quid eſt transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti? Proferebant Apoſtoli diuinæ legis exempla, proferebant & illi: proferebant Apoſtoli Pſalmorũ authoritates, proferebãt & illi: proferebant Apoſtoli ſententias prophetarum, & illi nihilominus proferebant. Sed cùm ea, quę ſimiliter protulerant, non ſimiliter interpretari cœpiſſent, tũc ſimplices à ſubdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruerſis, tunc poſtremò veri Apoſtoli à falſis Apoſtolis diſcernebantur. Ab iis igitur falſis Prophetis, falſis Apoſtolis, & ſubdolis operariis attendite vobis, cauete vobis diligen-

Ibidem. *Marc. 18.* *Matt. 28.* *Ioan. 14.* *Matth. 7.* *Athanaſ. Oratione 1 contra Arrianos,* *Quid ueſtimenta ouium?* *Quid lupi rapaces?* *2. Cor. 11.* *Mos hæreticorum ſcripturas iactare.*

ter,& eos haud aliter ac viperam aliquam aut baſiliſcum,fugite:Chriſtum aũt & eius ſpiritum in Eccleſiæ prelatis loquentem hunc audite.

Ex Pſal. 138, Brentius ratiocinatur.

Sed alium tandẽ è Pſalmis locum adfert Brentius, quem propriè iam vult ad reges pertinere. Dauid dicit: Nónne qui oderunt te Domine,oderam,& ſuper inimicos tuos tabeſcebã? Perfectò odio oderam illos,inimici facti ſunt mihi. Rex ſuo ipſius exemplo ſignificat, hoc eſſe verè officium regum & principum, vt impiam doctrinam ex animo deteſtentur,& crudeles hypocritas,qui ſunt viri ſanguinum, ſeueriter perſequantur. Sed quomodo poterit princeps impiam doctrinam deteſtari,& viros ſanguinum odiſſe, niſi antè cognouerit & iudicauerit quæ doctrina ſit impia,& qui ſunt viri ſanguinum? Vis ſcire quomodo Brenti? Nõ quomodo per te Sathanas, verùm quomodo per Prophetam Deus ipſe docet: Ex ore ſacerdotis legem requiret ab eo de genere doctrinæ quod profitetur, ille qui vir ſanguinum eſſe dicitur, certior fieri volet. Quod ſi doctus ab illo (neque enim principum eſt docere Epiſcopos,ſed doceri ab Epiſcopis) cognouerit, eum verè virum eſſe ſanguinum,& impiam doctrinam in vulgus ſpargere, deteſtabitur eum, ac ſeueriter perſequetur, nec in ſuarum regionum Eccleſiis locum vllum dabit. Sed audi Brenti, quos Auguſtinus, & eius diligens ſectator Proſper, viros ſanguinum hîc intelligi velint. Viri ſanguinum aiunt qui ſunt? niſi qui oderunt fratres: ſicut Ioannes dicit, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Iſti ergo ab vnitate Eccleſiæ per ſuperbiam recedentes, qui quaſi offenſi permixtiõe palearũ, ante diſcretionis ventilabrum, triticum deſerunt, accipiẽt in vanitate ciuitates ſuas, id eſt, in reprobam ſocietatem,& in vana ſe conſilia congregabunt, quia quod charitate Catholica non vtitur, hæretica vanitate diſpergitur. Hos ergo ſic oportet odio habere, vt prauitas eorum odioſa ſit, potiùs quàm natura: quia aliud eſt in illis quod ipſi faciunt, aliud quod creator inſtituit. Hoc eſt ergo perfectè, id eſt, ſcienter odiſſe, vt nec homines propter vitia oderit, nec vitia propter homines diligat. Vides Brenti, quemadmodum ipſe contra te, tuoſque veritatis teſtimonium produxiſti? vos enim hi eſtis viri ſanguinum, qui fratres veſtros, quibuſcum eundem in cælo patrem inuocatis, capitali quodam odio proſequimini: qui propter paleas vẽtilabro iudicis excutiẽdas, relinquitis areã Dñi: propter zizania in meſſe cõburenda exceditis agro: ꝓpter piſces malos in littore, hoc eſt, in fine ſeculi ſeparãdos, rũpitis retia: propter hædos atq; hircos in iudicis aduẽtu ſegregandos deſeritis gregẽ: propter vaſa in contumeliã facta, migratis ex magna domo Domini. Quanuis enim & alias quaſdã cauſas ꝑtexitis, tamẽ & hoc nõ obſcurè fertis, quod propter peccata noſtra, quę frequenter nobis obiicitis, non paucioribus ipſi, neq; leuioribus flagitiis cooperti, vos à nobis præcideritis. quamobrem ſuo ipſius exemplo monet principes Chriſtia-

Reſpõſio qui princeps noſſe poßit doctrinã impiã, & viros ſanguinum.

Auguſt. & Proſp in Pſalm. 138.

1. Ioan. 3.

Qui bodie uiri ſanguinũ?

Chriſtianos rex Dauid, vt vos hoc ipſo noīe, quia retia pacis vnitatiſq́; dirupiſtis, deteſtentur, odio habeāt, ac ſeueriter perſequātur: ita tamē, vt crimē hoc ſeparationis, in vobis potius, q̄ vos ipſos perſequantur: ſemp vt vobis veniæ locus detur, ſimul vt cōſilia ſeparatiōis abūcere, & vnde vos impiè præcidiſtis, ad Eccleſiæ gremium redire volueritis.

Proſequitur Brentius, Ioannes Euangeliſta ſcribens ad maiores & minores natu: Nolite, inquit, credere cuiuis ſpiritui, ſed probate ſpiri- *1. Ioan. 4.*
tus an ex Deo ſint. Hoc præceptum pertinet tū ad ſingulos, vt cognoſcant & iudicent, quā doctrinā probare, quā refutare: tum ꝑcipuè ad principes, vt ſciant quā doctrinam in populo ſuo tueri, quā profligare debeant. Hîc iam contrarium ei facere videtur Brentius, quod initiò fuerat pollicitus: pollicitus eñ erat, oſtenſurum ſe, quòd ad pios prin- *Reſpōſio ad illud: Probate ſpiritus.*
cipes pertineat de doctrina religionis cognoſcere ac iudicare. Nunc à principibus ad quemuis è populo cognitionem & iudicium transfert, vt quā doctrinam ſinguli è populo probauerint, eam principes tueantur: quam refutauerint, eam profligare ſtudeāt. Ac in hoc quidem nō poſſumus, quin probemus Brentii ſententiā, ꝙ is nō cognoſcendę iudicandæq́;, ſed probatæ tantùm doctrinæ tuendæ, reprobæ verò profligandæ partes principis eſſe vult. Laudamus te Brēti, quòd ſaniorem tandem aliquādo ſententiā protuliſti, neq; diſſimulaſti diutius, quod eſſe piorum principum officiū exiſtimares. Eſt enim hoc reuerà quod cōmemoras, & non aliud, vt ꝓbatam doctrinā tueātur, damnatā profligent. Cæterùm quòd penes vulgum de doctrina cognitionē & iudi- *Penes vulgum de doctrina iudiciū relinquere quàm incōſultum!*
ciū eſſe vis, vt quam ſinguli de vulgo ꝓbauerint eam tueantur: quam refutauerint, eam profligent principes, hîc iterum delirare videris. Vel Cicero, cuius tu ſentētiam paulò antè protuliſti, docere te potuit, ſi fortè nondum vſu rerum didiciſti, quòd non eſt in vulgo cōſilium, non ratio, nō diſciplina, nō diligētia, ſemperq́; ſapientes ea q̄ feciſſet populus ferēda, non ſemp laudanda duxerunt. *Cicero pro Plancio.*
Et ex huius tu beluæ multorum capitū iudicio pendêre principes potius vis, quàm ex eorū quibus Eccleſiam ſuam regēdam, quibus oues ſuas paſcendas cōmiſit De⁹? ex quorum ore, nō modò populū, verùm & principes ipſos legē requirere iuſsit. *Act. 20. Ioan. 21. Mala. 2.*
Certè Deus in Exodo ꝑcepit Moſi, ne pateretur populū in mōtem aſcēdere, ne periret: ſolum Aaron ſubire cū Moſe, neq; tamē intra nebulam admitti vult: Nadab autē ac Nabiud, & presbyteros alios ſubire quidem, verùm procul à nebula ſubſiſtere. *Exod. 19. & 24.*
Qui verò ſunt è vulgo, eos infernè vult in montis crepidine manere. Tu verò vis, vt populus aſcendat in montem, vt ſecreta Dei rimetur, vt ſacerdotum & Epiſcoporum officium ſibi ſumat. Neſcire procul dubiò videris, quid ſit popul⁹. Eſt enim, ſicut apud Chryſoſtomum legimus, quiddā tumultus perturbationiſque plenum, è ſtultitia maiore ex parte conſtans, per maris fluctus varia & pugnanti ſententia ſæpe iactatum. *Chryſoſt. hom. 2. in Ioannem.*

Et

Et ex huius tu potius, q̃ ex eorum, quorum proprium eſt hoc munus, Epiſcoporum iudicio vel tueri, vel profligare doctrinã principes vis?

Probandi ſpiritus, ſed nõ cõciliorum. Proſequitur Brentius. Cùm autẽ Aſotus poſtea ſuſcipit hunc locũ Ioannis excutiendum, negare non poteſt quin ſit generale pręceptũ. Quin ſit generale præceptum, inficias it nemo, ſed quòd Cõciliorum ſpiritus probari Ioannes iuſſerit, id negamus. Quinetiã ſi quis id aſſerat, eum blaſphemare dicimus in ſpiritum ſanctum. Quid enim eſt *Act. 15.* in Conciliis, niſi, Viſum eſt nobis & ſpiritui ſancto? Velle autem iudicare de eo quod viſum eſt ſpiritui ſancto, iam non eſt velle eſſe ſimilẽ *Eſa. 14.* altiſsimo, quod cupiebat Cherub ille, qui detractus eſt in profundum laci: ſed eſt velle eſſe ſupra altiſsimum, vt niſi tu probes quod ab altiſſimo, qui ſpiritus eſt veritatis, dictum eſt, falſum ſit quod dixit veritas: verum aut ſit quod dixit homo, nõ modò mẽdax, verùm & mẽdacium ipſum, quãdo ſpiritu veritatis eſt deſtitutus. Quid eſt, q̃ſo Brẽti, ſi hoc nõ eſt in ſpiritũ ſanctũ blaſphemare? Ac ne noſtrã putes hanc *Damaſus pontifex* eſſe tãtùm ſententiã, Sãctus ille Põtifex Damaſus ante mille ducẽtos annos ad Aureliũ Carthaginẽſem Epiſcopũ ſcribẽs, hoc ipſum teſta- *Blaſphemia in ſpiritum ſanctũ à quibus hodie committatur.* tur. Blaſphemare ſpiritũ ſanctũ (inquit) nõ incõgruè vidẽtur, qui cõtra ſanctos Canones patrũ qui ſpiritus ſancti inſtinctu dictati ſunt, libẽter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui p̃ſumunt, aut facere volentibus ſpõte cõſentiunt: talis em̃ p̃ſumptio manifeſtè vnũ genus eſt blaſphemiarũ in ſpiritũ ſanctũ. Ecce huc tandẽ progreſſus eſt Brentius, vt *Mat. 18.* quod peccatum, nec in hoc, nec in futuro ſæculo remitti Chriſtus dicit, ad hoc patrãdũ inuitet mortales oẽs. Quid autẽ dici potuit rectiùs, *Argumẽtatio Petri à ſoto.* q̃ quod à viro venerabili Petro à Soto dictũ eſt? quãlibet em̃ improbetur à Brentio, piis tñ oĩbus non poteſt nõ probari. Quando demũ, inq̃t, vir ille non doctrina magis q̃ pietate ſingulari præditus, erit finis p̃bandi? Hæc p̃batio facta iam eſt in Concilio. Vultis igitur vt priuatus quilibet iterum ad iudicium deducat, q̃ Cõcilium iudicauit? Imò videte, rogo, ex hoc ipſo verbo cõtrarium ſeq. Nã ſi iubet nos ſcriptura p̃bare ſpiritus, vtrũ ex Deo ſint, vt illud cũ fructu fiat, neceſſe eſt rationẽ efficacẽ probandi ſpiritus dari in Eccleſia. Nõ poteſt autẽ efficax eſſe, ſi in infinitum tẽdat. Standum igitur in definitione Cõcilii, quod ſpiritus ſanct9 nos docuit eſſe viã p̃priã definiẽdi dubia. Hic exclamat *Interpellatio Brẽtij.* Brẽtius: Hoccine eſt ſcripturam Catholicè explicare? Hoc Brenti. Qui verò ſecùs explicat, nõ Catholicè, ſed hæreticè explicat. Nam Catholi- *Quæ doctrina Catholica, & qualis nunc hæreticorum.* ca doctrina, quę per oĩa loca, p̃ oĩa tempora, p̃ nationes oẽs diffuſa eſt, ſemper eſt eadem & inuariabilis. Veſtra verò, hoc eſt, hæretica, mutatur in annos ferè ſingulos: quod & cõmẽtarii veſtri, & loci cõmunes, quos nouos quotannis æditis, cũ prioribus magna ex parte pugnãtes non obſcurè indicant. Quare quod à ſpiritu priuato p̃ficiſcitur, id probari vult Ioannes, nec facilè cuiuis ſpiritui credi. Nam qui citò

credit

credit, leuis eſt corde. Quod verò profectũ eſt à ſpiritu ſancto, quem Conciliis Oecumenicis legitimè cõgregatis pręeſſe nemo pius dubitat, iterũ id probare velle, quid eſt aliud, q̃ dubitare, num ſpiritus ſanctus ſit ſpiritus veritatis? Sed vos hoc fortaſſe vultis, vt ſicut cõmentarios veſtros & locos cõmunes, modò non in ſingulos annos mutatis, idem de doctrina quoque Catholica facere vobis liceat, vt eam quotannis nouam habeamus.

Quò magis autem intelligas Brenti, Catholicè rem expoſuiſſe Petrũ à Soto, quid hac ipſa de re priſci patres illi Catholici & Orthodoxi ſenſerint, paucis accipe. Neq; enim exiſtimare debes, nouum hoc eſſe, quod in legitimorũ Conciliorum decretis non acquieſcunt hęretici, & quæ ſemel in eis rectè conſtituta ſunt, de iis denuò diſceptari volunt. Nõ ſoli faciunt hoc noſtro ſæculo Lutherani, faciebãt pridem priſcis etiã ſæculis illis cùm alii hæretici nõnulli, tum præ cæteris Arriani. Sed quid narrat de eis Eccleſiaſtica hiſtoria? Cùm quibus de rebus Nicænæ ſynodi decretũ interceſſerat, de iis vt iniretur noua diſputatio poſtulaſſent, decretũ eſt, inquit, à piis, debere ſufficere Nicænæ ſynodi decreta, nec in illis quicquã eſſe deinceps curioſè diuexandum. Legimus in eadẽ hiſtoria, quã ex Athanaſio deſcripſit Soſomenus, ꝙ Valens & Vrſacius cum ſuis itidẽ vt nunc tu Brẽti cũ tuis, nouã quandã ſcripturã, ſiue (quod nunc loquuntur) nouã fidei confeſsionem protulerant, quam non vnius alicuius terræ principi, verùm orbis totius Imperatori probari dicebant, atque ideò debere eam neceſſariò recipi affirmabãt. Quid aũt ad hæc ſancti patres Arimini congregati? Nos, inquiunt, non quia fide indigeremus huc cõuenimus, habemus enim ſanã fidem, ſed vt eos qui veritati contradicunt, & noua moliuntur, confunderemus. Si igitur vos quaſi nũc incipiẽtes credere iſta ſcripſiſtis, nondũ clerici haberi poteſtis, vt qui nunc rudimenta fidei condiſcere incipiatis. Quòd ſi eo aĩo quo nos huc veniſtis, ſit omniũ cõcordia, & hæreſes anathemate execremur, & quæ Patrum ſunt teneamus, ne poſthac captatæ Conciliorũ occaſiones obuerſentur, cùm ſemel illi qui Nicææ cõuenerũt, oĩa præoccuparint, & nihil nõ egerint pro Catholica fide. Itaq; nihil aliud Patres tũ, quã iuſſerunt, vt & aliarũ hæreſiũ, & Nicæni quoq; Concilii expoſitio legeretur, vt aliis hæreſibus dãnatis, Nicænis decretis conſentirẽt, & in poſterũ nemo de illis cõquereretur, aut ſynodũ flagitaret, ſed præteritis contentus eſſet. Imperatori aũt reſcripſerũt iis verbis: Supplicam' tuæ humanitati, vt benignis auribus & ſereno vultu noſtros legatos intuearis, neq; ad contumeliã mortuorum aliquid noui induci permittas, ſed nos ſinas in decretis inſtitutiſque maiorum permanere, quos magno ingenio, prudentia & ſpiritu ſancto omnia feciſſe aſſeueramus. Certè res nouæ quas iſti moliuntur, creden-

Etiã veteres hæretici non acquieſcebãt in decretis Conciliorum.

Socrates lib. 2. cap. 20.

Soſom. li. 4. cap. 17.

Nõ reuocãda in dubiũ quæ cõcilio ſemel definita, ad nos peruenerunt.

credentibus incredulitatem, incredulis crudelitatem inducunt.

Athan. in epiſt. de Synodis Arimini & Seleuciæ celebratis.

Nunc audi Brenti, quod elogium tribuat ſanctis illis patribus, quorum legitima ſoboles eſt Petrus à Soto, magnus ille Athanaſius: Quis (inquit) non approbauerit piam prudentiam Epiſcoporum Arimini congregatorum? qui tantum itineris laborem, tantaq; pericula maris ſuſtinuerunt, vt Arrianicè ſapientes ab Eccleſia detraherent, & patrum traditiones integras conſeruarent, ſancta & canonica decreta facientes: Quiſque enim eorum ſibi perſuadebat, ſi ſolueret aliquid ex decretis maiorum, occaſionem ſe daturum poſteris, vt quod ipſi egiſſent reſcinderetur. Audi contrà, quod elogium aduerſæ parti, cuius tu ſoboles es, tribuat: Quis autem, inquit, nō vituperaret temeritatem Eudoxii & Acacii (poſſet hîc addi, Philippi & Brentii) qui honorem patrum ſuorum Arriomanitarum ſiue Lutheromanitarū gratię propinãt & prodūt? Quę enim fides in eorum actis, ſi decreta maiorum ſuorum ſoluant? Aut quomodo eos, quibus ſucceſſere, patres ſuos appellabunt, quorum ſententias ipſi culpant? Audi quid iterum alio quodam in loco ſcribat idem Athanaſius:

Idem Apologetico 2.

Quæ nunc, inquit, à tot ac talibus Epiſcopis probata ſunt & decreta, clareque conſtituta, ſuperuacaneum eſſe denuò reuocare in iudicium, nemo non confitebitur, ne ſi nunc quoque examinentur & denuò iudicentur, ac rurſus examinentur atque iterum, in infinitum exeat iſta curioſitas. Et alio loco:

Itē ad Antiochēſes tomo 12.

Sancta ſynodus quæ Sardis conuenit, decreto ſanciuit, ne quid vlteriùs de fide ſcriberetur, & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide declarauerunt, neque edendam eſſe aliam profeſsionem fidei, ne illa quæ Nicęæ ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur, néue illis quibus libido eſt ſemper noua ſtatuere, occaſio huiuſmodi ſuppeditaretur, vt iterum atq; iterum de fide definiãt. Quæſo te Brenti, quid hic aliud ſcribit Athanaſius, quàm quod tu tanquam parum Catholicè dixiſſe Petrum à Soto reprehendis? Neq; verò ſolus ita ſenſit Athanaſius: in eadē ſententia fuit æqualis etiam eius Hilarius, qui ſcribens ad Conſtãtium,

Hilarius ad Conſtātium.

quanta mala peperit fides ſubinde nouata & cōſcripta, pluribus verbis demonſtrat. Idem ſenſit Leo quoq; magnus ille pontifex: qui

Leo Epiſtola 78.

ſcribens ad Imperatorem: Prænoſcat, inquit, pietas veſtra, venerabilis Imperator, hos quos ſpondeo dirigendos non ad confligendum cum hoſtibus fidei, nec ad certandum contra illos à ſede apoſtolica profecturos, quia de rebus apud Nicæam & apud Chalcedonē ſicut Deo placuit definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquã infirma & dubia ſint, quæ tanta per ſpiritum ſanctum fixit authoritas.

Idem epiſtola 63.

Et in alia quadam epiſtola: Quotienſcunque diuina gratia adminiſtrante illos qui foris ſunt, fonte doctrinæ aut ſubmergimus aut purgam⁹, in nullo ab illis quas ſpiritus ſancti diuinitas in Chalcedonenſi

nenſi Cócilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrumque hoſtẽ nouellæ perfidiæ, ſermonẽ noſtrũ cũ omni cautela libremus, non iã (quod abſit) tanquàm de dubiis differentes, ſed authoritate ſua quæ benè definita ſunt adſtruentes. Et iterum in alia: Quæ patefacta ſunt (inquit) quærere, quæ perfecta ſunt retractare, & quæ ſunt definita

Idem 78. Epiſt.

cóuellere, quid aliud eſt, quàm de adeptis gratiam non referre, & ad interdictę arboris cibũ, improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere. Ac ne ſolos pontifices ita ſenſiſſe putes, audi quæ fuerit etiam Imperatorum eiuſdem ſæculi hac ipſa de re ſententia. Extat edictum Imperatoris Valentiniani ſimul & ipſius collegę Martiani, in quo decreta Synodi Chalcedonenſis rata ab oĩbus haberi volunt, vbi iis verbis vtuntur: Ceſſet igitur iã prophana contentio. Nã verè impius atq; ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotũ ſententiã, opinioni ſuæ tractandũ aliqd relinquit. Extremæ quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitiũ lumen inquirere. Quiſquis enim poſt veritatẽ reper tã aliquid vlterius diſcutit, mendaciũ quærit. Nemo itaq; vel clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet códitionis, de fide Chriſtiana publicè turbis adunatis & aduenientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nã iniuriã facit iudicio religioſiſsimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere & publicè diſputare contendit: cùm ea quę nunc de fide Chriſtiana ſtatuta ſunt, iuxta apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctorũ patrũ trecentorũ decẽ & octo, & centũ quinquaginta, definita eſſe noſcũtur.

Imperatores edicũt, Conciliorũ decretis ſtandum, nec de illis dubitandum aut diſputandum eſſe.

Actione 3. Concilij Chalcedo.

Nam in contemptores diuinę legis pœna non deerit, quia non ſolùm contra fidem bene cópoſitã veniunt, ſed etiam cum Iudæis & paganis ex huiuſmodi certamine profanant veneranda myſteria. Quibus verbis etiã ad Palladiũ ſcribẽs Martianus vſus fuiſſe videtur, ſicut in codicem Iuſtiniani relatum eſſe legimus. Eſt & aliud Marciani ad Conſtantinopolitanos edictum, in quo ſic loquitur: Admonuimus vniuerſos, vt de religione diſputare deſinerent, quoniam vnus & alter tanta ſecreta inuenire non poteſt, maximè cùm ſummo labore, & ampliſſimis orationibus tot Venerabiles ſacerdotes, niſi Deo (vt credendum eſt) authore ad indaginem veritatis non potuerint peruenire. Vides Brenti, quemadmodum etiam Imperatores noluerint in dubium reuocari, quæ ſemel in Oecumenico Cócilio decreta ſunt.

Codice de ſumma trinitate & fide Catholica.

Actione 3. Concilij Chalcedo.

Sic & in Chalcedonenſi Concilio non fuit permiſſum, vt in decreta Nicænę Synodi inquireretur, quin clamauit ſancta Synodus: Si quis retractat, anathema ſit: ſi quis ſup iſta inquirit, anathema ſit. Maledictus qui addit, maledictus qui aufert, maledictus qui innouat. Ibidem cùm eſſet propoſita Leonis epiſtola, nihil aliud quæſitum eſt, quàm illud: Nũ expoſitionibus trecentorum octodecim patrum, & centũ quinquaginta apud Conſtantinopolim, & in Epheſino Concilio à Sanctiſsimo Cyrillo expo-

Actione 1. Immotam cõſtare fidem & dignitatẽ decretis Eccleſiæ ac Synodorũ.

expoſitæ fidei cõcordaret? Cumq́; oẽs Epiſcopi concordare dixiſſent, ita ſtatim recepta eſt, vt qui cõtrà ſentirẽt, pro hæreticis haberentur. Iã verò Gelaſius Põtifex, cuius & ipſius nomẽ celebre eſt: Patres (inquit) noſtri Catholici docti Pontifices in vnaquaq; hæreſi quolibet tẽpore conſtituta, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atq; Apoſtolica ſecundum ſcripturarum tramitẽ prædicationemq́; maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps firmumq́; conſtare, nec in eadem hac cauſa denuò quæ præfixa fuerant retractari, qualibet recenti præſumptione permiſerũt, ſapientiſsimè prouidentes: quoniam ſi decreta ſalubriter cuiquã liceat retractare, nullũ contra ſingulos quoſq; prorſus errores ſtabile conſiſteret Eccleſiæ conſtitutũ, ac ſemper iiſdẽ furoribus recidiuis oĩs integra definitio turbaretur. Nã ſi limitibus etiã præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularũ non ceſſant eliſæ peſtes, reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere, & ſimplicia quæquæ corda percutere, quid fieret, ſi ſubinde fas eſſet perfidis inire conſilium, cùm quanlibet manifeſta ſit veritas, nunquã deſit, quod pernicioſa depromat falſitas, tametſi ratione vel authoritate deficiẽs, ſola tamẽ contentione nõ cedens. Quæ maiores noſtri diuina inſpiratione cernẽtes, neceſſariè prçcauerunt, vt q̃ cõtra vnaquanq; hæreſim coacta ſimul Synodus ꝓ fide, cõmunione, & veritate Catholica atq; Apoſtolica promulgaſſet, nõ ſineret nouis poſthac recitationibus mutilari, ne prauis occaſio ꝑberetur, q̃ medicinaliter fuerant ſtatuta pulſandi, ſed authore cuiuslibet inſaniæ ac pariter errore dãnato, ſufficere iudicarũt, vt quiſquis aliquando huius generis cõmunicator exiſteret, principali ſententia dãnationis eius eſſet obſtrictus. quod etiã exemplis productis poſteà facit planum. Quid autẽ aliud dicit Petrus à Soto, quàm quòd ante mille & amplius annos à Gelaſio dictum eſt? qui & ipſe finem aliquẽ eſſe probandi ſpiritus cupiebat. Et qui ſucceſsit illi Symmachus: Quãdo paternarum (inquit) regularum deſpiciuntur inuenta, nec eorũ quę benè inſtituta ſunt firmitas vindicatur, huiuſmodi impietatem neceſſe eſt fidei ſemper venire. Nam vbi facilis eſt diſſolutio rationabilis conſtitutionis, ibi omnis ſanctitatis forma corrumpitur, Chriſtus impetitur. Et quis hoc fidelium patienter accipiat? Inſtituta Patrum reuerenda calcantur, & quis non vitæ, mortem iuſta electione præponat? Huius verò ſucceſſor Ormiſda, Nec ambigi, inquit, conuenit de rebus ita per fidem definitis ſæpius, & penè ſuperuacanea eſt allegatio, quæ adhibetur inſtructis. Qui verò ſucceſsit his Gregorius, quatuor Concilia quæ ſuam ætatem præceſſerũt, ſicut ſancti Euangelii quatuor libros ſe ſuſcipere & venerari fatetur, quorum fidei ſi quis addere vel adimere aliquid præſumpſerit, eum anathemate ferit. Cunctas (inquit) perſonas quas illa reſpuunt, reſpuo: quas vene-

Gelaſ. ad Epiſcopos Dardaniæ

Symm. ad clerũ Dardaniæ.

Ormiſ. in epiſt. ad Epiphanium.

Greg. in reg ſtro lib. 1. cap. 24. l. 2. ca. 49. li. 3 cap. 33.

venerantur,amplector:quia dum vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere quos ligant,aut ligare quos ſoluunt. Et qui Gregorio ſucceſsit Agatho, ſicut in ſextæ Synodi quarta actione legimus,vnum vel præcipuum id eſſe bonum iudicat, vt nihil de eis quæ regulariter definita ſunt, minuatur, nihil mutetur vel augeatur, ſed eadem & verbis & ſenſibus illibata cuſtodiantur. *Agatho Pont.* Habes iam Brēti,quæ fuerit priſcorum Patrum hac ipſa de re ſententia,qui cùm Eccleſiam Catholicam repræſentarint, in Cōciliis præſertim Oecumenicis congregati, etiam atque etiam tecum conſidera,ſi non Catholicè Petrus à Soto explicat,qui ſic explicat,ſicut ſanctos iſtos,tot,tā Catholicos & Orthodoxos Patres,tantis & locorū & temporum interuallis inter ſe diſiunctos, pridem vno quaſi ore, nimirum ab eodem ſpiritu afflatos explicaſſe vides. Quibus omnibus iniquum viſum eſt,vt quæ ſemel eſſent rectè definita,de iis vel ambigere quiſquam auderet: quod modum & finem tamē aliquem probandi ſpiritus eſſe volebant id quod nuſquam alibi,quàm in Cōciliis Oecumenicis rectiùs fieri poſſe perſuaſum habebant.

Sed audiamus iam ipſum explicantem Brentium. Quærit(inquit) quando finis erit probādi. Reſpondemus, Tunc finis erit, cùm ſpiritus ſanctus certificauerit nos de vera ſententia, & cum implebitur in nobis quod Paulus dicit: Inſtructi in charitate in omnes diuitias plerophoriæ intellectus ad cognoſcendum myſterium Dei patris & Chriſti. *Quādo ſit finis probādi in ſacris ſecundum Brentium. Col. 2.* Hoccine eſt Brenti Catholicè explicare? imò hoc eſt feneſtras fabricare ſathaniſmo,quē,immanè quantū in veſtra Germanica Babylone iā progreſſum videre licet. *Reſpōſio.* Nihil nūc dicam de vobis Lutheranis, qui cùm hæretici cenſeri nolitis,patres tamen vos eſſe noſtri temporis hæreticorum apertius eſt,quàm vt negare poſsitis. Dicam de iis qui ſe à vobis ortos gloriantur Sacramentariis: num eſt eorum quiſquam,qui non palàm iactet, quòd ſe ſpiritus ſanctus de vera ſententia certificauerit, quodque ſit inſtructus in charitate,&c. quin etiam eos veſtri ſæpè miſeret, qui claram Euangelii lucem videre nondum poſsitis. Num autem idem etiam non fit ab Anabaptiſtis, qui ſibi certiores etiam videntur quàm Sacramentarii? quòd eos de vera ſententia ſpiritus ſanctus certificauerit,pro qua magis etiam alacriter, & intrepidè,quàm vel illi vel vos,non modò ſupplicii quoduis genus,verùm & mortem ipſam quanlibet horrendam oppetere ſunt parati. Iam verò Sueunckfeldiani quid iactant,quid crepant aliud, quàm afflatum ſpiritus ſancti,quo ſe quidem plenos,vos verò magis etiam eſſe deſtitutos affirmant,quàm nos,qui Patrum noſtrorum veſtigiis incedentes,nec à via regia declinantes, per Dei gratiam Catholici ſumus & Orthodoxi. Idem & alii faciunt, ac fecerunt ſemper hæretici. Vides igitur quid ex eo ſit conſequuturum,ſi quod tu vis Brenti, pe-

nes priuatum quemque probandi ſpiritus, Conciliorum præſertim, futura ſit poteſtas: cùm non rarò, ſicut iam antè dictum eſt à nobis, Sathanæ ſpiritus transfigurat ſe in angelum lucis, & ſi quicquam aliud, tum diſcretio ſpirituum ſit longè difficillima. Quid enim conſequetur aliud, quàm quod eſſe conſequutum videmus, vt tot ſint fides, quot voluntates, vtque maiores indies progreſſus faciat Sathaniſmus? Rectè verò citas illud ex Paulo: Inſtructi in charitate.

Inſtructi in charitate.

Nunquid autem inſtructi ſunt in charitate, qui ſe diuidunt ab orbis totius vnitate? Certè non diuidit, ſed coniungit charitas. Quànam itaque ratione poſſunt eſſe inſtructi in omnes diuitias plenitudinis intellectus, qui non ſunt inſtructi in charitate, qui inflati ſenſu carnis ſuæ, ſe diuidunt ab orbis terrarum vnitate? Num autem vel tibi Brenti, vel cuicunque tandem alii priuato, certiùs eſt promiſſus Spiritus ſanctus, quàm Eccleſiæ vniuerſæ? Quam cùm ab illo regi certum ſit, rectè Paulus eam columnam vocat & firmamentum veritatis. De quouis autem homine priuato dicit Dei ſpiritus: Omnis homo mendax. Præclara ſunt Auguſtini verba, quibus Deum alloquitur: Veritas (inquit) tua, nec mea eſt, nec illius aut illius, ſed omnium noſtrûm, quos ad eius communionem publicè vocas, terribiliter admonens, ne velimus eam habere priuatam, ne priuemur ea.

Spiritus ſanctus nõ uni, ſed Eccleſiæ promiſſus.

Aug. lib. 12. Confeſſionũ, ca. 25.

Nam quiſquis id, quòd tu ad fruẽdum omnibus proponis, ſibi propriè vendicat, & ſuum eſſe vult quod omnium eſt, à communi propellitur ad ſua, hoc eſt, à veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mendacium, de ſuo loquitur. Non mea eſt veritas, dicit Auguſtinus, ſed neque tua Brenti, neque Philippi, neque cuiuſquam alterius, ſed eſt omnium. Vbi omnes legitimè conueniunt, quandoquidem ad fruendum omnibus propoſita eſt, & omnes ad eius communionem Deus publicè vocauit, ibi demum eſt veritas. Non vult igitur vt quod publicũ eſt, id priuatum quiſquam faciat, ne priuetur: non vult, vt quod omnium eſt per charitatem, id ſibi propriè vendicet, aut ſuum quiſquam eſſe velit per contentionem: quòd qui de ſuo loquitur, mendacium loquitur, non veritatem, ſicut ipſa teſtatur veritas. Tu contrà non vis, vt ea ſit veritas, quæ eſt omnium: vis vt priuato cuique de eo ſpiritu veritatis qui datus eſt omnibus, iudicium ſuum interponere liceat, vt quod publicum eſt, priuatum quiſque faciat: vt quod omnium eſt, id ſuum quilibet eſſe velit. Quid igitur aliud vis, quàm vt dum de ſuo quiſque loquitur, mendacium loquatur? At qui catholicus eſt, non ſuum, ſed qui omnium eſt, qui Catholicæ Eccleſiæ miſſus & promiſſus eſt, ſpiritum ſequitur, memor illius quod ab Ezechiele ſcriptum eſt: Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Itaque ſuſpectum habet, ſiquid

Brentius priuatum eſſe uult quod Auguſt. uult publicum.

Ioan. 8.

Catholic⁹ qualem ſequatur ſpiritum in iudicãdo.

Ezec. 13. cap.

ſi quid ſibi ſeorſum ab aliis videtur, nihil vult habere ſuum. Quod omnium eſt, quod Catholicum eſt, quod orbis totius Chriſtiani conſenſu receptum eſt, in eo libenter acquieſcit, id verum, id rectum, id amplectendum eſſe cenſet. Etiamſi propter intelligentiæ tarditatẽ pleraque non aſſequatur, ſe tamen non intelligendi viuacitate, ſed credendi ſimplicitate tutum fore perſuaſum habet: ac non modò ſe nõ præfert cæteris, verùm ſibi potiùs cæteros anteponit, ſe cæteros eſſe ſuperiores arbitratur: eos præſertim, de quibus tot ſæculis tantam doctrinæ, tantam & ſanctitatis opinionem fuiſſe videt, quóſque Patrum ſuorum veſtigiis incedentes, in Oecumenico Concilio congregatos, vnanimes, vno ore, idem ſentire perſpicit Non ita tu Brenti, qui dicis: Quòd ſi probatio iam facta eſt in Concilio, quid eſt quòd priora Concilia poſterioribus emendantur: & quid opus eſt Conciliis poſterioribus, ſi omnia ſunt probata? An non Ioannes, cùm ait: Nolite cuiuis ſpiritui credere, huc etiam ſpectat, ne cuiuis Concilio credamus, ſed Concilia quoque ipſa probemus?

Obiectio Brentij cõtra Concilia.

Nos verò Brenti, priora Concilia poſterioribus nonnunquã emendari non inuiti fatemur. Verùm ita ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt: cum aliquo rerum experimẽto aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat. In iis enim quæ in facto ſunt, fieri poteſt vt fallatur quandoque Concilium: vt autem erret in iis quæ ſunt fidei, modò ſit legitimè congregatum, fieri non poteſt. Profer Brenti, vel vnum aliquod Concilium plenarium legitimè congregatum, in quo prioribus plenariis Conciliis itidem legitimè congregatis cõtrarium ſit aliquid conſtitutum in iis quæ ad fidem pertinent: nullum certè proferre poteris. Nam ſi quę vel Arimini, vel Seleuciæ, vel Syrmii, vel Antiochiæ, vel iterum Epheſi congregata ſunt, protuleris, quandoquidem authoritate Romani Põtificis vel congregata, vel comprobata iuxta Canones Nicæni Concilii non ſunt, legitimè congregata Concilia dici non poſſunt, ſed cõuenticula potiùs, & cõciliabula. quamobrem in iis quæ ſunt iuris poſitiui, quæ vel ad externum aliquem ritum, vel ad Eccleſiaſticam pertinent diſciplinam, quoniam pro perſonarum, locorum & temporum circunſtantia mutationem aliquando requirunt, fit nõ-vnquam vt priora Concilia poſterioribus emendentur, quòd quædam ſuperioribus ſæculis quadrare poterant, quæ poſterioribus minimè conuenire, vel ipſa magiſtra rerum experientia compertũ eſt. Itaq; cùm longè ſint omnium vetuſtiſsimi canones, qui vocantur Apoſtolorum, quoniam tamen in eorum pleriſque nimio plus inerat ſeueritatis, quàm poſteriora ſæcula ferre non poſſe viderentur, factum eſt vt poſterioribus Conciliis emendarentur mitigarenturque. Eſt Canon Apoſtolicus, deponi debere presbyterum fornicantem, quem in Gangrenſi Cõcilio, ſicut à Gratiano citatur, legimus emendatũ, pœnamq; miti-

Reſpõſio, quõ Cõcilia priora poſterioribus emẽdentur.

Auguſt. li. 2. cõtra Donatiſtas de baptiſmo paruulorũ cap. 3.

Nullũ Cõciliũ legitimũ errauit in iis q̃ fidei, in alijs Concilia variare poſſunt

Can. Apo. 75.

Diſtinct. 82. cap. Preſbyter.

Cap.6. mitigatam. Sic in Concilio Nicæno conſtitutum fuit, vt Alexandrinus Patriarcha proximum à Romano pótifice locum teneret: cui nó ita multò pòſt in Cõſtantinopolitana Synodo prima, prælatus eſt Cõ*Synod. Cõſtan. ca.5.* ſtantinopolitanus. Adeò verum eſt quod Iſidori, Gregorii, Hierony*diſtin.29.*mique productis teſtimoniis docet Gratianus in pleriſq; decernendis *Cap.3.* cauſam, locum, tempus, perſonas, conſiderari oportere. Quæ quoniã perpetua non ſunt, fit, vt in eiuſmodi etiam plenariorum conciliorũ decreta nonunq̃ priora poſterioribus emendentur: quæ tamen in iis quæ pertinent ad fidẽ, fixa & immobilia eſſe oportet, ac ſempiterno tempore duratura. Neq; propterea non eſt opus poſterioribus Conciliis, quòd omnia iam ſunt probata. Certum enim eſt, pleraque non eſſe probata. Ad hoc igitur inducuntur concilia, vt ſi qui noui errores emergunt, primo quoque tempore extirpentur. Quibus autem de rebus ad fidem pertinentibus ſemel eſt aliquid in Concilio cõſtitutum, de iis iterum in alio deliberationẽ ſuſcipi planè ſuperuacaneũ eſt. Niſi fortè ſolum hoc quæratur, num ea doctrina, cuius cognoſcendæ cauſa Concilium edictum eſt, cum expoſitionibus priorum Conciliorum conueniat, néc ne: vt ſi eam conuenire cognitum fuerit, recipiatur: ſi minus, reiiciatur. Quemadmodum in Chalcedonenſi Concilio, & quæ deinceps ſequuta ſunt, factum videmus.

Non huc ergo ſpectat Brenti, Ioannes cùm dicit: Nolite omni ſpiri*Ioãnes nõ uult probari ſpiritum Cõciliorũ, ſed priuatum potius illũ hæreticorum.* tui credere, ne cuiuis Concilio, quod quidem legitimè congregatum eſt, credamus, ſed ipſa quoque Concilia probemus. Abſit, vt cuiuis priuato ſpiritui, qui & fallere poteſt & falli, de ſpiritu Conciliorum, qui neque fallere poteſt, neque falli, iudicandi poteſtas hæc permittatur. Quid enim fide noſtra incertius? quid inſtitutis mutabilius? quid Eccleſiæ ſtatu futurum eſſet perturbatius? Quis quærendi, quis diſputandi finis expectandus foret? cùm ſemper vnicum remedium finiendarum, ſi quæ ſunt exortæ de fide controuerſiæ, Concilium Oecumenicum habitum fuerit. Vis autem ſcire Brenti, quò ſpectauerit Ioannes, cùm hæc diceret? Præuidebat is venturum te tuique ſimiles, veſtimentis quidem ouium indutos, intrinſecus autem lupos rapaces. Prolaturum te diuinæ legis oracula, quibus prauæ detortis, à veritate mentes hominum abducere conareris. Cùm itaque nulla ſit ad fallendum via facilior, quàm vt vbi nefarii erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur authoritas, monuit pios omnes, ne ſtatim tibi tuique ſimilibus omnibus fidem haberent, ſed probarent ſpiritus, ſi ex Deo ſint: neque mouerentur, ſi frequens eſſet in ore tuo ſcriptura, quam etiam dia*Mat. 4.* bolus aduerſus ipſum ſcripturarum authorem Chriſtum produxiſ*Quõ ſpũs hæreticorum probandus.* ſe legitur: verùm etiam atque etiam ſecum illud expenderent, quandoquidem non in legendo, ſed in intelligendo ſcripturæ conſiſtunt,

tuóq;

tuóne proprio, an vniuerſalis Eccleſiæ ſenſu, & iuxta Catholici dogmatis regulas ſcripturas interpreteris: illúdne quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt, an diuerſum aliquid proferas. Quòd ſi de tuo te loqui, propriumq́ue tuum ſcripturæ ſenſum adferre conſtaret, quin id mendacium eſſet, nihil ambigerent. Nam qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur, ſin autem de eo loquereris quod eſt omnium, ſi communem Eccleſiæ ſenſum adferres, ſi quod ſemel per eam eſt in Concilio plenario definitum, nihil ab eo diſcrepares, certum haberent hunc ſpiritum ex Deo eſſe, nec quod ab eo profectum eſt, verum eſſe dubitarent. Hic ſanus eſt & Catholicus verborum Ioannis intellectus.

Pergit Brentius, In Actis Apoſtolicis Paulus & Silas ingrediuntur Berheæ in Synagogam Iudæorum: Et additur, Eos, qui ſummo genere nati erant, recepiſſe ſermonem cum omni animi promptitudine, quotidie ſcrutantes ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Principes Iudæorum Berheæ probant & exigunt ad ſcripturas ſacras ſpiritum tantorum Apoſtolorum: & Aſotus prohibet noſtris principibus, ne Conciliorum ſpiritum, ad normam ſacræ ſcripturæ exigant? Quæ hæc eſt impudentia? Quorſum hæc Brenti? Scribitur in Actis, quòd nobiliores eorum, qui Theſſalonicæ fuerunt, ſuſceperunt verbum, ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita ſe haberent. Quid hoc facit ad rem, qua de nunc agitur? Num ideo ſibi de doctrina Apoſtolorum iudicandi poteſtatem arrogauerunt, quia ſcrutati ſunt ſcripturas? Quàm ſæpè autem accidit, vt ſermonem alicuius ex verbi miniſtris excipiat aliquis, & loca ſcripturarum, ſi quæ per eum adferuntur, inſpiciat. Num ideò ſe iudicem illius doctrinæ conſtituit? Nemo prohibet Brenti, quò minùs vel tu, vel quicunque tandem alius velit, ſcripturas ſcrutemini: & an ita ſe res habeat, quemadmodum in decreto Concilii ſcriptum eſt, inſpiciatis. Sed ſi fortè ſecùs alicui veſtrûm videatur, vt propterea decreta concilii damnandi poteſtas penes eum ſit, id verò ferendum eſſe non putamus, quin illud eſſe chriſtianæ modeſtiæ fraternæq́ue charitatis exiſtimamus, vt ſe potiùs aliquis propter intelligentiæ tarditatem pleraque non aſſequutum credat, quàm ita ſe cunctis, qui vnum aliquem in locum ex vniuerſo terrarum orbe congregati de cauſa fidei diſceptaturi venerunt, anteponat, vt aut à ſe ſolo proceſsiſſe, aut ad ſe ſolum perueniſſe Dei verbum perſuaſum habeat.

Obiectio ex Act. 17.

Reſpõſio.

Proſequitur Brẽtius: Scilicet quia in lege Moſi ſcriptũ eſt, difficilia & ambigua referenda eſſe ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: & qui non obedierit imperio ſacerdotis, ex decreto iudicis moriatur: idcircò ſpiritus Conciliorum non ſunt

De loco Deut. 17. Brentij cẽſura.

G 4 pro-

probandi an ſint ex Deo, idcirco oĩa decreta Romani Pōtificis agnoſcenda ſunt ſine vllo vel priuatorum, vel principum iudicio, pro oraculis ſpiritus ſãcti Hic certè iuſtificat Aſotus Concilium Caiphæ &

Reſpōſio.

Annæ, qui filium Dei crucifixerunt. Non iuſtificat vir venerabilis Cōcilium Caiphæ & Annæ, ſed verba legis profert. Impletum aūt fuit eo

Eze. 7.

tempore, quod à Propheta ſcriptum eſt: Peribit lex à ſacerdote: nihil vt mirum ſit, ſi à Caipha quoq; & Anna, quos non rectè neq; ordine ſacerdotium adeptos eſſe conſtat, lex perierit. Quid aūt Brenti, ſi quo tu exemplo ex Euangelica hiſtoria producto tibi places maximè, id

Explicatur locus Deut. 17. Ipſi indicabūt tibi iudicii ueritatem.

cauſam tuam oppugnet maximè? Quid ſi nihil potuit adſerri validius ad eam, quam nos tuemur, ſententiam confirmandam? Quòd ſi vſquã alibi, hîc maximè iuſtificatur in ſermonibus ſuis Deus, vt vincat cùm à vobis impiis iudicatur. quid enim eſt quod vel tu conaris, vel Caluinus, vel Ioannes à Laſco, vel quicunq; tandem alii, qui locũ hũc tanquam Achillem quendam in aciem producunt, ad eam quæ propria eſt Epiſcoporum iuriſdictionem euertendam? quid aliud, quàm vultis oſtendere, falſum eſſe quod dixit Deus de ſacerdotibus Leuitici generis: Ipſi indicabunt tibi iudicii veritatē? Atqui ò mirabile quoddam ac ſtupendum diuinæ ſapientiæ conſilium. Nuſquã illuſtrior apparuit, quàm hîc diuinæ promiſsionis veritas: nuſquam cōuincuntur magis mendacii, quàm hoc loco, qui falſitatis veritatem arguere non verentur. Hîc vel ipſa luce clariùs Deus demōſtrauit, nullam eſſe poſſe tãtam hominum iniuſtitiã, quæ iuſticiã ipſius in gubernatione ſuæ ciuitatis, quæ eſt Eccleſia, quæ promiſsionum ipſius veritatē labefactare queat. quid eſſe potuit Anna & Caipha ſceleratius? quid iniuſtius? & horum tamen ſcelus ac iniuſticiam conuertit Deus in occaſionem gloriæ iuſticiæque ſuæ. Noluit morti adiudicari, niſi per horum ſentẽtias: noluit redemptionis noſtræ beneficium abſoluere, niſi per horũ miniſterium: horum iudicii exitum ad generis humani ſalutem deduxit, ac veram eſſe promiſsionem ſuam declarauit, qua dixit de ſacerdotibus Leuitici generis: qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Nã in hoc etiam quanlibet iniuſto iudicio, fuit nihilominus iudicii veritas. Paradoxon hoc tibi videtur Brenti, quod iniuſtum fuiſſe iudicium, iudicii nihilominus in eo fuiſſe veritatem affirmamus? Sed nihil eſt facto

Iudicij ueritas etiã penes iniuſtos Chriſti iudices Pontifices fuit.

facilius, quàm vt hoc tibi manifeſtiſsimis argumentis demonſtremus. quod iniuſtum fuerit iudicium concedis tu quoque, & clamat hoc res ipſa, iudices fuerunt iniuſtiſsimi: teſtes qui producebantur, falſi: crimina quæ proferebantur falſa. Nam neque populum ſeduxerat chriſtus, neque cenſum dari cæſari prohibuerat, neq; blaſphemauerat, neque de templo demoliendo vel cogitare illi in mentem venerat, & tamē in hoc iniuſto iudicio, per iudices iniuſtiſsimos veritas iudicii indicata, vera ſententia fuit pronunciata. quænam illa? Reus eſt mor-

eſt mortis. Hanc ſententiam à Spiritu ſancto profectam fuiſſe dubium non eſt. Vnde autem iſtud tibi probabimus? Non recipis niſi Scripturas canonicas. Atqui principem inter eas locum tenet Ioannis Euangelium, in quo conſilium illud Pontificum & Phariſæorum de Chriſto comprehendendo deſcribens Euangeliſta, narrat dixiſſe Caipham: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo,& non tota gens pereat. Ac mox ſubdit, Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit. Vides Brenti, quemadmodum hoc ipſo Euangeliſta teſte, non defuit ſacerdotio Leuitico ſpiritus propheticus, ſpiritus ſanctus, ſpiritus veritatis, ad id vſque tempus, quo ſeipſum Chriſtus cruentum ſacrificium offerens Deo patri, ſacerdotio & ſacrificio illi finem impoſuit. Tunc enim primùm ſpiritu prophetico deſtitui cœperunt, cuius rei figura fuit velum templi ſciſſum Chriſto mortuo. Simul teſtata eſt hoc vox Chriſti, dicentis: Ecce dimittetur domus veſtra deſerta. Neque verò dubium eſt, quin ipſe Caiphas verba ſua non intellexerit, eius nihilominus lingua cum Pontifex eſſet, ea proferri Deus voluit, ſicut cymbalum, ſic ille magnum quendam & ſonorum tinnitum ædidit, quem tamen ipſe non ſenſit. Sed expectas, vt hoc tibi demonſtremus, quomodo verè pronunciari potuerit, eum fuiſſe mortis reum, quem conſtat peccatum nullum feciſſe, nec inuentum eſſe dolum in ore eius? Paucis rem accipe. Ex quo tempore primus parens noſter, nihil interdictum Dei reueritus, de vetito ligno guſtauit, factus eſt mortis reus Chriſtus Dei filius. Non quòd ipſe mortem cõmeruerit, qui fuit ipſa innocentia, ſed quòd reatũ & maledictionem peccato primi parentis debitam, quod ad oẽs pertranſiit in condemnationem, in ſe ſuſcepit, vt eam coram Deo expiaret, eadem ac reum ſe pro nobis ipſe conſtituit, vt pœnam ſolueret cui obſtricti eramus. Itaque ſic ipſo volente, poſuit in eo Deus iniquitates omnium noſtrûm. Noſtra fuit maledictio, noſtra fuerunt peccata quæ pertulit ille in corpore ſuo ſuper lignum: quámque pœnam debebamus nos, eam ipſe pro nobis tolerauit: vt ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti fueramus, ſic per vnius ipſius obeditionem iuſti conſtitueremur. Itaque ſicut in Apocalypſi ſcriptum legimus, ab origine mundi, occiſus eſt agnus hic innocens: quin potius præcognitus ante mundi conſtitutionem. Siquidem ab æterno fixum fuit & immobile patris decretum, vt proprio filio ſuo non parceret, ſed pro nobis omnibus eum traderet morte turpiſsima cõdemnandum. Cui decreto ſe filius vltrò ſubmiſit. Oblatus eſt enim, quia ipſe voluit, & factus eſt obediens patri vſque ad mortem, mortem autem crucis. Decretum igitur hoc, quod ante mundi conſtitutionẽ in mẽte fuit, & idea diuinæ præſcientiæ, per legitimos iudices, hoc eſt,

Ioan. 11.
Matt. 23.
Quõ Chriſtus reus mortis dici poſsit.
1. Pet. 2.
Eſai. 53.
1. Pet. 2.
Rom. 5.
Apoc. 13.
1. Pet. 1.
Rom. 8.
Eſai. 53.
Phil. 2.

eſt,per ſacerdotis Leuitici generis pronunciari Deus voluit, & horum iudicio quanlibet impii, quanlibet neſarii fuerint & ſcelerati, ſe tamen Dei filius vltrò ſubiicere dignatus eſt, vt exemplo ſuo doceret,ſuum in cathedra legitima ſedentibus,qualeſcunque tandem hi forent,honorem habendum eſſe. Nec falſum illud fuit quod dixerunt: Nos legem habemus, & ſecundum legem hanc debet mori. Fuit enim reuerà lex illa Dei patris,quam vltrò ſuſcepit filius, vt moreretur pro peccatis noſtris. Quæ lex ex decreto Pontificum cùm cruci Chriſtus affigeretur,fuit conſummata. Quod ipſe confeſſus etiā eſt Chriſtus,cùm pendens in cruce, iamiam inclinato capite ſpiritum traditurus,dixit: Conſummatum eſt. Conſummatum eſt,inquit, fixum illud & immobile Patris decretū: conſummatū eſt quod lex & Prophetæ futurum prædixerunt,iam vmbræ ſublatæ,iā figuræ ſunt impletæ, iā illud ſacrificium vitæ peractum eſt,quo ſolo reconciliari Deo mundus potuit. Neq; moriens hoc ſolùm ita dixit Chriſtus, verùm etiam cùm à mortuis ſurrexiſſet,ac ſe comitem duobus illis in Emaus eunti bus adiunxiſſet, O ſtulti,inquit, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt Prophetæ: Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens à Moſe & omnibus Prophetis,interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Iam ex iis Brenti perſpicis, quàm ſtupendo miraculo ſuam Deus iuſtitiam & veritatem inuiolatam conſeruet in illorum iudiciis, quos ipſe in cathedris ad iudicandum conſtituit, quanlibet hi ſint ab omni iuſtitia veritateque remoti. Simul & illud vides,quòd ipſe nobis tela ſuppeditaueris,quibus rectiſsimè configi poſſes. Quod enim illuſtrius exemplum adferri potuit ad probandum, quòd nulla poſsit eſſe tanta pontificum improbitas,quę impedire queat,quo minùs vera ſit illa Dei promiſsio: Qui indicabunt tibi iudicii veritatem?

Ioan.19. Chriſtus ſecundum legem debebat mori.

Ioan.19. Conſummatum eſt cur in cruce dixerit Chriſtus.

Luc.24.

Obiectio Brentij.

Sed quid ad hæc Brentius? Verborum quibuſdam præſtigiis fumum lectorum oculis offundere conatur: Hic iuſtificat,inquit, Aſotus Concilium Caiphæ & Annæ, ac omnes eos qui iuxta ſententiam illorum filium Dei crucifixerunt: damnat autem Ioſephum & Nicodemum, quòd non conſenſerint in ſententiam Caiphæ, & reliquos omnes,qui impietatem & crudelitatem huius Concilii improbarunt. An non Caiphas erat ſummus ſacerdos? An non concilium erat authoritate Caiphæ, hoc eſt, legitimè, vt Aſotici ſentiunt,congregatum? An non caiphas & concilium definierunt filium Dei blaſphemaſſe, ac reum mortis eſſe? Dicamus igitur iuxta verba legis: Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, (hic tum erat caiphas) ex decreto iudicis moriatur. Moriantur ergo Ioſeph & Nicodemus:

codemus: moriantur Ioannes & Maria: moriantur Apoſtoli omnes? Talibus verborum præſtigiis perſtringit imperitorum animos Brentius. Verùm iam antè diximus, quòd non iuſtificat conſilium Caiphæ & Annæ Petrus à Soto. Nam vt iuſtum fuerit decretum quo reum eſſe mortis Chriſtum pronuntiatum eſt, non propterea iuſtificati ſunt impii iudices, à quibus nihil iure, nihil ordine factum eſſe conſtat, cùm quod ipſi quoque Pilato minimè fuit obſcurum, ex odio & inuidia feciſſent omnia. Sed nihilominus per nefarios hos & ſceleratos operari Deus noſtram ſalutem in medio terræ dignatus eſt: quam pio quidem, ſed humano tamen affectu, quantum in ipſis fuit, Ioſeph, Nicodemus & Apoſtoli cupiebant impeditam. Quo affectu Petrum etiam dixiſſe Chriſto legimus, cùm eum de paſsione, & morte ſua loquentem audiuiſſet: Abſit à te Domine, non erit tibi hoc: conuerſum autem Chriſtum dixiſſe, Vade poſt me Sathana: ſcandalum es mihi, non enim ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Itaque ſicut pius in iis affectus veniam, ſic impius in illis damnationem merebatur ſempiternam. Vtrique arcanum DEI conſilium viſi ſunt ignorare. Nam quòd mors Chriſti tantam eſſet mundo ſalutem allatura, neque Pontificibus, neque diſcipulis fuit ſatis exploratum. Sed ſicut illi ſuum odium erga Chriſtum explere cupientes, eum morti adiudicarunt: ſic ii vicem innocentis dolentes, magno quodam pietatis affectu ſeruatum cupiebant. Atque hic eſt quem in operibus hominum ſpectat Deus. Affectus tuus, inquit Ambroſius, nomen imponit operi tuo: quomodo à te proficiſcitur, ſic æſtimatur. Clariùs autem Bernardus, Non materia, inquit, nec exitus actuum, ſed intentionis propoſitum culpas diſcernit & merita. Sic euenit nonnunquam, vt cùm res vna ſit, intentio tamen diuerſa, facta quoque faciat diuerſa, quod exemplo de Chriſto tradito producto planum facit Auguſtinus. Cùm enim illud attuliſſet ex Paulo, Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Ecce, inquit, Chriſtum tradidit pater, & tradidit Iudas, nunquid non quaſi ſimile factum videtur? Traditor Iudas, traditor eſt & Deus pater. Abſit, inquit. Non dico, ſed Apoſtolus dicit: Qui proprio filiò non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Et pater illum tradidit, & ipſe ſe tradidit. Ait idem Apoſtolus. Qui me dilexit, & tradidit ſemetipſum pro me. Si pater tradidit filium, & tradidit ſeipſum filius, Iudas quid fecit? Facta eſt traditio à patre, facta eſt traditio à filio, facta eſt traditio à Iuda. Vna res facta eſt, ſed quæ res diſcernit patrem tradentem filium, ſeipſum filium tradentem, & Iudam diſcipulum tradentem magiſtrum ſuum? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, fecit autem hoc Iudas in prodi-

Reſpōſio. Alij Iudæo rū piè, alij impiè in Chriſtum patientem affecti.

Matt. 16.

Amb. li. 1. de officijs cap. 30.

Bernard.

Ex affectu noſtro opera & merita æſtimantur.

Rom. 8.

Auguſtin. de Chriſto, quòd aliter atque aliter ſit traditus.

Gal. 2.

prodi-

proditione. Videtis quia non quid faciat homo conſiderandum eſt, ſed quo animo & voluntate faciat. In eodem facto inuenimus Deum patrem, in quo inuenimus Iudam: Patrem benedicimus, Iudam deteſtamur. Quare Patrem benedicimus, Iudam deteſtamur? Benedicimus charitatem, deteſtamur iniquitatem. Quantum enim præſtitum eſt generi humano de tradito Chriſto, nunquid hoc cogitauit Iudas vt traderet? Deus cogitauit ſalutem noſtram qua redempti ſumus: Iudas cogitauit precium quo vendidit Dominum. Filius ipſe cogitauit precium quod dedit pro nobis: Iudas cogitauit precium quod accepit vt venderet. Quod ſi vbi res vna eſt, diuerſa tamen facta cenſentur ex intentione diuerſa, quantò magis vbi res quoque diuerſæ ſunt. Iam igitur intelligis Brenti, quàm ineptè dictum ſit à te, Moriantur Nicodemus, Ioſeph & Apoſtoli? quin moriantur potius crudeles & impii Pontifices illi, qui non ad ſalutem & redemptionem humani generis reſpicientes, verùm vt odio ſuo ſatisfacerent, Chriſtum innocentem Gentibus crucifigendum tradiderunt. Quod autem attinet ad Apoſtolos & diſcipulos Chriſti, ſinant eos abire Pontifices illæſos, vt impleatur ſermo quem dixit Chriſtus, Quia quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam. Nondum enim ita confirmati fuerant, vt ſi grauior aliquis terror ingruiſſet, conſtanter Chriſtum fuerint confeſſuri: cùm qui princeps eorum fuit Petrus, ad vnius ancillæ vocem ipſum negauerit: deinde verò priùs illud impletum oportuit, quod à Propheta ſcriptum eſt, In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in finem orbis terræ verba eorum. Ipſi debebant eſſe teſtes eorum quæ viderant & audierant: per ipſos prædicandum fuit Euangelium hoc omni creaturæ. Poſtremò, potuiſſet exiſtimari, non ſuffeciſſe chriſti mortem ad expianda peccata noſtra, ſi ſub idem tempus diſcipulorum quoque mors acceſsiſſet, quamobrem alii tempori fuerunt reſeruandi, vt ſicut Chriſtus non priùs mortuus eſt, quàm expleuiſſet omnia propter quæ miſſus erat à patre: Sic & ipſi non priùs pro Chriſto ſanguinem ſuum profunderent, quàm expleuiſſent ea propter quæ miſsi fuerant à filio. Nihil igitur morte dignum fecerunt Apoſtoli, quòd in ſententiam Caiphæ non conſenſerunt, quin eorum pius affectus hic remuneratione potius dignus fuit, ſicut impietas Annæ & caiphæ nullum ſupplicii genus non merebatur. Quid autem proferre potuit Petrus à Soto magis aptum & appoſitum ad id quod inſtituerat probandum, quàm locum hunc ex Deuteronomio, quo cuique ſit planiſsimum, non aliunde quàm ex ore ſacerdotis legem eſſe requirendam? Qui cum docuiſſet, quem in lege gradum & reges & populi erga doctrinam tenerent, & quemadmodum principi præſcribitur, vt nouerit ſe diſcipu-

Ioan.17.

Apoſtoli ante Chriſtum mori non debebant.

Pſal.18.

ſcipulum eſſe legis, non doctorem: & à ſacerdotibus Leuitici generis accipere princeps iubetur exemplar legis: Ad eos, inquit, non ad reges aut principes mittit eo loco Deus difficilia omnia & ambigua circa legem definienda. Aſcende, inquit, ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad ſacerdotem Leuitici generis, & iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Vbi & aptiſsimè qui ſit locus non tantùm principum, ſed & populi circa legis doctrinam, oſtenſum eſt. Et facies, inquit, quæcunque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequerisque ſententiam eorum: nec declinabis ad dextram, nec ad ſiniſtram. Hic igitur eſt, inquit, gradus populi, dubia fidei inquirere à legitimis templi miniſtris: eorum doctrinam ſequi, non quòd tam eorum ſapientiæ & pietati inniti debeant, illi enim homines erant, fallere & falli poterant, quàm diuinæ promiſsioni, cui non difficile eſt vera docere ſuos, per quoſcunque demùm miniſtros. Iam ne quid deſit principi, audiamus quid circa ſubditos illi incumbat in doctrina legis: Qui autem, inquit, ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis moriatur homo ille: & auferes malum de Iſrael: cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Hoc igitur reſtat principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere, atque ſeueritate legum, ſententiam eorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat. Hæc ſunt verba Petri à Soto, non aliunde quàm è ſcriptura ſumpta, quæ vel ipſa luce clarior eſt. Verùm hîc videre licet, quàm verum ſit quod à Tertulliano ſcriptum eſt, Quod nihil proficiat congreſsio ſcripturarum aduerſus hæreticos, niſi planè, vt aut ſtomachi quis ineat euerſionem, aut cerebri. Iſta hæreſis, inquit, non recipit quaſdam ſcripturas: & ſi quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionē inſtituti ſui interuertit: & ſi recipit, non recipit integras: & ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas diſpoſitiones commentata, conuertit. Tantum veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantum & corruptor ſtilus. Quid horum non rectè competit in noſtri temporis hæreticos? quorum qui princeps eſt & architectus, nunquid non apertè Iacobi reiicit Epiſtolam, quod ea ſuo dogmati de ſolius fidei iuſtificatione manifeſtè contradicit? Itaque vocat eam ſtramineam, nec in libro ſuo tolerare vult. Sed nec Apocalypſim recipit, nec Eccleſiaſticum, nec Machabæorum, nec alios quoſdam libros, quos habuit ſemper & habet pro canonicis Eccleſia Catholica. Iam verò quas recipit ſcripturas, nónne dum ex bonis Latinis mala facit Germanica, ſuis eas adiectionibus & deprauationibus ad ſui inſtituti diſpoſitionem interuertit?

Soti ſententia de loco Deut. 17.

Tertul. li. de præſcriptionibus aduerſus hæreticos.

Hæreticorũ in ſcripturæ libros arrogãs & impudens iudicium.

Si quas autem integras præſtat, diuerſas expoſitiones commentatur, quod facilè quiuis in hoc ipſo ſcripturæ loco perſpexerit. Nam cùm Deuteronomii librum neque reiicere poſsit, cùm nunquam de eo quin ſit canonicus dubitatum fuerit, neque vel adiectionibus, vel detractionibus verba quæ ex eo citantur, ad inſtitutum ſuum interuertere, quid illi reſtabat aliud, quàm vt diuerſam expoſitionem commẽtaretur, & quæ clara ſunt & perſpicua ſcripturæ verba, tenebras eis offundere conaretur?

Explicatio Brẽtiana loci Deut. 17. Hoc igitur facit explicans hunc in Deuteronomio locum: hoc facit & eius diſcipulus Brentius, quem loquentem audiamus: Quam legem Aſotus ex Deuteronomio citat, partim eſt cæremonialis, partim moralis. Neque enim talis lex eſt, cui κατὰ τὸ ῥητὸν & ſingulas circunſtantias, omnes aliæ reſpublicę ſint obnoxiæ. Et diſertè additur, Quodcunque docuerint te iuxta legem Domini. Iuxta legem, inquit, Domini, non iuxta proprium arbitrium. Nec ſolis ſacerdotibus permittit iudicium, ſed adiungit eis iudicem, qui certè nõ ſemper erat de tribu Leui, vt teſtatur liber Iudicum: nec reges qui ſequuti ſunt iudices ante Babylonicum exilium, ex ea tribu genus ſuum ducebant: vt perſpicuè videas principes quos iſti vocant Laicos, non habere tantùm vocem conſultiuam, verùm etiam definitiuam. Et cùm hæc cæremonialis conſtitutio cogat tam pontificem quàm iudicem intra limites legis Domini, ac definiat eis certam regulam quã ſequantur, dubium non eſt, quin concedat reo grauato libertatem iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Ac ſi quidem perſuaſerit diuina adiutus clementia iudices, vt ſententiam aduerſus legem Dei latam, &c. Quid hoc ad

Reſpõſio. rem faciat quod dicit Brentius, legem hanc partim cæremonialem, partim eſſe moralem, equidem non intelligo, niſi fortè hoc dicere vult, quod magiſter eius dixit Lutherus, Moſen hîc agere non

Lutheri interpretatio ridicula. de verbo aut doctrina vel quæſtionibus fidei, ſed de ſententia publicorum & profanorum criminum. De quibus quin agat hîc Moſes, non repugnamus, ſed legis nomen apud Hebræos latiùs patet, quàm vt de criminibus tantùm intelligi debeat, vt omnes etiam dogmatum controuerſiæ ſub eo comprehendantur. Et ſi ſcriptura per aliam ſcripturam, ſicut iſti volunt, neceſſariò venit explicanda, clara ſunt & apud Aggæum, & apud Malachiam ſcripturæ verba, quibus interrogare legem à ſacerdotibus, & ex eorum ore requirere populus iubetur. Proferant iſti contrà vel vnum ſcripturæ locum, vbi legem ex ore principis requirere iuſſus ſit. Interroga ſacerdotes legem, dixit Aggæus, non interroga principes. Cæterùm vt demus hoc

Agge. 2. Luthero de criminibus hîc agere Moſen, non de doctrina legis, vel ſenſus hoc ipſe communis indicare Luthero potuit, ſi de criminibus

iudi-

iudicium pertinet ad ſacerdotes, multò magis pertinere de lege Dei, cùm præſertim tot ſcripturæ locis, quos iam produximus, manifeſtum id cuiuis eſſe queat, ita vt hæc illius tergiuerſatio planè ſit ridicula. Quòd verò negat Brentius, huic legi omnes alias reſpublicas obnoxias eſſe: ſi dicit de illis, quæ non credunt in Meſſiam, quem venturum Iudæi, nos iam veniſſe credimus, audiri fortaſſe poſſet. Quanquam & apud illas gentes quæ Deum non agnouerunt, ſed eidola coluerunt, alia fuerunt pontificum & ſacerdotum, alia regum & principum officia: quòd illis ſacræ, his profanæ res curæ eſſent. Cæterùm illud pius nemo negabit, quòd Eccleſiæ quædam vmbra fuerit Synagoga. Eſt'ne autē veriſimile, quòd vmbræ illi Deus proſpicere voluerit de ratione, qua ſubortæ de lege quæſtiones & controuerſiæ terminari poſſent: & non pari ſtudio prouidere ſit dignatus Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, quam ita charam habuit, vt eam ſanguine ſuo ſibi mundaret, acceptabilemq́ue faceret? Cùm præſertim apud hanc tanto maior eius rei ſit neceſsitas, quanto difficilius eſt immenſam multitudinem, quæ ex omnibus gentibus, nationibus, linguis, populis conſtat, in vnitate fidei contineri, quàm vnum cognatum populum, qualis ille fuit Hebræorum? Qui cùm in Eſau præfiguratus fuerit, quem Deus odio ſe dicit habuiſſe, noſter contrà in Iacob, quem dilexit, quis eſt qui credere queat, maiori populum illum quem reprobauit poſteà, curæ Deo fuiſſe, quàm hunc quem in locum eius elegit: qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum promiſsionem ex Iſrael prognatus eſſe dicitur? Non ſuſtulit ordinem ex Eccleſia Deus, quem eſſe voluit etiam in Synagoga. Sed adiunxit, ait Brentius, iudicem ſacerdotibus, qui non ſemper erat ex tribu Leui. Fac hoc ita eſſe, cæterùm cognoſcendi iudicandiq́ue poteſtas non fuit niſi penes ſacerdotes Leuitici generis, & iudicem eiuſdem tribus: vt ſi caſu aliquo ex alia tribu iudex adiungeretur, non alio quàm exequutoris munere fungeretur. Quod illa verba clarè videntur indicare: Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur. Sacerdos ſententiam legis explicans imperabat: ſi quis non obtemperaſſet, iudex vt mortis de eo ſupplicium ſumeretur decernebat. Quid potuit magis perſpicuè dici ad diſcrimen inter ſacerdotum & regum officia demonſtrandum? Quid ad hæc Brentius? Videt nullum eſſe tergiuerſationi locum, quærit igitur aliud effugium. Hac enim cæremoniali conſtitutione tam pontificem, quàm iudicem cogi dicit intra limites legis Domini, vt iudicet iuxta legem, non iuxta proprium arbitrium. Quamobrem dubium non eſſe, quin concedat iſta conſtitutio reo grauato libertatem iudicandi & defi-

Rom. 9.

niendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Quid ſi verba illa Brenti (Et docuerint te iuxta legem eius) quibus tu potiſsimùm niti videris, nec in translatione ſeptuaginta, nec in interpretatione Chaldaica, nec in Hebræo textu reperiuntur? quemadmodum à viro doctiſſimo Alberto Piggio legimus animaduerſum. Iam igitur conciderit omnis hæc tua argumentatio. Sed quis

Brentius uult eundē & rei & iudicis perſonam ſuſtinere.

vnquàm audiuit, eundem & rei & iudicis perſonam ſuſtinere debere? Certè ſi res ad hunc modum habet, nemo condemnabitur vnquam, Quis enim erit, qui in ſua ipſius cauſa iudex conſtitutus, condemnare ſeipſum velit? Quorſum autem attinet, aliquem ad iudices remitti, ſi de eorum iudicio reus ipſe poſteà iudicare debet, num iuxta Dei legem, an ſecùs pronunciauerit? Quid opus eſt iſto circuitu? Suo quiſque iudicio potiùs relinquatur, neque fruſtrà vel Epiſcopo, vel principi negotium faceſſat

Ad Regē Apoſtrophe.

Hic non poſſum quin te appellem, Sereniſsime Rex Auguſte. Tibi enim libellum hunc Brentii dicare, coram te capita doctrinæ, quæ tractantur in eo ſe defenſurum iactare, te iudice virum longè ſui diſsimilem, non doctrina magis quàm vitæ ſanctitate conſpicuum Aloyſium Lipomanum Epiſcopum Veronenſem, qui ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legatu apud te agebat, ad diſputandum de illis prouocare veritus non eſt Vergerius. Te igitur appello, atque vt quorſum ſpectent iſtorum hominum conatus, etiam atque etiam diligenter tecum reputes hortor, moneo, oro & obſecro. Nihil enim

Quò ſpectent conatus ſectariorum.

eſt aliud, in quo cura eorum omnis conſumitur, quàm vt ordinem perturbare, vt authoritatem legitimi magiſtratus conuellere queant & labefactare. Erras autem SERENISSIME REX, ſi de ſola pontificia iuriſditione abroganda, ſollicitos eos eſſe putas. Etiam regiam ſublatam cupiunt, vt ſit rerum ſtatus is, quem in hiſtoria Iudicum fuiſſe legimus, vbi ſcribitur iis verbis: In diebus illis non erat

Iudic.17.

Rex in Iſraël, ſed vniuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. In ſumma, hoc volunt, vt quod cuique rectum videtur, id credere, id facere cuiuis liceat. Verbo quidem concedunt illi magiſtratui iudicandi poteſtatem, ſed re ipſa prorſus adimunt, cùm reo grauato libertatem permittunt iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Verbi gratia: Proponatur in comitiis coram Rege, & ampliſsimo ſenatu illius, doctrinæ caput hoc, Solus Deus pater, & nemo alius adorari & in-

Sitne ſolus De' pater adorandus & inuocādus?

uocari debet, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt. Et eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum alium interceſſorem, mediatorem, procuratorem habemus nul-

nullum, præter vnum Dominum Ieſum Chriſtum. Fingamus autem regem de ſenatorum ſuorum conſilio in hanc ſententiam decretum feciſſe. Dogma hoc falſum eſt, ac pridem ab Eccleſia damnatum, cùm ante mille ducentos annos pronunciatum ſit in Concilio Nicæno, Filium eiuſdem eſſe cùm Patre ſubſtantiæ, atque ideò æquè adorandum, æquè inuocandum vt patrem, cùm nihilo ſit patre inferior. Quamobrem qui contrà ſentiunt, eos hæreticos pronunciamus, & iis quæ debentur hæreticis pœnis afficiendos eſſe decernimus. Quid hîc faciendum docet Brentius? quid verò defendit Vergerius? Licere dicunt reo grauato per eiuſmodi ſententiã contra ſe latam, iudicare & definire, quod de cauſa ipſius non ſit iuxta legem Domini pronunciatum, cùm nuſquam ſcriptum ſit in vniuerſa lege tam veteri, quàm noua, quòd filius patri ſit conſubſtantialis, nec nomen hoc in ſcripturis vſquam reperiatur. Confidenter igitur & intrepidè dicet reus Regi & ſenatui: An iuſtum eſt in conſpectu Dei vos potiùs audire, quàm Deum? Oportet obedire Deo magis quàm hominibus. Clara ſunt Dei verba: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Clara ſunt Chriſti verba, Pater maior eſt me, & vos iubetis me contrarium dicere, Pater non eſt maior. Quem hîc oportet audire? Nónne illum de quo patris de cælo vox audita eſt, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, hunc audite? Hunc igitur audiam, nos vos qui non iuxta legem Domini pronunciatis. Ita reus faciet, ſi Brentium & Vergerium audierit, ac ſi minùs viriũ habebit, quàm vt magiſtratus legitimi potẽtiæ reſiſtere valeat: faciet quod Geneuæ Seruetus fecit, occidi ſe potiùs patietur, quàm vt magiſtratus decreto pareat, qui ſicut ſibi videtur, non ſecundum legem Domini pronunciauit. Hæc eſt Brentii doctrina, quam tuendam ſuſcepit Vergerius, plena ſeditionis, plena rebellionis contra legitimã poteſtatem à Deo conſtitutam. Volunt enim, vt de iudicio iudicum iudicare ſubditis & reis liceat, vt ſiquidem decreuerit reus iuſtum eſſe diuinæque legi conſentaneum quod à principe pronunciatum eſt, recipiat: ſi minùs, reiiciat. Hoc eſt, ſi pronunciauerit iuxta voluntatem rei, ſit ratum: ſi contra, ſit irritum. Volunt, vt princeps & ſenatus ex populi, non populus ex principis & ſenatus iudicio voluntateq; pendeat. Dicam vno verbo: Volunt vt ſit anarchia, vt Eccleſiæ abſque Epiſcopis, vt regna ſint abſque regibus, vt credat quiſque, vt faciat quiſque quicquid viſum cuique fuerit. Hunc regni tui ſtatum eſſe vult Vergerius, hæc eſt aduẽtus illius in regnum tuum cauſa: vult vt ſibi quiſque rex, vt ſibi quiſque ſit Epiſcopus, vt in ſua quiſque cauſa ſit iudex. Neque id ſine ſcriptura: Scriptum eſt enim, Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Hic ſtatus perdidit ferè finitimam nobis Germaniam: hoc eodem ſtatu

Act. 5.
Deut. 6.
Ioan. 14.
Matt. 17.
Incõmoda doctrinæ Brẽtij atq; Vergerij.
Apoc. 5.

vult Vergerius vt pereat regnum hoc quoq; tuum, quod ſanctus pater tuus florentiſsimũ tibi reliquit. Et tu ſcelus hoc ferendum in terris tuis putabis? & non auferendum potiùs curabis?

Eraſmi teſtimoniũ de ſectis Lutheri ferociente.

Quanuis aũt oculis multorum teſtatius ſit, quem hoc doctrinæ ſuę genere Germanię ſtatũ iſti reddiderint, nõnulla tamẽ verba viſum eſt hîc adſcribere magni illius viri Eraſmi Roterodami, qui diligentiùs Germaniæ ſtatũ hũc deſcripſit in epiſtola quadã, quam ædidit contra pſeudoeuangelicos, tãto maiore fide dignus, quòd inter eos ipſos vitam degebat, qui ſe maximè iactabant Euangelicos, vt oculatus eorũ teſtis fuerit. Sic aũt ille ſcribit: Excuſſum eſt iugũ humanarũ cõſtitutionũ, ſed vbi ſunt qui ſubmiſerunt ceruicem ſuaui iugo Dñi? Et interim cõſtitutiones humanæ conſtitutionibus humanis, imo parũ humanis mutantur. Titulus modò mutatus eſt, vocãtur eñ verbũ Dei: cęterùm res adeò nihilo eſt mitior, vt complures boni viri præferant vltroneũ exiliũ iſti magnificè decantatæ libertati. Atq; adeò proceres quidã, & anteſignani iſtius factionis cũ nondũ ad Epiſcoporũ dignitatẽ, opes & ditionẽ peruenerint, tamen eiuſmodi ſpecimen de ſe præbent, vt ego me malim in Epiſcoporũ, quàm in horum poteſtatẽ tradere, ſi detur optio. Malimq́; potẽtiſsimi Cęſaris ferre iugũ, q̃ quorundã magiſtratuum Euãgelicorum, quãuis humili ſorte. Sic excutiunt iugum hominum, qui veſtro euangelio ſubmittunt ceruicẽ: magis vereor ne plerique pro graui iugo hominum portent grauius iugum diaboli.

Aliud teſtimonium Eraſmi.

Vides quæ fuerit illius ſententia de magiſtratibus iſtis Euangelicis, quemadmodum eorum intollerabilem quandam tyrannidem & inſolentiam deſcripſerit: quæ tanta eſt, vt etiam ciuilis magiſtratus ab illis metuere ſibi neceſſe habeat, ne ſi quando ſit eis viſum, contra ſe populi ſeditionem concitent. Sed audi quæ ſequuntur. Excuſſa eſt obedientia Epiſcoporum, ſed ita, vt ne prophanis quidem magiſtratibus pareatur. Iuſto Dei iudicio factum eſt, vt qui datis à Deo ſibi ſuarum animarum paſtoribus & Epiſcopis parẽre noluerunt, eorum viciſsim iugum, qui ſubiecti ſunt eis, ferendum eſſe non putent. Audiui ex magiſtratu cuiuſdam ciuitatis, qui ſibi videbatur Euangelicus, cùm diceret, magnam olim ſenatus fuiſſe reuerentiam, populi quoque magnam obedientiam, nunc eo rem recidiſſe, nulla vt ſit ſenatus authoritas, populi verò ſumma licentia. Sic iſti ſuis vident oculis, ac modò non manibus etiam ſuis contrectant, fructus quos nobis tulit hoc Euangelium, neque tamen adduci poſſunt, vt ad officium ſanitatemq́ue redeant. Pergit Eraſmus: Olim Chriſtiani ſub ethnicis principibus quietè viuebant, ſtudioſè cauentes, ne quam ſeditionis occaſionem darent, exhibentes honorem, cui debebatur honor: vectigal, cui vectigal: tributum, cui tributum: hortabantur Chriſto initiatos, vt eidololatris etiam magiſtratibus obtemperent:

pro

pro illorum incolumitate quotidiè Deum orabant: At iſte populus tam Euangelicus, etiam Turcarum principi dicitur eſſe deteſtabilis, quem ait ſeditioni natum. Quos ſubinde tumultus excitat? Quoties quàm leuibus de cauſis procurrit ad arma? ne ſuis quidem Eccleſiaſtis ſatis obtemperans, niſi dicant blanda auribus: profligandi etiam, ſi liberiùs in vitam eorum inuehantur, aut ab opinione diſſentiant. Ecce quorſum res rediit. Cùm iſti qui ſe vocant verbi miniſtros, omne iudicium ac propemodum imperium omne traduxerint ad vulgum, eò tandem ventum eſt, vt iam doctrinæ ſuæ non auditores, ſed iudices habeant eos qui ſunt de vulgo, vt ex illius iudicio pendêre cogantur, nec alia quàm quæ ſunt illi grata prædicare audeant. Non poſſum hic quin commemorem, quid mihi quandoque acciderit. Agebam cum quodam verbi miniſtro, qui quanuis homo fuerit rudis & indoctus, quoniam tamen ex iis libris ad populum conciones habebat, quos ei mercatores & opifices nonnulli ſuppeditauerant, non mediocrem ſibi gratiam & authoritatem apud multitudinem imperitā conciliauerat: ſed volebat is tamen videri Catholicus. Quærebā ex illo, qui fieret, quòd cùm eſſet in tēplo populus, nulla prorſus in eo ſigna pietatis & religionis apparerent, atq; haud aliter, quàm ſi nullis Chriſtianæ fidei myſteriis initiati forēt ita ſe gererent: pleriq; ne caput quidē aperirent, ſi quando ſacroſanctum Chriſti corpus & ſanguis oſtenderetur? Reſpondit ille, ſua culpa nō fieri, ſæpè ſe contra eos hanc ob cauſam è ſuperiore loco in Eccleſia detonaſſe, verū nō proficere quicquā. Sed audiuiſti, inquit, ſermones meos: Dic ſi quid in eis reprehendēdum eſſe putes, facilè me corrigi patiar. Audiui, inquam, ſermonem vnum & alterum. Non reprehendo quæ tunc à te dicta ſunt. Sed cū ſancta nunc ſit hebdomada, qua ſolēt hoīes delicta ſua per confeſsionē ſacerdoti factā expiare, & ad ſacramentū altaris accedere, mirari ſatis nō potui, quòd neq; de pœnitentiæ, neq; de Euchariſtiæ ſacramento mentionem vllam feceris. Tum ille, ſi quid, inquit, illis dicerem, quod in libellis ſuis non haberent, eueſtigiò cuncti ſe proriperent de templo. Ego verò, Tu ergo, inquam, ea de ſuperiore loco prædicas, quę continentur in libris, quos ipſi tibi ſuppeditāt, quorum exemplaria & ipſi domi ſuæ habent, & non ea potius, quæ præſcribit Epiſcopus, qui & ipſe tibi librum miſit, iuxta quem populum inſtitueres? Nunqd non æquius eſſet ab Epiſcopo tuo te doceri, quales tibi ſermones ad populum habendi eſſent, quàm ab aliquo de fece vulgi? Obſtupuit ille miſer, nec habebat quod reſponderet, ac verbi quod ei imprudenti exciderat, vehementer eum pœnituit. Quàm eſt autem res iſta præpoſtera? Doctorem legis ex imperitæ multitudinis iudicio pendêre, ac ad illius nutum ſermones ſuos accōmodare? Sed audiamus adhuc Eraſmum loquentē: Initiò, inquit, tantùm

non erat Deus illis Lutherus, nunc iiſdem prorſus delirat, quòd nouum de Euchariſtia dogma non recipiat. Nouam verò libertatem Euangelicam impunè facere, ſentireque quod cuique libitum eſt, &cæt En quale iudicium eſt imperitæ multitudinis. Principio Lutherum omnia iuxta legem Domini docere iudicauerat. Poſteaquàm exortus eſt Zvuinglius, iā Lutherum ſecùs quàm eſt in lege, Zvuinglium contrà iuxta legem Domini docere maior vulgi pars definit. Hi ſunt iudices, ad quos remittunt principes Brentius & Vergerius, qui aliud hodie, aliud cras pronunciant. Ex horum & non è ſacerdotum ore contra clara & aperta ſcripturarum teſtimonia legem eos requirere iubent.

Profert autem & alias ſcripturas Brentius. Quid pluribus, inquit, opus? cùm Pſalmus dicat: Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quoniam audierunt verba oris tui. Et Chriſtus: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: perſpicuum eſt, quòd vt priuatus priuatam, ita princeps publicam habeat de doctrina religionis poteſtatem iudicandi & decidendi.

Alia Brentij ratiocinatio.
Pſal. 137.
Matt. 10.

Reſpōſio.

Quod eſt hoc per Deū immortalem nouū collectionis genus? An idem eſt Brenti, Confiteri Domino, vel confiteri Chriſtū, quod iudicare vel decidere de doctrina religionis? Idem, inquit Brentius: Nemo enim poteſt ex vera & certa fide, idque periculo omnium rerum ſuarum terrenarum cōfiteri Chriſtum filium Dei, & Euangelium eius coram hominibus, niſi ante cognouerit Chriſtū, & ſtatuerit Euāgelium quod ſequitur, eſſe verum & certū Euangeliū Chriſti.

Alia pars argumēti Brentiani.

Reſpōſio.

Eſt ita Brenti, tenetur quiſq; cognoſcere Chriſtū, tenetur ſtatuere quod ſequitur Euangelium, eſſe verū Euangelium Chriſti: ſed nunquid è ſuo ipſius, & non ex Eccleſiæ totius iudicio? Nunquid priuatus priuatā, princeps publicam debet habere iudicandi poteſtatem? Quid ex hoc ſequetur aliud, quā vt tot ſint fides, quot volūtates, quot hominū iudicia? Poſſem tibi prouinciā oſtendere Brenti, vbi princeps cum paucioribus tuam, reliquus verò populus multo maiore ex parte Philippi doctrinā de quodā religionis capite verā eſſe iudicauit & decidit. Neq; multum res abfuit à ſeditione. Talis eſt doctrina veſtra ad ſeditiones excitandas facta. Atqui Brenti, non tenetur è vulgo quiuis omnem religionis doctrinam, exactè noſſe, multominus de ea iudicare. Simpliciū fides in maiorum fide ſaluatur. Documento nobis eſſe poteſt veteris Teſtamenti populus, cuius maxima pars quantæ fuerit ſimplicitatis, vel Phariſæorum illa verba planum faciunt, Turba hæc quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Atqui ex hac turba multi ſaluati ſunt: ex Phariſæis illius temporis vix quiſquam. Ex hac turba ſibi CHRISTVS elegit Apoſtolos, rudes piſcatores: ex Phariſæis ad munus Apoſtolicum ex duodecim adſciuit neminem.

Non eſt neceſſe quoſuis noſſe oīa de religione.
Ioan. 7.

nem. Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confunderet ſapientes. Tu verò Brenti, vis tuos omnes eſſe ſapientes, vis eſſe doctores, vis eſſe iudices, & deciſores? Sed audi quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Melior eſt, inquit, fidelis ignorantia, quàm temeraria ſcientia. Scientia enim inflat, charitas ædificat. Surgunt indocti (dicit idem alio loco) & rapiunt cælum, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine. Ante quem etiam Irenæus, Melius eſt, inquit, nihil omnino ſcientem quempiam credere Deo, & perſeuerare in eius dilectione, quæ hominem viuificat: nec aliud inquirere ad ſcientiam, niſi Ieſum Chriſtum filium Dei, qui pro nobis crucifixus eſt, quàm per ſermones & multiloquium in impietatem cadere. Fides tua te ſaluum fecit, dicit Chriſtus, non exercitatio ſcripturarum. Habet, inquit Hilarius, non tam veniam quàm præmium, ignorare quod credas, quia maximum fidei ſtipendium eſt, ſperare quæ neſcias. Tantum abeſt vt ii præſtantes doctrina viri, iudicandi decidendíque poteſtatem de cauſa fidei vulgo tribuendam eſſe putauerint, vt eius etiam ignorantiã non venia modò, verumetiam præmio dignam iudicauerint. Non enim habet neceſſe quiuis de vulgo noſſe omnia myſteria fidei: charitatem habere illi neceſſarium eſt, quæ etiam abſque literis diſcitur, ſicut apud Clementem presbyterum Alexandrinum legimus. Itaque ſi ſciat is qui de vulgo eſt, Dominicam orationem, Angelicam ſalutationem, Symbolum, Decalogum, & nonnihil prætereà de ſacramentis, baptiſmi præſertim, pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, alia eum noſſe myſteria de neceſsitate ſalutis non eſt. Turbam enim, ſicut rectè dicit Auguſtinus, non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſsimam facit. Ex qua ſi quis etiam ea quæ iam commemorauimus, non exactè nouerit omnia, modò ſciat & credat Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã, iam confeſſus eſt Chriſtum, & cõfitebitur eum viciſsim Chriſtus corã patre ſuo, qui in cœlis eſt. Nam ſicut alia omnia, ſic & hoc præclarè dictum eſt ab Auguſtino: Si propter eos ſolos Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt, quæ ad fidem pertinent, diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus: plures enim ſunt qui non poſſunt. Quare nihil dubitandum eſt, quin ſimplices in fide maiorum ſaluentur. Quod etiam figuratum eſſe docet Gregorius in eo, quod ſcribitur in libro Iob, Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos. Aſinæ quoſdam ſignificant ſimpliciter viuentes: quæ rectè paſci iuxta bones dicantur, quia mentes ſimplicium, etiam cum alta capere non poſſunt, eò magis vicinæ ſunt, quò & fraterna bona ſua

Aug. de uerbis Apoſtoli ſermo 20.

1. Cor. 8.

Idem lib. 3. confeſſionũ cap. 8.

Irenę. lib. 2. cap. 45.

Luc. 8.

Hilari⁹ li. 8. de Trinitate.

Credendi ſimplicitas à uulgo requirenda.

Clem. li. 3. pædagogi cap. 11.

Quæ ſint ſimplicib⁹ de Religione ſcitu magis neceſſaria.

Auguſt. cõtra epiſtolã Manichæi quam uocãt fundamentum cap. 4.

Idẽ epiſt. 102. ad Euodium.

Grego. li. 1. cap. 25. moraliũ.

per

inquit, adolere incenſum, quia iuſtus ſum. Sed mane intra tuos terminos. Alii ſunt termini regni, alii termini ſacerdotii. Ille quidem ea quæ ſunt in terris ſortitus erat adminiſtranda, cæterùm ſacerdotii ius è ſupernis deſcendit. Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hîc ſunt, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia. Mihi cùm dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm videris ſacerdotem indignum, ne traducas ſacerdotium: non enim oportet damnare res, ſed eum qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus. Nec crimen eſt ſacerdotii, ſed malum animi. Et tu igitur ne ſacerdotium vituperes, ſed ſacerdotem malè re bona vtentem. Etenim ſi quis tecum diſputet, dicatque, vidiſti illum Chriſtianum? reſpondeto, At ego non de perſonis, ſed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti ſunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? non tamen artem vitupero, ſed malè vtentem arte. Quot nautæ malè rexerunt nauigia? verùm non ars nauigandi mala eſt, ſed illorum animus. Si Chriſtianus fuerit improbus, ne incuſes profeſſionem & ſacerdotium, ſed re bona vtentem malè. Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, ſacerdos autem maculas peccatorum. Ille bellum gerit cum Barbaris, mihi bellum eſt aduerſus dæmones. Maior hic principatus. Propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis. Et vbique in veteri ſcriptura ſacerdotes vngebant reges. Verùm rex ille ſua tranſiliens ſepta, modumque regni transgreſſus, conatus eſt aliquid addere, atque ingreſſus eſt templum, cum authoritate incenſum adolere volens. Quid igitur ſacerdos? Non licet tibi Ozia, adolere incenſum. Vide libertatem, vide mentem ſeruire neſciam, vide linguam cælos attingentem. Non licet tibi rex adolere incenſum. Non eſt fas venire in ſancta ſanctorum: tranſcendis ſepta tua, quæris tibi non conceſſa, eoque quæ accepiſti perdes. Non licet tibi adolere incenſum, ſed ſacerdotibus iſtud datum eſt. Non tuum eſt hoc, ſed meum. Num mihi tuam vſurpaui purpuram? ne vſurpes meum ſacerdotium. Vides quemadmodum non aliud Petrus à Soto dixerit, quàm quod à Chryſoſtomo dictum audis. Sic enim Petrus loquitur: Huius rei exemplum in Ozia rege ſcriptura nobis oſtendit. Legimus enim eum lepra grauiſsima percuſſum, non quòd quicquam detraheret diuino cultui, ſed quòd potiùs nimio pietatis zelo, ſacerdotum munus præoccuparet, velletque incenſum offerre, quem magis decebat expectare, vt pro eo ſacerdotes offerrent. Sed & exemplum Ozæ deterrere debet eò vehementiùs, quò ſimplicius ille, & præter omnem temeritatem, manum admouere vt arcam Dei

Diſtinguendum inter vitia & ordinē, perſonā & officium ſacerdotum.

Aliud officiū Regis, aliud ſacerdotis.

Exemplū Oziæ. 2. Par. 26.

Alterū exemplum Ozæ. 2. Reg. 6.

Dei iam iam ſe inclinantem ad ruinam teneret, credidit ſibi licere, ſed tamen occiſus eſt à Domino, qui docere hoc exemplo voluit, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt transgrediatur terminum ſuum. Quod dixerat Chryſoſtomus: Mane intra tuos terminos, non licet tibi adolere incenſum, tranſcendis ſepta tua: hoc dixit Petrus à Soto, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt transgrediatur terminum ſuum. Intereà tamen grauiter à Brentio redarguitur. Quam tandem ob cauſam? Quia non cogitauit de verò diſcrimine vocationum. Arguit eum impudentiæ & mendacii, quòd dixerit, nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe. Quid autem dicturus es, Brenti, de Dionyſio Areopagita, qui maius etiam quiddã auſus eſt dicere? Sic enim loquitur: Quid enim inconueniens Ozias faciebat Deo incenſum offerens? Quid autem Saul ſacrificans? quid violenti nimium dæmones, cùm Ieſum Dei filium veriſsimè prædicarent? Sed profectò à Theologia omnis alienus interdicitur Epiſcopus: vnuſquiſque enim miniſterii ſui ordinem ſeruare debebit. Plus aliquid à Dionyſio dictum eſt, quàm à Petro. Nam non modò nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe, ſed nec inconueniens quidem aliquid feciſſe narrat. Num & hunc impudenter & mendaciter ſcribere dices? Veriſsimè Brenti, Petrus à Soto negat Oziam diuino cultui quicquam detraxiſſe. Veriſsimè & ante eum Dionyſius negat eum inconueniens aliquid feciſſe. Nam ſi rem ipſam ſpectes, nihil diuino cultui detractum, nihil eſt inconueniens factum, in perſona peccatum eſt, non in re. Feciſſet hoc ſacerdos aut Epiſcopus, quandoquidem officio ſuo functus eſſet, gratum Deo munus præſtitiſſet. Quoniam verò fecit rex, præter, vel contra potiùs vocationem ſuam, ideò pœnas debitas luit, quòd ordinem ſui miniſterii non ſeruauit. Sed malo vt Baſilium te docentẽ audias. Poteſt, inquit, fieri vt ſit aliquid propria ſua ratione & voluntas Dei & bonum: quando verò præter perſonæ vel temporis rationem vſurpatur, iam Deo acceptum non ſit. Vt exempli gratia: Voluntas Dei erat, & bonũ erat incenſum offerre Deo, verùm acceptum illi non erat, cùm fieret à Dathan & Abiron. Vides Brẽti, quàm nullam cauſam habueris, cur tã acerbis conuiciis in virum pietate præſtantem debacchareris? Sed quid faceret aliud progenies viperarum? Falſum eſt autem, quòd non rectè regis hoc exemplum accommodari dicis ad eos qui cognoſcunt de doctrina: quodq̃ue aſſeris cognoſcere doctrinam veræ religionis, & iudicare in controuerſia de variis ſententiis partium in doctrina verbi Dei, non eſt ſolius familiæ Aaronis, ſed cuiuſuis pii hominis in populo Dei, ac præcipuè regum & principum: illius quidem vt priuati, horum autem vt publici magiſtratus. Profer quæſo vel vnum ſcripturæ locum Brenti, vbi ex regis ore legem requirere Deus iuſſerit. Sicut nos ex Malachia, ex Aggæo, ex Deuteronomio teſtimonia produximus,

Dionyſ. in epiſt. 8. ad Demophilum.

Baſil. in regulis contractioribus regula 276.

Neq; ſcripturis neque praxi Eccleſiæ conſentaneum eſt, principes de doctrina cognoſcere.

mus, quibus docuimus,ſacerdotes interrogandos eſſe legem: ad ſacerdotes referendum eſſe, ſi quid fuerit difficile & ambiguum: herbã tibi non inuiti dabimus. Non ſcriptura modò, verùm & Eccleſię totius praxis iam indè ab Apoſtolorum temporibus ad hæc vſque noſtra, huic tuæ ſentẽtiæ reclamat, ſicut ſuo loco demonſtrabimus. Quamobrẽ nõ minùs peccat princeps cũ cognoſcit doctrinã veræ religiõis, & iudicat in cõtrouerſia de variis ſentẽtiis partiũ in doctrina verbi Dei, quàm cùm vſurpat ſibi officium adolendi thymiamatis. Quòd ſi verò tantum hoc peccatum eſt in principe, quanto maius eſt flagitium in priuato? Fides noſtra Brenti, nõ eſt huius aut illius prouinciæ, multominus huius aut illius priuati hominis, ſed vocatur, & eſt Catholica: verùm apud vos, aut ſuam quiſque priuatam & ſolitariam fidem habet, aut ita credit, ſicut princeps iuſſerit.

Pergit docere Brentius, quòd etiam priuatum hominem de doctrina religiõis iudicare fas eſt: Lex, inquit, Moſis armat manus cuiuſuis etiam priuati hominis, aduerſus eum qui ſuadet eidololatriam ſectandam. Si tibi inquit, voluerit perſuadere frater tuus clàm, dicens, Eamus, & ſeruiamus diis alienis, quos ignoras tu & patres tui: non acquieſcas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum: ſed STATIM INTERFICIES. Sit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. Qui iubet quemuis etiam priuatum hominem in eccleſia populi Dei tam ſeueriter animaduertere in ſuaſorẽ eidololatrię, an non eàdem ſeueritate exigit, vt de eidololatria iudicet, ac alienos deos à vero Deo diligẽter diſcernat? Quòd ſi maiores noſtri exercuiſſent ſeueritatem huius legis aduerſum eos, qui primi deſerta doctrina prophetica & Apoſtolica, introduxerunt in Eccleſiam filii Dei noua, & aliena ſacra, quæ ignorauerunt patres noſtri, nouas & impias ſectas monaſticas, quas deteſtatur verbum Dei, nouã & Ariſtotelicam doctrinam religiõis, quam abominatur Euangelium Chriſti, non dubitamus quin rectius ſeſe haberent res Chriſtianorum, & tranquillior eſſet Eccleſia filii Dei. quid aũtem Brenti, ſi non modò priuatus aliquis ex vulgo, verùm & tu, qui tibi præ cæteris catus & prudens eſſe videris, eidololatriam eſſe iudices, qui eſt ipſiſsimus Dei cultus? Nũc audi qui ſint hi alieni, quos prohibet ſequi ſcriptura Audi aũt non me, qui mihi nullã authoritatẽ arrogo, ſed eos, qui vixerunt ante mille ducentos propè annos, in quibus Dei ſpiritum loquutum eſſe perſuaſum habemus. Ac primo loco virum illũ excellenti pietate doctrinaq́ue, ac ſingulari quadam perſuadendi vi prædit um Vincentium Lirinenſem. Vetus, inquit, Teſtamentum allegorico ſermone deos alienos appellare conſueuit noua dogmata, eò ꝙ ſcilicet ita ab hęreticis ipſorũ opiniones ſicut à gentilibus dii ſui obſeruentur. In quã ſententiã etiam ſcribit æqualis eius Augu-

Brentius probare conatur, priuato fas eſſe de doctrina iudicare.

Deut. 13.

Reſpõſio.

Vincent. Lirinen.

Hereſes et errores idola ac dij alieni.

 ſti-

ſtinus. Eſt, inquit, alius deterior & inferior cultus ſimulachrorũ, quo phãtaſmata ſua colunt, & quicquid animo errante, cũ ſuperbia vel tumore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obſeruant. De cuius generis phantaſmatibus illũ etiã Ioſue locum exponit: Auferte deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dñm Deũ veſtrũ. Itidem & Hieronymus explicãs illud Oſeæ, Argentum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola vt interirent. Sed & illum locum enarrans, Repleta eſt terra idôlis, opera manuum ſuarum adorauerunt, & incuruauit ſe homo, & humiliatus eſt vir: idôla interpretatur dogmata veritati contraria. Et iterum alio loco: Non ea tantùm quæ manu fiunt artificis, de quibus ſcriptum eſt: Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. rectè vocari dicit idôla, verùm etiam hæreticorum peruerſam doctrinam, quæ quodcunque ſimulauerit, vertit in idôlum, & pro Chriſto facit adorari Antichriſtum.

Ioſue. 23. Auguſtin. Quæſt. 29. ſuper Ioſue. Hieron. in Oſeæ 8. Idem in Eſai. 2. Hieron. in Zachariæ cap. 13.

Hæretici dogmata ſua uelut idola adorãda proponunt.

Aduerſus vos igitur Brenti, lex iſta Moſi manus cuiuſuis armat: vos enim eſtis qui dogmata veſtra noua imperitæ multitudini colenda, & adoranda tanquam idôla quædam proponitis. Dicit Lutherus: Quod ego doceo, Dei verbum eſt, & purum Euangelium: ſtatim ſectatores eius adorant & incuruatur coram idôlo. Dicunt idem Zuinglius & Caluinus, dicunt Anabaptiſtæ, dicũt Seruetus & Campanus, dicunt alii nõnulli hæretici: proferunt examina ſcripturarum in prauũ ſenſum detortarum: mox hominis, vel diaboli potiùs per hominem loquentis verbum pro Dei verbo, proque Chriſti Euangelio miſeri homines amplectuntur, & adorant, & coram idolis incuruantur. Horrenda hæc eſt idololatria Brenti, contra quam lex Moſi meritò manus armat omnium. Quid enim ex eo conſequitur aliud, quàm cum vnaquęque ſecta ſuum verbum, verbum Dei eſſe iactet, vt miſeri mortales, qui ſeducuntur ab iſtis, tot deos habeant, quot ſunt hæreſiarchæ? Sed audi quemadmodum hunc locum tractet Vincentius: Scribit, inquit, in Deuteronomio beatus Moſes, Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut ſomnium ſe quis vidiſſe dicat: id eſt, magiſter in Eccleſia conſtitutus, quem diſcipuli, vel auditores ſui ex aliqua reuelatione docere arbitrantur: & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos, quos ignoras, vt ſeruiamus eis: Qui ſunt dii alieni, niſi errores extranei? quos ignorabas, id eſt, noui & inauditi: & ſeruiamus eis, id eſt, credamus eis, ſequamur eos. Quid ad extremum? Non audias inquit, verba prophetæ illius. Vos notat hæc lex Brenti, vos non audiri iubet, de vobis hoc ſtatui præcipit, quod tu maioribus literis ſcribi feciſti. quod ſi factum fuiſſet anno ab hinc quadrageſimo ferè, quando primùm deſerta doctrina Prophetica & Apoſtolica, introduxiſtis in Eccleſiam filii Dei noua & aliena ſacra,

Vincent. Lirinen.

quæ

Quas hæreſes ex antiquis illis ſectarij reſuſcitarint

quæ ignorauerunt Patres noſtri, nouas & impias ſectas Aërii, Manichæi, Iouiniani, Vigilantii, Berengarii, Iconomachorum, Petrobruſſianorum, Henricianorum, Valdenſium, Vvicleffi, & aliorum pridē damnatorum hæreticorum, quas deteſtatur verbum Dei, quas execrata ſemper eſt Eccleſia Dei, nouam & hæreticam doctrinam religionis, quam abominatur Euangelium Chriſti, ſi ſtatim initiò qui cum poteſtate verſabantur exercuiſſent ſeueritatem huius legis aduerſus vos, nec impia veſtra dogmata radices in multorum animis agere permiſiſſent, non dubitamus, quin ſe rectiùs haberent res Chriſtianorum, & tranquillior eſſet Eccleſia filii Dei. Certè nunquam in magnas iſtas calamitates incidiſſet Germania, quas tantas tulit ex iſtis ſectis veſtris tam diſſectis, vt ſi cum numeroſiſsimo exercitu Turcarum tyrannus eam peragraſſet, maiores inferre non potuiſſet. Nam non corpora modò miſerorum hominum vos occidiſtis, verū & innumerabiles animas gehennæ ſempiternis incendiis tradidiſtis. Sed ad inſtitutum.

Plus calamitatis illatum Germaniæ ab hæreticis, quàm inferre Turcæ potuiſſent.

Argumentatio ex lege Deut. 11.

Reſpōſio.

Obiectio ab exēplis veteris legis.

Profert legem Brētius ex Deuteronomio: Docete, inquit lex, filios veſtros, vt illa, videlicet legis verba, meditentur. Verùm quid ad rem? Monemus & nos patres familiâs, vt ſuos pueros doceant Orationem Dominicam, Salutationē Angelicam, Symbolū, Decalogum, quæ ſi quis eos non docuerit, graui reprehenſione dignus cenſetur. Num aūt ideò datur eis facultas de doctrina religionis iudicandi? Nihil igitur aliud hactenus, quàm quod prouerbio dici ſolet, extra chorum ſaltauit Brentius. Nunc tandem aliquid ad rem velle dicere videtur. Proponit enim nobis Dauidis, Salomonnis, Ezechiæ, Ioſaphat, Ioſiæ regum exempla. Liceret nobis ad ea reſpondere quod in decretis canonicis legimus. Miracula & maximè veteris Teſtamenti ſunt admiranda, non ad exemplum noſtrę actionis trahenda. Poſſemus & illud dicere quod à Gregorio Nazanzeno ſcriptum eſt: Non cōtinuò legē Eccleſiis dari, ſi ſemel aliquando, aut rarò aliquid tale factum eſt: quodque diſcipulus eius ſcripſit Hieronymus: Priuilegia paucorum, non faciunt legem communem. Sed priùs facta ſingulorum excutiamus, & nùm aliquid ad rem faciant, qua de agitur, videamus. Quantus, inquit, iſte Dauid in docenda pietate & conſtituendis ſacris? At nos exemplum eius rei nobis oſtendi cupiebamus, vbi iudicaſſet Dauid de doctrina religionis. Docuit pietatem Dauid, nunquid in Eccleſia publicè? Profer ſcripturam, vbi doctoris officio ſit functus in Eccleſia. Scripſit Pſalmos aliquot, ſi quid Athanaſio credimus, quinque tantùm. Quid ni ſcriberet? Ne nunc quidem regi prohibetur, aut principi, quò minus aut rythmos, aut Pſalmos, aut carmina ſcribat, quibus Dei laudes celebret. Scribimus indocti, doctique poëmata paſsim. Scripſit Iuſtinus philoſophus, qui nullo ſacerdotio fun-

2. Queſt. 7. Petr⁹ & Daniel.

Nazan. in ſermone in ſancta luminaria Epiphaniorum.

Hieron. in 1. ca. Ionæ.

De exēplo Dauidis.

Athan. in Synopſi diuinæ ſcripturæ.

Laudi uertendū principibus ſtudium ſacra ſcribendi & inſtituendi.

Iuſti. Phil.

functus legitur, præclara volumina, quibus fidem Chriſti contra Gen-
Apolloni' tes tutatus eſt. Scripſit & Apollonius vrbis Romanæ Senator. Scri-
Minutius. pſit Minutius cauſidicus quidam Romæ. Scripſerunt & alii multi,
Hieron. de viris illuſtribus. quos enumerat Hieronymus. Nemo eſt qui non laudi hoc illis poti-
ùs, quàm vitio tribuendum exiſtimet. Mittamus veteres, noſtro quo-
que ſæculo ſcripſit Henricus rex Angliæ contra veſtrum idolum Iſle-
Henricus rex Angliæ. bienſe, & egregiè doctrinam Eccleſiæ de ſacramentis tutatus eſt. Nùm
quis factum hoc illius reprehenſione dignum iudicauit? Ipſa quoque
ſedes Apoſtolica tantum abeſt vt reprehenderet, vt etiam elogium illi
defenſoris fidei tribueret. Vtinam autem is qualis cœparat vſque ad fi-
nem perſeueraſſet: neque dum ſe caput Eccleſię conſtituit Anglicanę,
ab orbe ſe Chriſtiano præcidiſſet, certè laude ſibi debita non caruiſ-
Albertus pius. ſet. Fecit idem & Albertus pius Carporum princeps: fecit & ille
Ciceronis diligens imitator Chriſtophorus Longolius, homo priua-
Chriſtop. Longoli'. tus, neque ſacris vllis initiatus, vt intereà ſilentio prætercam & alios
Pici Mirandul. multos, & Picos illos Mirandulanos comites, viros excellenti do-
ctrina præditos: Nemo eſt qui ſtudium hoc illorum non eſſe putet
laudibus efferendum. Quamobrem & ſanctum Dauid laudamus,
quòd ſpiritu Dei plenus Pſalmos conſcripſerit, quibus Dei laudes
celebraret, & homines ad pietatem inuitaret. Ac quò minùs id faciant
illius exemplo alii quoque reges, & principes, quibus dona ſua ſpi-
ritus ſanctus impartiri dignatus eſt, non prohibemus. Quod autem
dicis eum ſacra conſtituiſſe, nunquid talia conſtituit qualia vos? Nun-
quid abiecit vetera, noua fecit omnia? Nunquid ſibi ſacerdotale mu-
nus aliquod vſurpauit? Nihil tale loquitur de eo ſcriptura. Quin ſi
quid tale fęciſſet, Oziæ & Ozę pœnam non effugiſſet. Verùm dicit
ſcriptura eum conſtituiſſe quater mille ianitores, & totidem pſaltes
1. Par. 23. canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum. Pium opus
& laude dignum. Fecit etiam hoc ſanctus pater tuus, Sereniſsime
Pietas patris & auiæ regis Poloniæ Sigiſmundi. Rex, non ita pridem in Chriſto defunctus: Aedificauit ſacellum,
quod facere Dauid prohibitus eſt, egregio quodam opere, magnoque
ſumptu: inſtituit in eo pſaltes, qui Deo laudes decantarent: dotauit
etiam non paucos Eccleſiæ miniſtros, qui quotidie ſacrum illud
peragerent: quo fit eius rei memoria potiſsimùm, quemadmo-
dum angelus Gabriel pariturам virginem, ex qua mundi ſalus na-
ſceretur, annunciauit. Facit idem & auia tua Alberti Romano-
rum Hungariæ & Bohemiæ regis filia, ſoror regis, vxor regis, ma-
ter quatuor regum: inſtituit & ipſa pſaltes, qui ſingulis diebus of-
ficium de paſsione Dominica decantarent, & ſacrum, in quo po-
tiſsimùm eius fit commemoratio, peragerent. Fecerunt & alii ma-
iores tui, quos enumerare nunc neceſſe non eſt. Fecerunt autem
ſumma cum laude pietatis & religionis. Sed nunquid ſimilia ſacra
conſti-

conſ[illegible] ſ[illegible]ntius? nihil [illegible] Q[illegible]a quæ ſu[illegible] ſ[illegible] au[illegible]ore [illegible]o, [illegible]t [illegible]tur [illegible]n- [illegible] ad eos [illegible] vidri [illegible] Sic [illegible] c, v[illegible] de doctri[illegible] D[illegible]id [illegible] quin i[illegible]d p[illegible] [illegible] [illegible]ſum[illegible]

[illegible] P[illegible]r- [illegible] p[illegible] I[illegible], [illegible], [illegible] Re- gum, nec in P[illegible] [illegible] ſc[illegible] gitur in libro [illegible] de [illegible] bus ſuis Benhail, & Obdiam, & [illegible], & [illegible], & Mi- cheam, vt docerent [illegible] ciuitatibus [illegible] [illegible] iam, Nathaniam, & [illegible], & Ioram [illegible], doc[illegible] in Iuda, [illegible] ipſe [illegible] [illegible] [illegible] is [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tu vis [illegible] S[illegible] eodem libro: Co[illegible] [illegible]tas, & [illegible] familiar[illegible] & [illegible] D[illegible] [illegible] O [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bu[illegible] de v[illegible] cerdot[illegible] mariam [illegible] D[illegible] inus, qu[illegible] [illegible]

Bren

[illegible] ad Deum [illegible] Deum [illegible] nunq [illegible] hoc loco [illegible] iam habeas [illegible] Verum [illegible] piorum [illegible] quos etiam [illegible] que sunt ad Deum [illegible] cōſ[illegible] lege de m[illegible] [illegible] Catho[illegible] Epiſcopi [illegible]

[illegible]

ad C... [illegible]

[illegible]

ieſta[illegible] alio-
[illegible] tamen [illegible]
D[illegible] Dei [illegible]
[illegible] tur, o[illegible]
[illegible] de [illegible]
ſtratum eſt [illegible]
[illegible]

[illegible]

puli mediatorem apud Deum effici. Qui & Baſilium vocat mediatorem inter Deum & hominem. Quem præceptorem ſuum ſequutus Hieronymus, vocat ſacerdotem Dei ſequeſtrum & hominum. Et æqualis horum Ambroſius Ieſum alloquens: Quoniam, inquit, me peccatorem, inter te, & eundem populum medium eſſe voluiſti, licet in me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ non recuſes: nec per me indignum famulum tuum, eorum ſalutis pereat pretium, pro quibus victima factus, ſalutaris dignatus es eſſe redemptio. Ad eundem modum Ioannes quoque Chryſoſtomus, medium ſtare dicit ſacerdotem inter DEVM & humanam naturam, illinc venientia beneficia ad nos deferentem, & noſtras petitiones illuc perferentem, Dominum iratum vtrique naturæ reconciliantem, & nos, qui offendimus, ex illius manibus eripientem. Vides quid iſte ſacerdoti tribuat? Sed audi quid alio loco dicat: Sacerdotem enim ait, pro vniuerſo orbe legatum intercedere, deprecatoremque eſſe apud Deum, vt hominum omnium non viuentium modò, ſed etiam mortuorum peccatis propitius fiat. Itaque quaſi mundus vniuerſus illi concreditus, atque omnium ſit pater, ſic ipſum ad Deum accedere. Ac paulò pòſt: Cùm autem ille & ſpiritum ſanctum inuocauerit, ſacrificiumque illud horrore ac reuerentia pleniſsimum perfecerit, communi omnium Domino manibus aſsiduè pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Per id tempus, & angeli ſacerdoti aſsident, & cæleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Et qui fuit iis omnibus vetuſtior Anacletus, quartus à Petro Pontifex Romanus: Sicut, inquit, ipſe filius Dei mediator fuit Dei & hominum, ita & vos eius vice in Eccleſia eſtis conſtituti, vt inter Deum & homines legatione fungamini. Hæc ille, ſcribens ad Epiſcopos per diuerſas regiones conſtitutos. Et qui fuit ſucceſſor eius Celeſtinus: Cùm, inquit, ſanctarum plebium præſules mandata ſibi legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecum ingemiſcente Eccleſia, poſtulant & precantur, vt infidelibus donetur fides. Gregorius quoque Magnus ſucceſſor huius: Quid Antiſtes, inquit, ad Dominum, niſi pro delictis interceſſor quidam eligitur? Vides quemadmodum ii omnes & mediatores, & reconciliatores, & ſacerdotes, ac legatos & interceſſores vocant eos, quos vos nihil aliud eſſe vultis, quàm Eccleſiæ miniſtros. Nùm & hos tu Sorbonicos & Aſoticos prælatos eſſe dices?

Hieron. in Malachia ca. 2. *Ambroſ. in oratione priore præparatoria ad Miſſam.* *Chryſoſt. de verbis Eſaiæ homil. 5.* *Ibidem li. 6. de ſacerdotio.* *Anacletus Pont.* *Celeſtin. epiſt. 1. cap. 11.* *Greg. lib. 1. epi. 24.*

Neque tamen vel horum, vel poſteriorum quiſquam qui vulgò vo-

Scholaſtici non tribuunt ſacerdotibus quod uni Chriſto ferri debet acceptum.

2. Cor. 5.

gò vocantur Scholaſtici, tribuit hoc vnquàm Eccleſiæ miniſtris, quod proprium eſt filii Dei munus, vt eos ad eundem modum legatos, mediatores, interceſſores, reconciliatores eſſe diceret, quemadmodum ipſi Chriſto vero Dei filio hæc omnia competunt: Nihil enim aliud eis tribuunt, quàm quod à Paulo tribuitur: Deus, inquit ille, nos reconciliauit per Chriſtum, & dedit nobis miniſterium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Quid autem dixit aliud Apoſtolus, quàm quod anteà dixerat ipſe Chriſtus? Pax, inquit, vobis. Sicut me miſit pater, & ego mitto vos. Quam autem ad rem pater miſit filium, niſi vt inter Deum & homines pacem faceret? Ad hanc ipſam rem ſuos quoque filius miſit in vniuerſum orbem ſacerdotes & Epiſcopos, vt eorum miniſterio reconciliarentur Deo: ſi qui ſe ab illo diſiunxiſſent, peccatiſque ſuis eum offendiſſent. Quod ergo dixit Chriſtus, Miſit me pater, idem eſt cum eo, quod dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Quod verò ſubiungit, Ita & ego mitto vos, idem eſt cum eo quod idem dicit Apoſtolus: Poſuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Chriſto legatione fungimur: &, Obſecramus pro Chriſto: reconciliamini Deo. Quamobrem non contentus ſemel dicere, dixit repetita vice, Pax vobis, vt indicaret ſe & pacem illis feciſſe, & pacem per illos mittere nobis.

Ioan. 20.

Aliter atq; aliter Chriſto & ſacerdotibus cõpetunt hæc nomina ſacerdotis, mediatoris, legati, recõciliatoris.

Vides igitur qua ratione dicatur Sacerdos, Mediator, Legatus, Reconciliator Chriſtus Dei filius, qua rurſus ratione eadem omnia miniſtris Eccleſiæ ſacerdotibus tribuat. Chriſtus hæc omnia eſt virtute ſua, qui per ſanguinem ſuum reconciliauit nos Deo patri. In homine ſacerdote nihil eſt præter miniſterium, quo quidem fungitur is primùm, cùm annunciat populo per Chriſtum in cruce pro nobis paſſum & mortuum, peccatorum remiſsionem nobis obtentam, ac Deo patri nos eſſe reconciliatos: Deinde cùm eum admonet, quandoquidem facta iam ſunt per Chriſtum omnia, quæ ad reconciliandum Deo patri genus humanum pertinerent, vt ex ipſius Chriſti parte nihil deſit hominibus ad ſalutem conſequendam, vt ne ſibi deeſſe velint ipſi, ſed pro ſe quiſque reconciliari Deo ſtudeat. nec exiſtiment ſolum hoc ſufficere, ſi ſciant & credant, quòd cùm inimici eſſemus reconciliati ſumus Deo per mortẽ filii eius, ſed requiri præter eà, vt ipſi adſerant aliquid ad reconciliationis illius in cruce factæ fructũ in ſe transferendum, vt peccata ſua deteſtentur, vt conuertantur ad Dñm, vt in illo ſpem & fiduciã ſuam collocent, vt illius amore inflam-

Rom. 5.

men-

mentur, ac per fidem viuam, & per ſacramentorum ſuſceptionem illud efficere conentur, vt quem fructum vniuerſo mundo Chriſti mors attulit, eius participes eſſe queant: quo quidem tempore legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur Sacerdos apud homines pro Chriſto capite. Quando autem ſtans ad altare, eam quæ perfuſum in cruce Chriſti ſanguinem facta eſt reconciliationem, Deo patri offerens, atque illius eum commonefaciens, in totius Eccleſiæ perſona ſupplex rogat, vt illius reconciliationis virtute populo ſuo propicius eſſe, ac fructum illius ad ipſum redundare velit, legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur apud patrem cæleſtem pro Chriſti corpore, Eccleſia. Nihil hîc igitur Chriſto detrahitur: niſi fortè quia Chriſtus interpellat pro nobis, ideò detrahitur Chriſto, quod ſacerdos etiam interpellat: qui non ſolùm tunc legatus eſt, & reconciliationis miniſter, quando prædicat Euangeliũ, verumetiã cùm baptizat, cùm pœnitentẽ abſoluit, cùm Euchariſtiæ ſacramentũ porrigit, cũ orat ꝓ populo, cũ corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium offert. In oĩbus iis reconciliationis eſt miniſter, quam non modò verbis prædicat, verumetiã habitu & actione repræſentat: ac quemadmodum ea facta ſit in cruce ſub aſpectum aſtantis populi, ſubiicit, atque omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus, reconciliationis in cruce factæ fructum conſequi poſſit: quam ad rem, non alio vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinem offert Deo patri, illius pretii quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus ipſum commonefacit, nec per alium petit, quàm per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem preces ſuas omnes concludit: quandoquidem illum eſſe verum ſacerdotem, verum mediatorem, reconciliatorem, interpellatorem agnoſcit. Ille eſt qui baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt qui reconciliat, ille eſt qui interpellat pro nobis, ille eſt qui docet, ille eſt qui conſecrat Euchariſtiam, ille eſt qui porrigit ſumere volentibus, ille eſt qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificium: Sacerdos manus tantùm & linguam accommodat. Itaque virtus omnis & efficacia, non eſt vnquam tributa niſi vnico mediatori Chriſto, niſi vnico illi ſacrificio, quo ſe ille obtulit in ara crucis. Sacerdoti nihil eſt attributum præter miniſterium.

Quamobrem nihil habes quòd queriteris Brẽti. Nõ tribuimus creaturæ, quod eſt ſolius diuinæ maieſtatis, quodq́; ſoli cõuenit Chriſti ꝑſonæ. Quò magis aũt ita rem habere cognoſcas, oẽm nos gloriam in ſolum Chriſtum transferre, etiamſi peccator ſit miniſter, non ideò minus valere putamus, quòd manibus illius offertur ſacrificium. Nihil enim tribuimus hominis operi per ſe conſiderato, ſicut falſò tu nos inſimulas, ſed omnia referimus ad illud CHRISTI ſolius opus

Omnis gloria in ſolũ Chriſtũ à ſacerdote, quãuis mediatore, transfertur.

opus,quo ſe pro nobis Deo patri victimam obtulit in ara crucis. Et hoc eſt quod à ſcholaſticis dicitur, miſsam valere ex opere operato, non autem ex opere operantis. Opus operans appellare placuit, ſiue ſacerdotis actionem, quod Antiſiodorenſi viſum eſt, ſiue ſacerdotem ipſum ſacris operantem. Sic enim loquitur Innocentius: Non ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramenti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamuis igitur opus operans aliquando ſit immundus, ſemper tamen opus operatum eſt mundum. Opus operans vocat hîc Innocentius miniſtrum ſacercerdotem. Opus autem operatum vocant Scholaſtici, rem immolatam. Cùm itaque docent miſſam ex opere operato valere, quid aliud videntur docere, quàm non eſſe perſonam aut actionem ſacerdotis attendendam, verùm ipſam, quæ præſens eſt in altari, rem immolatam, ipſum verum Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, ipſum verum Chriſti ſanguinem, qui pro nobis fuſus eſt in remiſſionem peccatorum noſtrorum. Huius pro nobis traditi corporis, huius pro nobis fuſi ſanguinis virtute, non merito ſacerdotis aut actione fieri, vt cum Deo reconciliationem, peccatorum remiſsionem, & ea quæ petimus conſequamur omnia. Potuit autem dici magis pium aliquid aut veritati Chriſtianæ magis conſentaneum? quid enim? An non omnem hac ratione fiduciam ab homine transferunt, & in ſola Chriſti paſsione, (nã paſsio Chriſti eſt ſacrificiũ quod offerimus) collocari iubẽt? cum Propheta dicentes, Maledictus homo qui cõfidit in homine, & ponit carnẽ brachium ſuum. Benedictus vir qui cõfidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Nolunt vt quiſquam in ſanctitate vel in externo ſacerdotis opere ſpem ſuam defixam habeat, verùm in agno illo immaculato, cuius pretioſo ſanguine redempti ſumus: Hic eſt qui tollit peccata mundi, hic eſt in cuius nomine ſi quid petierimus patrem, dabit nobis. Hic eſt verus aduocatus, mediator, & reconciliator noſter. Homo ſacerdos miniſter tantùm eſt reconciliationis: miniſterium enim reconciliationis dedit illi Deus. Vera propiciatio, vera pro peccatis noſtris reconciliatio, verus ſacerdos in æternum, ſolus ſanctus & immaculatus pontifex, qui & exauditus eſt, & exauditur ſemper pro ſua reuerentia, non eſt alius quàm ille, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, qui ſedens ad dexteram patris, etiam nunc interpellat pro nobis Dominus noſter Ieſus Chriſtus Cuius corporis & ſanguinis ſacramẽtum, cũ præſens adſit in altari, cũ ſubiiciatur ſub oculos adſtantium, queadmodum ille ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: in huius ſacramenti præſentia, ſicut à ſancto martyre Cypriano ſcriptum eſt, non ſuperuacuè mendicant lachrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam

Quid ſcholaſticis opus operãs & operatum.

Antiſiod. in prima parte ſummæ.

Innoc. li. 3. myſteriorũ miſſæ, cap. 5.

Miſſa valet ex opere operato.

Scholaſtici quãtum Chriſto Mediatori tribuũt, eosq; indignè taxari.

Hier. 17.

1. Pet. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 15.

2. Cor. 5.

Hebr. 5.

Hebr. 9.

Rom. 8.

Hebr. 9.

Cypr. ſermone de cœna Domini.

Hæc

Hæc eſt eorum doctrina, quos tu Aſoticos & Sorbonicos Prælatos vocas. Quæſo autem te, num tribuunt creaturæ, quod ſoli diuinæ maieſtati, & ſoli perſonæ Chriſti conuenit? Quo certius autem cognoſcas, ita rem habere ſicut diximus, quanuis multi ſint qui tractent quæſtionem hanc, vtrùm ſacerdotis mali miſſa tantundem valeat, quantum boni (tractant enim eam, 1 Thomas de Aquino, 2 præceptor eius Albertus, 3 Bonauentura, 4 Ioannes Gerſon, 5 Gabriel Biel, & alii nonnulli) nos tamen vel vnius Ioannis Scoti teſtimonio contenti erimus, & eius verba paucis adſcribemus: Miſſa, inquit ille, non ſolùm valet virtute meriti ſiue operis operantis, ſed etiam virtute ſacrificii & operis operati. Vel non ſolùm valet virtute meriti perſonalis ſacerdotis offerentis, verumetiam virtute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per miniſtrum communem offertur ſacrificium. Alioqui miſſa mali ſacerdotis, qui in illo actu non meretur perſonaliter, ſed demeretur, nulli valeret in Eccleſia: quod reputatur communiter inconueniens. Et rationabiliter iuxta illud Ioannis: Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. Quandoquidem enim Chriſtus vt ſummus ſacerdos offert: panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Hîc dices Brenti, vel hæc ipſa verba planum faciunt ita eſſe quemadmodum à nobis commemoratum eſt, quòd virtutem reconciliationis non ſoli perſonæ Chriſti tribuitis, verumetiam operi ſacerdotis. Audi quæſo Brenti: Duas perſonas ſuſtinere ſacerdotem docemus, vnam Chriſti capitis, cùm conſecrat, ſiue ſanctificat, offert, diſtribuit. Tunc, manus, lingua, miniſterium, hominis eſt mortalis: ipſa verò conſecratio, ſiue ſanctificatio, oblatio, diſtributio, deniq; virtus omnis & efficacia, non eſt niſi æterni ſacerdotis illius & immortalis, Domini noſtri Ieſu Chriſti. Aliam Chriſti corporis Eccleſiæ: vt oblationis in cruce factæ per filium, cuius fit in altari repræſentatio, fructum ad fideles omnes redundare faciat. Hoc igitur dicit Scotus, ſiue ſacerdotem conſideres, tanquam Chriſti capitis, ſiue tanquam Chriſti corporis miniſtrum, vtroque modo valet Miſſa. Nam quod ad prius illud miniſterium attinet, non refert quo ſit vitæ merito ſacerdos: Chriſtus eſt enim ſummus ille ſacerdos, qui ſemetipſum offert. Panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Quamobrem non hominis ſacerdotis actio, verùm Chriſti ſacerdotis oblatio, Chriſti caro, quam ſemel in ara crucis pro nobis in mortem obtulit, illa eſt vita mundi, illa eſt per quam ſalutem conſequimur: hominis autem ſacerdotis, nihil aliud eſt quàm miniſterium. Virtus omnis penes carnem illam eſt, quæ cùm propter noſtram ſalutem in cruce perpendiſſet, nunc ad dexteram Dei collocata pro nobis inter-

1. Parte 3. Queſt. 82. artic. 6.

2. In li. 4. ſentent. diſtin. 13. artic. 31.

3. In 4. li. ſent. diſt. 13. queſt. 4.

4. ſer. 2. de die mortuorũ

5. in expoſitione ſacri canonis miſſæ, lectione 26. in quotlibetis queſt. 20.

Ioan. 6.

Sacerdos duas ſuſtinet perſonas.

Sacerdotũ improbitas non derogat efficaciæ ſacramentorum.

Auguſt. tractatu 5. in Ioã. pellare nunquam intermittit. Rectè enim ab Auguſtino dictum eſt: Qui fuerit ſuperbus miniſter, cũ diabolo reputatur, ſed non contaminatur donum Chriſti. Quod per illum fluit, purũ eſt: quod per illum tranſit, liquidum, venit ad fertilem terram. Puta quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt: per lapideũ canalem tranſit aqua ad areolas: in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum adfert. Spiritalis enim virtus ſacramenti, ita eſt vt lux, & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundos tranſeat, non inquinatur. Quod verò ſpectat ad poſterius miniſterium, quo ſacerdos fungitur pro Chriſti corpore Eccleſia, ſi dicit Scotus, aliq̃d valere miniſtri meritum, ſi bonus ſit, quid aliud dicit, quàm quod ſcriptura loquitur: Multum valet deprecatio iuſti? Sed ſi nullum etiam ſit ſacerdotis meritum perſonale, valere tamen dicit ſacerdotis preces, virtute meriti generalis Eccleſię, cuius perſonam agit: quæ tamen non aliter valent, niſi pro nobis interpellet verus ille ſacerdos, mediator, & reconciliator noſter, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ita vt omnis virtus & efficacia precum etiam noſtrarum, ex illius interpellatione pendeat: qui niſi pro nobis interpellaret, nullum eſſet precum noſtrarum pondus, quæ quicquid valent, in illo & per illum valent. Hæc eſt Eccleſiæ doctrina Brenti, quæ ſi quid aliquando tribuit operibus, hactenus tribuit, quatenus eius qui paſſus eſt, & mortuus pro nobis, precioſo ſanguine ſunt teſperſſa, ex quo precium ſuum omne mutuantur, omnem vt virtutem & efficaciam ſoli tribuat pro nobis fuſo Chriſti ſanguini. Verùm hac de re ſcripſimus vberiùs in Confeſsione noſtra Chriſtiana, vbi & quale ſit ſacerdotium ſacrificiumq́ue noſtrum, quod hoc loco perſtringere tu videris, & quid operibus hominum ab Eccleſia tribuatur, copioſè diſſeruimus. Fortaſsis autẽ legiſti Brenti, quid ſcribat Baſilius, locum illum adducens Euãgelii, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sic enim ille loquitur: Non quòd per ſe iſta ad mundationem ſufficiant, cùm principaliter opus ſit miſericordia Dei & ſanguine Chriſti, in quo & aliorum omnium redemptionem habemus, ſi in vno quoque dignos reſipiſcentiæ fructus fecerimus. Quod ille dixit de eleemoſyna, hoc idem nos quoque ſentimus de omnibus aliis piis operibus. Quibus ſi quando mundari, vel reconciliari quenquã Deo dicimus (Nam & ieiunia & preces ad placandam iram Dei non ſine ſcripturarum authoritate rectè adhiberi docemus) principaliter tamẽ egere nos miſericordia & ſanguine Chriſti profitemur, per quem & in quo valent, quicquid valent opera noſtra omnia. Hæc vos aut ignoratis Brenti, atque ita neque quæ dicitis, neque de quibus affirmatis intelligitis: aut ſi non ignoratis nos ita docere, tanto maior eſt improbitas veſtra, qui cùm ſecùs rem habere

Iaco. 5.

Quatenus Eccleſia operibus noſtris tribuat aliquid.

Baſil. in regulis contractioribus, quæſtio. 27.

Quò dicamur operibus mũdari, Deóque recõciliari.

Neſtorium, Eutychen, Macedonium, Arrium & Eunomium, ac quoſdam alios ad iniquitatem non minores illis, toties imperium eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum authoritate fuit. Audis hîc Brenti, quòd rem non inſolitam imperio ſe facere dicit Imperator. Nam ita factitabant anteà quoque Conſtantinus, Theodoſius, Valentinianus, Marcianus, & alii quidam imperatores Romani. Quid autē factitabant? num de cauſis fidei cognoſcebant? num hæreticum quenquam pronunciabant? num indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus deponebant? nihil minus. quin illi ab hac temeritate tam longè abfuerūt, quàm qui longiſsimè, vt quæ propria ſunt ſacerdotū, ea ſibi ſumerent: ꝙ vererentur, ne quas pœnas de Ozia, déque Oza propter non diſsimilem cauſam ſumptas legerant, iiſdem afficerentur & ipſi. Suum itaque iudicium ſacerdotibus liberum permittebant. Si quos illi condemnatos hæreſeos de ſuis ſedibus depoſuerant, eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum authoritate fuerunt: hoc eſt, quicquid ſacerdotum ſanxiſſet authoritas, id cū ipſi firmū & ratum habuerunt, tum ab aliis omnibus imperio ſuo ſubiectis, firmum & ratum haberi iuſſerunt, & vt exequutioni debitæ mandaretur ordinauerunt. Metuebat enim eorum quiſque, ſi præire quàm ſequi, ſi ducere potiùs ad ſe Dei Spiritum, quàm ab eo duci maluiſſet, ne vocem Chriſti ſibi dicentis audiret: Vade poſt me Sathana. quamobrem nullus eorum de hæreſi iudicauit vnquam, ſed quos legitimè congregati Epiſcopi hæreticos pronunciaſſent, in eos quod iuris erat ſtatuerunt, nihil veriti, ne Brētius, aut eius ſimilis aliquis, eos qui non caſtrorum & oppidorum aliquot principes, verùm orbis totius imperatores fuerunt, apparitores aut lictores vocaret, ſi cùm Dei miniſtri eſſent, neque ſine cauſa gladium portarent, vindices in iram, id quod ſui fuit muneris exequerentur. Vſqueadeò autem nihil eorum hac re maieſtati detrahebatur, vt quantò ſe gerebant hac in parte ſubmiſsiùs, tantò & apud homines honoratiores, & apud Deum eſſent ſublimiores. Quos enim in miniſtris ſuis quamlibet iuxta mundum vilibus & abiectis, tantopere Deum honorare videbant, iis maiore cum alacritate reuerentiam & obedientiam omnem præſtabant. Fit enim non rarò, quales ſe principes gerunt erga ſupremum omnium regem Deum, vt populi ſibi ſubiecti talia viciſsim erga ſe ſtudia experiantur

Imperatores antiq de fidei cauſa non cognoſcebant.

Sed hîc obſtrepit Brentius, Quid ſi ſacerdotes definirent aliquid contra legem Domini? quid ſi ii qui iactant ſe eſſe Dei miniſtros & legis doctores, ſuperbi ipſi & arrogantes eſſent, & nollent legi Domini obedire, an non liceret principi ſeueritate & gladio ſuo vti? Quid autem Brenti, ſi princeps à te perſuaſus, putaret aliquid contra

Obiectio alia. *Reſpōſio.*

legem Domini ſacerdotes definiuiſſe, quod orbis totius Chriſtiani conſenſus non eſſe contra legem Domini definitum teſtaretur? Nunquid non orbis potiùs totius conſenſui, quàm principis alicuius ſenſui ex tuo, vel tui ſimilium ſenſu pendentis, fides habenda foret? Sed quid (inquit) ſi ſummus ſacerdos fuerit pſeudopropheta & ſomniator, & iuberet alienos deos ſequi, haberetque ſuæ ſententiæ ſuffragatores maximam partem ſacrificulorum, an tum non liceret principi vnà cum paucis reliquis ſiue ſecularibus, vt vocant, ſiue ſpiritualibus de impietate ſacerdotis & ſuorum ſuffragatorum iudicare, & iuxta ſeueritatem legum in eos animaduertere?

Quid ſi pontifex impia mádet, quærit Brettius.

Hîc iam, inquit, reſpondet nobis Aſotus, quòd in Eccleſia non poſsit deeſſe legitima ſacerdotum ſucceſsio, nec in illis doctrinæ veritas: quippe quòd habeat promiſsionem ſempiternæ præſentiæ Spiritus Sancti.

Soti ſentẽtia.

Reſpõſio.

Quid autem dici verius potuit, quàm quod à Petro dictum eſt? Niſi fortè non ſunt veræ voces illæ Chriſti, Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi: Rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum: quodque dixit idem de Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

Matt. 28.
Ioan. 14.
Matt. 16.

Quòd ſi potuit non verum dicere veritas, falſum ſcripſiſſe Petrum à Soto confitebimur. Neque enim ſolis hæc Apoſtolis, verùm & eorum ſucceſſoribus dicta ſunt. Sed nihil eſt quod minùs ferre poſsint hæretici, quàm vt aliquid ſacerdotum legitimæ ſucceſsioni tribuatur: quæ ſi quam debet authoritatem retinuerit, iam ſectas ſuas conſiſtere non poſſe faciIè perſpiciunt. Atqui demonſtrauimus hoc alibi, quòd & ibi eſt Eccleſia, vbi eſt legitima ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsio, & ab hac ſucceſsione ſemper doctrinæ veritas eſt petita. Teſtatur autem hoc aureus ille Vincentii Lirinenſis libellus, quem ante mille ducentos plus minus annos, hac ipſa de re conſcripſit: neque fuit ferè veterum quiſquam, qui quoties eſſet de dogmatibus Eccleſiæ exorta diſputatio, non ad hanc tanquàm ad ſacram anchoram quandam ſibi confugiendum eſſe putaret.

Ibi Eccleſia, ubi ſacerdotum legitima ſucceſsio in ſede Petri.

Vincent. Lirinen.

Teſtimonia Patrũ.

Longè vetuſtiſsimus fuit Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, qui docet, agnitionem veram eſſe doctrinam Apoſtolorum, & antiquum Eccleſiæ ſtatum in vniuerſo mundo, ſecundum ſucceſsiones epiſcoporum, quibus illi eam quæ in vniuerſo loco eſt, eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita. Et in eodem libro aliquanto ſuperiùs: Eis tantùm in Eccleſia Epiſcopis obedire iubet, qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, qui cum Epiſcopatus ſucceſsione Chariſma veritatis certum ſecundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſſione,

Irenæus lib. 4. ca. 63.

Ibidẽ cap. 43.

ſione, quocunque loco colligantur, ſuſpectos haberi vult, vel quaſi hæreticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos & ſibi placentes. Audin' tu Brenti, quid Irenæus dicat? Cum ſucceſsione, inquit, Epiſcopatus chariſma veritatis certum acceperunt. Quò autem aliò remittit nos Tertullianus, quàm ad ſucceſsionem hanc? Quid aliud exigit ab hæreticis, quàm vt oſtendant ex qua authoritate prodierunt? Aedant inquit, origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit authorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Eccleſia Smyrneorum Polycarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum ædit. Proinde vtique & cæteræ, exhibent quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Num autem ab hoc diſſenſit Cyprianus, cùm dicit, Eccleſia vna eſt, quæ vna intus eſſe & foris non poteſt. Nam ſi apud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Quòd ſi apud Cornelium fuit, qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſſit, Nouatianus in Eccleſia non eſt. Iam verò cùm Cathedræ Petri ſe conſociari dicit Hieronymus, cùm qui iungitur illi, eum ſuum eſſe dicit, cæteros ſe noſſe negat: quid aliud quàm ibi Eccleſiam, ibi chariſma veritatis eſſe innuit, vbi eſt legitima Epiſcoporum ſucceſsio, quæ à Petro ſumpſit initium? Quàm frequens autem eſt Auguſtinus in hac Epiſcoporum & ſacerdotum ſucceſsione commemoranda? Multa ſunt, inquit, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſsimè tenent. Tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata. Tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſacerdotum ſucceſsio. Et alibi: Numerate, inquit, ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede, & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſsit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Quod autem in eo Pſalmo ſcripſit, in epiſtola ad Generoſum ipſe fecit, ac Romanos Epiſcopos inuicem ſibi ſuccedentes, enumerauit, à Petro vſque ad Anaſtaſium. Quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, ſucceſsionis nullus Donatiſta Epiſcopus inuenitur. Quod idem & ab Optato, qui fuit æqualis Auguſtini, factum legimus. Is contra Parmenianum ſcribens, eum ſcire dicit Petro primùm Cathedram Epiſcopalem

Tertul. de preſcriptionibus hæreticorum.

Cypr. li. 1. epiſt. 6.

Patres cõmemorãt ſucceſſores Petri.

Hierony. ad Damaſum ſcribens.

Auguſt. contra epiſtolã Manichæi cap. 4.

Idem in Pſal. cõtra partẽ Donati.

Idem epiſtola 165.

Opta. lib. 2. contra Donatiſtas.

eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, inde Cephas appellatus eſt, in quo vno Cathedræ vnitas ab omnibus ſeruaretur: vt iam ſchiſmaticus eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra vnica, quæ eſt prima, ſedet prior Petrus, cui ſucceſsit Linus. Ac enumeratis vſque ad Syricium, qui tum in Cathedra Petri ſedebat Romanis pontificibus: Veſtræ, inquit, Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare. Simili enumeratione ſucceſsionis Pontificum Romanorum vſus eſt antiquiſsimus Iræneus. Quo in loco ſimul illud aſſeuerat, quod ad Romanam Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper conſeruata eſt, ea quæ ab Apoſtolis eſt, traditio. Enumerationem autem hanc Irenæi tranſcripſit etiam in Eccleſiaſticam hiſtoriam ſuam Euſebius.

Irenæ. li. 3. ca. 3. de authoritate Romanæ Eccleſiæ.

Euſeb. li. 5. cap. 6. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Vides itaque iam Brenti, quantum huic ſucceſsioni tribuendum putauerint viri doctiſsimi ſanctiſsimique, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Optatus & alii, quos longum eſſet omnes enumerando recenſere. Sed adhuc Auguſtinum audiamus: Cùm igitur (inquit) tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad confeſsionem generis humani ab Apoſtolica ſede per ſucceſsionem Epiſcoporum, fruſtrà hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maieſtate damnatis, culmen authoritatis obtinet? Cui primas dare nolle, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogãtiæ. Nã ſi nulla certa ad ſapientiam ſalutemq; animis via eſt, niſi cùm eos rationi præcolit fides, quid eſt aliud ingratum eſſe opi atque auxilio diuino, quàm tanto labore præditæ authoritati velle reſiſtere? Etſi vna quæq; diſciplina quanquam vilis & facilis vt percipi poſsit, doctorem aut magiſtrum requirit, quid temerariæ ſuperbiæ plenius, quàm diuinorum ſacramentorum libros, & ab interpretibus ſuis nolle cognoſcere, & incognitos velle damnare? Et iterum alio loco, deſcribens peſtilentię cathedrã: Quoniã, inquit, cathedram peſtilentiæ nõ eſſe de Dei ordinatione aſſeuerauimus, etiam eorum qui extra Eccleſiã, vel contra Eccleſiã ſedes ſibi inſtituerunt, cathedram peſtiletiæ dicimus. qui enim inconceſſa præſumptione reus eſt, quantò magis ſi & corrumpat traditionem eius, cuius ſedem vſurpat? Nam & ordinem ab Apoſtolo Petro cœptum, & vſque ad hoc tempus per traducẽ ſuccedẽtium Epiſcoporũ ſeruatum perturbant, ordinem ſibi ſine origine vẽdicantes,

Auguſt. de utilitate credendi cap. 17. & 46.

Idem de quæſtionibus veteris & noui Teſtamẽti quæſtiõe 110. Cathedra peſtilẽtiæ apud hæreticos.

ab ea diſcedendum eſſe putamus. Hæc eſt ſucceſsio ſacerdotum Brenti, de qua nos gloriamur: quam ſempiternæ ſpiritus ſancti præſentiæ promiſsionem habere, perſuaſum firmiter habemus: quam vos heri, quod aiunt, & nudius tertius nati, cùm proferre non poſsitis, mirandum non eſt, ſi in ea oppugnanda neruos veſtros omnes contenditis. Verùm erit alius hac de re dicendi locus magis opportunus.

Quòd autem Vriæ exemplo, qui voluntati regis Achas obſequutus inſtituit in templo Dei altare Damaſcenorum, demon- *4.Re.16.*
ſtrare conatur Brentius, qui ſuccedunt generi dignitati officio Aa- *Exemplũ*
ronis, non ſtatim eos eodem eſſe ſpiritu ſancto præditos: quod- *Vriæ & falſorum*
que prophetarum teſtimoniis idem oſtendere conatur, qui pon- *Propheta rum legis*
tifices & ſacerdotes ſui temporis vocant ſpeculatores cæcos, ignaros, *non fauet*
canes mutos, qui dicunt Prophetas prophetaſſe mendacium, ſacer- *Brentio.*
dotes applauſiſſe manibus, contempſiſſe legem, polluiſſe ſanctua- *Eſa.56. Ezec.22.*
ria, poſſumus hæc vno verbo refutare, ſi negemus aut Vriam pon- *Hier.5.*
tificem, aut eos, de quibus Prophetæ loquuntur, ſacerdotes Aaronici ſucceſsiſſe, Leuiticique generis fuiſſe. Quod non obſcurè nobis indicant illa ſcripturæ verba, vbi de Hieroboam dicitur: Fecit *3.Re.12.*
ſana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Leui. Quo in loco commentator cauſam etiam reddit, quamobrem de qualibet tribu indifferenter ſacerdotes fecerit: quia tribus, inquit, Leui noluit conſentire ei, & ideò dixit populo, quòd non oportebat habere ſacerdotes de tribu Leui. Vides *Idololatria nõ fuit in ſucceſſione ſacerdotum Leuiticorũ.*
Brenti, quemadmodum vbi fuit ordinaria ſucceſsio ſacerdotum, ibi non eſt aſſenſus præſtitus ad idololatriam. In eo verò quod proximè ſequitur capite, ſcribitur de eodem Hieroboam, quod fecit de nouiſsimis populi ſacerdotes excelſorum. Et in ſequenti libro de populo dicitur. Fecerunt ſibi de nouiſsimis ſacerdotes ex- *4.Re.17.*
celſorum, & ponebant eos in ſanis ſublimibus. Ioſephus verò ſic in- *Lib.8.antiqui. ca.8.*
ducit loquentem Hieroboam, poſteaquam fecerat duas vitulas aureas. Conſtituam ex vobis ipſis ſacerdotes earum atque Leuitas, vt tribu Leui nequaquam, neque filiis Aaron indigeatis: ſed qui voluerit veſter eſſe ſacerdos, offerat vitulum, &c. Iamne perſpicis Brenti, quemadmodum ipſe cõtra te produxeris teſtimonia? De vobis enim *Loca Prophetica de pſeudoprophetis ad hæreticos pertinent.*
dixerũt iſta prophetę, qui ſacerdotes eſtis excelſorum, apud quos nulla eſt ordinaria ſucceſsio, qui contrà quàm à Paulo præceptum eſt, ipſi vobis honorem ſumitis, & curritis, cùm vos non miſerit Dominus. Vos cæcos cæcorũ duces vocant, vos prophetare mendacium, vos cõtemnere legem, vos polluere dicunt ſanctuaria. Verũ demus hoc ti- *Heb.5.*
bi, quòd Aaronis dignitati ſucceſſerit Vrias. Quæſo te, quid ille fe- *Hie.13.*
cit aliud, quàm quod aliquando factum à Marcellino pontifice *Marcelli. Pont.*
legi-

legimus, qui in horribili illa Chriſtianorum ſub Maximiano & Diocletiano perſequutione, metu ſuppliciorum, quæ fuerant illi intentata, thura adoleuit, ariſque iniecit? Non à pontifice proceſsit facinus hoc, ſed à rege, cuius voluntati pontifex obſequutus eſſe ſcribitur, non autem vltrò contra legem veniſſe. Vel hoc ſolum exemplum docere te Brenti potuit, quàm ſit periculoſum quod tu fieri debere contendis, principi de religione ſtatuendi poteſtatem permittere, quem hac in parte ſequi, quàm præire, ſubiectum eſſe pontifici, potiùs oportet, q̃ illi præſcribere velle. Quamobrem etiam hoc, quod tu pro defendenda cauſa tua produxiſti, contra te magis facere videtur. Nõ enim pontifex decreuit, vt altare Damaſcenorum in templo conſtitueretur, ſed penes quem tu vis eſſe de talibus decernendi poteſtatem, regi præcipienti paruit: vt metu magis, quàm vel errore, vel inſcitia, vel temeritate, peccatum à pontifice fuerit. Quem ſi poſteà ſicut Marcellinũ feciſſe commemoratur, facti ſui pœnituiſſet, eãdem proculdubio, quam ille peccati ſui veniam fuiſſet conſequutus. Verùm nihil de eius pœnitentia narrat hiſtoria: quod imperio iubentis Regis paruerit, hoc tantum commemorat.

Reſpõdetur obiectioni de filijs Heli.
1. Reg. 2.
1. Reg. 4.
1. Reg. 8.

Cæterùm quòd addis de filiis Heli ſummi ſacerdotis, & iudicis in Iſraël, quòd filii eius generi quidem & dignitati parenti ſucceſſerint, ſed ſcriptura dicat eos fuiſſe filios Belial, neſcientes Dominum, neque officium ſacerdotum ad populum, vbi quæſo legiſti, quòd parentis dignitati ſucceſſerint? cùm in hiſtoria Regum legamus, vtrunque ſuperſtite patre in bello occiſum, & priùs quàm pater vita functum eſſe? nec alium ſucceſſorem patrem eorũ habuiſſe, quàm Samuëlem, quem ipſe ſibi Dominus elegerat. Cuius tamen & ipſius filios propter eorum peccata reiecit poſteà Dominus. Neque verò non

Pro legitimo ſucceſſore habẽdus etiam qui vitam adfert indignam officio.
Matt. 23.

eſt pro legitimo ſucceſſore ſtatim habendus, neque iugum eius eſt illicò detrectandum, qui non ambulat in viis eorum quibus ſucceſſit, qui longiùs abeſt ab eorum vitæ ſanctimonia. Non ita nos Chriſtus docuit. Super cathedram, inquit, Moſi ſederunt Scribæ & Phariſęi: omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, ſeruate & facite, ſecũdum opera verò eorum nolite facere, dicunt enim et non faciunt. Multi ſunt q̃ non ſucceſſerunt in eam vitæ ſanctitatẽ, qua præditi fuerunt Apoſtoli, ſed ſucceſſerunt nihilominus in eam doctrinæ veritatẽ, quã prædicauerunt Apoſtoli. Hoc eſt, quod ab Hieronymo quoq; dictum eſt: Epiſcopus, presbyter, diaconus, non ſunt meritorũ noĩa, ſed officiorum, lib. 5. contra Iouinianũ. Quanuis igitur nõ habeãt eandem vitæ ſanctitatem, quam habere ſine innocentia nemo poteſt: quædam tamen eſt, ſicut ab Auguſtino ſcribitur, ſanctitas vnctionis: quædam eſt & ſacramenti ſanctitas, qua duplici ſanctitate rectè vocantur ſancti pontifices, etiam illi qui ſunt eadem qua cæteri mor-

Auguſt. contra literas Petiliani lib. 2. ca. 48.
Etiã improbi Põtifices rectè ſancti dicuntur.

mortales infirmitate præditi. quamobrem quod non obſcurè videtur enarrans illum Euangelii locum Hieronymus indicare: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. In quocunque tandem Pontifice, inquit, non perſona, ſed nomen attendendum et ſuſcipiendum eſt: hoc eſt, non qualis perſona ſit, quóuè vitæ merito, conſiderandum eſt, cuius miniſterio Deus vtitur, ſiue in Eccleſia ſua gubernanda, ſiue in doctrina propaganda, ſiue in ſacramentis adminiſtrandis. Non illud attendendum eſt, Iudás ne ſit an Petrus, an Paulus: ſed ſolùm hoc ſpectandũ eſt, quòd ſedet in Cathedra Petri, quòd Apoſtolus, quod Chriſti legatus, quòd ſacerdos, quòd pontifex, quòd angelus eſt Domini exercituum, de cuius ore legem Dei requirere iuſſus es. Si Iudas eſt, quandoquidem Apoſtolus eſt, & pro Chriſto legatione fungitur, nihil te moueat quòd fur eſt: audi nihilominus reuerenter, audi diligenter, audi legationem eius obedienter: quæ dixerit facito, quæ fecerit, facere nolito. Non ad ipſum refer animum, verùm ad illum cuius nomen gerit. Euangelium (dicit Auguſtinus) fur quoque Iudas ſine detrimento fidelium prædicauit. Ac quicunque non recepit illum, Chriſtum ipſum non recepit, qui æquè Iudæ dixerat atque Petro vel Ioanni: Qui vos reiicit, me reiicit. Si verò Petrus eſt, aut Ioannes, qui eadem legatione fungitur, & dictis pareto, et facta imitare. Incerta erit ſalus noſtra, ſi ex ſanctitate pendebit docentiũ, aut ſacramenta miniſtrantium. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis, vt qui ſanctus, quíue minus ſanctus ſit, non poſsit niſi ſolus ille ſcire, qui ſcrutatur corda & renes. Itaque fit nõ rarò ſanctus vt eſſe videatur qui non eſt, quique perſequutor eſt aut Publicanus hodie, cras fiat Apoſtolus. Quamobrem à Propheta rectè dictum eſt, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Etiamſi quis certò ſciat iuſtum aliquem & innocentem eſſe, atque omni prorſus macula carere, tamen ſi in illius ſanctitate ſpem ſuam collocat, ſi ſalutem ab illo expectat, maledictus eſt. Nam Domini eſt ſalus. Et, Vana ſalus hominis. Nihil igitur impedit Brenti, quominus habeat ſpiritum ſanctum Epiſcopus aut ſacerdos: quo ſi minus ipſe ſanctus eſt, ſanctos tamen alios faciat, vel docendi vel baptizandi miniſterio. Nec eſt quòd eorum reſponſionem reprehendas, qui magis apertas præſentiæ Chriſti & ſpiritus ſancti promiſsiones habere dicunt cœtus pontificum Chriſtianorum, quàm habuerunt pontifices Iudæorum. Nam ſicut illuſtriora nunc ſunt fidei myſteria velo ſciſſo Chriſtianis, quàm quibus velata cuncta fuerunt Iudęis: ſic illuſtriores nunc habemus promiſsiones Chriſti & ſpiritus ſancti præſentiæ, quàm habuerunt olim Iudæi. Quin hæc ipſa teſtimonia quæ profers ex ſcripturis: Statuam pactum meum inter

Matt. 10. *Hierony.*

Non vitæ meritũ ſed officiũ ſpectandũ in eccleſiaſticis.

Etiam Iudas quia Apoſtolus honorē merebatur.

Ioan. 12.

Auguſt. li. 2. cõtra epiſtolam Parmeniani. cap. 11.

Luc. 19.

Hier. 17.

Ibidem.

Pſal. 3. *Pſal. 59.*

Malus etiam ſacerdos habet ſpiritum ſanctum.

Reſpõſio ad aliam obiectionem.

Gen. 17.

Leuit.26. me & te: Ponam tabernaculum meum in medio veſtri: Ego ſum
Num.35. Dominus qui habito inter filios Iſrael: Habitabo in medio filio-
3.Reg.6. rum Iſrael, & ſi quæ ſunt ſimilia, non magis ad Iudæos pertinent quàm ad nos Chriſtianos. Nam ſicut ipſe tu more tuo teſtimonium adfers contra te: Non omnes qui ex circuncisione ſunt Iſra-
Rom.9. el, hi ſunt Iſraelitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filii, ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filii carnis, ii filii Dei, ſed qui filii ſunt promiſsionis, æſtimantur in ſemine. Quæcunque ſunt igitur in veteri Teſtamento promiſsiones, vel populo Iſrael vel Leuitis factæ, noſtro Chriſtianorum cœtui, qui verus Iſrael ſumus, noſtrorum ſacerdotum & Epiſcoporum congregationi factæ ſunt.

Hiere.7. Neque quia fruſtrà confidebant quidam Hieremiæ temporibus in verbis mendacibus, dicentes, Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini, propterea noſtris temporibus minùs confidenter clamare nobis licet, Eccleſia, Eccleſia. Siquidem diuerſa fuit illorum ratio: qui cùm non corda ſolùm, ſed & manus haberent pollutas furto, homicidio, periurio, adulterio, ſacrilegio & cultu eorum deorum, quos neſciebant: audacter nihilominus ingrediebantur domus Dei limen, & erecta ceruice ſtantes, exauditas iri preces in eo ſuas perſuaſum habebant. Non hac ratione nos clamamus, Eccleſia, Eccleſia. Non in manufacto templo confidimus: ſed

Rectè Chriſtiani fidunt Eccleſiæ, & de ea gloriantur, ſed nõ Iudæorũ more, ut obijcit Brentius.

1.Tim.3. cùm eccleſiam eſſe dicat Paulus columnam & firmamentum verita-
Mat.16. tis, cùm non præualituras aduerſus eam portas inferi Chriſtus promittat, eius promiſsioni qui fallere neſcit fidentes, quicquid eſt vnanimi totius Eccleſiæ conſenſu conſtitutum, id ab ipſo ſpiritu veritatis cùm eſſe profectum indubitanter credamus, ei firmiter innitimur, deque eo gloriamur. Quamobrem etiamſi conſurgant omnes inferorum portæ, ſi velint irritum reddere quod ſemel per os Eccleſiæ ſuæ ratum & firmum eſſe voluit Spiritus ſanctus, nos qui nihil veremur etiam in ſymbolo noſtro nos credere ſanctam Eccleſiam Catholicam profiteri, fremant licet omnes hæretici, non aliud tamen præ nobis ferimus, non alia de re magis gloriamur, quàm de Eccleſia: ac magna ſubinde voce ita vt omnes exaudiant, ſummaque confidentia clamamus, Eccleſia, Eccleſia. Hæc eſt à qua nobis tradita ſunt quæ tenemus, & quæ docemus alios: hæc eſt quam in ſymbolo credere nos profitemur: hæc eſt quam qui non audierit, eum tãquàm Ethnicum & Publicanum haberi iubet Chriſtus: hæc
Matt.18. eſt aduerſus quam idem ne portas quidem inferi præualituras eſſe dicit: hæc eſt quam firmamentum & columnam veritatis vocat Paulus: hæc eſt quã cum ducem ſequimur, errare nos nulla ratione poſſe, certum & indubitatum habemus. Quamobrem etiamſi rum-

pan-

pantur vobis illa Brenti, tamen hæc eſt prædicatio, hæc eſt gloriatio noſtra, neque nos pudebit vnquam Eccleſiæ Dei, neque ſicut vos feciſtis, ab ea diſcedemus vnquam. Animas noſtras priùs à corporibus noſtris ſeparari patiemur, quàm vt ab ea nos vnquàm ſeparari permittamus. Nihil eſt igitur quòd iis Hieremiæ verbis nobis inſultes Brenti: quin illud vide potius, ne multò nos veriùs obiicere tibi poſsimus ex eodem Hieremia, quod ille non vno loco ſcribit de te tuiſque ſimilibus mendacibus Prophetis, quod currebant, cùm eos non miſiſſet Dominus: quòd prophetabant, cùm non eſſet ad eos loquutus Dominus: quòd ſubinde vociferabantur, Verbum Domini, Os Domini loquutum eſt, Hæc dicit Dominus, cùm tamen hæc Dominus loquutus non eſſet quæ ipſi dicerent: quos etiam ille fures verborum ſuorum vocare non dubitat. Qui ſunt enim alii qui magis aures noſtras obtundant iis vocibus, Verbum Dei, Verbum Dei, Euangelium, Euangelium, quàm vos, cùm tamen quod vos profertis verbum Dei non ſit, cùm aliud ſit longè loquutum os Domini, quàm quòd vos per ea ſcripturarum verba quæ producitis, eum loquutum fuiſſe vultis. Verum enim eſt quod ſcripſit ille, Scripturæ non in legendo ſunt, ſed in intelligendo: non in prævaricatione ſunt, ſed in charitate. Quod ſi charitatem haberetis Brenti, nunquam ab Eccleſia vos diuideretis, cuius ſi gremio conderemini, tum demum verum Scripturarum ſenſum aſſequeremini. Nam rectè quidam ex veſtris admonet (veſtros autem appello Sacramentarios quoque, cùm ex vobis eos prognatos eſſe conſtet) rectè igitur Caluinus veſter admonet, & peculiariter notandum eſſe dicit, quòd non eſt extra Eccleſiam ſanæ intelligentiæ ſcripturarum lux. Hanc igitur cùm vos deſerueritis, quin & nobis tanquam probrum aliquod obiiciatis, quòd clamamus Eccleſia Eccleſia, quòd [illegible] præ nobis ferimus, fieri nulla ratione poteſt, vt [illegible] purum intelligentiæ lucem habere queatis, quæ extra Eccleſiam, [illegible] acerbè vos inſultatis, nulla eſt. Quamobrem Andabatarum (quod aiunt) more pugnatis in tenebris. Et quanuis frequenter nobis idem [illegible], quod magiſtro noſtro Chriſto magiſter veſter Sathanas, olim occinebat. Scriptum eſt enim, quandoquidem extra Eccleſiam conſtituti, quod ſcriptum eſt intelligere non poteſtis, quid aliud, quam aërem (quod eſt in prouerbio) verberatis?

Hiere. 23. Hier. 14. Hiere. 27. & 29.

Hilari. in libro ad Conſtantium.

Caluin. in epiſtolam ad Hebr.

Matt. 4.

Profert iterum Brentius locum ex Deuteronomio, vbi promittis D E V S ſe fore in medio exercitus Iſraëlis. Non timebis inquit, eos, quia Dominus Deus tecum eſt. Et mox: Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Quid hac, inquit, promiſsione clarius?

Obiicitur locus Deut. 20.

Et tamen quoties ſunt ab hoſtibus cæſi & oppreſsi? Dicemus igitur promiſsiones Dei eſſe vanas & irritas? Nullo modo, ſed oſtendimus tales promiſsiones Dei non pertinere ad incredulos, ad impios, ad ſceleratos, inobedientes, impœnitentes: ne fruſtrà glorieris de ſuc-
Reſpōdetur. ceſsione & promiſsione, ſi non ſuccedas pietati, & non accipias promiſsionem fide, atque fidei obedientia. Atqui promiſsio hæc
Differũt promiſsio ueteris & noui Teſtamenti. Deut. 29. Brẽti, non eſt de ſpiritus ſancti præſentia, qui cuſtodiat ab errore, ſed de felicitate terrena, cuius generis eſſe videntur veteris Teſtamenti promiſsiones, quas ſub conditione factas eſſe conſtat omnes. quod etiam ex eo, quod proximè præceſsit, capite liquere cuiuis poteſt, vbi dicit Moſes: Cùm autem dederit tibi Dominus cunctam terram, quam patribus tuis pollicitus eſt, ſi tamen cuſtodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius omni tempore. Manifeſtiùs autem id videre licet in capite 28. eiuſdem libri, vbi ſic loquitur: Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque cuſtodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, &c. Et recenſet benedictiones multas. Quibus recenſitis, ſubdit: Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias & facias omnia mandata eius, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ: quas maledictiones deinceps enumerat. Nunquam igitur irritæ fuerunt promiſsiones Dei: quoties enim ambulauerunt in viis Domini, fuit ſemper Dominus cum illis, dimicauit pro illis contra aduerſarios, & eruit eos de periculis omnibus. Cæterùm ſi quando dere-
Promiſsiones noui Teſtamenti nō ſine conditiōe. liquerunt vias Domini, dereliquit eos viciſsim Dominus, nec vnquàm eius promiſsio vana fuit & irrita. Euangelium contrà diuerſam habet promiſsionem: non enim terrena iſta & caduca, ſed ſempiterna felicitas nobis promittitur: neque tamen abſque
Matt. 19. Ioan. 13. Rom. 8. 2. Tim. 2. conditione, ſicut vos docetis, ſed ſicut Chriſtus docet: Si vis ingredi in vitam, ſerua mandata. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea: ſicut imitator Chriſti Paulus docet, qui compati nos oportere ſcribit, ſi conglorificari: commori, ſi conuiuere: ſuſtinere, ſi conregnare volumus. Quòd ſi tu nunc ab iſta tuorum doctrina diſcedis, & non ſolùm ad incredulos & impios, verumetiam ad ſceleratos & inobedientes, qui mandata non ſeruant, eiuſmodi promiſsiones pertinere negas, laudamus te, qui cum Eccleſia Catholica tandem aliquando ſentire cœperis, & Chriſti quàm Lutheri doctrinam vel hac ſaltem in parte ſequi malueris: neque ſola fide, ſed adiuncta ei obedientia Chriſtianos hoc genus promiſsiones aſſequi poſſe doceas. Verùm non de hoc promiſsionum genere nunc inter nos agitur: libenter hoc tibi concedimus, quòd ſicut ſub

lege

lege terrenam, ſic etiam hoc tempore gratiæ cæleſtem beatitudinem non incredulus tantùm & impius, verùm ſceleratus ac inobediens aſſequitur nullus.

Quòd autem priuilegium Petri præcipuè Cathedræ promiſſum ſtatim aliquis amittat, ſimul vt criminis alicuius affinis factus fuerit, nec in eorum, quorum locum tenet, pietatem ſanctitatemq́ue ſucceſſerit, id verò tibi concedemus nunquam. Etiam qui ſuper Moſi Cathedram ſedebât Scribas & Phariſæos, quãuis dicerent tantùm, & nõ facerent, audiri tamen Chriſtus voluit: & non magis audiri debebunt qui ſedent ſuper Cathedram, quam illa Moſi figurabat, etiamſi dicant & hi, non autem faciant? Dicunt enim quæ Dei ſunt, faciunt quæ ſua ſunt: dicunt bona ex Cathedra Chriſti, faciunt mala ex peſtilentia ſua. Abſit autem vt Cathedræ ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos gregis vnitas diuidatur. Monet Iacobus, ne Chriſti fidem in acceptione perſonarum habeamus. Auguſtinus aũt, etiam à perfido fidem aliquem percipere poſse docet. Per aſinã loqui Dominus dignatus eſt, quî minùs loquatur per hominem quanuis grauibus flagitiis coopertum? Spiritus vbi vult ſpirat, etiamſi voluntati eius is qui loquitur, non ſemper conueniat. Balaam precio conductus vt populo Dei malediceret, profectus fuerat: contrà tamen atque animo deſtinauerat, ſimul ac in conſpectum populi venit, ei benedixit. Saul rex ad occidendum Dauidem properauerat, cuius poſteaquam poteſtas ei fuit facta, contrà quàm propoſuerat veniens ad cuneum prophetarum, in quo Dauid erat, prophetauit & ipſe coram Samuele cum cæteris, cùm factus eſſet ſuper eum ſpiritus Domini. Quis ignorat quales fuerunt ſacerdotum principes & Scribæ temporibus Herodis? qui tamen vbi naſceretur Chriſtus interrogati, ſemota quãuis cunctatione dixerunt, In Bethleem Iudæ. Caipha quid potuit eſſe nequius? qui quẽ ſceleratè nactus erat pontificatũ precio redemptum, geſsit etiam ſceleratiùs. Et tamen is cùm diceret, Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat: non à ſemetipſo hoc dixit, queadmodum Ioannes teſtatur, ſed cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit. Si non deſtituebatur dono prophetiæ, quàmlibet eſſet impius qui ſedebat in Moſi Cathedra, certè multo minùs eo deſtitui credendus eſt, qui ſedet in Cathedra Petri, ſuper quem Chriſtus ædificauit Eccleſiam ſuam, cuius à Domino cura ſuſcipitur ſingularis, pro cuius fide propriè ſupplicatur: tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens principis victa non fuerit, aduerſus quem nunquam eſſe portas inferi præualituras promiſit veritas. Sed audi Brenti, quid de Vigilio Papa traditum ſit annalibus: Per ſcelus ad Pontificatum is peruenerat. Sylueſium enim Papam,

Nõ ob paſtores malos deſerẽda Cathedra, aut ſcindendã unitas.

Iaco. 2.

Aug. li. 2. ca. 2. contra literas Petiliani.

Num. 22.

Ioan. 3.

Dei ſpiritus etiã p malos prophetat, & vera ſanctaq; prędicat.

1. Reg. 19.

Mat. 2.

Ioan. 11.

Mat. 16.

Sedens in Cathedra Petri non deſtituitur aſſiſtẽtia Dei in iis q̃ ſunt fidei.

Exemplũ de Vigilio Papa.

cuius erat Diaconus, inſtigante Auguſta de ſede ſua deturbandum atque in exilium deportandum curauerat, quòd is omnia ſe priùs & facere & pati paratum diceret, quàm vt quod Auguſta tanto ſtudio poſtulabat, Anthemium qui propter Eutychetis hæreſin de ſede Conſtantinopolitana per anteceſſorem ſuum Agapetum deiectus fuerat, in ſedem illam reſtitueret. In huius autem Sylucrii locum opera Auguſtæ ſuffectus, ac Pontifex Romanus deſignatus eſt, ea lege, vt quod Syluerius conſtanter facere detrectabat, id ipſe facturum ſe, atque Anthemium ad Eccleſiam Conſtantinopolitanam reſtituturum promitteret. Res eſt admiratione digna: Statim vt Petri Cathedram aſcendit, idem illi quod Sauli euenit, nam ſuper eum quoque factus eſt ſpiritus Domini. Cumque longè alio animo ad Eccleſiæ gubernacula acceſsiſſet, poſteaquam promiſsi fuit admonitus ab Auguſta, priùs extrema quæque ſe paſſurum reſpondit, quàm vt hæreticum in ſedem, ex qua merito ſuo deturbatus fuerat, reſtitueret. Cumque multa probra, multos etiam graues cruciatus famemque diuturnam in carcere pertuliſſet, paſſus eſt omnia fortiter, quòd multò ſe grauiora ſupplicia commeritum diceret, qui malis artibus pontificatum aſſequutus, horrendum facinus contra ſanctum pontificem Syluerium deſignaſſet. Non fuit hic pontifex in primo ſuo ingreſſu Caiphæ diſsimilis: effecit tamen ſedis huius Apoſtolicæ priuilegium, vt à fide non potuerit aberrare, quodque priùs impiè promiſerat, id piè poſteà negauit, ac eo, quo Chriſtianum pontificem decebat animo, tulit omnia potiùs fortiter quælibet acerba, quàm vt aliquid indignum Petri ſucceſſore de religione ſtatueret.

Quantum ſit priuilegiu Rom. Pōtificis.

Ex quo videre licet, quantum ſit Romanæ ſedis priuilegium. Nam vt ab aliis peccatis non ſemper immunes fuerint Romani pontifices, obtinuit tamen hoc venerabilis & efficax oratio Chriſti, quemadmodum ſcribit ſanctus Leo, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius in ſæculum. Quæ propriæ ſunt inferorum portæ, nunquàm aduerſus hanc ſedem hæreſes vllæ præualuere, nec deinceps etiam per Dei miſericordiam præualebunt. Recenſentur quidem à nonnullis, qui cùm in Cathedra Petri ſediſſent, in fidem eius non ſucceſsiſſe, nec ab hæreſi dicantur alieni fuiſſe: verùm falsò notam hanc eis inuri dubitandum non eſt. Nam quòd primo loco Macellinus numeratur, de quo paulò antè fecimus mentionem, eadem ratione dicatur hæreticus Apoſtolus Petrus, quem & ipſum CHRISTVM negaſſe conſtat: ſed ſicut is crimen hoc poſteà non lachrymis modò, verùm & fuſo pro CHRISTI nomine ſanguine,

Marcellinus Papa falsò accuſatur impietatis.

ne, cùm eum conſtanter ad mortem vſque confiteretur, expia-
uit: ſic fecit imitator & ſucceſſor eius Marcellinus. Liberius au- *Liberius*
tem falſò, quòd ad ſuſcriptionem hæreſeos conſenſerit, inſimula- *Papa non*
tur. Nam ſi quid ab eo factum eſſet eiuſmodi, qui cætera dili- *ſubſcripſit*
genter eſt perſequutus Athanaſius, ſicut de Hoſio Cordubenſi, *hæreſi.* *Athanaſ.*
ſic de hoc quoque minimè tacuiſſet. Tum autem qui ſcripſe- *epiſt ad*
runt Eccleſiaſticam hiſtoriam, quanuis Græci, nullam tamen e- *ſolitoriã*
ius rei mentionem fecerunt. Socrates certè præter animi ſui ſen- *vitam agẽ-tes.*
tentiam Conſtantium Imperatorem conſenſiſſe ſcribit, vt qui fue- *Socr. Lib.*
rat ab eo pulſus in exilium Liberius reuocaretur. Qui ſi ſubſcri- *2. cap. 37.*
pſiſſet vnquam hæreſi, procul dubio nihil præter animi ſui ſen-
tentiam feciſſet Conſtantius. Theodoretus autem, nihil & ipſe de *Theod. li.*
ſubſcriptione meminit, ſed matronarum, inquit, precibus flecti *2. ca. 17.*
ſe paſſus eſt Imperator, vt optimum Liberium ab exilio reuoca-
ret. Vocaret autem is optimum Liberium, ſi conſenſiſſet in *Liber. lib.*
hæreſim? Zoſomenus minùs dilucidè rem explicat: ſcribit enim, *4. cap. 15.*
quòd coëgerit Imperator Liberium confiteri, non eſſe patri fi-
lium homouſion. Ac paulò pòſt, quòd Baſilius, Euſtathius &
Eleuſius in vnum ſcriptum collegerint, quæ contra Paulum Sa-
moſatenum, & Photinum Syrmienſem decreta & fidem, quæ
in dedicatione Antiochenæ Eccleſiæ expoſita fuerat, quaſi non-
nulli ſub prætextu Omouſii hæreſim clanculum confirmare co-
narentur, atque hoc pacto Liberium, Athanaſium, Alexan-
drum, Seuerianum & Creſcentem, qui Aphricani erant, ad con-
ſentiendum induxerunt. Ex quibus verbis non tam in ſubſcri-
ptionem hæreſis vllius, quàm in condemnationem Pauli Samo-
ſateni & Photini conſenſiſſe Liberium demonſtrari videtur: cùm
præſertim paulò pòſt dicat Zoſomenus, quòd confeſſionem à
Liberio reportabant excommunicantem eos, qui non ſecun-
dum eſſentiam & omnia, filium patri ſimilem pronunciarunt.
Cùm enim, inquit, Eudoxius, & qui cum illo Antiochiæ Aëtia-
næ hæreſi fauebant, epiſtolam Hoſii accepiſſent, falſò ſpargebant,
quòd & Liberius homouſion reprobaſſet. Hic ipſe fatetur Zoſo-
menus rumorem quidem ea de re, ſed falſum tamen ſparſum fu- *Ruffi. lib.*
iſſe. Quæ cauſa fuit Ruffino ſcribendi, quod regreſſus qui- *1. cap. 27.*
dem fuerit Liberius in vrbem viuente Conſtantio, ſed hoc vtrum
quod acquieuerit voluntati ſuæ ad ſubſcribendum, an ad populi
Romani gratiam, à quo proficiſcens fuerat exoratus, indulſerit,
pro certo, inquit, compertum non habeo. Fuit autem Hiero-
nymus æqualis Ruffini, nam extant & libri eorum, quibus mutuò ſe
inſectantur. Quod ſi qui temporis illius hiſtoriam ſcribebat, ac dili
gentiùs omnia proculdubiò ſcrutabatur, nihil Ruffinus pro certo

ea de re compertum habere potuit, veriſimile eſt multò minùs Hieronymum ſcire potuiſſe, qui deſertis in locis ſolitariam ferè vitam agebat. Ac fieri poteſt, quòd quem de Liberio rumorem falſò ſparſum fuiſſe ſcribit Zoſomenus, quaſi reprobaſſet homouſion, & acquieuiſſet Imperatoris voluntati, perlatus is ad Hieronymum quoque fuerit. Ex quo factum eſt, vt diceret Fortunatianum Liberium Romanæ vrbis Epiſcopum pro fide ad exilium pergentem primum ſollicitaſſe ac fregiſſe, & ad ſubſcriptionem hæreſeos impuliſſe. Qua de re cùm nihil præter auditum habere potuerit Hieronymus, idq́ue parùm certo rumore, cùm variè res à variis narraretur, maius meritò pondus habere debent eorum teſtimonia, qui temporis illius res geſtas literis mandantes, accuratiùs omnia proculdubio ſunt explorare conati, quàm Hieronymi mentionem obiter eius rei, ſicut vulgo narrari audiuerat, facientis. Quin & illud fieri pôteſt, infarctum ab aliquo fuiſſe, quod ab Hieronymo ſcriptum non eſt. Demus autem rem ita habere, ſicut ille ſcripſit, non ſtatim hæreticus eſt, qui metu ſupplicii communionem hæreticorum non refugit, cùm is hæreticus propriè dicatur, qui ſuo ipſius iudicio condemnatus, ſua ſponte ſeipſum eiicit ab Eccleſia, nec eam audire dignatur: quòd ſe rectiùs quàm vniuerſam illam ſapere perſuaſum habet. Idem enim eſt hæreſis Græcè, quod electio Latinè. Quamobrem is dicitur hæreticus, qui ſibi nouum doctrinæ genus aliquod elegit, qui ſingulares quaſdam opiniones adfert à communi totius Eccleſiæ ſenſu & conſenſu diſcrepantes, quas ita pertinaciter tuetur, vt orbem vniuerſum Chriſtianum cæcitatis potiùs condemnare non dubitet, quàm ſemel & iterum admonitus errorem ſuum agnoſcere, & ab eo diſcedere velit. Vbi verò non eſt electio voluntaria, ſed metu quis adigitur, ibi propriè hæreſis eſſe dici non poteſt: vt ſi maximè verum eſſet quod ab Hieronymo ſcriptum eſt, non ideo tamen Liberius hæreticus cenſeri debeat. Quod ad Felicem attinet, is, cùm in Liberii viuentis locum ſuffectus fuiſſet, non eſt habitus pro pontifice Romano, nec quiſquam ciuium Romanorum in ædem orationis eſt ingreſſus, cum ipſe intus foret. Quanquã & hinc teſtimoniũ dant 1 Ruffinus, 2 Theodoretus, 3 Zoſomenus, quòd nõ tam ſectæ diuerſitate, quàm cõmunionis & ordinationis conuenientia fuerit maculatus: cùm expoſitam Nicææ fidem incorruptam ſeruauerit, & in religione prorſus inculpatus manſerit: in hoc tantùm accuſatus, quòd præter ordinationes, communionem etiam eorum qui Nicænam fidem violaſſent, tulerit. Quamuis eum Socrates coactè fuiſſe ſcribat ordinatum. Anaſtaſio pontifici ſuſpicionem hanc primus conflaſſe videtur Gratianus, cuius errorem, vt fit, alii poſteà ſunt ſequuti. Narrat is fabulam quandam

Hieron. in lib. de viris illuſtribus.

Quis hæreticus propriè dicatur.

Defenditur Felix Papa.

1. Libr. 1. cap. 22.
2. Lib. 4. cap. 11.
3. vbi ſuprà.
Socrat. li. 2. cap. 37.
Diſti. 19. cap. Anaſtaſius 1. quæſtione 1. cap. Dictum eſt.
Anaſtaſio pontifici iniquus eſt Gratianus in Decretis.

dam, quòd multi clerici ſe à communione ipſius abegerunt, eò quòd communicaſſet ſine conſilio Epiſcoporum, vel presbiterorum & clericorum cunctæ Eccleſiæ Catholicæ, Diacono Theſſalonicenſi nomine Photino, qui communicauerat Acacio. Et quia voluit occultè reuocare Acacium, & non potuit, nutu diuino percuſſus eſt. Vnde fabulam hanc Gratianus deſcripſerit, non ſatis conſtat: verùm qui libros eius legerit attentiùs, nuulos eum potiùs aliorum compilatorum conſectatum, quàm ex ipſis fontibus hauſiſſe pleraque reperiet. Nam compilarunt ante eum quoque ſimiles ſententias, Iſidorus, Iuò Carnotenſis, & qui præceſsit eum Burchardus Vuormacienſis, Epiſcopi. Sed commentum hoc Gratiani refellit ipſius Anaſtaſii Epiſtola, ex qua perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, quòd etiam in gloſſa textus illius legitur, antequam factus eſſet Anaſtaſius pontifex, Acacium defunctum fuiſſe. Qui potuit autem fieri defunctum vt reuocare voluerit pontifex? Nam quod ſcribit gloſſator, vt orationes pro eo in Eccleſia fierent, eum Acacium reuocare voluiſſe, prorſus id abſurdum eſt; & contrarium eius oſtendit epiſtola, quam ad cognominem ſuum Anaſtaſium Imperatorem ſcripſit, in qua ſpecialiter Acacii nomen taceri vult: quæ ſola ſufficit ad commentum hoc Gratiani refellendum. Ac adfert is alio loco piam quandam & Catholicam Anaſtaſii ſententiam ex illa eius epiſtolà, quam parum Catholicè refutare conatur. Videtur autem eam ex aliquo compilatore potiùs excerpſiſſe, quàm integram epiſtolam Anaſtaſii legiſſe. Nam ſi legiſſet integram, in errorem hunc prolapſus non fuiſſet.

Cur Gratianus alicubi erret.

1. Quæſt. 1. ca. Dictũ eſt.

Recenſetur inter hæreticos etiam Honorius, quòd is Monothelitarum errorem approbauerit. At vindicant eum ab iſto crimine, quotquot ferè temporum illorum res geſtas monumentis literarum conſignarunt, [illegible]dus, & eius abbreuiator, Aeneas Syluius, Sabellicus, Nau[illegible] Platina, qui primum hunc pontificem fuiſſe volunt, qui Monothelitarum hæreſim condemnauerit, ac ipſo factum authore narrant, vt Imperator Heraclius in hanc hæreſim lapſus, ab errore ſuo reſipiſceret, ac Pyrrhum, per quem ſeductus fuerat, in Aphricam relegaret. At in ſexta Synodo Oecumenica cõdemnatus eſt, aiũt, Honorius, tanquam hæreſis huius approbator Quid igitur ad hæc dicemus? Num authoritati tantæ Synodi detrahendum eſſe putabimus? Abſit. Verũ hoc potiùs dicemus, quod in huius ipſius ſextæ Synodi duodecima & quartadecima actione dictum fuit de actis quintæ Sinodi, quæ ſextam hanc præceſſerat, quòd in ſeptima eius actione pleraque per falſarios inſerta fuerunt, quæ ne cogitare quidem in mentem venerat vnquam Patribus in illa Synodo congregatis. Quod Græcis facere non inſolitum fuiſſe, teſtatur etiam Nicolai pon-

Honorius ab hæreſi Monothelitarũ ſim dicatur.

Blond. li. 9. decad. 1.

Sylu. Ae. neid. 8. li. 6.

pontificis epiſtola ad Michaëlem Imperatorem ſcripta: teſtatur & Anaſtaſii præfatio in octauam Synodum: quin & ipſi confitentur hoc Græci, qui conuenerant in Concilio Florentino. Queſtus eſt autem etiam ante mille annos Leo primus Pontifex Romanus tale quiddam de ſua, quam ad Flauianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum dederat epiſtola factum fuiſſe. Cæterùm quod poteſt adferri fortius argumentum ad hoc crimen, quod impingitur Honorio, diluendum, quàm ipſius Agathonis epiſtola? cuius Patres in ſexta Synodo congregati ſententiam ſunt ſequuti, quòd in ea per Agathonem Petrum loqui dicerent. In qua cùm Agatho perſtrinxiſſet hæreſeos Monotheliticæ Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pirrhum, Petrum, Paulum, Conſtantinopolitanos Epiſcopos, ad Imperatores his verbis vtitur. Eximenda proinde ac ſummis conatibus cũ Dei præſidio liberanda eſt ſancta Dei Eccleſia Chriſtianiſsimi veſtri imperii de talium doctorum erroribus, vt Euangelicam atque Apoſtolicam Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata eſt ſupra firmam petram, huius beati Petri Apoſtolorum principis Eccleſiæ, quæ eius gratia atque præſidio ab omni errore illibata permanet, &c. Ac non procul ab initio eiuſdem epiſtolæ: Hæc eſt, inquit, veræ fidei regula, quam & in proſperis & in aduerſis viuaciter tenuit ac defendit hæc ſpiritalis mater veſtri tranquilliſsimi imperii, Apoſtolica Chriſti Eccleſia, quæ per Dei omnipotentis gratiam, à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccub[illegible]it, ſed vt ab exordio fidei Chriſtianæ percepit ab authoribus ſ[illegible]s A[illegible]ſtolorum Chriſti principibus, illibata finetenus permanſit, ſ[illegible]m ipſius Domini Saluatoris diuinam polli[illegible]m, qu[illegible]m ſ[illegible]m diſcipulorum principi in ſacris euangelius fatu[illegible] eſt, Petre Petre, inquiens, ecce Sathanas expetiuit vt cribra[illegible]t vos, ſicut qui cribrat triticum. ego aũt pro te rogaui vt non deficiat fides tua: & [illegible]ndo cõuerſus, confirma fratres tuos. Conſideret itaque ve[illegible]quilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omniu[illegible] fid[illegible] eſt, qui fidem Petri non defecturã promiſit, confirmare e[illegible]atres ſuos admonuit, &c. Quæſo te Brenti, au[illegible]ſne fuiſſet [illegible] ille Pontifex in facie totius Eccleſiæ gloriari, quòd ab o[illegible] errore Petri ſedes illibata permanſerit, quòd à traditionis Apoſtol[illegible]cæ tramite nunquam errauerit, nec vnquam hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuerit, ſi eius ipſius hæreſeos, quam in illa epiſtola confutauit, primus approbator fuiſſet Honorius? inter cuius mortem, & illud tempus, quo ſexta ſynodus eſt habita, nondum anni ſexaginta interceſſerant Nónne veritas fuiſſet, ne quis ei obiiceret: Quã tu tantopere Cathedram extollis, quam nũquam hæreticis nouitatibus

Octa. ſyn. ſeſsione 20.

Leo epiſt. 82. ad Epiſcopos Paleſtin.

Sex ſyno. Actiõe 4. Ibidē Actione 18.

Agathõis Epiſcopi uerba pro Cathedra Petri.

Luc. 22.

bus deprauatam ſuccubuiſſe ſcribis, ab ea ipſa quam nunc tu refellis, hæreſis eſt approbata? Certè nec tam rudis fuit Agatho pontifex, vt ignorare potuerit, ſi quid eiuſmodi factum eſſet: nec tam audax, vt ſi ſciuiſſet aliquid, ita confidenter de eo gloriari vellet, quod ſemper ab omni errore illibata ſedes hæc permanſerit. Deinde verò ſcripſit Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus epiſtolam ad Michaëlem Bulgariæ principem de ſeptem Synodis Oecumenicis, & qui ſint in ſingulis hæreſeos condemnati recenſet. Vbi ventum eſt ad ſextam, omnes quidem alios hæreſeos Monotheliticæ condemnatos enumerat, Honorii verò nullam prorſus fecit mentionem. Quem ſilentio non prætериiſſet homo Græcus, & Romanorum Pontificum æmulus, ſi quid eiuſmodi de eo compertum habuiſſet. Ac vt verum eſſe concedamus quod eius generis aliquid ſcripſerit Honorius, certè priuatas is literas ad Sergium dederat, nihil de Concilii ſententia, nihil ea de re maturè fratrum Concilio decreuerat. Quòd ſi quid verò tale facit Pontifex, ſi priuatim tradit aliquid, non eſt id petræ protinus impingendum, de qua illa Chriſti verba ſunt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Quod adfertur de Benedicto vndecimo, non indiget longa refutatione, cùm nuſquam reperiatur aliquod ei hæreticum dogma obiectum fuiſſe, quin nouem illis menſibus, quibus Eccleſiæ præfuit, piè ſanctéque pontificatum adminiſtraſſe perhibeatur. Sed neque de Ioanne vigeſimo ſecundo, quicquam eiuſmodi verè dici poteſt: quin illi potiùs, qui hanc illi notam conati ſunt inurere, Marſilius Patauinus, & Gvuilhelmus Okkam, hæretici ſunt habiti. Repertus eſt autem qui Eugenium quoque quartum inter hæreticos recenſeret. Sed quæ profertur illius hæreſis? Cenſuit Ferrariam Baſilea Concilium eſſe transferendum. Scilicet in hoc fidei cardo vertebatur, Baſileæ ne, an Ferrariæ Concilium haberetur? Iuſta certè cauſa, quamobrem hæreticus cenſeretur. Sic iſtos nihil non comminiſci pudet, dum pontificum authoritatem eleuare queant. Quis autem hanc Baſilienſi Concilio dedit authoritatem? quod Oecumenicum fuiſſe non conſtat, neque ratum deinceps eſt habitum, quod in illo fuerat, hac quidem de re conſtitutum. Quin magis illud eſt agnitum pro legitimo Concilio, quod ſub id ipſum tempus Ferrariæ fuit celebratum, in quo factum eſt tamen aliquod operæprecium, quod erat inter Græcos & Latinos diſsidium, eo ſublato.

Hinc videre licet, quàm anxiè quærentes hæretici, quàm nihil inuenire potuerint, quo demonſtrarent in Cathedra Petri, per mille quingentos annos & amplius ſediſſe quenquã aliquando, qui diuerſum à Petri & ſucceſſorum eius doctrina docuiſſet, quíque conuictus alicuius hæreſeos fuiſſet. Cùm tamen intereà vel ipſa luce ſit clarius, *Nullus põtificũ à ſide Petri aberrauit.*

ex

ex Cathedra Lutheri intra non totos quadraginta annos prodiiſſe ſathaniſmum illum omnem, quem initio libelli huius enumerauimus. Succeſſerunt igitur omnes pontifices Romani, ſi minùs in pietatem & ſanctitatem, ſaltem in fidem & doctrinam Petri, quã & non aliam publicè ſemper ſunt profeſsi. Nam quid in corde cuiuſque clauſum fuerit, eius eſt ſolius iudicium, qui ſcrutatur corda & renes. Exigit autem hoc à nobis Chriſtiana charitas, vt bene de cunctis exiſtimemus, & pro Catholicis omnes habeamus, quos nihil Catholicæ fidei contrarium apertè profiteri videmus. Cuius vos charitatis ſi vel micam haberetis Brenti, ab iſtis tam ſcurrilibus iocis abſtineretis proculdubiò. Quæ eſt enim iſta dicacitas, vel ſcurrilitas potiùs, Petrum à Soto Petrũ Aſotum, Cardinales vocare carnales? Scilicet vos eſtis homines illi verè ſpirituales, quibus nihil eſt cõmune cum carne & ſanguine, qui ſic omnem carnis curam abieciſtis, vt etiam ad Euangelium prædicandum parum vobis idonei eſſe videamini, niſi per inceſtum ſacrilegum ſub honeſto coniugii prætextu, cum nonnis etiam monachi plerique copulemini? Tales cùm ſitis, alios vocare carnales nihilominus audetis, & legitimi ſucceſſores Apoſtolorum vobis eſſe videmini: cum Apoſtolos etiam legitimas vxores abieciſſe conſtat, ſimul vt Chriſtum ſequi cœperunt, quò magis eſſe poſſent ad Euangelium prædicandum expediti.

Hier. 17.

Chriſtianæ charitatis eſt ne minẽ facile damnare, nedum pontificẽ.

Dicacitas & maledicentia Brentij.

Lutheri diſcipuli quam ſpirituales.

Non imus hoc inficias Brenti, errare nonnunquam in eligendis pontificibus & Cardinales & Canonicos: quid autem ſi vulgus eligat belua multorum capitum, ſi magiſtratus, ſi princeps? num & iſti non æquè ſunt errori obnoxii? num eos carnis & ſanguinis expertes eſſe putas? Si legiſti quæ ſcribit ea de re in tertio libro de ſacerdotio Ioannes Chryſoſtomus, qualis melioribus etiam illis temporibus populi fuerit electio, cognoſcere potuiſti. Cuius Babylonicam cõfuſionem veritus Auguſtinus, quemadmodũ ipſe non ſucceſſerat, ſed acceſſerat Valerio, ſic viuens adhuc Eccleſiæ ſuæ de ſucceſſore prouidere maluit, quàm vita functus plebis iudicio rem permittere. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis. Fieri poteſt, etiam cùm nihil aliud in eligendo ſpectatur quàm pietas & ſanctitas, vt erretur nihilominus, piuſque videatur & ſanctus, qui pius & ſanctus non eſt. Fieri poteſt & hoc, vt vel carni & ſanguini, vel affectioni pluſculum indulgeatur in eligendo. Cæterùm vt aut eligatur hæreticus, aut qui Catholicè electus eſt ſedens in Petri Cathedra pontifex, hæreſim apertè profiteatur, non facilè fieri poſſe credent hi, quibus perſuaſum eſt efficaciorem fuiſſe, quam pro Petro fudit ad patrem ſuum cæleſtem orationem Chriſtus, vt ne deficeret fides eius, quàm vt pro ſua reuerentia non exaudiri potuerit.

De pontificum electione.

Chryſoſt.

Auguſt. epiſt. 110.

Hiere. 17.

Pontifex factus hæreſim non profitetur.

Luc. 22

Quam-

Quamobrem nihil eſt quòd illas contra nos ſententias coacerues: Non ſanctorum filii ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum. Non omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Auferet Dominus nomina ſacerdotum cum ſacerdotibus, qui fruſtrà ſibi blandiuntur in Epiſcopali nomine, & presbyterii dignitate, & non in opere, qui malis operibus ſua nomina deſtruunt. Nam & nos tibi cum tuo magiſtro Luthero reſpondebimus, quod ille Picardis aliquando reſpondit: Scimus heu noſtrum caſum & dolemus, non autem ſicut hæretici fugimus, & ſemiuiuum relinquimus, tanquam alienis peccatis pollui timeamus. Illi fugiunt à nobis Chriſtianis, & repunt ad ſeipſos in angulum. O blaſphematores Dei, & proditores Chriſti: Si Chriſtus feciſſet ſicut vos feciſtis, quis vnquàm ſaluatus eſſet? Sic Picardis vicinis ſuis hæreticis Romano fœtore gaudentibus reſpondit aliquando Lutherus. Vtinam autem quas tu ſententias produxiſti, minùs in mores noſtros quadrare poſſent. Sed intereà non minùs verè contra vos eadem omnia proferri poſſunt. Qui cùm nouum quoddam Euangelium, quod ſub ſcamno tot ſæculis latuiſſe dicitis, in lucem nuper adeò produxeritis, nullum tamen adhuc nouum & eximium ſanctitatis veſtræ ſpecimen exhibuiſtis. Vide autem Brenti, num dogmati veſtro conſentanea ſcribas? Fidẽ enim tantùm à veſtris exigitis, & eam ſufficere ſolam putatis. Curà nobis opera prætereà requiritis?

De indignis ſacerdotibus diſtinctiõe 40. cap. Non eſt facile.
Hieron. ad Heliodorũ epiſtola 1.
Hieron. in Zopho. 1.
Lutherus in reſolutionibus ſuper propoſitionẽ 80.

Eſt ne autem hoc modeſtiæ Chriſtianæ, quòd venerabilem virum Petrum à Soto tam ſcurriliter inſectaris, quòd dixerit, Totam quidem Eccleſiam, non autem ſingula membra, certam habere promiſsionem Chriſti & gubernationis ſpiritus ſancti. Sic enim inſultas homini. Quid hic noui? Imò quid blaſphemiæ auditur? Amabo te, exiſtimás Aſotum adhuc ſana eſſe mente? Eccleſia habet promiſsionem præſentiæ Chriſti & gubernationes ſpiritus ſancti: tota quidem, non autem ſingula eius membra. Cùm ergo Aſotici Prælati conueniunt, neceſſe habet Chriſtus iuxta promiſsionem ſuam præſtò adeſſe, neceſſe habet & ſpiritus ſanctus eum conuentum gubernare: cùm autem inuicem à ſe iterum digrediuntur, & ad ſua quiſque reuertuntur, digreditur etiam ſpiritus ſanctus, & reuertitur ad ſinum Trinitatis ſuæ, vt ne plumam quidem apud Prælatos poſt ſe relinquat. Immanè, quantus hîc eſt ſtupor, quantus furor. Toti Eccleſiæ præſens eſt Chriſtus, non autem ſingulis eius membris. Tota Eccleſia gubernatur à ſpiritu ſancto, non autem ſingula eius membra. Ac ſiquidem ſermo eſt de Eccleſia Aſotica, certè nec Chriſtus, nec ſpiritus ſanctus præſtò adeſt vel toti, vel ſingulis membris eius. Si autem ſermo eſt de vera Eccleſia

Scurrilis Brentij oratio in Sotum.

M Chri-

Chriſti, profectò ſicut Chriſtus adeſt toti, ita adeſt etiam ſingulis eius membris. Et ſicut ſpiritus ſanctus gubernat totam, ita etiam gubernat ſingula eius membra. Si quis, inquit Paulus, ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, &c. Nónne ſcurram hîc agere potiùs videtur Brentius, quàm qualis videri vult Euangelii præconem? Sed quò meliùs res intelligi queat, ipſa Petri verba adſcribemus. Dixerat Brentius in confeſsione ſua, quòd Eccleſia certam habet promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernaturà ſpiritu ſancto. Petrus hoc ſcholion addidit: Verum eſt, tota, non verò ſingula membra. quòd ſi tota, maximè vbi tota conuenit, veraciter curatura & inquiſitura, quæ ad ſalutem pertinent, quod fit in Conciliis. Vnde illa ſpecialem promiſsionem habet, Vbicunque ſunt duo vel tres, &cæt. Quæcunque igitur Concilia ſint, ſiue Prouincialia, ſiue Epiſcopalia, hanc habent promiſsionem: ſed Vniuerſalia hanc, quæ fit toti Eccleſiæ: Portæ inferi, &c. Quid eſt quod in iis verbis pium lectorem offendere queat? num quòd in veritate inueſtiganda, cuius rei cauſa potiſsimùm Concilia conuocantur, certiorem promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, qui veritas eſt, habere dicit Petrus totam Eccleſiam, quàm vnum aliquod eius membrum? Id ſi falſum eſt, cur igitur tu Brenti, in iis quæ proximè præceſſerunt, magnam eſſe legitimorum Conciliorum authoritatem ſcripſiſti? quæ certè nihil habebunt eximiũ, ſi peræquè certam Chriſti perpetuæ præſentiæ promiſsionem habent ſingula membra, ſi peræquè perpetuò gubernantur à ſpiritu ſancto, quo ad veritatem inueſtigandam. Cur autem dixit Chriſtus, vbicunque ſunt duo vel tres, ac non potiùs, vbicunque eſt aliquis veſtrûm, ſi perinde præſens eſt ſemper ſingulis, atque multis in vnum locum congregatis? Quorſum autem attinet Concilia congregare, ſi perinde præſens eſt perpetuò Chriſtus vnicuique membro ſeorſum, atque toti corpori Eccleſiæ? Quin Eccleſiæ membra ſint etiam agricolæ, credo non negabis. Cùm itaque iuxta tuam ſententiam, etiam eorum quiſque promiſsionem habeat perpetuæ Chriſti præſentiæ, quid ex eo conſequetur aliud, quàm vt æquè poſsit etiam agricola, quibuſcunque de rebus ambigitur, in cauſa fidei definire, atque legitimum Concilium: nec minor illius, quàm legitimi Concilii ſit authoritas. Stulti igitur fuerunt Apoſtoli, qui Concilium Antiochiæ primum congregauerunt: ſtulti Patres illi qui Nicææ, Conſtantinopoli, Epheſi, Calchedonæ tot numero de cauſa fidei definituri conuenerunt. quid enim erat neceſſe tantos facere ſumptus? tot itineris moleſtias, tot labores perferre, ſi peræquè certam Chriſti præſentiæ promiſsionem habuerunt ſinguli ſeorſum habitantes, atque vnum in locum omnes congregati?

Reſpõſio promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti & gubernationis ſpirit⁹ ſancti eſſe penes totam Eccleſiã, & nõ eius mẽbra ſingula, quò ad veritatem inueſtigãdam.

Act. 15.

gati? Deinde verò ſi certam habent perpetuæ Chriſti præſentiæ promiſsionem ſingula veræ Eccleſiæ membra, qualem tu putatis veſtram Lutheranam? Quæſo te Brenti, fuitne tum in ſingulis præſens Chriſtus, cùm plurima & ea præſtantiora Eccleſiæ veſtræ membra, partim ad Zvuinglianam, partim ad Munceranam, partim ad Svuenkefeldianam, partim ad Campanam, fidem ne dicam an perfidiam, ab errore veſtro defecerunt? Aut fatearis oportet Brenti, præſentem etiam tum Chriſtum iſtos deſeruiſſe, cùm hos tam fœdos errores, veſtris erroribus reiectis, amplexi ſint, etiam tum eos à ſpiritu ſancto fuiſſe gubernatos: aut verum ſcripſiſſe Petrum concedas, qui negat certam perpetuæ Chriſti præſentiæ promiſsionem habere ſingula membra, quam certum eſt habere totam Eccleſiam. Vidéſne iam quorſum tibi tua dicacitas reciderit? in quas ipſe te ſalebras conieceris? quemadmodum ex illis explicare te non poſsis, dum homini pio piè de rebus diuinis diſſerenti grauiſsimum blaſphemiæ crimen impingere, ſtuporem, furorem adſcribere, ſanamq́ue mentem & ſenſum communem detrahere non vereris? Neque vero negauit Petrus præſentem eſſe Chriſtum ſingulis membris, & a ſpiritu ſancto ſingula membra gubernari, verum de re propoſita loquebatur, de eo quod ſcriptum à te fuerat, Eccleſiam habere certam promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti & gubernationis ſpiritus ſancti. Quòd perpetuò adſit præſens Chriſtus, quod ſic ab eo perpetuò gubernentur ſingula Eccleſiæ membra, vt à fide nunquam aberrare poſsint, ſicut gubernari Concilium legitimè congregatum nemo pius dubitat, hoc eſt quod Petrus à Soto rectè negat. Neque verò tu ignorabas hoc Petrum dicere, verùm ad inuidiam illi conflandam feciſti more veſtro, vt calumniam hanc adhiberes, & ipſe comminiſcereris aliquid, quod facile poſſes oppugnare. Quæ cauſa etiam fuit, vt quod in confeſsione tua tu ſcripſeras, Eccleſia certam habet promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, ſublata vocula Perpetuæ, poneres in confutatione Promiſsionem præſentiæ Chriſti. Atqui quin præſens adſit Chriſtus in veris membris ſuis etiam ſingulis, quæ templa ſunt eius, in quibus habitare dignatur, neque Petrus à Soto, neque pius quiſquam, qui modo ſanæ ſit mentis, negat. Quod autem perpetuò præſens adſit, quòd æquè præſens adſit ad veritatem inueniendam ſingulis, atque præſens adeſt vniuerſis in Concilio legitimo congregatis, id verò negat Petrus, negant etiam omnes qui vel ſenſu communi ſunt præditi. Itaque nihil ad rem faciunt Rom. 8.
quæ tu teſtimonia profers è ſcripturis. Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, &c. Nemo enim contradicit. Sed audi quid idem dicat Apoſtolus, cùm enim præmiſiſſet, Nemo poteſt dicere 1. Cor. 12.

Dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto, ſubiunxit: Diuiſiones autem gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſtrationũ ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: aliĩ gratia ſanitatum in vno ſpiritu: aliĩ operatio virtutum: alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonũ: hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Ad hoc igitur vt dicamus, Dominus Ieſus, ex æquo ſpiritum ſanctum accepimus omnes, quotquot membra ſumus Chriſti corporis Eccleſiæ. Nam qui non confitetur hunc, Eccleſiæ membrum non eſt. Ad hoc autem vt prophetemus, vt ſcripturas interpretemur, vt de fidei controuerſiis definiamus, non ex æquo ſpiritum ſanctum accepimus omnes. Nam nec Epiſcopi, nec doctores, nec prophetæ ſumus omnes. Quin & ipſis prophetis non ſemper præſtò adfuiſſe ſpiritum ſanctum legimus, quo nonnunquam eos deſtitui, documento nobis eſſe poteſt Eliſæus, qui cùm flentem vidiſſet Sunamitidem, cauſamq́ue neſciſſet, ad puerũ qui volebat eam prohibere dixit. Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus cælauit à me, & non indicauit mihi. Neque tum ſolum, verumetiam cùm de futuris eum requiſiuiſſet Ioſaphat, ſpiritus ei prophetiæ defuit, vt neceſſe haberet pſaltem adhibere. Sic alteri prophetæ præſtò quidem adfuit ſpiritus ſanctus, quandò miſſus contra Samariam, quæ fuerant illi ventura mala nunciauit: non autem adfuit, cùm pſeudoprophetæ cuiuſdã perſuaſionibus adductus, panem in eius domo comederat, quod eum facere Dominus prohibuerat. Cuius mandati tranſgreſsi pœnas luit à leone occiſus. Sic & Nathan Propheta viſus eſt à ſpiritu ſancto deſtitutus, cùm interrogatus à Dauide rege, num ędificare ſibi templum liceret, reſpondit nihil impedire, quò minùs faceret quod in corde ſuo deliberatum haberet: quem errorem ſuum poſteà correxit, cùm eum ædificare prohibuiſſet. Ex iis cuiuis perſpicere licet, ſi prophetis etiam non ſemper præſtò adeſt ſpiritus ſanctus, multò minùs eum præſtò adeſſe perpetuò ſingulis Eccleſiæ membris, qui non ſolùm vbi vult, ſed etiam quando vult, & per quos vult ſpirat: ſæpe vt ſanctos deſerat, inſpiret autem eos, qui ſunt procul ab omni ſanctitate remoti, ſicut inſpiraſſe legitur Balaam, Saulem, virum illum arrogantem Heliu, Caipham, & alios peruerſos homines. Eſt quidem ita, quòd ſicut nullum eſt membrum in corpore quod non ſit particeps aliquo modo ſenſus & motus à capite, ſic

Etiã Prophetæ ſpiritu nonnunquam deſtituuntur

4. Re. 4.

4. Reg. 3.

4 Re. 13.

2. Reg. 7.

Ioan. 3.

Num. 22.

1. Re. 10.

Iob. 27.

Ioan. 11.

ſic nullus eſt mortalium in Eccleſia, qui non ſit particeps alicuius gratiæ ſpiritus ſancti. Cæterùm in quo ſimul omnes gratiæ concurrerent, præter vnum Chriſtum Deum & hominem, nemo ſuit mortalium: quanquam ſpiritum veritatis Apoſtolis preſtò ſemper ſingulis adfuiſſe non negamus. Vbi verò ſimul conueniunt omnes, ibi præſens adeſt CHRISTVS, ibi præſens adeſt ſpiritus ſanctus cum omni genere gratiarum. Nam quod vni deeſt, penſatur in altero, ac ſæpe quod non reuelatur ducentis aut trecentis viris excellenti prudentia doctrinaq́ue præditis, vni alicui non doctiſsimo reuelatur, in cuius poſteà ſententiam ſic impellente ſpiritu ſancto, pedibus eunt alii multò doctiores. Sic abſcondit pleraque ſpiritus ſanctus à vobis ſapientibus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Quod etiam in Synodo Nicęna factum legimus, vbi quidam ex Confeſſoribus (libet autem Ruffini verbis vti) ſimpliciſsimæ naturæ vir, & nihil aliud ſciens niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, qui fuerat inter cæteros auditores Epiſcopos, inſignem quendam philoſophum, quem ex doctoribus nemo diſputando ſuperare poterat, ſic breui quadam oratiuncula conſtrinxit, vt obſtupefactus ille virtute dictorum, ad alia mutus omnia, ſolum hoc reſpondere potuerit, ita ſibi videri, nec aliud verum eſſe, quàm quod Epiſcopus ille dixerat. Iámne igitur intelligis Brenti, quàm verè Petrus dixerit, certam perpetuæ Chriſti præſentiæ & gubernationis ſpiritus ſancti promiſsionem, quo ad inueſtigandam veritatem, de qua potiſsimùm agitur in Conciliis, habere quidem totam Eccleſiam, non autem ſingula membra? Nihil enim dixit aliud Petrus, quàm quod etiam Caluinum veſtrum fateri veritas coëgit, qui ſe minimè negare ſcribit, quin tota fidelium ſocietas, multiplici donorum varietate inſtructa, longè ampliori & vberiori cæleſtis ſapientiæ theſauro prędita ſit, quàm ſeorſum ſinguli: quodq́ue multo antè dictum ab Auguſtino fuiſſe commemorauimus, qui Deum alloquens iis verbis vſus eſt: Veritas tua nec mea eſt, nec illius aut illius: ſed omnium noſtrûm, quos ad eius communionem publicè vocas. Hoc enim dicere videtur Auguſtinus, quod ibi ſemper præſtò Chriſtus adeſt, qui veritas eſt: ibi ſemper ſpiritus ſanctus præſtò adeſt, qui ſpiritus eſt veritatis, vbi conueniunt omnes, vbi ſimul in vnum locum tota congregatur Eccleſia: cæterùm in ſingulis membris, neq; Chriſtus veritas, neq; ſpiritus veritatis præſtò ſemper adeſt, cùm de ſingulis membris ſcriptum ſit, quòd omnis homo mendax: de tota verò Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Iudica nunc tu Brenti, vter veſtrûm fuerit cùm iſta ſcriberet, ſenſu communi deſtitutus? Petrúſne, qui dixit idē quod ſcripturæ conſentaneum dictum anteà fuerit ab Auguſtino, quod &

Chriſtus maximè præſens in Conciliis.

Matt. 11.

Ruff. lib. 1. ca. 3. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Pſal. 115.

Matt. 16.

M 3 lumen

lumen ipſum rationis indicare videtur, an tu qui tam ſcurriliter manifeſtam veritatem oppugnas? Quod ſi verum eſt, ſingula membra certam habere promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti, falſum ſit oporter quod à Propheta dictũ eſt: Omnis homo mendax. Nam ſimul in eodem & veritas Chriſtus, & mendacium, cuius pater eſt diabolus, ineſſe non poſſunt: nec erit vllum Eccleſiæ membrum, quod labi, errare, decipi queat, ſi nũquam præſentia Chriſti, qui veritas eſt, deſtituitur. Vnde ergo tot hæreſes quot enumerauimus? quæ non aliũde ferè, quàm ex veſtra ſchola Vvittembergenſi prodierunt? Quin & illud falſum ſit oportet, quod ex Auguſtino proferre ſepè ſoletis, ſolis ſcripturarum libris, qui Canonici vocantur, hunc timorem honoremque deferendum eſſe, vt nullus eorum author ſcribendo aliquid erraſſe firmiſsimè credatur. Cur enim non idem credamus de ſingulorum Eccleſiæ membrorum & ſcriptis & dictis, ſi certam habent ſingula promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, qui cùm ſit veritas, neque falli poteſt, neque fallere? Nos verò libenter Auguſtini ſententiæ ſubſcribimus, vt quem ille vult, honorem ſcripturis Canonicis habeamus. Cæterùm ſicut ſingula Eccleſiæ membra, quanlibet excellenti fuerint & vitæ ſanctimonia & doctrina prædita, poſſe tamen errare credimus: ſic vbi tota conuenit Eccleſia, quam certam habere promiſſionem perpetuæ præſentiæ CHRISTI, & gubernationis ſpiritus ſancti, nemo pius ambigit, ibi nullum errorem admitti poſſe, certum & indubitatum habemus. Quamobrem illius Decretis proximum à ſcripturis Canonicis locum tribuimus, & ab eodẽ ea ſpiritu ſancto profecta credimus, quo fuerunt inſpirati qui ſcripturæ Canonicæ libros ediderunt. Sed de re quæ vel ipſa luce clarior eſt, plura nos verba facere neceſſe non eſt.

Auguſ. in epiſtola ad Hieronymum.

Facit iam deinceps Brentius, quod facere ſolent qui malas cauſas defendendas ſuſceperunt, & conſarcinatis è ſcriptis Gregorii Nazanſeni, Baſilii, Nicephori, Socratis, Bernardi, Adriani Papæ, delectorum quorundam Cardinalium & Legatorum ſedis Apoſtolicæ, qui præſidebant in Concilio Tridentino, quibuſdam ſententiis contra vitam & mores corruptos Epiſcoporum, & eorum qui ſedent ad Eccleſię gubernacula, quandoquidem alia ratione non poteſt, vel hac ſaltem ordinem Epiſcoporum & ſacerdotum in odium, inuidiam & contemptum omnium adducere conatur: quod in cauſa ſuę diuiſionis defendendæ facere ſemper hæreticis vſitatum fuiſſe, in quadam epiſtola ſcribit Auguſtinus. Cur autem non à Paulo potiùs exorſus es Brenti, quàm à Gregorio Nazanſeno? quò ſic iam inde à Pauli temporibus nunquam Epiſcopis præſtò ſpiritum ſanctum adfuiſſe demonſtrares? Nam & ipſe de iis qui ſuo tempore Dei regebant

Hæreticorum mos eſt de cleri vitijs et abuſibus libenter loqui.

Auguſt. 137. epiſt.

Etiam ætati Pauli Clerus nõ carebat uitijs.

Eccleſiam, ad eundem propèmodum queſtus eſt. Cùm enim dixiſ- *Philip. 2.*
ſet, Spero me Timotheum citò mittere ad vos, vt & ego bono animo
ſim, cognitis quæ circa vos ſunt, ſubiũxit eueſtigiò, Neminẽ enim ha
beo tam vnanimẽ, qui ſyncera affectione pro vobis ſolicitus ſit. Mox
& rationẽ addidit: Oẽs enim, inquit, quæ ſua ſunt quærũt, nõ quę Ie-
ſu Chriſti. Vides quòd eadem ferè fuit Pauli de ſuis collegis querimo
nia. Neq; tamen ideò tales omnes fuerunt, qui cum Paulo tum erant.
Erat enim cũ eo Lucas & Epaphroditus, quos conſtat non quæ ſua *2. Tim. 4.*
ſunt quæſiuiſſe, ſed quæ Ieſu Chriſti: ſed quia plures eiuſmodi fuerũt *1. Tim. 1.*
in eius ſocietate, nimirum Demas, qui dereliquerat eum, diligens hoc
ſæculum, Hymenæus, Alexander Aerarius, qui multa mala ei oſten- *Philip. 1.*
derat, & alii quorum in hac ipſa meminit epiſtola, qui ex cõtentione
Chriſtum annunciabant non ſyncerè, exiſtimãtes preſſuram ſe ſuſci- *Hiere. 6.*
tare vinculis eius, ideò, qui ſcripturæ mos eſt, dixit de nonnullis, tan-
quàm de omnibus, quemadmodum etiam Hieremiam feciſſe legi-
mus, A minore vſq; ad maiorem, inquit, omnes auaritiæ ſtudẽt, & à
propheta vſq; ad ſacerdotem cuncti faciũt dolũ. Quid ergo dicemus?
quia tales erant etiam Pauli tẽporibus magna ex parte verbi miniſtri,
nũ eis propterea ſpiritus ſanctus defuit? nũ ideò iugũ eorum fuit ab o-
uibus excutiendũ? Non ita docuit Apoſtolus, ſed cũ queſtus eſſet de
iis, qui Chriſtũ ex cõtentione ꝑdicabãt, non ſyncerè. Quid enim inqt?
Dũ omni modo ſiue per occaſionẽ, ſiue per veritatẽ Chriſtus annun-
cietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Qui tũ annũciabãt Chriſtũ,
faciebant id animo minimè Chriſtiano: nihil eñ aliud ſpectabant, q̃
vt capto vinctoq; Paulo, maiorem adderẽt afflictionẽ, vt ex Euãgelii
profectu maius illi conflarent odium, & eũ in vitæ ſuæ diſcrimen ad-
ducerent. Neq; tamẽ ideò Paulus eos audiri prohibuit: quin quacũq;
tandem occaſione Chriſtũ per eos annunciari gaudebat. Huius exem
plum imitari te Brẽti oportebat, vt gauderes potiùs cum Paulo, ſi vel
ꝑ occaſionẽ Chriſtus eſſet annũciatus, quàm tot virorũ doctorũ ſentẽ
tias coaceruares, q̃bus, quorũ oꝑa fit vt Chriſtus annuncietur, eos in
odium & contemptum adduceres. Quamquã quod ex Gregorio Na *Deterior*
zãſeno profers & Baſilio, de veſtris hi ſcribũt, hoc eſt, de hæreticis, nõ *olim Eccle*
de Catholicis Epiſcopis. Fuit enim idẽ propè tũc, qui nũc eſt Eccleſiæ *ſiæ ſtatus,*
ſtatus: q̃n deterior etiã, q̃ ſit hoc noſtro ſęculo, cũ non aulę tantùm & *q̃ hodie.*
ciuitates infectę, verùm ne ipſi quidẽ Reges & Imperatores ab hæreſi *Colloquia*
fuerint intacti. Sicut igitur ſubinde nũc inſtituuntur colloquia, ſic illo *de Religi*
quoq; tempore fuiſſe factum etiam ante Gregoriũ queſti ſunt Atha *one patri-*
naſius & Hilarius. Tales igitur Synodos ſiue congreſſus deinceps fu- *bus impro*
gere ſe velle ſcribit Gregorius. Nunc audi quid in ea, quæ proximè ſe- *bata.*
quitur epiſtola, ſcribat Baſilius: Vnum iam crimen eſt, inquit, quod *Greg. in epiſtola ad Proco-*
vehemẽter punitur, ſi paternas quis traditiones diligẽter obſeruet. Nõ *piũ Baſil. epiſt. 70.*

impugnamur propter pecunias, non propter gloriȩ ſplendorem, non propter aliud aliquid rerum temporalium, ſed propter communem theſaurum, propter hæreditatem paternam, propter ſanam fidem in acie ac certamine ſtamus. Domus precationum clauſæ ſunt, altaria cultu ſpirituali vacant, nulli amplius Chriſtianorum cœtus, nulla amplius doctorum præſidentia. Ceſſarunt doctrinæ ſalubres, ceſſarunt panægyres, hymnodiæ nocturnæ non habentur. Nobis iam dicere licet, quod in hoc tempore non ſit neque princeps, neque propheta, neque præſes, neque oblatio, neque incenſum, neque locus, in quo coram Domino poſsit offerri ſacrificium. Quæſo te Brenti, quos hic notat Baſilius? vósne, an nos, qui per Dei gratiam ſumus Catholici? Quod nobis grauius crimen obiicitis, quàm quòd paternas traditiones diligenter obſeruamus? Deinde qui ſunt alii quàm vos, apud quos altaria ſpirituali cultu vacant, apud quos ceſſarunt doctrinæ ſalubres, nec habentur hymnodiæ nocturnæ: apud quos neque oblatio eſt, neque incenſum, neque locus, in quo coram Domino poſsit offerri ſacrificium, apud quos ipſo etiam ſacrificii nomine nihil eſt abominabilius? Vides igitur quòd de veſtris hæc maioribus, non de noſtris ſcripſit Baſilius: quodque ſicutanteà ſemel & iterum, ſic & nunc teſtimonium ipſe contra te produxiſti. Iam quod adfers ex Nicephori & Socratis Eccleſiaſtica hiſtoria, demus tibi hoc, erratum fuiſſe à Theophilo, & ab illo alio, quid aliud ex eo conſequetur, quàm verum eſſe quod Petrus à Soto ſcripſit, Eccleſiam totam, non autem ſingula eius membra: falſum autem eſſe quod aſſeris tu, ſingula Eccleſiæ membra certam habere promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti. Certè neque Petrus à Soto affirmauit hoc vnquam, neque nos in ea ſententia ſumus, vt putemus errare non poſſe, ſi quis ſucceſsit Epiſcopo Catholico: qui ſi quod à ſuis anteceſſoribus ſibi traditum per manus accepit, id ipſe non retinet, quin ei contrarium docet, aut facit aliquid, grauiter eum errare non diffitemur. Non enim ſatis eſt in locum Epiſcopi Catholici ſucceſsiſſe, niſi Catholicam etiam eorum doctrinam, quibus ſucceſsiſti, retineas. Et vos Brenti, quo iure, quáue iniuria ſucceſsiſtis in Eccleſiis pleriſque ſacerdotibus Catholicis, neque tamen propterea vos non delirare dicimus, quandoquidem ab eorum pia doctrina receſsiſtis, neque patrum noſtrorum, qui iidem & veſtri fuerunt, traditiones retinetis: quin quòd ab eis nos diſcedere nolumus, per ſummam iniuriam grauiſsimum nobis eidololatriæ crimen obiicitis, haud aliter atque Catholicis olim Arrianos feciſſe ſcribit Baſilius. Quæ verò proferuntur ex Bernardo & aliis, qui de corruptis moribus noſtris noſtro ſæculo ſcripſerunt,

Quod nūc fit ab hæreticis, olim quoq; factum.

vtinam

vtinam ea refellere liceret, ſed veriora ſunt pleraque de multis, quàm vt refutari queant. Verùm (quod aiunt) ab ouo tibi Brenti exordiri licebat. Nam ab orbe condito ſemper in Eccleſia bonis mali permixti fuerunt. Quòd enim eadem ſit eorum qui præceſſerunt, & qui ſequuti ſunt Chriſtum natum Eccleſia, nec ignoras tu, nec diffiteris procul dubio: temporum tantùm diſcrimen, fides fuit prorſus eadem. In venturum illi credebant, nos in eum qui iam venit Meſsiam credimus. Quamobrem ſi vel à primo parente noſtro ſumas initium, cùm is duos filios habuerit, alterum fraterna cæde manus ſuas contaminaſſe reperies. In arca verò ſua cùm tribus tantùm filiis ſuis fuit Noë, quorum tamen vnus tam fuit ab omni pietate remotus, vt verenda detegere ſui patris, & eum habere ludibrio veritus non ſit. Abraham & ipſe duos habuit filios, quorum reprobus alter eiici vnà cum matre ſua iuſſus eſt. De liberis autem Iſaac, nónne dicit Dominus per Prophetam: Iacob dilexi, Eſau autē odio habui? Iam in domo Iacob quàm turpe flagitium vnus ex filiis deſignarit, ex Geneſis libro, quàm ex noſtra commemoratione te cognoſcere malumus. Sed & reliqui fratres ferè omnes cùm ære paruo fratrem ſuum Ioſeph vendidiſſent, quantum in ipſis erat, eum perpetuæ ſeruituti manciparunt. Sanctus autem ille Dauid (vt interim ſilentio prætereamus, quæ de Heli, deque Samuelis filiis narrat hiſtoria) quot & quantis ſceleribus coopertos filios habuerit, ex eadem regum hiſtoria videre licet. Quid verò faciunt aliud ſancti Prophetæ ferè omnes, quàm quòd ſui quiſque ſæculi mores perditiſsimos accuſat, in quos ita ſæpe grauiter inuehuntur, vt neminem ſupereſſe dicant, qui non declinauerit, qui non auaritiæ ſtudeat, qui non dolum faciat. Quid autem nato CHRISTO, num eſse vitia deſierunt? Elegit ipſe ſibi Chriſtus duodecim, vnus ex eis erat diabolus. Elegerunt ſeptem diaconos Apoſtoli, fuit vnus ex eis longè ſpurciſsimus hæreticus. De Paulo iam diximus, quemadmodum is queſtus fuerit, neminem habere ſe, qui germanè de grege foret ſollicitus, quòd omnes, quæ ſua ſunt quærerent, non quæ Ieſu Chriſti. Vetus itaque fuit hic rerum ſtatus Brenti. Ab orbe condito, ſemper in Eccleſia bonis mali permixti fuerunt, & ſicut huius ſæculi ſapiens quidam dixiſſe fertur, plures mali. Quod ipſius dictum etiam æterna ſapientia comprobauit, cùm diceret: Multi ſunt vocati, pauci verò electi. In cœlum conſcendas oportet, ſi vis locum, vbi nulli ſunt mali, reperire, quanquam & ex illo ceciderunt angeli. Quòd ſi qui ſeruiunt DEO, non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumentur velut à tinea?

[Margin notes: Semper in Eccleſia bonis per mixti mali. — Gen. 4. — Gen. 9. — Gen. 29. — Malac. 1. — Gen. 49. — Gen. 37. — 1. Re. 2. — In ſecun do Reg. — Ioan. 6. — Actio 6. — Phil. 2. — Mat. 20. — Iob. 4.]

Omnes

Omnes declinauimus Brenti, & inutiles facti ſumus: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Ante bis mille annos dictum eſt hoc, & fuit multo ante verum, quàm dictum eſſet, & eſt nunc quoque verius quàm vellemus. Quid igitur? num propterea dicemus, ex quo tempore conditus eſt orbis ad hunc vſque diem, non fuiſſe ſpiritum ſanctum in Eccleſia, quòd ſemper in ea fuerunt mali, & plures mali: quin & qui præſidebāt fuerunt ſæpe mali? Abſit. Quin propter hos malos, non propter vos iuſtos venit Chriſtus in mundum: neque ſic ſemper in Eccleſia mali fuerunt, vt non eſſent illis boni quoque permixti: qui licet eſſent numero pauciores, ſæpe tamen eorum cauſa Deus etiam malorū eſt miſeratus. Et ipſi mali quemadmodum anteà ſcripſimus, quanuis non haberent ſpiritum quo ipſi ſancti eſſent, habebant tamen ſpiritum, quo ſanctos alios facerent, ſiue ſacramenta miniſtrando, ſiue Dei verbum prædicando. Fatentur autem hoc etiam tui Brenti (ſi modò tuus eſt Philippus) nō modò Catholici, quòd fieret incerta fides, ſi vis Euangelii & ſacramentorum penderet ex dignitate miniſtrorum, cum Euangelium & ſacramenta efficacia ſint propter promiſsionem Dei, non propter miniſtri perſonam. Reuocat mentes noſtras & fidem noſtram Chriſtus à perſona miniſtri ad ſeſe, inquiens: Qui vos audit, me audit: quaſi dicat, Nec Euangelium eſt veſtrum, nec opus veſtrum eſt ſaluos facere auditores, ſed Dei opus eſt, qui hoc mirabili modo ſparſa voce Euangelii colligit ſibi æternam Eccleſiam. Hoc veſtri dicunt Brenti. Quorſum igitur attinet ſic nobis exprobrare peccata noſtra, quaſi verò vos non ſitis grauioribus flagitiis cooperti? Sed audi quid ſcribat de vobis, qui verſatus fuit multis annis inter vos, nec valde nonnullis viſus eſt alienus a doctrina veſtra, ita vt quaſi vulgò diceretur illud, Aut Eraſmus Lutheriſat, aut Lutherus Eraſmiſat: audi quid ille vir ſingulari præditus ingenio, neque vulgari doctrina de vobis dixerit Eraſmus Roterodamus: Vos, inquit, ſtrennuè clamatis in luxum ſacerdotum, in ambitionem Epiſcoporum, in tyrannidem Romani pontificis, in garrulitatem ſophiſtarum, in preces, ieiunia & miſſas: nec iſta purgari vultis, ſed tollitis omnino quicquā in receptis placet, ſed zizania euellitis cum tritico, aut, vt melius dicam, triticū euellitis pro zizania. At quid interim nobis profertis melius & Euangelio dignius, vt ab aſſuetis recedamus? Circunſpice populum iſtum Euangelicum, & obſerua, num minus illic indulgeatur luxui, libidini & pecuniæ, quàm faciunt hi quos deteſtamini? Profer mihi, quem iſtud Euangelium ex comeſſatore ſobriū, ex feroci manſuetum & rapaci liberalem, ex maledico benedicū, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos oſtendam, qui facti ſunt ſeipſis deteriores. Et poſt pauca: Nunquam eorum eccleſias ſum ingreſſus, ſed ali-

Mat. 9.

Mali etſi non habēt in Eccleſia ſpiritum quo ſint ſancti, habent tamē ſpiritū ad alios ſanctificandos.

Philip. in locis communibus.

Luc. 10.

De Luthero ſectis Eraſmi teſtimoniū. Eraſmus in epiſtola in pſeudoeuangelicos.

aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo ſpiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam miram præ ſe ferentibus. Sic, opinor, diſcedunt milites à concione ducis ad prælium exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiſcentem? Et iterum nonnullis interiectis: Circunſpice mihi ſodalitatem iſtam Euangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot aliis vitiis infames? Et hos habent etiam in delitiis, tantum abeſt vt vitent. Apoſtoli quò magis vacarent Euangelio, aut abſtinebant ab vxoribus, quas ducere licebat, aut legitimè ductas vertebant in ſorores. Nunc floret Euangelium, quòd ſacerdotes & monachi contra certè leges humanas, contra profeſsionem ſuam ducunt vxores. Condonetur hoc: Circunſpice, num caſtiora ſint eorum coniugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis? Agnoſcis, opinor, quas fabellas tibi poſsim referre, ſi liberet. Profert autem in epiſtola, quam ſcripſit ad fratres inferioris Germaniæ: Efferunt, inquit, honorabile coniugium & thorum immaculatum. Sed innui nonnullos Euangelicos (nam in genere loquutus ſum) nihilò caſtiùs colere coniugium, quàm Catholicos. Iubet me proferre fabulas: quid attinet? cùm vulgò narrentur. Negat eſſe notiſsima, cùm falſa ſint, & tamen ipſe fatetur de duobus. Ego noui monachum, qui pro vna duxerit tres. Noui ſacrificum virum alioqui probum, qui duxit vxorem, quam pòſt comperit alteri nupſiſſe: ſimilia permulta de monachorum & monacharum coniugiis referuntur, qui ductas repudiarunt, eodem iure quo duxerant. Iam an inter Euangelicos minùs indulgeatur libidini, an minùs ſit adulteriorum? Quid Argentorati fiat neſcio. Quid alibi compertum ſit, mecum nouit populus. Iam vt donemus iſtis, Euangelii præconibus eſſe fas vxores ducere, quis non admiretur, ouiculas mactationi deſtinatas, nihil in hoc mundo quærentes præter Chriſti gloriam, tot curis diſtrictos, tot afflictionibus obnoxios: quibus accedit & paupertas, onus cùm miſerum, tam graue, non poſſe viuere ſine vxoribus? quas tam multi ob leuiores cauſas aut non ducunt, aut ductas nollent. At iſtis omnis tragœdia exit in cataſtrophen comicam. Vbi contigit vxor, occinitur, Valete & plaudite. quæ malùm eſt iſta tanta ſalacitas, quam tot mala non poſſunt excutere? vnde tanta carnis rebellio in iis, qui ſe iactant agi ſpiritu chriſti? Et in eadem epiſtola: Sacerdotem, inquit, Baſilææ virgis cæſum, mox vrbe eiectum non nomino. quid refert, quando deſierit cõcionari? Iſtius erat profeſsionis. Is, vt publicus ferebat rumor, & in carcere, & extra portã cùm à carnifice dimitteretur, publicè teſtatus eſt, ſe poſteaquã ſe illi ſectę addixerat, in

Aliud Eraſmi teſtimonium.

rat,in omne flagitiorum genus proruiſſe. Quid de tota ſecta dixerit, non referam Et iterum in epiſtola in pſeudoeuangelicos. Dices, Nihil tam fuit vnquam felix in rebus humanis, quin malorum admixtu viciaretur. Ad bonos verte oculos. Fieri poteſt vt mea ſit hæc infœlicitas. Mihi adhuc neminem contigit noſſe, qui non videatur ſeipſo factus deterior. Et iterum: Euangelica pietas à minimis initiis paulatim creuit in maius & melius, & optimus quiſq; ſe illi iūgebat: hanc doctrinam ferè leuiſsimus quiſque amplectitur. Et in alio quodam libro: Adeò per hoc quod vos vocatis Euangelium, non corrigi ſcribit homines, vt potiùs videantur deteriores, nec fieri vt peccare deſinant, ſed vt peccent impunitiùs. Sic ille vir doctus & iudicio non vulgari præditus, feneſtram ad omnem nequitiam aparuiſſe veſtrum Euangelium iudicauit. Poſſem hîc ex Georgio quoque Vuicelio viro non vulgari doctrina prædito nonnulla referre: ſed quoniam is cum fuiſſet anteà blaſphemus, perſequutor & contumelioſus, miſericordiam Dei conſequutus, ex perſequutore tandem Apoſtolus, & ex Lutherano factus eſt Chriſtianus, minùs apud vos ponderis habiturum eſt eius quanlibet verum teſtimonium. Itaque nolo verbis eius recitandis eſſe prolixior. Extat libellus eius qui inſcribitur, Retectio Lutheriſmi, ad eum vos remitto, cuiuſmodi ſint ſectæ veſtræ mores, ibi veriſsimè ſcriptum reperietis. Sed irrefragabile teſtimonium Iſlebienſis idoli veſtri non poſſum quin producam. Nam illi fidem quin habeatis indubitatam, cauſam dicere non poteſtis, præſertim cùm Dei verbum non aliud agnoſcatis, niſi quod ab illo ſcribitur. Audiatis igitur Deum veſtrum loquentem: Mundus, inquit, indies fit deterior. Sunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis auari, magis ab omni miſericordia remoti, magis immodeſti & indiſciplinati, multoque deteriores, quàm fuerint in Papatu. Alio vero loco ſuos increpans, decies eos eſſe dicit Sodomitis peiores. Habés ne quod ei poſsis contradicere? cuius verba nihil aliud ſunt iudicio veſtro, niſi verba Dei? Si mentiri poteſt Deus veſter, mentiri poteſt hęc ſcribens de vobis Lutherus. Qui nuſquam ſcripſit veriùs, quàm vbi quem fructum attulerit doctrina ſua, planū fecit orbi vniuerſo. Qua fronte igitur audet Aſotus iſte Brentius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui ſint Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices, & eos reiicere, quorum hoc proprium ſemper in Eccleſia fuit munus, in cuius poſſeſsione plus quàm mille quingentis annis fuerunt? quin ſi ſpectes Iudæorum etiam ſacerdotes, plus quàm bis totidem aliis annis. Nam ex quo tempore ſacerdotium Iudęorum ſumpſit originem ad hunc vſque diem, nunquam apud omnes eos, qui vel in venturum, vel in eum qui iam venit Chriſtum crediderunt, penes alios quàm penes Epiſcopos & ſacerdotes de religionis doctrina iudicādi fuit

Idem in hi peraſpiſte ſecundo.

Georgius Vuicel⁹.

Lutherus teſtatur ſuos Catholicis deteriores eſſe.

Luthe. In Poſtilla ſuper Euangeliū Domin. primæ aduentus.

Et in ueteri, & in noua lege iudiciū de religione penes ſacerdotes fuit.

fuit poteſtas. Quamobrem nihil eſt Brenti, quòd nobis indicandi poteſtatem hanc adimas, quòd non ſumus omnes abſque crimine, cùm nihilo ſint veſtri noſtris meliores: quin ſi veſtro idolo credimus, multis etiam partibus deteriores. Quod ſi ſcriberet etiam nullus, res tamen ipſa clamat. Poſſem hiſtoriam tibi proferre Brenti, de quodam, qui cùm trium ſuperſtitum vxorum eſſet maritus, à veſtris tamen magno cum applauſu fuit exceptus, & in precio habitus, ob hoc ſolùm, quòd contraria Chriſtianæ fidei Lutherana veſtra dogmata in vulgus ſpargebat. Poſſem & alium in eadem ciuitate nominare, de quo publica fuit fama, quòd è ſchola carnificis profectus, itidem non vnius vxoris eſſet maritus. Quanuis autem vnam ſecum tantùm adduxiſſet, vndecunq; tandem raptam (nam variè res narratur) inter ſcorta nihilominus perpetuò volutabatur, vxore etiam inſpectante. Adeò nec vxoris cõmercium vllum ei contra fornicationem attulit remedium: fuit tamen habitus præclarus, & idoneus cumprimis Euangelii veſtri miniſter. Sic autem iam hoc eſt moribus receptum apud Euangelii veſtri præcones, ſimul vt duas aut tres vxores habeant, vt iam pro crimine propemodum nõ habeatur, ac modò non in laude ponatur. Poſſem & carnificem paſtoris apud veſtros officio functum recẽſere. Et hos tu tales Eccleſiaſticę doctrinę iudices vis eſſe potiùs, quàm qui ſunt à tot millibus annorum legitimè ad eam rem vocati? Et intereà noſtra nobis obiicis peccata, nihil veritus, ne tibi quoq; dicatur illud ex Euãgelio: Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater, ſine eiiciam feſtucam de oculo tuo, & ecce trabs eſt in oculo tuo? hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui.

Flagitia non rara miniſtrorum noui Euangelij

Matt. 7. Luc. 6.

Hîc iterum te pientiſsime Rex appello, cui Brentii libellum hunc dicauit Vergerius, coram quo ſe doctrinam illius defenſurum obtulit. Si locum hunc defendendum coram te ſuſciperet Vergerius, quãdoquidem non ſic in pietatem & ſanctitatem, ſicut in loca ſedesque maiorum noſtrorum ſucceſsimus, non eſſe nos idoneos Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices, quem hîc eſſet accuſaturus alium præter te? Cuius enim alius arbitrio præterquam tuo, & à canonicis eliguntur, & à pontifice Romano confirmantur Epiſcopi? Certè nec eligunt Canonici, neq; confirmat pontifex, niſi quos tu nominaueris, vt quæcunque crimina iaciuntur in Epiſcopos, ſiue ſint vera ſiue falſa, non in alium quàm in teipſum iaciantur. Cuius enim niſi tua culpa ſit, vt Eccleſiaſticæ doctrinæ nos idonei iudices eſſe non poſsimus, ſi verum eſt quod de nobis ſcribit Brentius, quodq; ſe defenſurum offert Vergerius? Nam ſi vel ſuo iudicio Canonici eligerent, vel ſuo iu

Ad Regẽ apoſtrophe pſtrin gẽs Vergerium.

Reges Poloni eligũt Epiſcopos regni.

dicio Pontifex Epiſcopos conſtitueret, iuſtam tamen videri poſſent habere cauſam Brentius & Vergerius, vel Canonicos, vel Pontificem inſectandi. Nunc cùm tuo ſolius iudicio fiat Epiſcoporum & electio & confirmatio, quam ad rem venit huc Vergerius, niſi vt tibi inſultaret? vt populi contra te ſeditionem excitaret, cuius opera, in regno & adiunctis illi terris imperio tuo ſubiectis, tales Epiſcopi conſtituti ſint, qui doctrinæ Eccleſiaſticæ iudices idonei eſſe nõ poſsint? Verùm nos etſi non ſucceſsimus omnes in pietatem & honeſtatem maiorum noſtrorum, quoniam tamen in eorum doctrinam ſucceſsimus, à qua Brentium & Vergerium cum ſuis diſceſſiſſe certum eſt, vel hoc ſatis eſſe debet piis omnibus, vt nos Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices agnoſcere non recuſent.

Tractat deinde locũ Euãgelii de portis inferi Brentius, & negat Epiſcopos ſiue Prælatos, vt ipſe vocat eccleſiã illã eſſe, aduerſus quã portas inferi non præualituras dixit Chriſtus. Iã enim demonſtratum eſt, inquit, quòd præualuerint: cum tamẽ eius nihil demonſtrauerit, ſperare ſe deinde dicit, pios aliquot viros inter Epiſcopos inueniri, quibus Aſotica impudentia & impietas vehementer diſpliceat. Eſt ita Brenti, diſplicet piis omnibus vehementer Aſotica iſta veſtra impudentia & impietas, qui contra manifeſta ſcripturæ verba legẽ ab aliis, quàm à ſacerdotibus requiri, doctrinæque religionis alios quàm ſacerdotes & Epiſcopos iudices eſſe vultis. Petri verò à Soto pietas probatur vehementer piis omnibus, qui ſicut aliis de rebus, ita de hac quoque non aliud, quàm quod verbo Dei conſentaneum eſt, docere videtur. Pergit poſteà Brentius, ac pios Epiſcopos, quod ad priuatam eorum perſonam attinet, membra quidem Eccleſiæ, non autem ipſam totam eſſe dicit Eccleſiam. Quod verò ad publicum eorum officium attinet, miniſtri ſunt, inquit, Eccleſiæ non Domini. Non eſt Brenti, priuata perſona Epiſcopus. Petrus, Paulus, Andreas priuatæ perſonę ſunt: Epiſcopus præterquam quod publicum in Eccleſia reconciliationis miniſterium gerit, in hoc quoque ſuſtinet perſonam publicam, quòd mandatum eſt illi à Deo munus paſcendi oues, & Eccleſiam Dei regendi. Interà tamẽ illud tibi cõcedimus, quòd ſi ſint vnius prouinciæ vel nationis Epiſcopi, non rectè dicantur totam Eccleſiam repræſentare, ſed illius tantum prouinciæ vel nationis Eccleſiam, vbi ſunt vnum aliquem in locum congregati. Cæterùm vbi conuocatur Oecumenicum Concilium, quicunque veniunt ad illud ex toto orbe acciti Epiſcopi, etiamſi ñ omnes conuenerint, quod alii morbis, alii ſint aliis cauſis impediti, q tamẽ præſentes adſunt è ſingulis prouinciis & nationibus, eos totam Eccleſiam repræſentare dubium non eſt. Quod etiã Auguſtinus nõ obſcurè videtur indicare, cùm plenarii Concilii ſententiam, totius Eccleſiæ conſenſionem vocat. Et ante eũ

De loco Mat. 16.

Epiſcopi nõ priuatæ pſonæ, ſed qui collecti totã Eccleſiam repræſentant.

Au. li. 2. c. 18. de baptiſmo paruulorũ cõtra Donatiſtas.

Athanaſius

Athanaſius: Ea,inquit,cauſa fuit,cur vniuerſus orbis in Concilium coiret. Vniuerſum orbē vocat trecentos decem & octo Patres in Concilio Niceno congregatos. Sic & Leo Pontifex canonum Nicææ habitorum decreta, quo trecenti tantùm, decem & octo Epiſcopi conuenerant,à totius mundi ſacerdotibus dicit eſſe conſtituta. Quin & in octaua Synodo, quæ quarta fuit Conſtantinopolitana, ſic Photium Bachaius alloquutus eſſe legitur: Loquere Domine Photi,totus mūdus hîc eſt: totum mundum vocauit Synodū Oecumenicam. quamobrem & quæ conſtituuntur in tali Synodo, totius mundi conſtitutiones rectè vocari poſſunt, cùm eis totus mundus, quàm latè patet nomen in eo Chriſtianum, ligetur. In prouinciali non item: non enim ligātur Synodi prouincialis decretis, niſi qui ſunt eiuſdem prouinciæ, Quam etiā ob cauſam à Gratiano ſcriptum eſſe legimus: Epiſcoporū Concilia ſunt inualida,ad definiendum, & conſtituendum, non autem ad corrigendum. Corrigi mores poſſunt & cleri, & populi in Synodis prouincialibus, de fide conſtitui quicquam non poteſt. Mores enim habēt ſuos cuiuſq; ꝓuinciæ & nationis hoīes, qui quēadmodum corrigendi ſint, nemo ſcire poteſt melius, quàm qui ſunt ex eadem prouincia. Fidem autem ſuā peculiarem non habet vlla diœceſis aut prouincia, ſed catholici vocamur omnes. Sicut de vna Eccleſia Catholica,ſic de vna etiā fide Catholica gloriamur: nec licet de fide quicquam definire,niſi vbi ſimul omnes ex omnibus totius orbis Chriſtiani prouinciis conuenerint Epiſcopi,qui poſteaquam vnū aliquem in locū congregati ſunt,tota Eccleſia cōueniſſe dicitur. Legimus in libris Regū,poſt deſcriptam illā magnifici templi à Salomone fabricationem hæc verba: Tum congregati ſunt omnes maiores natu Iſraël ad regem Salomonem in Hieruſalem,vt deferrent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid. Ac paulò pòſt: Conuertitq́ue rex faciem ſuā, & benedixit omni Eccleſiæ. Omnis enim Eccleſia Iſraël ſtabat. Omni Eccleſiæ benedictum, omnem Eccleſiam Iſraël ſtetiſſe dicitur, cùm anteà maiores natu tantùm,principes tribuum,& duces familiarum commemorati fuerint. Quid aliud iis verbis indicatū eſt, ꝗ quòd illi repræſentabant omnem Eccleſiam? nā reliquus ferè cœtus omnis ex primariis pēdere conſueuit. Tales itaque cū ſint Epiſcopi,quos poſuit ſpiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei, quęcunque tandem in locum ex orbe Chriſtiano vniuerſo congregati fuerint, tota Eccleſia conueniſſe dicitur, quandoquidem hi conuenerunt,quorum Deus miniſterio gubernat Eccleſiam: quā etiam ob cauſam Eccleſiæ miniſtri vocātur: quod nomen etiam regibus & Principibus tribuit ſcriptura. Nam & horum in rebus politicis miniſterio Deus Eccleſiam ſuam gubernat: qui tamen & ipſi nō arcentur à Synodis, immò vocari conſueuerunt à pontifice, præſertim quoties de cauſa fidei diſceptatur, cū

Athan. epiſtola de geſtis Synodi Arimini et Seleuciæ cōgregatæ. *Leo epi. 24.* *Octa. ſyn. actione. 5.* *Diſtin. 18 cap. 1.* *Eccleſia dicitur cō uētus potiorum Eccleſiā ipſā repræſentantium.* *3. Reg. 8.* *Acto. 20.* *Eccleſiæ miniſtri dicuntur magiſtratus Eccleſiaſtici, et politici*

N 2 habeant

habeant & ipſi ſuam in Synodis functionem. Si quos enim tanquam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit ſententia ſacerdotum, eorum doctrina reprobata debent eſſe principes, præ cæteris autem Imperator, eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum authoritate, ſicut in epiſtola ſua ſcripſiſſe Iuſtinianum paulò antè commemorauimus, vt externa diſciplina contra tales vtantur, quodque fuerit ab Epiſcopis conſtitutum, exequutioni mandandum curent.

Brētius Epiſcopos uerbo ſcripto uult alligatos eſſe.

Quod autem ait Brentius, Epiſcopos Eccleſiæ ſeruire debere, non iuxta ſuum ipſorum arbitrium, non iuxta ficticias traditiones, ſed iuxta certum & verum verbum Domini ſui, ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum: itaque ſi hanc regulam verè ſequuntur, tunc nec ſpiritus ſanctus eis deeſt, nec errant: quòd ſi hanc regulam & metam tranſiliūt, non aliud reliquum eſt, quàm ſpiritus ignorantiæ, cæcitatis, & erroris, &c. Quid ſi faciant hoc Epiſcopi Brenti, neque tamen facere vobis videantur? Quæſo te, qua de re nunc agitur, nónne iuxta verum & certum verbum Domini noſtri ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum docemus? Vis audire ſcripturas propheticas? Audi quid in Leuitico dixerit Dominus ad Aaron, Præceptum, inquit, ſempiternū eſt in generationes veſtras, vt habeatis ſcientiā diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea. Cui dedit hic Deus diſcernendi, cui docendi facultatem? Nónne Aaron & filiis eius ſacerdotibus? Rurſus in Deuteronomio: Si difficile & ambiguū apud te iudiciū eſſe pſpexeris, venies ad ſacerdotes Leuitici generis, &c. Et in eodem libro: Accedent ſacerdotes filii Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt miniſtrent ei, & benedicant in nomine eius: & ad verbum eorum omne negotium pendebit. Ad verbum, inquit, ſacerdotū, omne negotium pendebit. Audi & Ezechielem: Sacerdotes, inquit, Leuitę filii Zadoc, populum meum docebunt quid ſit inter ſanctum & pollutum, & inter mundum & immundū oſtendent eis: & cùm fuerit controuerſia, ſtabunt in iudiciis meis, & iudicabunt, &cæt. Potuítne dici quicquam apertius? Sacerdotes, inquit, docebunt, ſacerdotes iudicabunt, non reges, non quicunque tandem laici, ſarctores, ſutores, agricolæ. Sic & Aggeus: Interroga, inquit, ſacerdotes legem, non principes. Sic & Malachias: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius. Nunquid hę non ſunt ſcripturæ propheticæ? Vis & Apoſtolicas audire? Quoſdam quidem, inquit Paulus, poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò doctores. Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Et alio loco: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem

Reſpōſio. Catholicos ex uerbo Dei docere & defendere, penes magiſtratus Eccleſiaſticos eſſe de ſacris iudicium atq; ſententiam.

Leuit. 10. Deut. 17. Ibidē 21. c. Ezec. 44. Agge. 2. c. Mala. 2. 1. Cor. 12. Ad Ephe. 4.

eſt inuocandus ſpiritus ſan[illegible], [illegible] nomine
Chriſti. At [illegible]us, inquit, [illegible]us,
De miſſa cęremoniis. qu[illegible] inuocatur ſpiritus [illegible]
cęremoniis? Nos quidem ne[illegible]
mur, quoties tremendum [illegible]
bus vſi ſunt [illegible]
Quanuis enim ſucceſſu temporis [illegible]
pleraque ad decorem a[illegible]
uotionem, de re tamen [illegible]
uenire in nomine Chriſti, [illegible]
verum eſſe conc[illegible]
Peccatum impœnitẽtiæ, ſeu peccatum in Spiritum ſanctum apud quos proprie. Quod eſt enim aliud [illegible]
ſpiritum ſanctum, quod [illegible]
[illegible]metiam [illegible] vt commentant [illegible]
liam ipſi, ne[illegible] aliis [illegible]
n[illegible]nda[illegible] non vno [illegible]
contemni iubens. A[illegible]
pœniteat, vt tanquam [illegible]
Vergerij impudẽtia Fecit hoc Vergerius [illegible]
pis excudi cu[illegible]
non modo tanquam [illegible]
eius clientibus & [illegible]
olauerit, [illegible]
ſce, ne[illegible]
Lutheri [illegible] [illegible]
DEI [illegible] DEO [illegible]
[illegible]
Eſa. 5. [illegible]

[illegible]bis, [illegible] tam facilè ca[illegible]re nobis ab [illegible] po[illegible] [illegible] toto co[illegible] noſtro d[illegible]ent, qua[illegible] [illegible] am[illegible], v[illegible]tis no[illegible]æ memor, ca [illegible]

[illegible] nomine CHRISTI, [illegible] [illegible]rati, o- [illegible] non [illegible] [illegible]æ ex [illegible] Apo[illegible]cis [illegible] [illegible] DEO [illegible] re[illegible]es [illegible] vobis, [illegible] nobis d[illegible] [illegible] ſeditiones, quas [illegible] Ca[illegible]cos [illegible] doc[illegible] [illegible] am- [illegible]t veſtri Melanchtonis, [illegible] Quamob- [illegible] CHRISTI. [illegible] Chri- [illegible] CHRI- [illegible]

[illegible]

Ob[illegible] Brentius cõtra Præla[illegible]s.

Reſpõſio.

Q[illegible]d ſit Br[illegible]io in Chriſti nomine conuenire.

Chriſti in ſanct[illegible] uocamus. [illegible] nos [illegible]odum non a[illegible] Ven[illegible]

[illegible] per [illegible] circunferr[illegible]

Gala. 2. Ephe. [illegible] illis ca[illegible] [illegible]m habemus. Qua[illegible] pro ſancto, ſiue qui [illegible] Chriſt[illegible] deprecatoribus tan[illegible] ne Chriſtiana d[illegible] ad [illegible] Brentius At[illegible]

Quos Brētius uelit conueni[illegible] in Chri[illegible] nom[illegible] [illegible] ctrina Ecclesiæ, [illegible] d[illegible] q[illegible]m v[illegible] [illegible]

Reſpōſio. [illegible]

[illegible]

gnitas, nec opes ſi adſint, participes, nec eadem ſi abſint, expertes nos faciunt ſpiritus ſancti, quo ſapientes etiam & eruditi perſæpe deſtituuntur. Sed conatur tandem clariùs rem explicare. Cognoſcendus eſt, inquit pius cœtus ex fructibus eius. Quos fructus attulerint cœtus veſtri, vel ex eo, quem recenſuimus initiò, Sathaniſmo, cognoſcere lector potuit: quē quidem Sathaniſmum veſtros iſtos cœtus peperiſſe manifeſtius eſt, quàm vt negare queatis. Nam ſimul vt vos licere vobis voluiſtis, ſeorſum ab orbe reliquo Chriſtiano cœtus congregare, ſeorſum ab illo ſingulares quoſdam ſcripturarum intellectus proferre, voluerunt idem alii quoq; ſibi licere. Inde natus eſt is, quē nunc in Germania videtis, qui paulatim ad nos quoq; ſerpit, Sathaniſmus.

Cognoſcē dus cœtus pius ex fructibus.

Nunc fructus Brentius demonſtrat. Quod tunc, inquit, præcipuè fieri ſolet, cùm ſpiritus, ſeu decreta eius indicantur & exiguntur ad regulam ſacræ ſcripturæ, manifeſtè animaduertitur, quòd cum ea conueniāt. Atq Brēti gloriātur & Sacramētarii, gloriātur & Anabaptiſtæ, gloriātur & Seruetiani, gloriati ſunt olim & Arriani & Macedoniani, & Neſtoriani, & Eutychiani, & alii ferè oēs hæretici, q̃ ſpiritus, ſiue decreta cœtuū ſuorū iudicarēt, & exigerent ad regulā ſacræ ſcripturę, quodq́ue cum ea conuenirent: quam etiam ita ſibi ſolis arrogabant, vt eius poſſeſſione Catholicos & orthodoxos omnes excludere niterentur. Hæretici nihilominus fuerunt, & ſunt, & erunt. Non quòd ſcripturis non crederent, non quòd earum authoritatem contemnerent, cum nihil creparent aliud, quàm ſcripturas: verùm quòd Eccleſiæ non crederent, quòd Eccleſiaſticā traditionē itidem, vt vos nunc, pro nihilo ducerent. At quicunque fuerunt Catholici, fidem veram duobus iis modis adprobandam exiſtimabant: primùm diuini Canonis authoritate, deinde Eccleſię Catholicæ traditione. Non quòd Canon ſolus non ſibi ad vniuerſa ſufficiat, ſed quòd verba diuina pro ſuo plerique arbitrio interpretantes, varias opiniones erroresq́; concipiunt, atque ideo neceſſe fuit ſemper exiſtimatum, vt ad vnam Eccleſiaſtici ſenſus regulam ſcripturæ cæleſtis intelligentia dirigeretur, vt diuinum Canonem ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ traditiones interpretarentur. Hunc ſanctorum patrum noſtrorum morem, & nos Brenti libenter ſequimur, ac eorum nos veſtigiis incedere gloriamur. Verùm alius erit hac de re diſſerendi locus.

Qui fructus à Brētio requirantur.

Non ſatis ad ſcripturæ regulā exigere omnia.

Fides duobus modis approbanda.

Proſequitur Brentius: Deinde, Etſi CHRISTVS ſolet eſſe in medio eorum, qui verè in nomine ſuo congregantur, tamen non facit ex carne eorum ſpiritum, ſed relinquit in eis ſuas imbecillitates, quādiu ſunt in hoc ſæculo, præſertim cùm non ponunt verbum eius lucernam pedibus ſuis. Qui poteſt ex lapidibus facere filios Abrahæ, poteſt etiam ex carne Brenti, facere ſpiritum: quod ſi facere viſum ei non ſit, poteſt tamen etiam carni ſpiritum ſuum, vel ad

Luc. 3.

inque-

inueſtigandam & denunciandam ſaltem veritatem impertiri. Niſi fortè non fuerunt caro Balaam, Saul, Caiphas, Heliud, & alii, quos antè recenſuimus, quos propheta ſſe tamen etiam inuitos demõſtrauimus. Intereà tamen verum eſt quod ſcribis, quòd relinquit in eis ſuas imbecillitates, quãdiu ſunt in hoc ſeculo. Verùm hę nõ impediũt, quò minus veritas eis reuelari queat, præſertim in Oecumenico Concilio legitimè congregato. Non dubium eſt, inquit Brentius, quin Petrus & Barnabas fuerint præditi ſpiritu ſancto, & cùm Hieroſolymis ad exonerandas gentes à iugo legis Moſaicæ conuenirent, Chriſt⁹ in medio eorũ fuerit. Sed & hoc negari nõ poteſt, quin aliquid humani paſsi ſint, cùm ſe magno gentiũ offendiculo ſubducerent propter Iudæos quoſdam à Gentium cõuictu, quemadmodum Paulus ad Galatas teſtificatur. Petrum & Barnabam optimo animo feciſſe quòd ſe ſubduxerint à Gentium conuictu, nec aliud ea re quæſiuiſſe, quàm vt quãplurimos Chriſto lucriſacerent, dubiũ non eſt, itaq; non fert Hieronymus vllũ eis errorem attribui. Quin eiuſdẽ ſecũ ſententiæ ſeptem alios doctiſsimos grauiſsimoſq; viros teſtes citat. Profert aliud exemplum è Nicæno Concilio: Nec dubium eſt, quin cùm pàtres Nicęni Cõcilii definierunt Chriſtum filiũ Dei æqualem eſſe Patri eſſentia & maieſtate, Chriſtus fuerit in medio eorum, quia tũ ſequuti non ſuas ipſorũ opiniones, ſed ſententiã ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditam & pateſactã. Libenter hoc tibi concedimus Brenti, ſed non concedebant Arriani, neq; concedunt etiã hoc noſtro ſæculo Seruetiani, quin & ex veſtra ſchola profecti Campani. Negabant enim eos ſententiã ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditam & pateſactam ſequi: ſed quod vos obiicere nobis crebrò ſoletis, hominum tãtum traditionibus eos niti, cùm ea vox Omouſii, quam tum proferebant Patres, in ſcripturis non reperiretur. Et certè ſcribit hoc Theodoritus, quòd ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis Arriani fuerint damnati. Certè Athanaſiùs cùm produxiſſet Patrum traditiones quas vos reiicitis, Ecce nos demonſtramus, inquit, iſtiuſmodi ſententiam à patribus ad patres, quaſi per manus traditam eſſe, vos autem noui Iudæi & diſcipuli Caiphæ, quos verborum veſtrorum patres ac maiores demonſtrabitis, cùm ne vnum quidem ex prudentibus aut doctis in authorem citare poſsitis? Cuncti enim vos præter diabolum iſtius vobis defectionis à CHRISTO authorem auerſantur. Ille & olim vobis hanc impietatem inſeuit, & nunc vobis author eſt, vt orbis terrarum Concilium vituperetis, non alia de cauſa, quàm quòd in eo Cõcilio non quæ veſtræ factioni patrocinentur, ſed illa ſint ſcripta, quæ ab initio ipſi qui teſtes oculati & miniſtri verbi fuêre, tradiderunt. Fides enim quæ ſcriptis decretiſque Synodi ſancita eſt, ea eſt totius Eccleſiæ. Hanc cùm aſſerere vel-

Petrus & Bernabas Brentio erraſſe uidentur.

Gal. 2.

Reſpõſio.

Hiero. in epiſtola ad Auguſtinum.

Iudicium Brentij de Niceno cõcilio.

Reſpõſio.

Theod. l. 1 ca. 8. hiſtoriæ.

Athanas. in libro quẽ inſcripſit Synodi Nicenæ, contra hereſim Arrianã decreta.

re vellent beati Patres, iſtis verbis concipiendam putauerunt, condemnaruntque Arrianam hæreſim. Vides quemadmodum is Patres, Eccleſiam, Traditiones obiiciat Arrianis? De quibus quid alio loco ſcribat audi: Iſta, inquit, omniū hæreſeon vltima, & nunc recēs egreſſa, & anteambulo, & præcurſatrix Antichriſti, cui nomē eſt ab Arrio, doloſa & vafra, cū videret ſorores ſuas, cæteras inquam hæreſes, ætate grandiores publicè palamq; probroſas haberi, ſpeciē ſuam diſsimulat, & literarum ſacrarum vocibus quaſi honeſto cultu induitur, vt pater eius diabolus: ac ſatagit denuò intrare in paradiſum Eccleſię, quò ſub ſpecie Chriſtianiſmi nōnullos ſeducat, vt credibilitate falſarū rationū perſuaſi, contra Chriſtum ſentiant. Ac nonnullis interiectis: Tametſi ſubinde (inquit) ſerpentis more ſurſum deorſumq; ſeſe voluat, non tamen effugere potuit, vt non caderet in errorem Phariſęorum. quēadmodum enim illi cùm legem præuaricare vellent, legis tamen verba prætendebant: & cùm eius animi eſſent, vt expectatum hactenus & iam præſentem Dominum abnegarent, Deum quidem in ore habebant, ipſum tamen blaſphemare deprehenderentur, cùm his vocibus vtebantur, Cur tu homo cùm ſis, Deum te facis? & dicis: Ego & pater vnum ſumus. ita quoq; fucatus Arrius ſimulat ſe quidē de Deo loqui, cù m interponat verba ſacrarum literarum, deprehenditur tamen ἄθεος, &c. Et iterum: Si igitur ea de cauſa, quòd voculas aliquot ſacræ ſcripturæ ab illis ſcriptas videant, arbitrentur blaſphemias benedictiones eſſe, prorſus futurum eſt, vt cùm Iudæos noſtri temporis videant legem & prophetas euoluere, vnà cum Iudæis CHRISTVM abnegent. Forſitan quoque audientes Manichæos loqui particulas aliquot Euangeliorum, inficiabuntur cum illis & legem, & prophetas. Sin autem ex ignorantia ita æſtuant & garriunt, diſcant è ſcripturis, excogitatorem inuentoremque hæreſeon diabolum metu ſuæ graueolentiæ ſcripturarum voces vſurpare, vt illis obtectus, aſperſo veneno ſuo ſimplices decipiàt. Ita enim Euam decepit, ita etiā alios hæreticos in errorē abduxit, ita nūc quoq; Arrio pſuaſit, vt quaſi ſub ſpecie aduerſarii cōtra hæreſes loqueretur, quò melius falleret, ſuam ipſius hæreſim ſubiiciens. Ex iis Athanaſii verbis liquere cuiuis poteſt, quòd ſcripturarum ſententiis tanquam velleribus quibuſdam agni illius immaculati Chriſti obuoluebant ſe lupi Arriani: & ſicut Ambroſius alicubi dixit, per verba legis legem impugnabant, dum proprium ſenſum verbis legis adſtruerent, vt ſuæ mentis prauitatem legis authoritate commendarent. Contra quos Catholici, traditiones Patrum Eccleſiæque ſenſum & conſenſum opponebant, ſcripturas Canonicas iuxta Catholici dogmatis regulas interpretantes.

Idē Oratione 2. cō tra Arrianos.

Arriani ad ſcripturas, ut nūc heretici, prouocabant.

Ibidem.

Amb. in c. 3. ad Tuū.

Oſtendit nunc Brentius, in qua re fuerit erratum à Patribus

Nicæni

Brentius Nicęnũ cõcilium reprehendit ob dãnatã militiam.

Reſpõſio.

Nicæni Concilii. Cùm autem, inquit, poſteà iudicarent eos qui Chriſtum profeſsi ad militiam redirent, damnatione dignos, certè humani aliquid paſsi ſunt, quòd damnauerint legitimam militiam, quam Ioannes ipſe Baptiſta approbauerat, nec Chriſtus reiecerat. Et hunc eorum Canonem ab authore ſpiritu ſanƈto profeƈtum dubium non eſt. Quid enim in eo non piè, non ſanƈtè conſtitutum eſt? Vtinam autem retineretur adhuc priſca illa diſciplina, ſed ea pridem luxata, per vos iam tandem prorſus eſt euerſa. Quæ res cauſam dedit tot ſceleribus & flagitiis, quibus ita nunc æſtuat orbis Chriſtianus vniuerſus, vt vix vllo alio tempore magis refrixiſſe charitas, abundaſſe verò videatur iniquitas. Quod autem inter alia crimina magis eſt deteſtandum, quàm hoc, de quo verè dixit ille Poëta: Nulla fides pietasque viris qui caſtra ſequuntur, Venalesque manus, ibi fas vbi maxima merces? Neque tamen id Patres Conciliĳ Nicęni prorſus damnauerunt, ſicut ſcribis tu: ſed ſi qui ſolennem pœnitentiam egiſſent, ad militiam ſecularem, cui ſemel iam renunciauerant, eſſent reuerſi, non ita facilem illis aditum ad veniam eſſe voluerunt, ſed eis paulò duriorem pœnitentiam iniungendam eſſe putauerunt. Qua tamen in parte, quàm fuerit ipſorum verè paterna lenitas, ex ipſius Canonis verbis videre licet, quæ ſic habent: Quicunque vocati per gratiam, primum quidem impetum monſtrauerunt, deponentes militiæ cingulum, poſtmodum verò ad proprium vomitum ſunt relapſi, ita vt quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis poſt triennii tempus, quo inter audientes erunt, in affliƈtione permaneant. Sed in his omnibus propoſitum & ſpeciem pœnitentię conuenit explorare. Quotquot enim metu & lachrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis, conuerſionem ſuam, non ſimulationem demonſtrant, hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: poſtmodum verò licebit Epiſcopo de his aliquid humanius cogitare. Quicunque verò indifferenter tulerunt, & aditum introëundi Eccleſiam ſibi arbitrati ſunt ad conuerſionem poſſe ſufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant. Nónne ſumma moderatione Patres hîc vſi ſunt? Neque verò Canon hic de cunƈtis loquitur qui militiam exercent, verùm de his tantùm, qui depoſito ſemel militiæ cingulo, poſt aƈtam publicè pœnitentiam, tanquã canes ad vomitum redeunt: in hos aliquod exemplum tamen ędendum eſſe cenſuerunt.

Can. 12. Nicæni cõcilij.

Concluſio Brẽtij cõtra Synodorũ autoritatem.

Tandem Brentius locum hunc ita concludit: Quare Chriſtus non tradidit ſe ſimpliciter duorum aut trium, aut etiam plurimorum congregationi captiuum. Sed videndum eſt, Num fiat congregatio verè in nomine Chriſti, & num iudicetur ex ſpiritu Chriſti, qui ſe ſcri-

ptis

ptis propheticis & apoſtolicis patefacit. Quæ eſt hæc verborum petulantia? Quis dicit quòd ſe captiuum alicui Chriſtus tradat? Nos hoc dicimus Brenti, quòd cùm ſit veritas Chriſtus, fallere nequit, neque poteſt non præſtare quod ſemel eſt pollicitus. Audiuiſti iam lector, huc & illuc vertentem ſe Brentium, dum Euangelii locum hunc tractat, Vbi duo vel tres, &c. & quò magis extricare conatur, hoc ſe magis inuoluentem. Nunc audi quemadmodum explicet eundem hunc locum ſanctus ille martyr & Epiſcopus Cyprianus, qui quamuis ante mille trecentos annos pro Chriſti nomine mortem glorioſam oppetiit, perinde tamen acſi viueret adhuc, ſermonem ſuum ad noſtri temporis hæreticos conuertere videtur. Sic enim loquitur: Nec ſe quidam vana interpretatione decipiant, quòd dixerit Dominus: Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis ſum. Corruptores Euangelii atque interpretes falſi extrema ponunt, & ſuperiora prætereunt, partim memores, partim ſubdolè corrumpentes: vt ipſi ab Eccleſia ſciſſi ſunt, ſic vnius capituli ſententiam ſcindunt. Dominus enim cum diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuaderet & pacem: Dico, inquit, vobis, quoniam ſi duobus ex vobis conuenerit in terra, de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cælis eſt. Vbicunque fuerint duo aut tres in nomine meo, ego cum illis ſum. Oſtendens non multitudini, ſed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. Si duobus, inquit, ex vobis conuenerit in terra: vnanimitatem priùs poſuit, concordiam pacis antè præmiſit: vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſię, & cum vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab eius Euangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt. Cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſint, dum conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Eccleſia ſua loquitur, ad hos qui ſunt in Eccleſia loquitur, vt ſi ipſi concordes fuerint, ſi ſecundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet ſint, impetrare poſſint de Dei maieſtate quod poſtulant. Et paucis interiectis: Quando ergo in præceptis ſuis ponit & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum, non homines ab Eccleſia diuidit, qui inſtituit & fecit Eccleſiam: ſed exprobrans diſcordiam perfidis, & fidelibus pacem ſua voce commendans, oſtendit magis eſſe ſe cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum diſſidentibus plurimis. Et poſt pauca: Quam ſibi igitur pacem

Reſpõſio.

Cyprian⁹ de uero ſẽſu illi⁹, Vbi ſunt duo uel tres, &c.

Cypr. tractatu 3. de ſimplicitate Prælatorum.

promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum cùm collecti fuerint opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Audíſne Brenti, de quibus hic Sanctus martyr Euangelii locum hunc intelligi voluerit? nimirum de iis qui ſe non diuiſerunt ab Eccleſia, ſed in ea pacem cum fratribus retinentes, vnanimiter cum illis Deum deprecantur. Vobis contrà, qui vos ab Eccleſia Dei ſeparaſtis, quandoquidem extra Chriſti Eccleſiam colligimini, etiamſi quàm maximo numero congregemini, minimè verba iſta conuenire docet.

Sententia Brentij de loco Mat. 28. Ego vobiſcum ſum uſque ad conſ. ſeculi. Tractat deinde Brentius tertiam Chriſti promiſsionem, Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi. Manifeſtum eſt, inquit, quòd Chriſtus hęc verba loquatur, non ad impios & impœnitentes, qui etiam ſi habent titulum populi Dei & Eccleſiæ, tamen non ſunt verè Dei populus & Eccleſia: ſed loquatur ea ad ſuos diſcipulos, hoc eſt, ad eum cœtum, qui verè eſt populus Dei *Reſpõſio.* & Eccleſia eius. Manifeſtum eſt Brenti, quòd non loquatur ad vos impios & impœnitentes, qui vobis arrogatis titulum populi Dei & Eccleſiæ, à qua vos vltrò ſeparaſtis, cùm iidem & nos verè vobis dicere poſsimus, quod Nouatianis paulò antè dixiſſe Cyprianum audiuiſti: Non nos à vobis, ſed vos à nobis receſsiſtis: ſed loquatur ad nos, qui quanuis eſſe nos peccatores agnoſcimus, quoniam tamē eundem, quem patres noſtri, Deum colimus, nec ab eorum Traditionibus diſceſsimus, verè nos eſſe populum Dei & *Brentius de uera Eccleſia.* Eccleſiam eius confidimus. Iam incipit docere Brentius, qui ſint verè diſcipuli Chriſti, & quæ ſit vera eius Eccleſia: Hic, inquit, reſpondemus non noſtris verbis, ſed Chriſti. Si vos, inquit Chriſtus, *Ioan. 15.* manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eſtis, & cognoſce- *Ioan. 14.* tis veritatem. Et iterum; Qui diligit me, diligetur à patre meo, *Ibidem.* & ego diligam eum, & aperiam ei meipſum. Ac mox: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad *Reſpõſio.* eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Hæc omnia Brenti rectiùs nobis, quàm vobis competere perſuaſum habemus. Nam in Chriſti ſermone manere nos indubitanter credimus, quem ſi minùs omnes ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus noſtris diligimus, vel hac ſaltem in re noſtram erga illum dilectionem declaramus, quòd nos ab illius corpore nō ſeparamus, quòd alter alterius onera portamus, quòd vinculū pacis & fraternæ charitatis non rumpimus. Quod ſi retinere vos quoq; potuiſſetis Brenti, nunquam per ſummā impietatē ab orbe terrarū vos præcidiſſetis Oc cinit iterū atq; iterū eandem cantilenam cuculi more, totieſq; repetita crambe, modò nō enecat lectorem. Sed quorſum attinet eadem tā ſępe iterare? cū pręſertim alius erit ea de re cōmodior dicēdi locus.

Redire

Redire tandem videtur ad propoſitum. Proprium eſt, inquit, officium principum, nõ vt quæuis ſacrificulorum & monachorum ſomnia pro oraculis ſpiritus ſancti agnoſcant, non vt populum ſuum tyrannicè cogant impia decreta Prælatorum tanquam Dei mandata obſeruare, ſed vt audiant miniſtros Eccleſiæ docentes, & legant ipſi quoque prophetica & Apoſtolica ſcripta, atque conferant cũ iis doctrinam miniſtrorum. De ſomniis, Brenti, cum Philippi diſcipulis agas, qui ſomnia ſui præceptoris diuini quiddam habere iactant. Nos non alio loco ſomnia habemus, quàm quo debent haberi ſomnia, ſiue ſint ea monachorum, ſiue Philippi, ſiue cuiuſcunque tandem alterius. Sed nec ad impia mãdata obſeruanda cogi quemquã per principes poſtulamus, verùm ad retinendas pias patrũ noſtrorum traditiones. Philippus eſt Brenti, qui cùm & ipſe libellum eodem argumento ſcripſiſſet, hortatus eſt principes, vt cùm eſſent impios veſtros cultus amplexi, pios noſtros mutarent, ac vi etiam ſuos ad impia veſtra dogmata ſuſcipienda cogerent. Qui tamen in eo libello non tantum principibus tribuit, quantum in hoc tu. Nam ſpiritus miniſterium illis adimit, nec vſquam de doctrina religionis iudicandi poteſtatem permittit, ſed externæ tantùm eis diſciplinæ conſeruandæ tribuit officium, etiam in iis, quæ ad primam tabulam pertinent. Neque diuerſum ab eo ſentit Caluinus, qui vt ipſe, quandoquidem Eccleſiam cogendi ciuili exercitatione poteſtatem habere negat, piorum regum ac principum partes eſſe dicit, legibus & edictis religionem ſuſtinere, iudicandi verò partes illis adimit, & Ambroſii factum, de quo ſupra mentionem fecimus, vehementer probat. Quamobrem hac in re nobiſcum potiùs, quàm tecum ſentire videtur. Nã & nos magiſtratum itidem vtilem, cuſtodem eſſe primæ & ſecundæ tabulæ legis, quod ad externam diſciplinam attinet, profitemur. Debet enim prohibere externa ſcelera, punire ſontes, prohibere idololatriã veſtram & blaſphemias, vt ne pro verbo Dei verbum veſtrum populo vos venditare, néue adorari illud tanquam Dei verbum ab imperita multitudine permittat, propter voculas aliquot e ſcriptura per vos productas, & in prauum ſenſum detortas. Debet magiſtratus, quam à patribus ad patres quaſi per manus accepit piam doctrinam, eam tueri & promouere, impiam verò veſtram vnà cum impiis cultibus veſtris abolere.

De officio principũ in rebus Eccleſiaſticis iudiciũ Brẽtij.

Reſpõſio.

Philippus et Caluin⁹ non tantũ principibus tribuunt, quãtũ Brentius.

Caluinus ca. 8. Inſtitutionis.

Officium Catholicorũ principũ quale.

Redit ad conuitia Brentius, quandoquidem rationibus defici ſe videt. Dixerat Petrus à Soto, principum hoc ſit munus, vt legitimos ſacerdotes agnoſcant, tradita ab eis & ipſi teneant, & populos ſibi commiſſos ſeruare curent, atque ita vtrique & principes & populi ſatisfaciẽt muneri ſuo. At verò ſibi proprios magiſtros & doctores adſciſcere, aut quacunque demum ratione nothos & ſpurios miniſtros,

Sot⁹ quale principũ eſſe munus uelit.

Hier. 23.

de quibus loquitur Dominus: Non mittebam eos, & ipſi currebant, vel ſuſtinere, vel ſequi, quid aliud eſt, quàm totum ordinē Eccleſiæ cōfudiſſe? Et in ſcholio, principis Chriſtiani eſt à legitimus Prælatis fidē ſuſcipere, & agere, vt ſui ſuſcipiant. Sed coaceruare ſibi impios, vel eos audire, qui non legitima miſsione & authoritate ab Apoſtolis de-

Ioan. 10.

riuata docent, quid aliud eſt, quàm fures & latrones, qui non veniunt, niſi vt perdant & mactent, admittere? Pupugerunt hæc verba Brentium vehementer, vt eſt amara veritas. Itaque conatur illud de-

Brētius interpretatur illud, Currebāt & ego nō mittebam.

monſtrare, quòd in noſtros potius illa verba quadrent: Currebant, & ego non mittebam eos, qui ad Eccleſiaſticos honores malis artibus contendere ſoleant. Vtinam autem pauciores eſſent ex noſtris, in quos & ipſos eadem quadrare poſſent. Sed intereà tamen optant hoc omnes pii vehementer, vt quod hac in parte peccatur à noſtris quo-

Principes et magiſtratus faciūt, quo minus idonei Eccleſiis ſæpe præficiantur.

que nonnunquam, id aliqua tamen ratione corrigi quandoque poſſit. Sed non minùs hic in vitio eſt magiſtratus ipſe, quàm qui ad Eccleſiaſticos honores hac via graſſantur: quandoquidem à principibus alicubi nominantur in Epiſcopos eligendi, quorum quaſi prærogatiuum ſuffragium ſequuntur Canonici: nec ab eo ferè diſſentire ſolent Romani pontifices, qui & ipſi cum eliguntur, ſi penes quos imperium eſt orbis propè totius Chriſtiani, minùs in electione contentionis adhiberent, meliore loco res eſſet Eccleſiaſtica, minúsque multa haberent Hæretici, quæ contra pontificum electiones tanquàm vitio factas obiicere poſſent. Verùm vtcunque ſe res habet, ordinem in Eccleſia retineri cumprimis eſt neceſſarium, nam aliter obuiari Sathaniſmo nequit, quem in Germania tantas iam radices fixiſſe videmus: vbi ſi non alii verbi miniſterio functi eſſent, quàm quibus hoc munus ab ordinariis eorum Epiſcopis mandatum fuiſſet, nunquam iſtam, quam nunc videmus in ea Babylonem, ædificatam eſſe miraremur. Quoniam autem in Confeſsione Chriſtiana ſatis copioſè de Ordine ſcriptū eſt, ad eam lectorem remittimus.

Brētius ſacrū Chriſma reprehendit.

Ardens ira & odio Brentius, ne Chriſma quidem ſacrum intactum relinquere potuit. Nā quod exiſtimat, inquit, eos non eſſe legitimos Eccleſiæ miniſtros, qui non ſunt uncti Chriſmate Epiſcopali, etiamſi reliqua omnia in ordinatione eorum verè legitimè conficiantur, prodit partim inſcitiam ſuā, quòd nō intelligat quæ ſit vera miniſtrorum Eccleſiæ ordinatio: partim incogitantiam ſuam, quòd nō

Reſpōſio.

Cur heretici nolint ferre Chriſma.

conſiderat, qui ſit huius controuerſiæ ſtatus. Non eſt quod miretur pius quiſquam, ſi tam exoſum habent ſacrum Chriſma, quos etiam nominis pudet Chriſtiani: malunt enim Euangelici vocari, quàm Chriſtiani, quaſi poſsit extra Chriſtum Euangelium eſſe vllum. Meritò igitur inuiſum habent Chriſma, quos Chriſtianorum appellationis pudet. Nam Chriſtiani nomen ducunt à Chriſto: Chri-

ſtus

ſtus à chriſmate, hoc eſt, ab vnctione vocatur vnctus. Ne quid igitur habere commune cum Chriſto videantur, nihil magis apud illos abominādum eſt, quam vngi chriſmate, quo & reges & ſacerdotes vngi ſolitos eſſe in lege, manifeſtum eſt omnibus. Cùm itaque Deus noſter Chriſtus & rex eſſet & ſacerdos, vnctus eſt & ipſe, non ab hominibus, verùm ab ipſo Deo: non confecto oleo, ſed diuino ſpiritu. Sic enim de eo Propheta loquitur. Spiritus Domini vnxit me: quēadmodum præter alios multos, copioſiùs id ab Euſebio quoque ſcriptum legimus. Neque verò propterea tantùm vocari Chriſtus voluit, verumetiam quod vnctionis gratiā in alios diffuſurus eſſet, cuius qui volunt expertes eſſe, eis ab vnctione ſiue chriſmate licet abſtinere. Ac non ignoramus nos quidem, inuiſibiliter aliquem vngi poſſe, etiamſi non accedat oleum viſibile. Verùm iſta viſibilis, inuiſibilis illius vnctionis ſignum eſt, quæ ſanctis patribus tam eſt viſa non eſſe negligēda, vt ſine chriſmate presbyterum ne baptizandi quidem ius habere ſcribat Hieronymus. conſtat autē vetuſtiſſimū eſſe morem hunc ſacerdotes vngēdi. Anacletus Petri fuit ſucceſſor, cuius hæc verba ſunt: Ordinationes Epiſcoporū authoritate Apoſtolica ab omnibus qui in prouincia ſint, Epiſcopis, ſunt celebrādæ: qui ſimul conuenientes, ſcrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cum ſanctis Euangelijs quæ prædicaturi ſunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, ſacraque vnctione exemplo prophetarum & regum, more Apoſtolorum & Moſi vngentes, quia omnis ſanctificatio conſtat in ſpiritu ſancto, cuius virtus inuiſibilis ſancto chriſmati eſt permixta: & hoc ritu ſolemnem celebrent ordinationem. Et qui præceſſit eum Clemens: Omnis, inquit, Pontifex ſacro chriſmate perunctus, & in ciuitate conſtitutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & precioſus hominibus oppidò eſſe debet, quē quaſi Chriſti locum tenentem honorare debent omnes, eique ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere, ſcientes quòd ſiue honor, ſiue iniuria quę ei infertur, in Chriſtum redundet, & à Chriſto ad Deum. Scribit Egeſippus, cùm Romam pergeret, cum plurimis Epiſcopis in varijs ciuitatibus in itinere ſe congreſſum, tandē Romā ſe veniſſe, & ibi māſiſſe, donec Aniceto Soter, & Soteri ſucceſſit Eleutherius. In omnibus, inquit, iſtis ordinationibus, vel in cæteris, quas per vrbes reliquas videram, ita omnia habebantur, ſicut lex antiquitùs tradidit, & prophetæ indicauerunt, & Dominus ſtatuit. Qui mos obſeruatus fuit legis & prophetarum tempore, quo reges & ſacerdotes vngi conſueuerant, eundem in ordinationibus obſeruatum fuiſſe, tū quoq; narrat. Nam ſicut preclarè ſcriptum eſt à Cypriano: Ceſſantibus iis, quæ ritu antiquo inoleuerant, cùm iam in populo Chriſtiano circuncisio videretur damnabilis, & ſacrificia idololatriæ imputarentur,

Euſeb. li. 4. demonſtrationū cap. 15.

Hier. contra Luciferianos.

Anacl. Epiſtola 2. Quam ue ne & celebriſmes ſit ungendi ſacerdotes.

Clem. Epiſtola 2. ad Iacobum fratrē Domini.

Egeſippus lib. 4.

Cypr. in ſermōe de unctione Chriſmatis.

putarentur, vnctionis myſterium religio Chriſtiana non cõtempſit, ſed cæteris generali ſanctorum conſenſu damnatis, non ſolùm in regibus & ſacerdotibus vnctionis honor permanſit, ſed in omnem populum Catholicum effuſa eſt huius gratiæ plenitudo. Et ſicut Chriſtus à chriſmate dictus eſt, eò quòd ſingularis excellentiæ oleo vnxerit eum Deus, ita & participes eius quotquot ſunt, conſortes ſint tam vnctionis, quàm nominis, vt dicãtur à Chriſto Chriſtiani. Cæterũ ſi quis propterea reiiciendum eſſe putat Chriſma, quòd cæremonia fuerit aliquando Iudæorum, is & manuum impoſitionem eadem ratione reiiciat licebit: nam & ipſa Iudæorum fuit cæremonia, quibus familiare fuit cùm aliquid cõmendabatur aut offerebatur Deo, manus imponere. Sic Iacob manus imponit duobus filiis Ioſeph: ſic ſuper caput hoſtiæ immolandæ manus imponebatur. Sed manuum impoſitionis aiunt fuit vſus in lege noua, Chriſmatis non item. Nihil in lege noua ſcriptum eſſe de Chriſmate fatemur. Verùm abſit, vt nihil niſi quod ſcriptum eſt, ſicut hæretici docent, recipiendum eſſe putemus. Nõ ita nos Paulus docuit: State, inquit, & tenete traditiões, quas accepiſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Et ſcriptas & non ſcriptas traditiones teneri vult. Eſſe autẽ hanc Apoſtolicã traditionem, inter alios Baſilius quoque teſtatur. Fabianus verò ſanctus ille pontifex & martyr, Chriſtum ipſum ſcribit poſtquam cœnauit, chriſma cõficere docuiſſe, cuius non apud Latinos mãgis, quam apud Græcos vſus fuit frequẽtiſsimus. Meminerũt enim eius 1 Dionyſi' Areopagita Pauli diſcipulis, 2 Tertullian', 3 Chryſoſtom', 4 Gregorius Nazãſenus, 5 Auguſtinus, 6 Ambroſius, Theophilactus: ac vix quiſquam eſt veterum ſcriptorum, qui Chriſmatis mentionem non faciat, ac plerique non ſine honoris præfatione. Intereà tamẽ non deſunt homines imperiti, qui per ſummũ nefas cachinnis proſequi nõ dubitãt, quod à cunctis priſcis illis ſanctis Patribus in ſumma ſemper veneratione fuit habitum. Adeò myſteria ferè iam omnia in ſummũ contemptum venerunt, quæ ſi in vllo alio viſibili ſigno, tum in iſta chriſmatis vnctione plurima concurrunt. Quid enim aliud baptiſma ſuſcepturus, quàm Chriſto nomen dat, non vt otio marceſcat, ſed vt ſub ſignis illius militet? Quamobrem ſicut ante certamen vnguntur athletæ, quò ſint ad luctandũ expeditiores, ita ſcribit Chryſoſtomus oleo Chriſmatis vngi baptiſandum, vt ſibi tanquam athletæ ſpirituali luctandum eſſe ſciat contra diabolum. Maius autem certamen incumbit iis, qui ſacris initiantur, qui reges quidam ſunt ſpirituales, quamobrem iterum atque iterum vnguntur. Eſt autem in oleo fructus, eſt & pinguedo: ramus cum fructibus quaſi pacis interpres, pinguedo luminis eſt miniſtra. Cùm itaque ſacerdos pacis & reconciliationis miniſter ſit, ſicut iam à nobis dictum eſt, cùm idem cæco-

rum

Impoſitio manuum probata eſt cæremonia.

Gen. 48.

Leuit. 1.

Chriſma etſi non ſcriptura probetur, reuerẽter tamen habendum.

2. Thes. 2.

Baſil. de ſpiritu ſancto ca. 28.

epiſtola 2

1. Eccleſiaſticæ Hierarch. c. 7

2. De carnis reſurrectione.

3. Hom. 5. in Matth. Op. im.

4. In Apologetico.

5. Tractatu 33. in Ioannẽ et ſermone 43. de uerbis Dñi, & li. 2. contra literas Petiliani ca. 104.

6. De iis q initiãtur myſteriis cap. 6.

Multa in Chriſmate myſteria cõcurrunt.

Chry. homi. 5. in Matthæũ Op. im.

rum quoque lumen eſſe debeat, per vnctionem hanc, quæ fit Chriſmatis oleo, ſui mũneris admonetur, vt miniſterium pacis & reconciliationis frequentet, ſiue populo Dei voluntatem annunciãs, vt ſcire poſsit quæ ſit recõciliationis ratio: ſiue pro populo Deo preces offerens & ſacrificia, quibus propicius reddi queat: ſimul etiam quaſi lucernam geſtãs manibus, & doctrina & exemplo populo præeat, viamq́ue ſalutis commõſtret. Miſcetur autem oleo balſamũ, cuius arbor cumprimis eſt odorifera, quò meminerint ſacerdotes ita ſe gerere, ſic vitam ſuam inter homines inſtituere, vt cum Paulo dicere poſsint: Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Quod nemo niſi p̄ditus virtute, cuius odor fragrantiſsimus eſt & ſuauiſsimus, rectè ſibi poteſt vſurpare. Verùm hac de re ſatis. 2. Cor. 4.

Explicat nunc nobis controuerſiæ ſtatum Brentius: Non quæritur, inquit, num liceat alicui miniſterium docendæ & adminiſtrãdæ Eccleſiæ priuato ſuo arbitrio, ſine legitima & ordinata vocatione inuadere: ſcimus ne in politia quidem, nedum in Eccleſia filii Dei licere cuiquam publicas functiones abſq; legitima vocatione & authoritate vſurpare: ſed hoc quæritur, num Aſotus & Prælati eius, qui ſunt hoſtes doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ, & qui hanc doctrinam omni crudelitatis genere perſequuntur, ſint vera illa filii Dei Eccleſia, à qua miniſtri ordinationem petere debeant. Hoſtes doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ vos eſtis Brenti, non nos: nec ad veram illam filii Dei Eccleſiam vlla ratione pertinetis, cùm à Chriſto & ab eius corpore vos præcideritis, quod ſuo loco docebimus. Pergit Brentius: Hoc quæritur, num Petrus, Ioannes & reliqui Apoſtoli nõ priùs debuerint Hieroſolymis prędicare Euangeliũ Chriſti, quàm ordinarentur ab Anna & Caipha? An non Caiphas erat ordinarius ſucceſſor Aharonis? Nihil eſt Brenti, quòd nobis Annam & Caipham toties obiicias, iam enim tum impleta fuit illa ſcriptura, Perit lex a ſacerdote. Iam venerat ille ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui & legi & ſacerdotio Aharonis finem impoſuit, & in illa nouiſsima cœna nouum ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech inſtituit. Ab hoc ordinati ſunt Apoſtoli, ab Apoſtolis deinceps alii. Et hæc eſt legitima ſucceſsio, de qua gloriamur, quæ à Chriſto & ab eius Apoſtolis ſumpſit originem, cum Anna verò & Caipha nihil nobis eſt rei. Itaque non minùs abſurdè feciſſent, qui cùm ſemel ordinati, & ad prædicandum Euangelium miſsi fuiſſent à chriſto Pontifice, qui fuit ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech, ſi nihilominus ab Anna & Caipha ordinari petiuiſſent, quàm ſi quis noſtro æuo ab Epiſcopo ſuo legitimè ordinatus, à te Brẽti, vel à caluino, aut quocũque tandem alio de grege veſtro ſibi manus imponi poſtularet.

In quo ſtatũ contro uerſiæ Brẽtius ponat

Reſpõſio.

Odioſa Brentii quæſtio.

Reſpõſio. Hier. 7.

O 4 Quid

Quid ergo, inquit, Brētius, ſi Romanus Pontifex fiat Caiphas? an nō ſiſtē authoritate & vnctione eius licebit pio & docto viro in Eccleſia, ad quam conſenſu magiſtratus & populi eius vocatus eſt, Euangelium Chriſti annunciare, & ſacramenta eius adminiſtrare? Quid ſi cælum ruat Brenti? Pontificem fieri poſſe Caipham, vt apertè Chriſtum oppugnet nemo pius credet, qui modò Chriſti preces quas ad patrem fudit, vt ne Petri fides in ſucceſſoribus eius deficeret, efficaces fuiſſe, & eum exauditum eſſe pro ſua reuerentia perſuaſum habet. Ac demus fieri poſſe quod vos vultis, quòd nō exaudiuerit Chriſtum deprecantem pater, quodq́; non attentis illius precibus, Petri fidem in eius aliquo ſucceſſore deficere permiſerit, non ideo ſtatim in omnibus aliis Epiſcopis defeciſſe putabitur, neque propterea licebit magiſtratui populoq́ue ſibi quenquam adſciſcere, & ei prædicandi verbi Dei, miniſtrandorumq́ue ſacramentorum poteſtatem permittere, niſi priùs examinatus ab Epiſcopo ſuo diocæſano fuerit & approbatus, cuius & non magiſtratus aut populi munus eſt, de doctrina religionis iudicare, quiue ſit idoneus reconciliationes miniſter decernere. Nuſq̃ in Prophetica & Apoſtolica doctrina reperies, quòd magiſtratus aut populus poteſtatem habuerit ſibi miniſtros conſtituendi: quin illud in Actis Apoſtolorum reperies, quòd prophetis & doctoribus miniſtrantibus Dño & ieiunantibus, di-

Act. 13. xit illis ſpiritus ſanctus, Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponenteſq́ue eis manus, dimiſerūt illos. Et ipſi quidē miſſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & cùm veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei, &c. Reperies de eodem Paulo iam non Saulo, & Barnaba, quòd cùm conſtituiſſent per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiuniis, commendauerunt eos Domino. Reperies, quòd Paulus Timotheum, & Titum conſtituit Epiſcopos, quodque Tito mandauit, vt ipſe, non vt populus qui docendus non ſequendus eſt, non prophanus magiſtratus aliquis conſtitueret per ciuitates presbyteros. Quòd autem quicquam hac in parte ſibi iuris vel populus, vel magiſtratus vſurpauerit, nuſquam in ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis inuenies: vt vos illarum hoſtes illis omnia contraria docere, non autem nos, vnicuique perſpicuum eſſe queat.

Act. 14. *Tit. 1.*

Brentius conuitiosus. Redit ad conuicia Brentius: Dicit à Bernardo vocari Prælatos ſeruos Antichriſti. Quaſi verò ſuos non dixerit Lutherus, decies eſſe Sodomitis peiores. Sed quorſum attinet cum homine furioſo conuitiis certare? Profert exemplum de Ioſue, qui voluerit

Num. 11. prohiberi quoſdam à Moſe, ne prophetarent, & audiuerit ab illo: Quid æmularis pro me? Quis tribuat vt omnis populus

lus prophetet? Deque diſcipulis qui querebantur quendam eiicere *Mar. 9.*
dæmonia, nec ſequi ipſos. Et audiuerũt, Ne prohibeatis illum: qui nõ
eſt aduerſus vos, pro vobis eſt. Videris oblitus eorum Brenti quæ *Reſpõſio.*
paulò antè dixeras: negabas enim illud in diſceptationem venire, nũ
liceat alicui miniſterium docendæ & adminiſtrandæ Eccleſiæ, priuato
ſuo arbitrio ſine legitima & ordinaria ſua vocatione inuadere, cũ
ſciant omnes, ne in politia quidem publicas functiones & adminiſtratiões
abſq; publica authoritate vſurpare cuiq̃ ſibi licere, nedũ vt id
liceat in Eccleſia filii Dei. Nunc productis ſcripturæ locis, contrarium
demonſtrare conaris, vt licere credatur, quod anteà nõ licere ſcripſeras.
Quid eſt quòd ſic ipſe tecum pugnas Brenti? Quòd ſi populum
omnem prophetare voluit Moſes, cur tu nephas eſſe putas, vt
priuato ſuo arbitrio ſine legitima & ordinaria vocatione docendæ &
adminiſtrandæ Eccleſiæ miniſterium quis inuadat? Deinde cur di- *Eph. 4.*
cit Paulus, Alios dedit Apoſtolos, quoſdam aũt prophetas, alios ve- *1. Cor. 12.*
rò Euangeliſtas? Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes pro- *1. Cor. 14*
phetæ? Cur idem honeſtè iubet ac ordine fieri omnia, ſi populum omnem
prophetare fas eſt? Videtur hæc Brenti per exceſſum quendã
dixiſſe Moſes, non quòd efficaci voluntate cunctos prophetare voluerit,
aut quòd vel ipſius, vel Domini fuerit hæc ordinatio. Nam ſi
voluiſſet Dominus omnem populum prophetare, quorſum ſeptuaginta
viros de ſenioribus eligere Moſen iubebat? quos, inquit, tu
noſti, quia ſenes populi ſunt & magiſtri, & auferam de ſpiritu tuo, tradamq́ue
eis. Quare ſic hæc Moſes dixiſſe videtur, ſicut à Gregorio *li. 22. Mo*
ſcriptum legitur, Fidelis prædicator optat, ſi fieri valeat, vt veritatem, *raliũ cap.*
quam ſolus loqui non ſufficit, ora cunctorum ſonent: Si fieri, inquit, *24.*
valeat: aliud enim Dei & Eccleſiæ ordinatio exigit. Sed cur non prohibuit,
inquis, Moſes duos illos prophetare? Cur autem prohiberet?
cùm teſtetur ſcriptura, quòd fuerint de numero ſeptuaginta, quam etiam
ob cauſam requieuit ſuper eos ſpiritus Domini: nam & ipſi deſcripti
fuerant inter ſeptuaginta. Quòd autem in caſtris remanſerant,
& ad tabernaculum non exierant, non ex contemptu fecêre, ſed ſicut
etiam à Procopio ſcriptum eſt, ex quadam animi ſubmiſsione, quòd
ſe perceptione tanti muneris indignos iudicarent. Euenit igitur illis, *Ioan. 20.*
quod euenerat Thomæ, qui cùm ſpiritum ſanctum inſufflaſſet
Chriſtus Apoſtolis, præſens non aderat. Quoniam autem ſe non
malicioſe ſubduxerat, æquè ſpiritum ſanctum ad remittenda peccata
accepit, atq; alii Apoſtoli, cùm anteà iã Apoſtolorũ numero fuiſſet
inſcriptus. Nihil igit̃ hi duo fecerũt cõtra Dei & Moſis ordinationẽ,
quãobrẽ cauſa nõ erat, cur eos ꝓphetare Moſes ꝓhiberet. Cęterum ex *Vnde nat?*
hac iſta doctrina veſtra Brẽti, nat⁹ eſt Sathaniſmus hic in Germania, de *in Germa-*
quo ſcripſim⁹ initiò. Nã dũ oẽs Apoſtolos, oẽs prophetas, oẽs docto- *nia Sathe-*
niſmus.

res eſſe

res eſſe vultis, & quod proprium eſt munus Epiſcoporum, conſtituere miniſtros Eccleſiarum, id ad magiſtratum ſecularem & populum transfertis, factũ eſt, vt in tot ſectas tam diſſectas diſſectos vos eſſe videamus, quarum vix iam etiam numerum inire licet. Quòd ſi ſalua fuiſſet Epiſcopis ſua iuriſdictio, nec impediuiſſet quiſquam quò minus ipſi iuxta morem ab Apoſtolis traditum, & ad hoc vſque tempus in Eccleſia ſemper obſeruatum, paſtores & doctores ac presbyteros conſtituerent, nunquam ea quæ terra non ita pridem fuit vnius labii & eorundẽ ſermonum, in hanc, quã nunc videmus Babylonẽ transformata, nec ſic miſerandum in modum nobiliſsima gens tot & tantis cladibus affecta & afflicta fuiſſet: quæ quicquid pertulit calamitatũ per hos annos quadraginta, non eſt quòd alii cuipiam acceptum ferat, quàm iſtis tam multis prophetis, qui currunt vltrò, cùm eos nemo miſerit, qui quidem mittendi poteſtatem habuerit. In hunc igitur ſtatum vos Brenti Germaniam perduxiſtis, quorum omnes curæ cogitationesq́; non aliò collatæ fuerunt, quàm vt ſederet populus veſter abſq; rege, abſq; lege, abſq; ſacerdotio, abſq; Ephoth & Teraphin. Sublato igitur per vos ordine, omni diſciplina luxata, omnibus legibus diſſolutis, quid aliud quàm horrendam iſtam rerum omniũ confuſionem ſequi neceſſe fuit? dum vnaquæq; ciuitas, quin & Satrapa ferè quiſque coaceruat ſibi magiſtros prurientes auribus, & quod quiſq; vult, id pro Dei verbo prædicari mandat.

Oſee 3.

Alia Brentij in Sotũ ſugillatio. Inſectatur iterum Brentius Petrum à Soto, quòd is commemorauerit hoc loco legẽ Imperatoris Theodoſii, qui iubet ſubditos eam agnoſcere religionem, quam Petrus docuit, & quam ſequuntur Damaſus Pontifex Romanus, & Petrus Epiſcopus Alexandrinus. Non videt, inquit, prę animi ſui impotentia, quid pro ſe, quid contra ſe dicat. Primùm enim Petrus Apoſtolus veram & rectam docuit religionem. Ac Damaſus Romanus & Petrus Alexandrinus rectam fidẽ de Triade, (de hac enim tum præcipuè agebatur) ſequuti ſunt. Nos autem nunc loquimur de Pontificibus & Epiſcopis, qui docent & ſequuntur impiam religionem, & qui tantum abeſt vt veram de pietate doctrinã agnoſcant, vt etiam eam ferro, igne, laqueis perſequãtur: vúltne Aſotus vt etiam tales ſequamur magiſtros & ſacerdotes? Det nobis Petros Apoſtolos, det nobis Damaſos Romanos, & Petros Alexandrinos, qui verã & ſynceram Apoſtoli Petri doctrinam ſequuntur, & habebit pios principes, non auditores tantùm, ſed etiam adiutores. Imò tu Brenti, prę animi tui impotentia, dũ iuxta nomẽ tuum ardes odio Romanę ſedis & Catholicorũ Epiſcoporũ, nõ vides quòd ipſe cõtra te loquaris. Quos enim nos tibi dam' alios, q̃ Petros Apoſtolos, Damaſos Romanos, Petros Alexãdrinos? Quãuis enĩ inficias ire nõ poſsim', ab iſtorũ ſãctitate põtifices noſtros lõgi' eſſe remotos, certum

Reſpõſio Romanæ Eccleſiæ vindicans dignitat.

tum tamen illud eſt & indubitatum, quòd non in alia religione verſantur, quàm in ea, quam diuum Petrum Apoſtolū tradidiſſe Romanis, quamque Damaſum Pontificem, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum ſequutos eſſe conſtat. Ac primùm, quod ad Petrū Apoſtolum attinet, quis eſt alius, de cuius in doctrina ſucceſsione magis gloriemur, cuius etiam epiſtolas Canonicas vnde vos habetis præterquam à nobis, à quibus diſceſsiſtis? Quod autem ad Petri ſucceſſorem Damaſum Romanum Pontificem attinet, producemus aliquot è ſcriptis eius loca, ex quibus planum fieri cuique poſsit, vósne an nos in ea religione verſemur, quam ipſum eſſe ſequutum ſcripta eius indicant. Extat eius epiſtola numero tertia ad Stephanum Archiepiſcopum, & ad Concilia Aphricana, in qua Romanam ſedem petram & firmamentum à Deo fixum & immobile, ac verticem vocat Eccleſiarum, ad quam tanquam ad caput cuncta quæ poſſunt aliquam reci pere dubitationem, referri debere, abſq; cuius authoritate cauſarū Eccleſiaſticarū querelas definire minimè licere, & ad eā appellare debere cenſet. Synodum ſine eius authoritate fieri, non eſſe Catholicū dicit, nec vlla Concilia rata haberi, quæ non ſint illius authoritate fulta. Ecce tibi damus Damaſum Brenti. Num autē idem tu quod ille hac in parte doces? qui ſic es implacabilis odii cuiuſdā facibus erga Romanā Eccleſiam accenſus, vt citius eam quæ graui Turcarum iugo premitur Hieroſolymitanam, quàm hanc quæ eſt ſub vno omnium Chriſtianiſsimo Imperatore, pro matre veſtra agnoſcas, cùm tamē nō ſolus ſit Damaſus, qui de Romana ſede tam magnificè ſenſerit. Fecerūt idem pii omnes, & qui præceſſerunt, & qui ſequuti ſunt Damaſum. Quorſum autem attinet omniū teſtimonia proferre? Qui præceſsit Damaſum Iulius ita ſcribit: Sicut B. Petrus primus fuit omniū Apoſtolorum, ita & hæc Eccleſia, Domino inſtituente, prima & caput eſt cæterarū, vt ad eam quaſi ad matrem atq; apicem, oēs maiores Eccleſiæ cauſæ & iudicia Epiſcoporū recurrāt. Vides, vt hic matrē aliarū Eccleſiarum eſſe dicat Romanam? Ante quem etiam Cyprianus Sanctus martyr & epiſcopus, matricē eam & radicē Eccleſiæ Catholicæ vocat. Quid autem Bernardus? ex quo tu pleraq; collegiſti, quibus Romanos Pontifices in odium & inuidiam adducere poſſes? Eſt ita, quod illi ſicut aliis piis omnibus Romanæ curiæ vitia vehementer diſplicuerunt, & ea grauiſsimè ſi quiſquā alius, quinq; libris ad Eugenium conſcriptis, eſt inſectatus. Sed nunquid ideo ſanctæ ſedis huius authoritati quicquā detrahit? Imò verò in ſecundo libro tantum illi tribuit, quod ad perſonā attinet quam gerit, Romani Pontificis vt etiam ipſi Petro plura tribuere non potuerit. Et in alio quodam libro matrem nihilominus eccleſiarū Romanā eccleſiā appellat. Dolet multis piis Brenti, quòd qui ſuccedunt in cathedram & doctrinā Petri, nō æquè ſuccedunt

Damaſ. epiſtol. 4

Iulius Ep. ad Orientales epiſcopos.

Cypr. li. 1. epiſtol. 8.

Berna. ad Eugen.

Bern. li. 4 ad Eugen.

ſuccedunt omnes in ſanctitatem Petri, plurimaque Romanæ curiæ vitia multorum oculos vehementer offendunt. Sed qui ſumus nos, qui ſeruos iudicemus alienos? ſuo illi Domino ſtant aut cadunt, ſtatuet ille de quoque ſuo tempore, quod meritus quiſque fuerit. Nobis certè iuſta cauſa non eſſe videtur, cur ſeparationis conſilia ſequamur, quòd malos in Eccleſia nonnunquam præſidere videmus. Nam quò nos tandem vertamus, vbi meliores inuenire liceat? Quod ad vos attinet, nō magis in ſcriptis quorundam legimus, quàm oculis ipſi noſtris in moribus veſtris cernimus, non eſſe quenquam ferè, qui veſtrum Euangelium ſit amplexus, qui non ſeipſo ſit factus deterior. Ad Picardos aūt vel Anabaptiſtas, vel Suuenkefeldianos, apud quos maior elucere videtur ſanctimoniæ ſpecies, vt à matre noſtra Romana Eccleſia deficiamus, vos nobis authores futuros non arbitramur. Verùm ad Damaſum noſtrum redeamus. Docet idem Damaſus in eadem epiſtola, iudices Epiſcoporum iuxta decreta Canonum, Epiſcopos eſſe debere. Tu Brenti contra decreta Canonum, etiam Laicos Eccleſiaſticarum cauſarum iudices eſſe vis? Meminit ibidem & ſacerdotum & ſacrificii, & in ea quæ proximè ſequitur epiſtola, Miſſæ quoq; nominatim. At vos à Sathana magiſtro veſtro docti, ſicut fatetur Dux & anteſignanus veſter Martinus Lutherus, q ſecū hac de re diſputaſſe diabolū, & fortiora q̄ quę refellere poſſet cōtra miſsā argumēta produxiſſe ſcribit, ab hoc magiſtro docti vos, & ſacerdotiū, & ſacrificiū, prſus omne ſuſtuliſtis, neq; miſſę vel ſacrificii nomine quicq̄ eſt apud vos magis abominandum. Et intereà dicis, Da mihi Damaſos, & audiā. Meminit idē in quarta epiſtola cōſecrationis virginū, de erectione altaris, de vnctione ſacrationeq;, de Eccleſiæ dedicatione, de Chryſmatis confectione, de baptiſatorū frontib' Chriſmate ſignādis, de formatis epiſtolis mittēdis, de populo benedicendo. Quid? An hæc omnia vos Brenti propria veſtra temeritate non abrogaſtis? Meminit etiam ſicut ab Iuone qui Gratianum præceſsit, ſcriptum eſt, quòd metropolitanus infra tres menſes conſecrationis ſuæ ad fidem ſuam exponendam, palliumque ſuſcipiendum, ad apoſtolicam ſedem mittere teneatur. Num idem vos Brenti faciendum eſſe putatis? Iam de traditionibus audi quæ ſit Damaſi ſententia: Quæ Apoſtolorum, inquit, prædicatione & patrum inſtructione percepimus, ſemper tenere debemus, ne aliqua noua ſemper cudere videamur. Et alio loco, Sanctorum Canonum voluntariam tranſgreſsionem, blaſphemiam eſſe dicit in ſpiritum ſanctum. Num hæc Brenti, cum veſtro de traditionibus dogmate cōſentiūt? Et intereà clamas, Da mihi Damaſos. Vis autem vt etiam tibi dem Petros Alexandrinos? Mihi quidem nihil ſcriptorum eius videre licuit, præter Canones quoſdam ex ſermone de pœnitentia, quibus præſcribitur, quæ ſit iniun-

Rom. 14.

Cauēda ſeparatiōis cōſilia, dū mali Eccleſiæ præſūt

Damaſus Brētij ſectam damnat.

Luthe. de Miſſa angulari.

Iuo lib. 1. decretorū

Dam. epiſtola 3.

Idē ad Aureliū Carthaginen. epiſcopū.

De Petro Alexandrino.

iniungenda pœnitētia his,qui tempore perſequutionis à fide exciderunt. Ac in primo canone ad reliquam pœnitentiam adiici vult quadraginta dies,quibus ieiunent. Cedo Brenti,num vos talem pœnitentiam iniungere cuiquã conſueuiſtis? quin cachinnis eã potiùs exploditis. Docetis enim, quandoquidem christus pro peccatis noſtris ſemel ſatisfecit,nulla deinceps opus eſſe ſatiſfactione noſtra. Atqui non ita Petrus Alexandrinus,non ita quem ille ducem ſequutus eſt petrus Apoſtolus:christus,inquit,paſſus eſt pro nobis,vobis relinquens exemplum,vt ſequamini veſtigia eius. Exigit à nobis Euangelium fructus & opera digna pœnitentię. Dicit idem petrus apoſtolus, Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem faciatis: vos excluſis bonis operibus, fidem ſolam ſufficere docetis. Eſt ne conſentiens hæc veſtra doctrina, non iam dicam petri Alexandrini aut Damaſi, verum petri apoſtoli doctrinæ? Iam ne vides Brenti,nos eſſe qui verſamur in ea religione, quam vertex Apoſtolorum petrus initiò Romanis tradidit,quamq; Pontifex Romanus Damaſus, & petrus Epiſcopus Alexandriæ ſunt ſequuti. Vos aũt in quauis alia potiùs, quàm in eadem hac religione verſari, cùm eam partim riſu proſequamini, partim horrendis blaſphemiis inſectemini,nec ſit eã quicquam apud vos execrabilius. Et audes intereà vociferari, Da mihi petros Apoſtolos, da Damaſos pontifices Romanos,da petros Alexandrinos,& habebis nos non auditores tantùm, verumetiam adiutores. Ecce dedimus eos tibi Brenti, non in corporibus ſuis viuentes,nec viua voce ſententiam ſuam exprimentes, ſed ſpirantes adhuc in monumentis literarum, quæ poſt ſe reliquerunt, & in eis quæ fuerit eorum religio declarantes:cum qua nos quidem per omnia conſentire, vos autem ex diametro cũ ea pugnare, negare non poteſtis. Nam ſi maximè negare velitis,vel ipſi libri veſtri vos mendacii conuincent,omni genere blaſphemiarum referti.

1.Pet.2. Mat.3. 2.Pet.1.

Tandem aliquando Brentius ad cauſam accedere videtur,nec adhuc vnquam in hoc ſcripto ſuo propiùs acceſſit: nã extra cauſam ferè cætera loquutus eſt,nec multũ ad rem, qua de agitur, pertinẽtia. Nũc autem ex Eccleſiaſtica hiſtoria demonſtrare conatur, quod in cauſa fidei Theodoſius iudex inter Epiſcopos fuerit. Mirum eſt autem, ſi potuit hoc Ambroſiũ latêre, qui vixit eodem illo tempore, qui funebrem etiam orationem illi conſcripſit. Qua confidentia autem auſus ille fuiſſet ſcribere Valẽtiniano,qui Theodoſio ſucceſſit:Quando audiuiſti Imperator,in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe,ſi quid eiuſmodi factum à Theodoſio fuerat? Nónne reſpondere potuiſſet Imperator, Audiui quòd fecerit hoc anteceſſor meus Theodoſius? Deinde verò hoc ipſo Theodoſio imperante, fuit habitum concilium Aquileienſe, priuſquàm Oecumenicum illud Conſtantinopoli,

Theodoſius Imper. an iudex inter Epiſcopos fuerit.

P vbi

vbi hæc Imperatoris verba recitantur: Ambigua dogmatum reuerentia, ne diſsideant ſacerdotes, quamprimum experiri cupientes, conuenire in Aquileienſem ciuitatem Epiſcopos iuſſeramus. neque controuerſiæ dubiæ ſententiæ rectiùs poterant experiri, quàm ſi obortæ altercationis iudicium in interpretes ipſos conſtituiſſemus antiſtites, vt videlicet à quibus proficiſcuntur inſtituta doctrinæ, ab eiſdem diſcordia eruditionis oppugnantia ſolueretur. Quę cũ eſſent lecta, dixit Ambroſius, q̃ pſens adfuit in illo cõcilio: Ecce quod Chriſtianus cõſtituit Imperator, noluit iniuriam facere ſacerdotibus, ipſos interpretes conſtituit Epiſcopos. Hîc laudat eo nomine Theodoſiũ Ambroſius, quòd is non alios, quàm Epiſcopos iudices eſſe voluerit: quod idem paucis interiectis facit Euſebius quoque. Inde coniecturam facere licet, quòd ſibi in cauſa fidei nunquam iudicium Theodoſius arrogauerit, qui quid ſui, quid Epiſcoporũ eſſet muneris, vel ex his quæ geſſerat anteà Conſtãtinus anteceſſor eius, cognoſcere potuit. Quid igitur de Socratis hiſtoria dicemus? Quòd ſi Brentius ea fide, qua oportuit, Socratis verba recitaſſet, nec pręteritis quibuſdã ea ſola produxiſſet, quæ ad ſuum inſtitutum probandum facere videntur, facilè cuiuis perſpicere licuiſſet, nihil præter officium ſuum Imperatorem feciſſe. Nam in exordio càpitis illius, ex quo nonnulla profert Brentius, omnia Theodoſium de Nectarii Conſtantinopolitani Epiſcopi conſilio feciſſe ſcribitur, ex quo perſpicuũ illud fit, quòd non ſibi de cauſa fidei iudicandi poteſtatem vllã Imperator vſurpauerit, ſed quod à Catholicis Epiſcopis præſcriptũ fuit & iudicatũ, id pro Catholici Imperatoris officio & ipſe ratum habuerit, & ab omnibus ſibi ſubiectis haberi ratum inuiolateque ſeruari iuſſerit.

Expeditur locus in hiſtoria Socratis.

Sed quoniam vrget nos hîc Brentius, quæ fuerit Eccleſiæ praxis hac de re, quidque ſit in ea moribus receptum iã inde à mille trecẽtis annis, paucis pſcribemus. Ante mille trecẽtos annos congregatũ fuit primum Nicęæ Concilium, quo conuenerant ex vniuerſo terrarum orbe, trecenti decem & octo patres. Venerat eò Conſtantinus etiam Imperator. Sed quomodo? Scribit hoc Euſebius, quòd cum paucis poſtremus omnium ingreſſus, poſita modica quadam ſede, non priùs conſedit, quàm annuiſſent Epiſcopi. Cumque de concordia & pace plæraque diſſeruiſſet, diligentiorem dogmatum inquiſitionem ipſorum ſententiæ permiſit: quod ita factum eſſe, præter Euſebium, Socrates etiam & Theodoritus memoriæ prodiderunt. Vides quemadmodũ iſte nullas iudicandi ſibi partes ſumpſerit, ſed admonitione facta de pace & concordia dogmatum, inquiſitionem Epiſcoporum ſententiæ permiſerit. Cui teſtimonium hoc Auguſtinus quoque tribuit, quòd cùm Donatiſtæ cauſam Ceciliani ad Imperatorem Conſtantinum detuliſſent, non fuerit au-

Praxis & mos veteris Eccleſiæ de iudicãda cauſa Religionis. Conſtãtini excẽplũ. Euſeb. li. 3 de uita Cõſtantini. Socr. li. 1. ca. 8. Theod. li. 1. ca. 7. Auguſt. Epiſtola 166. & epiſtola 48.

ſus de cauſa Epiſcopi iudicare ſed eam diſcutiēdam ac definiendam Epiſcopis delegarit, quod & factū eſt in vrbe Roma, prę ſidēte Melciade Epiſcopo illius eccleſię, cū multis collegis ſuis. Scribit de eo Ruffinus quoq;, quòd cū Epiſcopi qui Nicęæ cōgregati fuerant, libellos ei quoſdā protuliſſent, quibus accuſabāt inuicē, ſuſcepit à ſingulis libellos, & eos oēs in ſinu ſuo continēs, nec quid in eis contineretur aperiens, ait ad Epiſcopos: Deus vos cōſtituit ſacerdotes, & poteſtatē vobis dedit de nobis quoque iudicandi. Et ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari: propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium, & veſtra iurgia, quæcunq; ſint, ad illud diuinum reſeruentur examen. Vos etenim nobis à Deo dati eſtis dii, & conueniens non eſt, vt homo iudicet deos. Sed ille ſolus, de quo ſcriptum eſt, Deus ſtetit in Synagoga deorum, in medio autem deos diſcernit. Et ideo iis omiſsis, illa quæ ad fidem Dei pertinent, abſque vlla animorum cōtentione diſtinguite. Cùm hæc dixiſſet, omnes ſimul querimoniarum libellos iuſsit exuri, ne innoteſceret vlli hominum ſimultas ſacerdotum. Hæc Ruffinus. Habuít ne tanquam ſeruos Epiſcopos Imperator hic Brenti? Num autem eſt veriſimile, quòd cùm recens hoc fuiſſet illius exemplum, ſecùs aliquid facere Theodoſius in animū induxiſſet, quàm ab hoc Imperatore laudatiſsimo factum eſſe meminerat? In actis Nicænæ Synodi, quæ in libro Conciliorum extat, reperiuntur ſubſcriptiones Epiſcoporum trecentorum decem & octo: Cæſaris Conſtantini ſubſcriptio nulla reperitur. Quamuis autē interfuerint in ea Synodo vel præfuerint potius legati Sylueſtri Romani Pontificis Hoſius Cordubenſis, Victor & Vincentius: dederunt nihilominus Patres literas ad Sylueſtrum, quibus ab eo, non autem ab Imperatore confirmari petiuerunt, quod in Synodo fuerat ab illis conſtitutum.

Ruffin. li. 1. cap. 2.

Conſtantini oratio. ad Epiſcopos contētioſos.

Epiſcopi ſubſcribūt Synodo, non Imperator.

In ſecunda Synodo quæ enumeratur inter Oecumenicas Conſtantinopolitana, nihil aliud actum eſt à Patribus, quàm quòd ſententiam Damaſi, quam ille paulò antè congregato Romæ Concilio contra Macedonium, Sabelium & Eunomium tulerat, probarunt, & eam ſunt ſequuti. Quo nomine ſcriptis ad Damaſum literis, vt ſibi congauderet ab eo popoſcerunt. Quicquid igitur à Theodoſio factum eſſe ſcribit Socrates, iuxta Nectarii conſilium ex authoritate Damaſi Papæ factum eſt: quæ cauſa fuit etiam, vt vnà cum collegis ſuis ediceret, vt in tali religione cuncti populi ſibi ſubiecti verſarentur, quam Pontifex Damaſus ſequeretur. Subſcripſiſſe centum quinquaginta Epiſcopi leguntur, quod Imperator ſubſcripſerit, in actis non inuenitur.

Aliud exemplū de Synodo Cōſtantinop.

De ſumma trinitate cunctos, et Zoſo. li. 7. ca. 4.

In tertia Synodo, quæ fuit habita Epheſi, Celeſtini Romani Pō-

Tertiū exemplum.

tificis nomine præfuit Cyrillus Alexandrinus, ac lecta fuit Epiſtola Celeſtini, quam ſequuti Patres Neſtorium condemnauerunt, & ab Epiſcopali dignitate vniuerſoque ſacerdotii collegio alienum eſſe de-

Euag. li. 1. cap. 4.

creuerunt, ſicut in hiſtoria ſua ſcribit Euagrius. Ad hanc Synodum Imperator Theodoſius miſit loco ſuo Cãdidianum. Sed nunquid vt iudicaret de cauſa fidei? Audi Brenti ſcribentem ipſum qua de cauſa miſerit. Deputatus eſt, inqt, Candidianus magnificus comes ſtrenuorum Domeſticorum, tranſire vſque ad ſanctiſsimam Synodum veſtram, ac in nullo quidem quæ facienda ſunt de piis dogmatibus

Verba Theodoſii.

quæſtiones communicare. Illicitum namque eſt, eum qui non ſit ex ordine ſanctiſsimorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus. Vide Brenti, quemadmodum ipſe Theodoſius formulam à ſe deputato præſcripſerit, vt ne ſe tractatibus Eccleſiaſticis immiſceret, néue de cauſa fidei ſibi iudicium arrogaret, ſed tuendæ conſeruandæque tantùm tranquillitatis cauſa Synodo intereſſet, quemadmodum is illicitum eſſe iudicauerit, Imperatorem Eccleſiaſticis ſe negotiis immiſceri. Scripſiſſet autem Imperator in hanc ſententiam, ſi ſciſſet patrem ſuum in ea quæ præceſſerat Synodo Conſtantinopolitana pro iudice in cauſa fidei ſe geſsiſſe, & non potiùs pro exequutore ſententiæ, quam Romæ Damaſus contra Macedonium & alios tulerat, quamque patres qui Conſtantinopoli fuerant congre-

Cur Cæſares & principes mittãt Legatos ad Cõcilia Oecumenica.

gati, probauerant & ſequuti ſunt? Qua autem ex cauſa mittantur ab Imperatoribus, Regibus & principibus ad Synodos nuncii, planum tibi Brenti faciet eiuſdem Imperatoris epiſtola, quam ſcripſit ad Elpidium comitem, & Eulogium tribunũ, quos miſerat ad aliam Synodum, quæ fuit iterum Epheſi congregata, cuius acta ſunt in Concilio Calchedonenſi reſciſſa, quos mittere ſe ſcribit, non vt de cauſa fidei iudicent, Sed valentes, inquit, noſtris iuſsionibus miniſtrare, de iis quæ in Epheſo à ſancta Synodo fuerint cõſtituta, & nullũ fieri tumultum permittere, ſed & ſi quem videritis conturbationibus & tumultui ſtudentem ad læſionem ſanctæ fidei, hunc cuſtodiæ mancipare. In quam ſententiam ſcripſit idem Imperator ad Proclum quoque Aſiæ procõſulem. Extat eiuſdem Imperatoris etiam

Cyrillus Epiſt. 4.

ad Cyrillum epiſtola, quæ habetur in operum Cyrilli tomo quarto, cuius hæc verba ſunt: Nos ſanè non patiemur, vt ſimul & vrbes & Eccleſiæ turbentur, neque vt in excuſſa nobis ſit ea doctrina, cui diiudicandæ præfici oportet eos, qui circumquaq; ſacerdotio præſident, & per quos in ſententia veritatis firmiores ſumus, & poſt hac erimus. Et hîc fatetur Theodoſius, de controuerſia religionis non ad ſe, ſed ad eos qui præſident ſacerdotio, iudicium pertinere. In hac tertia Synodo ſubſcripſerunt ducenti Epiſcopi: quòd ſubſcripſerit Imperator, ex actis non apparet.

Quarta

Quartum exẽplum Martiani Imper. Libera. c. 3.

Quarta fuit Synodus Calchedonenſis, interfuit in ea Martianus Imperator ipſe, ſed à legatis Leonis Papæ petitus, vt ſui præſentiam præſtaret concilio, quod ipſo abſente ſe ad Concilium non occurſuros dicerent, ſicut in Breuiario ſuo ſcripſit Liberatus. Nunc audi quam ad rem interfuerit, narrat enim ipſe: Ad confirmandam (inquit) fidem, non ad oſtẽdendam virtutẽ, vt nunc per hanc ſanctam Synodum depoſita nebula, quæ in iis paucis annis ex prauitate quorundam & auaritia viſa eſt exoriri, ſemper ſeruentur quæ ſtatuta ſunt. Ad hoc ſe ſcribit veniſſe, vt quæ decreta eſſent à Synodo, ea quemadmodum rata haberentur, & ab omnibus obſeruarentur, authoritate ſua Imperiali prouideret. Extat autem epiſtola Pulcheriæ Auguſtæ inter præambulares epiſtolas in Synodum Calchedonenſem, qua monet Bythiniæ Stragetum, vt clericos, monachos, laicos, quos nulla ratio ad Concilium vocat, omnino de ciuitate, deque locis ipſis vbi concilium haberetur, expelleret. Fuit autem hæc Pulcheria, ſicut vitæ ſanctitate perpetuaque virginali pudicitia inſignis, ita ſumma authoritate prædita. Nam cùm ad fratrem eius Theodoſium recẽs ablactatum orbis terrarum imperium fuiſſet deuolutum, & fratris, & imperii procuratrix erat à DEO conſtituta: cumque de ipſius ſententia mortuo fratre Martianus fuiſſet Imperator deſignatus, fuit nihilominus imperii conſors, ac vna cum illo Calchedonenſi concilio interfuit. Quæ cùm nondum eſſet quintumdecimum annum egreſſa, ſcribit Zoſomenus eam ſupra ætatem ſapientiſſimum ac diuinum ſpiritum accepiſſe, eiuſque ſtudio & ſapientia perfectum eſſe narrat, vt ſuis temporibus hæreſes non obtinerent. Neque verò non paritum eſt huic Pulcheriæ mandato. Nam in actis concilii Calchedonenſis ſemel & iterum voces hæ fuerunt emiſſæ: Synodus Epiſcoporum eſt, non clericorum, ſuperfluos foràs mitte, vt quod à Pulcheria præceptum, id authoritate Synodi confirmatum eſſe videamus. In eadem Synodo ſcriptum reperitur, quòd cùm ad Martinum Archimãdritam directa fuiſſet chartula vt ſubſcriberet, non acquieuerit, dicens: Non eſt meum ſubſcribere, Epiſcoporum tantùm eſt. Subſcripſerunt nihilominus in ea Synodo ſic Epiſcopis volẽtibus, etiam presbyteri. Sed ita tamen, vt eſſet inter eos & Epiſcopos diſcrimen. Nam Epiſcopi ſubſcripſerunt hac forma: Flauius Epiſcopus conſtantinopolitanus iudicans. Et alio quodam loco, definiens ſubſcripſi. Presbyteri verò ſimpliciter, Euſebius presbyter ſubſcripſi. Sic vt iudices agnoſcerentur Epiſcopi ſoli, presbyteri verò tanquam decretis eorum conſentientes ſubſcriberent. Fuerunt in eadem Synodo iudices quoque ſæculares, ſed hi nihil aliud, quàm legi preces, quæ acta eſſent recitari, authentica monumenta proferri, ad obiecta reſpondéri, ſi

Pulcheria Auguſta authoritas & ſanctitas.

Zozom. l. 9. cap. 2.

Actio. 4. Syn. Calchedon.

Ibidem Actione 1.

qui cupiebant audiri, eos intromitti mandabant, vociferationes prohibebant: ſi qua vis allata, ſi quid per tumultum factum eſſet, cognoſcebant: vbi de fide agebatur, Synodo iudicium permittebant. Quod vel illa verba indicant ex actione prima Calchedonenſis Concilii, vbi iudices & ſenatus dixerunt: Dicat ſancta Synodus, ſi Canonicis epiſtolis ſanctæ memoriæ cyrilli cõſonat interloquutio Euſtathii reuerendi Epiſcopi. Et in octaua actione iidem iudices: Omnis iam dubitatio de Theodoreto reuerendo eſt ſoluta, quippe & Neſtorium coram nobis anathematizauit, & à ſanctiſsimo Leone ſuſceptus eſt, & definitionẽ fidei ſuſcepit, & epiſtolæ ſanctiſsimi Leonis ſubſcripſit. Deeſt igitur, vt ſententia proferatur à deoamabilitate veſtra, vt cuncta ſua priùs & Eccleſiam recipiat, ſicut & ſanctiſsimus Leo archiepiſcopus iudicauit. Qua ſententia per Epiſcopos lata, dixerunt iudices, Secundum decretum ſancti Concilii Theodoretus ſanctiſsimus Epiſcopus Eccleſiam ciuitatis Cyri recipiat. Similiter & de Iba, & de aliis nonnullis factum eſt. Hic iam vide Brenti, quod fuerit diſcrimen inter ſæculares & Eccleſiaſticos iudices: Hi decernebant quid credendum, quídue faciendum eſſet: illi vt quod eſſet ab eis decretum exequutioni debitæ mandaretur, procurabant, ipſi autem nullas ſibi iudicandi partes ſumebant. In hac quarta Synodo quidam reſipiſcentes Eccleſiæ ſunt reſtituti, quemadmodum Theodoritus, Ibas, & alii nonnulli. Dioſcorus autem & Eutiches condemnati, factaque ſunt omnia iuxta ſententiam, quæ fuit ante Concilium illud lata per Leonem primum Pontificem Romanum. Ac tenebant in ea locum Romani Pontificis Paſcaſinus, Lucentius, & Boniſacius. Nihilominus miſſum fuit ad Pontificem, & à Synodo petitum, vt quæ fuerant à patribus conſtituta confirmaret: quod ille fecit non grauatim. Cæterùm decretum illud, quo Conſtantinopolitanum archiepiſcopum proximũ à Romano Pontifice locum habere pronunciatum eſt, præter legatorum ſuorum conſenſum, vt ratum haberet, adduci nulla ratione potuit. Subſcripſerunt in Concilio ſexcenti triginta Epiſcopi. Quòd aut Imperator, aut ex iudicibus quiſpiam ſubſcripſerit, acta non indicant.

Diſcrimen inter ſeculares & Eccleſiaſticos iudices.

Quintum exẽplum.

In quinta, quæ eſt Conſtantinopolitana ſecunda, Synodo, nec Imperator, nec ab eo miſſus quiſquam, quantum ex actis cognoſcere licuit, interfuiſſe videtur. Ac fuit Imperator tum Iuſtinianus, cuius extat epiſtola, in qua ſe pro executore gerit, non pro iudice: nam eoſdem illos quos damnauerat Synodus, Agapeti Romani Pontificis authoritatem ſequuta, Zoaram, Antimum, Seuerum, petrum, proſcribit, & exilio mulctat. Ac ſcribit Photius in epiſtola ad Michaëlem Bulgariæ principem, de ſeptem Conciliis Oecume-

Oecumenicis, quòd fuit in vrbe Cõſtantinopolitana tum Vigilius Romanus Pontifex. verùm Concilio nõ aderat, & quamuis ad ſacri cætus conuentum promptus non eſſet, cõmunem tamen Patrum fidem libello comprobauit. Subſcripſerunt centum ſexaginta quinq; Epiſcopi, Imperatorem ſubſcripſiſſe non conſtat. Subſcripſerunt autem & presbyteri, ſed Epiſcopi hac forma, Definiui & ſubſcripſi: preſbyteri hac, Sequendo definita ſubſcripſi.

Sextũ exẽplum

In ſexta quæ fuit Conſtantinopolitana tertia, & Imperator Conſtantinus interfuit, & multi cum eo viri illuſtres, qui itidẽ vt in Calchedonenſi Synodo, glorioſiſſimi iudices vocati fuerunt: verùm nec Imperator, nec quiſquam eorum qui vocati ſunt iudices, hoc ſibi arrogauit, vt de cauſa fidei iudicaret, ſed ſicut in Calchedonenſi, ita & in hac ſexta Synodo non aliam ad rem & Imperatorem, & ordines iſtos interfuiſſe liquet, quàm vt ordine agi omnia procurarent. Sic enim ſcribitur: Imperator & ſanctum Concilium dixerunt, Diſcurrat Georgius codices: Proueniat lectio: Fiat lectio: Alter liber relegatur. Itidem & glorioſiſsimi iudices nunc hunc, nunc illum intromitti iuſſerunt. Poſteaquàm verò ventum eſt ad ſententiam contra Macarium ferendam, iam nec Imperator loquitur, nec iudices, ſed ſola ſancta Synodus, quemadmodum ex duodecima, & ſedecima actione videre licet. Sed & in actione decima octaua, poſteaquàm ſubſcripſerant centum ſeptuaginta Epiſcopi, in ipſo fine ſubſcripſiſſe legitur Imperator in hæc verba, Et ſubſcriptio piiſſimi & Chriſto dilecti Conſtantini Imperatoris: Legimus & conſenſimus. Ac mox, Piiſſimus Imperator Conſtantinus dixit, Edicat ſanctum & vniuerſale Concilium, ſi conſenſu omnium Epiſcoporum promulgata eſt definitio, quæ ad præſens celebrata eſt. Cumque ſanctum Concilium exclamaſſet, Omnes ita credimus, edictũ ſcribi fecit Imperator, vt quod fuit à Concilio definitum, id firmiter omnes obſeruarent.

Primus ex Imper. Cõſtantinus in Cõcilio ſubſcripſit, nõ vt iudicans, ſed vt conſentiẽs, & extremo quidẽ loco

Ac primus hic fuiſſe videtur (quantum quidem ex iis quæ extant Synodorum actis cognoſcere licet) qui Concilii definitioni ſubſcripſerit: ſed non iudicans, verùm conſentiens tantùm. Quod aliquot antè ſeculis etiam in Arauſicano ſecundo Cõcilio factum legimus, à viris quibuſdam illuſtribus, vbi ſic illi ſubſcripſerunt, Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius, viri clariſsimi præfecti prætorii, conſentientes ſubſcripſerunt. Quanquam in octaua Synodo generali, cùm poſtularetur ab Imperatore Baſilio, vt primus ipſe ſubſcriberet Concilii decretis, reſpondiſſe legitur, Tranquilliſsimum imperiũ noſtrũ ſequutũ præcedentes & iuſtiſsimos Imperatores, conſtantinũ videlicet Magnum, & Theodoſiũ ac Martianũ, & cæteros, vult ſubſcribere poſt ſubſcriptionẽ oĩm deoamabiliũ Epiſcoporũ. Sed quoniã poſtulat præferri nos Sanctitas veſtra, ſubſcribam poſt ſubſcriptionem om-

nium ſanctiſsimorũ vicariorum. Edocti enim ſumus à Chriſtò vero Deo noſtro, habere exaltantem humilitatem. Ex quibus Baſilii verbis colligitur, quòd in prioribus etiam Oecumenicis Conciliis Imperatores ſubſcripſerint, poſt omnes Epiſcopos. Cæterùm in iis actis quæ typis excuſa ſunt, præterquam in ſexta & octaua Synodo, nullius Imperatoris ſubſcriptionem reperire licet. In hac ſexta Synodo condemnati ſunt, qui tantùm vnam voluntatem & actionẽ in Chriſto eſſe contendebant. Pyrhus ab Honorio pridem è cœtu piorum eiectus, & ab Heraclio relegatus: deinde Cyrus Alexandrinus, & Sergius à Theodoro & Martino Pontificibus iam anteà condemnati. Tum Theodorus Pharenſis, Paulus Conſtantinopolitanus, Macarius, Polychronius. Hi ſunt quos Photius quoque recenſet inter damnatos. De Honorio verbum facit nullum, quem non præteriiſſet proculdubio ſilentio, ſi quid de eo compertum habuiſſet, vt inde falſitas actorum ſextæ Synodi, quod ad Honorium attinet, elici facilè queat. In omnibus autem hæc Synodus Agathonis Pontificis præſcriptum eſt ſequuta, cuius extat in actis pulcherrima epiſtola, de cuius ſententia patres omnia decreuerunt.

Septimum exẽplum ex Synodo Nicæna ſecunda.

Septima Synodus habita eſt iterum Nicææ, de qua libet quæ ſcripſit Photius, quãuis verbis paulò prolixioribus adſcribere, quoniã ad hæc quoq; noſtra tempora valde ſunt accõmodata. Hoc ſacrum, inquit, magnumq́; Concilium recens patefactam & barbaram hæreſim, quæ ab impiis & execrãdis hominibus parta erat, diuina communiq́; ſententia ſimul cum ipſius authoribus condẽnauit. Infœlices enim homines iſti, verbis non confitentes ſe Chriſto vero Deo noſtro maledicere, factis omnia in eum maledicta & linguæ petulantiã congeſſerunt. Cumq́; illum ſine medio, & ſine aliquo velo contumelia afficere non auderent, per venerandam imaginem, omnem Chriſto inimicæ mentis cupiditatem expleuerunt. Adorandam enim Chri-

Contra demolitores & contemptores imaginum Chriſti et ſanctorũ.

ſti imaginem, per quam idolorum error excluditur (proh nefarium ſceleratæ atq; impiæ linguæ cogitationisq́ue ſonum) idolum appellauerunt, & omnibus ipſam ignominiis afficientes, & per plateas ac vias publicas trahentes, & pedibus conculcantes, in ignem coniecerunt, ſpectaculum Chriſtianis hominibus miſerandum, & ſola Chriſti hoſtium impietate dignum. Eadem & in reliquas ſacras imagines contulerunt, cum celeribus pedibus ſanguinem funderent, diriſq́; manibus ac impuris labris petulantiam exercerent, nec vllã tanti furoris atque dementię ſacietatem caperent homines peſsimi. Sacras Chriſtianorum notas & effigies non minus quàm ſi gentium eſſent abominationes, immò verò magis, publicè deteſtabantur. Ex quo bellum grauiſsimum aduerſus CHRISTVM & ſanctos

eius

eius commouebatur. Omnibus enim perſpicuum eſt, honorē imaginibus habitum, ad eos tranſire quos illæ referunt. Verùm iſti noua Iudæorum Chriſti hoſtium progenies, dum Chriſti atq; ſanctorum eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres ipſorum defecerunt. Irruunt enim in facinora Iudæorum, ſingulariq́ue alacritate patres ſuos ſuperare conantur. Et dum non audent in medio Chriſtianorum labris etiam Chriſtum abnegare, in eundem ipſum Iudaicum paternumq́; zelum deprehenduntur incidere, & adulterinam etiam hanc oſtendunt imitationem: nec vllo conſiſtunt loco, ſed tanquam veneno hæreſis ebrii, huc illuc iactantur & ruunt: Chriſtianos enim ſe eſſe profitentur, & aduerſus Chriſtum debacchantur: Iudæos appellari ſe nolunt, & imagines oppugnantes zelum ipſorum CHRISTO inimicum imitantur & ſuperant: idololatriæ nomen vitant, & ſe in ipſos Chriſtianos diuinaq; chriſtianorum ſanctaque myſteria nihilo idololatris leuiores præbent. Quamobrem ſanctum & Oecumenicum concilium eos qui adulteræ iſtius & multis ſeminibus commixtæ opinionis ignobilitatem fugere noluerunt, tanquam nothos & à fidelium nobilitate alienos inſolubilibus anathematis vinculis conſtringendos iudicauit. Imaginem autem Chriſti veri DEI noſtri, ex Apoſtolorum & ſanctorum Patrum traditionibus, & ſanctorum oraculorum teſtimoniis, ad honorem & venerationem illius, quem ipſa refert, adorandam atque colendam ſuffragiis omnibus cenſuit & confirmauit. Cùm adoratio nimirum atque honor adhibeatur eodem modo, quo in aliis ſacris notis & formis ſanctiſsimæ latriæ vtimur. Neque enim in illis conſiſtimus, honoremq́ue & adorationem concludimus, neque ad alios & diuerſos fines diſtrahimur, ſed per diuerſum & ſingularem ipſorum cultum & adorationem, quæ cernitur, ſacra conuenientiq́ue, ac minimè diuiſa ratione animos noſtros ad inuiſibilem illam ſingularemq́ue atque vnicam diuinitatem dirigimus. Sic venerabilem crucem adoramus, in q̃ua Domini corpus extenſum eſt, & ſanguis ille, quo mundus vniuerſus purgatus eſt, emanauit, & ligni natura illius fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuam tulit. Sic crucis ſignum adoramus, quo dęmonum agmina fugantur, & varii curantur morbi. Cùm ſemel in ipſo exemplari gratia & virtus exhibita ſit, & vſque ad exempla ſimilis vis ſe diffundat. Hęc igitur ſingula, nempe CHRISTI imaginem, & ipſam crucem, crucisq́ue notam, cultu adorationeq́ue proſequentes, honorem & adorationem non in ipſis concludimus, ſed ad eum dirigimus, qui propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus eſt homo, & mortem propter nos pertulit cōtumelioſam. Sic & ſanctorū templa, & ſepulchra, & reliquias, exqui-

Sētētia Synodi Nicænæ contra Iconoclaſtas.

De veneratione ſanctæ crucis

Qua ratione honos imaginib⁹ tribuatur et reliquiis, et templis, et ſepulchris ſanctorū.

ex quibus morborum curationes emanãt, fideliter adoramus, Chriſtum verum Deum noſtrum, qui gloria ipſos affecit, collaudantes & celebrantes. Et ſi quid iis in myſticis & ſanctis noſtris ſacrificiis ſimile eſt, per munus & gratiam in illis exhibitam, præcipuum authorem & principem cauſam agnoſcimus & commendamus. Quapropter & diuinus ac ſanctus ille beatorum atque ſacrorum virorum cœtus, non ſolùm imaginem Chriſti, quemadmodum diximus, verùm etiam immaculatiſsimæ ſemperque virginis Mariæ & Dominæ noſtræ Dei genitricis, & ſacras ſanctorum omnium imagines, pro ratione excellentiæ & ſanctitatis exemplarium colendas & adorandas communium oraculorum decretis conſtituit & confirmauit. Per ipſas enim ad præſentiam quodammodò atq; congreſſum, animi ducimus intentionem, & per hanc diuina naturamque ſuperante coniunctione copulamur cum illo, qui ſummus eſt rerum expetendarum. Hæc igitur ſapienter diuineque ſeptimum illud concilium decreuit, atque conſtituit. Quo quidem facto, omnem hæreticam peſtem ac turpitudinem à grege ratione prædito depulit, propriumque decus & pulchritudinem Eccleſiam recipere oſtendit, & tanquàm ſponſam non in fimbriis aureis, ſed intelligibilibus decoratam imaginibus, ad CHRISTI ſponſi dexteram conſtitutam, hilaribus & lætis oculis toti fidelium multitudini conſpiciendam honorandamque demonſtrauit. In hac Synodo pręſidebant Adriani primi Pontificis Romani nomine, Petrus protopresbyter Eccleſiæ Romanæ, & alter Petrus præfectus ſancti Sabæ. Fuerat autem iam anteà damnata hæreſis hæc Iconomachorum à Gregorio Tertio, qui Leonem etiam Imperatorē, per quem euerſę fuerant imagines & eiectæ, percuſsit anathemate. Quod idem ſtatuit contra filium eius Conſtantium, qui ſui patris impietatem fuerat imitatus Stephanus Papa tertius. Ac interfuerunt quidem in hac Synodo duo Senatores, ſed initiò tantùm pauca loquuti, non leguntur poſtea ſe tractatibus Eccleſiaſticis immiſcuiſſe. Subſcripſerunt Epiſcopi trecenti ſexaginta ſeptem, alium quenquam ſubſcripſiſſe non apparet.

Hucuſque Photius.

Leo Imp. eiecit imagines, eiusq; filius Cōſtātius, unde uterque excōmunicatus

In octaua Synodo, quæ fuit cōſtātinopolitana quarta, interfuit quidē Baſilius Imperator & ſubſcripſit, ſed quàm ab eo fuerit alienus, vt aliquas in iudicando ſibi partes de fide ſumeret, demonſtrant verba quæ tum habuit ad eos, qui pręſentes aderant in Synodo, quos in hūc modum alloquitur: De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè verſamini, qd amplius dicā nō habeo, q̄ quòd nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonē mouere, neq; penit' reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quęrere, patriarcharum, Pontificum & ſacerdotū eſt,

Octauum exēplum.

Baſilij Imper. oratio piiſsima.

eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues, non noſtrum qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunque enim religionis & ſapientiæ laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interiùs polleat, donec laicus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſusque quantumcunq; ſit Epiſcopus irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè prædicauerit, paſtoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo ratio eſt in ordine ouium conſtitutis, paſtores verborum ſubtilitate diſcutiendi, & ea quæ ſuper nos ſunt quærendi & ambigendi? Oportet ergo nos cũ timore & fide ſyncera hos audire, & à facie eorum vereri, cùm ſint miniſtri Domini omnipotentis, & huius formam poſsideant, & nihil amplius quàm ea quæ noſtri ordinis ſunt, requirere. Nunc autem vt videmus, adeò multos malitia in inſaniam accendit, vt obliuiſcentes proprii ordinis, & quòd pedes ſint minimè cogitantes, legem ponere velint oculis. Oculos vocare Baſilius videtur Epiſcopos, de quibus etiam in octauo Concilio Toletano legitur: Dum ſecundum carnis aſſumptæ myſterium, Eccleſiæ ſuæ fuerit dignatus caput exiſtere Chriſtus, meritò in membris eius intentio Epiſcoporum, officia peragere cernitur oculorum. Sic & Auguſtinus ſanctos Apoſtolos vocat oculos. Quantacunque religione ſit & ſapientia laicus, etiamſi vniuerſa virtute polleat, fas tamen non eſſe cenſet Baſilius illi, de cauſis Eccleſiaſticis ſermonem mouere, quòd proprium hoc ſit Epiſcopi munus, etiamſi multò ſit is in virtute ſapientiaq; inferior. Idque Gregorii, quem Theologum Græci vocant ſententiam ſequutus, qui in oratione ſexta, qua ſe excuſat, quòd ab Eccleſiaſtica functione tam diu abſtinuerit, ſic populum affatur: Vos oues nolitè paſcere paſtores, neque ſuper terminos eorum eleuemini: ſatis enim eſt vobis, ſi rectè paſcimini. Nolite iudicare iudices, nec legem feratis legiſlatoribus. Deus enim nequaquam Deus eſt ſeditionis & confuſionis, ſed ordinis & pacis. Nemo igitur caput ſit, qui vix manus aut pes eſſe poſsit, ſiue membrum aliquod corporis honorabilius: ſed vnuſqſq; fratres in eo ordine in quo vocatus eſt permaneat, licet etiam dignior exiſtat: in illoque magis præſentem amet claritatem, quàm vt eam quam non accepit quærat. Nemo qui ſine periculo ſubeſſe poteſt, imperare deſideret: nec ſubiectionis lex ſoluatur, qua tam terreſtria quàm cæleſtia ſunt alligata. Vides quæ fuerit hac de re, de qua nunc inter nos agitur, Baſilii ſententia, in qua Gregorius quoque Nazanzenus fuiſſe videtur, qui fas eſſe non putat vt iudices iudicentur? Sed audi quid de hoc ipſo in hac Synodo decretum fuerit.

Etiã ſanctiſſimi laici indignos plane paſtores reuereãtur & timeãt magis q̃ iudicent.

Epiſcopi dicti oculi Concil. Tol. c. 4.

Pſal. 87.

Greg. Nazanz. de officio laicorũ erga paſtores.

Actio. 10.

Non eſt principiũ & ſecularium, ſe cauſis & Synodis Epiſcoporum immiſcere

Illud tãquam peroſum quiddam ab auribus noſtris repulimus, quod à quibuſdam imperitis dicitur, non poſſe Synodum abſque principali præſentia celebrari, cùm nuſquam ſacri canones cõuenire ſæculares principes in Conciliis ſanxerint, ſed ſolos antiſtites. Vnde nec interfuiſſe illos Synodis, exceptis Conciliis vniuerſalibus inueniemus. Neq; enim fas eſt, ſæculares principes ſpectatores fieri eorum, quæ ſacerdotibus Dei nonnunquam eueniunt. Iam autem diximus, quemadmodum Imperator ſubſcribere noluerit: ſubſcripſerunt autem primo loco legati, quos Adrianus pontifex Romanus miſerat, hac forma: Ego Donatus Dei gratia Epiſcopus Oſtienſis Eccleſiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Pontificis & vniuerſalis Papæ, omnia quę ſuperiùs leguntur, huic ſanctæ & vniuerſali Synodo præſidens, ad voluntatem eiuſdem eximii Præſulis promulgaui, & manu propria ſubſcripſi. Qua forma & reliqui duo collegæ eius vſi ſunt. Ignatius verò hac, Ignatius miſericordia Dei Epiſcopus Conſtantinopoleos nouæ Romæ, ſanctam hanc & vniuerſalem Synodum ſuſcipiens, & omnibus quæ ab ea iudicata & ſcripta ſunt concordans & definiens, ſubſcripſi manu propria. Quam eãdem formam in ſubſcribendo ſequuti ſunt Ioſeph vices agens patriarchę Alexandrini, Thomas Antiocheni, Elias Hieroſolymitani. Poſt quos tãdem ſubſcripſerunt Imperatores hac forma: Baſilius, Conſtantinus & Leo perpetui Auguſti, in Chriſto Deo fideles principes Romanorum, & magni Imperatores, ſanctam hanc & vniuerſalem Synodum ſuſcipientes, & omnibus, quæ ab ipſa definita & ſcripta ſunt concordantes, ſubſcribimus manu propria. Ex eo videre licet, quòd Imperatores, vel quicunq; tandem alii non Epiſcopi, etiam in ſubſcriptionibus ſuis diligenter cauerunt, ne quid tanquam iudicãtes in fidei, aut quacunque tandem Eccleſiaſtica cauſa feciſſe viderentur.

Nota ſub ſcriptionẽ Epiſcopi.

Diſtin. 16 ca. Sãcta.

Nonũ exemplũ eſt in primo Concilio Apoſtolorũ.

Atque hæ ſunt octo Synodi generales, quas enumerat Gratianus: neq; enim plures ante ipſius tempora habitæ fuerunt. In iis omnibus non reperies Brenti, quòd quiſquam Imperatorum aut principum, aut quorumcunque tandem laicorum in Eccleſiaſtica cauſa iudex eſſe voluerit, quòd Apoſtolicam hanc eſſe traditionem non ignorarent, vt ne laici ſe cauſis Eccleſiaſticis immiſcerent. Nam & in illo Hieroſolymitano Concilio, nemo ſententiam dixit, præter Apoſtolos, quorum loca tenent Epiſcopi. Sic enim Lucas loquitur: Conuenerunt Apoſtoli & ſeniores (qui Gręcè Presbyteri vocantur) videre de verbo hoc. Mox inducit Petrum loquentem, quem rectè ſcribit Hieronymus principem in eo Concilio lati decreti fuiſſe. Poſt eius orationem tacuit (inquit) omnis multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulũ narrantes, quanta fecit Deus ſigna & prodigia in Gentibus per eos. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, &c. Hi ſunt

Act. 15.

Hie. in Epiſtola ad Auguſtinum.

ſunt omnes, quos dixiſſe ſententiam ſcribit Lucas, Petrum primo loco, tum Barnabam, Paulum, Iacobum. Omnis, inquit, reliqua multitudo tacuit. Quid his verbis eſſe poteſt euidẽtius? Hunc itaque morem Apoſtolorum ſequuta ſemper eſt in Conciliis Eccleſia Dei, vt illi ſoli ſententiã dicerẽt in cauſis Eccleſiaſticis, qui loca tenent Apoſtolorum, reliqua verò multitudo taceret. De Valentiniano Imperatore ſcribit Zoſomenus, cùm per Epiſcopum Hypacianum verbis Epiſcoporũ per Heleſpontũ & Bythiniã agẽtium fuiſſet rogatus, vt Epiſcopis ad corrigendũ dogma cõuenire permitteret, ſic eũ reſpõdiſſe: mihi qui ſum in ſorte plebis, fas non eſt talia curioſiùs perſcrutari: ſacerdotes quibus iſta curæ ſunt, inter ſeipſos quocunq; loco voluerint, coueniant. Hic eſt ille Valentinianus qui nec intereſſe voluit, cùm Sixto pontifici quædam crimina fuiſſent obiecta, ſed ſurgens à concilio, dedit in arbitrio Sixti Epiſcopi, vt iudicaret iudicium ſuum. Simile quiddam à Carolo Magno factum fuiſſe dicitur, in cauſa Leonis tertii Pontificis.

Zozome. li. 6. ca. 7. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Valẽtiniani Imp. erga Epiſcopos reuerentia.

Vſque eò autem Imperatores Catholici iudicium in Eccleſiaſticis cauſis ſibi non arrogarunt, vt ne hæretici quidem id facere voluerint. Vnus fuit Valentinianus iunior Imperator, qui Iuſtinæ matris impulſu, cùm puer adhuc eſſet propemodum, ſibi de fide iudicium vſurpare conatus eſt. Sed quibus verbis eum adortus fuerit Ambroſius, iam antè cõmemorauimus, pœnituitq; eum facti non multò pòſt, ac informatus fide & inſtitutis catholici principis Theodoſii, tãto in Ambroſium affectu pòſt incubuit, vt quem anteà perſequebatur, eum diligeret: quem antè vt aduerſarium repellebat, cum vt parentem putaret, ſicut ipſe in quadam epiſtola ſcribit Ambroſius. Non diſsimile quiddam auſus fuit etiam Imperator ille, & re & nomine Baſiliſcus, qui circulares dedit literas, quibus calchedonenſe Cõcilium, & Leonis libellum per anathema damnauit. Quod tamen ipſum fecit, Epiſcoporum ſuorum, qui non pauci numero fuerunt congregati, ſententiam ſequutus, qui circularibus etiam literis eiuſmodi ſubſcripſerunt, vt magis exequutoris, quàm iudicis officio functus videri poſſit. Sed has tamen ipſas literas circulares non ita multò pòſt aboleri, & eis contrarias ſcribi iuſſit, ſicut apud 1 Euagrium, 2 Liberatum, 3 Nicephorum ſcriptum reperimus. Ad eundem modum & conſtantius, quo nihil in religione fuit inconſtantius, qui primus ex Imperatore chriſtiano factus erat Arrianus, quicquid egit contra catholicos, non propria ſua, ſed Epiſcoporũ authoritate, quos frequẽter cõuocabat, faciebat, & quotannis ferè nouam fidẽ condi procurabat. Quamuis autem authoritate Synodi iam fuerat Athanaſius condemnatus, tamen vide Brenti, quantũ ille poſitum putabat in vno Põtifice Romano Liberio, quem partim vi & minis, partim etiam pol-

Etiã heretici Imp. non arrogarunt ſibi iudiciũ de Religione.

Ambroſius epiſt. 34.

1. li. 3. ca. 4. hiſto. Eccleſia. 2. ca. 16. Breuiarij. 3. lib. 18. cap. 3.

cauſas aſſumere eius fidei aſſerendæ: num ipſe iudex in ea cauſa eſſe voluit? Quanlibet ſęuus tyrannus, hoc ſibi tamen nō vſurpauit. Sed cùm diceret Eugenius: Quis erit cognitor? quis examinator? Notarius regis reſpōdit, Patriarcha Cyrillus. Similiter & alius quidam rex Theodoricus, minùs quidem ille ſæuus, ſed Arrianus tamen, vltrò vocatus ad iudicium Eccleſiaſticum, in Synodali arbitrio eſſe dixit, in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reuerentiam de negotiis Eccleſiaſticis pertinere. Quanto fuit modeſtior hic Arrianus, quàm tu Lutheranus? *In 4. Synodo Romana ſub Symacho Papa.*

Vis autem etiam Lutheranorū ea de re ſententiam audire? Proferam, vt veſtris vos telis confodiam. Gloriantur ſe Lutheranos eſſe, qui ſunt confeſsionis Auguſtanæ: atqui diſertis verbis in ea ſcriptum eſt: Secundum Euangelium, ſeu vt loquuntur, de iure diuino, nulla iuriſdictio competit Epiſcopis vt Epiſcopis, hoc eſt, iis quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & Sacramentorum, niſi remittere peccata, item cognoſcere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio diſſentientē reiicere, & impios, quorū nota eſt impietas, excludere à communione Eccleſiæ. Neque verò diſſentit ab hac ſententia ſuæ confeſsionis Philippus in breui quodam ſcripto, quod de hac ipſa materia edidit. Nam ſicut anteà meminimus, nō permittit is principibus de doctrina iudicandi poteſtatem, verùm cuſtodes eos tantùm eſſe vult primæ & ſecundę legis tabulę, quod ad externam diſciplinam attinet, hoc eſt, ſicut nos interpretamur, vt meminerint ſe non ſine cauſa gladium portare, prohibeant idololatriam & blaſphemias, néue ferant pro Dei verbo verbum ſuū hæreticos populo venditare, néue propter voculas aliquot è ſacris literis productas, & in prauum ſenſum detortas, quod ab ipſis profertur, adorari tanquàm Dei verbum patiantur. Quanta per Deum immortalem eſt vis veritatis, vt etiam per hoſtium veritatis iugula nonnunquam erumpat? *Ab exemplis Lutheranorum.*

Vis autem Brenti, vt etiam Ethnicorum exemplo demonſtremus, fas non eſſe, quod tu fas eſſe doces, vt ſæcularis magiſtratus Eccleſiaſticis ſe cauſis immiſceat? Difficile quidem id eſſe videtur, ſed periculum tamen faciemus. Fuerat à Catholicis Epiſcopis propter hęreſim ex communione piorum eiectus, & Epiſcopatu priuatus Paulus Samoſatenus, quo tempore imperii gubernacula tenebat Aurelianus Imperator Chriſtianæ fidei perſequutor. Paulus quoniam videbat Imperatorem eſſe Ethnicum, Epiſcoporum decretum contempſit, nec ab Eccleſiæ domo voluit abſtinere. Quid facerent Catholici? Confugerunt ad Imperatorem Ethnicum. Ille verò quamuis Ethnicus, non eſſe tamen ſui muneris intelligebat, vt inter Epiſcopos iudicaret. Sed conuenientiſsimè decreuit, ſicut *Ab exemplis Ethnicorum.*

Euſ. li. 7. ca. 30. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

ſcribit Euſebius, vt illis ea domus adiudicaretur, quibus Epiſcopi Italiæ & Romæ in dogmate concordes ſcriberent. Ita Paulus per ſummam ignominiam Eccleſia pulſus eſt. Vides Brenti, quemadmodum nec Ethnicus Imperator licere ſibi putauit, vt Epiſcoporum ſe iudicem conſtitueret, verùm ad ſuos iudices eos remiſerit.

Concluditur aduerſus Brentiũ elegãter.

Et quod non modò Catholici, verùm ne hæretici quidem quamlibet ſæui nonnulli tyranni, quin etiam ne graues quidem Chriſtianæ fidei perſequutores, Imperatores Ethnici fas eſſe ſibi putauerunt, vt inter Epiſcopos de cauſa fidei cognoſcerent, id tu Brenti fas eſſe contendis, non modò regibus aut principibus, verumetiam cuiuis de fece vulgi. Quæ eſt hæc animi tui impotentia? quod eſt iſtud tam ardens Apoſtolicæ ſedis & Catholicorum Epiſcoporum odium? vt & ſuperioris, & huius ætatis noſtræ hæreticos, quin & ipſos Ethnicos peruerſitate ſuperare coneris, dummodò odio tuo pluſquam Vatiniano ſatisfacias? Putat autem admirator ille tuus Vergerius, quod peruerſè docetur à te, id ſe pientiſsimo regi & Domino meo probare poſſe? Errat Brenti, & quidem toto cælo, quod aiunt, errat. Neſcit fortaſſè, quàm ſanctis parentibus, auis, proauis, & paternis & maternis prognatus ſit, quamque ſemper abhorruerit, & nunc etiam abhorreat ab hoc veſtro Sathaniſmo. Quæ fuerit in Chriſtiana, Catholica & orthodoxa religione domus Iageloniæ conſtantia, in ipſo operis huius initio paucis attigimus. Neque verò ſicut in aliis præclaris multis virtutibus, ſic & in hac, ſua laude caret inclyta domus

Laus domus Auſtriacæ.

Auſtriæ, cuius quanta fuerit ſemper, & nunc etiam ſit pietas, religio, ſanctimonia, manifeſtum eſt orbi Chriſtiano vniuerſo. Atqui ſic domus hæc cum Iagelonia coniuncta eſt, vt vna propemodum eſſe vtraque videatur. Nam ſicut pientiſsimus auus Sereniſsimi Regis mei Caſimirus Rex ante centum annos ex Auſtriæ familia, qua nulla eſt in orbe terrarum illuſtrior, Alberti Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ regis & Archiducis Auſtriæ filiam

Elizabethæ & Catherinæ ex Auſtriæ familia Reginæ Poloniæ.

Elizabetham, qua vix vllam vidit Polonia fœminam religione præſtantiorem, vxorem duxit: ſic & hic Sereniſsimus nepos eius excellentiſsimi illius, & vnius omnium religioſiſsimi principis Ferdinandi Romanorum, Hungariæ Bohemiæque regis, & Archiducis itidem Auſtriæ filiam Catherinam ſibi matrimonio coniunctam habet, quæ & ipſa pietate, religione, ſanctimonia, nulla ex parte proauia ſua Elizabetha inferior eſſe videtur. Cùm igitur hoc inter ſe certamen tuendæ Catholicæ religionis vtraque familia ſuſceperit, nec altera alteri hac in parte concedere velle videatur, crede mihi Brenti, quòd ad extremum vſque vitæ ſuæ ſpiritum, DEO vires ſuppeditante, in eo quod cœpit perſtabit.

Vis

Vis autem ex Auſtriaca domo recens exemplum tibi profe-ram? Non te clam eſt proculdubio, quemadmodum Leo deci-mus Pontifex Romanus, Martinum Lutherum ante annos plus minus triginta ſex, errantem in viam reuocare conatus fuerit. Apud quem cùm nihil paternis adhortationibus profeciſſet, de conſilio Patrum ampliſsimorum, & eorum qui ſacrarum lite-rarum doctrina præſtabant, Martinum veſtrum Lutherum, hæ-reticum pronunciauit. Ac miſſo nuncio ad vnum omnium Chriſtianiſsimum Imperatorem, vercque Catholicum regem Ca-rolum, poſtulauit ab eo tanquam primario filio & aduocato, vt ſedis Apoſtolicæ ſententiam ſequutus, pœnas contra eum decer-neret, quibus hæretici condemnari conſueuerunt, iuxta morem à priſcis Imperatoribus Chriſtianis & orthodoxis obſeruari ſolitum. Quid ad hæc pientiſsimus Imperator, auitæ religionis & puri ver-bi DEI propugnator acerrimus? Minimè grauatim ſe factu-rum oſtendit, quod à primario Eccleſiæ filio & aduocato factum oportebat. Quoniam verò nonnulli vehementer inſtabant, vt priùs hominem ad ſe vocaret, quàm ad exequutionem decreti à ſancta ſede Apoſtolica lati proceſsiſſet, nec illis negare, nec aliquid quod perſonæ ſuæ non eſſet, admittere voluit. Quamobrem ne ſecùs aliquis factum hoc illius interpretari poſſet, in ſuo pro-ſcriptionis edicto, quod promulgari fecit, cauſam cur eum accer-ſiri voluerit, iis verbis adſcripſit: Non vt nos, inquit, de ne-gocii hoc iudicaremus aut cognoſceremus, cùm id proculdubio ad Romanum Pontificem & ſedem Apoſtolicam pertineat: ne-que vt res ſacroſanctæ fidei noſtræ tandem poſt tot ſecula per no-uas altercationes cum magno fidelium ſcandalo & perturbatio-ne, ac infidelium deriſione in controuerſiam vocari pateremur, ſed vt cum vulgi, & plurimorum ita petentium ſatisfactione ho-minis animum percuntantes, eum bonis monitionibus & ſua-ſionibus ad rectam ſemitam, ſi fieri poſſet, reduceremus. Vi-des quemadmodum & hic non obſcurè tulerit, ſui non eſſe mu-neris de doctrine religionis cognoſcere? Clariùs autem etiam id oſtendit, cùm ei ante annos viginti ſeptem libellus Auguſta-næ confeſsionis oblatus, iudiciumque fuiſſet illius requiſitum. Tum enim nulla circuitiône vſus, reſpondit his, qui hoc à ſe po-ſtulauerunt, non velle ſe quicquam determinare, neque poſ-ſe concludere de negocio religionis, verùm apud Pontificem Romanum pro officio ſuo diligenter ſe daturum operam de congregando Concilio generali. Agnoſcis, opinor, verba ve-ſtræ Confeſsionis Auguſtanæ. Sic ſibi religioſiſsimus hic Im-

Exemplũ poſtremi Imper.

Teſtimoniũ Imp. Caroli, nõ ſuũ eſſe de Religione cognoſcere, ſed Rõ. Pont. & Synodi.

perator nihil eorum vſurpare volebat, quæ ſui non eſſe muneris intelligebat.

Aliud exẽplũ Regis Poloniæ Sigiſmundi.

Nuncaudi non diuerſum de Iagelonia familia. Sanctus ille pater Sereniſsimi regis huius noſtri SIGISMVNDVS Primus, qui ex qua Carolus Imperator paternum, ex eadem clariſsima Auſtriæ familia maternum ſuum genus duxit: ſanctus, inquam, ille Rex, qui ante annos non ita multos in CHRISTO obdormiuit, cùm aliis heroicis virtutibus multis clarus, tum in tuenda fide Catholica conſtantia quadam & animi robore ſingulari præditus, pro qua mortem etiam oppetere paratus fuiſſe videbatur, cùm ab eo poſtularent itidem nonnulli, (quibus rectè dici potuit: Neſcitis quid petatis) vt purum Euangelium in regno ſuo prædicari permitteret: reſpondit, officii ſui non eſſe, de puritate verbi cognoſcere, ad Epiſcoporum id munus pertinere, quorum quidem hac de re iudicio, ſe etiam ipſum libenter maieſtas eius ſubmitteret, eorumque iuriſdictionem ſaluam in omnibus eſſe vellet. Num autem ab eo degenerauit Sereniſsimus hic filius eius, qui nunc habenas regni moderatur? Is verò nihil facit libentius, quàm vt ſanctis ſancti ſui parentis veſtigiis incedat, quem ſui nominis gloria totum terrarum orbem impleuiſſe non ignorat. Itaque cùm anteà ſemel & iterum eadem illius quæ diui patris vox audita eſt, tum in proximis ſuperioribus comitiis Vvarſchauienſibus, cùm itidem peterent nonnulli, quò de cauſa religionis cognoſceret, conſtanter admodum recuſauit, quòd non eſſe ſui muneris diceret: ſibi ſatis eſſe cum prophanis cauſis negocii, nec eis omnibus diiudicandis vnum ſe ſufficere poſſe: Regem agere ſe, non Pontificem velle. Has illius voces Chriſtiano, Catholico & orthodoxo Rege dignas cùm præſentes in comitiis adfuiſſemus, auribus ipſi noſtris audiuimus. Tantùm autem is abfuit, vt de doctrina religionis cognoſcere vellet, ſuam vt etiam voluntatem omnibus declararet, quòd de iis rebus tantùm quæ proximè ad comitia pertinerent, præcipuè verò de ratione regni defendendi deliberationem ſuſcipi cuperet, cùm tractatio de religione ad Synodos Epiſcoporum, non autem ad comitia ſpectet. Cùm autem omnino res poſtularet, vt aliqua fieret religionis mentio, ſic rem proponi fecit, vt diſertis verbis nolle ſe diceret, vt de cõſtituenda religione, quę rectè pridem eſſet conſtituta, verùm vt de eo tantùm ſententiæ dicerentur, quemadmodum abſente ſe à regno prouideri poſſet, vt pax nihilominus & tranquillitas in regno conſeruaretur. Et putat Vergerius, qui non ſemel iam ſuæ conſtantis voluntatis tot nobis tam illuſtres dedit ſignificationes, eum vel à Chriſtianiſsimi Imperatoris, vel ab eius quem tanquam alterum patrem colit & obſeruat

Matt. 20.

Exẽplum Regis præſentis Poloniæ, q̃ ſedulò curet is Religionẽ, & obſeruet Epiſcopos.

Quę Vergerij temeritas?

uat Sereniſsimi & excellentiſsimi Romanorum Regis: vel ab illius, quem iam æternis cælorum gaudiis eſſe potitum confidimus, ſancti ſui parentis inſtitutis diſceſſurum, aut ſuiipſius diſsimilem futurum, vt ſuę oblitus, alienam perſonam induat, & quibus de rebus ſemel iam orbis Chriſtianus iudicauit vniuerſus, de iis rectè an ſecùs iudicata ſint, cognoſcendi ſibi ius arroget? Priùs oporteret, vt ei ſubderet orbem vniuerſum, ac tum demum hoc ei perſuadere conaretur. Quanquàm ſi feciſſet illud etiam, ne ſic quidem ſibi ſumeret Rex pientiſsimus, quòd etiam eos Imperatores, ſub quorum poteſtate redactus fuit orbis vniuerſus, arrogare ſibi nunquam auſos fuiſſe, perſpectum habet.

Ad Regē Poloniæ apoſtrophe.

Fides de qua contē ditur hodie, quo Catholica cenſenda & uindicanda eſt.

Vide autem Sereniſsime Rex, quàm ineptum, quamque ſit abſurdum, & ab omni ratione prorſus alienum, quod admirator Brentii poſtulat Vergerius. Fides de qua controuertitur, non eſt huius aut illius nationis, multò minùs huius aut illius hominis, verùm dicitur & eſt Catholica, eſt omnium. Omnium, inquam, gentium, regnorum, nationum, eſt orbis vniuerſi Chriſtiani. Et de eo quod omnium eſt, quod eſt orbis totius Chriſtiani, vult Vergerius, vt vnus aliquis princeps aut rex (qui quotam illius partem obtinet?) ſibi iudicium vſurpet. Nunquid hunc hominem tu vel micam ſanæ mentis habere putas? Etiam communi ſenſu deſtitutus eſſe videtur. Fingamus autem, vt in regno tuo (quod pro ſua miſericordia procul Deus auertere dignetur) quocunque eandem iudice ſeorſum aliquid ab orbe reliquo Chriſtiano de fide conſtituatur: cedo Brenti, cedo & tu Vergeri, quo nomine fidem hanc appellabimus? Polonámne, an Lithuanam, an Ruſſicam, an Pruſsicam? Certè Catholicam vocare non poterimus, ſi fuerit ab orbe reliquo Chriſtiano diuerſa. Quid igitur aliud reſtabit, quàm vt expungamus illum articulum fidei noſtræ, Credo ſanctam Catholicam Eccleſiam. Et illius loco dicamus: Credo Polonam, aut Lithuanam Eccleſiám, quæ ſancta dici non potent, ſi fuerit à reliquo Chriſti corpore, ſancta Eccleſia Catholica ſeparata.

Epilogus ad Regem adhortatorius.

Aug. li. 3. contra epiſtolam Parmeniani ca. 2.

Vidés ne iam Sereniſsime Rex, quàm ſint inepta, quàm abſurda, quàm cum ipſa ratione pugnantia, quæ iſti perſuadere tibi conantur? Nulla ſunt eorum alia, quàm ſeparationis conſilia, quæ vir ille ſanctus, prudens & doctus Aurelius Auguſtinus, pernicioſa, ſacrilega, & impia vocat. Hæc vt amplectaris, vt ab orbe terrarum te diuidas, vt ſeorſum ab illo, ſeorſum ab Eccleſia Catholica, nouam tibi fidem condas, nouos ritus, nouas cæremonias inſtituas, vt maiores tuos ac noſtros etiam omnes, quin orbem Chriſtianum vniuerſum, aut cæcitatis, aut impietatis condemnes

demnes, quòd aut in clara luce ſcripturarum hallucinati ſint: aut ſi quid in ſcripturis fortè viderunt, apertè contra eas venire non dubitauerint: dicam vno verbo, vt ſchiſmaticus ſis & hæreticus, authores tibi ſunt ipſi ſchiſmatici & hæretici Brentius & Vergerius. Et horum tu peſtilentiſsimis vocibus aures tuas accommodabis? horum perniciosis conſiliis locū dabis? Si rectè noui pietatem tuam, quam & in publicis comitiis omnibus, & in priuatis colloquiis mihi non ſemel teſtatam feciſti, non facies pientiſsime Rex, non facies. Quin iſtas peſtes tu haud aliter atque viperam & baſiliſcum vitabis, nec eis in regno tuo receptum dari patieris, cùm eorum ſcripta dictaq́; non aliò, quàm & ad ſeditionem excitandam, & ad ſempiternum animarum interitum ſpectent omnia. Etiam atque etiam tecum conſidera, quem iſtiuſmodi conſilia rerum ſtatum effecerunt in Germania, quem ante annos non ita multos in Anglia quoque, vt ne veſtutiora proferam exempla. Alieno quàm tuo ipſius periculo diſce potiùs, quantàm ſecum ea res malorum iliadem adferat, ſi qua gens à Chriſto, à quo ſemel vocata eſt in gratiam, in aliud Euangelium transferri ſe patiatur. Sed nolo pluribus, ne de conſtantia tua, deque animi tui robore dubitare videar. Nunc de eo quod proximè ſequitur capite, differere incipiam.

Libri Secundi finis.

LIBER TERTIVS DE AVTORITATE SACRAE SCRIPTVRAE, AVTORE D. STANISLAO HOSIO Epiſcopo Vvarmienſi.

DE quo capite ſermo nunc inſtituitur, in eo permultum eſſe poſitum facilè quiuis intelliget, qui vel Eccleſiaſticam hiſtoriam, vel acta Conciliorum, vel ſanctorum Patrum eos libros diligenter legerit, in quibus illis cū Hęreticis certamen fuit. Sępe enim hi ſic ad ſolas ſcripturas prouocabant, ſic ſolis illis innitębatur, vt præter eas nihil recipiēdum eſſe cenſerent, nec vllas Patrum interpretationes admitterent, ſed quem ipſi ſenſum attuliſſent, eum obtinere vellent. Horum igitur Maiorum ſuorum veſtigiis incedunt etiam noſtri temporis Hæretici. Quemadmodum illi, ſicut à Tertulliano dictum eſt, de ſcripturis agebant, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas obtendebant, & hac ſuâ audaciâ ſtatim quoſdam mouebant, in ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigabant, infirmos capiebant, medios cum ſcrupulo dimittebant: ſic iſti quoque nunc faciunt ſcripturarum cōtortores, ſanæq; fidei & bonorum operum extortores.

Mos hæreticorū, ad ſolas prouocare ſcripturas

De præſcriptionibus Hæreticorum.

Quos eo quidem nomine quòd ſcripturas adferunt, damnat nemo: ſed quòd ſicut Ariani, ſicut Macedoniani, ſicut Neſtoriani, ſicut Eutichiani, ſicut alii pleriſque omnes Hæretici prætér ſcripturas recipiendum eſſe putant nihil, quòd prauam eorum interpretationem adferunt, quòd penes quam ſolam verę ſcripturarum intelligētię lux eſt, Eccleſię ſenſum & conſenſum pro nihilo ducunt: hoc eſt, quamobrem eos damnādos cenſemus: hoc eſt, quamobrem eos Hæreticos pronunciamus. E ſcripturis probare conabantur Iudæi, quòd Chriſtus ne Propheta quidem eſſet. Dicebāt enim: Scrutare ſcripturas & vide, quia Propheta de Galilæa non ſurgit. E ſcripturis iidem eum eſſe morte dignum demonſtrare contendebant. Nos legem, aiunt, habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Quis autem eos vnquam propterea reprehendendos eſſe duxit, quòd ſcripturas adducebant? Nemo ſanus certè. Sed quòd eas non intellectas, quòd in prauum ſenſum detortas, quod contra ſcripturarum autorem Chriſtum producebant, hoc eſt quòd eis meritò crimini datur.

Catholici cum Hæreticis, nō de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturæ contendūt

Ioan. 7.

Ioan. 19.

Quamobrem nè credat pius lector, inter Catholicos & Hæreticos noſtri temporis, vllam eſſe de ſcripturis controuerſiam, aut eam à nobis tanquam Dei verbum ſumma cum reuerentia non recipi.

Catholici plus quàm Hæretici ſcripturis tribuunt.

recipi. Nulli ſunt, qui plus ei tribuendum putent quàm nos, qui per Dei gratiam & vocamur & ſumus Catholici. Sed quod pridem ab Hilario dictum eſt aduerſus eiuſdem generis homines, cuius eſt Brentius cum ſuis: De intelligentia hæreſis eſt, non de ſcriptura, ſenſus non ſermo fit crimen. Vnde autem Brentius? vnde cæteri, qui fuerunt ex nobis, ſed non permanſerunt nobiſcum, ſcripturas habent? An non ab iis ipſis, à quibus diſceſſerunt? A nobis, à nobis inquam, & à Patribus noſtris Catholicis. Poſſúnt ne vel iota vel apicem vnum proferre, qui fuerit à nobis, vel à Patribus noſtris in Scriptura mutatus? qui ſicut à ſuis acceperunt Maioribus, ita viciſsim nobis ſuis poſteris integras eas & incorruptas tradiderunt, vt eas quales accepimus, ad noſtros quoque poſteros tranſmittamus. Res eſt euidentior, quàm vt demonſtrationis alicuius indigeat.

Libr. 2. de Trinitate. — *1. Ioan. 2.* — *Heretici à Catholicis ſcripturas mutuãtur.*

Proferemus nihilominùs hac de re Brenti Iſlebienſis idoli veſtri teſtimonium. Sic enim ille loquitur: Audio, inquit, & video rebaptizationem à quibuſdam vſurpari ex eo fundamento, vt in deſpectum Papæ faciant, tanquam hi qui nihil ab Antichriſto habere velint. Quemadmodum & Sacramentarii propterea merum panem & vinum credere volunt, in deſpectum Papæ, arbitrantes ſe hoc pacto rectè ſubuertere poſſe papatum. Profectò friuolum eſt hoc fundamentum, ſupra quod nihil boni ædificaturi ſunt. Hoc enim pacto negare eos oporteret totam ſcripturam ſacram, & prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirùm habemus, & nouam quoque ſcripturam ſacram nos facere oporteret. Sic & vetus teſtamentum nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia eſt hoc totum. Nam & Chriſtus in gente Iudaica inuenit Phariſæórum & Scribarum abuſus, non tamen propterea totum reiecit, quod illi habuerunt, & docuerunt. Nos autem fatemur, ſub Papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum, atque etiam illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur in Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum Baptiſmum, verum Sacramentum altaris, veras Claues ad remiſſionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechiſmum, vt ſunt oratio Dominica, decem Præcepta, & articuli fidei: dico inſuper ſub Papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis eſſe. Agnoſcis verba dei veſtri Brenti? Quòd autem pro cauſa noſtra teſtimonium luculentius adferri potuit, etiam ab eo qui ſuauiſsimè in nos effuſus eſſet, quàm quod allatum eſt, ab hoc vno mortalium omnium nobis infeſtiſsimo? Adeò per Prophetę huius veſtri, ſicut per Balaam olim iugulum, vel inuito eo veritas erupit.

Luther. in epiſt. quaedam ad duos plebanos de Anabaptiſmo. — *En Lutheri teſtimonium.* — *Num. 23.*

Quare

Quare non credat pius Lector impio Brentio ſic ſuam cauſam proponenti, quaſi Petrus à Soto vir pius, Catholicus, & doctus ſecùs aliquid de maieſtate ſcripturarum ſenſerit, quàm ſentire virum Catholicum oporteret. Oratorem agit Brentius, atque ita rem proponit, vt omni ratione ſummum odium & inuidiam viro pio & docto conflare queat. Sed nos arte Rhetoricà ſepoſita, & Confeſſionis Brentianæ verba, & quæ ex aduerſo ſcripſit Petrus à Soto, ponemus, ex quibus facilè Lector æquus iudicabit, quanta venerabili viro fiat iniuria ab eo viro, qui nihil aliud quàm ardens odio, odium in illum ſuum explere cupit. *Fraudulenta Brentij Rhetorica*

Sic hac habet Confeſsio Brentiana, quam ſub nomine ſui Ducis ædidit: Sacram Scripturam vocamus eos Canonicos libros veteris & noui Teſtamenti, de quorum autoritate nunquam in Eccleſia dubitatum eſt. Sic habet ex aduerſo Catholica aſſertio: Scripturam ſacram illam Catholica fides agnoſcit, quæ continet noui & veteris inſtrumenti libros, quos à Spiritu ſancto æditos Eccleſia agnoſcit, & veneratur. Et quanquam inter hos illi primum locum teneant, de quibus nunquam dubitatum eſt, quoſque ſemper omnes ſuſceperunt Eccleſiæ: nec tamen propterea quos non omnes ſuſceperunt, extra Canonem habere debent conſentientes Eccleſiæ filii, ſi eos poſteriori tempore conſtat ſuſceptos eſſe in Eccleſia vt Canonicos. *Confeßio Vuittebergenſis.* *Confeßio Catholica.*

Iudicet hîc æquus Lector, vter de ſcriptura ſcribat reuerentiùs, is ne qui vel recipit, vel reiicit quoſuis libros Canonicos arbitratu ſuo, an is qui recipit omnes, quos à Spiritu ſancto æditos Eccleſia recipit ac veneratur: qui non ſequitur hac in re Spiritum ſuum, quod faciunt inſipientes Prophetę, ſed Eccleſię Spiritum ſequitur: & quos illa Canonicos eſſe quocunque tandem tempore iudicauit, eos pro Canonicis recipit. Nam etſi de nonnullis dubitatum fuit aliquando, num ideo dubitari perpetuò debet? Dubitauit etiam Thomas de Chriſti reſurrectione, num in hac ſua dubitatione permanere nihilominùs debuit etiam, poſtquam ſuas illi cicatrices Chriſtus oſtendit? Sed ſicut dubitatum eſt à Thoma, ne dubitaretur à nobis, ſic etiam de quibuſdam Canonicæ ſcripturæ libris dubitatum aliquando fuit, vt per eorum quorum intererat, prę ſertim verò Patrum in Concilio congregatorum ſententiam, dubitationi quandoque finis imponeretur. Ad hoc enim Concilia congregantur, vt quibus de rebus dubitatur, de iis quid pro certo teneri debeat, decernatur. *Ezech. 13.* *Ioan. 20.* *Veterum dubitatio de ſcripturæ libris prodeſt poſteris.*

Dubitatum fuit olim de libris veteris Teſtamenti Iudith, Tobiæ, Sapientia, Eccleſiaſtico, duobus etiam primis Machabæorum, & Baruch. Noui verò, de Apocalypſi, epiſtola ad Hebræos, epiſtola *De quibus libris ſcripturæ dubitatum.*

Iacobi, ſecunda Petri, ſecunda & tertia Ioannis. Ac de libro Iudith Concilium Carthaginenſe ſub Aurelio Carthag. Epiſcopo, Innocentius primus, Gelaſius cum ſeptuaginta Epiſcopis, Concilium Florentinum ſub Eugenio quarto, pronunciauit quòd ſit Canonicus: itidem & de Tobiæ libro, & de Eccleſiaſtico, & Sapientia. Quod ad Machabæorum duos libros attinet, extát Canones Apoſtolorũ, quorum autor fuiſſe putatur Clemens Petri ſucceſſor, in eorum extremo tres libri Machabæorum in Eccleſiaſtico Canone numerantur. Ab Innocentio primo, duo tantùm, itidem à Carthaginenſi Concilio, prouinciali quidem, ſed quod à ſexta Synodo generali confirmatum eſt, vt iam illius Decreta, pro Synodi generalis decretis habenda ſint. Similiter & à Florentino & à Tridentino Concilio duo tantùm libri Machabæorum in Canone recenſentur. De quibus ab Auguſtino ſcribitur, quòd Machabęorum libros non Iudęi, ſed Eccleſia pro Canonicis haber. Et alio loco, cùm de Rhaſia teſtimonium ex hiſtoria Machabæorum produxiſſet: Hanc, inquit, ſcripturam non habent Iudæi ſicut legẽ & Prophetas & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tanquam teſtibus ſuis, dicens: Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me, ſed recepta eſt ab Eccleſia. Itaque non ſolus Auguſtinus ex hac hiſtoria teſtimonia producit, verùm & Irenæus & Tertullianus, & Origenes, & Cyprianus, & Chryſoſtomus, & alii, ita vt dubitare de iis libris, num ſint Canonici, poſt factam ab Eccleſia determinationem ſit Iudæum eſſe non Chriſtianum. Nam non recipiunt Iudęi, recipiunt iam à mille ducentis annis Chriſtiani. Eadem eſt ratio (ne longum faciamus) de libris noui teſtamenti. Nam etſi fuit aliquando de nonnullis dubitatum, tamen ex quo tempore totius Eccleſiæ conſenſu recepti ſemel, & inter Canonicos numerati ſunt, dubitari ampliùs deinceps non debet.

Cano. 47. Epiſt. 3. ad Exuperiũ ca. 3.

Lib. II. Machabæorũ Canonici.

Lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 26.

Cõtra Gaudẽtij epiſt. li. 2. ca. 23.

Proſequitur in ſua confeſſione Brentius: malumus enim verba confeſſionis ipſius adferre, quàm quæ ſcripſit in hoc libello, cuius magna pars non aliunde conſtat quàm è ſannis, dicteriis, conuitiis, in quo ſic etiam ludit ſcripturis, ſic eas tractat iocularitet, vt verè de illo dici poſſit, quod Venerabili viro Petro à Soto falſò impingit, eum haud aliter ſcripturis, quàm Aeſopi fabulis vti. Deinde verò confuſe tractat omnia, ſubinde eadem repetens, vt ſcopas (quod eſt in prouerbio) diſſolutas agnoſcere liceat. Sic igitur loquitur in ſua confeſsione Brentius: Hanc ſcripturã credimus, & confitemur eſſe oraculum Spiritus ſancti, cœleſtibus oraculis ita confirmatum, vt ſi angelus de cœlo aliud prædicauerit, anathema ſit. Quare deteſtamur omnem doctrinam, cultum & religionem pugnantem cum hac ſcriptura. Ex aduerſo verò Petrus à Soto ſic: Hanc ſacram ſcripturam

Brentius quantũ ſibi permittat in ſcripturis, et q̃ confuſus.

turam non dubitamus Spiritus ſancti eſſe reuelationem,ſic Eccleſiã omneſq; ad plenam ſibi adhibendam fidem obligantem, vt nõ dubium ſit omnem doctrinam illi contrariam reiiciendam eſſe.Hic nihil videtur eſſe cõtrouerſiæ. Nam & Catholici deteſtantur omnẽ doctrinam, cultum, & religionem pugnantem cum ſcriptura,niſi quod Brentius & cæteri qui ſegregauerunt ſemetipſos, iudicant nonnunquam pugnare cum ſcriptura quę non pugnant.

Pergit Brentius: Sed quod nõnulli ſentiunt,in hac ſcriptura nõ contineri omnem doctrinam, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitu neceſſariam, & ius interpretandæ huius ſcripturæ in poteſtate ſummorum Pontificum ita ſitum eſſe,vt quod hi pro ſuo arbitrio pronunciant, amplectendum ſit pro ſententia Spiritus ſancti,videtur faciliùs poſſe dici, quàm probari. Petrus ex aduerſo: Hanc ſcripturam agnoſcit vera fides admirabili Spiritus ſancti con ſilio ſcriptam, vt maximè ſaluti hominum conueniebat. Quare multa in ea & difficilia, & obſcura, partim hoc ipſum intendente Spiritu ſancto ad exercendos pios, & repellendos impios, partim permittente malitia hominum, conſtat inueniri. Quò fit, vt ad vnitatem fidei tenendam, neceſſe ſit eſſe in Eccleſia ius & poteſtatem certam & conſtantem ad interpretanda hæc dubia, & hæc apud ſummos eius gubernatores, non vt quiſque pro arbitrio ſuo id faciat,ſed pro ipſius Spiritus ſancti ſenſu.Ea quoque Spiritus ſancti diſpenſatione mirabili, ita in hac ſcriptura iacta ſunt fundamenta omnium, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, vt tamen multa extra eam credenda tradita ſint Eccleſiæ.

Hæretici iudicãt cũ ſcripturã pugnare, quod non pugnat.

In his Petri verbis tria ſunt, quæ offendunt Brentium: Primũ,quòd dixerit,in ſcriptura difficilia & obſcura eſſe multa. Secundò,quòd extra eã credẽda pleraq; tradita ſint Eccleſiæ. Tertiò,quòd ius interpretandi dubia voluit apud ſummos eius gubernatores eſſe. Nugantur,inquit,ſcripturam eſſe obſcuram, ideoque indigere interpretatione: Interpretationem autem eſſe penes Eccleſiam. Negari quidem non poteſt, quin aliquoties nonnulla in ſacra Scriptura obſcuritas imperitis occurrat, propter phraſim eius linguæ, qua Scriptores vſi ſunt.Atqui Brenti, phraſis eius linguæ fuit cognita legentibus epiſtolas Pauli, Petro ſuperſtite. Dicit ille nihilominùs,quòd in illis quædam ſunt intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorũ perditionẽ. Nec negari, inquit,poteſt,quod & res ipſa teſtificatur, quòd impiis & incredulis Scriptura ſit maxima ex parte obſcura. Si adhuc,inquit Paulus, velatum eſt Euangelium noſtrum, videlicet quod Apoſtoli prædicarunt,& mox literis mandatum eſt, in iis qui pereunt,velatum eſt, in quibus Deus huius ſæculi excæcauit ſenſus

De ſcripturæ obſcuritate & difficultate.

2.Pet.3.

2. Cor. 4.

Ioan.1. incredulorum, ne luceſceret illis lumen Euangelii. Et Ioannes: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Sed piis credentibus in Chriſtum, atque Spiritu Chriſti donatis præcipua capita Chriſtianæ doctrinæ ita nota & manifeſta ſunt, vt audeant etiam de iis cum Sathana ipſo certamen inire.

Eſai.7. Eſt ita, quòd impiis & incredulis opertum eſt Euangelium, cùm non ſine cauſa dictum ſit à Propheta: Credite, & intelligetis. *Non ſolùm infidelibus ſed fidelibus etiã obſcura Scriptura.* Verùm non ſolis impiis & incredulis. Cur enim alioqui tantũ operę poneretur à fidelibus in aſſequẽda Scripturarũ intelligẽtia? Inter fideles nõ poſtremus erat Hieronymus, & linguis oĩbus inſtructus, & doctrina nõ vulgari præditus, ſæpè tamen hærebat, ſæpè ſudabat in explanandis Prophetis. Idem accidebat Auguſt. quoq; non rarò, præcipuè cùm locum illũ explicaret de peccato in Spiritũ ſanctũ, & cùm alia multa ſcripturæ loca enarraret, in quibus ipſe ſibi perſæpè *Libr. 2. de doct. Chriſtiana c.6.* nõ ſatisfaciebat. Et certè fatetur ipſe, ꝙ pleraq; ſint in Scripturis obſcura, quòd ita diuinitùs etiam prouiſum eſſe ſcribit ad edomandã labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandum, cui facilè *In Ezech. cap.43.* inueſtigata plerumque vileſcunt. Sed & Hieronymus: Omnis, inquit, prophetia in obſcuritate continet veritatẽ, vt diſcipuli intrinſecùs audiãt, vulgus ignobile & foris poſitum, neſciat quid dicatur: Quid autem opus eſt Doctorum teſtimoniis? Clamat hoc etiam res *Matt.26.* ipſa. Vnde enim tot & tam variæ interpretationes trium tantùm verborum, Hoc eſt corpus meum, ſi nihil eſt in Scripturis obſcuritatis? de quibus ipſi etiam inter ſe Sacramentarii non conſentiunt. Quare nihil eſt Brenti, quòd cum Sathana de doctrinæ Chriſtianæ *Exemplũ Lutheri.* præcipuis capitibus certamen inire velis. Tentauit hoc Magiſter quoque tuus Martinus Lutherus de non poſtremo Chriſtianæ doctrinæ capite, de Miſſæ ſacrificio: volebat cum Sathana de eo certamen inire, verùm turpiter victus manus dedit. Abſit igitur, vt ingenii ſui fiducia fretus quiſquam, cum eo diſputare animum inducat. Eſt enim is in Scripturis exercitatiſsimus, neq; ſine cauſa Dęmon à Græcis appellatur, qui ſi charitatem, quæ non inflat, ſcientiæ coniunctam habere poſſet, minùs multos in errorẽ induceret: ſed cùm alia omnia habere poſsit, ſola eſt, quæ non inflat, charitas, quam nec ipſe, nec membra eius habere poſſunt.

Quomodo uicatur Sathan cũ ſuis copijs. Quærit Brentius, quomodo peccatum, quomodo mortem, quomodo horrores inferni, adeoque Sathanam ipſum vincerent, ſi ignotum, ſi obſcurum eis eſſet verbum Domini, quod firma fide apprehendere, & quo tanquàm gladio aduerſus ſpirituales aſtutias in cęleſtibus vti debent? Non ſemper Brenti ſcientia, vel intelligentia Scripturarum peccatum, mortem, horrores inferni, denique Sathanam ipſum vincere licet. Firma fides ea demùm eſt, qua victoria

ſemper

ſemper contingit, quã ſolidiorem nonnũquam reperire licet in iis, qui minorem habent Scripturarum intelligentiã. Qui cùm ſe nihil aliud ſcire iudicent, quàm Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, in illo ſolo fiduciam ſuam omnem collocaram habentes, articulum hunc toto corde profitentur: Credo ſanctam Eccleſiam Catholicã. Non Scripturas, in quibus pii multi non multùm exercitati ſunt, ſed vnicum hunc articulum opponunt Sathanæ, quoties ille cum eis certamen inire cupit: eo præcipuè tempore, quo grauis eſt cum morte lucta, quod non ſine cauſa Græci vocauerunt agonem. Nihil eſt periculoſius, quàm velle tum de Scripturis cum Sathana contẽdere, quas meliùs ille callet, ac dilucidiùs & veriſimiliùs explicare nouit, quàm quiſquam mortalium ſingulari ſancti Spiritus auxilio non adiutus, quàmlibet fuerit in ſcripturis exercitatus. Præclarè ſcriptum eſt à Tertulliano: Fides tua te ſaluum fecit, non exercitatio Scripturarum. Scimus quemadmodum certamen hoc ſucceſſerit magiſtro veſtro Martino Luthero, qui cùm de Scripturis cum Sathana contenderet, ſic ſe ab illo ſuperatum eſſe confiterur, vt argumentorum illius vi compulſus & ſacerdotium & ſacrificium vllum eſſe negaret. Neque dubium eſt, quin eum vt Chriſtum quoq; negaret, facilè fuiſſet adducturus. Verùm cauſæ ſuæ nondum id expedire videbat. Priùs per Lutherum animos hominum præparari neceſſarium eſſe duxit ſacerdotii & ſacrificii ſimul abrogatione, quò ſic per gradus quoſdam eò tandem perueniretur, vt eſſe Deus quoque Chriſtus negaretur. Has itaque partes, Lutheri diſcipulo Campano & Serueto reſeruauit. Nam ſi per Lutherum omnia ſua myſteria ſimul Sathanas reuelaſſet, plus adeò cauſæ ſuæ detrimenti attuliſſet. Quis enim nondum ſatis Lutheri dogmatibus inſtructus, aures ſuas Sathanæ præbere voluiſſet, ſi tam apertè rem ageret, vt Chriſtum verum Deum eſſe, Deiq́ue filium negaret? Quamobrem nihil eſt, quod maiore cum periculo ſit coniunctum, quàm ſi quis de Scripturis cum Sathana certamen inire velit: præcipuè quo tempore grauis agon inſtat, cùm anima venit à corpore ſeparanda, tum verò tutiſsimum fuerit exemplum ſequi Carbonarii cuiuſdam: ex quo cùm animi cauſa vir quidam doctus quæſiuiſſet, quid crederet, ſymbolum recitauit. Cùm interrogaret ille, quid prætereà crederet, reſpondit: Quod Eccleſia credit Catholica. Ille verò: Quid credit Eccleſia? Quod ego, inquit, credo. Cumq́ue ſubinde ille quæreret, circulo hoc vſus Carbonarius, nihil aliud reſpondit, quàm ſe credere, quod Eccleſia credit, Eccleſiam credere, quod ipſe crederet: nec aliud ab illo quicquã elicere potuit. Fertur autem eueniſſe poſteà, vt vir ille doctus, & ſacrarum literarum peritus in grauẽ morbum incideret, deq; vita ſua periclitaretur:

Qua fide Sathan devincatur.

De præſcriptionibus aduerſus Hereticos.

Lutherus à Sathana victum ſe fatetur.

Exemplũ fidelis Carbonarij imitandum

Orſus eſt cum eo quoq; tum Sathanas diſputare, quidq́ue crederet, ex eo quærere. Cumq́ue nimis vrgeret Sathanas, neq; ſe miſer ille ſatis explicare poſſet, venit ei in mentē Carbonarii, nec alia fuit eius vox audita præter hanc, Vt Carbonarius. Qui verò aſsidebant, eum propter morbi vim errore mentis affici putabant: poſteaquàm verò fuit ex morbo confirmatus, interrogabant eum, quid ſibi voluerit, cùm toties clamaret, Vt Carbonarius? Ille rem omnem explicat ordine, quemadmodum in illa ſua cum Diabolo diſputatione, ſicut olim audiuerat ex Carbonario quodam, non alio ſibi confugiendum eſſe duxerit, quàm ad fidem Eccleſiæ Catholicæ, tanquam ad aſylum vnum omnium tutiſsimum: quodq́ue plus in ea præſidii tum inuenerit, quàm in omni ſcripturarum exercitatione, quas tota vita ſua meditatus erat diligenter. Acceptum ſe ferre diuinæ miſericordiæ, quòd in ſimplicem illum Carbonarium inciderit, cuius niſi ſibi ſuccurriſſet exemplum, ingens fuerit periculum & diſcrimen aditurus. Siue autem vera ſit hæc hiſtoria, ſiue ſe res aliter habeat, certum tamen illud eſt & indubitatum, quòd cùm omnibus ex æquo fides ad ſalutem ſit neceſſaria, nulli citiùs & grauiùs offendunt, quàm qui cùm abundent ingenio, plus aliis in ſcripturis videre ſe perſuaſum habent, niſi captiuent intellectum ſuum in obſequium Chriſti & corporis eius Eccleſiæ. Quam qui credit, qui ſe totum illi permittit, illam audit, illam ſecundum Deum ipſum veretur, etiamſi propter intelligentiæ ſuæ tarditatem pleraque non aſſequatur, tutiſſimum tamen illum facit, non intelligendi viuacitas, verùm credendi ſimplicitas. Verè enim dixit ille, quòd pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, ſed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius quidam: In die, inquit, examinis nouiſsimi non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noſter acutus & eruditus, ſed qualis fuerit affectus noſter ad Dominum Deum noſtrum: hoc eſt, quàm ſimplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quàm ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio.

2. Cor. 10. — *Eccleſiæ credendū.* — *Hugo de S. Victore, li. 1. part. 10. capit. 6. de Sacramentis.* — *Gerſon in libello: An Monachus pro ſtudio poßit negligere diuina. Cōſideratione 9.*

Pergit Brentius: Hoc autem verbum Domini habet ſua clara, aperta, dilucida, & perſpicua teſtimonia in ſacra Scriptura. Teſtimonia hæc excutientur ſuo loco. Imò, inquit, vniuerſa Scriptura in hoc data eſt diuinitùs, vt quæ ſunt ſaluti noſtræ neceſſaria, ex ea cognoſcamus. Hoc verum eſſe libenter concedimus: verùm & hoc non minùs verum eſt, quod etiamſi Scripturas omnes non ad amuſſim aliquis intelligat, ſalutem nihilominùs conſequi poſsit. Non enim intelligendi viuacitas, verùm credendi ſimplicitas nos tutos & ſaluos facit. Quid enim, inquit Brentius, prodeſſet, ſi nobis talis Scriptura, qualis eſt Timæus Platonis, obtruderetur?

Non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas ſaluum facit.

deretur? Iam ex Auguſtino docuimus, quòd nonnihil obſcuritatis in ſacris voluminibus propterea Deus reſidere voluit, quòd expedire iudicaret, cæleſtis philoſophiæ myſteria ſic velari impiis, porcorum exemplo conculcaturis margaritas, vt piis tamen ac docilibus pateret aditus. Simul quòd id excitandæ quoque mentis humanæ ſocordiæ conduceret. Nam quod in promptu eſt, negligimus, iuxta Græcorum prouerbium: In foribus hydriam, ad recondita ſemotaque ſumus auidiores. Et vt magis illa iuuant, quæ pluris emuntur, ita chariora ſunt nobis, quæ cum labore ſumus aſſequuti, quàm quæ vltrò obtigerunt.

Cur obſcura ſcriptura ſit

Quòd ſi alicubi, inquit Brentius, obſcura videtur, extant alia eiuſdem ſcripturæ loca, quibus obſcuriora illuſtrantur, vt verbum quod Dominus nobis cognoſcẽdum propoſuit, non ſit ſupra nos, neque procul poſitum, vt verbis Moſis vtar, nec in cælo, multò minùs in Roma ſitum, vt poſsis dicere: Quis noſtrûm poſsit in cœlum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atq; opere compleamus? Neque trans mare aut vltra montana Antiochiæ aut Romæ poſitum, vt cauſeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, aut montes ſuperare, & illud ad nos vſque deferre, vt poſsimus audire & facere, quod præceptum eſt? Sed iuxta nos eſt ſermo, in ore noſtro, & in corde noſtro, vt faciamus illum. Hic enim ſermo tam perſpicuè nobis in ſcriptura propoſitus eſt, vt de eo & loqui ore, & cogitare corde poſsimus. Atqui Brenti quod profers ex Deuteronomio teſtimonium, id ſancti Doctores de ea, quam vos negatis procliuitate ſeruandorum Dei præceptorum interpretantur, non recentiores magis quàm illi priſci, Philo in libello de victimas offerentibus, Tertullianus, Origenes, Antonius apud Athanaſium, Ambroſius & alii. Quin & Paulus in hunc ſenſum citare videtur hoc ex Moſe teſtimonium, quòd omnem ille populo velit excuſationem ademptam, ſi quod pręceptum eſt, ſeruare negligat: quandoquidem ſic eſt exhibitum, vt ſit in promptu, nec illud è longinquo petere ſit neceſſe. Quod non modò Chryſoſtomus & Theophilactus in hunc ſenſum à Paulo productum eſſe volunt: verùm & ipſe Pauli verborum contextus id indicare videtur.

De loco Deut. 30. & Ro. 10.

Lib. 4. cõtra Marcionem.

Lib. 10. in epiſtol. ad Romanos.

In epiſt. ad Rom. c. 12.

Sed demus tibi Brenti, veram eſſe quam vos profertis interpretationem, quòd verbum quod Dominus nobis cognoſcendum propoſuit, non ſit ſupra nos, neque procul poſitum, nec in cælo, multò minùs in Roma ſitum, vt nihil neceſſe ſit montes ſuperare: certè, ſi non eſt Romæ ſitum, nec in oppido Vvittembergenſi, nec in ducatu Vuirtembergenſi poſitum eſt. Si itaque tam propè eſt vnicuiq; mortalium, vbicunq; locorum degat, verbũ hoc, quî fit, quòd qui vel Theologiæ Doctores Vvittẽbergæ, vel artium

Scripſum & ſectam ſuã cõficis Brentius.

fiunt

Iuramentũ Vuittẽbergæ magiſtrorum.

fiunt Magiſtri,conceptis verbis iurare coguntur, quòd nihil in doctrina religionis de rebus dubiis conſtituere velint, niſi re priùs ad Seniores Confeſsionis Auguſtanæ,quos Vuittembergæ degere certum eſt,relata? Quorſum autem attinet etiam à longinquis & remotis locis de quopiam Chriſtianæ doctrinæ loco Vuittembergam referre, ſi nihil in Scriptura difficile, nihil eſt obſcurum? Si tam propè eſt vnicuique verbum Domini, ſi tam clarum eſt & dilucidum omnibus? Non ignoras Brenti, quanta fuerit alicubi de iuſtificationis articulo diſceptatio, quem vos præcipuum Chriſtianæ doctrinę locum eſſe, quem ſummam Euangelii continere vultis. Certè ſummam Euágelii claram & perſpicuam eſſe oportet, cùm nuſquàm periculoſiùs erretur, quàm in ſumma Euangelii. Atqui hæc veſtris etiam, quos tu pios eſſe vis Brenti, tam eſt obſcura, vt viginti

Vigiti ſententiæ de iuſtificatiõe variantes.

de ea diuerſas ſententias maxima ex parte veſtrorum, protulerit Oſiander, quas cùm reieciſſet omnes, ſuam tandem ab omnibus illis diſcrepantem attulit, & eam obtinere voluit: deque verbo Domini, quod vos tam expeditum, tam vnicuique propinquum eſſe vultis, admirabilis quædam exorta fuit altercatio, dum Oſiandrina factio quod ipſa diceret, Merliniana contrà quod ipſa ſentiret, id

Oſiander à Vuittembergenſibus damnatus, à Brentio non improbatus.

eſſe verbum Dei contenderet. Quis eſt autem, qui ſatis admirari queat, cùm tam claram eſſe Scripturarum lucem velitis, cùm nihil in eis obſcuritatis ineſſe, cùm earum intelligentiam obuiam omnibus eſſe tam aſſeueranter dicatis, vnde de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco nata ſit iſta tanta contentio? Sed magis etiam hoc mirum eſt, poſteaquàm re ipſa comprobatum eſt, non eſſe tam propè verbum Domini, quàm vos vultis, vt neceſſe fuerit de eius ſenſu cognoſcendo longiùs mittere, miſſum eſt longiùs ad eam, quæ Roma veſtra eſt, Vuittembergam, ibi condemnata eſt Oſiandri ſententia. Erant, qui non acquieſcerent in Decreto Vuittembergæ lato. Mittendum cenſuerunt adhuc longiùs: appellatum eſt ad te Brenti. Tibi verò fuit religio, ſententiam Oſiandri condemnare, quin eam approbare viſus es. Cedo Brenti, ſi nihil eſt in Scripturis obſcuritatis, cur de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco hoc, deque ſumma totius Euangelii ſic ambigitur? Si tam propè eſt verbum Domini, quàm vos vultis, cur illius explicandi cauſa tam longè mittitur? Si tam eſt apertum, tam clarum, tam perſpicuum, quî fit, vt aliud de eo Philippo, aliud tibi videatur? nec inter vos qui Proceres

Diſſenſiones inteſtinæ Lutheranorum.

eſtis & Anteſignani Lutheranæ factionis, de ſumma Euangelii adhuc conueniat? quam obſcuriorem etiam effecit hoc veſtrum diſſidium, quàm viſa fuerit anteà.

Quòd ſi iuxta receptũ à maioribus noſtris morẽ iam inde à mille quingẽtis annis, quẽ non tantũ à Catholicis & Orthodoxis, verùm ab

ab ipſis etiam Hæreticis perſæpè legimus fuiſſe obſeruatum, de hac quæſtione fuiſſet ad ſedem Apoſtolicam relatum, ſicut Apoſtolos ipſos iuſsione Saluatoris ſtatuiſſe narrat Anacletus, vt maiores & difficiliores quæſtiones ad eam deferrentur: ſi hoc inquam ita factum fuiſſet, & quam ſemper habuit à Petri Pontificatu ad hæc vſque noſtra tempora ſedes iſta autoritatem, eam apud vos quoque retinuiſſet, vel adhuc quoque retineret, iam pridem dirempta lis hæc, & quorum fluctuant conſcientiæ, iam pridem in viam eſſent reducti, animique tranquillitatem conſequuti. Sed vos ad eas, quæ heri (quod aiunt) & nudiuſtertius natæ ſunt Eccleſias de cauſis eiuſmodi referri mauultis, quàm ad illam, cuius ſolius propriũ ſemper fuit de controuerſia religionis iudicium, ex quo tẽpore in eum, qui iam venit, Chriſtum credi cœptum eſt. Inde tot ſectæ, inde tot hæreſes natæ ſunt, inde Sathaniſmus hic exortus eſt, quem in huius libelli initio recenſuimus. *Breuis & legitima ratio de ſines quæſtiones dirimendi. Anacletus Epiſt. 1.*

Profert & alias ſcripturas Brentius: Hoc illud eſt, inquit, quod Eſaias de filiis veræ Eccleſiæ ait: Dabo vniuerſos filios tuos doctos à Domino. Et Hieremias: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vltrà vnuſquiſque proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me, à minimo vſque ad maximum, ait Dominus. Hoc dicto non extenuat, non reiicit Propheta ſacram Scripturam, ſed potiùs commendat eam, & docet, quòd Dominus daturus ſit populo ſuo Spiritum ſanctum, vt Scripturam rectè intelligant, & ex ea Dominum verè cognoſcant. Aperuit, inquit Lucas, illorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Rectè tu quidem non extenuari, neque reiici Scripturas dicis per hæc Eſaiæ & Hieremiæ verba, quæ produxiſti. Sed quid, ſi ſecùs ea Suenckfeldius interpretetur cum ſuis cæleſtibus Prophetis, qui per ea volunt externum verbi miniſterium abrogatum: quo certè nihil opus eſt, ſi tam apertæ, tam faciles, tam omnibus obuiæ ſunt ſcripturæ, quàm vos vultis. Fruſtra ergo dedit Deus, quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ſi omnes à Deo docti ſunt, ſi non debet vltrà docere vir proximum ſuum, ſi nõ habemus neceſſe, vt aliquis doceat nos, ſed vnctio Spiritus ſancti docet nos de omnibus. Sed & te Brenti fruſtrà Princeps tuus alit, cùm ipſe doctus à Deo, te Doctore non egeat. Nec omninò vanum eſt, quod Suenckfeldius docere dicitur, Deum non vti mediis ad iuſtificationem hominis, non per inſtrumenta ſalutem noſtrã operari, Spiritum ſanctũ ſine mediis docere. Ex tali doctrina veſtra prodiit ille nobis: ex tali doctrina prodierunt *De locis Eſai. 54. & Hierem. 31.* *Cap. 24.* *Suenckfel.* *1. Ioan. 2.*

cæleſtes

cœleſtes quoque Prophetæ. Vera ſunt autem, quæ per Eſaiam & Hieremiam dixit Dominus,ſed ea partim iam ſunt in Apoſtolis impleta, quo tempore Spiritu ſancto repleti, cœperunt loqui variis linguis, partim in illa cæleſti Hieruſalem implebũtur, vbi quaſi mercedis loco promittitur nobis ipſius Dei beatiſsima contemplatio. Tunc enim fiet, quod dicit Apoſtolus: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia euacuabitur: illa ſcilicet paruulorum ſcientia, in qua hîc viuitur, qua ex parte per ſpeculum Deus in ænigmate videtur: propter hanc enim neceſſaria eſt prophetia, cùm adhuc præteritis futura ſuccedunt: propter hanc linguæ, id eſt, multiplicitas ſignificationum, cùm ex alio atque alio, aliud atque aliud admonetur, qui nondum æternam lucem perſpicuæ veritatis mente purgatiſsima contemplatur. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, & totũ hoc quod ex parte eſt, fuerit euacuatum, tunc quod adſumpta carne carni apparuit, oſtendet ſeipſum dilectoribus ſuis: tunc erit vita æterna, vt cognoſcamus vnum verum Deum: tunc ſimiles ei erimus, quoniam tunc cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus: tunc non docebit vnuſquiſq; ciuẽ ſuum aut fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: Omnes enim cognoſcent eum à minore vſque ad maximum eorum: erit enim Deus omnia in omnibus. Ita verba hec Auguſtinus interpretatur. Quamobrem nihil eſt, quod ad præſentis ſeculi homines ea torquere velis, vt ſic perſpicuam eſſe ſcripturam affirmes, nemo vt interpretis aut Doctoris egeat.

Interpretatio locorũ Eſa. & Hieremiæ.

1. Cor. 13.

1. Cor. 15.

De ſpiritu & litera, cap. 24.

Profert iam Brentius præcipua capita verbi Dei, quod in ſcriptura continetur, & quod ad æternam noſtram ſalutem cognitu neceſſarium eſt: Nimirùm quatuor hæc, decalogum, ſymbolum Apoſtolorum, orationem Dominicam, Sacramenta. Negat in iis aut in ſcripturis vnde ſumpta ſunt hæc quatuor, eſſe quicquam obſcuritatis. Sed ſi nihil eſt in illis obſcuritatis Brenti, quî fit ergo, quòd Decalogi, quòd ſymboli, quòd orationis Dominicæ, quòd Sacramentorum tot fuerint ſemper & nunc etiam ſint explicationes? Certè quæ clara ſunt, explicationis non indigent. Vnde igitur tot tam prolixi Commentarii? non à priſcis illis modò, verùmetiam ab iis, qui vixerunt ante aliquot ſæcula, quíque nunc etiam viuunt conſcripti? non à Catholicis tantùm, verùm & iis qui ſe ab Eccleſia Catholica præciderunt, ſiue Lutherani ſint, ſiue Zuingliani, ſiue quocunque tandem alio nomine vocentur. Vnde tot hæreſes partim de Sacramentis, cùm aliis, tum Euchariſtiæ præſertim: partim de iis, quæ & in Symbolo, & in Decalogo continentur. Duo tu tantùm Sacramenta enumeras, Catholici ſeptem.

Etiã precipua ſcripturæ capita egent explicatione.

Quòd verò ſcribis, verba quæ ſunt in Scriptura de inſtitutione Sacramen-

De inſtitutiõe Sacramentorum obſcura Scripturã ut de bibẽdo calice.

Sacramentorum, nihil habent obſcuritatis, niſi ſi quam inferant So phiſtæ importunis ſuis diſputationibus, & Aſotici impiis ſuis de-prauationibus. Quid magis, inqs, perſpicuè dici poteſt, quàm quod Chriſtus ipſe de poculo Cœnæ Dominicæ dicit: Bibite ex eo om-nes, & tamẽ Aſotici inueniunt artificium, quo ex omnes, faciãt non omnes. Reuera Brenti minus habebãt obſcuritatis verba de Sacra-mentorum inſtitutione, priuſquam vos homines Aſotici, & in arte Sophiſtica diligenter verſati tantam, quantam nunc videre licet, re-rum omniũ caliginem inuexiſtis. Quid enim perſpicuè magis dici poteſt, quàm quod Matthęus dixit: Veſpere autẽ facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis: quodq́; Marcus dixit, Veſpere autẽ facto venit cũ duodecim: & quod ſimiliter Lucas dixit, Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Ad hos igitur duo-decim, quos ita diligenter enumerant omnes Euangeliſtæ, quin di-xerit Chriſtus, Bibite ex eo omnes, dubitatum fuit nunquam: quod etiam eos feciſſe ſcribit Marcus: Nam biberũt, inquit, ex eo omnes. Nec potes proferre quenquam Brenti, qui vel dixerit vel ſcripſerit aliquando, quòd aut non iuſſerit bibere Chriſtus duodecim Apo-ſtolos omnes, aut non biberint oẽs. Quare falſum eſt, quod aſſeris de Catholicis, quos tu facetiſsimus homo perquã lepido tuo dicto vocas Aſoticos, eos artificium inueniſſe, quo ex omnes facerent nó omnes. Nunquam enim quiſquã dixit è noſtris, quod aut non bibe rint, aut nõ iuſsi fuerint bibere duodecim Apoſtoli omnes. Cæterũ fuerunt, qui claris verbis caliginem quandã offundere conarentur, vt quod ad omnes Apoſtolos dictum eſt, id de Chriſtianis omnibus dictum intelligi vellent, quaſi ſic eſſet præceptum omnibus etiam Laicis de calice bibere, vt niſi facerent, de ſalute ſua in dubium ve-nirent. Hac de re Brenti, duorum decreta Conciliorũ interceſſerũt, in quibus vnanimiter ab omnibus definitum eſt, quòd non ſit de neceſsitate ſalutis, vt de calice bibant omnes Chriſtiani.

Cap. 26. *Cap. 14.* *Cap. 22.*

Summa cõtrouerſiæ de calicis ſumptione in quo uerſetur.

Quod rectè decretum eſſe, vos quoq; negare nõ poteſtis. Nam & veſtra eadẽ eſt ſententia. Magiſter enim veſter Luthe.q̃ frequenter hoc idẽ docuit. Qui illud etiã addidit, vſq; eò vtramq; ſpeciẽ nõ eſſe de neceſsitate ſalutis, vt etiã extra omnem ſacramentalẽ Euchariſtiæ perceptionẽ ſaluus homo fieri poſsit. Qua in re nec à noſtris multũ diſſentire videtur, qui & ipſi vnicũ tantùm eſſe Sacramentũ neceſsi tatis Baptiſmũ, non diffitentur, ꝙ extrà cæterorũ vſum, dummodo contemptus abſit, homo ſalutẽ conſequi poſsit, ſicut ſaluari pueros conſtat, etiãſi Sacramentũ Euchariſtiæ non perceperint, etiãſi quẽ tu hoc nomine reprehendere videris, ſecùs Auguſti. aliquando ſen-ſiſſe videtur. Cuius hanc ſententiã cùm tibi diſplicere non obſcurè pr̨ę te feras, tu es Brẽti, qui artificiũ hoc inueniſti, vt ex oẽs facias nõ

Lutherus, Philippus, & Bucer concedunt Laicis neceſſaria nõ eſſe utriuſque ſpeciei communionem.

 omnes.

Philippus in Hypotypoſi Locorum communium. *Bucerus.*

omnes. Nã ſi nõ cæteros oẽs, certè infantes excludis, quos tamẽ actu fidẽ habere contẽdis. Iã verò Philippus veſter nónne ſicut edere ſuillam, aut à ſuilla abſtinere, ſic mediũ eſſe ſcribit alterutra ſigni parte vti? Hãc enim q̃ receptã Eccleſiæ vocẽ vſurpare maluit, ne q̃d habere cõmune cũ Catholicis videret̃. In eadẽ eſt ſentẽtia Bucerus quoq;, qui in colloquio Ratisbonẽſi, quod habitũ eſt ante annos plùs minùs 15. inter alios articulũ hũc aſſenſu ſuo cõprobauit. Ad cõtrouerſiã quę eſt de vna aut vtraq; ſpecie tollendã cũ primis conducturũ, vt ſancta eccleſia liberã faceret poteſtatẽ Sacramentũ hoc in vna, vel in vtraq; ſpecie ſumendi: ea tamẽ lege, vt nulli per hoc det̃ occaſio, quẽ vſum tãto tẽpore retinuit Eccleſia, temerè condẽnandi, aut inuicẽ iudicãdi. Certè qui liberũ eſſe vult ſub vna, aut ſub vtraq; ſpecie Sacramentũ hoc percipere, q̨ veterẽ vſum alterius tantùm ſpeciei non eſſe condemnandum cenſet, nihil ea de re tanquã ad ſalutem neceſſarium à Chriſto præceptum eſſe, ſatis apertè cõfiteri videtur.

Quomodo Brẽtius baptizandi formam liberam facit.

Neq; tu Brẽti diuerſum ab iis intelligis, q̨ ſi nihil in eo piaculi fore cẽſes, ſi quis mutet præſcriptã à Chriſto baptizãdi formulã, dummodò ne mutet ſententiam: ſcilicet in eo permultũ eſſe poſitũ putabis, ſi quis altera tantùm ſpecie Sacramenti velit vti, dũmodò nihil in altera de Chriſti corporis & ſanguinis integritate deeſſe credat? Plus vos in verbis Brenti, q̃ in elementis poſitũ eſſe iudicatis. Quare ſi certa verba mutare, quæ Chriſtus ipſe baptizaturis præſcripſit, nõ fas eſſe tantũ exiſtimas, verùmetiã eos, qui anxiè illa obſeruant, modò non magiæ inſimulas, ẽſt ne veriſimile tam ex animo te ſuperſtitioſum eſſe in altero elemẽto tuendo & retinendo, de quo ab omnibus ſumendo, certò ſcis nihil eſſe tanquã ad ſalutem neceſſarium à Chriſto pręceptũ? Quę oculis ipſi veſtris videtis, certiora vobis nõ ſunt Brenti, q̃ ſit hoc, nihil ad ſalutem referre, altera quis an vtraq; Sacramenti ſpecie Laicus vtatur: neque dubitatis, quin veriſsimum ſit, quod in Conſtantienſi & Baſilienſi Concilio decretum eſt, non eſſe de neceſsitate ſalutis, vt de calice bibant Laici.

Non propter ſe, ſed in contemptum Synodorũ Sectarij defendũt cõmunionem vtriuſque ſpeciei. *Luther⁹ in epiſtola ad duos Plebanos de Anabaptiſtis.*

Sed quia Conciliorũ hoc decretũ eſt, nõ q̨ diuerſum ab illis ſentiatis, ſed vt aſſuefaciatis homines ea contẽnere, quæ decernũtur in Conciliis, vt eos Eccleſiã non audire doceatis, vt ſeparationis ab illa conſiliorũ autores ſitis: hæc eſt & nõ alia cauſa, quamobrẽ tãtoperè calicẽ vrgetis: quẽ ſi permittendũ eſſe Conciliũ ſtatueret, vel ob ſolã cauſam hanc, q̨ ita Concilium ſtatuiſſet, negat eo ſe magiſter veſter vſurũ, ſed in deſpectũ Cõcilii, velle ſe aut vna, aut neutra, & nequaq̃ vtraq; ſpecie potiri, & planè eos anathema habere, q̨cũq; autoritate talis Cõcilii potirẽtur vtraq;. Quodq́; Sacramẽtariis & Anabaptiſtis alicubi vitio dat, facit ipſe, dũ nõnulla q̃ recta eſſe ſcit, in Papæ Cõciliorumq́; deſpectũ abrogare conatur. Dat enim alicubi conſiliũ, vt

homo

homo Chriſtianus tempore Quadrageſimæ & Paſchatis non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat, & cogitet ita: Ecce quando hoc prçcepit homo, Papa ſcilicet, ob idipſum non faciam: & ſi non præcepiſſet, vellem facere. Faciam autē alio tempore, quo non præcepit, quando & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Non diſſimilia de ieiuniis alicubi ſcribit, exemplum imitatus Aërii Hæretici, qui & ipſe ante mille ducētos annos negauit ſe ieiunaturum cum Eccleſia, ſed ſi omninò, inquit, volo ieiunare, qualemcunque diem eligam à meipſo, & ieiunabo propter libertatem.

Idē de Confeſſiōe parte 3 parag. 14.

Contēptores præcepti Eccleſiaſtici de ieiunijs, Aëriani.

Huc igitur ſpectatis eiuſmodi ſcriptis veſtris, vt & Conciliorum & Pontificum autoritatem omnem contemnere doceatis. Et hoc eſt, quod ſibi ferendum non eſſe putant viri Chriſtiani, Catholici & Orthodoxi, qui cùm ſciant ſicut aliis de rebus nonnullis, ita de calice ſumendo à Laicis nullum eſſe Chriſti præceptum aut interdictum, de audienda verò Eccleſia manifeſtū eſſe Chriſti præceptum, & quidem tale, vt niſi quis ei paruerit, eodem quo Ethnicum loco Chriſtus eum haberi iubeat, cum primis indignum eſſe iudicant, id quod à vobis decernitur, tanquam à Deo præceptum obſeruari vos ab omnibus velle. Quod verò citra dubitationem omnem à Chriſto præceptum eſt, contemni, & pro nihilo duci, intolerabilis hæc eſſe videtur piis omnibus arrogantia veſtra, ſumma cum amentia coniuncta: qui quod vobis videtur, id eſſe Dei verbū, id haud aliter quàm ſi præceptum eſſet à Deo, vultis ab omnibus obſeruari: manifeſtū verò Dei verbum, homines aſpernari docetis.

Sectarij docent cōtra uerbū Dei contemni Eccleſiam.

Mat. 18.

Addit Brentius: Quòd ſi de illis capitibus piæ doctrinæ, quæ iam recenſuimus, aliquid obſcuritatis reliquum eſt: hoc ſi fuerit in homine pio quidem, ſed inerudito, certè res ipſæ quantum ſatis eſt, notæ ſunt ei, & quod adhuc ignorat, docebit eum vnctio, ſicut Ioannes loquitur. Hoc verum eſt Brenti de nobis, qui nos Catholicos eſſe profitemur, & ſumus per Dei gratiam. Sed & illud quod ſubiungis: (Si verò fuerit in Aſoticis, non mirum eſt, quandoquidem Deus huius ſeculi ſolet mentes incredulorum excæcare, ne illuceſcat illis lumen Euangelii,) verum eſt de vobis. Vos enim eſtis Aſotici illi, quorum Deus huius ſeculi mentes excæcauit, qui ſi cæci eſſetis, hoc eſt, ſi vos eſſe cæcos agnoſceretis, peccatum non haberetis: nunc autem ob hoc ipſum quia vos videre in Scripturis præ cæteris perſuaſum habetis, perpetua cçcitas in vobis manet. Sed abeant, inquit Brentius, Aſotici. Nos cùm loquimur de perſpicuitate ſacræ ſcripturæ, non reſpicimus ad Eccleſiam Aſotorum, ſed ad Eccleſiam piorū, cui Scriptura in rebus ad æternā ſalutem cognitu neceſſariis tam clara, tam perſpicua eſt, vt iuxta Prophetam, Gentes ambulent in lumine eius, & Reges in ſplendore ortus eius. Et nos Brenti cùm

1. Ioann. 2.

Quos unctio de ſcriptura doceat, quos non.

2. Cor. 4.

Ioan. 9.

Eſa. 60.

loquimur de perſpicuitate Scripturæ, non reſpicimus ad veſtram Apotorum Eccleſiam,ſed ad Eccleſiam piorum,in quo nos eſſe cõfidimus.In ea quàmplurimos eſſe certum eſt,qui fidem de quatuor iſtis à te propoſitis certiſsimam habent, quorũ pars multò maxima cùm ſacræ Scripturæ libros ne viderit quidem vnquam,tantũ abeſt, vt quæ ſunt in illis abſtruſa,intelligat:perſæpè tamen inter eos reperire licet nõ paucos,qui ſunt in fide conſtãtiores,quàm ex iis multi, qui ſibi plurimùm eſſe videntur in Scripturis exercitati.

Proſequitur Brentius: Quemadmodũ Deus populũ ſuum Iſraeliticum quondã ita gubernauit,vt etiãſi non haberẽt Monarcham, tamẽ in ſummis periculis excitaret Iudices, quos nos Heroas vocare ſolemus,qui populum ab iniuria hoſtiũ mirando modo vindicarent:ac poſteà cùm iam Monarchia & ſucceſſio inſtituta eſſet, excitauit tamen Prophetas,qui in extrema neceſsitate viam euadẽdi demonſtrarent:ita Deus hiſce temporibus gubernat Eccleſiã ſuam,vt etiãſi aliquæ tenebrę inciderint,& ordinarii ſucceſſores nõ ſint ampliùs Eccleſiæ amici,ſed hoſtes & perſequutores,tamen in tantũ nõ deſerat eã,vt ſi non ſit alius, qui tenebras diſcutiat & hoſtibus obſiſtat,Heros quiſpiã ſiue Eccleſiaſticus,ſiue Politicus ex lapidibus excitetur.Fatemur & nos Brenti,ꝙ variis modis Eccleſię ſuæ ꝓſpexit ſemper Deus,non ſolùm ante, verùmetiã poſt Chriſtũ natũ & mortuũ.Defecerũt Monarchę nonnunꝗ,ſicut Conſtantius,Iulianus,& alii:quin & Ordinarii Succeſſores,(nõ tamẽ in Cathedra Petri)defierũt eſſe Eccleſiæ amici,ſed hoſtes & perſequutores facti ſunt. Quod & nunc vſu veniſſe alicubi non ignoramus,vbi & Principes defecerunt,& Catholicis & Orthodoxis Epiſcopis & Sacerdotibus Lutherani vel Zvingliani ſucceſſerunt:neq; tamen vel deſeruit vnꝗ Deus Eccleſiam ſuã,vel nũc etiã deſerit.Surrexerat Arrius, excitauit Deus Heroas illos,Liberiũ, Athanaſiũ,Hilariũ. Exortus eſt Macedonius, ꝓduxit in aciẽ contra eũ Damaſum, Gregoriũ Nazianz.& Baſiliũ. Erupit alicunde Neſtorius,emiſit Cæleſtinũ Rom.Pont.& Cyrillũ Alexandrinũ Archiepiſ.Emerſit è neſcio quibus tenebris Euiches, oppoſuit illi fortiſſimũ Leonem.Sic aduerſus Valentinũ,Irenęum: cõtra Martionẽ,Tertullianũ:cõtra Celſum,Origenẽ:cõtra Nouatũ, Cyprianũ: cõtra Heluidiũ,Iouinianũ,Vigilantiũ:Luciferianos, Hieronymũ:contra Donatiſtas & Pelagianos,Auguſtinũ;cõtra Monothelitas,Agathonẽ:cõtra Iconomachos,Taraſiũ: cõtra Berengariũ, Lancfrancũ,Guimundũ,Algerũ:cõtra Henricianos & Petrobruſſianos,Petrũ Abb.Cluniaceñ. cõtra Petrũ Adelhardũ excitauit Bernardũ:ac quocũq; tẽpore hæreſes emerſerũt, ſemper extiterũt ſingulari Dei beneficio viri,ingenio,doctrina, eloquẽtia præſtãtes, ꝗ partim ſcripturarũ eas autoritate,partim eccleſiaſtica traditione confutarũt.

Deus nunquã nõ excitat inſignes Eccleſiæ ſuæ propugnatores, & qui nam illi potiſsimum.

Nec

Nec hoc infelici noſtro ſeculo defuit Eccleſiæ ſuæ Deus. Nam cùm erupiſſetis alicũde vos Lutherani, & ex vobis nati Zuingliani, mox Muncerani, ſiue Pacimontani, & alia plurima hæreticorum portenta, produxit contra vos in aciem Deus multos ingenio minimè vulgari & excellenti doctrina præditos, per quos inſana rabies veſtra comprimeretur. Inter alios inſignem etiam illum pietate virum Ioannem Epiſcopum Roffenſem, qui pro fide atque Eccleſia Catholica vitam etiam ſuam cum ſanguine profundere non dubitauit.

D. Ioannes Roffenſis.

Conatur nunc oſtendere Brentius, ſcripturam non obſcuram ſed perſpicuam, non tenebris inuolutam, ſed luce illuſtratam eſſe. Profert igitur ex Pſalmo primùm: Lex Domini immaculata conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Iuſticiæ Domini rectæ lætificantes corda, præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Quomodo autem erit lucidum, inquit, quomodo illuminabit oculos, ſi eſt obſcurum? Rectè Dauid præceptum dicit lucidum, non vniuerſam ſcripturam, quæ etiamſi lucida eſt Dauidi, aut aliis afflatis prophetico ſpiritu, non ſtatim dilucida eſt omnibus, qui tenent Grammaticam, & habent ſenſum communem. Præceptum autem Dei vnicum eſt, Dilige: quo quid eſſe poteſt lucidius? Cæterùm an hoc ita vt præceptum eſt, expleri in hac vita poſſit, quantæ ſunt ea de re contentiones? Negatis vos, & impoſſibilia Deum præcepiſſe vultis: aiũt Catholici, qui certò perſuaſum habent, nihil minus in eum cadere poſſe, qui ſumma bonitas eſt, cuius miſericordiæ non eſt numerus, quàm quòd exigat à nobis, quæ nos præſtare non poſſe ſcit, & niſi præſtiterimus, transgreſſi præcepti ſui pœnas expetat. Eſt itaque dilucidum hoc Domini præceptum, quo lex impletur vniuerſa, cui ſi per nos fuerit ſatiſfactum, iam nõ modò ſcimus, verùm & habemus omnia, quæ ſunt nobis ad ſalutem neceſſaria. Neque tamen propterea nõ multa nobis in ſcripturis occurrunt obſcura. Cæterùm hoc præceptum, ſicut ex Clemente Alexandrino paulò antè docuimus, etiam abſq; literis diſcitur, & eſt ſpirituale quoddam decretum in cordibus hominum ſcriptum.

Pſalm. 18.

Præceptũ Domini lucidum, lucerna item & lumen, etſi multa in ſcripturis obſcura.

Rom. 13.

Lib. 3. pædagogi. capite 11.

Profertur & alius locus: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Quomodo verbum Dei eſt lucerna, quomodo lumen, ſi eſt obſcurum? Hic quoque ſanctus Dauid non de perplexis tractat quæſtionibus, quales de ſcripturis exiſtũt non paucæ, ſed de præceptis rectè viuendi, quæ prælucent & indicant, quid expetere, quid fugere debeamus, præcipuè verò de præcepto dilectionis, quod qui ſeruat, ſecurè ambulat. Præclarè enim dictum eſt ab Auguſtino: Dilige, & fac quod vis. Qui docet etiam alio loco,

Pſal. 118.

De doctrina Chriſtiana, libr. 1. cap. 35. & 36.

ſummam & ſcopum Scripturæ totius nihil aliud eſſe, quàm charitatem. Quam ſi quis ita intelligat, vt ſententiam adferat ædificandæ charitati vtilem, etiamſi non hoc dixerit, quod ille quem legit, eo loco ſenſiſſe probatur, non pernitioſe fallitur, quandoquidem ea ſententia fallitur, qua ædificat charitatem, quæ finis eſt præcepti: ſed ita fallitur, ac ſi quiſquam errore deſerens viam, eò tamen per agrum pergat, quò etiã via illa perducit. Hæc lucerna ſi vobis quoque præluceret Brenti, minùs & vos pernicioſe falleremini, nec inflati ſenſu carnis veſtræ, vltrò à Chriſti corpore Eccleſia ſeparemini. Cæterùm ſi maximè quis hæc Pſalmi verba torquere velit ad legem totam, non propterea quadrat in quemlibet Grammatices peritum, ac multò minùs in laicum imperitum, quod quadrat in
Pſal.118. ſanctum Prophetam Dauid. Neque quia dixit Dauid: Super ſenes intellexi, Super omnes docentes me intellexi, ſtatim idem cuiuis è vulgo dicere licebit.

Matt.5. Adfert & alium locum: Vos eſtis lux mundi: Ergo, inquit, prædicatio Apoſtolorum, quæ eſt ab ipſis excepta & literis mandata, non eſt obſcura. Etſi alicubi locus eſt obſcurus, tamen alius eſt apertus & perſpicuus. Eranr reuerà lux mundi Apoſtoli, qui cùm eſſent Spiritu Dei pleni, quod erat in Prophetis obſcurum, ſic eos explicaſſe dubium non eſt, omnem vt caliginem ex animis hominum deterſerint. Quare libenter illud tibi concedimus Brenti, quòd eorum prædicatio non obſcura, ſed lucida fuerit: Sed quòd æquè ſint lucida, quæ ab ipſis excepta, literiſque mandata ſunt, nemo tibi ſanus conceſſerit, cùm nõ ſine cauſa dictum ſit ab Hieronymo, quòd habet neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de doctoris ore transfuſa fortiùs ſonat, & plùs afficit, & alit pleniùs, & altiùs in animo ſedent, quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis affigit. Vita quædam orationis eſt actio, qua cùm ſcriptura deſtituta ſit, quæ quaſi factitia vox quædam eſſe videtur, veræque vocis vtcunque imitatrix, perinde efficax vt viua vox, eſſe non poteſt, vt nec illud celebratum temerè fuerit, in ſcriptis Demoſthenis magnam Demoſthenis partem abeſſe. Quod poteſt de Paulo quoque totidem verbis dici, quem non ſine cauſa Mercurium appellatum fuiſſe ſcribit Lucas.

Lucida quidem Apoſtolorum prædicatio, ſed nõ æquè ſcriptura.

In prologo Bibliæ.

Act.14.

Quamobrem nihil erat Brẽti, cur venerabilem virum Petrum à Soto tam grauiter inſectareris, quòd is verbum ſiue ſermonem, aut prædicationem à ſcriptura diſtinxerit, quodque plus in verbo ſiue viua voce lucis eſſe dixerit, quàm in Scriptura, cùm ita ſe rem habere vel ſenſus ipſe communis indicet. Nec erat cauſa, quamobrem ipſe te ridendum inſulſis tuis iocis præberes, dum nobis ridiculum Petrum facere conaris. Nam vt verum ſit, quod à te ſcribitur,

Non malè diſtingui ſcripturã à prædicatione uerbi Dei.

tur, quòd ſententiæ ac res, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis, ſiue recitentur lectione, non hac tamen de re agebatur inter te & Petrum. Nunquam enim is negauit, quòd ſententiæ ac res, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis. Cur enim id negaret, quod indubitanter verum eſt? Cæterùm duo ſunt, quæ negauit Petrus. Vnum, quòd omnia ſcriptis eſſent comprehenſa, quæcunque ſunt voce prædicata. Alterum, quod perinde lucida ſint, quæ ſcripto comprehenſa nunc habemus, atque fuêre tum, cùm ipſi ea voce ſua prædicarent Apoſtoli. Hæc fuit cauſa Brenti, quamobrem ille verbum, ſermonem, Euangelium, prędicationem, à Scriptura diſtinguenda eſſe putaret, vt & latiùs patere verbi ſiue Euangelii, quàm Scripturæ nomen indicaret, & non perinde clara nunc eſſe, quæ comprehenſa ſcriptis habemus, atque tum fuerunt, cùm eſſent Prophetarum & Apoſtolorum voce prædicata, demonſtraret, atque ita duplicem veſtrum errorem confutaret, qui & nihil in ſcripturis obſcuritatis eſſe, & ſicut Patres olim veſtri priſci illi Hæretici perſæpè feciſſe leguntur, nihil præter Scripturas recipi debere contenditis. Nunc tu Sophiſtam quendam agere videris, nec aliud quicquã niſi tenebras offundis lectori, dum aliud impugnas, quàm quod à Petro dictum eſt, iocos intereà quoſdã & fabulas admiſcens, ſcurra quàm Theologo digniores.

Affert iterũ aliam Scripturam: Habemus, inquit, firmiorem ſermonem Propheticum, cui dum attenditis ceu lucernæ apparenti in obſcuro loco, rectè facitis. Vocat Propheticum ſermonem lucernam lucentem in obſcuro loco, hoc eſt, illuſtrantem obſcura: quomodo autem illuſtraret obſcura, ſi ipſa eſſet obſcura? Sed ſi tam clara ſunt & illuſtria Prophetica ſcripta Brenti, ſi nihil in eorum oraculis, ſi nihil in figuris legis obſcurum eſt, cur vmbræ vocantur? cur lucem vocamus Euangelicam? niſi quòd quæ figurarum inuolucris tegebantur in lege, per Euangelium ſunt in apertum prolata. An erant omnibus clariſſima, quæ de Chriſto fuerunt à Prophetis prædicta? Legerat vir Aethiops Eunuchus locũ ex Eſaia Propheta: Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, &c. Clara ſunt verba: nũ ideo ſtatim intelligebat, quòd eſſent de Chriſto dicta? Imò niſi Philippus acceſsiſſet, & ei locũ explicuiſſet, de ſe ne Propheta dixerit, an de alio aliquo, vir Aethiops ille neſciuiſſet. Quin & ipſi Domini diſcipuli, poſt tot ſermones auditos, poſt tot viſa miracula, poſt tot notas & indicia, quæ de Chriſto Prophetę prędixerant, nõ priùs intellexêre Scripturas, q̃ Chriſtus illis aperiret ſenſum, vt illas intelligerẽt. Iam Paulus ad Corinthios de claritate Moiſi Chriſtiq́; diſputãs,

2.Pet.1.

Quomodo ſermo Propheticꝰ Petro lucerna lucens, & ſcriptura tamẽ ſæpè obſcura

Actor.8. Eſa.53.

Luce 24.

2.Cori.4.

tantum eminentis claritatis Euangelio tribuit, vt dicat, id quod claruit in hac parte (de lege loquitur) ne glorificatum quidem fuiſſe. Quid quòd data opera Deus vaticinia de Chriſto non quibuſlibet perſpicua voluit, quemadmodum etiam in terris prædicari noluit *Matth. 16.* ante mortem, quòd eſſet Meſſias? quòd ſic expediebat ad peragendum humanæ ſalutis negotium. Cæterùm vbi iam Apoſtoli nunciarunt, ea eſſe peracta, quæ Prophetæ prædixerant, tum & lex collata cum factis erat dilucidior, factùmque eſt, vt & lex adſtrueret fidem Euangelio, & Euangelium illuſtraret legis ænigmata. Et hoc ſenſit Petrus, cùm propheticum ſermonem ſimilem facit lampadi lucenti in caliginoſo loco: cuius Prophetici ſermonis quin pleraq; dilucida ſint, quis eſt qui eat inficias? Sed quòd omnibus ex æquo clara ſint omnia & perſpicua, hoc ne tu quidem Brenti affirmare audes, qui dum Scripturę locos obſcuriores per alios magis apertos explicari vis, an non apertè eſſe quædam in Scripturis difficilia & obſcura confiteris? Nemo eſt qui dubitet, quin certiſsima ſit in libris Canonicis veritas, intereà tamen certum eſt & hoc, quòd ea nonnunquam figurarum & ænigmatum inuolucris obtecta eſt, vt egeat ſcrutinio & interprete: ſiue quòd Deus ita voluerit exercere ſi- *Vtilis nobis ſcripturæ difficultas.* mul, & excitare noſtram tarditatem, ſicut ex Auguſtino paulò antè demonſtrauimus, ſiue quòd iucundior eſt veritas, & acriùs afficit animos hominum, cùm eruta fuerit, & per tenebras inuolucrorū nobis illuxerit, quàm ſi fuiſſet quorumlibet oculis expoſita: ſiue quòd illum ſapientiæ thezaurum noluerit quibuſlibet proſtituere, nec margaritas ante porcos proiicere. Planum igitur iam eſt, quòd ſint in Scripturis obſcura pleraque. Quid enim ſibi vult illud, quod *Ioan. 5.* Chriſtus apud Ioannem Iudęis dixit: Scrutamini Scripturas, ſi nihil habent obſcuritatis? Certè ſolem ſcrutari non dicimur, qui cunctorum oculis eſt expoſitus: quod autem abditum eſt, id rectè ſcrutari dicimur.

Obſcuram eſſe Scripturā Heretici uel inuiti probant ſuis ſcriptis, ſuorumq; diſſidijs. Vnde autem iſtæ tenebræ Brenti inter vos? vnde tanta de ſenſu trium verborum, Hoc eſt corpus meum, digladiatio, ſi ſacra Scriptura vndequaque eſt clariſsima? Vos probatis è ſacris literis, in Eucharistia eſſe corpus Domini naturaliter: qui ſunt partis Zuinglii ſiue Caluini, docent ex iiſdem, quòd ſit in ſigno tantùm. Si nihil eſt in Scripturis obſcuritatis, cur ſic inter vos tanta de re diſsidetis? cur etiam de iuſtificationis articulo, quem præcipuum eſſe vultis Chriſtianæ doctrinæ locum, ſic inter vos ipſi dimicatis? Verùm hac de re ſatis. Iam enim abundè nobis demonſtratum eſſe videtur, quòd multa in Scripturis difficilia ſunt & obſcura, quodque qui contrarium aſſerunt, non modò mundo reḡ ipſa reclamante, verumetiā ſuis ipſorū ſcriptis ac ſuorū diſsidiis refellētibus, falſi conuincātur.

Nunc

Nunc ſecundo loco de eo nobis diſſerendum venit, an extra ſcripturam pleraque credenda tradita ſint Eccleſię. Negat Brentius, ait Petrus. Profert Brentius ex Paulo: Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſticia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Illuſtrat hoc ſcholio ſuo Petrus: Vtilis eſt, inquit, ſed non inde habetur, quòd omnia contineat. Quòd ſi dixeris ex illis verbis, vt perfectus ſit homo Dei, & ad omne opus bonũ inſtructus: quia ſi perficit & inſtruit ad omne opus, nihil reſtat, reſpõdemus ita eſſe, quia inſtruit Scriptura traditiones ipſas ſequendas eſſe, vt Paulus ipſe ad Theſſalonicenſes teſtatur. Sunt autem ex oppoſito verba Pauli hæc: Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Et de traditionibus frequens eſt in iis Pauli ad Theſſalonicẽſes epiſtolis mentio. Et in Actibus Apoſtolorum de Paulo, & qui cum illo erant, dicitur: Cùm tranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & Senioribus. Producto iterũ Pauli loco Brentius in hoc ſuo libello, quem confutandum ſuſcepimus, Quid poteſt, inquit, de ſufficientia & perfectione Scripturæ clariùs dici? Sed hîc mihi vide ſophiſmata Aſoti. Cùm enim confeſſio Principis recitaſſet hũc Pauli locum, & alia ad ſtabiliendam autoritatem & perfectionem ſacræ Scripturæ, Aſotus concedit quidem, quòd omnis doctrina ad ſalutem neceſſaria contineatur in Scriptura in genere, & vniuerſali quadam ratione. Sunt hæc quidẽ verba viri venerabilis Petri à Soto, ſed nõ ſuper hunc Pauli locum, quem produxit Brentius, verùm ſuper illa verba Brentii, quibus affirmat contineri omnem doctrinam nobis ad veram ſalutem cognitu neceſſariam in Scriptura: ibi loquitur iſta Petrus, & contineri fatetur omnem doctrinam in genere, dum docemur Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis, & obſeruanda eſſe, quæ ab Apoſtolis vel per Scripturam, vel per ſermonem præcepta ſunt. At verò hæc omnia, inquit, in ſpeciali nõ continentur in Scriptura, ſed in traditione Apoſtolorũ, vel in explicatione poſteriorũ Conciliorũ. Et adducit exempli loco nomẽ ὁμοούσιον, Chriſma atq; vnctiones quæ adhibentur in Baptiſmo, & eiuſmodi alia. Alioqui, inquit, q nihil vultis recipere, niſi quod ſcriptũ eſt, ipſum Euangeliũ Matthæi, vbi ſcriptũ eſt, à Spiritu ſancto eſſe, & nõ Thomæ, vel Nicodemi, indicate, idẽq; de cæteris oĩbus libris Scripturæ. Quòd ſi in illis ſtatis iudicio Eccleſiæ, q̃ fundamentũ eſt fidei, cur nõ in cæteris eius ſtabitis autoritati? Hæc quidem Petrus. Cæterùm Brentius vt fumũ offundat oculis legentiũ, confundit omnia, nec ordinẽ eum ſeruat, quo & ipſe in ſua cõfeſs. & Petrus vſus eſt in Catholica aſſertione.

De traditionibus præter Scripturã recipiẽdis.

2. Tim. 3.

2. Theſſ. 2.

Actu. 16.

Hoc

Hoc eſt illius omne ſtudium, vt dicteriis, ſannis, ſalibus, cachinnis in Petrum ludat, & eum impotentibus ſuis conuitiis exagitet: quibus nos relictis, quoniam ſcurram quàm Theologum decere magis videntur, ordine rem explicabimus, atque ita tractabimus, vt qua de re agitur, in ea maximè verſemur, & eam ſic ſub oculos legentium ſubiiciamus, vt quod ait Petrus, id eſſe veriſsimum, facilè cuiuis conſtare queat.

Propoſitũ & fundamentũ Brẽtij in traditionib' reijciendis.

Brentio fuit propoſitum probare, quòd in Scriptura contineatur omnis doctrina, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitu neceſſaria: Quod eo cõſilio fecit, vt vetus illud hæreticorum axioma tueri poſſet, neque credi, neque recipi præter Scripturas quicquam oportere: quod cùm aliis Hæreticis, tum Arrianis præcipuè fuit valde familiare. Petrus à Soto minimè negauit omnia cõtineri in Scripturis, ſed in genere. Nam & hoc inter alia docet Scriptura, ſeruandas eſſe traditiones, audiendam eſſe Eccleſiam: itaq; profert exempli cauſa nomen homouſion, quod Arrianis ideo viſum eſt recipi non oportere, quod in Scripturis nuſquam reperiretur. Porrò Brentius, priuſquam de eo concedat aliquid, quod ſemel in animum induxit, ab Arrianorum ſententia ſe nõ multùm abhorrere, ſicut olim & magiſter eius Lutherus non obſcurè præ ſe ferrre videtur. Sic enim loquitur: Nam quòd exiſtimat Conciliis acceptum ferendum eſſe, quòd habeamus nomen homouſii, ſatis perſpicuè ſignificat, quàm oſcitanter doctrinam veræ Eccleſiæ expendat. Laudamus maiorum noſtrorum ſtudium & diligentiam, quòd operam dederint, vt doctrina de vera & æterna diuinitate Chriſti, pura & ſyncera ad poſteros tranſmitteretur, ſed quantas turbas hoc homouſii nomen excitauerit, non eſt obſcurum. Fingamus autem nihil periculi ex vocabulo ortum: quid, ſi rem ipſam probè tenuiſſemus, num nouum vocabulum fuiſſet nobis neceſſarium? Nicenũ Concilium, & pii Scriptores illuſtrarunt æternam diuinitatem filii Dei, idque non è ſuis ipſorum ſomniis, ſed è ſacra Scriptura. Num ergo Eccleſia amiſiſſet huius neceſſariæ rei cognitionem, niſi nouum homouſii vocabulum fuiſſet excogitatũ? Fortaſsis omnia fuiſſent tranquilliora, ſi maiores vt veterem Scripturæ ſacræ doctrinam, ita etiam vetera rerum vocabula retinuiſſent. Quare non video, quàm magnus ſit Conciliorum vſus, ſi nihil aliud egerint, quàm vt noua veterum rerum vocabula excogitent.

De nomine homouſij.

Verba Brẽtij.

Brẽtius Arrianis fauens, Concilio Niceno detrahit.

Quæ eſt hæc animi impotentia? quod contentionis ſtudium? quæ libido non tam veritatis inueſtigandæ, quàm victoriç quoquo modo conſequendæ? Niceni quoque Concilii, quod ſemper ſacroſanctum eſt habitum, autoritatem eleuare, nec obſcuram in Arrianos voluntatis inclinationem potiùs indicare velle, quàm vt de ſen-

tentia

tentia tua moueri te patiare. Quid enim aliud hæc ſcribens Brentius, quàm Arrianis patrocinari videtur? Qui enim fuerũt, quos magis homouſii nomen offenderet, quàm Arriani? de quibus narrat Ruffinus, quod cùm fuiſſent Arimini congregati, tanquam ignotũ & à Scripturis alienum ſermonem auferendum id eſſe putauerunt. Quod ipſum ab iis quoq; factum eſſe ſcribit Socrates, qui Philippis ciuitate Thraciæ conſtituti ſeparatim conciliũ fecerãt, & manifeſtè homouſion anathemate damnauerãt. Contra Catholici, Liberius, Athanaſius, Hilarius, & qui cum eis faciebant, extrema quæque ſibi perferenda eſſe priùs putauerunt, quàm hãc ſibi vocem eripi paterentur. Nec alio fuit animo Baſilius, de quo teſtatur hiſtoria Theodoriti, quod cùm Cæſareæ Præfectus eum placidè alloquutus hortaretur, vt tempori cederet, neq; tot Eccleſias in diſcrimen adducere vellet tenui dogmatis exquiſitione, multa Cęſaris verbis promittẽs, ſi nomẽ homouſii reliquiſſet. Reſpondit vir ille ſanctus, Adoleſcentulis tales ſermones cõgruere: nam hos & iis ſimiles huiuſmodi rebus inhiare. Qui verò diuinis eſſent literis innutriti, nullã eos illarũ ſyllabam in diſcrimẽ venire pati poſſe, ſolereque ſi res ita poſtulet, nullum genus mortis pro illis ſubeundum recuſare.

Li.1.ca.21.

Li.4.c.19.

Religio Patrum etiã pro ſyllaba & iota uno certatũ contra Hereticos

Vides Brenti, quemadmodum etiam pro ſyllaba, priuſquàm eam in diſcrimen venire permitterent, oppetendã eſſe piis mortem Baſilius exiſtimauerit. Quin & de Iota vno, quantum certamen fuit inter Catholicos & Arrianos? qui ſic inter ſe iam conuenire viſi fuerunt, vt propter acceſſionem vnius tantùm iota diſſiderent. Quem enim confitebantur Catholici eſſe Patri homouſion, eum Arriani Iota tantũ addito, dicebant ὁμοιούσιον, ſub hac vnica litera ſuum errorem occultãtes, cùm filium intelligi vellent ſimilem Patri largitate gratiæ, non proprietate naturę. Exigebatur à Catholicis, ne tãtoperè digladiarẽtur de vna litera, ne nimio ſtudio contentionis impedire velle concordiam viderentur: verũ id inſignes Heroës illi Liberius, Athanaſius, Hilarius nulla ratione ſibi perſuaderi paſſi ſunt. Nec mouebantur quicquam ea re, quòd offenſurum pleroſque nomen homouſii, magnaſq; turbas eſſet excitaturum.

Athanaſ. in epiſtola de Synodis Arimini et Seleucia.

1.Cor.1.

Sed ipſum potiùs loquẽtem Athanaſium audiamus: Deſinite, inquit, cauſificationibus iſtiuſmodi contra Patres grunnire, alioqui reſtat, vt etiam cruci Domini obmurmuretis, quoniã ea Iudæis ſcandalum eſt, gentibus verò ſtultitia, vt dixit Apoſtolus. Cæterùm quẽadmodum crux mala non eſt, nobis enim credentibus Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia, etiamſi Iudæi inſaniant, ita quoque Patrũ verba mala nõ ſunt, ſed vtilia iis qui ea legitimè perlegũt, vimq; in ſe continent omnis hæreſis extinguẽdæ, etiamſi Arriani ſubinde rũpantur ſemetipſos condẽnantes. Quẽ ſequutus Hilarius quoq;:

Malè

Hilari⁹ de Synod. aduerſus Arrianos.

Malè, inquit, ſanctis rebus præiudicatur, ſi quia nõ ſanctæ à quibuſdam habentur, eſſe non debeãt. Non ergo gloriemur in cruce Chriſti, quia ſcandalum eſt mundo, neq; in viuente Deo mortem prædicemus, ne ab impiis mortuus Deus arguatur. Malè intelligitur homouſion, quid ad me benè intelligẽtem? Quàm diuerſa fuit iſtorum ſententia Brenti, quàm pugnãs cum ea quam tu profers? Cùm enim viderent Arrianos, non aliam ob cauſam hanc vocem homouſion repellere, quàm quòd & eorum hæreſim aperiret, & ſanam Eccleſiæ doctrinam, quæ minùs apertè fuerat in Scripturis expreſſa, claram & perſpicuam redderet omnibus, quantò magis de ea abolenda laborabant Arriani, tantò vehementiùs obſtabant Patres Catholici, tantoq; diligentiùs eam, quaſi pro munimento quodam & arce contra illorum impias commentationes in ſcripta refetẽdam curabant: nihil ea re deterriti, quòd ſicut nunc Lutherani, ſic tum quoque clamabant Arriani, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, contineri in Scripturis omnia, non oportere nouas voces proferri, non debere præter Scripturas quicquam recipi.

Vbi Lutherani & Arriani cõueniant.

Athanaſi.

Quid enim ad hæc Athanaſius? Nihil id refert, inquit, ſi quis voces in Scripturis non repertas vſurpet, quàmdiu pias ſententias complectitur. Contrà Hæreticus tametſi voces ſuas è ſacris literis mutuetur, nihilominùs ſuſpectus animoque corruptus audiet à Spiritu ſancto: Quare tu enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Ita quoque Diabolo de Scripturis loquenti, os à Domino obturatum eſt. Contrà beatus Paulus etſi ex alienis literis loquatur, Cretenſes ſemper mendaces: & illud, Ipſius & genus ſumus: & illud, Corrũpunt bonos mores colloquia praua, tamen ſanctus cùm ſit, pium animum gerit, & Chriſti mentem tenens, magiſter gentium eſt in fide & veritate, & quæ loquitur, cum pietate loquitur. Num autẽ ab hoc diſſenſit Hilarius? Is verò cùm induxiſſet Conſtantium loquentem. Nolo verba, quæ non ſcripta ſunt, dici. Dic, inquit, priùs, ſi rectè dici putas? Nolo aduerſus noua venena, nouas medicamẽtorum comparationes: nolo aduerſus nouos hoſtes noua bella: nolo aduerſus nouas inſidias conſilia recentia? Si enim Arriani hæretici idcirco homouſion hodie euitãt, quia priùs negauerunt, nónne tu hodie idcirco refugis, vt hi nunc quoq; denegent? Nouitates vocum ſed profanas deuitari iubet Apoſtolus, tu cur pias excludis? cùm præſertim ab eo dictum ſit: Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata vtilis eſt. Innaſcibilem ſcriptum nuſquam legis, nunquid & hoc negandum erit, quia nouum eſt? Decernis ſimilem patri filium. Euangelia non prædicant, quid eſt, quòd non refugis hanc vocem? In vno nouitas eligitur, in alio ſubmouetur, vbi impietatis occaſio patet: nouitas admittitur, vbi autẽ religionis

Pſalm. 49.
Matth. 4.
Tit. 1.
Actu. 17.
1. Cor. 15.
Hila. lib. 1. aduerſus Conſtantium.

maxima & ſola cautela eſt,excluditur. Sed Diabolici ingenii tui fallentem ſubtilitatem non tacebo:Similem,quod ſcriptum non eſt, decernis patri filium prædicari,vt æqualem Chriſtum Deum,quod eſt ſcriptum, taceas.

Quæſo Brenti, non eadem rectè vobis quoque dici poſſunt? Num & vos à nouis vocibus abſtinetis, quæ ſacris literis non continentur? Imputatiuam iuſtitiam veſtram,vbi legiſtis in Scripturis? Reputari nobis fidem ad iuſtitiam, beatum eſſe cui non imputauit Dominus peccatum, propter Chriſtum non reputari nobis delicta noſtra,legimus in Scripturis. Quòd verò docetis vos,iuſticiã Chriſti nobis ad iuſticiam reputari,ac ſi noſtra eſſet,non ſolùm in Canonicis, verùm ne in veterum quidem Orthodoxorum libris temerè quiſquam ſcriptum reperiet.Intereà tamẽ hoc vos dogma veſtrum ita veſtris obtruditis,vt niſi quis id firmiter credat,eum ſalutem cõſequi poſſe negetis. Sic ipſi falſum eſſe demõſtratis axioma veſtrũ, quòd in Scripturis omnia continentur ad ſalutẽ neceſſaria, quodq; præter eas credi nihil,recipi nihil oporteat.Nam certè non verè nos eſſe iuſtos,ſed imputatiuè, vel non eſſe iuſtos,ſed pro iuſtis imputatione haberi, quatenus Chriſti iuſticiã per fidem poſsidemus,neq; ſcriptum neq; pictum eſt vſquam in Scripturis Canonicis.Ac ne in vllis quidem vel veterum,vel etiam recẽtiorum Doctorum ſcriptis, qui ante quadraginta hos annos vixerunt.Quid autem quòd aſſeritis omni homini ad remiſsionem peccatorum aſſequendam neceſſariũ eſſe, vt credat certò & abſq; vlla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis peccata ſibi eſſe dimiſſa,nec eſſe quenquã verè iuſtificatum,niſi qui credit ſe eſſe iuſtificatum, & hac ſola fide iuſtificationem & abſolutionem perfici:hominem renatum & iuſtificatum teneri ex fide ad credendum ſe certò eſſe in numero prædeſtinatorum, & in finem vſque magnum illud perſeuerantiæ donum habiturum, abſoluta quadam & infallibili certitudine. Hæc & alia pleraq;, quæ vos non alio prope loco, quàm quo fidei articulos in ſymbolum Apoſtolorum relatos haberi vultis, vt niſi quis ea crediderit,ſaluum fieri poſſe negetis,vbi in Scripturis reperiuntur?Quin aduerſantur illis potiùs, quemadmodũ in exordio huius libelli demonſtrauimus.Conaris tu quidem Brenti commentũ hoc veſtrum ſtrenuè defendere,productis etiam nonnullis & Scripturæ Canonicæ & ſanctorum Patrum teſtimoniis,ſed quæ ſi quis diligentiùs ex-expendat, non magis ex illis elici poteſt quod aſſeritis,quàm ex pumice lac. Quod facilè demonſtrare poſſemus: verùm non eſt præſentis inſtituti. Ne veſtris quidem omnibus commentum hoc veſtrum probatur.

Imputatiuã iuſtitiã Heretici ſtatuunt ſine ſcriptura.

Veſter eſt Bucerus, at is neque ſolus verè docet humanam eſſe

Bucer. Brētio contradicit de certitudine gratiæ. In cap. 3. Matth.

cogitationem ſine Dei verbo natam, quòd vos aſſeueratis, tranquillitatem & pacem conſcientiæ fieri per abſolutionem ſiue annunciationem Euangelii. Sunt, inquit Bucerus, ex noſtris, qui affirmant ſingularem energiam habere, ſi quis priuatim Euangelium audiat, & ſeſe pronunciari abſolutum. Tum demùm, inquit, certus es, id propriè ad te pertinere, cùm tu priuatim ac propriè abſolueris. Sed quòd priuatim abſolui ab homine, hoc eſt, ſeorſum audire gratiæ promiſsionem, per ſe momentum aliquod ad confirmandam conſcientiam habeat, & tum demùm certum habeas, Euangelium ad te pertinere, cùm tu propriè ac priuatim abſolueris, cogitatio humana eſt ſine verbo Dei. Vides Brenti, quemadmodum veſtri quoque confitentur, commentum hoc veſtrum humanam eſſe cogitationē ſine verbo Dei? Hanc tamen vos cogitationem veſtram, hanc viſionem cordis veſtri, ſummo ſtudio & auribus & animis hominū inculcare ſtudetis, nec alio loco, quàm quo Dei verbum ab omnibus recipi vultis & adorari. Et eſt certè Bucerus inter veſtros non poſtremi nominis: doctrina idolo veſtro Iſlebienſi nihilò inferior, linguarum verò peritia, tum & Latinè ſcribendi facultate multò ſuperior.

Bucer⁹ Luthero doctrina & liguarū peritia nō inferior.

Noli putare Brenti, q̀ ſine cauſa Deus, ſicut extremi iudicii diem, ita iuſtificationē quoq; noſtrā, gratiæq; ſuæ conſequutionem nobis nō eſſe certiſsimā voluerit: imbecillioribus eñ iſta certitudo ſuperbiæ quædā eſſet occaſio. Nā ſi qui perſuaſum habēt apud Regē aliquem aut Principē ſe eſſe in gratia, quālibet animi ſui affectionibus imperare ſciāt, effugere tamē vix poſſunt, quin efferātur animis, ēſtne veriſimile, quòd quiuis de vulgo ſi certò ſcire queat ſe eſſe in gratia apud Deū, ab hoc elationis crimine cauere ſibi poſsit? Monet Paulus, vt in humilitate ſuperiores nobis alios arbitremur. Scilicet hoc facilè præſtaret quiuis è turba. Poſteaq̄ certò perſpectū haberet, ſe iuſtificationē, ſe Dei gratiā, ſe Dei filiorū adoptionē eſſe cōſequutū, nec impedire iam quicq̄, quò minùs regni cæleſtis hæres efficiatꝰ?

Phil. 2. Vtiliter ignorat homo ſe in gratia Dei eſſe.

Sicut autē vſuuenit nōnunq̄, vt qui ſerui de gratia ſuorū dominorū ſunt ſecuri, minùs diligēter eis inſeruiāt, quin & contēnere nōnunq̄ incipiant: ſic in viris imperfectis hæc, quam tanta contentione vos aſſeritis, gratiæ certitudo, quid aliud q̄ inertiæ cuiuſdā, ſocordiæ, vitæq; laxioris eſſet occaſio futura? Quis eñ de pœnitentię fructibus, quis de gratiæ profectu ſolicitus foret, ſi certò ſe iuſtificationē, Deique gratiam eſſe conſequutum perſuaſum haberet? Quamobrem quòd conſideratiores Patres & Domini nonnunquam faciunt, vt gratiam ſuam erga filios & ſeruos diſsimulent, nec eos omninò certos de ea eſſe velint, quò ſic illos in officio contineant, ne ſi nimiū de ea ſint ſecuri, negligentiores reddantur, idem erga ſeruos creaturaſque ſuas Deum facere, credi rectè poteſt.

Meritò

Meritò igitur dogma hoc veſtrum damnatum eſt ab Eccleſia, quòd homines naturâ imbecilles & ad malum pronos ad licentiùs peccandum inuitare videtur. Quam autem cauſam aliam eſſe dicemus, cur vt quiſque mortalium veſtrum hoc Euangelium amplectitur, ſtatim ſeipſo reddatur deterior, præter inanem iſtam, quam vos docetis fiduciam? Quid enim reſpondere vos docet Magiſter veſter Martinus Lutherus, ſi quem ex vobis aliquando pungit conſcientia propter peccata, quę patrauit? Iubet iis verbis vti, Quid peccatum, peccatum, attamen ego ſum ſanctus: ſi ego probus non ſum, Chriſtus tamen eſt probus. Quaſi verò propterea vos iam probos eſſe neceſſe non ſit, quia Chriſtus probus eſt? quaſi probitas illius etiam illi ſufficiat ad ſalutem, qui improbus eſſe perſeuerat? Nunquid autem tu diuerſum ab eo ſentis, quando negas nos propter indignitatem noſtram trepidare debere, ſed nullo meritorum noſtrorum habito reſpectu, ſolius Chriſti meritis niti dicis oportere? vt iam quoniam Chriſtus probus eſt, improbo cuiuis eſſe liceat, neque tamen intereà de iuſtificatione, de gratia, deq; ſalute ſua dubitare fas ſit, quaſi Chriſtum, cùm in rerris verſaretur, probũ fuiſſe ſufficiat, & illius probitate confidere quiſque debeat etiam improbiſsimus, quòd ſit æternam ſalutem conſequuturus. Quantam verò Brenti commento hoc veſtro feneſtram ad omnem improbitatem aperuiſtis? vt mirandum non ſit, quòd idem ille Dux veſter & Anteſignanus queritur, poſteaquàm ſuum iſtud Euangelium prædicare cœpit, factos eſſe vos decies Sodomitis peiores. Fecerunt itaque pro officio ſuo Patres in Concilio Tridentino cõgregati, quòd hanc veſtram doctrinam anathemate condemnarunt, qua videbant homines ſua ſponte procliues ad ſcelera, magis etiam ad illa incitari. Rectè Sapiens ille, beatum eſſe pronunciat, qui ſemper eſt pauidus. Nam qui ſine timore eſt, iuſtificari non poteſt. Contrà verò infelix eſt ille, quem vôs, cùm hac inani veſtra fiducia ſecurum deſcendere facitis ad gehennam. Verùm de hoc ſatis: nunc vnde deflexit, eò redeat oratio.

Contra inanem fiduciam Hæreticorum.

Prouer. 28.
Eccl. 1.

Non omnia contineri in Scripturis, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, dum conatur demonſtrare Petrus à Soto, profert vocem homouſion, quam propterea reiiciendam eſſe cenſebant Arriani, quòd in Scripturis non contineretur, extra quas recipi quicquam debere negabant. Atqui ſic fuit ſemper & eſt ad ſalutem neceſſarium credere, quòd ſit patri filius ὁμοούσιος, vt qui non credit, anathema ſit à Chriſto, & à corpore eius Eccleſia, nec vllã habere poſsit ſpem æternæ ſalutis adipiſcendæ. Produxerat ſecundo loco Petrus Chriſma atque vnctiones, quæ adhibentur in Baptiſmo. Hic Brentius: Quid autem eſt, inquit, quòd Aſotus adiungat etiam Chriſmata

Brẽtius cõtra Chriſmas & unctiões quæ in Baptiſmo.

& vnctiones, quæ ſint Baptiſmo adhibenda? Hoccine eſt officium Conciliorum? vt definiant, quid præter ea,quæ Chriſtus ipſe inſtituit,Sacramẽtis ſit addendũ? Mirabor ſi has ineptias & hæc Aſotica exempla ſui ipſi Prælati non rideant,cùm Scriptores eorũ doceant, hæc ad ſubſtantiam Baptiſmi non eſſe neceſſaria. Congregemus igitur Concilia Prælatorum magno ſumptu, nec minori periculo, vt conſtituantur aut non neceſſaria,aut puerilia ſpectacula. Sed de talibus cęremoniis tum tractabitur Deo volente,cùm illud Chriſti, Fruſtrà colunt me docentes doctrinas & præcepta hominum, explicabimus.

Reſpõſio.

Imò verò Brenti,Conciliorum hoc eſt officium,vt non ſolùm de doctrina religionis, verùmetiam de ritibus cognoſcant,quos vel in Sacramentorum adminiſtratione, vel in diuinis officiis adhiberi oporteat,vt qui ſint Apoſtolicæ Traditionis, qui non ſint:quos deceat,quos non deceat ſeruari, planum fiat omnibus. Quamobrem ante mille ducentos plùs minùs annos in Arauſicano primo Concilio definitum fuit, vt vngerentur Chriſmate Baptizati. Quin & in poſterioribus Conciliis,Lugdunẽſi,Valentino, Beluacenſi,Martini Papæ, multæ ſunt æditæ conſtitutiones de Chriſmate, quas recitat Gratianus. Neq; tibi mirum hoc videatur Brenti,cùm etiã Apoſtoli de rebus nõ maioris momenti,nimirùm vt abſtineretur à contaminationibus ſimulachrorũ,& fornicatione,& ſuffocatis,& ſanguine ſi ſtatuerent aliquid in Concilio,ſe facturos operepretium exiſtimauerint. Intereà tamen fatemur verum eſſe,quod ſcribis, ad ſubſtantiam Baptiſmi non eſſe neceſſarium vngi Chriſmate. Cæterùm ad ſalutem fidelium neceſſarium eſt, non contemnere, quæ præcepit Eccleſia. Sit infans aliquis vel adultus etiam, qui de vita periclitetur, non eſt ad manũ Chriſma, ſi nihil aliud q̃ aſpergatur aqua, cùm acceſſerit verbum ad aſperſionẽ hanc,iam eſt baptizatus,nec ei quicq̃ deeſt, quod ad ſubſtantiã Baptiſmi pertinet: ad quã adeò Chriſma non eſt neceſſariũ,vt ne Sacerdotis quidem in baptizando miniſteriũ,ſi fortè qui baptizandus eſt,ei vitæ periculũ imminet,nec Sacerdotis haberi copia poſsit, ſit neceſſariũ, & æquè pro Baptizato talis habeatur, qui ſit à fœmina, cùm vrget neceſſitas,atq; ſi ſit à Sacerdote baptizatus,nec iterari baptiſmũ liceat. Neque tamen ideo non grauiter peccat,ſi quis nulla neceſsitate cogẽte, malit à Laico,quàm à Sacerdote baptizari. Nõ minus autẽ & ab illo peccatur,qui ſciens prudenſque per contemptum Chriſmatis vſum prætermittit.

Cap.1.

De conſecrat.diſtinctio.4.ca. Si quis uoluerit. c.1. Si quis de alio.ca.Alio tẽpore.

Actu.15.

Aliud eſt contẽnere, aliud ex cauſa omittere cæremonias Eccleſiæ.

Vis autem ſcire,quantum ſit hoc peccatum? quem tibi potiſsimùm proferemus, cuius teſtimonium aliquod apud te pondus autoritatis habeat? Cupiebas nõ ita pridẽ dari tibi Damaſum. Vis autẽ hunc tibi demus? Audi quid ille ſcribat ad Aureliũ Carthaginẽſem Epiſco-

Epiſcopum: Violatores, inquit, Canonum voluntarii, grauiter à ſanctis Patribus iudicantur, & à Spiritu ſancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum nõ incongruè videntur, qui contra eoſdem ſanctos Canones non neceſsitate compulſi, ſed libenter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemiarum in Spiritum ſanctum. Audis ne, quantum hic facinus eſſe iudicet, non chriſmatis vſum omittere, quod vrgente neceſsitate ſine crimine fieri poteſt, ſed proteruè contrà Canones Eccleſiaſticos venire.

Proteruè contra Canones Eccleſiaſticos uenire, eſt Spiritũ ſanctũ blaſphemare.

Ecce autem quo tempore locum hunc tractabamus, venit in manus noſtras liber Brentii cõtra hunc ipſum virum venerabilem Petrum à Soto ſcriptus. Cui titulum hunc fecit, Apologiæ Confeſſionis Vuirttembergenſis pericope ſecunda. Deum immortalem, quàm eſt effrenis in hoc homine conuitiandi libido, & plus quàm ſcurrilis dicteriorum, ſannarumque petulantia? Quæ autem eſt hæc Euangelii docendi tam non Euangelica ratio? haud aliter is libellum hunc ſuum ſcommatis, conuitiis, calumniis parùm Chriſtianis impleuit, atque ſolent hi, qui capos aut faſianos infarciũt alliis. Ab iis incipit, per hæc pergit, in hæc definit. Erit autem quiſquam, qui poſſit animo ſuo imperare, vt credat hæc à Chriſti, & non à Satanæ potiùs Spiritu eſſe profecta? Commendata mihi fuit à quibuſdam Brentii modeſtia: cæterùm in hoc ſuo ſcripto, tam longè ab ea videtur abeſſe, quàm qui longiſsimè. Furere dicas hominem, non dicere vel ſcribere. Quàm ioculariter in eo Chriſma tractat? quos riſus excitat lepidis ſuis fabellis recitandis? Quàm procaciter inſultat ſæpè venerabili viro Petro à Soto? quàm petulanter etiam in ſanctos Patres iam vita functos debacchatur? Mimum quendam eum agere dicas, non Theologum, vt ego ſatis mirari non poſsim, ſi quiſquam eſt mortalium, qui modò non ſit ab omni prorſus pietate, grauitateque remotus, qui tali homine Theologo malit vti, quàm ludione. Sed quale Euangelium, tales Euangeliſtæ, ſicut veteri iactatur prouerbio. Similes habent labra lactucas. Vnde autem Lutheri diſcipulum agnoſcere liceret? nobis verò non eſt hoc loco propoſitum de Chriſmate multa ſcribere, & ad inſulſas hominis cauillationes reſpondere: ſed quin ſtrictim breuiterque de nonnullis agamus, tenere nos non poſſumus.

De ſecũdo Brẽtij ſcripto Apologetico.

Ac fatetur hoc initiò Brentius ipſe: Chriſmatis vſum in Baptiſmo à nonnullis Scriptoribus & Conciliis celebratum, & in Eccleſia poſt diuulgatum Euangeliũ ſolemnem fuiſſe. Verùm negat hoc modò, hoc conſilio traditum Eccleſiæ, quo eum Eccleſiæ Scri-

Sacri chriſmatis uſus cõtra Brẽtiũ defenditur.

ptores obtrudũt. Scilicet meliùs exploratũ habere poteſt heſternus hic homo, quo modo, quoúe cõſilio ſit Eccleſiæ Chriſma traditũ, quàm illi priſci ſancti Patres, qui temporibus Apoſtolorum proximi fuerunt, à quibus illud per manus Epiſcoporum inuicem ſuccedentium traditum eſſe dubium non eſt, quàmlibet reclamat Brentius. Qui ferri tamen poſſe poſteà Chriſmatis vſum ſcribit, verùm illud ferri non poſſe, quod Petrus à Soto vociferetur, eos qui non vtantur Chriſmate, ab vnitate Eccleſiæ receſſiſſe, & eſſe Schiſmaticos & Eccleſiæ hoſtes. Atqui non Petrus ita cenſet Brenti, verùm Chriſtus ipſe. Vis audire Chriſti ſententiam hac de re? Qui non audierit, inquit, Eccleſiam, ſit tibi tanquam Ethnicus. Si ſunt Ethnici in Eccleſia, erunt etiam in Eccleſia, qui Chriſmate non vtuntur: quos tamen nemo propterea iudicat alienos ab Eccleſia, quòd non vtuntur Chriſmate, cùm accidere nonnunquam poſsit, vt omittatur Chriſma ſine crimine, ſed quòd Eccleſiam non audiunt, quòd prudentes & ſcientes ex incredibili quadam arrogantia, legumque Eccleſiaſticarum contemptu, contra ea venire audent, quæ ſunt vnanimi totius orbis Chriſtiani conſenſu recepta, perpetuoque tot ſeculorum vſu comprobata, hoc eſt, quamobrem ab Eccleſia cenſentur alicui. Quid quiſque credat, quid in pectore ſuo clauſum quiſque gerat, ſcire poteſt nemo, præter eum ſolum, qui corda ſcrutatur & renes, cuius oculis etiam ea nuda ſunt & aperta omnia, quæ ſunt noſtri cordis intima. Cæterùm homo, ſicut Scriptura dicit, non videt, niſi ea quæ patent, quæ ſub aſpectum cadunt: ex facie iudicat, ex ritibus iſtis externis pronunciat. Obſeruat aliquis ritus, quos per orbem Chriſtianum vniuerſum obſeruari videmus ab omnibus, quicunque Chriſtiani cenſeri volunt, nihil iam impedit, quominùs inter Chriſtianos, & Chriſti corporis Eccleſiæ membra numeretur. Nam quæ ſunt in animis hominum recondita, Deo iudicanda relinquimus. Quod ſi verò ſit aliquis, qui non modò non obſeruat, verùmetiam faſtu quodam intolerabili reiicit & aſpernatur, quicquid eſt rituum, quibus homines Chriſtiani fidem ſuam erga Chriſtum orbi teſtatam faciunt vniuerſo, non habet is iam, cui potiùs imputet, quàm ſibiipſi, quòd pro Schiſmatico habetur, quòd inter Eccleſiæ membra non cenſetur, quòd inter Chriſtianos non numeratur. Omnes Chriſtiani iam inde à mille quingentis annis, præter Baptiſmi & Euchariſtiæ Sacramentum, duobus etiam iis ſignis viſibilibus ſe ad Chriſtum crucifixum pertinere, & eius mẽbra eſſe teſtari voluerunt, Chriſmatis vſu, & crucis ſigno, quorum vno de Chriſti nomine, altero de Chriſti cruce ſe gloriari, nec in alia ſibi re, quàm in Chriſto pro ſe crucifixo placere, ex illo pendere, in illo ſpem ſuam & fiduciam omnem collocatam,

Matt. 18. *Hier. 17.* *Heb. 4.* *1. Reg. 16.* *Schiſmaticum eſt, ſolennes Eccleſiæ probatosq́; ritus aſpernari.* *Quid nos doceant chriſmatis uſus, et crucis ſignum*

locatam,in illo rerum ſuarum omnium præſidium conſtitutum habere,publicè profitentur.Hęc ſigna ſi quis reſpuit,quid aliud is de ſe ſuſpicandi præbet occaſionem, ꝙ quòd neq; cũ nomine,neq; cum ſigno Chriſti crucifixi commune quicquã habere velit, quòd eum & nominis & crucis Chriſti pudeat?Cuius vt minimè pudere,quin etiam vt in ea ſe gloriari Chriſtiani demonſtrarent,ipſam frontem, quæ pudoris & verecundiæ ſedes eſt, & Chriſmate vngendam, & identidẽ cruce ſignandã eſſe duxerũt, vt in quo mẽbro erubeſcitur, ibi figeretur,vnde nõ erubeſcit, imò gloria potiùs omnis quæritur.

Quamobrem nihil eſt Brenti, quòd ita grauiter feras,vos pro talibus haberi,quales vos ipſi facitis.Ab Eccleſia Dei vos ipſos præciditis,altare contra altare erigitis,cathedram contra cathedrã conſtituitis,veteres ritus abrogatis,nouos inſtituitis, non à priuata vnius alicuius ex priſcis illis Doctoribus ſentẽtia, ſed à communi omniũ opinione totius Eccleſię conſenſu comprobata,diſcedere vobis fas eſſe ducitis,vt ita vos non ſolùm à noſtri tẽporis,quæ tamen diuerſa non eſt,verùmetiam ab illa,quę fuit Apoſtolorũ priſci temporis Eccleſia,in qua fuerũt præclara illa lumina,Hieronymus, Auguſtinus, Cyprianus,Baſilius,Chryſoſtomus, Ioãnes Damaſcenus,Theophilactus & alii multi viri ſancti,eſſe ſeparatos doceatis. Et intereà moleſtè fertis, ſi quis eo nomine appellet, quòd non modò ſcripta vel dicta,verùmetiam ipſa facta veſtra vobis impoſuerunt. *Vnde ſchiſmatici hodie dignoſcantur.*

Sed quæ eſt frons tua Brenti,qui Chriſmatis vſum tanquam impium,Auguſtini quoq; conaris autoritate dãnare?cùm non ignores ꝙ ſæpè, quàm honorificè multis in locis vnctionis iſtius meminerit.Dixit is de veteribus Sacramentis,non eſſe ſopitos cineres eruendos,quin ea cum honore ſepulta à Chriſtianis omnibus irreparabiliter eſſe deſerẽda.Num autem in tota illa epiſtola vel verbo Chriſmatis facit mentionem?De circumciſione,ſabbato,capitis raſione, tũ de ſacrificiis veteris legis loquitur ibi Auguſtinus, atq; hæc ſunt, quæ cenſet irreparabiliter eſſe deſerenda: cæterùm ſicut manuum impoſitionem, ſic & Chriſmatis vſum in Eccleſia retinendũ Apoſtoli cenſuerunt.Sed vos iam pridem Brenti depuduit, cùm de eorũ eſſe numero videamini, quos dixiſſe ſcribit Propheta? Poſuimus mendacium ſpem noſtram,& mendacio protecti ſumus. *Auguſtinꝰ cõtra Brẽtium vindicatus.* *Ad Hieronymũ epiſtola 19.* *Eſa.28.*

Neque verò nos vel in Chriſmate, vel in ſigno crucis noſtræ ſalutis ſpem collocamus: verùm in ſolo Chriſto crucifixo, quẽ ſignis iſtis viſibilibus denotamus: quamobrem etiam abſq; ſignis iis fieri poſſe credimus,vt ſalutem aliquis ęternam conſequatur. Verùm ſi, quod vos facitis, vſum eorum aliquis contemnat,eum in Spiritum ſanctũ peccare, à ſanctis Patribus docti perſuaſum habemus. Nã vt demus hoc, ꝙ hæc viſibilia ſigna, vel vſus eorũ potiùs rectè poſſit *Pius vſus Chriſmatis, & ab omnibus retinẽdus.*

 abrogari,

abrogari, non tamen hoc vnius alicuius priuata, verùm publica totius Eccleſiæ autoritate factum oporteret. Nunc autem cùm vnus aliquis hoc ſibi per ſummam ſuperbiam arrogat, vt ſuum ipſius priuatum ſenſum totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui præferendum eſſe iudicet, quid de eo aliud exiſtimari rectè poteſt, quàm quòd ſit ſingularis, ſit ſchiſmaticus, ſit Hæreticus? cùm qui tali præditus eſt ingenio, non quòd omnibus, ſed quòd ſeorſum & ſigillatim ſibi videtur, id ſentiat: à reliquo cœtu fidelium ſe præcidat, deniq; diuerſam quandam ſententiam eligat ab ea, quæ totius eſt orbis Chriſtiani.

Quid Catholicis Brẽtius affingat, in chriſma cõtumelioſus

Sed factus iam tandem mitior Brentius, vel vi potiùs veritatis coactus, Tolerabile eſſe, inquit, ſi in Baptiſmo, in pontificali confirmatione, & in aliis ſacris adhiberetur Chriſma ſimplex, & nulla incãtatione ſordidatũ, ac vſus eius permitteretur liber. Nũc autẽ hoc intolerabile ac deteſtandum eſt, quòd non ſolùm vſus eius tanquã ad ſalutem neceſſarius exigatur: verùmetiã nõ adhibeatur in vſum, niſi magicis execrationibus turpificatum. Quæ eſt hæc iſtius incircuncisi Philiſthæi blaſphemia, qui verba Dei magicas execrationes vocare non reformidat? Verùm hoc Euangelium eiuſmodi gaudet leporibus. Nam non multùm diſſimilibus verbis vtitur, quando de illa formula verba facit, qua nos vti Chriſtus in baptizando voluit. Sic iſtorum lingua nihil eſſe poteſt impurius.

Patres pro Chriſmate cõtra Brẽtiũ teſtantur.

Dio. ca. 7. Hierarchi. Eccleſiaſt.

Aug. li. 2. cap. 108.

Cyp. epiſt. 12. lib. 1.

Quibus autem contumeliis non afficit & Clementem & Dionyſium, & ſanctos alios Pontifices, quos omnes fictitios eſſe vult? Cuius re nos contrarium docere poſſemus, niſi pigeret in iis rebus diutiùs immorari, quæ præſentis inſtituti non ſunt. Reprehendit Brentius Dionyſium, quòd ſcripſerit is, diuinos Duces noſtros, quos nos Apoſtolos interpretamur, hanc vnguenti conſecrationẽ tanquam eiuſdem ordinis, & eiuſdem efficaciæ cum ſacris cæremoniis Synaxeos, iiſdem vt plurimùm figuris & myſticis diſpoſitionibus, ac ſacris benedictionibus conſtituiſſe. Sed ſi qui ſcripſit hæc, fictitius illi Dionyſius videtur, num Auguſtinum quoque dicet eſſe fictitium, qui ſcriptum reliquit in eo libro, quem edidit contra literas Petiliani, quòd in genere viſibilium ſignaculorum, Sacramentum Chriſmatis ſacroſanctũ eſt ſicut Baptiſmus? Num fictitium eſſe dicet hôc vetuſtiorem etiam Cyprianum, qui cum aliis multis ad fratres quoſdam ſuos ſcribens, primùm de aqua Baptiſmi ſic loquitur: Oportet mundari & ſanctificari aquam prius à Sacerdote, vt poſsit Baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Et paucis interiectis: Vngi quoque neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto Chriſmate, id eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe Chriſti gratiam poſsit. Porrò autẽ Euchariſtia, & vnde Baptizati

vnguntur

vnguntur, oleum in altari ſanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Eccleſiam. Vides quẽadmodum Cypriani verba non multùm ab iis, quæ ſcripſit Dionyſius, diſſidere videantur? Simul & illud ex iis cognoſcere potes, non vngẽdi ſolùm, verùmetiam & aquam Baptiſmatis, & oleum Chriſmatis conſecrãdi, quàm vetus fuerit inſtitutum. Qua de re ſic etiam ab Ambroſio ſcriptum eſt: Vidiſti aquam, ſed non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elemẽtum, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio. Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcẽderit, & aquam illam conſecrauerit. Ac nonnullis interiectis: Vbi primùm ingreditur Sacerdos, exorciſmum facit, ſecundò ſuper creaturam aquæ, inuocationem: poſteà & precem defert, vt ſanctificetur fons, & adſit præſentia Trinitatis æternæ. Auguſtinus quoque, Benedicimus, inquit, aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis. Baſilius itidem: Conſecramus aquam Baptiſmatis & oleum vnctionis. Et horum æqualis Sulpitius, quemadmodum diuus Martinus oleum benedixerit, commemorat, vbi ſimul & exorciſmi meminit, dialogo 3. de vita D. Martini. Quorſum autem attinet reliquos omnes proferre? cùm Apoſtolorum hanc eſſe traditionem, vt primùm conſecrentur aqua & oleum, deinde baptizentur homines & vngantur, tam ſit ex veterum Scriptorum conſentienti teſtimonio perſpicuũ, vt de eo dubitari fas non ſit? Quòd ſi liber extaret, quem Ignatium ſcripſiſſe de Traditionibus Apoſtolorũ narrat Euſebius, inde verò certo certius ita ſe rẽ habere cognoſcere liceret. Porrò qua forma cõſecrari fuerit ſolitus, vel fons Baptiſmatis, vel oleũ Chriſmatis, nõ ſatis conſtat ex veterũ ſcriptis. Intereà quæ nobis in Pontificali Romano præſcripta eſt, ea rectè vtimur.

Conſecratio aquæ Baptiſmatis & olei Chriſmatis.

Amb. li. 1. de Sacramẽtis, c. 5.

Aug. li. 15. de Trinit. cap. 26.

Baſilius ad Amphilochiũ ca. 27

Et admirabilẽ Brentii faſtũ & arrogantiã execrari ſatis nõ poſſumus, q quod tanto cõſenſu tot ſeculis ab vniuerſa receptũ eſt Eccleſia, non magis Latinorum q̃ Græcorum, non occidentis magis q̃ orientis, tot ſannis tã ſcurriliter exagitare non veretur. Scilicet ſi qd ineſſet in ea re vitii, quod exorcizatur, & conſecratur aquæ, ſalis, & olei creatura, iuxta receptum tot ſeculis Eccleſiæ morẽ, ignoraſſent hoc illa præclara orbis totius Chriſtiani lumina Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Baſilius, vt nihil intereà dicã de Clemente & Dionyſio: nec fuiſſet hoc tanto temporis interuallo mortaliũ cuiquam reuelatum, niſi nunc demũ filiis iſtis deſertoribus, qui quàmuis de ſpiritu ſe iactent, nihil tamen aliud quàm caro ſunt? Et indicãt hoc eorum libri, quibus tam procaciter inſultant, tam petulanter conuitiantur, tam ſcurriliter ſannis & dicteriis in quoſuis ludunt, nullo minus eos, quàm Dei ſpiritu agi. Sed nolumus eſſe longiores in Chriſmatis vſu defendendo: ad inſtitutnm redeamus.

Arrogãtia Brentij, q ſe toti ueteri Eccleſiæ oppoſuit.

Ioan.15. Profert aliam ſcripturam Brentius: Vos dixi amicos, quia omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota vobis feci. Ac ſubdit: Quę autem Apoſtoli acceperunt à Chriſto, ea vulgauerunt prędicatione ſua in toto orbe terrarum, & tradiderunt ea poſteritati ſcriptis ſuis. Manifeſtum igitur eſt, quòd omnia, quæ ad ſalutem cognitu neceſſaria ſunt, in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis contineantur. Profert è regione Petrus ex epiſtola ad Timothæum: Quæ audiſti, inquit, à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Non dixit, inquit, quæ ſcripſi vel ſcripto tradidi, ſed verbo tantùm, quæ audiſti. Non dixit, Tu commenda monimentis literarum, ſed hominibus fidelibus. Lex Euangelica magis eſt cordibus indita Spiritu ſancto interiùs docente: Docebit vos omnem veritatem. Apoſtoli huic Spiritus ſancti interiori inſtinctui innixi ſunt. Vnde Paulus: Epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Quare iniuriam facit dignitati Euangelicæ & Apoſtolicæ, & apertè imponit, qui docet, Apoſtolos ſcripto tradidiſſe cuncta, quæ verbo docuerunt, & acceperunt à Chriſto. Addit in ſcholiis: Mirandum eſt, quòd tam audacter hoc aſſeratis & tam facilè, meritò eadem facilitate contemnendum. Nam primùm conſtat non omnes Apoſtolos ſcripſiſſe, & tamen prædicarunt omnes. Deinde neq; ipſi qui ſcripſerunt, probantur omnia ſcripſiſſe, imò Paulus apertè contrarium dicit ad Timothęum, vt habes in aſſertione Catholica ex oppoſito. Et teſtatur Dionyſius, Euſebius, & antiquorum plurimi, pauca eſſe ſcripta ab Apoſtolis. Neque Chriſtus præcepit vnquam eis, vt ſcriberent, ſed prædicate, inquit. Et quàm indignè ſentit de animis hominum, de Eccleſiæ firmitate, de operatione Spiritus ſancti, qui nō putat ſolidiùs & firmiùs teneri poſſe, quæ cordibus mandantur fidelium, dicente Paulo: Hæc commenda, &c. quàm quæ membranis aut tabulis. Denique Euangelica lex, teſtante Ezechiele Propheta, non ſcripta, ſed indita eſt cordibus, nec ad eius eſſentiam pertinet Scriptura aliqua. Quanto enim tempore ſine Scriptura Euangelica lex fuit annunciata? Imò vt antiquiſsimus Irenæus diligentiſsimè & veriſsimè cōſiderauit, vſque hodie ad omnes barbaros ſine Scriptura eſt lex Euāgelica. Neque enim quicquam Apoſtoli ipſi ſcripſerūt. Sicut enim Græcè loquens aut Hebraicè non loquitur Barbaris, ita eiſdem linguis ſcribens. Ordinationi enim, inquit, aſſentiunt multæ gentes Barbarorū, eorum qui in Chriſtū credūt, ſine charactere vel atramēto ſcriptam habētes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, &c. Hæc à Petro ſcripta & apertiora ſunt, & veriora, quàm vt refelli queant.

Nō omnia contineri ſcripturis, ut uult Brētius.

2. Timo. 2.

Ioan. 16.

2. Cor. 3.

Quid igitur Brentius? cum videat ſe nihil habere quod contradicere

dicere poſsit, incipit nobis narrare lepidam fabellam de Synodo Monialium. Ludit etiam elenchis quibuſdam ſophiſticis. Monachus Dominicaſter portentum in rerum natura, quia ſimul eſt albus & ater, ſed portentum eſt generis neutri, igitur & Monachus. An nō lepidum ſcurram agit hic Theologus? Sed quid faceret, cùm ſibi ſic occluſum os eſſe videret, vt quod contrà mutiret, non haberet? Poſteà tamen, ne nihil dicere videretur, non ſe loqui dicit de literis & ſyllabis, ſiue in membrana, ſiue in papyro ſcriptis, ſed de ſententia, quæ iis literarum & ſyllabarum notis ſignificatur. Quid autē hoc ad rem, de qua agitur? Docet poſteà: Eaſdem res manere, ſiue voce nuncientur, ſiue literis mandentur, quòd productis Scripturarum exemplis ex Geneſi, Exodo, Deuteronomio, planum facere conatur. Verùm & hoc quid ad Rombum? Quærit deinde, Num Moſes ſcribendo legem & Euangelium ſuſcepit vanum laborem, quippe qui cęleſtem vocem mandauerit membranis rei fragillimę? Quaſi verò dixerit hoc Petrus, aut quaſi quiſquam ſit homo Chriſtianus, qui vel Prophetas vel Apoſtolos reprehēdat, quòd legem & Euangelium literarum monumentis conſignarint. Nō de hoc agitur Brenti. Verùm cùm dixiſſet Petrus, quòd apertè imponit hominibus, & eos decipit, qui docet Apoſtolos ſcripto tradidiſſe poſteritati cuncta, quæ verbo docuerunt, hæc illius à te ſentētia refutanda, ſimul demonſtrandum erat, quòd nihil docuerint, quòd non ſcripſerint. Nunc tu de alliis loqueris, cùm ille de cæpis verba faciat. *Ridiculus in reſpondendo Brētius.*

Tandem videtur aliquid velle dicere: Euangelium, inquit, quod prædicauerunt Apoſtoli, non voce tantùm vulgatum eſt, ſed erat anteà in Scriptura prophetica comprehenſum, & iam tum mandabatur literis Apoſtolicis. Quid autē Brenti, ſi priùs fuit Euangeliū de Chriſto, quā nō modò Scriptura, verùm etiā vlla literarū eſſet cognitio? Inter primū hominem & Moſen, qui primus legē ſcripto mandabat, duo millia, trecenti, ſeptuaginta tres anni interceceſsiſſe creduntur, nū toto illo tempore nullum fuiſſe putas Euangeliū? Ac vt demus tibi, quod in ſcriptura prophetica cōprehenſum anteà fuerit Euangelium, quàm prædicaſſent Apoſtoli, num Euangelium illud fuit de eo, qui iam venerat, & non potiùs de venturo Chriſto? Sunt graues autores, qui totis ſedecim annis negant fuiſſe Scripturam vllam de eo, quòd Chriſtus venerat in hūc mundum, vt ſaluos faceret peccatores, deque rebus ab illo geſtis, quæ per omne tempus id, voce tantùm prædicabantur ab Apoſtolis. *Euangeliū ante ſcripturā omnem fuiße.* *Euangelio ſcripto caruit Eccleſia primitiua ſedecī annis.*

Docet poſteà Brentius, quo conſilio fecerit Spiritus ſanctus, vt ſcripto mādaret Euangeliū: quaſi verò ſit quiſq̄, q conſiliū hoc Spiritus ſancti reprehēdat. Profert paulò pòſt cōciones aliquot Apoſtolorum, quibus autoritas & maieſtas Scripturæ ſacræ commendatur:

quaſi

quaſi de dignitate illius detractum aliquid quiſquam cupiat. Sic ille cùm extra rem dicat omnia, nullũ tamen facit dicendi finem. Quorſum enim attinet congerere tot Scripturarum loca, quibus vſi fuerũt Apoſtoli: quaſi vero ſit aliquis, qui neget Scripturarum teſtimoniis aliquid rectè probari poſſe. Imò quoties Apoſtoli de Chriſto ſermonẽ habuerunt, ad Iudæos præſertim, neceſſe fuit vt eum Prophetarũ oraculis confirmarent. Cæterum cùm de Sinaxi loquitur Paulus, quas adfert ſcripturas? Ego enim accepi à Domino, inquit, non legi in hoc aut illo. Nihil igitur adfert præter traditionem acceptã à Chriſto. Quòd in Eccleſia mulieri docere fas non eſt, quòd nudo capite vir, velato mulier orare debeat, quòd Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe oporteat, quibus docet ſcripturis? Quin ille ne rationẽ quidem adfert vllam, ſed ſolam contradicentibus conſuetudinẽ opponit: Si quis, inquit, videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus. Et alio quodam loco dicit: Qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum.

Apoſtoli iam citãt, iam non citant Scripturas.
1. Cor. 11.
Ibidem.
1. Timot. 3.
Etiam à ſola cõſuetudine Paul. ratiocinatur.
1. Cor. 11.
1. Theſ. 4.

Nemo pius reprehenbit Brenti, ſi quis ad ſcripturas appellet: nos verò laudamus id, quin & facimus ipſi. Verùm ſi ſcriptura ſit ambigua, ſi diuerſæ vel contrariæ nonnunquam illius interpretationes proferantur, quæſo quid facere tum oportebit? Tu ſcripturam hoc ſentire vis, mihi contrarium verius eſſe uidetur, vnde ueritas nobis erit elicienda? Verbi gratia, de tribus nunc uerbis ualdè controuertitur, Hoc eſt corpus meum, quorum quem tu ſenſum eſſe velis, fateor me non ſatis intelligere. Nam affirmas tu quidem in confeſſiune tua, quin & aliis quibuſdam ſcriptis tuis, quòd verum corpus & verus Chriſti ſanguis in Euchariſtia diſtribuatur, ſed quòd realiter & ſubſtantialiter ibi ſit verum Chriſti corpus & ſanguis, nuſquã expreſſe ſcribis. Quin cùm ita de pane dixiſſe Chriſtum aſſeris, Hoc eſt corpus meum, ſicut ab Ezechiele de vrbe Hieruſalem in latere deſcripta dicitur: Iſta eſt Hieruſalem, non obſcurè ſignificare videris, quòd ſis in Sacramentariorum partes propenſior. Qui ſicut in latere illo non fuit realiter vera ciuitas Hieruſalem, ſed illius figura tantùm & imago, ſic in Euchariſtia negant eſſe realiter verum corpus Chriſti, ſed illius figurã tantùm. Itaque ſicut in aliis nonnullis, ita & in hoc videris ab Auguſtana confeſſione diſſentire, quæ ſubſtantialiter in pane cõtineri Chriſti corpus affirmat: ſi modò eo ſenſu prolata eſt de Euchariſtia confeſſio, quem in Apologia ſua Philippus adfert.

Sola Scriptura nõ dirimit oẽs in ſacris contentiones.
Brẽtius fauere uidetur Sacramẽtariis.
Cap. 5.

Nunc igitur videamus quãta ſit de tribus iis verbis inter eos qui Auguſtanæ, quique Tigurinæ ſunt confeſſionis, diſceptatio. Qui ſunt Auguſtanæ confeſſionis, ſicut iam dixi, tribus iis verbis hoc ſignificari volunt, quòd panis verè, ſubſtantialiter & realiter ſit corpus Chri-

Quanta diſceptatio de ueritate corporis Chriſti in Euchariſtia.

pus Chriſti, quod in pane (ſic enim illi loquuntur) præſens adeſt. Contrà qui ſunt Tigurinæ, ſecùs illis videtur: nam concedunt illi quidem, quòd in Synaxi ſit corpus Chriſti, verùm in ſigno tantùm efficaci, non autem ſubſtantialiter. Quanta verò de re, quàm eſt hæc ingens diſcrepantia? Et certè pertinet ad ſalutem, vt de Euchariſtia certam fidem habeamus. Quid igitur hoc loco faciendum: Doces tu Brẽti, docuit prior etiam Lutherus, ſi qua videtur obſcurior eſſe Scriptura, quòd per minùs obſcuram aliam explicari debeat. Conditionem hanc accipiunt Sacramentarii. Sic, aiunt, dictũ eſt à Chriſto, Hoc eſt corpus meum, ſicut ſcriptum eſt à Paulo: Petra autem erat Chriſtus. Ecce faciunt Sacramentarii, quod vos docetis Brenti: quorum anteſignanus hoc æuo noſtro Caluinus negat in diſceptationem venire Chriſti autoritatem, quam vos quoque ſimiliter vt nos, illis obiicitis, ſed verborum duntaxat ſenſum, de quibus cùm diſceptetur, Scripturam, quæ videtur obſcurior, per minùs obſcuram aliam iuxta præſcriptum veſtrum interpretatur. Num autem in eo vos acquieſcitis? Minimè gẽtium: imò panem ſubſtantialiter eſſe corpus Chriſti modis omnibus contenditis, & plurimùm ad ſalutem intereſſe, ſi hoc ita credatur, perſuaſum habetis. Quid ad hæc Sacramentarii? ſicut nunc tu doces Brenti, ſicut anteà docuit magiſter tuus Martinus Lutherus, contineri dicunt in Scripturis omnia, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: quamobrem nihil ad eas addi, nihil præter eas recipi dicunt oportere. Nam ſi neceſſarium eſſet ad ſalutem credere, quòd in pane ſubſtantialiter & realiter ſit corpus Chriſti, prouidiſſet proculdubio Spiritus ſanctus per Apoſtolos & Euangeliſtas, quòd vbi cœnæ Dominicæ faciunt mentionem, vocem hanc non prætermiſiſſent. Vides Brenti, quemadmodũ veſtris contra vos telis pugnent Sacramentarii? negant addendam eſſe vocem, ſubſtantialiter, quòd ea ſacris literis expreſſa non ſit: intereà tamen addunt ipſi, quòd ibi ſit in ſigno efficaci, cùm ne hoc quidem exprimant ſacræ literæ. Quò igitur hoc rerum ſtatu confugiunt hi, qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ? Quonam aliò, niſi quò Catholici confugere ſolent, ad ſanctos Patres, quos tamen quoties eorum autoritas à nobis producitur, reiiciendos eſſe cenſetis: quoties verò vobis id expedit, multùm apud vos valet eorum & Eccleſiæ totius conſenſus, cuius autoritate potiſsimùm pugnant veſtri, non contra Sacramentarios modò, verùmetiam contra Anabaptiſtas. Qua tamen ſi Catholici contra vos vtãtur, ferendum non eſſe putatis, nec eam valere vultis.

1. Cor. 10.

Patrum autoritas modò placet, modò non placet Sectarijs.

Proferemus & aliud exemplum, quò res fiat illuſtrior. Dixit Chriſtus: Bibite ex hoc omnes. Tu Brenti ex omnes, facis non omnes. Nam excludis infantes, & Auguſtinum reprehendis, qui cõmunicet

Quanta diſceptatio de uerbis: Bibite ex hoc omnes

nicet infantes corpore & ſanguine Chriſti. Bibite, inquis, ex hoc omnes, qui iudicium, quiq; rationis vſum habetis. Hîc meritò queritabuntur Bohemi, non eſſe quicquam addendum ad Scripturas: cõtineri in illis omnia ad ſalutem neceſſaria: ſi viſum eſſet Spiritui ſancto, nemo particeps vt eſſet Euchariſtiæ, niſi qui rationis compos eſſet, additurum id in libris Canonicis proculdubio fuiſſe. Cæterùm ſi ſufficit infanti Baptiſmum ſuſcepturo fides Eccleſiæ, cur nõ eadem illi ſufficiat Euchariſtiã percepturo? Porrò ſi quibus aliis, tum vobis minimè licet, vt infantes arceatis ab Euchariſtia, qui fidẽ eos actu habere contenditis, quam qui adfert ad hoc Sacramentum, in eo nihil preterea requiritis. Tum autem in primitiua Eccleſia dabatur infantibus Euchariſtia, ſicut ex Dionyſio, Cypriano, Innocentio, Zoſimo, Auguſtino, tum ex prouincialibus aliquot Cõciliis liquet, quæ ſub idipſum tempus infantibus dari deſiit, cùm vos extincto Euangelio nullam fuiſſe vultis Eccleſiam. Ecce Brenti, quẽadmodum & hi Scripturis vrgent, à Scripturis diſcedi nolũt, ad ſcripturas addi, prẽter Scripturas aliquid recipi, nefas eſſe ducunt. Quid autem vos contra hẽc? Equidem non video quid aliud, quàm Eccleſiæ autoritatem obiicere poteſtis. Iam ergo non conſtare poſſe dogma tuum intelligis, quo vel apertas omnibus Scripturas eſſe profiteris, vel ſic omnia in illis ad ſalutem neceſſaria contineri aſſeris, nihil vt addi ad eas, aut recipi præter eas oporteat.

De Euchariſtia, ſitne danda infantibus

Non ſumus autẽ hi Brẽti, qui quod abs te falſò nobis impingitur, autoritatẽ Scripturarũ eleuare, diuinæq; legis maieſtati detrahere quicq̃ velimus. Nihil poteſt de ea dici tã magnificũ, quin maiorẽ etiam illius eſſe dignitatem aſſeramus, quæ tanta eſt, vt nullis verbis exprimi ſatis queat. Quid enim Dei verbo fieri poteſt excellentius? quod his libris, qui Canonici vocantur, mandatũ eſſe libenter confitemur. Sed interea tamẽ illud nec tu negabis, quòd ſicut hoc noſtro, ſic & priſcis illis ſeculis, ad ſcripturas canonicas æquè ſemper Heretici prouocarũt atque Catholici. Itaque ſi detrahitur Scripturis, ſicut tu velle videris, quando dicitur, Mos eſt Hæreticorum ad ſcripturas prouocare, quis magis illis detraxit, quàm ille magiſter veſter, & Hæreticorum noſtri temporis dux & anteſignanus Martinus Lutherus, qui adeò nõ veretur ſcribere, quòd omnes Hæretici Scripturæ præſidio nituntur, quodque ex illis hæreſes omnes originem duxerunt, vt auſus fuerit hoc etiam addere, Scripturam canonicam ad extremum hoc eſſe nomen conſequutam, vt vocetur liber Hæreticorum: quod nomen haud ſcio an quiſquam illi tribuerit vnquã præter hunc magiſtrum, nõ noſtrum, ſed veſtrum.

Plus deferunt Scripturis Catholici hodie, quàm Sectarij.

Fingamus autẽ nunc verũ eſſe, quod tu ſcripſiſſe, neſcio quẽ narras, nã nomen nõ exprimis, ac fieri poteſt vt ſit cõmentum tuũ,

Scriptu-

Scripturas valere quantùm fabulas Aeſopi,ſi deſtituantur autoritate Eccleſiæ. Cedo Brenti, num hic minùs reuerenter de Scripturis loquutus eſt, quàm qui vocat eam librum Hæreticorum, cùm tamẽ nullorum ſit minùs q̃ Hęreticorum:eſt enim Catholicorũ propria, qui tot ſeculis in eius poſſeſsione præſcripſerunt. Et potuit illud tamen pio ſenſu dici, quem homo pius, qui charitatem habet, quæ non cogitat malũ,ex iis verbis eliceret. Nam reuerà, niſi nos Eccleſiæ doceret autoritas hanc ſcripturam eſse canonicam, perexiguũ apud nos pondus haberet. Túne eas quidem ſcripturas valere vis, quas non recipit Canon Hebræorum? & vis, vt eius apud nos aliqua ſit autoritas,quam non reciperet Canon totius Eccleſiæ? Cæterũ quæ Scriptura tanquã Canonica ſemel eſt ab Eccleſia recepta, nomẽ ei tribuere, q̧ ſit liber hæreticorum, immanè quanta eſt hæc blaſphemia? Verùm tu, dum te tranſuorſum rapiunt ira atque odium, etiam quæ piè dicta eſſe ſcis, in ſenſum impium detorques. Sed reliqua perſequamur.

1.Cori. 13.

Non Canõ Hebræorũ ſed Eccleſiæ, Scripturas facit Canonicas

Produxerat in confeſsione ſua Brentius locum ex Chryſoſtomo, Manifeſtauit temporibus ſuis verbum ſuum in prædicatione quæ credita eſt mihi. Hæc eſt prædicatio:omnia enim Euangelium continet, & præſentia, & futura, honorem, pietatem, fidem. Omnia prædicationis verbo cõcluſit. Illuſtrauit hoc ſcholio ſuo Petrus: Euangelium inquit, verbum eſt, ſed non ſcriptura Euangelica, vbi ſtatim obſerua,Chryſoſtomum hîc nihil de Scriptura Euangelii dixiſse,imò magis de prædicatione tantùm loqui. Noſtri verò Doctores conſuetudine illa, qua Euangeliũ ad Scripturã ſemper referunt, ita cæcutiunt, vt vbicunque verbum, Euangelium,audierint,mox quaſi Scripturam audiant, putant ſe triumphaſse. Sed quis non videat quàm longè hæc diuerſa ſint? & quis non intelligat ex tantis teſtimoniis in aſſertione Catholica, multa tradita eſſe verbo, quæ non ſunt ſcripta? Chryſoſtomus hic inquit, Omnia verbo prædicationis concluſit, nihil dixit de ſcriptura. Teſtimonia verò quorum meminit, è regione ſunt hæc adſcripta:Primum Dyoniſii, Subſtantia ſacerdotii noſtri ſcriptura ſacra eſt nobis diuinitùs tradita. Porrò huiuſmodi plena venerationis eloquia dicimus, quæque à beatiſsimis Patribus noſtris,à quibus ſacris myſteriis imbuti ſumus, in ſanctis ac Theologicis commendata ſunt libris,ac prætereа quæque ab iiſdem ſanctiſsimis viris ſacratiore & purgatiore,& propinqua quodãmodo cœleſti Hierarchiæ doctrina, ſancti duces & præceptores noſtri didicerunt, ex animo in animum medio intercurrente verbo, corporali quidẽ, ſed quod carnis penitus excedat ſenſum, ſine literis transfuſa ſunt. E regione autem illius, Sine autoritate ſcripturarum garrulitas non habet fidem, collocauit Petrus teſtimonium

Ad Tit. homelia 1.

Aliud verbum Euangelii, aliud Scriptura Euãgelica.

Dio. Eccl. Hier. ca. 1.

Apoſtoli pauca ſcripſerũt, & multa ſine ſcripto tradiderunt.

Hieron. ad Tit. cap. 1.

Euſe. li. 3. ca. 24. Eccleſi. hiſto.

Euſebii, cuius hæc verba ſunt: Venerabiles & Deo digni Apoſtoli Chriſti, cùm eſſent in omnibus puritate vitæ & animæ virtutibus clari, non magni pendebāt ſermonis ornatū, &c. parui ducentes plures libros condere, q̃ huiuſcemodi prędicationis aſſertio non argumento humani ſermonis, ſed adſtipulatione diuinæ virtutis indigeat. Poſteà dicit de Paulo, q̃ pauca ſcripſerit. Sed & reliqui, ait, Dñi diſcipuli, ſi qui ſermonē aliquem diuinitùs inſpirati memoriæ reliquerunt, breuē hùnc & ſuccinctum eſſe voluerunt. Ad Hieronymi verò ſententiam hoc addit ſcholion: Hic apertiùs nominat Scripturam, reiiciamus ergo ex hoc verbo Traditiones Apoſtolorū, ſi non habent autoritatem Scripturæ. At verò Paulus iubet ſeruari tradita etiam verbo ſine Scriptura, & Timotheo præcipit, quæ audiuit à ſe commendare fidelibus hominibus, non ſcribere. Benè autem dicit Hieronymus garrulitas, ſed non grauitas Patrū, teſtimonia ſcilicet eorū, quos Apoſtoli docuerunt, non autoritas Eccleſiæ, non deniq; certa ratio. Hæc eñ omnia fidē habent, etiāſi ea quæ aſſerunt, non ſint in Scriptura. Eſt enim in Scriptura Eccleſiam eſſe columnā & firmamentū veritatis, audiendos Patres, & obtemperandum rationi. Quicquid ſine iis eſt, garrulitas eſt: videat quiſque, ne garriat in rebus tam ſeriis. Quorſum autem attinet omnia tranſcribere.

2.Theſ.2.
2.Timo.2.

Adfert autē & in Apologia ſuæ Confeſsionis Brentius nonnulla Scripturæ loca, quibus idipſum probare contendit. Sed qua de re tandem ita contendis Brenti? Num de eo, an Scripturę ſufficiant ad ſalutem? Eccè vel tædio tandē victi, concedimus tibi quod vis: quin etiam plùs concedimus, quàm tu etiam poſtulare ſis auſus. Si nullas etiam Scripturas viderit aliquis, eum ſalutē nihilominùs conſequi poſſe dicimus, dummodò ſi cætera propter intelligētiæ tarditatem aſſequi non poteſt, vel hoc ſolùm ſciat, quòd Ieſus traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtificationē noſtrā, ac ineffabilis huius beneficii memor, redemptorē ſuū diligat, & propter eū proximo ſuo benè velit. Hoc qui fecerit, etiāſi quid contineatur, aut nō contineaт in Scripturis, neſcierit, nihil eſt quod ꝓptereà de ſalute ſua dubitet. Idē enim ſentimus, quod ab Auguſtino ſcriptū fuit aliquādo: Si ꝓpter eos ſolos Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligētia poſſunt, quæ ad fidē pertinēt, diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus. Quodq; idē alibi dixit: Homo itaq; fide, ſpe & charitate, ſubnixus, eaq; incōcuſſe retinens, non indiget Scripturis niſi ad alios inſtruēdos. Addimus & hoc, quod qui talis eſt (quandoquidem propriū eſt iſtud charitatis, vt ſubmiſſum reddat hominem, & ad parendum ſuperioribus promptum & alacrē, nullā vt ab eis pręceptorum rationem exigat) quòd is de ſalute ſua multò certior eſſe poteſt, q̃ qui inflatus ſcientia, contemnit oēs præ ſe, nec quam audire iuſsit

Salutat charitas etiā ſine Scripturæ ſcientia.
Roma.4.
Auguſt. Epiſto.102. ad Euodiū

iuſsit Chriſtus Eccleſiam,ei parêre dignatur,niſi Scripturarum examina proferat.

Iam igitur & hæc eſt ſublata controuerſia.Nam cùm tu Brenti præfractior ſis, quàm vt de eo,quod ſemel tuendum ſuſcepiſti, vel vnguem(quod aiunt)latum decedas, nos qui non de victoria conſequenda, ſed de veritate inuenienda laboramus,vltrò tibi plus etiã quàm tu poſtulas,largimur, quòd etiamſi quis neſciat, quæ contineantur in Scripturis, modò ſciat Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum,ſufficit ei ad ſalutem. *Auguſt. de doct.Chri. li.1.ca.39.* Ignoraſſe literas Antonium ſcribit Athanaſius:vocat eum nihilominùs columnam Eccleſię. *Athana. in uita Antonij Magni.* Quem ita ſuos etiam admonuiſſe narrat: Confugite ad crucifixi legem, noſq́;eius imitamini famulos, & hoc ſcientiæ fine contenti, nulla deinceps ſecularis imprudentiæ argumenta quæratis.Porrò crucifixi lex,quæ eſt alia,quàm charitas? *Charitas lex crucifixi,quæ ſola homini ſufficere poſsit.* Nam & crux illius quid aliud quàm charitatem,qua nos ille complexus eſt incredibili,deſignat,ad quam viciſſim hoc exemplo ſuo nos inuitat. Hanc igitur quiſquis habet, iam non ſolùm nouit,verùmetiam impleuit legem vniuerſam, & eſt ad ſalutem æternam inſtructior, paratior,expeditior, quàm tu Brenti cum omni caterua ſodalium tuorum. Qui cùm ſcientiæ quadam opinione ſitis inflati, quãdoquidem hac vnica crucifixi lege deſtituti eſtis,à Chriſto & à corpore eius Eccleſia præciſi eſtis & ſeparati. Damus,itaque tibi plus quàm ipſe poſtulas, & clara voce pronunciamus,non ſolùm ſufficere Scripturas ad ſalutem, verùmetiam ſi quis nunquam Scripturas legerit, ac ne viderit quidem, nec quid in eis contineatur ſciat,dummodò ſciat Ieſum & hũc crucifixũ,eiuſq́; crucifixi legem obſeruet, iam eum noſſe omnia,quæ ad verã & æternã ſalutẽ cognitu ſunt neceſſaria,neque noſſe modò,quæ cognitu,verùmetiam habere prorſus omnia, quæ ſunt ad illam aſſequendam neceſſaria, de qua certus eſt, ſi legem obſeruet crucifixi, quæ verbo tantùm vno continetur,& ſicut ſcribit Clemẽs Alexandrinus,abſq; *Clemens.* literis diſcitur, cùm ſit decretum ſpirituale ſcriptũ in cordibus noſtris.Cæterùm hoc tibi nunquã concedemus, vt qui non credit ſanctam Eccleſiam Catholicam, qui non audit illam, qui non obedit Præpoſitis,qui nõ facit ea, quæ dicunt ſedentes in Cathedra à Deo conſtituta, poſsit ad ſalutem æternam peruenire, cùm eum apertè contra legem crucifixi venire conſtet.

Sed hac de re longiores eſſe nolumus. *Summaria repetitio de tractatis capitibus duob°.* Iam enim ſatis multa de duobus capitibus iis dixiſſe, clareq́; demonſtraſſe videmur, falſum eſſe quod Brentius,verum quod affirmat Petrus à Soto.Primùm etſi ſumma Scripturæ totius & ſcopus,ad quem omnes in Chriſtum credentes collimare oportet,neminem latere poſsit, cùm vno tantùm verbo, eoq́ue claro, perſpicuo & aperto contineatur, quod eſt

Dilige, quo nihil eſſe poteſt lucidius, vt rectè dictum ſit à Propheta: Præceptum Domini lucidum illuminans oculos: non ideo tamen ita clara ſunt in Scripturis omnia, vt ad intelligendum obuia ſint omnibus, cùm ſcribat de Pauli epiſtolis Petrus, quòd in eis multa ſunt difficilia. Quod etſi nemo ſcriberet, clamat hoc tamen res ipſa: quin iſtæ quoque tam acerbæ noſtri ſeculi de cauſa fidei contentiones, vt interim de priſcis illis taceamus, quæ non aliunde, quàm è Scripturarum tam diuerſis, & inter ſe pugnantibus interpretationibus exortæ ſunt, vel ipſa luce clarius demonſtrant, in plurimis Scripturæ locis permultùm obſcuritatis eſſe, vt dicere, nihil eſt in Scripturis obſcurum, non aliud eſſe videatur, quàm dicere, nil extra eſt

Horatius. oleam, nil intra eſt in nuce duri. Deinde, quàmuis in genere contineantur in Scripturis omnia, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, cùm vnicum præceptum hoc Dilige, de quo iam diximus, quod obſcurum eſſe nemini poteſt, in Chriſtum credenti ſufficiat ad ſalutem, ſunt nihilominùs etiam alia pleraque extra Scripturam neceſſariò ſic credenda, vt ſi quis contrarium áſſeruerit, anathema ſit. Cuius generis ſunt (vt ne quid dicam de noſtri temporis controuerſis dogmatibus) filium & Spiritũ ſanctum eiuſdem eſſe cum patre ſubſtantiæ, eiuſdem potentiæ, ac per omnia illi æqualem, Mariam Deiparã non ſolùm Chriſtiparam dici oportere: duas in Chriſto naturas, duas itidem eſſe voluntates & operationes. Quæ cùm in Scripturis non ita fuiſſent expreſſa, quin diuerſum vel contrarium potiùs ex illis Arrius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches, Petrus Antiochenus, Sergius Conſtantinopolitanus docere conarentur, ſic in Conciliis Oecumenicis, Nicæno, Conſtantinopolitano, ſemel, iterum, & tertio habito, Epheſino & Chalcedonenſi nobis credẽda tradita ſunt, vt niſi quis crederet, è cœtu piorum extorris haberetur. Hæc itaque duo ſatis iam à nobis copioſe tractata ſunt, & error Brentii ſic eſt omnium oculis euidenter expoſitus, vt nihil apud quenquam ſcrupuli iam reſidere perſuaſum habeamus.

Nunc tertiò & eo poſtremo loco dicendum nobis reſtat de eo, penes quos ius ſit interpretandi dubia, ſi qua de doctrina religionis exiſtant. Qua de re quàmuis multa iam dixerimus in capite præcedenti, vbi, quorũ ſit munus de cauſa fidei cognoſcere, ſatis copioſe diſſeruimus, quoniam tamen viſum eſt Brentio, idem nunc quoq; repetere, nobis quoque quæ proferuntur ab eo, refellere neceſſe eſt. Negat Brentius ius interpretandæ Scripturæ eſſe penes ſummos Pontifices, quòd donum interpretandæ Scripturæ non ſit humanæ prudentiæ, ſed ſancti Spiritus. Quod probat producto loco ex epiſtola Pauli ad Corinthios de diuiſione donorũ Spiritus ſancti. Qui cùm ſit liberrimus, non eſt, inquit, ad certum genus hominum alligandus

Argumẽta Brentij cõtra Pontificũ poteſtatẽ in dubijs interpretandis.

1. Cori. 12.

gandus

gandus,ſed diſtribuit dona hominibus pro ſuo beneplacito.Producit locum ex libro Numerorũ, quo contendere vult, omnem populũ prophetare debere,quem iam excuſsimus. Producit & alium ex libro Iudicum de Debora muliere,quæ excitatur in Prophetam. Producit & tertium ex Amos Propheta, quòd is fuerit armẽtarius. Quaſi verò priuilegia paucorum legem faciant communẽ, & propterea mulieres omnes & paſtores armentorum omnes debeant prophetare,quia prophetarunt Debora & Amos?

Cap. 11. *Cap. 4.* *Cap. 7.*

Contrà Petrus à Soto concedit hoc,nulli generi hominum alligatum eſſe Spiritum ſanctum,à quo recta interpretatio Scripturæ proficiſcitur:quia tamen, inquit, vna omnium Chriſtianorum debet eſſe fides & vnica confeſsio, ne quiſq; ſenſum ſuum ſequatur, neceſſarium eſt, vt ſit publicum magiſterium, & certi miniſtri, ad quos pertineat docere in Eccleſia. Inter quos cùm ordinẽ oporteat eſſe,non dubitamus ad ſummos pertinere, quæ inter alios de Scripturæ ſenſu & fide dubia ſunt, definire. Profert & ipſe Pauli teſtimonia ex Epiſtola ad Epheſios, quod dedit alios Apoſtolos, &c. ex epiſtola ad Corinthios, quòd omnia honeſtè & ſecũdum ordinem fieri debeãt:ex epiſtola Ioannnis, Non omni ſpiritui eſſe credendũ.

Argumenta Soti contraria. *Cap. 4.* *1. Cap. 14.* *1. Ioan. 4.*

Sed nos ne ſimus longiores, nec ex Confeſsione Brentii, nec ex ea quam è regione collocauit aſſertione Catholica Petri, plura verba recitabimus. De iis tantùm dicemus, quæ continẽtur in hoc ſcripto Brentii,quod confutãdum ſuſcepimus. Quæritur is remitti ſe à ſcriptura ad Traditiones Apoſtolorum. Ad quas autem,inquit, Traditiones?num ad eas,quæ puguant cum Prophetica & Apoſtolica Scriptura? quæ iam cæleſtibus teſtimoniis confirmata eſt? num ad eas,quæ Scripturis ſunt conſentaneæ? Proferant igitur eas, & ſinant eas exigi ad Scripturam, num cum ea aut conueniant aut pugnẽt. Nam vt cuiuis,quaſuis nobis traditiones pro Apoſtolicis obtrudenti ſine iudicio, credamus, integrum nobis non eſt, & iubet Apoſtolus prouidere, ne quis nos ſeducat per inanem deceptionẽ ſecundum traditionem hominum.

De quibus dicturꝰ autor.

Mirari ſatis nõ poſsũ Brẽti, ſi tu credis Apoſtolos aliqd tradidiſſe, quod cũ Prophetica,vel cũ ea,q̃ propriè ipſorũ eſt,Sciptura pugnaret,quos certũ eſt eodẽ Spiritu fuiſſe plenos,cũ per ſermonẽ quo vſi fuerũt,cũ per literas nõnulla traderẽt:quãobrem ipſi ſecũ vel cũ Prophetis pugnare nõ potuerũt. Cęterũ quod exigi vis ad Scripturã traditiones q̃ ſunt illi cõſentaneæ, factũ id eſt in pleriſq; Cõciliis:vt iterũ fiat,neceſſe nõ eſt.Filiũ & Spiritũ S. eſſe cõſubſtãtialẽ patri, Mariã Deiparã eſſe,nõ Chriſtiparã tantũ,eſſe duas naturas,eſſe duas volũtates&operationes in Chriſto,traditiões fuerũt ſcripturis cõſentaneę, quas tñ hęretici cõſentaneas eſſe illis negabãt.Exurgat nũc Seruetus

An hodie traditiões ad ſcripturam exigẽdæ.

aut Campanus veſter ſpargat in vulgus,non eſſe eas Scripturis conſentaneas: num ea de re nouum celebrari Concilium neceſſe erit? Quis ergo finis erit dubitandi? quid erit in fide noſtra certum & ſtabile? Sed audi quod ab Auguſtino ſcriptũ eſt: Licuit,inquit,loquendi & diſputandi neceſsitate tres perſonas dicere,non quia Scriptura dicit, ſed quia Scriptura non contradicit. Si vis exigere ad Scripturam,non inuenies alicubi in Scriptura dici, tres perſonas: ſed quia non contradicit Scriptura, conuenire cum Scriptura, & ei conſentaneum eſſe viſum eſt,ſi tres perſonas diceremus. Quod igitur ſatis fuit Auguſtino,ſatis eſſe debet cuiuis homini Catholico. Non ſunt omnia ſeuerè nimis ad Scripturam exigenda. Si nõ dicit Scriptura, ſufficiat quod non contradicit.

Aug. lib. 7. de Trinitate, cap. 4.

Non quaſuis traditiones recipiunt Catholici.

Neque verò ſumus hi Brenti, qui quaſuis traditiones pro Apoſtolicis obtrudenti, ſine iudicio credi velimus, ſed hac in parte ſeruandum eſſe cẽſemus, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Illa autem, inquit, quæ non ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, commendata atque ſtatuta retineri: Sicut quòd Domini paſsio & reſurrectio,& aſcenſio in cælum,& aduentus de celo Spiritus ſancti anniuerſaria ſolennitate celebrantur. Deinde enumeratis aliis multis de ſumptione Euchariſtiæ, de ieiuniis, ſic tandem loquitur: Ad hæc ita reſpondeo, vt quid horum ſit faciendum, ſi diuinæ Scripturæ præſcribit autoritas, nõ ſit dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus. Similiter etiam ſi quid horum tota die per orbem frequentat Eccleſia. Nam hoc quin ita faciendum ſit, diſputare inſolentiſsimæ inſaniæ eſt. Has ergo Traditiones, quæ per totum orbem vnanimiter tot ſeculis obſeruantur, quoniam vel ab Apoſtolis vel à plenariis Conciliis commendatæ ſunt, violare nefas ducimus. Sed de iis ſuo loco.

Aug. epiſt. 118. ad Ianuar. ca. 1.

Cap. 5.

De Conciliys Brentius.

Queritur deinde Brentius, remitti ſe ad Concilia: & iterũ quærit: Ad quæ obſecro? Ad poſteriora & legitima. Cur ergo nõ etiam ad priora? Quia aliquoties errarunt, ideoque aliquoties emendata ſunt per poſteriora. Sed quis nos certiores reddet, quòd & poſteriora Concilia non errent? Si legitima ſunt, fieri, inquiunt, non poteſt, vt deſerantur à Spiritu ſancto. Priora Concilia poſterioribus eſſe nonnunquam emendata legimus apud Auguſtinum: quòd autem Oecumenica Concilia, ſiue quis plenaria dicere malit, legitimè congregata, in iis quæ ad fidem pertinent, aliquando errauerint, nuſquam legimus, nec vel factum eſſe, vel fieri poſſe credimus. Saltem vnum aliquod proferres Brenti, & eius errorem indicares, verùm ſat ſcio, quòd proferre nullum potes: neque enim id facere prætermiſiſſes,

Reſponſio

miſiſſes, ſi quem errorem in eorum aliquo reperire potuiſſes. Niſi fortaſſe vel Ariminenſe, vel Epheſinum ſecundum profcras. At ea non modò Catholici pro legitimis Conciliis nõ agnoſcunt, verùm ne vos quidem.

Sed audiamus lepidum ſcurram reliqua perſequentem. Quibus ergo notis, inquit, cognoſcemus ea eſſe legitima? ſi videlicet Romanus Pontifex legitimè electus & confirmatus conuocauerit Concilium, & Primatem in eo locum habeat: Deinde ſi adiungantur illi Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & reliqui Prælati, qui ſunt ordinarii ſucceſſores Apoſtolorum: poſtremò ſi cantauerint miſſam de ſpiritu ſancto, & ieiunauerint aliquot diebus à ſummo mane vſque ad horam diei ſextam, aut Germanicorum horologiorum more, vſque ad vndecimam ſeu duodecimam. Tali nimirùm cœtui, præſertim ſi ſuis etiam epiſcopalibus infulis ornati fuerint, Spiritus ſanctus deeſſe, nec quidem ſi velit, poteſt. *Brentij ſermo ſcurrilis de Concilijs.*

Piget me pridem ad hoc ſcripti genus contra leuiſsimũ hominem deſcendiſſe, qui nihil Scripturis, niſi fortè extra cauſam productis, nihil agit ſolidis argumẽtis, verùm ludit tantùm & laſciuit. Sed ſic eſt hominũ iſtorum ingenium, qui dici volunt Euangelici: nihil aliud apud eos quàm ludus eſſe religio videtur: quamobrẽ quęcũq; ad illam pertinent, omnia ferè tractant perq̃ ilocaliter. At intereà non deſunt ſimiles labris lactucæ. Quid autẽ? an non videtur ſcurra hic noſter omnia Concilia deridere, quæ ſunt à Catholicis vnquã habita? quę nunquam aliter habita fuiſſe conſtat, quàm ſicut iſte per iocum hîc recenſet. Semper enim eis præfuit Romanus Pontifex: cùm Eccleſiaſtica regula, ſicut eſt in hiſtoria tripartita, iubeat non oportere præter ſententiam eius Concilium celebrari, cuius & Iulius, & Damaſus, & Athanaſius meminerunt. Et fuit hoc etiam ante Nicænam Synodum à Marcello inſtitutum, vt præter autoritatem Romanæ ſedis nulla Synodus haberetur. Demus autẽ hoc, quòd Imperatores aliquãdo Synodũ cõuocauerint, penes quos orbis Oecumenici totius fuit imperiũ: tamẽ ſi qui Catholici fuerũt, nõ fecerũt id niſi de Romanorũ Pontificum ſententia. Quin etiã ille Hæreticus Imperator Conſtantius, per vim adigere Liberiũ Pontificẽ conabat̃, vt acta Synodi Arminẽſis calculo ſuo cõprobaret, quòd ea alioqui minimè rata fore perſpectum haberet. Præſidebat igitur ſemper Pontifex Conciliis, ſicut in ſuperiore capite demõſtrauimus, & eius latus ex vtraque parte cingebant Patriarchæ, Archiepiſcopi & Epiſcopi, quos pro legitimis in cauſa fidei iudicibus Eccleſia Catholica ſemper agnouit: quamobrem Epiſcoporum etiam Cõcilia ſunt vocata, ſicut in cõfeſſione noſtra Chriſtiana ex Marcelli, Leonis, Auguſt. & aliorũ teſtimoniis abũdè nobis demõſtratũ eſt. *Reſponſio* *Romanus Pontifex Concilijs ſemper præfuit.* *lib. 4. ca. 9.* *In 2 Apologetico.*

Iam ſi

Iam ſi nefas eſſe putat Brentius inuocare Spiritum ſanctum, quoties de cauſa religionis agitur, hîc iã certè videtur exorciſtæ ma- *Actor.13.* gis q̃ refutatoris indigere. Quoties Apoſtoli conueniebant, vel ob hanc ſolã cauſam, vt Eccleſiæ miniſtros inſtruerẽt, orationes & ieiu nia præmittebant, quibus placatus Deus gratiam ſuam impartiret. At huic lepido ſcurrę noſtro ridiculũ eſſe videt̃, ſi quis vbi ſempiter na ſalus agit̃ orbis totius Chriſtiani, ſeriò velit diuinũ auxiliũ implo *Matth.17.* rare. De hoc genere Dęmoniorũ, quo Brẽtius agitat̃, dicit Chriſtus, ꝙ nõ eiicit̃ niſi oratione & ieiunio: quãobrẽ nihil mirũ eſt, ſi cõtra *De infulis Epiſcoporum,* ſe Dæmoniũ quo Brẽtius agitat̃, agi quicq̃ nõ patitur. Sed nec infu- las intactas pretermittere potuit. Scilicet ita veſtitũ incedere prę ſtat, vt ſecta ſint oĩa, vt ſicut in veſte, ſic in aĩo quoq; ne ſit quicq̃ integrũ q̃ decenti habitu iuxta vetuſtiſsimũ Eccleſiæ morẽ ornatũ prodire?

Pergit Brentius: Non poſſum mirari, quòd in tanto ſplendore Euangelii Chriſti, & tot eruditiſsimis ſcriptis aduerſus primatum Romani Pontificis in lucem æditis, audeant adhuc Aſotici de ſuo primatu gloriari. Ego quoq; non poſſum ſatis mirari, quòd in tã cla ra luce veritatis, & tot eruditiſsimis ſcriptis per Catholicos in lucem æditis, quibus mendacia veſtra pridem refutata ſunt, audetis nihilo *Nili liber ab Illyrico editus.* minùs vos Aſotici manifeſtam veritatem oppugnare. Nuper adeò prodiit in lucem Nili neſcio cuius liber, quem Mathias Flaccus Il- lyricus non eſt veritus Sereniſsimo Regi meo dicare, quo conatur ille quidẽ, quàmuis leuiſsimis argumẽtis, Romanæ ſedi iuriſdictio- nẽ in quatuor ſedes reliquas Patriarchales abrogare. Sed intereà ta- men quin ſit Occidẽtalis Eccleſiæ totius Oecumenicus Epiſcopus minimè negat. Cæterùm in Concilio Chalcedonenſi legimus Pon tificem Leonem Oecumenicum ſiue vniuerſalem Patriarcham ap- pellatum. Sed in re perſpicua nihil eſt neceſſe eſt plura verba facere.

Redit ad conuitia Brẽtius (iam eñ ea pridẽ intermiſerat) iterũ & ſucceſsionis meminit, ac videt̃ tandẽ ſcurrę perſonam deponere, *Ioann.15.* ſerioq; rẽ agere velle. Itaq; propoſito Euãgelii loco: Si manſeritis in *Argumentatio Brentiana.* me, & verba mea in vobis mãſerint, quicq̃d volueritis petetis, & fiet vobis. Duo, inq̃t, exigit Chriſtus ab Apoſtolis & ſucceſſoribus eorũ, vt impetrẽt Spiritũ ſanctũ, & nõ errent, vnũ eſt, vt maneant in Chri ſto. Hoc fit, ſi verè in Chriſtũ crediderint, & à Chriſto, per peccatũ vaſtãs conſcientiã, non exciderint. Alterum eſt, vt maneat in ipſis verbũ Chriſti, vt miniſterio ſuo fungant̃, nõ iuxta humana ſomnia, non iuxta ementitas traditiones, ſed iuxta verba Chriſti, iuxta ſacrã Scripturã, quã Chriſtus ipſe nobis cõmẽdauit, & in manus tradidit. Quare niſi conciliũ Prælatorũ mãſerit in Chriſto, & verba Chriſti in eo, nec eſt legitimũ Concilium, nec Spiritus ſanctus præſto ad- eſt, etiamſi omnes Prælati teneant loca Apoſtolorum, &c.

Si pec-

Si peccatores Brenti à iure Scripturæ interpretandæ excludendos cenſes,qui veſtrûm ſine peccato eſt, is primus hoc ſibi ius vendicet: ſed æquè vos atque nos à Chriſto per peccatum vaſtans conſcientiam,excidiſtis. Quamobrem ſi non erit fas cognoſcere de doctrina religionis,niſi iis, qui ſine peccato ſunt,ſolius Dei propemodum erit ea de re cognitio: quod etiam in fine capitis huius tu velle videris, quò maiore cum ſpe impunitatis mentes hominum omni genere peruerſæ doctrinæ imbuere queas. Quòd autẽ vis,vt fungantur Antiſtites miniſterio,nõ iuxta humana ſomnia,non iuxta emẽtitas traditiones,id ęquum eſſe libenter concedimus,verbaq́; tua ſic interpretamur, quandoquidem ementitarũ traditionũ meminiſti, te veras non excludere,ſicut nos,non modò non excludimus verba Chriſti,ſacramq́; Scripturam,verùmetiam primas illi partes tribuimus. Non eſſe autem legitimum Concilium eorum,qui non manſerint in Chriſto,fortaſsis aliquo ſenſu verè dici poteſt. Nam quos apertè cõſtat à Chriſto diſceſsiſſe ſiue capite,ſiue corpore,Conciliũ eorum nõ eſſe legitimum certum eſt & indubitatum. Diſceſſerunt autem à Chriſto capite, ſicut ab Auguſtino memoriæ proditũ legimus, qui vel de diuinitate, vel de humanitate eius ſecùs ſentiunt, q̃ è Scripturis docti ſumus: quales fuerunt Arrius, Appollinaris, Neſtorius,Eutyches, Sergius, & alii nonnulli veteres Hæretici: noſtro verò ſeculo,Campanus,Seruetus,Suenckfeldius,& ex Anabaptiſtis quidam. A Chriſti verò corpore diſceſſerunt, qui quàmuis de ipſo capite Scripturis ſacris conſentiant,Eccleſię tamen vnitati non cõmunicãt,quales fuerunt priſcis illis ſeculis,Iouinianus,Vigilantius, Pelagius, Donatus, & alii nonnulli: quales eſtis hoc noſtro ſeculo vos Lutherani cum aliis quibuſdam, qui è ludo veſtro prodierunt. Si verò ſic vis intelligi,non eſſe legitimum Concilium eorum, qui nõ mãſerint in Chriſto,hoc eſt,quos iniquitates à Chriſto ſeparauerũt,vix vllũ fuit aut erit vnq̃ Concilium legitimũ. Nam ſi inter eos quos ipſe ſibi Chriſtus duodecim elegit,vnus tamen fuit Diabolus, qua ratione caueri poterit, quò minùs vbi tam frequens eſt Epiſcoporum & Sacerdotũ cœtus,aliquot etiam reperiantur Diaboli? Nõ erit felicior neque melior eorum congregatio, qui nunc in Chriſti nomine conueniunt,quàm fuit illorum,quos cùm pręſens in terris adeſſet Chriſtus,ipſe congregauit.

Reſpõſio.

Concilium eorum,qui à Chriſto, uel capite, uel corpore diſceſſerunt,illegitimum.

Auguſtin. de unitate Eccle.ca.1.

Nullũ unq̃ Concilium ſine peccatoribus fuit.

Ioan.6.

Sed audiamus ea,quæ dixit accommodantem Brentium: Cùm Aſotus, inquit, amandat nos à Scriptura ad Concilia Prælatorum ſuorum, conſidera mihi quæſo, à quanta luce in quantas tenebras, à quanta certitudine in quantam obſcuritatem adducat. Non enim dubium eſt, quin ſacra Scriptura non poſsit rectè ac verè intelligi, niſi ab iis qui Spiritu ſancto ſunt diuinitùs donati. Et-

Scripturã non intelligi, niſi à pijs Spiritu ſancto donatis,ait Brentius.

Etſi enim impii poſſunt quædam Scripturæ loca & præſertim iudicialia & moralia, adeoq; quæ ad legem pertinent, & quæ hiſtorica ſunt, cognoſcere, tamen quis ſit verus finis legis, quid Euangelium de Chriſto ſibi velit, quid Chriſtus ipſe ſit, & quantum in eo thezaurum per fidem habeamus, & quæ ſunt id genus alia ſacræ Scripturę, non poſſunt niſi ſoli pii per Spiritum ſanctum iudicare. *Reſponſio* Verum eſt Brenti, quod dicis, ſacram Scripturam non poſſe rectè ac verè intelligi, niſi ab iis, qui Spiritu ſancto ſunt diuinitùs donati. Sed ſunt nõ pauci, qui cùm ſint vacui Spiritu ſancto intùs habitante & ſanctificante corda ipſorum, habent nihilominùs Spiritum ſanctum forinſecus illuminantem & ponentem verba Dei in ore ipſorum, ſi minùs ad ipſorum, ſaltem ad Eccleſiæ vtilitatem. Hoc eſt, quod rectè docẽt Scholaſtici, præter gratiam ſancti Spiritus gratum facientem, hoc eſt, ſanctificantem homines, eſſe & alias gratias gratis datas ad vtilitatem aliorũ, de quibus in epiſtola priore ad Corinthios multa ſcribit Paulus. *1. Cor. 12.* *Matth. 7.* Sed & apud Matthæum legimus, etiam eos quos vocat Chriſtus operarios iniquitatis, non fuiſſe dono Prophetiæ, virtutumq; faciendarum deſtitutos. *Etiam impij ſcripturas probè cognoſcere poſſũt.* Quod eſt autem aliud Prophetiæ donum, niſi donum interpretandi Scripturas, quod etiam operariis iniquitatis non deeſſe teſtatur Euangelium? Quare falſum eſt, quòd negas, impios alia Scripturæ loca, quàm quæ ſunt vel iudicialia, vel moralia, vel ad legem pertinentia, vel hiſtorica, cognoſcere poſſe. *Roma. 10.* *1. Timo. 1.* *Quæ ſumma Euãgelij.* Sciunt etiam hi, qui ſit verus finis legis: didicerunt ex Paulo, quòd finis legis Chriſtus eſt ad iuſticiam omni credenti: didicerũt ex eodẽ, quòd finis præcepti eſt charitas: ſciunt igitur, quòd hæc eſt ſumma totius Euãgelii, quòd Chriſtũ, qui finis legis eſt, de cælo detraxit charitas, vt exemplo ſuo nos ad charitatem inflammaret, quò, per quam viam ipſe deſcendit ad nos, per eandem oportere nos ad ipſum aſcẽdere certum haberemus. Hoc nemo tam impius eſt, ex his dico, qui non ſunt prorſus rudes euangelicæ doctrinæ, qui neſciat, ac tantò magis eſt impius, quod cùm ſciat, quòd Chriſti conſilium, quæ ſumma ſit Euangelii, quæ via ſit ad cælum perueniendi, quauis tamen alia via potiùs incedere vult, quàm ea, qua videt Chriſtum inceſſiſſe, qui nobis via factus eſt. Et in hoc eſt impietas, non ꝙ neſciat, non quòd non intelligat, ſic enim venia dignus videri poſſet, ſed quòd ſciens prudensque contra Domini ſui voluntatem venit, quam etiam ob cauſam tantò pluribus & grauioribus plagis vapulabit. *Luca 12.* Scitis & vos Brenti, quòd hæc ſit Euangelii ſumma, tantoque maior eſt impietas veſtra, quòd obliti viæ, cuius ipſe nobis Chriſtus dux fuit, quòd immemores Chriſtianæ charitatis, quam ſolam à Chriſtianis exigit, quin ardentes ira, odio, maleuolẽtia, vos ab orbe Chriſtiano ſeparaſtis.

Congerit

Congerit poſteà Brentius loca Scripturæ: Vſq; in hodiernum diem
idem velamen in lectione veteris teſtamenti manet: Sapientiam lo- 2.Cor.3.
quimur inter perfectos, ſapientiam autem non ſeculi huius: Nos 1.Cor.3.
non ſpiritũ mundi accepimus, ſed ſpiritum qui eſt ex Deo: Anima-
lis homo non percipit ea, quę ſunt ſpiritus, ſtultitia quippe illi ſunt.
Ex quibus colligit, Scripturã non poſſe verè cognoſci niſi à ſpiritua *Scripturã*
libus. Atqui loquitur ibi Paulus de Iudæis & gentilibus, non autem *poßitne co*
de malis Chriſtianis, qui fidem & profeſsionem habent piorum, vi- *gnoſci etiã*
tam impiorũ, vt videantur velut ex Ethnico & Chriſtiano conflati. *am à non*
Confitentur enim Chriſtum, decantant, laudant, celebrãt: at omnis *ſpiritualia*
vitę ratio lõgè à Chriſti pręceptis diſsidet. Vidẽt hi, quid ſit optimũ, *bus.*
at affectibus corrupti, ad peſsima deflectunt: de quorum numero ſi *Pſeudo-*
quis eſt, rectè poteſt illud vſurpare: Video meliora proboque, dete- *chriſtiani*
riora ſequor. Quorum tantò maior eſt damnatio, quòd videntes *ſpiritũ ſæ*
& ſcientes contra Dei legem veniunt. Intereà tamen de talibus non *pè habent*
eſt hominum, verùm Dei ſolius iudicium. Cùm enim cernimus ba *illuminan-*
tem, licet
non ſanctia
ficantem.
ptizatos, audimus confitẽtes, videmus orantes, nomen etiam in eis
Chriſtianorum agnoſcimus, etiamſi facta minimè congruere cum Rom.14.
nomine videantur. Qui ſumus nos, qui ſeruos iudicare velimus alie
nos? De talibus dixit Chriſtus: Hoc eſt iudicium, quia lux venit in Ioan.3.
mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem. Vi-
derunt ii lucem Chriſti per fidem, at tenebras magis amplexi ſunt.
Vtcunque peccatores Chriſtum tamen diligunt, ſed magis illa dili- Rom.8.
gunt, ob quorum cupiditatem à Chriſti præceptis deſciſcunt. Cu-
piunt neminem lædere, ſed dulcis eſt honor: nolunt fraudare, ſed
vincit lucrum. Cupiunt compati cum Chriſto, vt conregnẽt, ſed
auocant voluptates: nolunt bello conflictari, ſed ad imperium dila-
tandum non patet alia via. Tales igitur etſi vacui ſæpè ſunt Spiritu
intùs habitante, & eorum corda ſanctificante, non raro tamẽ fit, vt
ſpiritu forinſecùs illuminãte, & verba ſua in ipſorum ore ponente,
minimè deſtituantur.

Tandem incipit Brentius tractare de Eccleſia, de qua ſuo loco
rectiùs dici potuit: ſed quando ſic illi viſum eſt confuſe omnia nul-
loq; ordine ſcribere, ne quis, exiſtimare queat nos conſultò locum
hunc præterire voluiſſe, quem etiam in ſuperiore capite adduxerat, De Eccle-
agè verba illius excutiamus. Operæpretium, inquit, eſt audire, quid *ſia Brẽtius*
Aſotus de Eccleſia Prælatorum ſuorum, ad quorum Concilia nos
reiicit, ſcribere ſibi permiſit, & quidem libet verba ipſius recitare.
Oportet Eccleſiam ipſam certam eſſe, viſibilem ſcilicet, & ſenſibus
ipſis corporeis perſpectam, non minùs quàm ſunt aliæ humanæ
reſpublicæ, autoritas etiam miniſtrorũm & gubernatorũ eius certa
& manifeſta eſſe debet, quare nec gratia, nec certè interior aliqua

etiam ob cauſam errare non poſſe: credimus eam eſſe columnam & firmamentum veritatis, credimus extra eam non magis quenquam ſaluum fieri poſſe, quàm qui fuerunt olim extra arcam Noë: credimus vera eſſe omnia, quæ in Scripturis omnibus Canonicis ab illa receptis ſcripta continentur, iuxta ſenſum, quem ipſa nobis adfert. Hæc & alia pleraque credimus Brenti, quæ tamen neque videmus, neque ſentimus. Quare nihil eſt, quòd propterea ſymbolum eſſe mutandum cēſeas, quòd aſpectabilem eſſe dicimus Eccleſiam, quæ non ſine cauſa Catholica vocatur: cùm prǽſertim nihil impediat, quominùs etiam ea, quę uidentur, rectè credi dicantur. Sicut dicit vnuſquiſque oculis ſuis ſe crediddiſſe, quemadmodum latiùs idem etiam proſequitur Auguſtinus. Etiam Baptiſma, quod videmus, credere nos profitemur. *Tract.79. in Ioannē.*

Sed eſt & aliud, quod in verbis Petri Brentius reprehendit: Palàm, inquit, & impudenter affirmat, nō requirēdam eſſe gratiā & interiorem aliquam occultam virtutem, vel in miniſtris, vel in membris Eccleſiæ, præter publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem. Scilicet ſi Prælati eius ſint animo ſuo Epicuræi, & vita Sardanapali, tamen ſi ſciant verba ſymboli recitare, & ſunt à Cardinalibus & Canonicis ad prælaturas electi, pertinent ad Eccleſiam, & ſunt ordinati, vt in rebus æternæ noſtræ ſalutis ab ipſorum iudicio pendeamus. Scimus quidem veritatem Sacramentorum Chriſti, non pendêre à dignitate miniſtrorum, ſed nō eſſe requirendam gratiam Dei, aut virtutem Spiritus ſancti in iis, qui de vera ſententia ſacræ Scripturæ ſeu verbi Dei iudicare debent, hoc demùm eſſe cæleſtia oracula Spiritus ſancti ſubiicere Epicuræis & Sardanapalis. *Prælatis neceſſariā eſſe gratiā inhabitantē, ut Prælati agnoſcantur, uult Brentius.*

Et hæc abs te tam petulanter dicta, in quem recidunt Brenti? nónne in Chriſtum ipſum? Cuius enim illa verba ſunt, Petrí ne à Soto, an Chriſti? Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia quæ dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundum opera verò eorū nolite facere: dicunt enim, & non faciunt? Quē igitur hîc alium, quàm Chriſtum ipſum reprehendis? Ille enim eſt, qui iubet eos audiri, qui ſedent ſuper Moſi cathedram, etiamſi non faciant, quæ dicunt, etiamſi contraria faciant iis quæ dicunt, etiamſi ſecundum legem docentes, contra legem viuant. Quid autem, an ipſe non concedis, quòd Sacramentorum dignitas non pendet à dignitate miniſtrorum? Quæ ratio diuerſitatis eſt vbi de verbo agitur? qui magis pendere debet doctrinæ veritas ex dignitate miniſtrorū? cùm præſertim ſicut in Sacramentis nō alium agnoſcimus, qui baptizet, qui conficiat Euchariſtiam, qui peccata remittat, qui per Sacramenta, tanquam per vaſa quędam gratiam ſuam fidelibus impartiat, quàm Chriſtum. Sic etiam, vbi prędicatur Dei verbum *Reſponſio* *Matth.23.* *Ex dignitate miniſtrorū non pendet aut doctrinæ, aut Sacramentorum ueritas.*

vbi de illo iudicium fit, non alium Doctorem & magiſtrum agnoſcimus, quàm eundem ipſum Chriſtum: vt ſicut in Sacramentorum, ſic in verbi diſpenſatione, nihil nobis obeſſe queat quàmlibet ſcelerati ſint & impii miniſtri: quandoquidem verus ipſe & Sacramentorum ſuorum diſpenſator, & verbi ſui magiſter ac iudex, non tam ſanctus eſt, quàm ipſa ſanctitas. Præclarè ſicut alia multa, ſic & hoc Auguſtinus: Magiſteria, inquit, forinſecùs adiutoria quædam ſunt & admonitiones: cathedram in cælo habet, qui corda docet, Interior magiſter eſt, qui docet, Chriſtus docet, inſpiratio ipſius docet. Vbi illius inſpiratio & illius vnctio non eſt, forinſecùs inaniter verba perſtrepunt. Sic ſunt iſta verba quæ forinſecùs dicuntur, quomodo eſt agricola ad arborem: forinſecùs operatur, adhibet aquam & diligentiã culturæ: quęlibet forinſecùs adhibeat, nunquid poma format? nũquid nuditatem lignorum veſtit vmbra foliorum? nunquid tale aliquid intrinſecùs agit? Sed quis agit hoc? audite agricolam Apoſtolum, & videte quid ſumus, & audite magiſtrum interiorem: Ego plãtaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ dat Deus. Hoc ergo vobis dicimus, ſiue plantemus, ſiue rigemus loquendo, non ſumus aliquid, ſed ille qui incrementum dat Deus, id eſt, vnctio illius docet vos de omnibus.

Aug. in epiſto. Ioannis tra. 3.

1. Cor. 3.

Confirmatio ab exẽplis & ſimilibus.

Vides Brenti, quemadmodũ Sacerdotis non eſt niſi miniſteriũ? ipſe verò verus Doctor & magiſter, ipſe verus iudex & interpres ſcripturarum qui docet efficaciter, Dei ſpiritus eſt, ſicut etiam ipſe Chriſtus dixit: Non vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Hic ſpiritus poteſt loqui per Balaam, poteſt per Caipham, poteſt per Iudam proditorem, denique poteſt etiam per aſinam: nec ideo verbi Dei dignitati doctrinæque veritati quicquã detrahetur, quæ nõ magis ex miniſtrorum pendet dignitate, quàm ipſa veritas Sacramentorum. Nam ſicut Sacramentorum, ita verbi quoq; miniſtri vocantur, & ſunt Sacerdotes & Epiſcopi, qui quali vita ſunt, ipſorum quidẽ plurimùm refert miniſtrorũ, ſed auditorũ nihil intereſt. Nam qui mali ſunt, dum ea quæ bona ſunt, adminiſtrant, ſe tantummodò lædunt: ſicut fax accenſa, ſibi quidem detrimentum præſtat, aliis verò lumen in tenebris adminiſtrat, & vnde commodum aliis præſtat, inde ſibi diſpendium parit. Doctrinæ veritas à quocunque proficiſcatur homine, Dei non hominis eſt. Et ſicut ſolis lux etiamſi per immunda loca tranſeat, non inquinatur, ſed ab iis qui illuminantur, pura accipitur, ſic Dei verbum etiamſi nonnunquam ex ore prodeat hominis impuri, purum nihilominùs ab iis qui audiũt, accipitur, nec ex docentis impuritate labis aut ſordium quicquam contrahit.

Matth. 10.

Hæc

Hæc tu Brenti, non es tam hebes, vt non intelligas, ſed ita malitia cor tuum excæcauit, vt aliud nonnunquam ſcribas, quàm quod ſentis ipſe, dum odium erga Petrum tuum expleturus, omnem anſam illum calumniandi quæris.

Indignè Brētius obijcit de Epicureis et Sardanapalis.

Neq; verò propterea Petrus cæleſtia oracula Spiritus ſancti ſubiecit Epicuris & Sardanapalis, quòd negat ab iis, qui iudicant de ſententia Scripturæ gratiam Dei gratum facientem eſſe requirendam. Non ſunt Epicuræi, ſed neq; Sardanapali, à quibus publica & legitima profeſsio fidei & vocatio requiritur. Porrò de animo cuiuſq;, quid in pectore ſuo clauſum quiſque gerat, Dei ſolius eſt iudicium. Si quis autem Eccleſiæ iudicio tanquā Epicuræus & Sardanapalus eſt condemnatus, is ad iudicium de ſententia Scripturæ non admittitur, quin è cœtu piorum eiicitur: quoàd verò legitimi iudicis decreto talis pronunciatus non fuerit, tolerari debet, quàm diu toleratur ab Eccleſia, nec alicuius priuati ſentētia condemnari. Docuimus autē in priori capite, Martini Lutheri, qui dux veſter eſt & anteſignanus, teſtimonio, non pauciores inter vos Epicurϛos & Sardanapalos reperiri quàm inter nos, qui Catholici vocamur, & ſumus per Dei gratiam, pręcipuè ſi paucitatem veſtrorum cum noſtrorum conferas multitudine. Sed audi, quid ex veſtris quidam ſcribat, veſtrum enim voco Ioannem à Laſko, qui priùs veſtrum, poſteà gradu facto dogma Sacramentariorum eſt amplexus, quod amplexus nunquam fuiſſet, niſi veſtro exemplo ſuum priuatum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponere fas eſſe iudicaſſet. Is igitur in epiſtola quadam, quā ad Sereniſsimū Regem meum ſcripſit, iis verbis vtitur: Summa, inquit, diligentia ac circumſpectione opus eſt, ne ſub prætextu ac fuco Euangelii, aut nouum rurſus aliquod tyrānidis genus inuehatur, aut ſectis alioqui omnibus, atque ita demùm atheiſmo feneſtra aperiatur, ad quem nunc maxima ferè hominum pars neſcio quomodo inclinare videtur. Audin' tu Brenti, quemadmodum hic inter vos diu multumque verſatus, non obſcurè fatetur, quòd ſub prætextu ac fuco Euangelii veſtri, (nihil iam dicam de tyrannide, de qua vehementer quæritur) maxima ferè pars hominum ad atheiſmum quendam inclinare videtur. Ad quem non inclinant modò multi, verùmetiam apertè ruunt, & præcipites in eum feruntur: quam ad rem gradum illis doctrina veſtra fecit. Et hos tu iudices de ſentētia Scripturæ dare nobis vis, quos palàm ad atheiſmum inclinare vel ruere potiùs, etiam ii qui ſunt factionis veſtræ, profitentur.

A teſtimonijs Lutheri & Ioannis à Lasko

Conuiciator Brentius affingit Soto, quæ habet.

Sed audiamus iterum ardentem ira atq; odio Brentium, & impotenti quadam conuiciandi libidine prorſus furentem. Profert ex capite de Conciliis verba Petri, quæ ſic habent: Eccleſia cui promiſsio

miſsio illa Chriſti facta eſt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt, nec ex electione Dei aut vera fide & charitate interiùs pendet, vt quis ad Eccleſiam pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt Prælatus, ſed vt viuum Eccleſiæ membrum ſit, hæc requiruntur. Ac mox inſultat: Macte virtute Aſote, ſic defenditur Catholica Eccleſia: ſic conuincuntur nouatores illi Hæretici. Os impudẽtiſsimum, audes tu Eccleſiam illam, aduerſus quam non præualent portæ inferi, hoc eſt, veram & firmam ita infamare, vt affirmes eam, nec ex electione Dei, nec ex vera fide & charitate pendere? Dicit quidem Aſotus hæc requiri, vt quis ſit viuum Eccleſiæ membrum, non autem vt ſit eius Eccleſiæ membrum, aduerſus quam non pręualent portæ inferi. Quæſo autem te, an non is aduerſus quem non præualent portæ inferi, eſt viuum Eccleſiæ membrum? Quid? Portæ ne inferi tam imbecilles, tam eneruatæ ſunt, vt ne quidem aduer ſus mortua Eccleſiæ membra præualeant? Næ tu mihi concionaris de ſtramineis portis inferi, quæ ſic computruerunt, vt ne mortuum quidem ſuperare queãt. O bellum defenſorem Catholicæ Eccleſię. Quàm improbum autem Sophiſtam hîc agit Brentius? qui præterquàm quòd cùm diceret, negare Petrum, quòd Eccleſia pendeat ex vera fide & charitate, ſuſtulit hanc vocem, interiùs, diuerſum quiddam ex verbis Petri colligit, quàm quòd illi vel cogitare in mentem venit vnquam, cùm tamen quid ſibi voluerit Petrus iis verbis, obſcurum illi non ſit. Vbi verò dixit hoc vnquàm Petrus, quòd aduerſus vnum aliquod Eccleſiæ membrum portæ inferi non præua leant, quamlibet id etiam viuum fuerit: quod certè tu magis fortiter quàm veraciter affirmas? Nam viuum fuit Eccleſiæ membrum Cyprianus, præualuerunt nihilominùs aduerſus eum portæ inferi, vt in errorem inciderit: quem aut correxit poſteà, ſicut putat Auguſtinus, aut ſi minùs correxit, tamen quòd ſecùs quàm ſeſe res habebat, ſenſerat, quandoquidem in Catholica nihiloſeciùs vnitate permanſit, & charitatis vbertate compenſatum, & paſsionis falce purgatum eſt: Cùm præſertim illis tẽporibus, nihil adhuc plenarii Concilii ſententia, quid hac de re ſentiendum eſſet, Eccleſiæ totius conſenſio confirmaſſet. Origenis verò ſanctitas, cui nota non eſt? Idem & de Tertulliano & de aliis nonnullis dicere licet. Quæ igitur eſt iſta collectio Brentii, quandoquidem non præualent aduerſus Eccleſiam portæ inferi, nõ eas etiam aduerſus Eccleſiæ membrum aliquod pręualere, cũ omnis homo per ſe conſideratus ſit mendax: Eccleſia contrà, vbi ſunt fideles oẽs in vnũ congregati, columna ſit & firmamentum veritatis. Nunquam igitur ea fuit ſententia Petri, quam adfert Brentius, qui ſibi finxiſſe videtur, quod impugnaret: ſed hoc dixit iſto loco Petrus, quod alio loco dixerat, quẽ protulit Brentius

Reſponſio

Inferorũ portæ contra membrum etiã viuum Eccleſiæ præualere poſſunt.

Cyprianus Aug. epiſt. 48.

Origenes. Tertullia.

Brentius ex capite de Eccleſia, vt quis pertineat ad Eccleſiam illam, cui promiſsio facta eſt, Portę inferi non præualebũt aduerſus eam, non pendere ex electione Dei, aut charitate & fide interiùs, verùm ſufficere publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationẽ: cæterùm vt viuum ſit aliquis Eccleſiæ membrum, illa requiri. Quò magis autem res intelligi queat, vnde Petrus occaſionem ſumpſerit hæc ſcribendi, paucis aperiemus.

Brentius in ſua confeſsione dum vehementer metuit, ne quid in fide certum habere queamus, Conciliorum autoritatem, per quę fit vt certa ſit & vna fides noſtra, modis omnibus eleuare conatus eſt: primùm quòd non quiuis hominum cœtus pro vera Eccleſia haberi poteſt: deinde quòd in ea pauci ſunt electi, quòd non omnium fides, quòd plerunque maior pars vincit meliorem: Poſtremò quòd Spiritus ſanctus non faciat populum ſuum impeccabilem, ſed relinquat in ipſo multas & varias imbecillitates. Ad hæc è regione Petrus ea verba poſuit, quæ per Brentium adducta ſunt, quibus illud oſtendere conatur, Eccleſiam non ex electis tantùm conſtare, quibus nihil intùs deſit, quod ad fidem & charitatem pertineat, ſed conſtare ex vocatis, ex iis qui publicè ſe Chriſtianos & fideles profitentur, de quibus dicit etiam Chriſtus: Multi ſunt vocati, pauci verò electi: Fieri poſſe, vt qui ſe publicè Chriſtianos profitẽtur, animo quiduis potiùs, quàm Chriſtiani ſint. Eſſe huius Chriſti corporis, quæ vocatur Eccleſia, partim viua, partim etiam putrida & mortua membra, atq; hæc quàmdiu aut ipſa ſe nõ præciderint, aut Eccleſiæ iudicio præciſa non fuerint à Chriſti corpore, membra illius vocari & eſſe, quãuis mortua. Quid erat hîc Brenti quod arroderes? Primũ ſi vocem ipſam Græcam conſideres, certè Eccleſia non eſt electorũ ſed vocatorum cœtus, in quo multi vocati, pauci ſunt electi. Deindè verò fateris hoc ipſe, quòd huic Eccleſiæ, de qua loquimur, in hac terra multi mali & hypocritæ ſunt admixti. Qui ſunt autem alii hypocritæ, quàm qui publicè Chriſtianam fidem profitentur, cùm intùs fide ſint, charitateq́ue deſtituti? Cùm igitur idem dixerit Petrus in capite de Eccleſia, quod à te dictum fuerat, fuit ne locus hic tragicis iſtis exclamationibus? Fuít ne locus impotẽtibus cõuiciis? q̃bus ita petulanter in grauem hunc & pium virum debaccharis, & cùm ipſe ſis effrons, homini pudentiſsimo falſum impudentiæ crimen obiicere non vereris. Sed vnde nobis Lutheri diſcipulum, vnde quinti Euangelii aſſertorem agnoſcere liceret, niſi ex feſtiuis hoc genus leporibus.

Collatio rationum Brentij & Soti.

Matth. 20

Rationes Soti defenduntur.

Manifeſtius eſt, quàm vt negare poſsis Brenti, quòd in Eccleſia non boni tantùm, ſed & mali ſunt, ac plures mali, ſed longè diuerſa ratione quàm boni. Siquidem boni ſunt in ea tanq̃ viua membra,

Boni et mali in Eccleſia, ſed diuerſa ratione.

quæ vitam ſuam habent à ſpiritu Chriſti,& viuifico illo influxu,qui eſt per viuam fidem & charitatem. Contrà mali ſic ſunt in Chriſti corpore Eccleſia,ſicut ſunt in humano corpore ſanguis noxius,humores mali,capilli,vngues, membra arefacta, quæ tametſi vitam à ſpiritu non recipiunt,ſunt nihilominùs in corpore.Cæterùm ſi nimis exũdat ſanguis noxius,phlebotomiâ tollitur, ne totum corpus pereat:ſi nimis luxuriat,cæſaries capitis aut barba tõdetur: ſi nimis extant vngues indecorè, reſecantur: ſi redundet corpus malis humoribus,per vomitum releuatur:Si denique membrũ aliquod cancro ſit infectum, enſe reſcinditur, ne pars ſyncera trahatur.Eadẽ eſt etiam ratio eorum,qui mali ſunt in Chriſti corpore Eccleſia. Nam ſi nimis exundat eorum effrenis petulantia, vel caſtigatione comprimitur,vel excõmunicatione prorſus reſecatur. Quoàd autẽ qui ſunt tales, aut Eccleſiæ iudicio per excommunicationem ſeparati non fuerint, aut ipſi ſpõte ſua forâs non proſilierint,dum vel perſequntur,vel contemnunt Eccleſiam,aut à Deo non fuerint per mortem exterminati,tolerantur in Eccleſia,& quàm diu non præcidun tur, ſunt eius Eccleſiæ membra, cui facta eſt illa promiſsio: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, haud aliter illi adhærentia, quàm adhæret palea tritico,vel capilli membraque arida corpori humano.Et contra hanc Eccleſiam, in qua ſunt & boni & mali, non præualere portas inferi firmiter credim⁹. De qua quoties agitur,nõ tam fidimus hominum ſanctitati,quàm ipſius Chriſti promiſsioni, qui fallere neſcit: qui cùm poſsit ex lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare,poteſt etiam per lapides ſalutem noſtram procurare. Hæc nobis viſum eſt craſsiùs explicare pinguiore(quod aiunt)Minerua,nõ tua cauſa Brẽti,cui ſatis iſta perſpecta ſunt & explorata, nec ſecùs rẽ habere certò ſcis:quo nequior es,qui ſciens manifeſtam veritatẽ oppugnas. Non igitur tua,ſed eorũ cauſa fuſiùs iſta diximus, qui noſtro ſeculo veterem Donatiſtarum errorem renouantes, manifeſtos peccatores eſſe negant in Eccleſia.

Quàm diu mali Eccleſiæ maneant membra.

Matth. 7. Sed audiamus reliqua proſequentem Brentium: Scimus,inquit, multos impios dicturos, Domine per nomen tuũ prophetauimus, & per nomẽ tuum dæmonia eiecimus,ac alias virtutes præſtitimus: ſed iudicium de doctrina æternæ noſtræ ſalutis deferre ad eos, qui ipſi palàm fatẽtur,ſibi ea in re non opus eſſe nec electione Dei, nec vera fide atque charitate, quid hoc aliud eſt, quàm ſpiritum ipſum ſanctũ à ſuis ipſius oraculis diiudicandis excludere,& in locum eius homines Epicuræos & Sardanapalos reponere?Scis tu Brenti,nihil alienum à vero docuiſſe Petrum,ſed cùm veritate non poſsis,mendaciis eum oppugnare conaris.Quãdo dixit hoc vnq̃ Petrus, quòd ad eos deferendum ſit de doctrina iudicium, qui palàm fatẽtur ſibi non

Vindicatur Sotus ab iniuria Brentij calumnioſa.

non opus eſſe nec electione Dei,nec vera fide atq; charitate?An ille non potiùs diſertis verbis contrarium dixit, nimirùm requiri in eis publicam & legitimam profeſsionem fidei?Non te pudet vanitatis? An non pugnant inter ſe,profiteri publicè fidem,& dicere, non eſt mihi opus fide?Quòd ſi quis auſus eſſet dicere, tantum abeſt, vt ad eum iudicium de doctrina deferretur,vt is à Chriſti corpore tanquã putridum membrum reſecaretur potiùs,& è cœtu piorum extermi naretur. Obiicis alicubi Petro,quòd is non ſatis explicet,quid velit dicere:Eſt autem is reuerà de eorum Theologorũ numero,qui ſunt rerum q̃ verborum ſtudioſiores,vt cum Paulo dicere poſsit:Etſi im peritus ſermone, ſed non ſcientia.Quamobrem ne quis erret,quid nos eum exiſtimemus dicere voluiſſe,paucis indicabimus. *2. Cor. 11.*

Certum eſt eum in hac ſententia nunq̃ fuiſſe,vt putaret, quibus de doctrina iudicandum eſt,eos non opus habere gratia,non fide & charitate interna,cùm nulli magis indigeant iis rebus,quàm qui do ctrinæ religionis iudices conſtituẽdi ſunt. Cæterũ hanc illius fuiſſe ſententiam omninò perſuaſum habemus, quod officium in iis, nõ meritum ſpectatur, quibus de Scripturæ ſenſu iudicandum eſt: Ita vt ſi quis ad hoc iudicium ſit vocatus, hoc eſt,Apoſtolorum in Ec- cleſia locum teneat, quem Epiſcopi tenent, habeat prætereà publi- cam & legitimam fidei profeſsionẽ, is ad iudicandum de doctrina ſit idoneus.Nihil vt aliud ſenſerit,quàm quod ab Imperatore Baſi- lio dictum aliquãdo fuiſſe in ſuperiore capite commemorauimus: Quantæcunq; religionis & ſapientiæ Laicus exiſtat,vel etiamſi vni- uerſa virtute interiùs polleat,donec Laicus eſt,ouis vocari non deſi- net:rurſus quantumcunque ſit Epiſcopus irreuerẽtia plenus,& nu- dus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè præ- dicauerit,paſtoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ratio eſt in ordine ouium cõſtitutis paſtores verborum ſubtilitate diſcutiendi,& ea quæ ſuper nos ſunt quærendi? Paſtorũ eſſe vult de doctrina iudicium Petrus,non ouium:ita vt ſi præſtet etiam vel ſan ctitate vel doctrina aliquis ex ouibus, quod vſu venire quandoque poteſt, nihilominùs ei de doctrina ſibi iudicium arrogare fas non ſit.Eſt autẽ aliqd in hac ſentẽtia,quod abs te Brẽti meritò reprehẽdi queat?niſi fortè velis Dei ſpiritum per Paulũ loquentẽ reprehẽdere. Nũquid oẽs Apoſtoli? nũquid omnes Prophetę?nunqd oẽs Docto res?Oportet vt ordo ſit in Eccleſia,nec oẽs omnia ſibi arrogẽt. Quæ ciuilis, eadẽ Eccleſiaſtici quoq; magiſtratus eſt ratio. Reperire non- nunq̃ de plebe licet,& iuriſprudentia & integritate maiori p̃ditos, q̃ pleriq; ſint ex politico magiſtratu,q iudicũ officio funguñt:nũ ideo legitimos iudices de gradu ſuo deturbabũt? nũ ideo cuiuis de vulgo qui ſibi catus & prudens videbit̃,iudicis officiũ vſurpare ſibi licebit? Minimè

Explicatio ſententiæ Soti.

Officiũ nõ meritũ ſpectãdum in Prælatis.

Baſilius Imperator

Paſtorũ nõ ouiũ eſt de doctrina iudicium.

Vt in ciuili ſic in Eccleſiaſtico magiſtratu iudicãdi poteſtas eſt penes iudices, nõ vulgi imperitos.

Minimè gentium. Quàm diu toleratur à ſuperiore magiſtratu iudex inferior, tam diu neceſſe eſt ab iis quoque toleretur, quorum iudex eſt. Ac ſit aliquis ſanctiſsimus, ſit iuris conſultiſsimus, iudicis tamẽ ordinarii ſibi munus non ſumet, quoàd alius hoc officio fungitur. Cæterùm quò minùs in conſilium adhibeatur à iudice, nemo prohibebit. Hanc nos Petri ſententiam fuiſſe non dubitamus, quod ipſum etiam tibi demonſtraturum exiſtimamus, ſi modò te reſponſo ſuo dignũ iudicauerit. Nam & nos in hanc arenam nunquam deſcendiſſemus, niſi nos incircuncíſi illius Philiſtei admiratoris tui Vergerii procacitas & iactantia impuliſſet, qui Sereniſsimo Regi noſtro libellum hunc tuum dicare, & virum illum ſanctum Aloyſium Lipomanum ad diſputandum de capitibus in eo contentis ipſo iudice prouocare veritus non eſt. Quamobrem non tam Petrum à Soto contra te defendere, quod ſi volet ipſe, multò pręſtabit melius, nec hac in parte noſtra opera indiget, quàm Sereniſsimo Regi noſtro, quæ ſit iis de rebus Eccleſiaſticę doctrinę veritas, indicare voluimus.

Argumentũ Brentij. Pergit Brẽtius: Si A ſotus ſeriò reponit librũ Sapientię in Catalo-
Sapient. 1. go Canonicorũ librorũ, miror ꝙ non audiat quid ibi dicatur: In maleuolam animã non introibit ſapiẽtia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus fugiet dolũ, & auferet ſe à cogitationibus inſipiẽtibus. Si A ſotus iudicat hoc verũ eſſe, qũo audẽt nobis eos Chriſtianæ diſciplinæ iudices ꝓponere, in quorũ maleuolã animã nõ ingrediť ſapientia, & quos Spiritus S. fugit? Paulus ait: Qui
Rom. 8. nõ habet ſpiritũ Chriſti, hic non eſt eius. Non habent autem ſpiritum Chriſti, qui non ſunt à Deo electi, & nõ habent verã fidem &
Reſponſio charitatem, qũo ergo hi poſſunt eſſe de doctrina Chriſti iudices?

Liber Sapientiæ Canonicus, et Brẽtio malè intellectus. Sapientiæ liber, ſicut ſuperiùs à nobis demonſtratũ eſt, quàmuis ab Hebræis excluſus, à Chriſtianis tamen in catalogum Canonicorum librorum à mille ducentis & ampliùs annis eſt repoſitus: quam etiam ob cauſam teſtimonium eius libenter accipimus. Verùm quẽ tu ſenſum eius adfers, eum reſpuimus. Quòd in maleuolam animã non intrat ſapientia, quodq́ue non habitet in corpore ſubdito pec-
Sapientia quid. catis, minimè negamus. Quæ ſit autem iſta ſapientia, fortaſsis nobis
Tob. 28. tecũ non cõuenit. Nã nos à Scriptura docti dicimus, Ecce pietas eſt ſapientia. Quam autẽ pietatem Latinus interpres, eam ſeptuaginta
Aug. lib. 2. de Trinit. cap. 14. verterunt θεοσέβειαν, quaſi tu dicas, cultũ Dei. Quis autem eſt cultus Dei, inquit Auguſtinus, niſi amor eius? Hic igitur non introibit in maleuolam animam, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Nam peccatum, mortale præſertim cum charitate conſiſtere non poteſt, cum fide quæ eſt ex auditu & intelligentia ſcripturarũ, poteſt. Poteſt habere peccator ſcientiã ſcripturarũ, poteſt habere fidẽ,

charita-

charitatem habere non poteſt. Et certè diuerſa dona ſunt Spiritus *Sciẽtia cũ*
ſapientiæ & Spiritus ſcientiæ, ſicut etiam ex Eſaiæ illo loco patet, *peccato eſſe, nõ autẽ*
vbi dona Spiritus ſancti enumerantur. Quod etiam Paulus indicat *ſapientia*
dicens: Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii autem *poteſt.*
ſermo ſcientiæ ſecundum eundem Spiritum. Sermo ſapientiæ nõ *Eſa.11.*
datur illi, cuius corpus peccatis eſt ſubditum: ſermo ſcientiæ, donũ *1.Cor.12.*
prophetiæ datur. Itaque quæritur alicubi Auguſtinus: Surgunt in- *Aug.lib.3.*
docti & rapiunt cælum, & nos cum doctrinis noſtris, ecce vbi volu- *confeß.ca*
tamur? Poteſt habere quis ſcientiam & cum illa mergi in profundũ *pit.8.*
inferni, ſapientiam, hoc eſt, veram pietatẽ quæ charitas eſt, habere
non poteſt, niſi is, cui regna cæleſtia ſunt præparata. Sed audi, quid *Lib.2.con*
ea de re ſcribat Auguſtinus: Spiritus, inquit, ſanctus in Eccleſiæ prę- *tra Epiſto*
poſito vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus non eſt, operetur per eum *lam Parme*
Spiritus ſanctus, & ad eius mercedem in ſalutem ſempiternam, & *niani, c.11.*
eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum ſiue conſe
cratur, ſiue euangelizatur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſsimè
ſcriptum eſt: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, deeſt
quidem ſaluti eius, vt auferat ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine in-
tellectu, miniſterium tamen eius non deſerit, qui per eum ſalutem
operatur aliorum. Propter quod Apoſtolus ait: Si enim volens hoc *1.Corin.9.*
facio, mercedẽ habeo, ſi autem inuitus diſpenſatio mihi credita eſt,
id eſt, illis prodeſt, quibus hoc diſpenſo, nõ mihi qui fictus ſum. Qui
enim inuitus facit propter commoda gaudiaque carnalia, quæ ſi a-
liter habere poſſet, illud deſereret, ipſe vtique fictus eſt, ideoque in-
uitus facit, ſed eis prodeſt, erga quos facit. Se autem tantùm à mer-
cede ſalutis alienat, non etiam illos priuat, quibus cibaria Domini-
cus etiam malus ſeruus impendit. Intereà tamen illud libenter con
cedimus, quòd myſteria ſua citiùs iis, qui mundo ſunt corde, Deus
reuelat, quàm illis qui variis ſunt flagitiis cooperti. Atque vtinã hoc *Pium votũ*
præſtari poſſet, vt ad munus Apoſtolicum, cuius proprium eſt de *autoris,*
doctrina religionis iudicare, non vocarentur, niſi quorum eſſet per-
ſpecta vitæ ſanctimonia: fortaſsis tanti motus in Eccleſia non fuiſ- *Eſa.24.*
ſent excitati: qui verò ſunt excitati, minore negotio ſedari poſſent.
Verùm nemo propterea putet ſe iuſtam habere cauſam ab Eccleſiæ
vnitate diſcedendi, vel eorum qui præſunt iudicium declinandi,
quod ſicut populus, ita eſt & Sacerdos, nec ſanctitate cæteros, qui
præſunt, excellant. Quàmuis enim hi ſpiritum Chriſti non habe-
ant, quo ſancti ſint ipſi, habent tamen ſpiritum Chriſti, quo ſan-
ctos reddant alios, ſiue cùm baptizant, ſiue cùm peccata remit-
tunt, ſiue cùm Dei verbum annunciant, deque Scripturæ ſenten-
tia iudicant. Nam quo ſancti fiunt homines, ſiue Baptiſmus id ſit,
ſiue abſolutio, ſiue Dei verbũ, non miniſtrorum eſt, ſed ipſius Dñi.

Præclarè

Greg. Nazianze. in orat. in ſanctũ lauac. Iudices nõ iudicandi.

Præclarè Gregorius Nazianzenus, vbi docere conatur non eſſe curioſe dignitates eorum, qui nos purgant, expendendas, nec eſſe iudices iudicandos: Sint, inquit, duo annuli, aureus hic, ferreus alius: vterque regia imagine ſculptus, ceræ ambo imprimãtur, quid inter ſignum hoc & illud intererit? Nihil. Diſcerne materiam in cera, etiãſi ſapientiſsimus exiſtas, dic quodnã ferri, quodve ſit auri ſignaculum. Vnum eſt vtrunque, materia eſt diuerſa, character vnus eſt. Quæ Baptiſmi, eadem & abſolutionis, eadem & doctrinæ eſt ratio. Idem eſt Baptiſmus, eadem abſolutio, eadem doctrina, idem Dei verbum, ſiue à probo, ſiue ab improbo miniſtro proficiſcatur. Dic autem tu Brenti, qui poteſt per miniſtrũ, quàmuis improbum, peccata remittere, qui minùs poſsit per eundem doctrinæ veritatem indicare? An maius quiddam eſſe putas interpretari Scripturas, quàm peccata remittere. Verè dictum eſt ab Ambroſio, quod quicquid verum à quocunque dicitur, à ſancto dicitur Spiritu, quodq́ue gradus Chariſmatum ſunt officiis Eccleſiæ, non vtiq; meritis humanis indulti. Sicut igitur qui dicit Dominũ Ieſum, in Spiritu ſancto dicit, qualis vis ſit, ita & in loco ordinis officii eccleſiaſtici poſitus, gratiã habet qualis vis ſit, nõ vtique propriam, ſed ordinis per efficaciam Spiritus ſancti. Nam neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ dat Deus. Quid autem aliud vult Petrus à Soto niſi quod ab Ambroſio dictum eſt, Gratiam chariſmatum officiis Eccleſiæ, non meritis humanis indulgeri, quam qualiſcunque ſit, habere tamen poſsit qui eſt in loco ordinis eccleſiaſtici poſitus. Sed ſi nullum apud vos pondus habent veterum Orthodoxorum teſtimonia, proferam veſtri cuiuſdam non ignobilis ea ipſa de re ſententiam: Ioannes is eſt Caluinus: Quæritur hic, inquit, cùm impii præclarè interdũ de Chriſto & ſplendidè diſſerant, an habeant Dei ſpiritum? Reſpondeo: Eos proculdubiò habere quod ad effectũ illũ ſpectat: ſed aliud eſt donum regenerationis, aliud donum nudæ intelligentię, qua Iudas quoque præditus fuit, cùm Euangelium prædicaret. Verùm de iis ſatis.

Amb. in 12 ca. 1. ad Corinth. Gratia chariſmatum officijs Eccleſiæ, nõ meritis humanis indulgetur.

In cap. 12. 1. ad Cor.

Ad confirmandam Conciliorũ & Epiſcoporum autoritatem adduxerat Petrus & illa loca: Tibi dabo claues regni cælorum. Et: Quicquid ſolueritis in terra &c. Quibus productis Brẽtius, Sed hæc inquit, loca non ſolùm ſacræ Scripturæ, verùm etiam Eccleſiaſticorum Scriptorum teſtimoniis à vanis & impiis Sophiſtarum commentis ita vindicata ſunt, vt exiſtimem A ſotum in alio orbe hactenus commoratum, quòd neſciat, quid in hoc orbe aduerſus Romanenſium adulatorum deprauationes dictum, ſcriptum ac etiam pictum ſit. Claues enim Eccleſię datæ ſunt Petro & Confeſſoribus petræ, quæ eſt Chriſtus. Non ſunt datæ Lyberio, Arriano, aut Marcellino

Matt. 16. Brentius contra autoritatem clauium.

lino idololatræ: datæ ſunt miniſtro, non hoſti Eccleſiæ: datæ ſunt ſeruo Chriſti, non ſeruo Antichriſti. Etiamſi ſit inter vos aliquandiu Petrus commoratus, eſt reuerà tamen in alio quodam orbe natus. Quàm felix eſt autem orbis ille, in quo natus eſt? Nam ſolus hic eſſe propemodùm orbis nunc videtur, vbi Pelópidarum, hoc eſt, Lutheranorum, & aliorum noſtri temporis Hæreticorum nec facta videntur, nec vel nomen ipſum auditur. Nullum eſt enim regnum noſtro hoc infelici ſeculo magis ab hæreſibus intactum, quàm ſit vel hoc ſolo nomine feliciſsimũ Hiſpaniarum regnum, cui propter hanc in fide Catholica conſtantiam & eius tuendæ diligentiam, alias præterea multas felicitates Deus largitur. Quæ laus olim penes Germanos fuit, quoàd illi non aliud erant quàm Chriſtiani, nec in aliud Euangelium ſe transferri paſsi ſunt ab eo, quod à Patribus acceperant, vt eſſe gens armis inuicta crederetur, ea poſteaquàm Lutherus in Germania Babylonem ædificare cœpit, nunc eſt ferè ad Hiſpanos tranſlata. Eſt autem ita, quòd nuſquàm ſunt pauciores, quàm in felici orbe illo, qui deprauationes veſtras & Scripturarum contorſiones vel ſcriptas, vel pictas viderint: tantùm abeſt, vt de eis quicquam dici audiuerint. Ac tantò maior eſt illius regni tranquillitas, in quo & Rex pientiſsimus legitimè imperat, & qui ſunt eius poteſtati ſubiecti, ſic in omnibus ei dicto ſunt audientes, nullum vt fidelium & obſequentium ſubditorum officium in ſe requiri patiantur, quos erga Regem ſuum, cuius opera fieri vident, vt non ab externis hoſtibus modò, verùmetiam ab iis, qui multò ſunt pernicioſiores domeſticis inimicis (Hæreticos dico) tuti eſſe queant, tantò ſtudio & obſeruantia eſſe conſtat, vt quoties id vel ſalus illius vel dignitas poſtulet, ad quoduis vitę diſcrimen ſubeundum non minore animorum alacritate, quàm alii ſolent ad epulas, accurrant. Etſi autem in felici orbe illo vana & impia commenta veſtra non à quibuſuis leguntur, lecta ſunt ea tamen & à Petro, & ab aliis viris doctis, quos cum iudicio legere poſſe exiſtimatum eſt, & quæ contra clauium autoritatem à veſtris adferuntur, pluribus doctiſsimorũ virorum ſcriptis pridem confutata ſunt, nihil vt ea nunc à nobis repeti ſit neceſſe.

Reſponſio [illegible] *Commendatio regni Hiſpaniarum.*

Cæterùm quòd Liberium fuiſſe ſcribis Arrianum, id in proximo ſuperiore capite falſum eſſe docuimus, cùm aliorum, tum Athanaſii teſtimonio: qui cùm etiam Damaſo Pontifice ſuperſtes fuerit, qui fuit tertius à Liberio, quis meliùs illo ſcire potuit, ſi in hæreſim Arrianam Liberius incidiſſet? Sed neque Marcellinum rectè dixeris idololatram, etiamſi metu compulſus, thura idolis admouiſſe legitur. Nam vt lapſus in crimen hoc aliquando fuerit, martyrio tamen illud expiauit. Peccauit vt Petrus, pœnituit vt Petrus. Et ſicut Petrus

Brētius iniquè facit Liberium Arrianũ, & Marcellinum idololatram.

non inter eos, qui negauerunt Chriſtum, ſed inter eos, qui conſtanter eum cõfeſsi, nullum ſupplicii genus ſubire, ad extremam vitam etiam pro nomine illius profundere non dubitarent, ſic & Marcellinus non inter idololatras, verùm inter ſanctos martyres ab Eccleſia Dei numeratur. Intereà tamen illud libenter tibi concedimus, quòd claues datæ ſunt Petro, & ſucceſſoribus eius Petræ Confeſſoribus, Eccleſiæ miniſtris, & Chriſti ſeruis: non ſunt autem datæ vobis hoſtibus Eccleſiæ & ſeruis Antichriſti.

Citat Brētius Hieronym. contra claues Eccleſiæ. Pergit Brentius: Et quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: Quæcunque ergo præceperint Prælati, erunt præcepta Dei, & quoſcunque abiecerint ex Eccleſia, erunt & abiecti à Deo. Quid eſt igitur illud, quod Hieronymus de priore dicto apud Matthæum ſcribit? Iſtum locum, inquiens, Epiſcopi & Preſbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur, cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Hìc Aſotus iterum habebit paratas ſuas regulas interpretandi dicta Patrum. Quid ſi nos Brenti Hieronymo oppoſuerimus aliquanto vetuſtiorem ſanctum illum Martyrem Cyprianum? Sic enim loquitur: Nec fas erat Eccleſiam pulſantibus claudi, cùm permiſerit ipſe qui legem dedit, vt ligata in terris, etiam in cælis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quę hîc priùs in Eccleſia ſoluerentur. Clariùs autem Hilarius Petrum alloquens: O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius Petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata autoritas fit in cælo, vt quæ in terris aut ligata ſunt, aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem contineant & in cælo. Ioannes quoque Chryſoſtomus: Sacerdotum, inquit, vinculum ipſam etiam animam attingit, atque ad cælos vſque peruadit. Vſqueadeò vt quæcunque infernè Sacerdotes confecerint, illa eadem ſupernè Deus rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Quos ſequutus Bernardus, vbi de Petro loquitur: Claues, inquit, regni cælorum tam ſingulariter accepit, vt præcedat ſententia Petri ſententiam cæli. Et eius æqualis Hugo de ſancto Victore: Sententiam, inquit, Petri non præcedit, ſed ſubſequitur ſententia cæli. Vides igitur, quàm multos habeamus, quos vni Hieronymo opponere poſsimus. Verùm & is non pugnat cum iſtis, æquè vt ipſe fuit, Catholicis & Orthodoxis. Sunt enim duæ claues, vna ſcientiæ, quam in Paulo: poteſtatis altera, quam in Petro fuiſſe ſcribit Ambroſius: quarũ vtramq; ſynagogæ quoq; Chriſtus tribuit,

Hier. in ca. 16. Matth.

Reſponſio

Cyp. lib. 1. epiſt. 2.

Hilar. Canon. 16. in Matth.

Chryſ. li. 1. de ſacerdotio.

Bern. i ſermo. 1. in die Apoſt. Petri & Pauli.

Hugo li. 2. de Sacram.

Ambr. ſermo. 66.

Duæ claues.

tribuit, ſed interim Scribis & Phariſæis abuſum earum exprobrat: Væ vobis, inquit, legiſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. De claue autem poteſtatis dicit: Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite. Vtramque clauem in Eccleſiaſtico iudice coniunctam eſſe oportet. Nam ita demùm ratum erit in cælo, quod aut ligauerit, aut ſoluerit in terra, ſi claue non errante fecerit: alioqui periculum eſt, ne rectè dicatur illud Prophetæ? Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & viuificabant animas, quæ non viuunt. Scientiæ clauis haud aliter eſt neceſſaria poteſtatem habenti, quàm lucerna in tenebris ambulanti, qua ſi deſtitutus fuerit, quid aliud conſequetur, quàm quod dicit Chriſtus: Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Quamobrem quod à Bernardo & Hugone dicitur, ſententia Petri præcedit ſententiam cęli, non aliter intelligendum eſt, quàm ſicut à Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Sententiam ſeruorum Dominus confirmat, quatenus ea tamen iuſta fuerit. Nam ſi iuſta non fuerit, nihil poteſt dici veriùs, quàm quod ab Hieronymo ſcriptum eſt, quodque ante eum dixit Origenes. Si quis non recto iudicio eorum qui præſunt depellatur, ſi ipſe non anteà exiit, hoc eſt, ſi non ita egit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita fit, vt interdum ille, qui foràs mittitur, intùs ſit: & ille foris, qui intùs retineri videtur. Quamobrem rectè monet vir ille ſanctiſsimus Gregorius Pontifex, magno moderamine paſtores vel ſoluere debere, vel ligare: Sed intereà ſiue iuſtè ſiue iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamen, inquit, ſententia gregi timenda eſt, nę is qui ſubeſt, & cùm iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel iniuſtè, nec paſtoris ſui iudicium temerè reprehendat, ne etſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat. Non vult Gregorius, vt de iudicio ſui paſtoris ouis iudicet, etiamſi fortè error aliquis ſit admiſſus, quin ſententiam ab illo latam ne contemnat, quam ſi tulerit inſons æquanimiter, coram Deo reus non erit. Si verò contempſerit, hoc ipſo nomine coram Deo quoque reus efficitur. Sed hæc ſicut alia multa, ſic volente Brentio extra cauſam dicta ſunt.

Lucæ 11. *Matt. 23.* *Ezech. 13* *Sententia Petri præcedit ſententiam Dei.* *Orig. hom. 14. in Leuitick.* *Greg. hom 26.*

Pergit is: Si quicquid pręceperint Patres in terris, erit præceptũ Dei, quid eſt quod Propheta ait: In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere: nec iudicia eorum cuſtodiatis, nec in idolis illorum polluamini? Si non eſt incedendum in pręceptis Patrũ Brenti, *Ezech 20.*

Faſeſt in Patrũ præceptis incedere. quid eſt, quod Paulus & Silas, cùm perambularent Syriam & Ciliciam, præcipiebant cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum? Quid eſt, quod iidem ipſi cùm pertranſirẽt alias ciuitates, tradebãt eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & Senioribus? *Acto.25. Acto.16.* Quòd ſi verbo libet vrgere, nos in auorum, proauorum, atauorum præceptis incedimus, qui mille quingentis annis non polluebantur in idolis, verùm eâdem qua nos ratione, Chriſtum coluerunt, eiusq; colendi rationem partim ſcripto, partim traditionibus ad nos tranſmiſerunt. Quare liberis veſtris cantilenam hanc rectiùs occinetis, qui niſi mentem illis Deus dederit meliorem, non in aliorum, quàm in Patrum ſuorum præceptis incedent: auos enim & proauos ſuos præceptorum veſtrorum ſectatores edere nõ poterunt. Sed quid quæſo vobis vultis, cùm hęc verba toties nobis obiicitis? num vt quam Patres religionem ſeruarunt, quos ritus tenuerunt, ab iis diſcedant liberi, ſemperque diuerſam religionem, diuerſos ritus quos ignorauerunt Patres eorum, ſequantur, quò vel ſic ſe quiduis eſſe potiùs, quàm Catholicos, teſtatum faciant omnibus? Quid eſſe poteſt abſurdius? Non ita nos docet Dei ſpiritus: *Prouε. 32. Eccle.8.* Interroga, inquit, patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Non te prætereat narratio Seniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum. *Proue.22.* Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Terminos autem indubitanter tranſgreditur, qui ſtatuta Patrum poſtponit, atq; confundit: Sicut Alexander quartus à Petro Pontifex Romanus, in [illegible]ima ſua decretali ſcribit epiſtola: State ſuper vias & videte, *Hiere.6.* & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus veſtris.

Matt.15. Profert & illud Brentius: Fruſtrà colunt me docentes pręcepta & doctrinas hominũ. Habet, inquit, Aſotus ſuum cœnum, quo hunc locum aſpergat. Sed ne ſit mora lõga, ſua occaſione probè (ne dubitet) eluetur. *Reſponſio ad locum: Fruſtrà me colunt do. præ. & do. hominum.* Locũ hunc Maximinus etiam Arrianus aliquando protulit cum Auguſtino congreſſurus, ad eandem ſententiam tuendã, quã hoc loco ſuſcepit Brentius defendendã. Sic enim loquiť Maximinus: Si quid de diuinis Scripturis protuleris quod cõmune eſt oĩbus, neceſſe eſt vt audiamus. Hæ verò voces, q̃ extra Scripturã ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiũtur, cùm ipſe Dñs moneat nos, & dicat: Sine cauſa colũt me docẽtes mãdata & pręcepta hoĩm. Nihil itaque noui profertis Brenti. Docebimus hoc ſuo loco, ꝙ vetus hæc fuerit Hæreticorũ cantilena, q nihil præter Scripturas recipiendũ eſſe cẽſerẽt. *Aug.lib.1. cõtra Maximinum.* Verũ quid ad hæc Auguſtinus? Si ad iſta oĩa, inquit, reſpõdere voluero, id etiam ego agere videbor, ne veniatur ad cauſam. Proinde vt citò agamus, dic mihi fidem tuam. Sic Auguſtinus ne reſpõdere

quidem dignatus eſt ad hunc locum, quòd alienus à cauſa videretur, cùm æquè recipi Traditiones Apoſtolicas oporteat atque Scripturas. Quare nihil eſt, quòd dicat Brentius, dictum hoc Chriſti ſudem eſſe in Catholicorum oculis. Aſſueuerunt illi pridem, cùm nihil in Hæreticorum ore ſonet frequentiùs. Rectè autem Petrus, ſolum illum cultum dicendum eſſe ſcribit ſecundum doctrinas & præcepta hominum, qui fidei non conſonat. Nam & ante eum Baſilius indicauit, nihil aliud iis Chriſti verbis intelligi, quàm quod humanis traditionibus ad mandatum Dei reprobandum obſequendum non ſit. Quòd autem promittit Brentius confutare ſe velle, quod à Petro de verborum horum ſenſu ſcriptum eſt, id facit in ſecunda pericope, verùm frigidiùs q̃ vt reſponderi ſit neceſſe, cùm præſertim in Confeſsione noſtra Chriſtiana pluribus & de hoc, & de præcedenti Scripturæ loco tractauerimus, ad quam lectorem remittimus.

Baſil. in Ethicis definit. 12.

Profert & aliam Scripturam Brentius: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viuentes in mundo, decretis tenemini? Et mox iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem habent ſpeciem ſapientiæ, &c. Quatenus elementis hoc genus teneantur homines, docuimus in eadem illa Confeſsione. Quoniam verò nihil ea res pertinet ad præſentem cauſam, minimè neceſſarium eſſe duximus, hac de re pluribus nũc agere. Pergit Brentius: Fingamus autem Chriſtum dediſſe hoc dicto, Quicquid ligaueritis in terra, &c. poteſtatem præcipiendi, non tamen dedit eam hoſtibus Eccleſiæ, non ſeruis Antichriſti, qui præcipiunt quælibet, ſed veris miniſtris Eccleſiæ, & ſeruis Chriſti, qui præcipiunt, non quæ ipſis libent, ſed quæ Deus pręcepit. Quæ igitur ſic in terris precipiuntur, erunt certè pręcepta coram Deo in cęlo, quæ vt Deus verbo ſuo antè conſtituit, ita nunc per miniſtros ſuos verbo prædicata confirmat. Hac in parte libenter tibi ſubſcribimus, quòd non dedit hanc poteſtatem vobis hoſtibus Eccleſię & ſeruis Antichriſti, qui pręcipitis, quę vobis libent, ſed nobis quàmuis peccatoribus, veris tamen Eccleſię miniſtris & ſeruis Chriſti, qui pręcipimus, non quę nobis libent, ſed quę Deus pręcepit. Nam vbi pręcepit Deus, vt crederemus imputatione Chriſti iuſticię nos iuſtos eſſe, etiamſi nihil eius nobis adhęreat? Vbi pręcepit, vt tanquàm articulum fidei crederet vnuſquiſque, ſibi certò remiſſa eſſe peccata, neque vel minimùm de eo dubitare auderet, verùm contra Scripturam, de propitiato peccato ſecurus eſſet? Vbi pręcepit credi, quòd abſoluta neceſsitate fiant omnia, & alia pleraque, quę vos traditis, quòd vobis ita libet, non quòd Deus ita pręceperit? Nos contrà nihil tradimus, niſi quod à Deo traditum eſt. Ieiunium pręcepiſſe

Coloſ. 2.

Alia obiectio.

Reſponſio

Lutherani docẽt præceptis Dei non conſentanea.

 piſſe

Eccleſiæ præcepta cum Dei præceptis cōgruūt. piſſe Deum conſtat, cæterùm quibus temporibus, quóue modo ieiunandum ſit, ordinandum Eccleſiæ ſuæ reliquit. Quæ quàmuis tempora modumq́ue ieiunandi præſcribit, nihil tamen aliud tradit, quàm quod à Domino præceptum eſt. Idem & de oratione, idem & de Sabbato ſanctificando, deq́ue aliis præceptis Dei dici poteſt, de quibus nihil mutat, ſed quemadmodum decenter & ordine fieri poſsint omnia, docet nos noſtra mater Eccleſia. Quàm *Nō cōſtat ſibi Brētī⁹.* autem ſibi non conſtat Brentius? Paulò ſuperiùs non abnuere viſus eſt iis verbis: Quicquid alligaueritis, &c. datam eſſe poteſtatem miniſtris Eccleſiæ præcipiendi: nunc diuerſum eorum ſenſum adfert. Sic enim loquitur: Hoc dicto Chriſtus non loquitur de autoritate præcipiendi aut mandandi, ſed de miniſterio Euangelii prædicandi: vt qui Euangelio, quod à miniſtris Eccleſiæ in terra audit, crediderit, ſoluatur in cælo: qui verò non crediderit, ligetur in cælo. Mox profert Scripturam: iuxta illud: Ite *Marc. ult.* in mundum vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit Euangelio, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Quod cùm ita verè ſe habeat, iniquiſsimum eſt, quòd Aſotus remittat nos à ſacra Scriptura ad ſuorum Canonum explicationes. Nouum verò genus interpretationis ac *Cōfutatio* totis mille quingentis annis Orthodoxis omnibus inauditum, quibus vnanimiter viſum eſt, iudiciariam quandam poteſtatem abſoluendi, condemnandi, præcipiendi, prohibendi iis verbis Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus eſſe conceſſam. Atqui de iis qui foris ſunt, *1. Corin. 5.* hoc eſt, de infidelibus, negat ſuum Paulus eſſe iudicium. Verùm hoc vobis commētum placuit ad falſum dogma veſtrum de ſolius fidei iuſtificatione defendendum.

Brētius nō uult premi Patrū autoritate. Pergit Brentius: Remittimur ad Patres: Ad quos obſecro? ad veteres & iam mortuos? nominentur ergo, vt ſciamus, quorum interpretatio ſacroſancta & inuiolata haberi debeat. Græca Eccleſia ſuos habuit Patres, Origenem, Chryſoſtomum, Baſilium, Nazianzenum, & alios. Habuit & Latina ſuos, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, Auguſtinum, & alios. Habuit etiam poſterior ætas ſuos, Thomam Aquinatem, Albertum, Scotum, & id genus multos. Ad quos ergo Aſotus inter hos aut illos nos remittit? nū ad omnes & ſingulos indiſcriminatim? & nō permittit nobis eorum ſcripta cum iudicio legere. An verò omnia eorum abſq; *Reſponſio* iudicio vt ſacroſancta agnoſcēda ſunt? Quin cum iudicio legenda ſint, cauſam dicit nemo, ſed nō tuo Brenti, neque Philippi iudicio, *Quo iudicio ſcripta Patrum legenda.* qui, quod Catholicum eſt, redarguitis, & non rarò ſentētiam è ſcriptis eorum aliquā profertis, quæ cum veſtro dogmate facere videatur, cùm tamen ab eo longiſsimè diſsideat. Non tuo igitur, nō Philippi

lippi iudicio, ſed cum Eccleſię iudicio legenda ſunt ſcripta Patrum, atque ea eſt regula obſeruanda, quam in aureo ſuo libello (quem vtinam legiſſes Brenti) tradit Vincentius Lirinenſis. Quòd ſi in ipſa, inquit, vetuſtate duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnius aut etiam prouinciæ, error deprehendatur, tunc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel inſcitiæ, ſi qua ſunt vniuerſaliter, antiquitùs, vniuerſalis concilii Decreta præponat. Quòd ſi tale aliquid emergat, vbi nihil eiuſmodi reperiatur, tunc operam dabit, vt collatas inter ſe Maiorum conſulat interrogetque ſententias, eorũ duntaxat, qui diuerſis licet temporibus & locis, in vnius tamen Eccleſiæ Catholicæ communione & fide permanentes, magiſtri probabiles extiterunt. Et quicquid non vnum aut duos tantùm, ſed omnes pariter vno eodemque conſenſu apertè, frequenter, perſeueranter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognouerit, id ſibi quoque intelligat abſque vlla dubitatione credendum. Quod etiam exemplis deinde facit illuſtrius. Ad extremum autem concludit, nos cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ fidem deſerere debere: Patrumq́; ſententiis ea tandem lege credi iubet, vt quicquid vel oẽs vel plures vno eodemq́; ſenſu manifeſtè, frequẽter, perſeuueranter velut quodam conſentiente ſibi magiſtrorum Concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoq́; habeatur. Quicq̃d verò quàmuis ille ſanctus & doctus, quàmuis Epiſcopus, quàmuis confeſſor & martyr, præter omnes aut etiam contra omnes ſenſerit, id inter proprias, priuatas & occultas opiniunculas, à communis & publicæ generalis ſententiæ autoritate ſecretum ſit: nec cum ſummo æternæ ſalutis periculo iuxta ſacrilegam Hæreticorum & Schiſmaticorum conſuetudinem vniuerſalis dogmatis, antiqua veritate dimiſſa, vnius hominis nouitium ſectemur errorem. Habes iam, quomodo legenda ſunt Patrum ſcripta, & quantùm ſit eorum autoritati tribuendum. *Vincẽtius Lyrinẽſis.*

Tandem arrepta cenſoria virgula Brentius de Patribus iudicium ſibi ſumit, & eos erroris inſimulat. Negari, inquit, non poteſt, quin in Patribus ſint errores, & alienæ à ſenſu Scripturæ interpretationes. Origenes fuit inſignis pietate & eruditione, tamen habet quædam dogmata, quæ non ſunt ſacræ Scripturæ conſentanea, & ſi nonnullis hiſtoriis creditur, abiectus eſt ab Eccleſia. Tertullianus Montanizat, Cyprianus Anabaptizat, Hieronymus Origenizat, & Digamizat: Putat enim Digamiam, qualem quidam nunc intelligunt, hoc eſt, ſi quis poſt mortem prioris vxoris ducat alteram, parùm aut nihil à ſcortatione differre. Auguſtinus ſcribit ipſe libros retractationum, ac prætereà communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. *Brentius inſimulat Patres erroris.*

Longum eſſet ſingulos percurrere. Adnotemus etiam quædam loca Scripturarum, in quibus interpretatio Patrum pugnat. Ioannis ſexto: Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Alii Patres putant Chriſtum de ſpirituali tantùm manducatione loqui. Auguſtinus exponit etiam de ſacramentali, vnde neceſſariò communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. Ad cuius ergo Patris interpretationem remittet nos Aſotus? Matth. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Alii per petram intelligunt Petrum ipſum, alii intelligunt Chriſtum, quam igitur interpretationem agnoſcemus? Vide quàm probè conſulat Aſotus ſaluti noſtræ, quòd abducat nos à Scriptura ad Patres?

Reſponſio Imò conſilium hoc venerabilis viri Petri à Soto, longè ſaluberrimum eſt: idem enim, vt iam commemorauimus, monuit Vincentius Lyrinenſis, idem ante eum quoque Clemens Petri ſucceſſor, qui cùm lex Dei legitur, illud ſeruari dicit oportere, ne ſecundum ingenii propriam intelligentiam legatur, ſeu doceatur. Sunt enim multa in Scripturis diuinis, quæ poſſunt ad eum ſenſum trahi, quem vnuſquiſque ſibi præſumit. Et ideo Scripturarum intelligentiam, inquit, oportet ab eo diſcere, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat. Hoc feciſſe Baſilium & Gregorium præcipuos Græcorum Theologos narrat Ruffinus. Qui cùm omnium Græcorum ſecularium libris remotis, ſolis diuinæ Scripturæ voluminibus operam dediſſent, eorum intelligentiam, non ex propria præſumptione, ſed ex maiorum ſcriptis & autoritate ſequebantur, quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione regulam intelligendi ſuſcepiſſe conſtat. Nihil itaque noui conſulit Petrus à Soto, quando nos ad Patres remittit, modò vt illud teneamus, quod à Vincentio ſcriptum eſt, vt cum Eccleſia Doctores recipiamus, non cum Doctoribus Eccleſiæ fidem deſeramus. Quare ſi cuius ex ſanctis Doctoribus dogma aliquod eſt ab Eccleſia reprobatum, ſequamur illius iudicium: vt quæ per illam damnata ſunt, reiiciamus. Negari non poteſt, quòd Origenes habeat quædam dogmata, quæ quàmuis Hæreticis viſa ſunt ſacrę Scripturæ conſentanea, præſertim Arrianis, ab Eccleſia tamen ſunt exploſa. Quàmuis, ſi Ruffino credimus, dogmata illa falſa non tam Origenis fuerunt, quàm Hæreticorum quorundam, qui libros illius corruperunt. Verum eſt & de Tertulliano, quòd is iam natu grandior incidit in Hęreſim Montani: Cyprianum etiam erraſſe manifeſtum eſt, quem nihilominùs inter ſanctos martyres numeramus. Cęterùm quòd ſcribis Hieronymum Origenizare, quid iis verbis tibi velis, non ſatis aſſequimur. Nam quòd is fuerit

Clem. ad Iacobum fratrem Domini.

Ruff. li. 2. ca. 9. in Eccleſiaſt. hiſtor.

De Orige.

Ruff. Inuectiua prima contra Hiero.

De Tertulliano.

De Cypri.

fuerit Origenis aliquantò ſtudioſior, quòd eius libros nonnullos in linguam Latinam verterit, quòd in Commentarios etiam ſuos ex illis pleraque tranſtulerit, clarum eſt & manifeſtum. Sed fecerunt idem Hilarius, Victorinus, Ambroſius, cuius penè omnes libri ſermonibus Origenis pleni ſunt, & alii multi Catholici & Orthodoxi, tam Græci, quàm Latini. Cęterùm ſi virum ſanctum hunc inſimulas, quòd fuerit errores Origenis amplexus, nihil abs te dici poteſt à vero magis alienum: cùm vix quiſquam alius errores illius vel diligentiùs annotauerit, vel vehementiùs fuerit inſectatus. Quod non modò libri contra Ruffinum ab eo ſcripti planum faciunt, verùmetiam epiſtolæ teſtātur, quas de erroribus Origenis ad Pammachium Oceanum, & Auitum conſcripſit. Teſtantur etiam Theophili & Epiphanii libelli, ab eodem Hieronymo verſi, quibus Origenis dogmata damnantur. Sed & illud non minùs falſum eſt, quod eum arguere videris digamiæ condemnatæ, cùm in eadem illa epiſtola, quam tu notare viſus es, poſteaquàm pluribus verbis Geruntiam viduam à ſecundis nuptiis dehortari conatus eſt, iis tandem verbis vtatur: Quid igitur? Damnamus ſecunda matrimonia? Minimè, ſed prima laudamus. Abiicimus de Eccleſia Digamos? Abſit, ſed Monogamos ad continentiam prouocamus. In Apologia quoque, quam pro libris aduerſus Iouinianum ad Pammachium ſcripſit: Non damno, inquit, Digamos, imò nec Trigamos, & ſi dici poteſt, Octogamos. Habeat cui libet octauum maritum, & eſſe deſinat proſtituta. Non te pudet vanitatis? Quod de Auguſtino ſcribis, vtinam non eſſent grauiores errores veſtri, quàm quales ii fuerunt, quos ille retractauit, Hæretici iure dici non poſſetis. Cùm autem veſtri planè ſunt Hæretici, & omni genere blaſphemiæ pleni, vel in hoc ſaltem vtinam imitaremini virum ſanctum, vt illius exemplo de retractandis illis cogitationem aliquando ſuſciperetis. Mirum eſt autem eum abs te reprehendi, quòd communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti, cùm quaſi neceſſario præcepto nos vrgeas, Bibite ex hoc omnes. An infantes quoque baptizati non ſunt inter omnes? Itáne ſolis vobis licere vultis, vt cùm vobis commodum eſt, ex omnes faciatis non omnes: Eccleſiæ verò poteſtatem hanc non permittatis? Nos, quòd Auguſtinus communicat infantes, non probamus, cùm ex Vincentio Lyrinenſi didicerimus, cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ dogma deſerere nos debere. Quanquam non ſolius hæc Auguſtini, verùm & Innocentii, Zoſimi, Cypriani, Dionyſii ac plurimorũ aliorum in Eccleſia primitiua fuerit de communicandis infantibus ſententia.

De Hieronymo q̃nõ Origenizauerit.

Falſo dicit Brentius, ab Hieron. digamiam condẽnari.

De Auguſtino.

Quod quæris de Ioã. loco, reſpõſum accipe: Vtraq; ſana eſt interpretatio

De loco Ioannis 6.

pretatio tam eorum qui de ſpirituali, q̃ eorum qui de ſacramentali manducatione hæc verba volunt intelligi. Siquidem ab Auguſtino docti ſumus, nihil prohibere, quò minùs idem locus in Scripturis variè poſsit intelligi. Miror autem, cur cæteris Patribus hoc tribuas, quod ipſi de ſpirituali, ſoli verò Auguſtino, quòd is de ſacramentali mãducatione hæc verba expoſuerit, cùm [1]Origenẽ, [2]Chryſoſtomum, & [3]Cyrillum Græcos, [4]Cyprianum autem & [5]Hilarium Latinos ea de ſacramentali: Auguſtinum verò non magis de ſacramentali, quàm de ſpirituali expoſuiſſe legamus. Nam vt locum illum prætercam in libris de Ciuitate Dei, lib.1.ca.25. vbi obiter hæc verba Auguſtinus tractat, certè vbi ex profeſſo Ioannis Euangelium enarrat, de ſpirituali manducatione hæc verba exponit. Etiamſi ſunt alia quædam loca, vbi de ſacramentali, contra Donatiſtas, & præcipuè contra Pelagianos ſcribens, vbi neceſſariam infantibus Euchariſtiam eſſe cenſet.

Neque diuerſum tibi reſpondebimus de loco Matthæi. Poteras autem ibi etiam tertiam interpretationem addere, vt petram eſſe diceres non ſolùm Chriſtum aut Petrum, verùmetiam fidem de Chriſto, quam confeſſus eſt Petrus. Nam ſuper hanc fidem ædificaſſe Chriſtum Eccleſiam ſuam quidam ex Patribus interpretantur. Neque verò pugnant hæc inter ſe: Chriſtus, fides de Chriſto, Petrus confitens Chriſtum: quin ſeiungi rectè nõ poſſunt. Certum eſt & indubitatum, quod fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Intereà tamen & illud falſum eſſe nequit, quod ab eodem Paulo ſcriptum eſt: Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto. Quod magis etiam explicatè legimus in Apocalypſi: Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum. Fundamentum Chriſtus, fundamentum & Apoſtoli. Fundamentum fundamentorum, quod per ſe ſoliditatem habet, ſicut rupes aliqua ſuper quam ædificium conſtruitur, nõ eſt aliud, quàm Chriſtus Ieſus. Ipſe eſt petra illa, de qua dicitur in Euangelio, quòd domus fundata erat ſupra firmam petram. Ipſe eſt ſummus lapis angularis, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum. Sed ſunt interim & Apoſtoli fundamenta, quæ non ex ſe, ſed ex illo ſummo lapide angulari ſoliditatem habent, ſicut lapides qui primò ponuntur ſupra ſolidam petram. Inter hæc fundamenta primarium eſt Petrus, cui præ cæteris dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, hoc eſt, te confitentem me, ædificabo Eccleſiam meam. Inter alios multos præclarè Leo Pontifex Euangelii locũ hunc explicans: Tu es, inquit, Petrus, id eſt, Cùm ego

ſim

Aug. lib. 3. de doctrina Chriſtiana, ca. 26
1. Hom. 7. in Numeros.
2. Hom. 46. in Ioannem.
3. Lib. 3. c. 13. & 14. in Ioã. & lib. 10. capite 13.
4. In expoſit. orat. Domin.
5. Lib. 8 de Trinit.
Augu. tra. 26. in Ioã.
Cõtra Creſconiũ li. 1. cap. 25. de uerbis Domini, ſermon. 11. & 46.
De peccatorũ meritis et remiſſione, li. 1. ca. 20. & 23. Hypognoſticon lib. 5.
1 Cor. 3.
Eph. 2.
Apoc. 21.
Matth. 7.
Leo homilia 3. in anniuerſario die aſſumptiõis ſuæ, & hom. 2. in natiuit. Apoſt. Petri & Pau.

ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, & Eccleſiæ meæ cælo inſerenda ſublimitas, in huius fidei firmitate conſurget. Hanc Confeſsionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt. Vox enim iſta vox vitæ eſt. Et ſicut Confeſſores ſuos in cæleſtia prouehit, ita negatores ad inferna demergit. Vides, quemadmodum ſimul hæc tria pulchrè ſanctus iſte Pontifex coniunxerit, Chriſtum, Fidem & Petrum. Abſit enim, vt aliud fuudamentum ponamus quàm Chriſtum: ipſe eſt caput inuiſibile, qui gubernat inuiſibiliter: ipſe eſt petra inuiſibilis & inuiolabilis, quæ virtute ſua continet molem Eccleſiæ. Sed quemadmodum in Sacramentis cùm ipſe ſolus inuiſibiliter operetur omnia, miniſterio tamen vtitur viſibilium Sacerdotum, ſic viſibilem in terris elegit miniſtrum, per quem Eccleſiæ molem hanc ſuſtineret, per quem gregem ſuum viſibilem inuiſibilis ipſe gubernaret. Eſt igitur petra Chriſtus: eſt petra fides de Chriſto, quam confeſſus eſt Petrus: eſt Petra, Petrus ipſe confitens Chriſtum.

Chriſtus, Petrus & fides petra dicuntur, ſed non eadem ratione.

Nam & hoc procul à nobis abſit, vt iuxta commentum tuum eſſe dicamus ædificatam Eccleſiam ſuper talem Petrum, qui publicè fateatur ſibi non opus eſſe fide, ſed ſicut Petrus à Soto dicit, in quo non deſideretur publica & legitima profeſsio fidei, qui Chriſtum pro fundaméto agnoſcat: qui ſummo illi lapidi angulari innitatur: ſuper talem Petrum ædificatam Eccleſiam credimus. Hic eſt, per quem à Chriſto gubernatur Eccleſia, cuius miniſterio fit, vt vna fides in ea retineatur. Quod noſtris temporibus iis clamat etiam res ipſa. Nam vbi diſceſſum eſt ab hoc Petro Chriſtum confitente, Deum immortalem, quot ibi ſectas quàm diſſectas? quot ſchiſmata? quot hæreſes? quàm varias & multas blaſphemias videre licet & audire? Contrà vbicunque terrarum Petrus hic agnoſcitur, vbi dictis eius paretur, vbi in doctrina eius acquieſcitur, ibi ciuitas vnius labii, ibi multitudinis credentium videt͏ur eſſe cor vnum & anima vna. Hoc & vos Brenti, quàmuis inuiti, fateri tamen neceſſe habetis. Nã ſi taceãt homines, vel ipſi lapides loquentur: videmus enim, quid ſit conſequutũ, poſteaq̃ ab hac petra pars ædificii diuulſa eſt, in quàm multas deinde particulas fuerit cõminuta. Iá ne intelligis, qua ratione Petrã vocemus Chriſtũ, qua verò Petrũ, q̃q; nihil hæc inter ſe pugnent? Chriſtus petra eſt, q̃ virtute ſua molem hãc Eccleſiæ ſuſtinet.

Figmentũ Brentij cõtra Petrum Eccleſiæ petrã exploditur.

A Petro petra diſcedere q̃ periculoſum.

Petrus

Petrus petra eſt, cuius id miniſterio Chriſtus facit. Petrum autem cùm dicimus, publicè & legitimè Chriſtum confitentem dicimus: quod niſi faciat, Petrum eſſe negamus.

Aug. epiſt. 19. ad Hieronymum. Brent. Auguſtinũ So to opponit

Pergit Brentius: Quantò rectiùs Auguſtinus, qui nos potiùs à Patribus ad Scripturam, quàm à Scriptura ad Patres ducit? Ego, inquit, fateor charitati tuæ, ſolis eis Scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq́ue deferre, vt nullum eorum autorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam. Ac ſi aliquid in eis offendero literis, quod videatur cõtrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſequutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate doctrinaq́ue præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi vel per illos autores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt. Hactenùs Auguſtinus. Sed Aſotus maiori prudentia & pietate ornatus, quàm Auguſtinus, non remittit nos à Patribus & Scriptoribus ad Scripturam, ſed à Patribus mortuis ad Prælatos viuentes, vt ſi hæſitauerimus in Scriptura, adeamus Patres mortuos: ſi & in iis aliquid ambigui occurrit, accedamus ad Prælatos viuentes.

Reſponſio

Quàm tu malitioſe rem agis Brenti? Scis quid ſenſerit Petrus, & quoniam in eo nihil reprehenſione dignum inuenire potes, fingis eum dicere, quæ nunquàm ſenſit, vt habere tamen poſsis, quod reprehendas. Quando enim à Scriptura ſic ille duxit ad Patres, vt maiorem eorum quàm Scripturarum autoritatem eſſe voluerit? Scilicet ignorauit is, quod nemo neſcit, etiam ex illis, qui ſacras literas primoribus (quod aiunt) labris deguſtarunt, quid libris, qui vocantur Canonici, quidue Patrum ſcriptis debeamus? Verùm nõ de hoc agebatur, an parem cum iis, quæ in libris Canonicis continentur, ſcripta Patrum autoritatem haberẽt, ſed ſi quid aut non expreſſum, aut parùm dilucidè expreſſum eſſet in Scripturis, ſi quis occurreret Scripturæ locus obſcurior, quem aliter vos interpretaremini, qui diſceſsiſtis à nobis, aliter nos qui in Eccleſiæ vnitate permanſimus, quid eo rerum ſtatu faciendum, quóue confugiendum eſſet.

Aug. ho. 18 de uerbis Domini. Eſa. 52. Auguſtin' Patrum autoritatẽ ſuſpicit ac ſequitur.

Hic docet Petrus, quod olim docuit Auguſtinus, qui locum illum enarrãs, Prophetę, Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Attendite, inquit, in facta ſanctorum, ne fortè noſtra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt Sancti, ſic vtique intelligenda ſunt. Quid autem aliud vult Petrus, quàm vt ſic intelligantur verba Scripturæ, ſicut ea ſancti Patres intellexerunt? Neque verò ſecùs ipſe fecit, quàm docuit Auguſtinus: Ab Eccleſia docti credimus, quòd ex Adam trahimus originale peccatum, quod per lauacrum regenera-

regenerationis non ſolùm in maioribus, verùmetiam in paruulis ſoluitur. Quàmuis autem hoc dogma diuinæ legis oraculis adſtruitur, ſecùs ea tamen Iulianus interpretatus eſt, nec dubitauit, qui hoc ſentirent, eis Manichæorum errorem impingere. Quid hic Auguſtinus? Ad Patres confugit: profert quid ea de re ſenſerint Irenæus, Cyprianus, Rethicius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius Naziãzenus, Hieronymus, Baſilius, Chryſoſtomus. Et cùm illud attuliſſet è Saluſtio, quòd omnes iudices ab odio, inimicitia, ira vacuos eſſe decet, paucos dicit inueniri tales potuiſſe. Verùm Ambroſiũ, inquit, alioſque collegas eius, quos cum eo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt. Etſi tales non fuerunt in iis cauſis, quas ad ſe delatas, & inter partes cognitas, cùm hîc viuerent, ſuo iudicio definierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſententias protulerunt, nullas nobiſcum vel vobiſcum amicitias prætenderunt, nullas inimicitias exercuerũt, neq; nobis neq; vobis irati ſunt, neq; nos neq; vos miſerati ſunt: quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerũt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, et eorum pro nobis latas contra vos ſententias recitamus. Nondum vobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis, me ſi ſub poteſtate iudicum premerer, non habiturum fuiſſe quod facerem, quò confugerem. Ego planè haberem, quod facerem, haberem quò confugerem: à Pelagianis enim tenebris ad hæc tam clara Catholica lumina prouocaui, quod & nunc iam facio. Tu ergo reſponde quid facias? dic quò confugias? ego à Pelagianis ad iſtos, tu ab iſtis ad quos? An quia non numerandas ſed ponderandas eſse cenſes ſententias, etiam iſtos cæcos dicere audebis? & vſq; adcò permiſcuit ima ſummis longus dies, vſq; adeò tenebræ lux, & lux tenebræ eſse dicuntur, vt videant Celeſtius, Pelagius, Iulianus, & cæci ſint Gregorius, Hilarius, Ambroſius, &c. *Aug. lib. 1. contra Iuliãnum.*

Vides quemadmodum non docuerit modò faciendum, verũ & ipſe fecerit Auguſtinus, vt quibus de rebus ambigebatur, de iis ad Patrum iudicium prouocaret? qui tamen etiam in eo ipſo loco, quẽ tu citas, longè aliud quàm quod infers tu, ſenſiſse videtur. Non eñ hoc vult, vt ad Patrum iudicia ne quis cõfugiat, ad quæ confugit & ipſe nõ ſemel, ſed vt primas partes deferendas eſſe Scripturæ quiſq; ſciat. Patribus autẽ tantùm tribuat, quantũ vel Scripturis, vel aliqua probabili ratione perſuadere poſsint. Non Scripturarum hîc tantũ, verùm & probabilis rationis meminit Auguſtinus. Fieri autẽ poteſt vt aliud mihi, aliud tibi probabile videatur. Quam igitur aliam probabilem rationẽ intelligemus, niſi quæ tot ſeculis Eccleſiæ probata *Quo ſenſu Auguſtin' ad ſolas ſcripturas nos uelit cõfugere.*

atque illius iudicio fuit recepta? Cuius iudicio ſi qua Doctoris alicuius quàmlibet magni, ſententia reiecta fuerit & exploſa, quales pleræque ſunt Origenis, qualis & illa de Monogamia Tertulliani, qualis de rebaptizandis Hæreticis Cypriani, qualis de communicandis infantibus eſt Auguſtini, quàmlibet multis diuinæ legis oraculis nixa ſit, nihilominus non modò non ſequenda, verùm etiam velis eſt, quod aiunt, remisq; fugienda. Sic hoc Auguſtini teſtimonium contra te magis, quàm contra nos facere videtur.

Brentius quatenus recipiat Patres.

Tandem Brentius mitior factus, non omninò Patres reiiciendos eſſe cenſet: quin conſulendos & audiendos potiùs, non tamen Scripturæ æquandos. Quaſi quiſquam æquandos eos eſſe dixerit. Si quidem, inquit, interpretantur Scripturam per Scripturam, & obſcuros locos Scripturæ per manifeſtos & claros, interpretatio eorum amplectenda eſt. Sin autem interpretantur Scripturam contra Scripturam, & reddunt Scripturæ locos obſcuriores, refutanda eſt eorum interpretatio. Non enim tanti nobis eſſe debet vlla humana autoritas, vt præferamus eam diuinæ.

Reſponſio

Poſtremum hoc libenter tibi concedimus. Sed nec illud negamus, rectè facere, ſi quis per Scripturam Scripturam interpretatur. Nolumus autem hoc loco vel de nobis Chriſtianis, vel de vobis Lutheranis quicquam dicere. Ex eorum ſcriptis exempla proferemus, quos æquè vos atque nos pro Hæreticis habetis. Quod vos rectè monetis, per Scripturam eſſe Scripturam interpretandam, id ſe ſtrenuè facere clamant Sacramentarii.

Sectarij omnes Scripturā per Scripturā ſe interpretari profitentur.

Profertur & à nobis & à vobis Scriptura, Hoc eſt corpus meū, eam interpretantur illi per aliam Scripturam, Petra erat Chriſtus: & iterum per aliam, Ego ſum vitis. Hac itaque ratione dicunt ſecundum nos ſpeciem, ſecundum vos autem ſubſtantiam panis vocari corpus Chriſti, qua ratione Chriſtus ipſe Petra vocatur & vitis. Nū in hac interpretatione vos acquieſcitis? Certè ſi qui veſtrum in iis manent, quę didicerunt à Luthero (nam Philippo ſunt qui criminident, quòd Caluinizet, quòdque ſicut in aliis pleriſque, ſic & in hoc à magiſtri ſui placitis diſceſſerit) cæterùm qui conſtanter Lutheri doctrinam tuentur, nunquam acquieſcent, ſed neque nos, qui ducem ſequimur Eccleſiam, quæ columna eſt & firmamentum veritatis.

Matt. 26. 1.Cor.10. Ioan.15.

De Sacramentarijs.

Philippum Caluinizare.

De Anabaptiſtis.

Proferemus & aliud Exemplum: Anabaptiſtæ docent, neminem eſſe baptizandum, niſi qui crediderit. Neque deſunt illis diuinæ legis oracula, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Vna fides, vnum baptiſma: præcedit fides, ſequitur Baptiſma. Ac ſi quis dubitet, qualis fides, ne putetur eſſe infuſa, per aliam Scripturam interpretantur, Fides ex auditu. Et iterum, Docete omnes gentes, baptizantes eos. Et quoniam infantes æquè ſunt idonei, qui doceantur, atque paries aut ſaxum aliquod, negant eos qui non credunt baptizari

Marci 16. Ephe.4.

Roma.10. Matt.28.

baptizari debere. Num & in hac interpretatione vos acquieſcitis? Aeque vt nos. Quin itidẽ vt nos,& à Sacramentariis & ab Anabaptiſtis ad Patres confugitis,ad Patrum iudicia prouocatis. Lege quæ ſcripſerũt Lutherus,Philppus,Vrbanus Regius, Ioachimus Vveſtphalus tam contra Sacramentarios quàm contra Anabaptiſtas, nihil eos magis crepare quàm Patres, Patres, & Eccleſiæ conſenſum inuenies. Et obiectum hoc ſibi fuiſſe ſcribit Ioachimus, eadem ratione ſuos quoque Patrum & Eccleſiæ iudicio damnari. Sed audi, quàm feſtiuè reſpondet: Conſileſcet,inquit,facilè ille clamor,modò velit attendere non quis dicat, ſed quid & quàm verè aliquid dicatur,aut ſecùs. Quæ dicta ſunt à me,veritati conſonant, quicquid tandem Papa dicat, definiat, damnet aut probet. Non ideo oportet honeſtæ matronæ ſermonem per ſe verum aſpernari & reiicere,quòd ſcortum ſimilem proferat diſsimili animo & in diſsimili cauſa.Iniqua fuerit comparatio, ſi bona matrona comparetur cum ſcorto, & boni viri rectè facta computentur cum malè factis viri peruerſi,ſpecie aliqua boni fucatis. Quid conuenit luci cum tenebris?quæ conuentio eſt Chriſti cum Belial? quid cõfert, Pſeudolus, ſeruos Chriſti cum Antichriſto? Sic ille in libello, quem inſcripſit aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Laſko. Bellum autem reſponſum.Scilicet quod volumus,ſanctum eſt. Num autem hæc & quidem veriſsimè totidem verbis in vos retorqueri non poſsint? Scilicet quæ dicuntur à Luthero vel à Vveſtphalo, veritati conſonant, non autem quæ ab Eccleſia dicuntur vniuerſa?

Sectarij crepãt Patres, cùm eos cauſæ ſuæ fauere putant.

Ioachimus Vveſtphalus.

Scilicet non vos eſtis potiùs illa,de qua dixit Hieremias:In omni colle ſublimi,& ſub omni ligno frondoſo tu proſternebaris meretrix? De qua & alius Propheta ſcribit: Fabricata es lupanar tuum in capite omnis viæ, & diuaricaſti crura tua omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas? An non proſternunt ſe in omni colle ſublimi & ſub omni ligno frondoſo,qui poſteaquàm ſemel à ſponſo Chriſto ſe diremerunt? & ſponſæ eius Eccleſiæ membra eſſe deſierunt,poſteaquàm fidem ſemel ei datam fefellerunt,ſubinde mutant ac nutant?ac ſimul vt viderint collem aliquem ſublimẽ, aut lignum frondoſum,hoc eſt, ſimul vt quempiam conſpexerint, qui ſcientiæ habet opinionem,quæ inflat,quiúque verbis ornatis, ea quæ praua ſunt,ediſſerere queat, ſtatim illi adhærent. Initiò ſublimis illis viſus eſt collis Martinus Lutherus, & lignum valdè frondoſum,illicò ſub eo proſternebantur,& verbum eius tanquam Dei verbum adorarunt. Non ita multò pòſt extitit Zuinglius: viſus eſt & ille collis magis etiam ſublimis, ac mox ſub eo quoque proſternebantur,proq́ue Dei verbo,verbum eius receperunt. Tertius fuit ſublimis collis Baltaſar Pacimontanus. Quartus Suenckfeldius,

Hier. 2. Ezech. 16. Duo dicta Prophetica in noſtros Hæreticos bellè quadrant.

Quorſum autem attinet omnes enumerando recenſere? coram quolibet eorum ſtatim ſe proſtrauerunt, & verbum cuiuſq; tanquã Dei verbum adorauerunt:ita nũc ad hunc,nunc ad illum deflecten tes,omni tranſeunti crura ſua diuaricauerunt. Quæ poteſt eſſe maior, quæ turpior, quàm ſit hæc veſtra fornicatio, vel mœchia potiùs? Sed audi, quid ſuper Ezechielis verba, quæ produximus, dicat Hieronymus. In omnibus, inquit, viarum principiis fabricatur lupanar ſuum,qui ad peruerſitatem doctrinæ teſtimoniis malè vtitur Scripturarum: & dicit, Hæc ait Eſaias, hæc dicit Oſæe, hęc loquutus eſt Moyſes,hęc Daniel.Et pulchrè non in mediis viis nec in viarum terminis ponit lupanar ſuum, ſed in principio. Si enim ad ſcientiam & profunda diuinorum venerit librorum, errare non poteſt. Et paucis interiectis, Quicquid de Hieruſalem diximus, refer ad Eccleſiam, animaſque credentium, quæ munera maritalia, aurum videlicet in ſenſu, argentum in eloquio, & veſtimenta, quibus fœditas noſtra ac turpitudo velatur, dant amatoribus ſuis, vel contrariis fortitudinibus, vel Magiſtris dogmatum peruerſorum: quando aſſerunt nihil nocere luxuriam, cibis omnibus indifferenter vtendum, quia ad hoc facti ſunt, vt ſumantur, &c. An iis verbis Hieronymus vos graphicè depingere non videtur? ex quibus quis eſt, qui non facilè perſpiciat, quæ ſit honeſta matrona, quæ contrà ſit mulier adultera & impudens meretrix? Hanc nimirùm eſſe vos, apud quos nullus eſt legitimus thorus, ſed vagi ſunt concubitus, qui crura veſtra diuaricaſtis omni tranſeunti: in qualemcunque libellum incideritis, talem fidem plerique profitemini: apud quos nulla conſtans Confeſſio,nulli ſunt ritus perpetui,ſed in annos propè ſingulos mutantur omnia. Contrà, nos honeſtam illam eſſe matronam, qui poſteaquàm ſemel fidem noſtram Chriſto deſpondimus, nunquàm in huius ſponſi noſtri cubile quemquam alium admiſimus, nec vnquàm ſponſæ illius Eccleſiæ membra eſſe deſiimus, ſed illi fidem inuiolatam ſeruamus, ad extremum etiam vſque ſpiritum ſeruaturi.

Hierony.

Brẽtius, vt audiat Eccleſiã, ſuo iudicio vult eſſe locum.

Tandem (vt eſt fortiſsima veritas) eius vi ſuperatus Brentius, eò inclinare videtur, vt Eccleſiæ iudicio nonnihil tribuat, verùm ita vt conferre magis velit cum viris modeſtis & eruditis, quàm quòd ſe cuiuſquam iudicio totum ſubmittat. Vult audire Synodos piorum, ſed non ſine iudicio ſuo: hoc eſt, Si iudicauerit ipſe rectum eſſe, quod in Synodo piorum decretum erit, ratum ſit: ſi ſecùs ipſe iudicauerit, ſit irritum. Illius ergo Synodi iudicium audire vult, cuius ipſe iudex eſſe queat, vt ſimul & ligitatoris & iudicis perſonã ſuſtineat. Eſt ne hoc iudicio ſe ſubmittere, & non potiùs dicere

quod

quod Lutherus olim dixit: Nolo iudicium, ſed requiro obſequium? *Lutheri*
Et hũc nos pluſq̃ barbaricum faſtum veſtrũ Brenti feremus? Deinde *dictum.*
quò plures habeat rimas, quibus elabi queat, eam in qua fuerũt aui,
proaui noſtri, in qua continemur & nos, qui Catholici vocamur &
ſumus per Dei gratiam, Eccleſiam eſſe negat, quin plauſtris quibuſ-
dam conuitiorum in eam inuehitur, cùm ea tamen non alia ſit,
quàm ea in qua fuerunt Apoſtoli & eorum Succeſſores, in qua
fuerunt præclara illa lumina Baſilius, Athanaſius, Gregorius, Chry
ſoſtomus, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus: quo-
rum nos iudicium non defugimus. Hanc igitur Eccleſiam eſſe ne- *Figmen-*
gat, ſed ſuam quandam fingit, quæ non ex aliis conſtet, quàm ex ele *tũ Brentij,*
ctis, itaque nec videri, nec agnoſci poſsit. Quoniam verò qui ſint *Eccleſiam*
electi, nemo ſcire poteſt præter vnum Deum, hos potiſsimùm iudi- *tãtum ex*
ces dari ſibi vult, vt ſi ſecùs quid quàm ipſi viſum erit, decreuerint, *electis con*
eos vel hoc nomine reiicere poſsit, quòd electos eſſe neget. Sed quia *ſtare.*
proprium erit caput de Eccleſia, magis opportunũ nobis viſum eſt,
cùm ad illud ventum erit, pluribus de eo diſſerere, nunc autem reli-
qua perſequi.

Poſt interiecta pleraque de perſpicuitate Scripturæ, quæ ſatis
iam diluiſſe videmur, tandem quærit iterum: Quis erit huius con-
trouerſiæ finis, & quod erit vltimum iudicium? Ac reſpondet ipſe
ſibi: Nos negamus ea eſſe legitima Concilia, quæ ex Aſoticis Præ-
latis congregantur. Totidem verbis & nos negamus eſſe ea legitima *Cur Bren-*
Concilia, quæ ex vobis Aſoticis congregantur. Adfert cauſam, *tius cõcilia*
quare conuentus noſtrorum non agnoſcat pro legitimis Conciliis: *defugiat*
Quia Canones etiã ipſi deſcribũt ex Apoſtolo Paulo, quales debeãt
eſſe Epiſcopi, re ipſa autem videmus maximã partem Epiſcoporũ,
qui iiſce temporibus ſuprema loca in Eccleſiis occupant, haudqua-
quam reſpondere iis conditionibus, quas Paulus & Canones exi-
gunt, non poſſumus affirmare, quòd talium Prælatorum cõuentus
ſit legitimum Concilium. Si non alios Epiſcopos dari tibi iudices *Reſponſio*
vis, quàm quales deſcribit Paulus, qui ſint irreprehenſibiles, etiam
Petrus Apoſtolus, talis iudex non erit, vt contra eum excipere non
poſsis. Scribit enim Paulus, quòd in faciem illi reſtiterit, quia repre- *Gala. 2.*
henſibilis erat: Omnes declinauimus Brenti, & inutiles facti ſumus. *Pſalm. 13.*
Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & *1. Ioan. 1.*
veritas in nobis non eſt. Et certè ſi non reperiũtur inter nos, multò
minùs inter vos, qui ſint irreprehenſibiles.

Quærit iterum: Quis igitur hanc litem componet? quis hic erit *Alia Bren-*
iudex? Vos Aſotici contenditis (exempli gratia) de hoc loco Scri- *tij obiectio*
pturæ, Tu es Petrus, &c. Quod ad hunc Scripturæ locum attinet, *Reſponſio*
iam diximus, vtrocunque modo interpretere, nihil referre: nos

enim Eccleſiam ædificatam eſſe credimus ſuper Petrum confitentem petram Chriſtum, nec Petrum à petra Chriſto, & ab eius confeſsione diſiungimus. Profert & alium locum Scripturæ de poculo cœnę Dominicę, Bibite ex eo omnes. Vos Aſotici per Omnes, intelligitis ſacrificulos tantùm. Bis crambe, vt eſt in prouerbio, mors. Cæterùm qua vos autoritate licere vobis vultis, per Omnes intelligere tantùm adultos, & infantes à communione Chriſti corporis & ſanguinis excludere, multò maiore autoritate licere ſibi putat ſancta mater Eccleſia, vt per Omnes intelligat ſacris tantùm operantes, quibus ſolis poculum Chriſtus miniſtrauit, cæteris neque miniſtrauit, neque miniſtrari præcepit, nulla vt ſint neceſsitate ex eo bibendi Laici adſtricti. Quærit iterum, quis ergo dirimet iudicio ſuo hanc litem? Ante centum quadraginta annos in Conſtantienſi, & non ita multis annis pòſt in Baſilienſi iam eſt dirempta.

De uerbis, Bibite ex eo omnes.

Rurſum quærit, quò nos in tanto diſsidio vertemus? quem tandem iudicem, quod iudicium agnoſcemus? Ac tandem aliquando promit, quod ita diu premebat. Breuiſsimis, inquit, & perſpicuè reſpondebo: Eum agnoſcimus iudicem, quem in ſymbolo Apoſtolorum iam inde ab incunabulis, & paterna atq; auita traditione (vt & nos aliquid Traditionibus demus) didicimus iudicem viuorũ ac mortuorum. Quid autẽ aliud optarint omnes parricidæ, ſicarii, venefici, fures, latrones, & quotquot ſunt criminis alicuius rei capitalis, quàm vt nullus eſſet in terris iudex alius præter eum, quem profitemur è cælo venturum iudicem viuorum & mortuorum, vt illis interea liceret in quorumuis fortunas & capita liberè graſſari? Atqui multis modis vos iſtis eſtis ſceleratiores, qui non in corpora, verùm in animas piorum graſſamini, ac dum eis peſtiferum doctrinæ veſtræ virus afflatis, in ima tartara miſeras præcipitatis. Sed quorſum tandem res Brentio rediit? de principum officio ſcribere cùm inſtituerit, ac proprium eorum munus eſſe docere, de doctrina religionis iudicare, nunc & eorum, & mortalium omnium iudicium excludit, neq; putat doctrinæ ſuæ quenquam idoneum eſſe iudicẽ, præter ſolum Chriſtum. Sed verè dictum eſt illud, quòd omnis qui malè agit, odit lucem. Si te bonam habere cauſam Brenti conſideres, legitimum Eccleſiæ iudicium non defugeres. Quoniam verò ipſe tibi conſcius es impiæ doctrinæ, ſacrilegæq́ue ſeparationis tuæ, præſtabilius tibi videtur, vt ſit Anarchia quædam inter Chriſtianos: nec ſit quiſquam, qui vel cognoſcat de ſacrilegiis veſtris, vel conuictos debitis pœnis afficiat, quò ſic omnia vobis impunè licere queant.

Brẽtius ad Deum iudicem prouocat.

Reſponſio

Queritur poſteà de perſequutione. Atqui ad eundem modum queſti ſunt ante mille ducentos annos Gaudentius, Petilianus, & alii

alii Donatiſtæ. Quod illis reſpondet Auguſtinus, hoc ſibi ſuiſque reſponſum eſſe putet Brentius. Quin & noſtro ſeculo queruntur Sacramẽtarii de vobis, quòd non ſuſtuleritis Papæ tyrannidem, ſed potiùs ad vos pertraxeritis, quodque pro ligneo Papæ iugo collo excuſſo, ferreum impoſueritis. Reperies has & apud Ioannem Caluinum, & apud Ioannem à Lasko querimonias. Quod vtrique reſpondit Ioachimus Vveſtphalus, ſibi quoq; dictũ id exiſtimet Brentius. Porrò quod queruntur Sacramentarii de Lutheranis, queruntur idem Seruetiani de Sacramentariis. Quid factum ſit autore Caluino de Serueto, ſcimus. Is libellum etiam ædidit, quo docet Hæreticos gladio rectè vindicari. Scilicet vobis fas eſt, in Sacramentarios, Anabaptiſtas, Seruetianos, & alia huius generis Hæreticorum portenta animaduertere, eis in terris veſtris receptum non dare, deniq; aut exilio mulctare, aut capitis ſupplicium de illis ſumere: Catholicis idem in vos ſtatuere fas non eſt?

Iniqua Brētij querela de perſequutione.

Etiam Hæretici docent Hæreticos gladio rectè uindicari.

Profert ad extremum è Scripturis loca nonnulla, quibus non rarò feciſſe Deum oſtendit, vt victoria parti meliori conceſſa, quos approbaret, non obſcurè quaſi prolata ſententia declararet. Atqui ſi ex eo coniecturam facere vis, vtrius partis cauſa ſit melior, nihil eſt opus longiùs exempla petere, & ea quæ ante duo vel tria millia annorum geſta ſunt, commemorare: recens nos exemplum proferemus, ex quo vel cæco poſsit apparere, quòd ſecundum nos contra vos Deus pronunciauerit, noſtramq; cauſam eſſe meliorem declarauerit. Ante decem hos annos quid factum ſit, recens eſt hominum memoria. Quale fuerit fœdus veſtrum Schmalcaldicum, vos Brenti ſcire meliùs poteſtis. Erat certè tuẽdi & armis propagãdi Euãgelii veſtri cauſa percuſſum, cuius potẽtia freti, nõ dubitaſtis contra legitimum Dominum Imperatorem veſtrum Carolum eius nominis quintum, non bellica laude magis, quàm pietate clarum, arma capere. Fuit exercitus veſter, & numero lectiſsimorum militum, & omnibus rebus bello neceſſariis inſtructiſsimus: Fuit æneanrum machinarum tanta vis, vt cælum impleri mugitibus videretur. Tanta fuit opinio rei benè gerendæ, tam nihil deerat ad victoriam conſequendam, vt eam certa ſpe iam deuoraſſe videremini. Quoties perlatus eſt ad nos rumor, pientiſsimum Cęſarem fuſum, fugatum & caſtris exutum eſſe? Sed fuit is tam verus, quàm verum eſt Euangelium veſtrum. Erat ex altera parte Dominus & Imperator veſter, quòd ad robur militum & ad victoriæ ſpem hominum opinione conſequendam attinet, nulla re cum exercitu veſtro conferendus, cùm eſſent illius copiæ perexiguæ, cùmque magna ex parte totius Imperii ferè præſidiis eſſet deſtitutus, ita vt ſi quis ex apparatu bellico vtriuſque partis iudicium de belli euentu

Vtrius partis, Catholicorumne an Lutheranorum cauſa ſit melior, ex victoria alteri parti conceßa, ut uult Brentius, colligi poteſt.

facere vellet, fieri nulla ratione poſſe putaret, quin ex eo victus Imperator diſcederet. Viſum eſt vobis, vos Chriſti cauſam agere, nam ſub huius obtentu bellum contra Dominum & Imperatorem veſtrum ſuſcepiſtis. Viſum eſt & Imperatori Chriſtianiſsimo, quòd Chriſti cauſam contra infeſtiſsimos Chriſti hoſtes propugnandam

Euidẽs dei iudiciũ in Germanos Hæreticos

ſuſcepiſſet. Sedit pro tribunali Deus, vtra pars cauſam ſuam ageret, quaſi lata ſententia pronunciauit, pientiſsimum Imperatorẽ Euangelii ſui propugnatorem eſſe declarauit, eiq́; victoriam incruentam conceſsit. Fugiſtis Brenti nemine perſequente. Cùmque poſteà bellum iterum inſtauraſſetis, alteram contra vos ſententiam pronunciauit Chriſtus, cuius miniſter Imperator ingentem exercitum veſtrum, quàm uis Albis fluuius eſſet interiectus, ductu tamen Angeli, vado reperto, perexigua manu vicit, fudit, fugauit, quin & ipſos belli Duces in poteſtatem ſuam redegit. Vides Brenti, quàm apertè iudicauerit Deus, vos cuiuſuis potiùs, quàm ſuam cauſam agere? Ac miniſter quidem eius inuictiſsimus Imperator, vt eſt natura propenſus magis ad miſericordiam, quàm ad ſeueritatem implicatus, æditis compluribus clementiæ, lenitatis, moderationis exemplis, victoriæ laudem, quam Dei beneficio fuerat conſequutus, multò reddidit illuſtriorem. Cæterùm multò maiores ipſi grauioresque de vobis inuicem pœnas ſumpſiſtis, Deo ſuam iniuriam apertè vindicante. Nónne ſtatim initio naſcentis Euangelii veſtri, ruſticorum

Seditio & cædes ruſticorum in Germania

contrà Dominos fuit ſeditio concitata, cui libellos veſtros occaſionem dediſſe certius eſt, quàm vt negare poſsitis? Quibus ibi cladibus Deus Germaniam non afflixit? Quin & poſt inſignem illam Imperatoris Chriſtianiſsimi victoriam, cùm perexiguo tempore ceſſatum ab armis fuiſſet, quandoquidem clementer ab illo caſtigati, nulla tamen reſipiſcentiæ ſigna dediſtis, nónne Deus apertiora

Eſa.19.

contra vos tulit iudicia? Nónne concurrere fecit Aegyptios contra Aegyptios? nónne pugnauit vir contra fratrem ſuum, & contra amicum ſuum? Nónne ſic vos ipſi mutuis vulneribus concidiſtis, ſic ipſi cædibus inuicem confeciſtis, tantis patriam ipſi veſtram infortuniis mactaſtis, vt ſi quamlibet eam truculentus hoſtis grandi cum exercitu peruaſiſſet, vix vobis maiores calamitates inferre potuiſſet? Potuítne Deus manifeſtiora iudicia proferre, quibus cauſam

Hier.5. Zacha.3. Ezech.18. Germania propter ſectas totmodis afflicta non reſipiſcit.

veſtram damnaret, quàm quæ vobis per tot annos tam grauiter affligendis protuliſſe videtur? Sed accidit vobis illud, quod à Propheta ſcriptum eſt: Percuſsiſti eos, & non doluerũt: attriuiſti eos, & renuerũt accipere diſciplinã. Indurauerunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. Clamat Dominus, Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos: reuertimini & viuite. Plagis etiam vos ad reuertendum impellit: vos nihilominùs mori mauultis in peccatis veſtris,

quàm

quàm eò,vnde vos per nefariam diuiſionē præcidiſtis,reuerti. Quæ veſtra cæcitas, cordiſque duritia, pœna & ipſa eſt impiæ veſtræ & conſceleratæ ab Eccleſia Dei ſeparationis: manentque vos, niſi reſipueritis, multò pœnæ grauiores. Siquidem quàm crudelis, quàmque potens hoſtis ceruicibus veſtris immineat, non ignoratis, qui quos nunc populos acerbiſsimo ſeruitutis iugo premit, eos ex magna parte non priùs poteſtati ſuæ ſubiecit, quàm ipſi ſe à Chriſti corpore vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia diuulſos, in Sathanæ poteſtatem tradidiſſent. Quorum ſi vos exitus perhorreſcitis, in eorum quæ fecerunt imitatione perſtare nolite. Habes iam Brenti, quot ſententiis promulgatis iudex ille viuorum & mortuorum cauſam veſtram apertè damnauerit: quarum etſi iam ex parte facta eſt exequutio, tamen præ iis, quæ vobis adhuc impendent malis, perexigua ſunt ea, quibus iam eſtis mulctati. Sed quæ vobis imminent, effugere tamen adhuc ea liceret, ſi poſſetis animo veſtro imperare, vt vnde diſceſsiſtis, ad Chriſtum & ad corpus eius vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam rediretis, ac vno ore atque animo Deum & Patrem Dñi noſtri Ieſu Chriſti nobiſcū glorificaretis. Quam vt vobis Deus mentem inſpiret, diuinam illius miſericordiam implorare nunquàm intermitto.

Eccleſiæ deſertoribus Turca imminet.

Hactenus refutata ſunt per nos argumenta Brentii, quibus demōſtrare conatus eſt, quòd nihil ſit in Scripturis obſcuritatis, quòd ea ſic omnia continent ad ſalutem neceſſaria, nihil vt vel recipi vel credi præter eas oporteat: quòd ſi quid reperiatur in illis controuerſum, nec ad eorum Patrum, qui deceſſerunt ex hac vita, nec ad eorum qui ſucceſſerunt illis, iudicium prouocari debeat. Ac eſſe quidem in Scripturis obſcura pleraque, præterquàm quòd ſatis id à nobis copioſe demonſtratum eſt in ipſo propè capitis huius exordio, clamat hoc etiam res ipſa. Reſtat igitur, vt de poſterioribus duobus, quę praxis Eccleſiæ Catholicæ, qđ cōtrà ſemper fuerit ab Hæreticis obſeruatum, paucis nunc diſſeramus, quò ſic cognoſcere poſsis pientiſs. REX, cui potiſsimū labor hic noſter deſudat, vtra ſit honeſtæ matronæ, hoc eſt, eius in qua nati vel renati ſumus potiùs Eccleſiæ piorū: vtra verò ſit vox mulieris adulteræ, hoc eſt, eius quæ à viro ſuo Chriſto diuertit, quæ ſe à corpore eius præcidit, Eccleſiæ malignantiū. Pertinebit autē hoc plurimùm ad cognoſcēdum vtra vera ſit Eccleſia, ſi linguā vtriuſq; cognitā habueris. Quamobrē quod in fine precedētis capitis fecimus, faciemus hîc quoq;, & ex actis 4. Cōciliorū œcumenicorū, q̄ nec ipſe Brētius im℘bare videt̄, quæ fuerit Patrū Catholicorū, quæ verò vox Hæreticorū, breuibus oſtēdemus.

Repetitio prædictorum cum tranſitione.

In primo Concilio, quod eſt habitum Nicææ, quid Arrius, qui fuit in eo condēnatus, quid poſt eū loquuti fuerint ſectatores eius,

iam

Quæ praxis Catholicorum, quæ item Hæreticorum in primo Concilio.

iam non vno loco demonſtrauimus, productis Athanaſii, Hilarii, Auguſtini, Theodoriti, & aliorum quorundam teſtimoniis, quæ nunc repetere nihil eſt neceſſe. Vocem homouſion propterea recipere noluerunt Arriani, quòd in Scripturis ea non inueniretur, extra quas recipi nihil debere contendebant, eandem illam cantilenam cantantes, quam nunc occinunt nobis Lutherani: Sine cauſa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. Contrà Catholici, ad Patres confugiebant, ad Patrum iudicia prouocabant, qui priuſquàm natus eſſet Arrius, & ii qui cum illo tum contendebant, qua de re controuertebatur, iam ſententias tulerant. Quamobrem ex illorum ſententia pronunciatum eſt, fruſtrà reclamantibus Arrianis, rectè Patri Filium Homouſion appellari. Habes hîc quæ fuerit vox honeſtæ matronæ, quæ mulieris adulteræ, cuius vocem nunc ſemen etiam illius audis proferre, dum præter Scripturas nihil recipi debere contendit: Patrum verò iudicia Traditionesq́ue reſpuit.

De ſecundo Concilio.

Hiſto. Tri. li. 9. ca. 10.

In ſecundo Concilio, quod eſt habitum Conſtãtinopoli, quid fecerit Imperator Theodoſius ex Nectarii ſuggeſtione, ſcribit in hiſtoria ſua Socrates. Accitis enim Hæreſiarchis percontatus eſt illos, an aliquam eorum Doctorum rationem haberent, qui præceſſerunt ipſorum hæreſim. Illi cùm quorſum iret Imperator, neſcirent, non alio loco quàm quò ſuos præceptores, eos habere ſe reſponderunt. Cùm autem iterum quæreret, num eos tanquam fide dignos Chriſtiani dogmatis teſtes recipere vellent, tũ illi primùm olfecerũt, quid ſibi vellet hæc Imperatoris interrogatio, cùmq́ue aliter alii erga veterum libros eſſent animati, ortum eſt inter eos diſsidium, cùm alii recipiendos, alii minimè recipiendos eſſe cenſerent. Et hîc vides pientiſsime REX, quòd illius quoque temporis Hæretici non aliter quàm noſtri nunc, deferre Patrum autoritati recuſabant. Fuit autem in illo quoq; Concilio Macedonius condemnatus, qui propterea Deum eſſe Spiritum ſanctum negabat, quòd Scripturæ nomen hoc illi non tribuerent. Quid ad hæc Gregorius ille Nazianzenus, non ſine cauſa Theologus à Græcis appellatus, qui maxima pars fuit illius Concilii, quem etiam autorem eſſe volunt ſymboli, quod cãtatur in Eccleſia? Quòd Spiritus ſanctus in Scripturis apertè nominari Deus nõ legatur, viſus eſt inficias non ire: cæterùm vt hac in parte ſubleuaret imperitos, quemadmodum rebus & nominibus vtatur ſcriptura, paucis ediſſerit. Rerum, inquit, aliæ cùm non ſint, dicũtur tamen: aliæ cùm ſint, non dicuntur: aliæ neque ſunt neque dicuntur: aliæ & ſunt, & dicuntur. Primi generis exemplum ponit, quòd Scriptura dicit Deum dormire, & vigilare, & iraſci, &c. cùm tamen nihil eorum ſit in Deo, ſed pro noſtro captu nomina ad res

Nazianz. lib. 5. Theologiæ.

diuinas

diuinas traducimus. Secundi, quòd vocamus Deum ingenitum, quod in ſcripturis non reperitur, ſed è ſcripturis tamen colligitur, Tertii, Deum eſſe malum aut mali autorem: hoc nec eſt nec dicitur. Quarti, Deum eſſe, hominem eſſe, angelum eſſe: hæc & ſunt & dicuntur. Secundi generis vult eſſe, quòd Spiritum ſanctum Deum eſſe dicimus: quod quàmuis iiſdem verbis in ſcripturis non reperiatur, è ſcripturis tamen colligitur. Sic & Cyrillus ex illo ſcripturæ loco, Ego ſum qui ſum, colligit Filium eſſe cōſubſtantialem Patri, quàmuis nomē ipſum in ſcripturis nuſquàm reperiatur. Sic & nos ex pleriſq; ſcripturæ locis inuocandos eſſe Sanctos, orandum pro defunctis, eſſe Purgatorium, colligimus, etiamſi non omnia iiſdem verbis in libris Canonicis ſcripta reperiantur. Vides & hîc Sereniſſime REX, quod illo quoq; tempore Macedonius cum aliis Hæreticis recipiendum eſſe negauit, quod nominatim in ſcripturis expreſſum non eſſet, nec in Patrum teſtimoniis acquieſcendum eſſe putauit. Sed alia fuit vox honeſtæ matronæ, quàm illius mulieris adulteræ, facilè vt cognoſcere liceat, vtrius ii ſemen ſint, qui eaſdem nunc illas voces edunt, quas tum Arrius & Macedonius edebant: qui tamen ſuis illis clamoribus nihil profecerunt. Nā ſicut ſcribit Photius, Spiritum ſanctum tanquàm eiuſdem naturæ & eſſentiæ ſimul cum Patre & Filio adorandū & conglorificandum ex Patrū Theologorumq; doctrina, qui fuerant in Synodo Conſtantinopolitana congregati Epiſcopi, declarauerunt.

Cyrillus lib. 1. dialogorum de Trinitate.

Vt olim, ſic hodie Catholici docēt quædā non expreſſa Scripturis.

In epiſtola ad Michaēlem Bulgariæ principem, de ſeptē Oecumenicis cōcilijs.

Tertium Concilium habitum eſt Epheſi. Ibi condemnatus eſt Neſtorius, quòd vnum Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum auſus eſt in duas ſecare atq; diuidere perſonas, alium nudum hominem, alium Deum tantū eſſe dicens: quam etiam ob cauſam voluit Mariam virginem Chriſtiparam, quòd nudum Chriſtum peperiſſet, non autem Deiparam vocari, ne Deum quoq; peperiſſe crederetur. Quæ nunc hæreſis pientiſſime REX, in tuo quoq; regno reuixiſſe, paululumq; pullulare videtur, in quo non deſunt, quibus abominatio quædam eſt Mariam virginem Dei matrē appellare. Quid autē aliud illo tēpore Neſtorius, quàm Scripturas crepabat? contra quas veniri queritabatur, cùm ſemel & iterum Ieſu matrem vocari Mariā in Euangelio legatur, Dei verò matrem nominari, nuſq̄ in ſcripturis reperiatur? Quid autem ad hæc ſanctiſſimus ille Cyrillus? Hanc nobis, inquit, fidem diuini tradidere Diſcipuli, & licet nullā fecerint dictionis huius mentionem, ita tamē ſentire à ſanctis Patribus edocti ſumus. Confitetur is nuſquàm ſcriptum eſſe, ſed quia ſic Patres docuerunt, ideo monet amplectendum. Sed audi quæ ſcripſit de hoc Concilio Vincentius Lirinenſis triennio poſtquàm habitum fuiſſet. Cùm, inquit, de ſanciendis fidei regulis diſceptaretur, vniuerſis

De tertio Concilio.

In Polonia Neoriſtani.

Matth. 1. Lucæ 2. Ioan. 19. Actu. 1.

Cyril. epiſtol. 1. quarti tomi

Vincēt. Lirinē. de Cōcilio Chalcedonenſi.

vniuerſis Sacerdotibus, qui illo ducenti ferè numero conuenerant, hoc Catholiciſsimum, fideliſsimum atque optimum factu viſum eſt, vt in medium ſanctorum Patrum ſententiæ proferrentur: vt ex eorum conſenſu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophanæ nouitatis blaſphemia condemnaretur. Deinde Patribus recenſitis, quorum ſententiæ tum prolatæ fuerunt: Hi ſunt, inquit, omnes apud Epheſum ſacrato Decalogi numero magiſtri, conſiliarii, teſtes, iudiceſque producti: quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, conſilium ſequēs, credens teſtimonio, obediens iudicio, abſque odio, præſumptione & gratia, de fidei regulis pronunciauit. Ac paucis interiectis, Admirati ſumus, quanta fuerit illius Concilii humilitas & ſanctitas, qui cùm eſſent tot numero, tantæ eruditionis, tantæque doctrinæ, nihil tamen nouarent, nihil præſumerent, nihil ſibi penitùs arrogarent, ſed omnimodis præcauerent, ne aliquid poſteris traderēt, quod ipſi à Patribus non accepiſſent, & non ſolùm in præſenti rem benè diſponerent, verùm etiam pòſt futuris exempla præberent, vt & ipſi ſcilicet ſacratæ vetuſtatis dogmata colerēt, prophanæ verò nouitatis adinuenta damnarent. Inuecti ſumus etiam in Neſtorii ſceleratam præſumptionē, quòd ſacram Scripturam ſe primùm & ſolum intelligere, & omnes eos ignoraſſe iactaret, quicunq; ante ſe magiſterii munere præditi diuina eloquia tractauiſſent, vniuerſos ſcilicet Sacerdotes, vniuerſos Cōfeſſores & Martyres, quorū alii Dei legem explanaſſent, alii verò explanantibus conſenſiſſent & credidiſſent, totam poſtremò nūc errare, & ſemper erraſſe aſſeueraret Eccleſiam, quæ, vt ipſi videbatur, ignaros erroneoſque Doctores & ſequuta eſſet & ſequeretur. Quid autem de Neſtorio dixit Vincētius, quod non totidem verbis veriſsimè dici poſsit de Martino Luthero, deq; Ioanne Brentio? Vides pientiſsime REX, quæ fuerit in hoc quoque Concilio vox honeſtæ matronæ, quæ verò mulieris adulteræ? Defugiebat hęc Patrum autoritatem, illa contra ſuos parentes libęnter agnoſcebat, ex eorum iudicio pendebat, in eorum placitis acquieſcebat.

Neſtorij arrogātia & philautia.

Neſtorio tota errat Eccleſia.

De quarto Concilio.

Quartum Concilium habitum eſt Chalcedonæ. Fuit in eo condemnatus Eutyches, qui duas in Chriſto naturas eſſe negabat. Audi sereniſsime REX, quæ tum quoque fuerit vox mulieris adulterę: quærebat Eutyches, in qua Scriptura iacēt duæ naturæ? Ego, inquit, à ſanctis Scripturis non didici de duabus naturis, ac ſubinde ſe de rebus eiuſmodi ſolas inquirere Scripturas vociferabatur, tanquàm ſanctorum Patrum doctrinis & expoſitionibus firmiores. Audi rurſus vocem honeſtæ matronæ: Reuerendiſsimi Epiſcopi clamauerunt: Ea quæ ſunt Patrum, teneātur. Ac rurſus in definitione quam fecerunt: Sequentes igitur ſanctos Patres, vnum & ipſum confiteri filium

Action. 1. Con. Chal. & Act. 5.

filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum conſonanter omnes docemus, perfectum ipſum in deitate, & perfectum ipſum in humanitate. Quidam autem ex Epiſcopis in eodem Concilio congregatis, Eudoxius nomine, præclaram dixit ſententiam: Omnis, inquit, qui non conſentit expoſitionibus ſanctorum Patrum, ſeipſum alienat ab omni ſacerdotali communione, & à Chriſti præſentia. Nihil dici potuit verius. Quid enim aliud quàm ſemet adulteræ & fornicariæ ſe eſſe declarant, qui Patrum placitis non conſentiunt? Indicat hoc etiam Athanaſius, cùm dicit: Aequum eſt, vt benè de Patribus illis ſentiamus, à quibus rectè viuendi inſtituta, & pietatis doctrinam accepimus, niſi volumus nos eſſe filios adulterinos declarare. Tales iſti ſe manifeſtè declarant, qui Patrum Traditiones reſpuunt, in eorum præceptis incedere nefas eſſe putant, & grauiſsimum illis idololatriæ crimen impingere non verentur: illis, inquam, quos certò conſtat, ex quo tempore ſemel ſe Chriſto deſponderunt, illi ſe perpetuò virginem caſtam exhibuiſſe, nec vnquam variis & peregrinis doctrinis abductos, in aliud Euangelium ſe transferri paſſos fuiſſe. Contrà verò iſti, qui pietatis omnis obliti, tanti ſceleris Patres ſuos filii degeneres condemnare ſunt auſi, quibus cum idolis fornicati non ſunt? poſteaquàm in Patrum ſuorum præceptis incedere, & quod illos fuiſſe dubium non eſt, eſſe Chriſtiani deſierunt? Facti ſunt initiò Lutherani, paulò pòſt Zuingliani, mox Pickardi, deinde alii Seruetiani, alii Neſtoriani, alii Iconomachi: in quot Hæreticorum libellos inciderunt, tot idolorum ſe ſtupris polluerunt, dum vniuſcuiuſque verbum, tanquàm Dei verbum adorauerunt. Et erit quiſquam, qui vocem hanc adulteræ potiùs & fornicariæ eſſe putauerit audiendam, quæ nihil recipiendum præter Scripturas, Patrum expoſitiones, Traditioneſque reſpuendas, & eorùm iudicia clamat eſſe declinanda, quàm honeſtiſsimæ matronæ, ſanctæ matris noſtræ Eccleſiæ, quæ nos Deo filios generauit, quæ iubet quidem, vt Scripturis tantùm tribuamus, quantùm ſi Deum ipſum loquentem audiremus: ſed intereà iubet eadem, ſi quid repertum ſit in Scripturis ambigui, Patrum vt potiùs & Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum ſequamur, quàm interpretationi ſeminis iſtius adulteræ loci quicquam demus. Deinde iubet, vt iſtis ipſis Scripturis docti, non ea modò quæ per chartam & atramentum, verùm & ea quæ per ſermonem nobis tradita ſunt, firmiter teneamus. Sicut vnus etiam ex piis iſtius honeſtiſsimæ matronæ filiis Auguſtinus contra Creſconium ſcribens, docuit: Quàmuis, inquit, huius rei de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum,

Eudoxii præclara ſententia.

Athanaſi in epiſtolâ de Synod. Arimini et Seleuciæ celebratis.

Eccleſiæ deſertores ex ſectis in ſectas ruũt.

Auguſtin. cõtra Creſconium, li. 1. ca. 37.

exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat autoritas: vt quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit. Huius obſcuritate quæſtionis eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta Scriptura demonſtrat. Quàm verò diſsimilis eſt vox huius ab ea, quam prolatam audiuimus à Brentio, qui verè dici poteſt ſemen mulieris adulteræ? Si quid in Scripturis Canonicis non reperitur, non ſtatim id propterea reiiciendum eſſe cenſet Auguſtinus, quin potiùs, quandoquidem in iiſdem Scripturis Eccleſiæ nobis commendatur autoritas, cùm ea vocatur à Paulo firmamentum & columna veritatis, cùm à Chriſto dicitur: Qui nō audierit Eccleſiam, ſit tibi tanquàm Ethnicus & Publicanus: quid aliud ait Auguſtinus, quàm Scripturarum tenet autoritatem, quiſquis hoc facit, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſię? Sen ſibus hæc imis pientiſsime REX, res eſt non parua, repone. Cùm hoc facit aliquis, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſię, Scripturarum eum tenere veritatem docet Auguſtinus. At qui vir? cuius & pietas & doctrina ſic ſpectata cūctis eſt & probata, vt etiam filii deſertores Hæretici noſtri ſeculi, nulli ex omnibus Catholicis Doctoribus, quàm huic vni, plus tribuere videantur. Neque verò non veriſsimè dixit hæc Auguſtinus. Eſt enim Eccleſia viuum Euangelium. Nam ea quæ per chartam & atramentum Prophetæ ſcripſerunt & Apoſtoli, non modò viua voce ſuis tradit liberis, verùmetiam dierum obſeruatione, ſignis, ſimulachris, habitu, geſtu, ſiue actione ſacerdotum, præcipuè ſacris operantium, ac vario rituum ac cæremoniarū genere, quaſi præmanſum infantium ori cibum inſerere cupiens, piis omnibus quàmlibet imperitis inculcare conatur.

Eccleſia viuum eſt Euangelium

Sed audi Sereniſsime REX, quid in eandem propè ſententiam alius ab Oriente, cuius & ipſius præcipua ſemper in Eccleſia Dei fuit autoritas, dixerit. Athanaſius is eſt, qui Alexandrinæ Eccleſiæ ſedem, ſicut ſcribit Cyrillus, integros quadraginta ſex annos cum decoro moderatus eſt, & loquacibus Hæreticorum impiorum nugis inexpugnabili quadam & Apoſtolica prudentia reſtitit, quaſique fragrantiſsimo quodam vnguento ipſum cælum ſcriptis ſuis exornauit, & ob dogmatum rectitudinem & integritatem, optimum ab omnibus ſortitus eſt teſtimonium. Hic igitur, cui tale Cyrillus tribuit Elogium, in libro de incarnatione Chriſti, quemadmodum ab eodem Cyrillo citatur, iis verbis vtitur: Si quis præter hæc ex diuinis Scripturis alium eſſe docet filium Dei, & alium, qui ex Maria adoptatus eſt in filium, ſicut nos: vel ſi quis

Athan. ad epiſt. 1. Athanaſii laus.

Cyril. ad Reginas de recta fide.

Domini

Domini noſtri carnem ſupernè dicat, & non ex Maria virgine, vel conuerſam diuinitatem in carnem, vel confuſam, vel immutatam, vel paſsibilem Domini deitatem, vel inadorabilem Domini noſtri carnem vt hominis, hunc anathematizat ſancta & Catholica Eccleſia, obtemperans in hoc diuino Apoſtolo dicenti: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Obſerua quæſo diligenter, quid ab hoc ſanctiſsimo viro dicatur: ſimul expende, num eadem ſit Brentii quoque vox, vt ex eo iudicium facere queas, honeſtæ ne matronæ, an mulieris adulteræ ſemen ſit Brentius. Certa quædam capita profert Athanaſius, quæ ſi quis ex diuinis Scripturis docere ſit conatus, eum anathematizari dicit à ſancta Catholica Eccleſia. Sed quánam autoritate, ſi docet hoc ex diuinis Scripturis? Pauli, inquit, autoritate dicentis, Si quis vobis euangelizauerit, &c. Res mira, quod Pauli teſtimonium pro Scripturis contra Traditiones noſtri temporis Hæretici producunt: hoc ad confirmandas Traditiones adfertur ab Athanaſio, vt etiamſi quis è Scripturis contrarium docere conetur, ei quod in Patrum Conciliis definitum, per manus ab illis accepimus, non ſit audiendus, verùm in eo quod accepimus, nobis potiùs ſit permanendum, quamlibet ille multa proferat in contrarium Scripturarum examina. Non vult Athanaſius iudicare filios de Patrum Decretis, niſi declarare ſe velint adulterinos: non vult etiam ad normam Scripturarum ea exigi, ſicut ſemen iſtud adulteræ mulieris in hoc libro docuiſſe audiuiſti. Sed, etiam ſi quis quàmlibet multa proferat Scripturarum loca, quibus infirmare conetur, quæ tradita nobis à Patribus accepimus, iubet eum iuxta Pauli doctrinam anathematizari, quoniam aliud euangelizat ab eo, quod accepimus. Hic vides, quantum Traditioni tribuendum putauerit Athanaſius, quam etiam ipſi Scripturæ non dubitauit anteferre, Scripturæ, inquam, non quomodo à Catholicis, ſed quomodo profertur ab Hæreticis. Nam quomodo profertur à Catholicis, verbum eſt Dei, cui abſit vt quicquam anteponendum eſſe putemus: quomodo profertur ab Hæreticis, verbum eſt Diaboli. Nam ſicut per membra ſua Chriſtus, ita per membra ſua loquitur & Diabolus, & ſunt vtriſque Scripturæ communes, quæ non in legendo, ſed in intelligendo conſiſtunt. Omnes Hæretici, (inquit Cyrillus) de Scriptura diuinitùs inſpirata ſui colligunt erroris occaſiones, ea quæ à ſancto Spiritu rectè dicta ſunt, ſua malitia corrumpentes, & ſuper ſua capita flammam inextinguibilem excitantes.

Explicatio uerborum Athanaſii.

Scriptura quo profertur ab Hæreticis, uerbum eſt Diaboli.

Cyril. epiſtola 28.

Quæ verba & in ſeptima Synodo proferuntur, & eſt hæc Cyrilli

Action. 6. Action. 1. epiſtola, Synodi quoque Chalcedonenſis actis inſerta. Quoniam verò proprium ei rei caput dicauit Brentius, quod de Traditionibus inſcripſit, cui proximum ab hoc locum tribuit, quod nunc eſt à nobis tractatum de autoritate Scripturarum, agè quò nos Brentius vocat, ſequamur, & eius de Traditionibus quoque vocem expendamus, vt honeſtæ ne matronæ ſit, an mulieris adulteræ, cognoſci queat.

LIBER

LIBER QVARTVS DE TRADITIONIBVS.

QVI docent omni & ſoli Dei verbo fidem deberi, qua Chriſti fideles vocamur & ſumus, hoc eſt, eam fidem cui falſum ſubeſſe non poteſt, horum ſententiæ tantùm abeſt, vt nos repugnare velimus, vt etiá clara voce pronunciemus nihil verius, nihil homine Chriſtiano dignius dici poſſe. Dominus enim Deus verax eſt, quin ipſa potiùs veritas, omnis autem homo mēdax. Quare ſoli & omni Dei verbo, qui mentiri neſcit & fallere, fidem eam debemus, quæ Catholica vocatur, vt indubitanter verum eſſe, nec ei ſubeſſe falſi quicquam credamus, quod à Deo, qui veritas eſt, proficiſcitur. Cæterùm quid ſit illud quod vocamus verbū Dei, diligētiùs nobis venit expendendū. Nam ſi quis putat hoc tantùm eſſe verbū Dei, quod ſcriptum in iis libris continetur, quos Canonicos vocamus, quod noſtri temporis Hæretici non iam putare, ſed aſſeuerare videtur, ab eorum opinione noſtra longiſsimè diſsidet ratio, nihil vt dici poſſe credamus, quod magis à veritate ſit alienū. Quis enim eſt, qui neſciat, quòd multis antè ſæculis fuit Dei verbū, q̄ eſſet vlla Scriptura nō modò ſacra, verū etiá, vt quorundá eſt opinio, profana? Primus qui literis mandauit Dei verbū, fuiſſe Moſes creditur, quin eum primū literas inueniſſe, nec ante ipſum vllum earum vſum fuiſſe, etiam Ethnicorum teſtimonio probare conatur Euſebius. Inter Moſen autem & primum hominem conditum, ſicut anteà quoq; meminimus, interceſſerunt annorum plus q̄ 2000. ac toto illo tempore non fuit alia lex q̄ lex naturæ. Nā Lex ſcripta ſumpſit exordiū à Moſe, ſicut à Chriſto Lex gratię. Fuit igitur multis antè ſeculis Dei verbū, q̄ vel natus eſſet Moſes, per quē primum literarū eſt monumētis conſignatū: quod verbū Dei, ſiue quod ipſe loquutus eſt ad Adá, Noë, Abrahá, ſiue quod ſanctis illis Patriarchis inſpirauit, ſola Traditione peruenit ad poſteros, & ad Moſen etiam ipſum, precęſsitq́; Scripturā Traditio plùs q̄ 2000. annorum. Lex verò gratiæ non fuit ſcripta, ſed à Chriſto viua voce tradita, qui nec eam ſcribi mandauit, ſed prædicari tantū. Prædicate, inquit, Euangeliū: hæc enim eſt lex gratiæ. Quare ſi quis tum aliqua de re contendere voluiſſet, nō illi dicebatur: Sic ſcriptum eſt, aut, Sic legiſti: ſed quomodo? Siue, inquit Paulus, ego, ſiue illi ſic prędicauimus, & ſic credidiſtis. Tu verò permane in iis quæ didiciſti, ſciēs à quo didiceris. Sic viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Si quis autem videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem nō habemus. Sic illi non Scripturas, verùm traditiones & conſuetudinem allegabant, & in eo pii non grauatim acquieſcebant.

Soli uerbo Dei credēdum, quomodo uerè dicatur.

Hiere. 10. Rom. 3. Pſalm. 13.

Verbum Dei lōgiùs patet quā Scriptura Canonica.

Euſeb. li. 9 cap. 4. & li. 10. ca. 3. preparationis Euāgelicæ.

Verbū Dei nō ſcriptū ad Moſen uſq;.

Etiam Euāgelium traditione cōſtat.

Mar. 16. 1. Cor. 15. 2. Timo. 3. Actu. 15. 1. Cor. 11.

Verbum igitur Dei, non ſola Scriptura, verùmetiam Traditione continetur,cui ſi quis fidem non habet,is non omni,ſed ſcripto tantùm Dei verbo fidẽ habet. At qui verè dici vult & eſſe Chriſtianus,is ſicut ſoli, ita & omni Dei verbo credere tenetur, ſiue ſcriptum id ſit,ſiue traditum.Certè multò maxima pars eorum,qui priſcis etiam temporibus illis Hæretici fuerũt declarati,non propterea ſunt Hęretici declarati,quòd ſcripto,ſed ꝙ tradito Dei verbo fidem nõ habuerũt,ſicut in proximo ſuperiori cap.pluribus demonſtrauimus. Eiuſdem eſſe ſubſtantiæ cùm Patre Filiũ, ex verbo Dei Patres Catholici docuerũt,negabant id eſſe ſcriptũ Hæretici: Concedebãt illis Catholici non eſſe ſcriptum, ſed eſſe traditum. Vides, quæ res Catholicos ab Hæreticis diſcreuerit? Illi non recipiebant verbum Dei, niſi quod eſſet ſcriptum,ii non modò ſcriptum Dei verbum, verùm & traditum recipiendum eſſe putauerunt.Certè felix Pontifex, qui centum quinquaginta plùs minùs annis Nicænum Concilium præceſsit,ad Benignum ſcribens, Apoſtolorum eſſe Traditionem ſcribit, quòd Filius eiuſdem ſit cum Patre ſubſtantiæ. Ad eundem modum, quòd Spiritus ſanctus æquè ſit adorandus & glorificandus, vt Pater & Filius, cùm eiuſdem ſit cum Patre & Filio ſubſtantiæ,demonſtrabãt ex verbo Dei Catholici. Quærebant, vbi ſcriptum eſſet,Hæretici. Catholici cùm iiſdem verbis ſcriptum nõ poſſent,verbum Dei traditum proferebant.Id Hæretici recipere noluerunt.Sed quorſum attinet reliquos commemorare? Magna ex parte quotquot fuerunt Hæretici, ſolum eſſe Dei verbum aſſeuerabant, quòd Scripturis cõtineretur, cui fidem habere Chriſtianum quemlibet oporteret.Contrà Catholici contendebãt, & ſoli & omni Dei verbo,ſiue ſcriptum id,ſiue traditum eſſet, fidem haberi debere. Ex quo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quæ ſit honeſtæ matronæ, quæ contrà vox adulteræ mulieris & fornicariæ,tũ vtrius ſemen ſit Brentius.Qui cùm & ipſe non aliud eſſe Dei verbum recipiendũ, quàm quod his libris cõtinetur,quos Canonicos vocamus,quod verò per Traditionem accepimus, id eſſe reiiciendum doceat, quid aliud ſe, quàm ſemen adulteræ mulieris eſſe demõſtrat? Sed audiamus,quibus modis opinionem ſuam tueatur.

Priſci Heretici credebant uerbo Dei ſcripto,ſed nõ itẽ tradito.

Felix Pontifex.

Brẽti⁹ uerbũ Dei traditum reiicit.

Sumit exordium à Cabala Iudęorum,quos in tantam Rabinorum ſuorum ſeruitutem coniectos narrat,vt quicquid illis fabularũ quàmuis incredibilium nomine Cabalę,quam receptionẽ ſiue Traditionem interpretatur,obtruditur,neceſſe habeant tanquàm cœleſtia oracula excipere & adorare.Itaque tanta premuntur, inquit, tyrannide, vt ſi Rabinus quiſquam dixerit, dextrum eſſe ſiniſtrum,& ſiniſtrum eſſe dextrum, non eſt in miſero vulgo, qui contradicere audeat. Hanc, inquit, Iudaicã ſeruitutem & tyrannidem ſuſcipiunt

Initium obiectionum Brentij cõtra Traditiones.

hiſce

hiſce temporibus in Eccleſiam filii Dei inducendam hi,quos à Traditionibus dicere poſsis Traditionarios, aut ſi breuiori vocabulo delectaris,Traditores,&c. Quid autem Brenti,ſi veſtri magis de hac veſtra tyrannide quæruntur? Produximus in præfatione libri huius querimoniam Oſiandri, qui ſex & triginta Scripturarũ loca ſe protuliſſe ſcribit,quibus habitare Deum in nobis demonſtrauit,neque tamẽ fidem habitam eſſe: ſcripſiſſe breuẽ ſchedam Philippum, qua teſtatus eſt ita ſe rẽ habere,ſtatim eſſe creditũ. Queritur & hoc Oſiander,ſicut ibidẽ indicauimus, quòd qui vel Theologiæ Doctores, vel artium Vvittembergæ Magiſtri creantur, iurare coguntur conceptis verbis,non in ſacræ Scripturæ,verùm in Auguſtanæ Confeſſionis vnanimi conſenſu ſe conſtãter eſſe permanſuros. Cogũtur, inquit,abiurarę verba Dei, & in Philippi verba iurare, dum iurant, de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus nihil ſe ſtatuere velle, niſi de ſententia Seniorum Confeſsionis Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat Scriptura. Vides ergo Brenti,veſtros eſſe Traditores illos,qui multitudinem imperitam induxerũt in eam ſeruitutem, vt quicquid ipſis tradere viſum fuerit,neceſſe habeant tanquã cæleſtia oracula excipere & adorare, vt ſi vos eorũ Rabini,ſi vel tu Brẽti, vel Philippus dixerit,dextrũ eſſe ſiniſtrũ,& ſiniſtrũ eſſe dextrũ, nõ ſit in miſero vulgo q cõntradicere audeat, cũ iureiurãdo etiã adſtringanť, quibus docẽdi munus imponitur,ne cõtradicant. Magis hæc igitur in veſtros q̃ in noſtros tua quadrat oratio,ac tãtò minus ferẽdi eſtis, ꝙ veſtra quædã inculcatis auribus noſtris, quæ tot ſeculis Eccleſiæ Dei fuerunt ignota, eaq́; pro cęleſtibus oraculis haberi,& tanq̃ Dei verbũ adorari vultis, vt qbus perſuaſum eſt vt ab Eccleſiæ gremio ſe ſepararẽt,eos iam tot deos, quot ſunt nouarũ hęreſeon autores adorare videamus, dũ vnaquæq; ſecta ſui Rabini verbũ, Dei verbũ eſſe contẽdit. Iám ne intelligis Brenti,quòd vos eſtis, qui ſeruitutẽ hanc & tyrannidẽ in Eccleſiã Dei induxiſtis,quodq́; multò veriùs hæc de vobis dici poſſunt,q̃ de Iudæorũ Rabinis, vel Catholicis Epiſcopis.

Reſponſio

In confeſſionem ſuã magis q̃ in Scripturã iurãt Vuitẽbergenſ.

Tot hodie Dij adorãtur quot Hæreſiarchæ.

Neq; verò cauſam video,cur Petrum à Soto reprehendas,quòd is dixerit, Traditiones eſſe certiſsimum fidei fundamentũ. Nam ſi quod primo loco ponitur in ędificatione domus,id rectè fundamẽtum dicitur, conſtat in ædificatione domus Dei viuentis, quæ eſt Eccleſia,primas fuiſſe Traditiones, & illis ædificatam eſſe Eccleſiã, priuſquàm extaret Scriptura vlla, nihil vt abſurdè loquatur, ſi quis eas fidei fundamẽtum eſſe dicat. Deinde uerò manifeſtũ eſt & hoc, quòd labefactato fundamẽto,quod reliquum eſt operis extructum, ruere neceſſe eſt. An non hoc ipſum accidiſſe videmus labefactatis Traditionibus? Non potes dicere Brenti nobis vllam eſſe vobiſcum de Scripturis controuerſiam: recipimus omnes: tanquàm Dei verbum

Traditiones fundamẽta fidei quodãmodo dici poſſe.

Nõ de ſcripturis, ſed de earũ ſenſu contenditur.

bum veneramur & adoramus omnes. Qua de re itaque agitur inter nos? Agitur de eo, quo ſenſu nobis recipiendæ ſint, eóne quem vos adfertis, an eo, quem à Patribus noſtris traditum accepimus? Deinde an ſimul cum Scripturis Traditiones quoque Patrum ſint nobis retinendæ? Scripturæ ſaluæ ſunt apud nos etiam veſtro ipſorum teſtimonio. Iota vnum aut apex vnus ex illis per nos ſublatus aut mutatus nõ eſt. Nam de veſtris in Germanicam linguam verſionibus, hoc loco mihi ſermo non eſt. Poſteaquàm verò Traditiones Patrum reiiciendas eſſe putaſtis, tanquàm conuulſo fundamento, quæ ſit, & quãta ruina conſequuta, quàm variæ, quàm multæ, quàm horrendæ ſectæ ex eo natæ ſint, veſtris oculis ipſi videtis. Nihil igitur erratum eſt à Petro, quòd ſuo modo quodam fundamentum fidei Traditiones eſſe dixit. Intereà tamen & fidei & domus, quæ ſupra hanc fidem ædificata eſt, aliud fundamentum non eſſe, quàm illud, de quo ſcribit Apoſtolus: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quòd poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, Petrus vnà cum Eccleſia Catholica libenter confitetur. Quare quæcunque ſunt ædificata ſiue tradito, ſiue ſcripto Dei verbo, non ſuper aliud fundamentum ędificata ſunt, quàm quod à Paulo, quod & à cæteris Apoſtolis fuit poſitum ſuper Chriſtum Ieſum: In cuius gloriam & tradita & ſcripta ſunt omnia. Quò res fiat illuſtrior, exemplum proferemus. E Scriptura didicimus Ieſum traditum eſſe propter delicta noſtra, reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram: quorũ alterum luctus & mœroris, alterum gaudii eſt & lætitiæ. Vide quemadmodũ hoc ipſum Traditione quadã & cæremonia ſit expreſſum, quò magis memoria tantorum beneficiorũ animis fidelium inculcari poſſet. Quoniam feria ſexta paſſus eſt Chriſtus, die verò Dominico reſurrexit, quò tenaciùs infigi id poſſet mẽtibus mortalium, viſum eſt Eccleſiæ ſtatuendum, vt quo die paſſus eſt Chriſtus, abſtinentes à cibis delicatioribus, & ieiunio corpus macerantes, paſsionis illius & mortis beneficium, quaſi compatientes illi pro nobis paſſo, grata quadam recordatione proſequeremur. Cõtrà verò, quia gauiſi ſunt Diſcipuli, cùm Chriſtũ vidiſſent à mortuis reſurgentem, quo die factum id eſt, vt eum ipſi quoque ſumeremus hilariorem, & plùs etiã aliquid reficiendo recreandoq; corpori tribueremus. Vides quẽadmodũ & ſcripturę & traditionis idẽ eſt fundamentũ Chriſtus. Et impletur illud, quod ab Apoſtolo ſcriptũ eſt: Siue mãducatis ſiue bibitis, ſiue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Et alio loco: Omne quodcunque facitis in verbo & in opere, omnia in gloriam Dei facite. Quòd abſtinemus, in gloriam facimus Chriſti, qui pro nobis paſſus eſt: quòd manducamus, in gloriam facimus eiuſdem Chriſti, qui reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Fundamentum

[Margin notes: 1.Cor.3. — Dies Solis et Veneris quo nos admonent de Christo, idq; ex Traditione. — Ioan.20. — 1.Cor.10. Coloſs.3.]

tum igitur tam Scripturæ quàm Traditionis Chriſtus eſt, quòdq́ue per chartam & atramentum Scriptura, hoc per cæremonias quaſdam & obſeruationes docet nos Traditio.

Quur Brẽtius Traditiones oppugnet.

Sed quam tandem cauſam adfert Brentius, quamobrem Petri ſententiam de Traditionibus refutandam eſſe putet? Quid, inquit, miſerius, quid ærumnoſius eſſet Eccleſia filii Dei, quid incertius eſſet ſalute Eccleſiæ, ſi fundamentum eius penderet ab Aſoticis Traditionibus? An non hac via conniceretur Eccleſia in extremam ſeruitutem ambitioſiſsimorum Prælatorum, & ſuperſtitioſiſsimorum Hypocritarum, qui prætextu Apoſtolicarum Traditionum obtruderent Eccleſiæ, non ſolùm vaniſsimas quaſque nugas & ineptias, verùmetiam horribiles errores amplectendos? Atqui tale aliquid obtrudi ſub Apoſtolicarum Traditionum pretextu negamus, quod cùm tu dicas tantùm, & nõ doceas, eadem facilitate contemnimus, qua diciturabs te. Tandem Brentius de quo Traditionum genere loquatur, definit. Non loquimur, inquit, nunc de ea Traditione, qua nobis ſacra Scriptura, & quæ in ea continentur, à Maioribus in manus tradita ſunt. Hanc vult eſſe certam, neceſſariam, & modis omnibus amplectendam. De hac loqui dicit Irenæum, cùm recenſet ſymbolum Apoſtolorum & ſucceſsionem Ordinariam. Nam in hoc prodeſt, inquit, cognitio Ordinariæ ſucceſsionis, non vt liceat Epiſcopis noua dogmata aduerſus ſacram Scripturam fingere, ſed vt habeamus Ordinaria teſtimonia, quibus ſcimus hanc eſſe illam Scripturam, in qua contineatur vera Prophetarum & Apoſtolorum doctrina. Miror Brenti, quomodo ſis auſus dicere, quòd de Scripturæ Traditione loquatur Irenæus in eo loco, quem citauerat Petrus à Soto. Dicerem te librum Irenæi non inſpexiſſe, niſi ex iis, quæ paulò pòſt ex eo adfers, malitia magis quàm errore te peccare cognouiſſem. Qua de re cùm eò ventum erit, agam pluribus. Certè vel ex illis ipſis verbis, quæ citauit Petrus, vbi dicit Irenæus: Quam habent ab Apoſtolis Traditionem, & annunciatam hominibus fidem, quandoquidem annunciatam dicit, non ſcriptam, colligere tibi licuit, quòd non de Traditione Scripturæ loqueretur, verùm de Traditione viua voce facta. Itidem ex iis quæ præceſſerũt, habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi Eccleſiis, & Succeſſores eorum vſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab iis deliratur. Non dixit, Nihil tale ſcripſerũt, ſed, nihil tale docuerunt, neque cognouerunt. Iam verò quando iubet ad Succeſſores Epiſcoporum, & Cathedras Apoſtolorum recurrere, quam ad rem id iubet? num vt ad Scripturas ibi legant? Quaſi verò domi libros habere non poſsint. Certum eſt, quòd eo conſilio remiſerit eos Irenęus ad Succeſſores Epiſcoporum, & ad Cathedras Apoſto-

Reſponſio

Quales Traditiones Brentius recipiat.

Reſponſio de Irenæo quid cõtra Brentium ſenſerit de Traditionibus.

Iren. lib. 3. cap. 3.

Apoſtolorum,vt ſi quid fortaſſe Scripturis Canonicis comprehenſum non eſſet,aut ſi quid obſcuritatis haberet aliqua Scriptura, vel propter intelligentiæ noſtræ tarditatem, vel quòd Hæreticorũ peruicacitas perplexam redderet quæſtionem, doceret nõ eſſe ad vnius alicuius oppidi Doctorem ſiue miniſtrum recurrendum: quale eſt, verbi gratia, Vvittenberga in Saxonia, Tubinga in Ducatu Vvirtẽbergenſi, Geneua in finibus Heluetiæ: ſed ad Cathedras Apoſtolorum, vt quem ſenſum quámue doctrinam per manus ea de re traditam accepiſſent, per longam Sacerdotũ & Epiſcoporum ſucceſſionem dubitantibus patefacerent. Sed audiamus adhuc loquentem Irenæum. Quid autem,inquit,ſi neq; Apoſtoli Scripturas reliquiſſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi Traditionis,quam tradiderunt,quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum,eorum qui in Chriſtum credunt,ſiue charactere vel atramento ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem Traditionem diligenter cuſtodiẽtes. Quibus ſi aliquis annũciauerit ea, quæ ab Hæreticis adinuenta ſunt proprio ſermone eorũ colloquens, ſtatim concludentes aures, longè longius fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemũ colloquium.Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem, ne in cõceptionem quidem mentis admittunt, quodcunq; eorum portentiloquium. Potuít ne clarioribus verbis indicare, ſe nõ de ſcripturæ,ſed de ea, quæ viua voce facta eſt, Traditione loqui? Simul ex iis verbis collige, quòd ipſius etiam ſeculo,hoc eſt, centum octoginta annis poſt Chriſtum natũ, nulla fuerit apud pleraſque gentes Euangelii Scriptura,ſed ſola tantùm Apoſtolorum viua voce facta Traditio. Sed de hoc paulò pòſt pluribus.

Quæ nunc Cathedræ Sectariorũ

Idem li.3. cap.4.

Traditioni credendum etiam ſine ſcriptura.

Apud multas gentes fuit Euangeliũ ſine ſcripto.

Quòd autem in hoc modo prodeſſe dicis Ordinariæ ſucceſſionis cognitionem,vt habeamus ordinaria teſtimonia,quibus ſcimus hanc eſſe illam Scripturam, in qua contineatur vera Prophetarum & Apoſtolorum doctrina, alium etiã eius vſum fuiſſe reperies, cùm apud alios ſanctos Patres,tũ apud hũc ipſum Irenæũ. Neq; enim de veritate Scripturæ, ſed de veritate doctrinæ,ſi qua noua proferebãt, num ad eundem modum, qui Cathedras Apoſtolorum tenuerunt, inuicem ſibi ſuccedẽtes Epiſcopi docuerint, Ordinaria teſtimonia perquirebant. Sic in epiſtola quadam ad Florinum hic idem Irenæus: Hæc dogmata, inquit, Florine, ſanam doctrinam non habent, hæc dogmata diſſentiũt ab Eccleſia, hæc dogmata tibi, qui ante nos fuerunt Presbyteri,qui & Apoſtolorum extiterunt diſcipuli,nõ tradiderunt.Hìc Irenæus non de Scripturarum, ſed de dogmatis veritate Traditionem profert. Sic in Concilio Nicæno,de eo quòd Filius eſt Patri conſubſtantialis: in Conſtantinopolitano de eo quòd Spiritus

Synodi ex Traditione multa conſtituerunt.

Spiritus ſanctus æquè ſit adorandus & glorificandus, vt Pater & Filius: in Epheſino, quòd Maria virgo rectè vocetur Deipara: in Chalcedonenſi, quòd duę ſunt naturę in Chriſto: in tertio Conſtantinopolitano, quòd duæ ſint in eo volũtates & operationes: in ſecundo Nicęno, quòd imaginibus rectè vtitur Eccleſia: in eo quod ante centum annos habitum eſt Florentię, quòd Spiritus ſanctus à Patre Filioque procedat, cùm de rebus iis in illis Conciliis diſceptaretur, quandoquidem ſolis Hæretici Scripturis nitebantur, quas iuxta ſuam voluntatem interpretabantur, viſum eſt faciendum Catholicis, vt quæ fuerit iis de rebus inuicem ſibi ſuccedentium Sacerdotum & Epiſcoporum ſententia, diligentiùs inquirerent, & quod ordinariæ ſucceſsionis teſtimonio tot ſeculis vnanimiter ab illis traditum eſſe conſtabat, id tanquàm Dei verbum reciperent. Cæterùm quòd ſcribis: Non in hoc prodeſſe cognitionem ordinariæ ſucceſsionis, vt liceat noua dogmata aduerſus ſacram ſcripturam fingere, veriſsimũ eſſe confitemur, quin hanc ſolam cauſam eſſe dicimus, cur ordinariæ ſucceſsionis teſtimoniis tantoperè nitamur, vt ſi quæ doctrina profertur, vetus an noua ſit, cognoſcere poſsimus. Verbi gratia: Docet aliquis abſoluta neceſsitate fieri omnia, profert Scripturæ teſtimonia, quibus adſtruere ſententiam ſuam conatur, quærimus num hæc fuerit Apoſtolorum Traditio? Recurrimus ad eorũ, qui ſucceſſerunt illis, veterumq; Doctorum teſtimonia: inuenimus quòd primus eius ſentẽtiæ autor fuerit Simõ Magus, ei ſucceſſerit Marcion, Marcioni Manichæus, Manichæo Petrus Adelhardus, Petro Adelhardo Ioannes Vyicleff, Vvicleffo Dux & Anteſignanus hæreſeos veſtræ Lutherus: contrà quotquot fuerũt ſancti Pontifices & Sacerdotes, eos contrariũ docuiſſe. A quibus cùm hoc dogma veſtrũ incredibili quodam cunctorũ conſenſu pridẽ damnatum eſſe videamus, audemus pronũciare, quòd illi inuicẽ ſibi ſuccedentes Epiſcopi tot ſeculis, tam conſentienter tradiderunt, id eſſe verbum Dei: quod verò profertur à vobis, aut à Magiſtro veſtro, verbum eſſe Diaboli. Deinde, profertis vos iuſtitiã neſcio quam imputatiuã: profertis & fidẽ quandã ſpecialẽ, de qua iã antè plura verba fecimus. Scrutamur Scripturas, nihil tale in illis inuenimus. Quærimus deinde diligẽter, nũ apud Patres aliqua eiuſmodi doctrina reperiat, contraria reperimus potiùs oĩa. His igitur ordinariis teſtimoniis freti, quod ab illis docet, tanq̃ Dei verbũ recipere: quod verò profertur à vobis, tanq̃ Diaboli verbũ execrari & anathematizare nihil dubitamus. Adfertis etiã noua quædã vocabula: Nã quod nos pœnitentiã, hoc vos terrores cõſcietiæ: quod nos Euchariſtię Sacramentũ & ſacrificiũ, hoc vos cœnã vocatis Dñicam. Excutimus Patrũ ſcripta: videmus iiſdẽ eos nominib⁹ vſos, q̃bus vtimur nos, veſtras verò voces prorſus ignoraſſe.

Ad diſcernenda dogmata prodeſt cognitio ſucceſſionis ordinariæ.

Quomodo conuincendi, q negãt liberum hominis arbitrium.

Contra iuſtitiam imputatiuam & fidẽ ſpecialem.

Sectarij nomen pœnitẽtiæ et Euchariſtiæ mutant.

Nam

Nam etſi Cœnæ Dominicæ mentionem faciunt nonunquàm, ſacrificii tamen apud illos nômen multò eſt vſitatius. Quid igitur? Facimus, quod Paulus monet, depoſitum cuſtodimus, & profanas vocum nouitates deuitamus. *1.Timo. 6.* Similiter ſtatuimus de reliquis veſtris dogmatibus. Negatis vos Miſſam eſſe ſacrificium, negatis pro defunctis orandum, aut Sanctos inuocandos eſſe, vota monaſtica cœlibatumque Sacerdotum damnatis. Nos priuſquàm aliquid de veſtra ſententia definiamus, quæ ſint iis de rebus ordinariæ ſucceſsionis teſtimonia, diligenter indagamus, quibus perſcrutatis, inuenimus vos noua quædam dogmata, contra Scripturam ſacram, contra ſenſum & cōſenſum Patrum noſtrorum fingere. Quamobrem quod à vobis adfertur, tanquā Diaboli verbum repudiamus, quod verò per longam Sacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionem per manus nobis traditum accepimus, id mordicùs tanquàm Dei verbum retinemus. Vides igitur, ad quid nobis proſit ordinariæ Succeſsionis cognitio, nimirùm ad hoc, vt cognoſcamus quæ noua ſit, quæ vetus doctrina.

Brentij ſententia. Oſtendit iam Brentius, de quibus Traditionibus loqui velit, de iis enim loquimur, inquit, quas nōnulli Scriptores & alii tribuūt Apoſtolis, quæ tamen ab Apoſtolis non ſunt ſcripto mādatæ. Concedit igitur & Chriſtum feciſſe dixiſſeque multa, & Apoſtolos nonnulla tradidiſſe & inſtituiſſe, quæ ab ipſis non ſunt literis comprehenſa. Cęterùm duo nobis, inquit, hîc conſideranda veniunt: vnum eſt, quæ ſint illæ Chriſti aut Apoſtolorum Traditiones, quæ ſermone & non ſcripto poſteritati ſunt cōmendatæ. Alterum eſt, ſi conſtiterit, eas Traditiones eſſe Apoſtolicas, cuius ſint generis aut conditionis, & quo conſilio ſint traditæ. Videlicet num ſint traditæ vel ad tempus tantùm, vel ad externam tantùm diſciplinam, vel num ſint eius conditionis, vt ſine ipſarum obſeruatione veram & æternam ſalutem conſequi non poſſimus. Omninò enim ac diligentiſſimè cauendum eſt, ne nobis humanæ ac fictitiæ Traditiones pro Apoſtolicis obtrudantur. *Reſponſio* Partitio tua Brenti, nobis non diſplicet: ſed nec illud improbamus, quod ex Paulo mones, cauendum eſſe, ne fictitiæ Traditiones pro Apoſtolicis nobis obtrudātur, nam hac in parte nos quoq; tecum ſentimus. Cæterùm Irenæi teſtimonium expendamus: *Brentius Ireneum citat.* Scribit, inquit, Irenæus, Hæreticis ſolemne fuiſſe, cùm vrgerētur Scripturis, ad Traditiones cōfugere. Cùm è Scripturis, inquit, arguuntur, in accuſationē conuertuntur ipſarum Scripturarū, quaſi non rectè habeant, neque ſint ex autoritate, & quia variæ ſint dictæ, & quia non poſsit ex iis inueniri veritas ab iis, qui neſciunt Traditionem. *Reſpōſio, Brentiū in citando Ireneo improbū eſſe* Sicut ipſe ſciſſus es ab Eccleſia Brenti, ſic vnius capituli ſentētiam ſcidiſti, dum ſuperiora ponis, extrema verò prę teris,

partim

partim memor,partim ſubdolè corrumpens.Cur enim illud nō adiunxiſti,quod non totis octo verſibus interiectis ſequitur? Cùm autem ad eam iterum Traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis,quæ per ſuc ceſsiones presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, prouocamus eos, qui aduerſantur Traditioni,dicent,ſe non ſolùm presbyteris,ſed etiam Apoſtolis exiſtētes ſapientiores ſynceram inueniſſe veritatem. Quæ per Deum immortalē eſt hæc animi tui peruerſitas?quæ frontis duritia?quòd enim Irenæi locum ad opinionē tuam confirmandam auſus es producere, quo vix aptior alius ad eam infirmandam proferri potuiſſet?Contra quem enim ibi loquitur Irenæus?Nónne contra turbam veſtram Aſoticam, quam nullus pictor tam graphicè depingere penicillo ſuo potuiſſet, quàm ille calamo ſuo deſcripſit?Nā cùm duplex ratio ſit congrediendi cum Hæreticis,aut Scripturis,aut Traditione, queritur Irenęus, neutra contra eos quicquā profici. Cuius etiam hæc verba ſunt: Euenit,inquit,neq; Scripturis iam,neq; Traditioni conſentire eos.Aduerſus tales certamen nobis eſt ô dilectiſsime,more ſerpentū, lubrici vndique fingere conantes. De vobis igitur querit. Quòd ſi quis proferat cōtra vos Scripturas, verbi gratia, locum aliquē ex epiſtola Iacobi aut ex Apocalypſi, aut ex Eccleſiaſtico,aut ex duobus libris Machabæorum, ſtatim aut excipitis contra Scripturas has, quòd nō ſint ex autoritate, quàmlibet nos ordinariis teſtimoniis, quòd ſint ex autoritate, quòdque libros hos tanquam Canonicos iampridem receperit Eccleſia,demonſtremus:Aut ſi nulla datur excipiendi poteſtas,variè dictum cauſamini quod ſcriptum eſt,& eius alienum quendam ſenſum adſertis.Si verò traditio vobis obiicitur Apoſtolica, ſi Patrū ſententia contra vos profertur, nō dubitatis vos illis profiteri ſapientiores, & cum idolo veſtro dicere:Nihil eſt, quod quenquam tantillùm moueat multitudo,magnitudo,lōgitudo, profunditas, miracula,ſanctitas, Eccleſiæ Sanctorū : omnes perierunt,ſi ſenſerūt vt ſcripſerunt,niſi fortè qui reſipuerunt ante ſupremum vitæ diem. Difficilis eſt igitur, inquit, ratio vobiſcū congrediendi.Nam neq; Scripturas recipitis,niſi quas vultis,& quo ſenſu vultis:neq; traditionibus Apoſtolicis loci quicq̄ datis.Vbi fuit frons tua Brenti,cùm iſtud teſtimonium produceres? quo vides vel maximè tuam ſententiam oppugnari. Et certè ſi quiſquam,Irenæus fuit is, qui Traditionibus plurimum eſſe tribuēdum putaret,quique ſubinde ad eas prouocaret,quod etiam ex iis verbis, quæ paulò antè produximus ab Euſebio citata, ex epiſtola eius ad Florinum,cognoſcere cuiuis licet.

Nec Scripturis nec Traditione proficitur contra Hæreticos Iren. lib. 3. cap. 2.

Quærit poſteà Brentius,quomodo cognoſcere liceat,num aliqua Traditio ſit Apoſtolica? Num ſufficiat nobis autoritas ſiue teſtimonium vnius & alterius Eccleſiaſtici Scriptoris? Profert, quod

Euſeb. li. 5. cap. 20. hiſto. Eccle.

Quæſtio Brentij.

Euſe. li. 3. ca. 39. hiſt. Euſebius de Papia ſcribit, eum fabuloſa quædam & peregrina tanquàm ex viua traditione Apoſtolorum ad ſe relata, vnde Chiliaſtæ quoq; ſunt errorē ſuum mutuati, ſcripſiſſe: cuius exēplo monet, ne temerè Traditionibus, quę Apoſtolorũ & maiorũ nomine proponi ſolent, credamus. *Reſponſio* Perfacilis eſt ad id, quod quęrit Brentius, reſpōſio. Nã ſi quid nobis obtruditur Apoſtolicę Traditionis nomine, quod non modò non eſt ab Eccleſia receptũ, & eius vſu comprobatũ, verùmetiã ſtatim ab initio fuit illi reclamatũ, ſiue Papias id produxerit, ſiue quicunq; tandē ſcriptor alius Eccleſiaſticus, quãtæcunq; ſit autoritatis, pro fabula potiùs, q̄ pro Apoſtolica Traditione habendũ eſt. Cæterùm illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarũ orbe obſeruãtur, dantur, inquit Auguſtinus, *Aug. epiſt. 118. cap. 1.* intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel à plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia celeberrima autoritas, commendata ac ſtatuta retineri. Nam ſi quid tota per orbē frequentat Eccleſia, hoc quin ita faciendũ ſit, diſputare, inſolētiſsimæ inſaniæ eſt. Vides, quã regulã dederit Augu. cognoſcendæ Traditionjs Apoſtolicæ? hanc ſequere, & nō errabis.

Brētij narratio de actis in Concil. Aphri. cont. Pont. Rom. Narrat deinceps Brētius, quemadmodũ in Cōcilio Aphricano petunt Legati Rom. Pōtificis, vt liceat Epiſcopis Romã prouocare, & proferunt Canonē Nicæni Concilii, cuius autoritate exigunt, vt Aphricanæ Eccleſiæ ſubiiciãtur Romanæ, ſed Patres Aphricani Cōcilii petũt ab Eccleſia Alexãdrina & Conſtantinopolitana vera exēplaria Canonũ Nicæni Concilii, & deprehendunt Rom. Pontificē ambitione excitatum deſignaſſe in proferēdis Canonibus Nicænis crimen falſi. Quare inuehuntur in eum grauiſsimè, & arguunt eũ apertè mendacii. Vt aliqui, inquiunt, tanq̃ à tuę ſanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus Patrũ Synodo cōſtitutum, quia illud quod pridē per eundem Coëpiſcopũ noſtrum tanq̃ ex parte Nicæni Cōcilii exinde tranſmiſiſtis, in Cōciliis verioribus quæ accipiuntur Nicęna, à ſancto Cyrillo Coëpiſcopo noſtro Alexãdrinæ Eccleſiæ, & à venerabili Attico Conſtantinopolitano Antiſtite ex autentico miſſis, quæ etiam ante hoc per Innocentium Presbyterum & Marcellũ Subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ Bonifacio Epiſcopo prædeceſſori veſtro à nobis tranſmiſſa ſunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. Exequutores etiam Clericos veſtros, quibusq́; petentibus nolite mittere, ne fumoſum typum ſeculi in Eccleſiam Chriſti, quæ lucem ſimplicitatis & humilitatis diem videre cupientibus præfert, videamur inducere. *Reſponſio de alia Brētij peruerſitate in citanda fide hiſtoriæ.* Hoc exemplo monet, cautè iudicandum eſſe de Traditionibus, quę Apoſtolorum nomine iactantur.

Sed quæ eſt hæc animi tui impotentia Brenti? quàm ardens odium erga ſedem Apoſtolicam? quanta mentiendi libido? Scribis

Patres Aphricani Concilii deprehendiſſe Romanum Pontificem deſignaſſe crimen falſi. Quando autem hoc illi crimen obiecerunt? An quia meminerunt veriorum Conciliorum, quæ fuerunt aliunde miſſa, ideo Pontifici falſi crimen impegerunt? Num quia dico verius habere me exemplar quàm tuum ſit, falſi te ſtatim inſimulo, quaſi tu codicem tuum adulteraueris? Videris ex te Patres illos longè tui diſsimiles metiri. Sed illi quàmuis certis ex cauſis appellationes ad illum fieri nollent, quem tamen honorem deberent Romano Pontifici non ignorauerunt. Itaque non modò quod falſo ſcribitur à te, grauiſsimè in eum inuecti non ſunt, non modò medacii non arguerunt, verùmetiam reuerenter ad eum ſcripſerunt. Tota epiſtola nihil habet in ſe amarulentiæ, nihil acerbitatis, ſed eſt modeſtiſsimè ſcripta. Cur autem illud quoque non adieciſti, quod in extremo poſitum eſt? Nam cùm negarent ſe Fauſtinum in Aphrica ſuſtinere velle, clauſulam illam adiecerunt, probitate ac moderatione tuæ ſanctitatis ſalua. Sic illi ſententiam ſuam Romani Pontificis moderationi ſubieciſſe videntur. Hæc ita dicta ſunt à nobis, ac ſi vera eſſe concederemus, quæ tum Patres illi ſcripſerunt: ſimul etiam vt indicaremus, quæ tua ſit vanitas & mentiendi voluptas. Quid autem Brenti, ſi quæ Patribus illis veriora viſa ſunt eſſe conſilia, minùs vera fuerunt, quàm quæ proferebantur à Romano Pontifice? Vis autem hoc tibi probemus? Quem autem eius rei teſtem dari tibi vis, qui ſit exceptione tua maior? vt Latini tibi ſatisfaciant metuo, ex Orientalibus aliquem Græcæ linguæ produci voles, ſi fides illi per te ſit habenda. Difficile eſt, quod à nobis exigis, vt ex iis teſtes proferamus, quos Eccleſiæ Romanæ ſemper iniquiores fuiſſe conſtat. Sed accipimus tamen conditionem, quàmlibet ea dura videatur. Ecce tibi producimus ex Orientalibus teſtem omni maiorem exceptione Græcæ linguæ Magnum illum Athanaſium, qui non ſolus, ſed cum reliquis etiam Aegyptiorum Epiſcopis ad Marcum Syluestri ſucceſſorem ſcribens, queritur Arrianos omnia vaſtaſſe, libros etiam vſque ad minimum incendiſſe, ne iota quidem vno relicto. Precamur, inquit, Pater beatiſsime, quia non dubitamus apud vos plenaria eſſe Niceni Concilii exemplaria, vt illa nobis, quæ ſanctæ recordationis prædeceſſoris veſtri Sylueſtri fuerunt, ſub tuta mittatis ſtipulatione. Nam quòd à prædicta Synodo cum Pontifice noſtro, id eſt, Alexandrinæ magnæ ciuitatis Epiſcopo in Diaconatus interfuimus officio, ſub noſtræ præſentiæ teſtimonio per beatos viros Victorem & Vincentium presbyteros, miſſa ſunt prędicto Papæ Sylueſtro cum adſtipulatione ſubnexa capitula ſeptuaginta. Audis hìc Brenti, quòd incenſi fuerunt per Arrianos omnes Aegyptiorum Epiſcoporum libri, ne iota quidẽ relicto, quorum impietate

Athanaſii de tyranni de Arrianorũ in cõcremandis libris Epiſcoporum.

 tate

tate & fraude factum eſt, cùm præſertim nec Imperatoris Coſtantii ſtudium illis deeſſet, vt paucis pòſt annis quàm celebratum eſſet Nicænum Cōcilium, de plenariis eius Concilii exemplaribus dubitari cœptum ſit,nec vllum integrum eſſe putaretur præter id, quod Romæ fuit aſſeruatum : ex quo & Iulius & Innocentius & Leo primus hunc ipſum Canonem citant,de quo nunc agitur. Eſt ne autē veriſimile, quòd Iulius Pontifex nō plùs quàm viginti pòſt annis q̃ habitū fuit Nicęnum Conciliū,auſus eſſet falſum aliquem Canonē citare,cùm illo tēpore ſupereſſe teſtes non pauci potuerint, quibus eum de crimine falſi conuincere licuiſſet, quòd Arriani proculdubiò facere non prætermiſiſſent? Produxiſſent autē poſt hunc etiam Innocentius & Leo Canonem hunc ipſum,ſi falſi crimen obiectū à quoq̃ Iulio cognouiſſent? Sed quos tu ſemē adulteræ tāti patrati ſceleris audes arguere? An nō eos Pōtifices,quorū ſanctitas,honeſtas, grauitas in toto celebrat̃ orbe Chriſtiano? Patres Aphricani Cōcilii potuerūt vt homines errare, de re p̃ſertim ſibi minùs nota: tā ſancti verò Pontifices ii, falſi crimen committere nunq̃ potuerunt. Miſit Cyrillus exēpla Canonū Patribus Aphricanis, verùm vnde? ex Alexādria. Atqui magnus Athanaſius incēſos ibi libros fuiſſe queritur ab Arrianis. Quod ergo mittere potuit Cyrillus exemplar aliud, q̃ quod ab Hęreticis fuerat corruptū,certis Canonib. omiſsis? Atticus porrò viuēti Ioan.Chryſoſt.cùm is in exilium pulſus fuiſſet,ſucceſſerat,qui facilè ferre potuit diminutū eſſe Canonū numerum, eum præcipuè ſublatum, quo libera permittebatur ad Rom.Pontificem appellatio, cùm ſub idipſum tēpus Innocentius Rom.Pont.Chryſoſtomū perhonorificè ſuſcepiſſet, deq́; eo reſtituēdo in ſedē ſuam laboraſſet.Sed extat Athanaſii quoq; & Aegyptiorū,Thebaidorū,& Lybiorū Epiſcoporū in ſanctaAlexandrina Synodo cōgregatorum epiſtola,in qua Canō hic ipſe Nicæni Cōcilii profert̃.Satís ne iā tibi docuiſſe videmur Brēti, ꝙ lapſi fuerint Patres Aphricani Concilii, cū eſſe veriora putarēt exēplaria Nicæni Cōcilii,quę Cyril.Alexādr. & Atticus Conſtantinop.miſerant, q̃ ea quibus Ro.Pontifices nitebātur? Quid aūt ſi ex abundāti docuerimus, etiā Aphricanos Epiſcopos errorē poſteà ſuū agnouiſſe? & q ſub Bonifacio primo ſuas contra ſedē Apoſtolicā ceruices erexerāt,eas ſub Bonifacio ſecūdo dimiſiſſe,pœnitētiaq́; ductos totos ſe poteſtati Ro.Pōt.ſubieciſſe,prędeceſſorūq́; ſuorū errorē hunc dānaſſe? Lege quę ſcripſit hic ipſe Bonifacius ſecūdus ad Eulalium Alexandrinū Epiſcopū,tum & eam epiſtolam, quæ ſequitur mox, Eulalii Carthagineſ.Epiſcopi ad Bonifacium,ita rem habere cōperies. Habes itaq; iam ſatis, vt opinor,demonſtratum, non ſolùm Rom. Pontificum teſtimonio,quos apud Catholicos oēs magnum ſemper autoritatis pōdus habuiſſe cōſtat,

Alia probatio.

Aphricani Epiſcopi Rom.Pontifici ſe ſubmiſerunt.

verùm

verùm & magni illius Athanaſii, aliorumque multorum Orientalium, quin & ipſorum Africanorum Epiſcoporum quodammodò propria confeſsione, quòd veriora fuerint, quæ Româ, quàm quæ vel Alexandriâ, vel Conſtantinopoli producta ſunt actorũ Nicæni Concilii exemplaria.

Monet iterum Brentius, vt de Traditionibus, num ſint Apoſtolicæ, cunctanter iudicemus. Aliquando enim, inquit, proponuntur nobis diuerſæ de eadem re Traditiones, quarum vna huic, altera illi Apoſtolo tribuitur. Traditiones de tempore obſeruationis Paſchæ extant. Et alii quidem affirmãt Petrum & Paulum tradidiſſe Paſcha celebrandum eſſe die Dominico poſt Lunam decimãquartam, alii autem ſcribunt, Ioannẽ Apoſtolum & Philippum tradidiſſe Paſcha celebrandũ eſſe Luna decimaquarta. De coniugio Sacerdotũ, aliter ſe, inquit Stephanus, traditio habet Orientalium Eccleſiarum, aliter huius ſanctæ Romanæ Eccleſię. In eiuſmodi caſu Brenti, quid aliud faciẽdum eſt, quàm quod factum eſſe legimus ab Imperatore Conſtantino, qui Concilium congregari curauit, cuius autoritate, quæ fuit de tempore obſeruationis Paſchæ controuerſia, dirempta eſt? *Obiectio de Traditionibus diuerſis, & quaſi contrarijs.* *Reſponſio*

Porrò de coniugio Sacerdotum, audi quid dicat celebris apud Græcos Epiphanius: Reuerà, inquit, non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti aduentum, eos qui à nuptiis, mortua eorum vxore, ſecundis nuptiis coniuncti ſunt. Et hęc certò ſancta Dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum non ſuſcipit, ſed eum qui ſe ab vna continuit, vel in viduitate vixit, Diaconum & Presbyterum & Epiſcopum & Hypodiaconum, maximè vbi ſinceri ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi: Omninò in quibuſdã locis adhuc liberos gignere preſbyteros & Diaconos & Hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta Canonem, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit. Sic & hæc Stephani dubitatio iã eſt ſublata. Nã quãuis aliter hac in parte ſe gerãt Orientales, non faciũt hoc tamen iuxta Canonẽ, qui idem eſt, ſi quid Epiphanio credimus apud Orientales & Occidentales, ſed faciũt pro libidine ſua. Verùm ea de re pluribus in Confeſsione Chriſtiana diſſeruimus, vbi de impedimentis matrimonii tractauimus, eò Lectorem remittimus. *De coniugio Sacerdotum.* *Epip. hære ſi 59. lib. 2. tom. 1.* *Græci Sacerdotes ducũt uxores de facto, nõ de iure.*

Monet iterum Brentius: Cùm à Scriptore quopiam Traditio tanquàm Apoſtolica proponitur, eam non ideo agnoſcendam eſſe, ꝙ ſcriptor ille, quantalibet ſit ſanctitate aut eruditione, affirmat: ſed quia doctrina Prophetica & Apoſtolica, quæ ſacris literis continetur, diuinitùs nobis commendata & confirmata eſt: quamobrem expendendum eſſe, num ea Traditio cõueniat cum iis ſacris literis, quæ ſunt cęleſtibus teſtimoniis ad nos propagatæ. Nam ſi cum hac *Brẽtij ſententia.*

Scriptura pugnauerit, dubitari ampliùs nec poteſt, nec debet, quin Scriptor ille aut alios fallere voluerit, aut ab aliis falſus fuerit, & pro veritate mendacium acceperit. Fieri enim non poteſt, quòd Apoſtoli Spiritu ſancto prediti, tradiderint verbis pugnãtia cum iis, quæ mandauerunt ſcriptis. Hoc quin verum ſit, non dubitamus, quòd nihil tale verbis tradiderunt Apoſtoli, quod cum iis, quæ ſcriptis tradiderunt, pugnaret. Sed quid ſi pugnare videbitur Hæretico Traditio cum Scriptura, quam Eccleſia tota pulchrè cõuenire cum ea cenſet?

Reſponſio

Brentij ſententia de iudicãdis Apoſtolorũ Traditionibus.

Aggreditur iam tandem ad alteram ſuæ partitionis partem. Si certò conſtiterit, inquit, Traditionem eſſe verè ab Apoſtolis profectam, proxima cura erit, quo conſilio, & in quem vſum ac finem ab Apoſtolis ſit inſtituta. Non poſſumus autem hoc cognoſcere, niſi ex ipſa Apoſtolorum doctrina, & perpetuo eius doctrinæ, quæ ſcripto eſt mandata, conſenſu. Quare ſiue dubitemus, ſiue non dubitemus de Traditione, ſemper nobis ad ſacrã Scripturam recurrendũ eſt, & ex ea iudicium petendum. Quod excuti vis ab omnibus, quo cõſilio Traditio ſit ab Apoſtolis inſtituta, nos minimè neceſſarium ducimus: quin illud magis probamus, quod à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Traditio eſt, nihil quæras ampliùs. Præclarè ſcriptum eſt à Gregorio Pontifice: Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit, quia qui omne vitæ ſuæ iudicium maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur: neſcit enim iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire, quia hoc tantùm bonum putat, ſi præceptis obediat. Quem ſequutus Bernardus quoque, Imperfecti, inquit, cordis & infirmæ voluntatis indicium eſt, ſtatuta Seniorum curioſiùs diſcutere, hærere ad ſingula, quæ iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquàm libenter obedire, niſi cum audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata autoritas. Delicata ſanè, imò nimis moleſta eſt huiuſcemodi obedientia, diſputare, hoc eſt, in aſtu cordis, non in auditu auris obedire. Ac loquũtur quidem hi duo de monaſticis inſtitutis: cæterùm ſi Patris vnius alicuius, qui cæteris præeſt in monaſterio, præcepta diſcutere, fas iſti non eſſe putant, quantò minùs fas eſſe debet, vt eas Traditiones curioſiùs quiuis excutiat, quas Apoſtolicas eſſe certò conſtiterit? Certè Decretis Apoſtolorum tanquàm à Deo profectis parêre ſemper, eorum autem quæ decreta ſunt, rationẽ ab illis flagitare ſemper nõ debemus. Illud verò nobis vel maximè perſuaſum eſſe debet, quæcunque lex vel ab Apoſtolis, vel ab eorum ſucceſſoribus lata eſt, eam reſpectu charitatis latam eſſe, nec in ea

Reſponſio

Chryſ. ho. 4. in 2. ad Theſſalon.

Greg. li. 2. in lib. Reg. cap. 4.

Bernar. de præcepto & diſpenſatione.

Quàm reuerenter ſentiẽdum de Tradit. Apoſt.

præſcribi

præſcribi quicquam, niſi quantùm charitatis intereſt, nec aliud eſſe legis eiuſmodi tranſgreſsionem, quàm charitatis violationem. Docet id etiam Bernardus, vbi de monaſticis loquitur inſtitutis, quòd ea inuenta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, ſed quòd ita magis expediret, nec planè ad aliud, quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Quàmdiu ergo charitati militant, immoblilter fixa ſunt, mutariq́ue omninò ne ab ipſis quidem præpoſitis ſine offenſa poſſunt. At ſi è contrario contraria aliquando charitati viſa fuerint, nō tibi Brenti, dicit Bernardus, neque tuę farinę alicui, ſed iis duntaxat, quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt, nónne iuſtiſsimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuêre, pro charitate quoque vbi expedire videtur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur? Sicut è regione iniquum proculdubiò foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmamq́ue immobilitatem etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenùs charitati deſeruiunt. Si de monaſticis inſtitutis rectè viſum eſt Bernardo, quòd non aliud quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis inuenta ſunt, quantò magis nobis perſuaſum eſſe debet, quæ ſunt ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus inſtituta, itidem non ad aliud, quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis eſſe inſtituta? Cùm in omnibus iis, quæ decreuerunt nihil aliud, quàm eam, quæ finis eſt præcepti, charitatem ſpectauerint, quam ſolam præcepit Chriſtus, cuius lex non eſt, niſi lex charitatis, ad quam præcepta referuntur omnia, ita vt ſi quis dixerit, omnia mādata, ſiue quę ſcripta in libris Canonicis, ſiue quæ tradita ſunt nobis ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, vnum eſſe mandatum charitatis, à vero nihil aberrauerit. Hoc itaque conſilio, in hunc vſum & finem inſtitutæ ſunt omnes Traditiones, quę non ab Apoſtolis modò, verùmetiā ab eorum ſucceſſoribus profectę ſunt, quem denotat Bernardus, ad lucrū & cuſtodiam charitatis: quā etiam ob cauſam non diutiùs immobiliter fixa ſunt, quàm quoàd charitati militant, cui ſimul vt militare deſierint, iam nihil impedit, quò minùs vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud aliquid fortè commodius commutentur. Nam quę pro charitate ſtatuta ſunt, ea cōtra charitatem retineri, prorſus iniquum fuerit. Sed num ideo cuiuis de fece vulgi iudicare licebit, quādo Traditiones militant, quando non militant charitati? Tantū abeſt, vt id vnicuiq; de plebe liceat, vt ne tibi quidē Brēti fas id ſit, quālibet cattus & prudēs eſſe tibi videaris: verùm iis tantùm, inquit Bernardus, quibus id poſſe videre datum & prouidere creditum eſt. Non ſatis eſt, ſi datum alicui ſit poſſe videre, niſi creditum etiam ſit poſſe prouidere. Quamobrem etiam ſi tu, qui prudens es in oculis tuis, poſſe

Idē ubi ſupra.

Idē ſcopus Scripturæ & Traditionū charitas.

1. Timo. 1.

Quorū ſit de Traditionibus iudicare, an ſeruiāt charitati.

poſſe te videre iudices, quãdo militet, quando non militet charitati Traditio, quoniam tamen tibi non eſt creditum prouidere, nullam habes legitimam poteſtatem, quæ ſint eius generis Traditiones cognoſcendi, & eas arbitrio tuo vel abrogandi, vel commutandi, ſed inuitis etiã omnibus portis inferi, penes eos ſolos poteſtas hæc eſt, qui ſedent in Petri Cathedra, qui cùm ſemper ad manum habere queant viros & prudentia & doctrina ſingulari præditos, quorum vtantur conſilio, datum eſt illis poſſe videre multorum oculis adiutis, quando deſeruiat, aut non deſeruiat charitati Traditio, ſimul poſteaquàm ad munus Apoſtolicum vocati ſunt, creditũ eſt illis prouidere, quo ſi Traditionem aliquam non ampliùs charitati ſeruire iudicauerint, aut eam omitti deinceps, aut intermitti poſſe decernant, aut in aliud aliquid commodius commutent. Abſit autem, vt penes quemuis de vulgò poteſtas ſit ea de re iudicandi. Intereſt enĩ Reipublicæ, vt non modò ſcriptæ leges, verùm & quæ moribus receptę diuturnaq; cõſuetudine ſunt approbatę, non temerè mutentur aut corrigantur, niſi eorum, qui cum poteſtate verſantur, autoritas acceſſerit.

Brenti' de traditionibus Apoſtolicis. *Acto.15.*

Perſtringit poſteà Brentius Traditiones aliquot, & expendit eas iuxta ſacrę ſcripturę regulam, vt quid de ipſis ſentiendum ſit cognoſcamus. Non veſci, inquit, nec ſanguine, nec ſuffocato, nec idolothito, traditio eſt. Et quia ex actis Apoſtolicis manifeſtũ eſt, quòd Apoſtoli ipſi tradiderint hoc Decretum Eccleſiis gentium, nõ ampliùs de hac Traditione querendũ eſt, num ſit Apoſtolica, ſed quo conſilio & quo fine Apoſtoli eam Eccleſiæ cõmendauerint. Quæritur ergo, num Apoſtoli tradiderint eam hoc conſilio, vt imponerent Eccleſiæ perpetuam legem, cuius operum meritis conſequerẽtur homines coram Deo remiſsionẽ peccatorũ? Nihil certè minùs. *Reſponſio* Quis autẽ vnquàm eo conſilio Traditiones inſtituit, vt imponeret perpetuam legem, è cuius operum meritis conſequerentur homines coram Deo remiſsionem peccatorum? Iam audiuiſti quid ea de re ſcripſerit Bernardus, quo conſilio, & quo fine pleraſq; Traditiones inſtitutas eſſe docuerit, nimirum ad lucrum & cuſtodiam charitatis, per quam charitatem conſequuntur homines coram Deo remiſsionẽ peccatorum, ſicut à Chriſto dictum eſt. *Lucæ.7.* Dimiſſa ſunt illi peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam quod ab ipſa opera per ſe conſiderata attinet, non temerè quemquam reperies, qui doceat, quòd meritis eorum remiſsionem peccatorum aliquis cõſequi poſsit. Non eſt obſcurum, quid de ea re ſcripſerit Thomas Aquinas, à quo non diſſentit omnis reliqua Theologorum ſchola. *Thomas ca.12. quæſti.114. Merita noſtra nõ ſub ſtãtia operis, ſed ui charitatis nitũtur* Si cõſideretur, inquit, opus hominis meritorium, ſecundum ſubſtantiã operis, & quatenùs ex libero proficiſcit̃ arbitrio, vita æterna dignũ non eſt.

non eſt.Cæterùm præclarè dicit Auguſtinus:Radix noſtra eſt charitas noſtra, fructus noſtri opera noſtra, opus eſt, vt opera tua de charitate procedant:tunc eſt radix tua in terra viuentium.Radicē Deus inſpicit,non opera. Sunt autem, ſicut idem Auguſtinus docet,duæ radices.Radix omnium bonorum charitas, radix omniū malorum cupiditas.Sicut in charitate nihil vnquā mali, ſic in cupiditate nihil vnquā boni poterit inueniri. Iſtæ duæ radices in duobus agris à duobus plantantur agricolis, vnam in cordibus bonorū plantat Chriſtus, aliam in cordibus malorum plantat Diabolus. Nec de charitatis radice naſcitur aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni.Non attendit igitur Deus ad id, quod foris apparet,verùm radicem intuetur: vtrùm ex cupiditate, an ex charitate facias,ſolum id ſpectandum eſſe putat,vſq; eò etiam,vt homicidium laudatum, de eo verò qui miſericordia ductus abſtinuiſſet à cęde,pœnas expetitas eſſe legamus. Phinees vno pugione duos cōſecerat,à Domino cōmendatus,æterni ſacerdotii teſtamentum accepit. Nō quòd ipſum bonum per ſe ſit homicidium, quod lege prohibitum eſſe ſcimus, ſed quòd illud zelādo zelum Dei patrauerat. Ita charitas opus quod naturā ſiue ſubſtantiā ſuā malum eſt, fecit eſſe bonum. Contrà, Saul non occidit Agag Regem pinguiſsimum,& optimis gregibus ouium & armentorum,& veſtibus,& arietibus,& vniuerſis,quę pulchra erant, pepercit,nec voluit ea diſpergere. At is in tā grauem ex ea re Dei indignationem incurrit, vt cùm dies noctesq; precibus & lachrymis irā eius placare conatus fuerit,nihil tamē proficeret, neq; pœnā ſibi conſtitutā euadere poſſet, nō ꝙ malus eſſet affectus miſericordiæ,ſed ꝙ contra Dei ꝓceptū pepercit, deq; rebus Amalech cōcupiuit.Nō eſt in Phinees laudatū homicidiū,ſed charitas,ſed zelus: nō eſt in Saule dānata miſericordia, ſed cōcupiſcentia partim laudis partim rerū optimarū Amalech,de quibus prohibuit Deus,ne quid concupiſceret,q radicē, nō quod foris apparet,inſpicit. Vnū eſt igit̄ opus charitatis,quo remiſsionē peccatorū & vitā æternā conſequimur, de qua & illud præclarè ſcriptū eſt ab Auguſti. ꝙ oīa bona opera noſtra vnū opus eſt charitatis. Tunc enim recta ſunt opera,cū ad hunc vnum finē diriguntur.Opus ergo vnū eſt,in quo ſunt omnia, fides quæ per dilectionē operatur. Quē ſequutus Thomas de Aquino:Omnium, inquit,humanorum actuum regula,lex eſt charitatis diuinæ.Sicut enim videmus in artificialibus,quod vnūquodq; opus tunc bonū & rectū dicitur,quando regulę coęquātur:ſic etiā quodlibet opus humanū tunc rectū eſt & virtuoſum, quādo regulæ diuinę dilectionis concordat:quādo verò diſcordat ab hac regula,nō eſt bonum nec rectū. Quamobrē nihil contra nos faciunt,quæ ſcribis, ꝙ Apoſtoli docuerūt remiſsionē è ſolo Chriſto per fidē petendam. Nam

Auguſt. in Pſal. 51. *Idē ſermo. 44. de tēpore.* *Num. 25.* *1. Mach. 2.* *Exemplū Phinees & Saul.* *1. Reg. 15.* *Charitatis opus quale et quantū.* *Auguſti. in Pſalm. 89.* *Gala. 5.* *Thom. opuſculo. 4.*

Nam & nos aliter non docemus : ſolus enim eſt Chriſtus, qui peccata nobis remittit: quam remiſsionem per fidem conſequimur, ſed nõ ſolam,ſicut vos docetis:verùm ſicut Apoſtolus docet,fidem quæ per charitatem operatur.Si quid igitur operi tribuimus,hactenus tribuimus,quatenùs ex fide charitateq; procedit. Tolle fidem in Chriſtum,tolle charitatem ex operibus noſtris,condemnare nos poſſunt,iuſtificare non poſſunt.Nihil igitur operum ſubſtantiæ tribuimus,ſicut è contrario nihil non tribuimus charitati.

Gal. 5.

Apoſtoli quam legẽ ſuſtulerint

Addit Brentius, quòd Apoſtoli liberauerũt Euangelio ſuo gentes à iugo legis Moſaicæ, quod productis aliquot Pauli teſtimoniis probat. Atqui nihil eſt neceſſe Pauli autoritate id cõprobare. Nam & hoc libenter concedimus, quòd Apoſtoli liberauerunt gentes à iugo legis Moſaicæ. Non autem liberauerunt ab eo legis iugo, de quo dixit Chriſtus: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Eſt lex vetus, eſt & lex noua. Ab illius iugo ſumus liberati, ab huius nequaquàm. Vis autem ſcire, quod ſit inter vtramque diſcrimen? Fuit illa timoris,eſt hæc amoris.Cohibebat illa manum,cohibet hæc animum. Obſeruabatur ipſa ſpe præmiorum temporaliũ, quæ ſola tunc promittebãtur,obſeruatur hęc ſpe præmiorũ æternorũ,quę prolixè Chriſtus pollicetur.Quantò minùs autẽ grauia ſunt, quæ ex amore proficiſcuntur, & quorum labores ingentibus præmiis penſatos iri certa ſpes eſt, tantò ſuauius eſt iugum nouæ legis, & onus illius leuius, quàm fuit iugum veteris legis. Quin & in hoc libenter aſſentimur Brentio, quòd Apoſtoli non tradiderunt hoc Decreto perpetuam legem,cuius opera expient peccatum, ſed tantùm præſcripſerint præſenti ſuo ſeculo regulam ad tempus duraturam,donec offendiculum inter gentes & Iudęos tolleretur.Etenim quæ vel ad externum ritum aliquem,vel ad Eccleſiaſticam pertinẽt diſciplinam,quoniam pro perſonarum, locorum,temporum, cauſarumq́ue circumſtantia, mutationem aliquando requirunt, non ferè ſolent eo conſilio conſtitui, vt perpetua ſint: nec ſi charitas id exigat,ea vel intermitti vel omitti fas ſit. Docet hoc etiam Auguſtinus, quòd charitatis opera non ſemper debent permanere,charitas autem ſemper. Quotquot itaque ſunt inſtituta, quotquot ſunt humanæ Traditiones,vni charitati militant omnes,quamobrem quoties hoc illa flagitat,vel intermitti, vel omitti,vel in aliud melius cõmutari poſſunt,ſed non pro cuiuſque tamen libidine.Meritò commẽdatur ab Euſebio præclara illa Platonis ſentẽtia: Vobis quidem, inquit, ſi rectè conſtitutæ ſunt leges, vna certè erit præclariſsima, quæ iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, rectè ne an contra ſe leges habeant,ſed vno omnium ore, vnaque voce,rectè tanquàm à Diis poſitas concedi præcipiat,nec vllo modo aliter pati quicquam à iuueni-

Matth. 11.

Veteris et nouæ legis differẽtia.

Aug. ho. 8. in epi. Ioã.

Euſe. li. 12. de præpar. Euãgelica cap. 2.

Plato li. 1. de legib.

Non eſt iuuenũ quæ-

à iuuenibus cogitare. Senem autem ſi quid excogitarit, Principibus *rere de le-*
& æqualibus nemine iuuenũ audiente referre. Vides quàm ille vir *gũ ratione*
prudentiſsimus Cretenſium aut Laconũ legibus religionem adhi- *cur latæ*
bendam eſſe putauerit. Iuuenes ne quærere quidem de illis vult, quo *ſint.*
conſilio latæ ſint: ſenibus, quos Græci Presbyteros vocant, aliquid
concedit tamen, ſed quid illud? nũ vt figant & refigãt arbitratu ſuo?
Nihil minùs, verũ vt referãt Principibus, vt per quos lex eſt ſancita,
per eoſdẽ decernatur (ſi iuſtas & graues cauſas è ſenibus aliquis attu
lerit, quamobrem id rectè fieri poſsit) vel intermitti vel omitti, vel
in aliud aliquid cõmodius eam cõmutare debere. Id autem fieri vult
Plato, nemine iuuenum audiente, ꝙ hæc ætas affectionibus magis,
quàm rationis magiſterio gubernari conſueuerit. Quã etiam ob cau
ſam Ariſtoteles, humanę philoſophię minùs eos idoneos auditores *Ariſt. 1. li.*
eſſe cenſet. Quid autẽ dici potuit prudẽtius? quid ad legum autorita- *Ethicorũ.*
tem conſeruandã, quibus regna ſtant & Reſpub. accommodatius?
Conſtat autẽ de non ſcriptis legibus ibi loqui Platonẽ, quales fuiſſe
Laconum leges dubium nõ eſt, quas propterea ſcripto mandandas
eſſe Lycurgus non putauit, ꝙ eas multò diutiùs duraturas, longeque
plùs firmitatis habituras eſſe perſuaſum haberet, ſi moribus & inſti
tutis quodãmodò mentibus hominũ eſſent inſcriptæ. Sic ille magis
fixũ fore credidit, quod per manus traditum, q̃ quod literis eſſet con
ſignatũ. Nunc tu tecum Brẽti reputa, ſi Cretenſiũ aut Laconũ leges
tanquã ab ipſo Deo ſancitas haberi Plato voluit, quibus etiã hãc ob
cauſam Rhetrarum nomen impoſuiſſe Lycurgus exiſtimatur, ſi ne
mutire quidem aduerſus illas permiſit, quantum nos honorem ha-
bere legibus iis oporteat, quas dubium non eſt à Spiritu ſancto latas
eſſe, qui Cõciliis præſidet, afflatuq́; ſuo fouet ac vegetat Eccleſiã, nec
eam in errorẽ vllum labi permittit? Si non vult Plato in legẽ inquiri
ab hominibus latam, quãtò minùs fas eſt in legem inquiri à Spiritu
ſancto latam? Quamobrẽ nihil dici potuit pernitioſius, quàm quod
affirmatur abs te Brẽti, cuiuis etiam de fece vulgi fas eſſe, quo cõſilio *Nil perni-*
quóue fine lata ſit lex, inueſtigare, iudiciũ de illa ſuum interponere, *tioſius q̃ ſu*
ac ſi quid animo ſuo non arriſerit, ſtatim eam conuellere & labefa- *um cuiq; iu*
ctare. Quod nunc, proh dolor, quantò quiſque minùs habet intelli- *diciũ de le-*
gentiæ, tãtò maiore facit audacia. Intereà tamẽ presbyteris nefas nõ *gibus per-*
eſt, ad eos qui præſunt Eccleſiæ, referre, ſi quid eiuſmodi videatur *mittere.*
in aliqua lege, ꝙ mutationis alicuius indigeat. Per quos in vnũ con- *Presbyte-*
gregatos, quæ vel ad ritum vel ad mores pertinẽt, pro eo vt præſens *ri rectè ad*
rerum ſtatus poſtulat, vel de retinẽda, vel de cõmutanda illa decerni *Præpoſi-*
aliquid rectè poteſt. Sic & aliis de rebus & de Euchariſtiæ Sacramen *tos ſuos re-*
to factum eſſe videmus. Fuit hoc moribus aliquando receptum, *ferunt cor-*
vt infantibus daretur Euchariſtia, mos hic poſteà fuit abrogatus. *rigenda.*
Calicis

De uſu calicis adempto Laicis in Communione.

Calicis etiam vſum apud veteres fuiſſe ſcimus: verùm & hic ritus non alio magis quàm charitatis reſpectu mutatus eſt. Nam etſi fuerunt aliæ quoque cauſæ, nimirùm periculum effuſionis, & ne quid habere cum Neſtorianis commune Catholici viderentur: fuit tamẽ & hæc non poſtrema, quòd cùm apud pleroſque populos, qui recẽs ad Chriſti fidem ante ſexcentos & ſeptingẽtos hos annos conuerſi fuerant, aut nullus, aut rarus admodùm eſſet vini vſus, vt ſine difficultate tantum vini ſuppeditari vix poſſet, quantum ad bibendum omnibus ex calice ſufficere valeret, ne quid ex eo offendiculi oriretur, ſi vterentur calice ditiores, non vterentur egeni, viſum eſt à charitate Chriſtiana non alienum, vt ab eo communiter omnes abſtinerent, cùm æquè ſub vna ſpecie Chriſtus integer ſumeretur, atque ſub vtraque. Neq; tamen intereà Chriſti violata eſt inſtitutio. Nam quibus id mandatum eſt Sacerdotes, quando faciunt hoc, quod in illa nouiſsima cœna Chriſtus fecit, hoc eſt, quando conficiunt & offerunt, non aliter ſumunt, quàm ſicut ipſe Chriſtus, qui tum conficiebat & offerebat, ſumpſit, & ſumẽdum illis dedit. Verùm nos ad Brentium reuertamur.

Brentij ſententia de traditione celebrãdi Paſchatis.

Expendit is Traditionem de Paſchate: num Apoſtolica ſit in dubium reuocat, idque propter eam cauſam, quòd Aſiani qui celebrabant Paſcha decimaquarta Luna, retulerint hanc Traditionem in Ioannem Euangeliſtam & Apoſtolum: Occidentales, qui celebrabant Paſcha die Dominico poſt quartamdecimam Lunam, retulerint eam in Petrum & Paulum. Hæc ipſa, diuerſitas, inquit, quam Scriptores de tempore celebrandi Paſchatis referunt, ſuſpicionem iuiicit, quòd Apoſtoli nihil tale Eccleſiis tradiderunt. Et Paulus dicit: Ne quis vos iudicet in parte diei feſti, aut nouilunii, aut ſabbati. Et iterum: Dies obſeruatis & menſes. Et Socrates: Erat, inquit, Apoſtolorum inſtitutum, non de diebus feſtis ſancire, ſed rectam vitam & pietatem docere. Atqui diuerſitas hæc non impedit, quò minùs hæc Traditio ſemper Apoſtolorum habita fuerit, vt die Dominico poſt Lunam decimamquartam Paſcha celebraretur, quod etſi ſecùs ab Aſianis aliquando legimus obſeruatum, errore tamen id factum eſſe ſcribit Epiphanius, quòd malè dictum Apoſtolorum interpretarentur, & per ignorantiam aliter intelligerent. Quòd verò profers Pauli verba, quibus probare niteris nihil eiuſmodi Apoſtolos inſtituiſſe, ſuo quoque ſeculo ſcribũt Epiphanius, [1]Hieronymus, [3]Ambroſius, [4]Auguſtinus, [5]Leo Magnus, à quibuſdam Hæreticis ea prolata fuiſſe, quibus quæ reſpondent illi, eadem vobis etiam Brenti reſponſa eſſe putato. Nam nos vel hanc ob cauſam in iis veterum etiam Hæreticorum argumẽtis refutandis longiores eſſe nolumus, quòd in cõfeſsione noſtra Chriſtiana ſatis copioſe ſunt hæc à nobis tractata.

Coloſſ. 2. Gala. 4. Socr. li. 5. ca. 22. hiſtor. Reſponſio. Epiph. hæreſi 70. 1. Her. 73. 2. In 1. ca. ad Gala. 3. Epiſt. 83. 4. Epiſtola 119. cap. 7. 5. Serm. 4. de ieiunio ſeptimi menſis.

tractata. Iam quod à Socrate dictum adfers, quod erat ſcopus Apoſtolis non de feſtis diebus ſancire, ſed rectam fidem & pietatem inducere, hoc veriſsimum eſſe confitemur. Nam in omnibus quæ tradiderunt Apoſtoli, ſcopum hunc eorum fuiſſe certum eſt, vt charitate mentes hominum inflammarent, quæ ſola recta vita eſt ac pietas. Charitatem inquam & Dei & proximi. Charitas erga Deum flagitabat, vt eius beneficiorum, quę nobis immẽſa præſtitit, memoria nulla apud nos vnquàm obliuione obrueretur. Cùm autẽ nulla fuerint illius erga nos beneficia maiora, quàm quòd vnigenitũ filium ſuum miſit, qui traderetur propter delicta noſtra, reſurgeret autem propter iuſtificationem noſtram, illa conati ſunt animis hominum diligentiùs inculcare, quò ſic ad eum redamandũ vehemẽtiùs accenderemur, quẽ nos priorẽ ſic dilexiſſe cognouiſſemus, vt proprio filio ſuo nõ parceret, verùm pro nobis omnibus traderet illum: traderet autem ad illudendum, flagellandum, crucifigendum, & morte turpiſsima condemnandum, qui tamẽ tertio pòſt die reſurgeret à mortuis, quo ſic nos de noſtra quoq; reſurrectione certos redderet. Hæc præ cæteris memoriæ noſtræ tenaciùs infigi voluerunt. Quare non contenti quartæ & ſextæ ieiunium, diemq; Dominicum feſtum inſtituiſſe, quadrageſimam etiam & ſanctam hebdomadam, quam in luctu & mœrore tranſigeremus, deinde verò Paſchatis feſta, quæ ſolemni quadam læticia celebraremus, nobis obſeruanda tradiderũt. Quorum obſeruatio quid eſt aliud, quàm Euangelii quædam viua explicatio? quam ſi quis abrogandam putat, eadem ratione qua viuum hoc etiam ſcriptum Euangelium abroget licebit. Hic igitur fuit Apoſtolorum ſcopus, quo ad charitatem, quam Deo debemus, in animis noſtris excitandam. Fuit & alter ſcopus, vt inter nos quoque mutuam charitatẽ conſeruaremus, qua ſola maximè alitur amicitia. Eſt autem hoc amicorum proprium, idem velle & idem nolle, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Volebant igitur Apoſtoli, vt quos in fratres ſibi Chriſtus cooptaſſet, quicunque nomen ab illo ducere, deq́ue illo gloriari cuperent, vt fraternam inter ſe charitatem retinerent, ſimul flerent Chriſti paſsi & mortui, ſimul gauderent Chriſti reſurgentis memoriam celebrantes, & ſicut fidem vnam & eandem haberent, ſic eam iiſdem etiam ritibus & ceremoniis, iiſdem etiam quoàd eius fieri poſſet obſeruationibus mentibus fidelium, vt ita dicam, inſcribere conarentur, nec vlla in re inter ſe diſcreparent. Habes iam Brenti qui fuerit Apoſtolorum ſcopus. Ad quem etiam collimarunt Patres in Synodo Nicæna congregati, quàm duabus de cauſis fuiſſe conuocatã ſcribit Athanaſius: Primùm, vt feſtum Paſchatis eodem die celebraretur: deinde vt hæreſis Arriana, quæ ſuppululauerat, anathemate percuteretur. Vides

Scopus Traditionũ Apoſtolicarũ, præſertim in dierũ feſtorũ inſtitutiõe

Rom. 8. Matt. 20.

Rom. 12.

Atha. in Epiſt. de Synodis Arimini & Seleuciæ cõ

gregatis, & in epiſt. ad Epiſcopos in Aphrica. Ibidem.

quantùm eo tempore fuerit exiſtimatum in eo poſitum eſſe, vt hæc de tempore celebrandi Paſchatis diſcrepantia tolleretur, vt vniuerſus orbis(ſic enim loquitur Athanaſius)in Concilium propterea coiret,vt eodẽ die Paſcha celebraretur,& hæc prima congregandæ Synodi cauſa fuerit. Nunc audi quibus rationibus adducti fuerint illi ſancti Patres, vt vno eodẽq; die ſanctiſsimi Paſchatis ferias peragi, & Orientis Eccleſias,quæ à Romana & cęteris Occidentis Eccleſiis

Euſeb.li.3. de uita Cõſtanti. Socr.lib.5. ca.22. Soſo.li.7. cap.18. & 19. Theo.li.1. cap.10. Ephe.4.

diſsidere viſæ ſunt,eandem cũ iis, à quibus diſsidebant,diem obſeruare vellent. Duos enim Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores cõmemorant: Primùm,quòd minimè fas eſſet Chriſtianos Iudæorũ ſequi cõſuetudinẽ, qui poſteaquàm conſceleratas manus ſuas nefaria Chriſti cæde contaminarunt,tanta ſunt animorum cæcitate percuſsi, vt videntes non videant,audientes non audiant,neq; quod rectum eſt intelligant.Deinde,quod graue cumprimis & indecorum eſſe putaretur,quandoquidẽ vnum corpus, vnus ſpiritus ſumus omnes, vna vocationis noſtræ ſpes,vnus Dominus noſter,vna fides, vnũ baptiſma,vnus eſt Deus & Pater omniũ, non vno eodemq́; tẽpore anniuerſariũ redemptiõis noſtræ diem ab omnibus & ſingulis eiuſdem corporis mẽbris celebrari: ſed per eoſdem dies alios quidẽ ieiuniis exerceri,alios verò conuiuiis vacare: & hos quidem feriari & cõquieſcere,illos verò corporis afflictionibus macerari: quemadmodum in ſua quadam ad Epiſcopos,qui ad Synodũ Nicænam venire non poterant,& ad omnes vbiq; locorum Eccleſias epiſtola,fuſiùs ab Im-

Conſtantinus. Epiph. hæreſi 70. Duæ cauſæ priſcis obſeruãdi uel mutãdi tempora.

peratore Conſtantino,& in eo libro,quem aduerſus Hæreſes cõſcripſit,ab Epiphanio proditum legimus. Ex eo colligere licet quæ ratio priſcis fuerit,vel obſeruandi certa tempora,vel mutandi: duplex nimirum,vna,vt ne quid vel cum Iudæis,quemadmodũ de Paſchate deq; Sabbato factum videmus,vel cum Gentibus haberent commune Chriſtiani: quæ cùm ſextum hebdomadæ diem tanquã Veneri ſacrum,in ludis,epulis,nequitiis conſumere conſueuiſſent,viſum eſt Chriſtianis,vt quem illi diem cumprimis lætum & hilarem ducebant,eum in mœrore luctuq́; traducerent,non ſolùm acerbiſsimos cruciatus & mortem Chriſti turpiſsimã, verùmetiam peccata

Dam. epi. 4. de Chorepiſcopis Leo epiſt. 4. cap. 2. 1. Cor. 1.

quę cauſam illi dederunt deflẽtes. Altera,quòd ſicut à Damaſo Papa ſcriptum,& à Leone magno repetitũ legimus, non aliter vnus grex & vnus Paſtor ſumus,quàm ſi,quod iterum atq; iterum monet Apoſtolus, idipſum dicamus omnes, ſi perfecti ſumus in eodem ſenſu, & in eadem ſententia,ſi vno atq; eodem tempore ritus etiã eoſdem obſeruemus. Eundem igitur quem Apoſtoli,ſancti quoq; Patres in Synodo Nicæna congregati,ſcopum ſibi propoſitum habuerunt, cùm hoc de tempore celebrandi Paſchatis decretum promulgarẽt, nimirum eam quæ finis eſt præcepti charitatem.

Ponamus

Ponamus inquit Brentius, Apoſtolos aliquid de tempore celebrandi Paſchatis quibuſdam Eccleſiis tradidiſſe, manifeſtum tamē eſt, quod non tradiderint legem neceſſariam, ſed diſciplinam liberrimam, qua Eccleſia tantiſper vteretur, dum vtilitati ipſius ſeruiret. Paulus enim dicit: Hic quidem iudicat diem ad diem conferens, ille autem idem iudicat de quouis die &c. Demus autē hoc tibi Brenti, non tradidiſſe legem neceſſariam Apoſtolos de tempore celebrādi Paſchatis: poſteaquàm verò totus orbis in Cōcilium coiuit, quæſo te, num propterea tanto labore coiuit in locum vnū, vt poſtquàm decreuiſſet aliquid, liberū eſſet nihilominùs vnicuiq; parere ſi vellet, aut non parere? Quorſum autē attinebat, vt laudatiſsimus Imperator ille Conſtantinus tanto ſumptu ſuo tot ſanctos Patres ita fatigaret, quorū alii ætate, alii valetudine affecta, alii longiſsimè fuerunt ab eo loco remoti, in quem illis conueniendum erat, vt ſine magna difficultate & moleſtia ſua tam longum iter perficere plerique non poſſent? quorſum inquam attinebat tantos facere ſumptus, & ità fatigare ſanctos Patres illos, ſi quod tu vis, liberrimā eſſe nihilominùs diſciplinam hāc oportuit? Scilicet iis verbis ad illos Imperator vſus eſt: Decernite Patres aliquid de tēpore Paſchatis obſeruandi, verùm ita, nihil vt hac de re tradatis tanquàm neceſſarium, ſed liberrimam tantùm diſciplinam, qua tantiſper vtatur Eccleſia, dum ipſius vtilitati ſeruiat. Si diceres, Nihil tradatis perpetuò tenendum, colorem tamen haberet aliquem oratio tua, ſed ſi hoc vis, vt etiam poſt decretum factum liberrima ſit nihilominùs diſciplina, & liceat cuiuis iudicare quàm diu ſeruiat vtilitati Eccleſiæ, quid dici poteſt abſurdius? Nos verò nihil dubitamus, quod etiam Apoſtoli quam hac de re legem tradiderunt, non tanquàm liberrimam diſciplinam tradiderint, ſed ita neceſſariò voluerint ab omnibus obſeruari, ne pro ſua priuata libidine cuiuis eam reſcindere liceret. Quod ſi quid aliquando dubitationis incidiſſet, eius eximendæ non penes vnum aliquem, quamlibet ſibi prudens is videretur, ſed penes vniuerſam Eccleſiam, aut certe penes eum qui Petri tenet Cathedram, poteſtatem eſſe voluerunt. Quorſum autem adducis locum illum Pauli, Alius iudicat diem &c. Scilicet ignorabant illum Patres in Synodo Nicæna congregati? Denique totus orbis Chriſtianus quis Pauli verborum horum ſenſus eſſet neſciebat, quandoquidem iam inde ab Apoſtolorum temporibus in Occidentis Eccleſiis: totis verò mille trecentis annis in toto orbe, quàm longè quamq; latè Chriſtiana fides fuit propagata, ſumma concordia ſemper ab omnibus Paſchatis feſtum eo die, quem Patres Nicænæ Synodi præſcripſerunt, ab omnibus Chriſtianis ad hunc vſque diem ſemper fuit celebratum, ac deinceps etiam nunquàm aliter celebrabitur

Brentius iterum de traditione Paſchatis celebrādi.

Roma. 14.

Reſpōſio.

Apoſtoli ſuas Traditiones non liberā eſſe diſciplinā voluerunt.

bitur vſq; ad mundi finem? Legebatur ante vos quoq; Brenti, Paulus in Eccleſia, legebatur inquam & intelligebatur, neq; de Chriſtianorum, verùm de Iudæorum obſeruationibus hæc Pauli verba ſancti Patres noſtri ſunt interpretati. Nam cū Iudaicæ fuerint vmbræ, venturumq́; Chriſtum figurauerint, obſeruationes noſtræ veniſſe iam, natum, paſſum, & mortuum, tertio die reſurrexiſſe, quadrageſimo pòſt in cœlum aſcendiſſe, decimo pòſt, hoc eſt, ab eo quo reſurrexit quinquageſimo, Spiritū ſanctum miſiſſe, nobis in memoriam reuocant. Quod nō ſcriptum, ſed nobis traditum per ſanctos Apoſtolos, quaſi viuum Euangelium, ſi ſublatū aliquis cupiat, quid is aliud quàm Chriſtum nobis ereptum, & omnem beneficiorum eius memoriam extinctam cupit?

De Victore Pōtifice. Euſe. lib. 5. cap. 25. Socr. lib. 5. cap. 22. Nice. li. 4. cap. 36. Leo ep. 64. Epiph. hæreſi 70.

Quod verò ſcribis, Victorem Romanum Pontificem grauiter à maioribus reprehenſum eſſe, q̃ ſuſcepiſſet eos, qui decimaquarta luna Paſcha celebrabant, ex Eccleſia abiiciendos. Tradunt hoc autores Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, non omnibus Epiſcopis factum hoc eius placuiſſe. Verùm interea Leoni quoq; Pontifici Romano, cum de feſto Paſchatis tractaret, non leuiter delinqui viſum eſt, ſi in principio Sacramenti veritas & vnitas ab vniuerſa Eccleſia non teneretur. Sed & ante eum ſcriptor celebris Epiphanius, tam eſſe graue iudicauit in hac obſeruatione diei Paſchatis, à more cæterarum orbis Eccleſiarum alios diſcrepare, vt non dubitauerit in album Hæretico rum eos referre, qui luna quartadecima Paſcha celebraſſent, quos quidem quartadecumanos vocat.

Brentius contra Baſilium. Baſi. de ſpiritu ſancto cap. 27. Cap. 29. Laus Baſilij. Theod. lib. 4. cap. 19. Soc. lib. 4. cap. 23. & piſt. 26. Naz. in monodia ſive oratiōe funebri quā habuit de Baſilio.

Excutit nunc cenſor noſter Baſilii dictum de Traditionibus, quod ſcriptū iis verbis legimus: Dogmata quę in Eccleſia prædicantur, partim ex conſcripta doctrina habemus, partim ex Apoſtolorū Traditione ad nos delata in myſterio recepimus, quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo iis cōtradicit, qui vel ſaltem modicam Eccleſiaſticarum legum experientiam habet. Et iterum: Apoſtolicum arbitror eſſe, etiam in nō ſcriptis Traditionibus perſeuerare. Quid autem in iis & quæ ſequuntur verbis non piè, nō catholicè, non orthodoxè ſcriptum eſt? Et hunc tamen audet momus hic verius quàm Ariſtarchus reprehendere? At quem virum? Quem Theodoritus lumen orbis terrarum, quem Socrates columnā veritatis, quem Gregorius ille Theologus à Græcis vocatus orbis oculū vocat, neq; dubitat cum veteris & noui Teſtamenti Patribus conferre, ac tantas illius fuiſſe virtutes narrat, nulla vt vis orationis eſſe tanta queat, quæ pro dignitate eas exprimere poſsit. In hunc talem virū, cuius tot ſæculis in Eccleſia ſumma ſemper fuit autoritas, audet ſibi cenſuram ſumere Brentius. Neq; verò non intelligit peccatum ſuū: rem eſſe videt indignā, neq; poſſe nō offendi piorū aures,

cùm

cùm viſ tantum homo ab eius doctrina pietateq; longiſsimè remotus, reprehendere non veretur. Itaque longa quadam vtitur præfatione, qua crimen à ſe temeritatis & arrogantiæ repellere conatur. Etſi Baſilius, inquit, vir eſt in oculis noſtris magnus, quem & agnoſcimus, & veneramur, tam doctrinâ quàm pietate inſignem, & agimus Deo gratias, quòd excitauerit hunc, per quem multa & magna ſua beneficia in Eccleſiam ſuam conferret: ac dolemus, quòd neceſſitas cogat nos ab ipſius ſententia hac in parte recedere. Tamē non debet nobis eſſe fraudi, quòd in re ſeria, & ad ſalutem noſtram pertinenti, malumus diuinam quàm humanam autoritatem ſequi. Animaduertiſtí ne Lector, quemadmodum hic altera quidem manu caput demulcet, altera verò maxillā ferit. Reuereri ſe dicit inſignem doctrinâ pietateq; virum: hactenùs caput demulcet: ſed in re ſeria, & ad ſalutem pertinenti, malle ſe dicit diuinam quàm humanam autoritatem ſequi: hîc pugno maxillam ferit. Scilicet is fuit Baſilius, qui diuinā autoritatem ſequutus nō eſt, aduerſus Hæreticos præſertim ſcribens in re ſeria, in re ad ſempiternam ſalutem pertinenti? An non eſt diuina autoritas, quam ſequutus eſt Baſilius? cùm poſt illa verba, quæ producta per te ſunt: Arbitror Apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis Traditionibus inhærere, ſubiungit: Laudo, inquit, vos, quòd omnia mea meminiſtis, & quemadmodū tradidi vobis, Traditiones obtinetis, quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. An hæc non eſt diuina autoritas? Qua fronte igitur hominum arrogantiſsime tibi tribuere audes, quòd diuinam autoritatem, quàm humanam ſequi malis: quaſi Baſilius quoque non diuinam ſequutus fuerit? Niſi fortè præterquàm quod vos dicitis, nihil diuinum cenſeri vultis, vt quàmlibet cum Dei verbo pugnantia loquamini, nihilominùs acclamari vobis à populo velitis, quemadmodum Herodi quondam acclamatum fuiſſe legimus, Dei voces non hominis: verùm ſicut illum, ſic & vos aliquando, niſi reſipueritis, Angelus Domini percutiet. Adfert iam cauſam Brentius, qua fuerit adductus, vt ſibi cenſurā ſumeret in Baſilium. Nos quidem, inquit, honorificētiæ tanti viri libenter parcimus, ſicut & hactenùs eius ſententiam de Apoſtolicis Traditionibus diſsimulare, & ſilentio potiùs obruere, quàm exagitare voluimus: ſed quid faciamus? Aduerſarii noſtri propugnatores Pōtificiæ ſuperſtitionis & impietatis hunc Baſilii locum ita proferre ſolent, vt videantur ſibi autoritate eius triumphare. Atqui ſanctus Baſilius, vt illi parcas, abs te non petit: quin quò magis illum vituperaueris, hoc ſe laudari magis interpretatur. Neque enim minùs glorioſum eſt ab impiis reprehēdi, quàm à piis laudari. Sed quam tu nobis impietatem obiicis? Fuerit aliquid ſuperſtitionis in Eccleſia, quæ Romani Pontificis autorita-

Brēt° qua arte pſtrin gat Baſiliū

Reſponſio Baſiliū uin dicans ab inſectatione Brentij.

1. Theſ. 2.

Acto. 12.

Cur Brentius uelit Baſilio parcere.

Reſponſio

tem agnoſcit, cuius nos eſſe membra profitemur, impietas certè nõ aliunde, quàm à vobis originem ſumpſiſſe videtur, per quos apertam eſſe feneſtram Sathaniſmo, quo referta nunc eſt Germania, maniſeſtius eſt, quàm vt negare poſsitis. Nam eò pedetentim rem perduxiſtis, vt multos iam reperire liceat, qui Chriſtum apertè Deum eſſe negent. Ita dum Papiſmum (ſic enim vobis appellare Chriſtianiſmum libuit) exterminare conati eſtis, in ęius locum induxiſtis atheiſmum, qua de re vos ipſos aliquando quærentes audire licet. Cur autem nos autoritate Baſilii non triumphemus, qui cùm eandem nos fidem, eadem inſtituta tenere gloriamur?

Qui ſint Chami Brẽtio. Verùm audiamus adhuc Brentium ſermonẽ ſuum proſequentem: Quamquàm autem Aſotus, inquit, obiicit nobis alicubi Chamum parentis ſui deriſorem, tamen re ipſa oſtendam, Aſotum & *Gene.9.* Collegas eius multò impudẽtiores & ſceleratiores eſſe Chamo. *Reſponſio* Veriſsimè Chamum vobis obiicit vir venerabilis Petrus à Soto, qui parentes veſtros ridetis, & in eorum præceptis incedere nefas eſſe ducitis: nũc videamus, quàm verè tu id in illum retorqueas. *Iterũ Brentius.* Hic enim, inquit, etſi non tegebat nuda verenda ſenis Noë, non tamen ipſe denudauerat, nec contendebat ea eſſe pulcherrimam & venuſtiſsimam corporis partem, ſed potiùs quia ſentiebat eſſe turpitudinem, deriſit. Illi autem immundi porci non ſolùm ipſi denudãt verenda Baſilii, viri de Eccleſia optimè meriti, verùmetiã contendunt ea eſſe *Reſponſio* honeſtiſsimũ membrum corporis eius. *Patres omnes Baſilio conſonare* Atqui Brenti quæ tu verenda vocas, quæ turpitudinẽ & ſcabiem appellas, & hoc nomine tegi vis, ea nos in Baſilio ſummam eſſe puritatem contendimus, & non modò tegenda, verùmetiam prę nobis eſſe ferenda putamus: neque ſoli nos. Quis enim fuit priſcorum Patrum iam inde ab Apoſtolorũ *Orig. in explanatione 1 ca. epiſt. ad Titũ, ſicut citatur à Pãphilo martyre in Apolo. Origenis.* temporibus vſque ad hęc noſtra, qui non idem, quod Baſilius, ſenſerit, ſcripſerit, docuerit? An Origenes omnium Doctorũ iudicio nõ fuit ſemper habitus longè doctiſsimus? At is etiam, ſi quis Chriſto ſe credere profiteatur, ſi tamen aliud de veritate Chriſtianę fidei credat, quàm habeat definitio Traditionis Eccleſiaſticæ, Hęreticũ eum pronunciare nõ dubitat. Et alio loco de Hęreticis loquens: Quoties, inquit, Canonicas proferunt Scripturas, quibus omnis Chriſtianus *Idẽ ho. 29. in Matth.* conſentit & credit, videtur dicere: Ecce in domibus verbum eſt veritatis: Sed nos illis credere nõ debemus, nec exire à prima Eccleſiaſtica Traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſ- *Origen. in præfat. in lib. Periar.* ſionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis. Hic Origenes plùs aliquid dicit ꝙ Baſilius. Nã etiamſi Scripturæ Canonicę proferantur, Tradi- *Cyp. in ſermo. de ablu. pedum.* tionibus tamẽ inhærere iubet. Et alio loco dicit: Illa ſola credẽda eſt veritas, quę in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat Traditione. Quid aũt Cyprianus? cũ dicit nõ minùs ratũ eſſe, quod dictãte Spiritu ſancto

Apoſtoli

Apoſtoli tradiderunt, quàm quod ipſe Chriſtus tradidit, an non & ipſe plùs aliquid tribuit Traditionibus q̃ Baſilius? Nũ autem ab eo diſſentit Hieron. cùm ſcribit, multa quæ per Traditionem in Eccleſiis obſeruantur, autoritatẽ ſibi ſcriptę legis vſurpaſſe? Quid hîc ego proferã Athanaſiũ? qui quoties illi res eſt cũ Arrianis, maxima ex parte Traditionibus niti videtur, qui ſuadet etiã omnibus, vt traditã fidem retineant, & tanti myſterii inquiſitionẽ exhorreant. Nam qui, inquit, quæ vltra ſuas vires ſunt, indagat, in præcipiti conſiſtit. Qui verò Traditionibus inhęret, extra periculum verſatur. Profert is etiã epiſtolam, in qua Patres in Synodo Arimini cõgregati ſupplicãt Imperatori, ne ad contumeliã mortuorum aliquid noui induci permittat, ſed eos ſinat in inſtitutis decretisq́; Maiorũ permanere. Laudat etiam Patrum illorũ piam prudentiam, qui tantum itineris laborẽ, tantaq́; maris pericula ſuſtinuerũt, vt Patrum Traditiones integras cõſeruarent. Quiſq; enim eorũ, inquit, ſibi perſuadebat, ſi ſolueret aliquid ex Decretis Maiorũ, occaſionem ſe daturũ poſteris, vt quòd ipſi egiſſent, reſcinderetur. Vituperat contrà temeritatẽ Eudoxii & Acatii, qui honorem Patrũ ſuorum, Ariomanitarũ ſtudio ac gratię propinarẽt & proderent. Quæ enim fides, ait, in eorũ actis, ſi Decreta Maiorum ſuorum ſoluant? Aut quomodo eos, quibus ſucceſſere, Patres ſuos appellabũt, quorũ ſentẽtias ipſi culpant? De Ignatio ſcribit Euſebius, q̃ is docebat Eccleſiæ populos, vt diligẽtiùs ac tenaciùs Apoſtolorũ Traditionibus inhærerent, quas etiã ſcriptas reliquerit. Sed quorſum attinet omnes hîc enumerare? Totius Eccleſię vox eadem fuit, quam in hoc Baſilii libro legimus. Et hæc tu os impurum verenda vocare? hanc turpitudinẽ & ſcabiem audes appellare? hanc tegi vis, cùm nihil magis præ ſe tulerint, nulla de re magis gloriati fuerint Catholici Patres, oẽs & Orthodoxi? q̃ hac vna re, ſe legitimos honeſtæ matronæ ſanctæ matris Eccleſiæ filios eſſe declarauerint.

Hiero. aduerſus Luciferianos

Athanas. in princip. tomi 3. de incarnatione uerbi Dei.

Idẽ in epi. de ſynodis Arimini et Seleuciæ celebratis.

Euſeb. li. 3. ca. 35. hiſt. Eccleſiaſt.

Pergit Brentius: Negari non poteſt, quin quod Baſilius dixit, Traditiones iſtas, quas paulò antè cõmemorauimus, ἀγράφως ab Apoſtolis eſſe acceptas, & eandem habere vim ad pietatem, quam habẽt ea, quæ ſcripta ſunt, referendum ſit in catalogum eorum dictorum, quæ Patribus ignoſci potiùs q̃ probari debent. Atqui contrariũ iam ex nobis didiciſti. Et extat liber Vincentii Lirinenſis, quem non alia de re conſcripſit ferè, quàm vt doceret cum diuinæ legis autoritate coniungendam ſemper eſſe Traditionem Eccleſię Catholicæ, neq; minùs huic quàm illi tribuendum. Noſtri igitur officii eſt, inquit Brentius, vt iſta diſsimulemus, & tegamus. Nihil eſt in Baſilio Brenti, quod tegendũ ſit. Quicquid eſt in toto corpore librorũ, quos edidit, eſt honeſtiſsimũ. Sed ſi pergemus, inquit, actiones Baſilii diligẽgenter intueri, ſeſe ipſe tegit, & quod incogitanti forſitan excidit,

Atrox Brẽtij cenſura in Baſiliũ.

Reſponſio Vincent. Lirinen.

Brētius citat loca Baſilij. haud obſcurè alias emēdat. Oportet,inquit,omne verbum aut rem confirmare teſtimonio ſacræ Scripturæ,ad certitudinem quidem
Baſil. in Ethicis defi nition. 26. & perfectionem bonorum,ad confuſionem autem malorum. Et iterum: In quacunq; re vnuſquiſque ſe indignum ſenſerit,ſi in illis
Idē in præfatione in Pſalm. 1. Scripturis conuerſetur, velut ex communi medicamētaria officina, medicamentum ægritudini commodum reperit. Audis, quanti ſacram Scripturā faciat Baſilius? Ait omne verbum teſtimonio ſacræ Scripturæ confirmādum eſſe. Vult igitur, vt etiam Traditiones, quæ nomine Apoſtolorum circumferuntur, ad ſacram Scripturam exigantur. Et iterum ait, Scripturam eſſe commune Pharmacopolion aduerſus omnem indigentiam. Sed & aliâs vetus & nouum teſtamentum vocat theſaurum Eccleſiæ. Qui tam præclarè ſentit de doctrina ſcripto veteris & noui Teſtamenti comprehenſa, num exiſtimas eum, ſi ſeriò admonitus fuiſſet, Traditiones illas pædagogicas & pueriles, quæ nullo ſcripto continentur, æquaturum aut cum autoritate ſacræ Scripturæ, aut cum Sacramentis Chriſti

Reſponſio in Scriptura traditis? Sed quod eſt iſtud collectionis genus Bren-

Collatio Scripturæ & traditionum. ti? Magni facit ſacram Scripturam Baſilius, præclarè ſentit de doctrina ſcripto comprehenſa, non igitur æquat cum illa Traditiones? An propterea quòd præclarè ſentit aliqs de re aliqua, nihil eſt, quod æquare cum ea poſsit? Detrahitúr ne quicquam Scripturarum dignitati, ſi quis dicat eandem habere vim Traditiones ad pietatem, ſi præſertim Traditiones iſtæ nihil aliud ſint, quàm quædam Scripturarum explicatio: vel ſi mauis, quædam eorum Scriptura, qui literas neſciunt. Nam quod ſcripto mandatum eſt, id ſub oculos quodammodò ſubiiciunt, repræſentantque traditæ nobis ab Apoſtolis Cæremoniæ: ſicut iam planum fecimus, & vberiùs poſteà ſuo loco demonſtrabimus. Nihil igitur incogitanti Baſilio excidit, quòd tegere & emendare voluerit iis verbis, quæ tu ex aliis eius locis

2. Theſſ. 2. producis. Niſi fortè quia dixit Paulus: Tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolā: cùm dixit, per epiſtolam, tegere voluit & emendare, quod ſibi priùs imprudenti exciderat, cùm diceret, per ſermonem. Quin ille potiùs eodem loco haberi voluit, quæ per ſermonem, quo illa, quæ per epiſtolam tradiderat. Vides igitur, quàm non conſiſtat hęc tua collectio? Incipit iam excu

Baſilius de pondere Tradition. tere Brentius Traditiones, quarum Baſilius meminit, qui cùm docuiſſet parem vim ad pietatem habere dogmata ſcripta & non ſcripta, rationem ſimul dicti ſui profert. Nam ſi cōſuetudines, inquit, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquàm haud multùm habentes momenti reiicere conemur, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habētur, imò potiùs ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt,

vt eius

vt eius ꝙ primũ eſt & vulgatiſsimũ primo loco cõmemorẽ, vt ſigno
crucis eos qui ſpẽ collocarunt in Chriſtũ ſignemus, quis ſcripto do *De ſigno crucis.*
cuit? Potuítne verius dici aliquid, q̃ quod à Baſilio ſcriptũ eſt? Eſt eñ
illud veriſsimũ, ꝙ reiectis Traditionibus, ipſum etiã Euangeliũ reiici *Traditiões*
videtur. Quid enim aliud ſunt Traditiones, q̃ viuum quoddã Euan *Euangeliũ*
geliũ? Hoc ipſum cuius primo loco meminit ſignũ crucis, quid ali- *uiuum.*
ud eſt q̃ ſumma totius Euangelii? Quo magis miror hoc neſcire tã
inſignẽ Rabinũ hunc, qui ſibi tamẽ ignorare nihil videtur. Quid in
quit, hoc facit ad honeſtam diſciplinã, vel ad veram pietatem? Tu es *Ioan.3.*
magiſter in Iſrahel & hæc ignoras? Immo vero Brenti omnis Euan- *Brentius docetur ſi-*
gelica diſciplina, quin & vera pietas omnis, hoc vno ſigno crucis *gnũ crucis*
quodammodò comprehẽditur & explicatur. Quod cum apud nos
ne pueri quidem ignorent, éſt ne veriſimile te neſcire Brenti? Sic a-
pud nos matres puerulos inſtituunt, ſimulut inceperint qualẽ qua-
lẽ rationis vſum habere: Poſteaquàm è ſomno fueris expergefactus,
ſurgens è lecto cruce te ſigna: Similiter facies cum ieueris cubitum.
Duces autem ſignum hoc à vertice capitis ſiue à fronte, ad vmbilicũ
vſq;, ſimul cogitationẽ tuam ad Chriſtũ referes, qui de ſummo cęlo
egreſſus deſcẽdit in viſcera matris, atq; ex puriſsimis illius ſanguini-
bus carnẽ noſtram aſſumpſit. Deinde collocabis manum in ſiniſtro
brachio, & duces ad dextrũ, ſimul cauſam animo tecũ repetes, quã-
obrem eò ſe demittere Dei filius dignatus fuerit, vt relinqueret do- *Hiere.12*
mum ſuam, dimitteret hæreditatẽ ſuam, daret dilectam animã ſuam
in manus inimicorũ ſuorũ in cruce pro nobis moriens. Fecit enim
hæc, vt nos qui pro meritis noſtris cũ hædis à ſiniſtris oramus collo-
candi, transferret ad dexteram inter oues ſuas, vbi vocẽm illã deſide
ratã audire nobis liceret: Venite benedicti Patris mei, poſsidete pa- *Matt.25*
ratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Facies autẽ hoc ſignũ
tribus digitis, ad ſignificandũ Trinitatis myſterium, & vteris iis ver-
bis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, quo ſic in recordati-
onem eius rei venias, quòd ſalutẽ noſtram, quæ crucis beneficio no
bis obtigit, tota Trinitas, cuius inſeparabilia ſunt opera, in medio ter
ræ operata eſt. Pater filio, ſicut ipſe Filius teſtatur, calicem paſsionis *Ioan.18.*
dedit, & ipſe Filius animæ ſuæ in poteſtate ſua propinauit, ſicut ipſe *Ioan.10.*
ait: Poteſtatem habeo ponẽdi animã meam. Oblatus eſt enim quia *Eſa.53.*
ipſe voluit. Et Spiritus ſanctus illi propinari fecit, Apoſtolo teſte qui *Heb.9.*
dicit, quòd Chriſtus per Spiritum ſanctũ ſemetipſum obtulit imma *Quanta fi-dei myſte-*
culatum Deo. Vides quanta fidei noſtræ myſteria vnica hac ſignãdi *ria ſigna-culum cru-*
nos cruce forma nobis Apoſtoli tradiderint? vt ſi rudis aliquis & a- *cis comple-*
greſtis homo propter intelligentiæ ſuæ tarditatẽ aſſequi cætera non *ctatur.*
poſsit, vel hoc illi ſolũ ad ſalutẽ ſufficere queat. Hic eñ incarnatio,
hîc paſsio Chriſti, hîc cauſa paſsiõis, hîc extremũ illud iudiciũ, & ſpes
noſtræ

noſtræ vocationis,hic myſterium Trinitatis,per quam redempti ſumus,vnica ſignatione crucis exprimitur. Sic puerulos matres apud nos inſtituunt: ſic etiam agricolas in villis docent Sacerdotes. Qui verò liberaliùs in ciuitatibus educantur,admoneri ſolent, vt ne ſibi ſufficere putent, ſi crucis hoc ſigno facto,memoriam illius crucis, quam Chriſtus pro nobis pertulit,ſibi repræſentent, verùm eadem
1.Pet.4. & ipſi cogitatione armati, ſimul ad crucem cum vſus fuerit,pro il-
Gal.5. lius nomine ferendã ſemper parati, crucifigere carnem ſuam cum
Gal.2. vitiis & concupiſcentiis ſuis aſſueſcant, vt dicere quiſque poſsit,
Gal.6. Chriſto confixus ſum cruci, per quem mihi mundus crucifixus eſt & ego mundo.Sic futurum,ſi compaſsi fuerint, vt cõglorificentur.
Rom.8. An non verè dixit Baſilius, quòd omnia quæ ſunt in Euangelio ad ſalutem neceſſaria damnat,qui Traditiones hoc genus Apoſtolicas reiicit? Siquidem quicquid eſt Euangelicæ diſciplinæ, quicquid eſt verę pietatis,hac vna Traditione contineri videtur,vt eam reieciſſe, nihil ſit aliud,quàm vniuerſum Euangelium condemnaſſe, fideiq́; prædicationem omnem radicitùs euertiſſe. Et audes dicere Brenti,
Gal 4. quòd ſummam hanc Euangelii Paulus infirmum elementum vocauerit? Quod ſi in ſolo hoc ſigno hæreretur,ſi nihil præterea ſublimius cogitaretur,aliquid tamen dixiſſe videri poſſes. Nunc non iubemur in hoc viſibili ſigno conſiſtere, verùm ad illud quod non videmus, cuius nobis memoriam hoc ſignũ repreſentat,immenſum crucis Chriſti beneficium cogitationem noſtram auocare, quò ſic nullo vnquam tempore illius apud nos memoria intermoriatur. Hoc beneficium, quo nullum eſt nobis à Deo maius præſtitum,ſolicita de ſalute noſtra mater Eccleſia non contenta fuit ſcriptis con ſignaſſe,verbis prædicaſſe, certis diebus inſtituendis inculcaſſe, verùm hoc etiam ſignũ addere voluit,quo non tam oculis,quàm animis noſtris illud perpetuò repreſentaret. Quamobrem ad omnem
Tertull.de corona militis. progreſſum atque promotum,vt Tertulliani verbis vtamur,ad omnem aditum & exitum,ad veſtitum & calceatum,ad lauacra,ad mẽſas,ad lumina,ad cubilia, ad ſedilia, quæcumque tandem homines exerceret conuerſatio, frontem crucis ſignaculo terere fuit vſitatũ.
Chryſoſt. in demonſtratiõe aduerſus Gẽtiles, quòd Chriſtus ſit Deus. Tomo 3. De qua Chryſoſtomus quoque ſic loquitur: Neque enim ſic regia corona ornatur caput,vt cruce:ſubinde omnes ea ſe ſignant,inſcribendo in nobiliſsimum membrum noſtri, in fronte enim noſtra quaſi in columna quotidiè figuratur:Sic in ſacra menſa,ſic in Sacerdotum ordinationibus, ſic iterum cum corpore Chriſti in myſticis cænis fulget,hanc vbique celebrari videre licet,in domibus,in foro, in ſolitudine,in viis,in mari,in nauigiis,in veſtibus,in armis,in corporibus brutis malè affectis,in corporibus à Dæmoniis obſeſsis, adeò certatim bonum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hæc ratio:nullus

tio:nullus cõfunditur,nullus erubeſcit.Et huius te ſigni pudet Brenti, cuius in Eccleſia primitiua iuxta Traditionem Apoſtolorũ, tam frequentem vſum fuiſſe vides?At vide quàm illius non puduerit virum longè tui diſsimilem, doctiſsimum & ſanctiſsimum Auguſtinum,qui ſic de ea ſcripſit,quaſi de te loqui videretur.Inſultat,inquit ille,crucifixo Chriſto,videam ego in frontibus regum crucem Chriſti:quod irridet,ibi ſaluor.Nihil eſt ſuperbius ęgroto,qui deridet medicamentum ſuum.Si non derideret,acciperet & ipſe, & ſanaretur. Crux illa ſignum eſt humilitatis, illa autem ſuperbia non agnoſcit vnde ſanetur tumor animæ ſuæ. Si autem ego agnoſco,in via ambulo:vſq; adeò de cruce non erubeſco,vt non in occulto loco habeam crucẽ Chriſti,ſed in fronte portem.Multa Sacramenta aliter atq; aliter accipimus,quædam ore,quædam per totũ corpus. Quia verò in fronte erubeſcitur,ille dixit,qui me erubuerit corã hominibus, erubeſcam & ego eum coram Patre meo. Ipſam ignominiã quodammodò, & quam Pagani derident, in loco pudoris noſtri conſtituit. Quam tu Brenti erubeſcis, quam infirmũ elementũ à Paulo vocari vis,quam etiam riſu proſequi videris,ecce quomodo de ea gloriatur Eccleſiæ columna ſanctus Auguſtinus?quomodo eã in loco pudoris in fronte ſua collocat? Sed audi quid adhuc ille de ſigno hoc loquatur:Quid eſt inquit,quod omnes nouerunt ſignũ Chriſti?quod ſignũ niſi adhibeatur,ſiue frontibus credentiũ,ſiue ipſi aquę qua regeneramur,ſiue oleo quo Chryſmate vnguntur,ſiue Sacrificio quo aluntur,nihil eorũ ritè perficitur.Et alio loco:Crucis myſterio rudes Cathechizantur,fons regenerationis conſecratur,per manus impoſitionem baptizati dona gratiarum accipiunt, baſilicæ dedicantur, altaria conſecrantur, altaris Sacramenta cum interpoſitione Dominicorum verborũ conficiuntur,Sacerdotes & Leuitæ ad ſacros ordinẽs promouentur, & omnia eccleſiaſtica Sacramenta in huius virtute conficiuntur. Audin tu Brenti, quantùm huic infirmo (vt vos vultis)elemento tribuatAuguſtinus,nihil vt Sacramentorum abſq; eo ritè perfici dicat,ſimul illud adhiberi docet, nõ frontibus modò credentium,verùm & aquæ,& oleo, & ſacrificio, & baſilicarum, altariumq́; conſecrationi. Num ſimiliter vos docetis Brenti? Verùm vnde nobis conſtare poſſet,quòd eſtis adulteræ ſemen,ſi cum Patribus noſtris eadem doceretis?

De ſigno crucis Auguſtin.in Pſal.141.

Idem Tractatu 118. in Ioann.

Idem Sermone 19. de Sanctis.

Iterum nobis occinit Brentius eandem illam cantilenã, quã ex Eccleſiaſtica Socratis hiſtoria pauloantè contra nos produxerat.Inſtitutum Apoſtolorum fuiſſe,non Feſtos dies ſancire &c.Itáne nullum habes,cuius nobis autoritatẽ obiicere queas, præter hunc quẽ Nicæphorus fuiſſe ſcribit Hęreticum? Qui tamen ſi ſanè intelligatur, nihil à vero dixiſſe videtur alienũ. Nam ſicut anteà ſcripſimus,

Socrates ſcriptor. Nice.li.6. ca.37.hiſt. & lib.9. cap.13.

certum

certum eſt,non hunc Apoſtolorum fuiſſe ſcopum, vt Iudaico more tantùm feſta celebrari vellent, ſed vt cùm aliis, tum præcipuè feſtis diebus, contemplationi diuinorum beneficiorum homines totos vacare, nec à corporis magis laboribus, quàm ab animi vitiis quieſcere docerent. Certum eſt illos vt in externa cæremonia ſpem ſuam quiſquam collocaret,noluiſſe, verùm vt per hæc ſigna viſibilia mentes hominum,inuiſibilium amore raperentur: hic fuit ſcopus eorũ,cùm hæc inſtituiſſent. Occurrit obiectioni tacitæ Brentius. At enim aliquoties Sathan talibus crucibus fugatus eſt. Scio hoc de Iuliano & aliis commemorari, ſed ſcimus etiam,Sathanam eſſe mendacem,& impoſtorem, qui idcirco fingat ſe talibus crucibus fugari,vt ſuperſtitionem confirmet,& magiam doceat. Vna enim tantùm cruce fugatur Sathan, nimirũ cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti,eaq́; non digitis in aëre aut corpore effićta,ac ne illa quidẽ lignea in qua Chriſtus pependit,ſed ipſa paſsione in cruce peracta,& à nobis per fidem ſuſcepta. Quare non eſt dubium,quin Apoſtoli longè occupatiores fuerint in explicanda paſsione Chriſti,quæ verã nobis ſalutem attulit, quàm vt vacauerit illud de cruce digitis formanda, Eccleſiæ tradere:quæ res per ſe ad pietatem nihil magis facit, quàm ſi manibus in aëre circulum deſcripſeris.

Brẽtius in ſignũ crucis blaſphemus.

Reſponſio

Quis hanc hominis blaſphemiam non horreat? ſi modò dici meretur homo,portentũ hoc in vltimas terras deportãdum. Audes tu magiam appellare ſignum hoc,cuius metu Dæmones fugere,vaticinia conquieſcere,magiam & veneficia irrita iacere,nõ vno loco ſcribunt Athanaſius,Chryſoſtomus,Auguſtinus,& alii. Quod autẽ dicis,mẽdacem eſſe Sathanam, vtinam quàm id verũ eſt,tam facilè perſuaderi potuiſſet magiſtro veſtro Martino Luthero, qui illius argumentis cõuictus, quem etiam in eo libro ab hac nota liberare conatur,& Sacerdotium & Sacrificium ſuſtulit,Seruetoq́; viam muniuit,ad verum Sacerdotem & Pontificem noſtrum Chriſtum Deum negandũ. Scilicet fingebat ſe fugari cruce Sathanas? Audi quid ea de re ſcribant,qui nobis rem geſtam hanc literarum monumentis con ſignatam reliquerũt. Gregorius Nazianzenus,cui Theologi nomẽ Græci tribuunt,ſcribit de Iuliano: Ad crucem confugit,ac ob timorem ſignatur,adiutoremq́; facit quẽ perſequebatur,præualuit ſignaculum, ſuperantur Dæmones, ſoluuntur timores, reſpirat malum, animatur rurſus:iterum impetus,denuoq́; ſignaculum,compeſcuntur Dęmones. Theodoritus verò celebris,& ipſe inter Gręcos ſic de eo loquitur: Apparentibus Dæmonibus cogitur ille metu inſcribere fronti ſignum crucis. At Dęmones conſpecta figura dominici trophęi,& ſtragis ſuæ memores,mox euanuerunt. Zoſomenus verò ſic:Ex conſuetudine priſtina Symbolo ſe Chriſti clanculũ obſignauit:quo

Athan. De humanitate Chriſti & aduentu eius in carne.

Chryſ. vbi ſup. & oratione 5. aduerſus Iudæos,et homil. 55. in Matth.

De Iuliano quẽ crucis ſignum defendit.

Naz. in oratiõe priore quam ſcripſit cõtra Iulian.

Theo. li. 3. ca. 3. hiſto. Eccle.

uit: quo facto, ſpectra illa ſubitò euanuerũt. Quàm diuerſa verò fuit vox Patrum noſtrorum ab ea, quam profert ſemen iſtud adulteræ? Quid autem dici potuit atrocius ab iis, qui fuerũt ex profeſſo Chriſti crucis inimici, quàm dictum eſt ab hoc, qui vocari vult Euangelicus? Ne myſtagogo quidem, qui Iulianum in aditum illud introduxerat, hoc tam impium commentum in mentem venit, cùm admirari crucis vim, cuius figura territi, fugatiq; fuiſſent Demones, Iulianum videret. Caue, inquit ille, cauſam hanc eorum fugæ fuiſſe ſuſpiceris. Non illi formidine, ſed odio facti tui fugerunt. Veram ille fugam fuiſſe non diffitebatur, timorẽ autem vt attribueret iis, quos pro Diis colebat, religione prohibebatur. An non autẽ ipſos etiam Ethnicos impietate ſuperat Cacangelicus hic, qui quod illi non fuerunt auſi, nihil eſt veritus comminiſci? Sed quò nõ progreditur impietatis? Non eſt contentum blaſphemum os, crucem, quæ digitis effingitur, deriſiſſe, nec illam intactam relinquit, in qua Chriſtus clauis affigi, quam attactu ſui corporis & aſperſione ſui ſanguinis conſecrare dignatus eſt & ſanctificare, quã tot miraculis illuſtrem ſancti Patres noſtri tot præconiis extulerunt, cuius etiam & inuentionis & exaltationis dies vt anniuerſaria celebritate feſtus ageretur, ante mille annos inſtituerunt. *Brentius ligno ſanctæ crucis iniquus.*

Pergit Brentius: Dionyſius affirmat hunc morem ſignandi Baptizatos cruce, idcirco vſurpatum, vt homines admonerentur ad ferendam crucem. Chriſtus autem docuit hoc prędicatione verbi ſui, non ſignaculis digitorum. Quare cùm Apoſtoli claris & perſpicuis verbis Eccleſiæ tradiderint, non eſt veriſimile, quòd poſteà in hac clara luce induxerint tenebras vmbrarum. Habet huius ſententiæ ſuæ aſtipulatorem Brentius, qui ſicut impietate non eſt inferior, ſic Latinè ſcribendi facultate Lutheranos omnes longè ſuperare videtur Ioannem Caluinum, cuius & ipſius hęc verba ſunt: Quorſum attinebat tot paſsim in templis cruces erigi, ſi probè & fideliter illud inculcaretur Chriſtum eſſe mortuum, vt in cruce maledictionem noſtrã ſuſtineret, peccata noſtra expiaret, corporis ſui ſacrificio ſanguineq; ablueret, nos denique reconciliaret Deo Patri, ex quo vno plùs diſcere poterant, q̃ ex mille crucibus ligneis aut lapideis. Sed ô genimina viperarum, quí nam eſtis vos, qui pręſcribere Spiritui ſancto, vt nõ alio modo quàm hoc verbi gratia, prædicatione, myſteria ſua fidelibus nota faciat, volũtatemq; ſuam explicet, audeatis? Quid autem? Si fuerint & alii Prophetæ poſt vos exorti, qui nec hunc modum ferendum eſſe putent, num his locum dabitis? Quid ſi dicant, Deum audiendum, non hominẽ, cùm ſcriptum ſit: Beatus vir, quẽ tu erudieris Domine, non quem hic aut ille homo erudierit. Cùm ſcriptum præterea ſit, Vnũ eſſe magiſtrum noſtrum, & non debere *Brent. pro ſe citat Dionyſium.* *Reſponſio* *Caluinus.* *Non ſat eſt prædicatione nos cõmoueri de religiõe, opus eſt ſignis.* *Pſalm. 93.* *Matth. 23.* *Iacob. 3.*

fieri plures magiſtros. Detrahi enim cæleſtis magiſtri dignitati, & eius gloriã obſcurari, ſi quis alius audiatur pretereà, quaſi parùm idoneus ille ſit ad docendum nos. Quamobrem è cælo cæleſtis Doctoris voces expectãdas eſſe, cùm nihil impediat, quò minùs æquè nos docere queat, atq; docuit olim Patriarchas & Prophetas. Non eſſe ad creaturam confugiendum, hoc eſt, ad Scripturam, ne nos obiurgare videatur Apoſtolus, dicens: Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? Quæ enim eſſe alia infirma & egena elementa, niſi literas, vel ipſis Grammaticis teſtibus, qui literas elementa vocant? Non ex iſtis igitur egenis & infirmis elementis, quibus continetur Scriptura, ſed ab ipſo Deo doctrinã petendam, illius eſſe vocem audiẽdam, quod ille nobis reuelauerit, ſiue per viſiones, ſiue per ſomnia, tanquàm Dei verbum eſſe ſuſcipiendum. An autem tales Prophetæ iam exorti non ſunt? An ipſi vos graues de illis querimonias non contexitis? Sed quis eis ad hos errores in vulgus ſpargendos feneſtram aperuit præter vos? Voluiſtis externa ſigna ſublata omnia, ne quid infirmis & egenis elementis tribui videretur. An literæ quoque externa ſigna non ſunt? an verba quoque & elementa non ſunt ſigna rerum, quæ illis ſignificantur? A vobis igitur docti ſuſtulerunt illi externa ſigna omnia, ſuſtulerunt Scripturas, ſuſtulerunt & prædicationem, ſiue externum verbi miniſterium, quòd ſoli Deo gloriam hanc eſſe tribuendam putarent, vt ipſum, & non quenquam alium Doctorem & Magiſtrum agnoſceremus.

Galat. 4.

Proſequitur Brentius: Concedamus, quòd Apoſtoli tradiderint talem crucis effictionem, num dicemus igitur, hanc Traditionem idem robur habere, quod habet vel Baptiſmus, vel Cœna Dominica? Certè nemo de vera Apoſtolorum doctrina admonitus hoc affirmare poteſt. Quare etiamſi hæc eſſet manifeſtè Traditio Apoſtolorum, tamen è ſcripta eorum doctrina iudicandum eſt de ea, quod non ſit neceſſaria obſeruatio, nec magica conſecratio, ſed tantùm pædagogica, eaque liberrima obſeruatio. Etiamſi tu non concedas Brenti, nemo tamẽ pius dubitabit, quin Apoſtoli nobis tradiderint iſtã crucis effictionẽ. Extat Abdiæ liber à Iulio Aphricano Latinus factus, quẽ ille ſcripſit de rebus geſtis Apoſtolorũ, quarum conſcius ipſe fuit, cùm eorũ eſſet Diſcipulus & aſſecla, ibi non vno loco reperies, quàm frequenter illi & ſe & alios in frontibus cruce ſignarint. Cæterùm quod quæris, num idem robur habere debeat hæc Traditio, quod habet vel Baptiſmus vel Cœna Domini, nũquàm hoc dictum eſt à Baſilio, nuſquã ille comparauit Traditiones Apoſtolorũ cũ Sacramentis à Chriſto inſtitutis, ſed hoc dixit Baſilius, quòd quę ſunt ex Apoſtolorũ Traditione, parẽ vim habent ad pietatẽ cum iis,

Reſponſio Brenti. Abdi probat ſignum crucis traditionẽ Apoſtolicam eſſe.

quæ ſcripta ſunt. Quid hîc habes quod arrodas? Niſi fortè quòd minus dixerit quàm ab eo dictum oportuerit. Nam quæ ſubiiciuntur oculis, magis excitare ſolent homines, quàm quæ vel dicuntur, vel ſcribuntur tantùm. Itaq; celebratur illud Poëtæ cuiuſdam: *Magis mouent uiſa quàm audita uel lecta.*

Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.

Scimus etiam quid ab artis Rhetoricæ ſcriptoribus traditum ſit, vbi docent qua ratione ſint mentes hominum permouendę, vbi meminerunt etiam prætextæ Cęſaris, quæ fuerat in foro prolata, quantos ea motus fecerit in animis ſpectantiũ, quòd veſtis illa ſanguine madês ita repreſentabat imaginẽ ſceleris, vt non occiſus eſſe Cæſar, ſed tum occidi maximè videretur. Nihil igitur abſurdi ſcripſit Baſilius, cùm docuit, eandem ad pietatẽ vim habere Traditiones nõ ſcriptas quę fiunt per ſigna, quam habent ſcriptæ, cùm ipſa nos doceat experientia, quòd ſimplex præſertim & imperita plebecula plùs perſæpe mouetur ſignis iſtis externis, ſi quando Chriſti crucifixi ſimulachrũ oſtenditur, quàm ſi tota paſsionis hiſtoria ex Euangeliſta aliquo recitetur. Atqui Brenti, non vobis tantùm magnis Rabinis cõſultum Apoſtoli voluerunt, verùm & iis, quorum pars eſt multò maxima, qui ad eam ſapiétiæ perfectionem, quam vos conſequuti vobis eſſe videmini, nondum peruenerũt: qui ſimulachris eiuſmodi plùs perſæpe, quã vllis verbis afficiuntur. Huc accedit, quòd eiuſmodi ſigna multùm faciunt ad memoriam rerum, quarum ſigna ſunt, excitandam. Si ſermo ſit aliquis auditus, facilè excidit: Signum ſubinde repręſentatum oculis, nõ facilè rei memoriam, quam repręſentat, excidere patitur. Quàm ſit autem hæc obſeruatio neceſſaria, nihil eſt quod multis in pręſentia de eo diſſeramus. Nemo cogitur vt ſe cruce ſignet, neq; tanquàm neceſſarium id cuiquàm pręcipitur, etiamſi fieri poteſt, vt ſi quis intermiſerit vbi locus poſtulet, quoniam ſecùs de ſe ſuſpicandi præbet occaſionem, non leuiter peccet. Cęterùm ſi quis Epiſcopus aut Sacerdos in vſitatis cæremoniis non adhibet ſignum crucis, idq; prudens facit, peccat grauiter: ſi verò pętermittat ex cõtemptu ſicut à vobis fit, multò grauiſsimè peccat: peccat enim in Spiritum ſanctum. *Signa iuuāt memoriam.*

Examinat aliam quoq; Traditionem, vt ad Orientem in precatione cõuertamur. Itáne inquit, putas Apoſtolos ſollicitos fuiſſe ad quam partem mundi faciem noſtrã in precatione vertamus, & non potiùs vt in ſpiritu & veritate precemur? Primã curam Apoſtolorũ fuiſſe, vt in ſpiritu & veritate precari fideles docerent, dubium non eſt: ex eo namq; vis pendet omnis precationis. Intereà tamen nec illud eis viſum eſt negligendum, ob certi myſterii ſignificationem, quam ad partẽ verſos orare nos oporteat. Sed audi quid ea de re ſcri- *De Traditione precandi ad Orientem.*

Li.4. de orthodoxa fide cap. 13. pſerit Ioannes Damaſcenus: Non ſimpliciter inquit, & fortuitò ad Orientem adoramus, ſed quia ex viſibili & inuiſibili, id eſt, intellectuali & ſenſibili conflati ſumus naturâ, duplicem adorationem Conditori noſtro offerimus, vt & mente pſallimus, & corporalibus labiis, & baptiſamur aqua & Spiritu, & dupliciter Domino vnimur myſteriis participãtes & gratia ſpiritus. Quia igitur Deus eſt lux intelligibilis & Sol iuſticiæ, & Oriens in Scripturis nominatur Chriſtus, dedicandus illi Oriens eſt ad adorationẽ. Nam omne præſtantius magiſque bonum illi offerendum, à quo omne bonum benignè largitur. Dicit autem diuinus Dauid: Regna terræ cantate Deo, pſallite Domino, qui aſcendit ſupra cælum cæli ad Orientem. Et quia dicit Scriptura: Plantauit Deus paradyſum in Edom ad Orientem, vbi hominẽ, quem plaſmauit, poſuit, quẽ tranſgredientẽ exilio mulctauit, & è regione paradyſi ipſum habitare fecit, ab Occidente videlicet. Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipſam ſuſpirantes Deum adoramus. Iudæis quondam, inquit Brentius, qui adhuc ſub elemnetis mundi erant, præſcriptũ fuit, vt in exilium eiecti, verterent in precatione faciẽ ſuã aduerſus Ieruſalẽ: hoc erat tempus mortis & vmbrarũ: nũc poſtq̃ nox preteriit, & corpus abſolutũ eſt, Apoſtoli ne diei & veritatis præcones, nouas tenebras & vmbras inducerent? Atq; Brenti, meminit huius Traditionis antiquior Baſilio Orig. ho. 5. in Nume. Origenes, ex quo pleraq; tranſcripſiſſe Baſilius videt. Meminit hoc Iuſti. quæ. 118. etiã vetuſtior Iuſtinus Martyr, q mouet hanc queſtionẽ: Si Deus, cũ fecerit oĩa ſecundũ naturæ circuitũ, eſt omnium Dñs, ideoq; Dauid in omni loco ditionis Dñi iubet nos celebrare Dñm: ſimiliter & Apoſtolus in omni loco iubet nos attollere pias manus ad Deum, cur nos Solis tractum pro venerabili opere & domicilio diuino habentes in eum intuemur, dum Deo laudes & preces mittimus, aut quinam conſuetudinẽ hanc docuere Chriſtianos? Et ei tandem reſpondet: Qm̃ noſtrorũ honorabiliſsima queq; ad Dei honorẽ ſeponim⁹, & eſt hominũ opinione Solis ortus honorabilior, q̃ aliæ partes mũdi, ꝑpterea tẽpore precũ ſpectamus oẽs ad Orientẽ: quemadmodũ dextera manu in nomine Chriſti cõſignamus eos, q hoc ſigno egẽt, quia honorabilior exiſtimatur q̃ ſiniſtra, tametſi ſitu non naturâ ab ea differt. Sic & ortus tanq̃ mũdi pars honoratior adorationi Dei deſtinatus eſt. A quibus autẽ orandi morẽ accepit Eccleſia, ab iiſdẽ etiã locũ accepit, videlicet ab Apoſtolis. Meminit Athan. quoq;, nã & ipſe Athan. in quæſtioni. quæſt. 37. quærit, quare nos Chriſtiani adoramus verſus Orientẽ, & Iudæi ad Meridiẽ? Qui duplicem adfert reſponſionem, quòd aliter Iudęis, alirer Græcis reſponderi velit. Iudæis, quòd ita nos inſtituerit Spiritus ſanctus per Dauid Prophetam, cùm dicit: Adoramus ad locum, vbi ſteterũt pedes tui Dñe. Et Propheta Zacharias docet nos dicens: Et ſta-

Et ſtabunt pedes Domini in monte Oliuarum contra Ieruſalem: Græcis, quòd non quaſi in Oriente circumſcriptus ſit Deus, indè verſus Orientem adoramus: ſed cùm Deus ſit & nominetur lux vera, ob id reſpiciẽdo ad lucem creatam, iam non quidem illã ipſam, ſed factorem eius adoramus, videlicet ex lucidiore elemẽto ipſum, qui eſt ante omnia elementa & ante omnia ſæcula, illuſtriſsimum Deum honorantes. Tertiam adfert reſponſionem pro fidelibus, quam etiam ei capiti, ex quo ſibi Brentius hæc excutienda ſumpſit, Baſilius inſeruit. Hac inquit, de cauſa beatiſsimi Apoſtoli fecerunt, Chriſtianorum Eccleſias intendere verſus Orientem, vt ad paradiſum reſpicientes vnde cecidimus, ſcilicet ad veterem patriam & regionem noſtram, petamus Deum & Dominum noſtrum reducere nos illuc vnde eiecti exulamus. Ad Auſtrum verò intendere Iudęis Prophetæ præceperunt, quòd ex Auſtro quò ad Ieruſalem, ſcilicet ex Bethleem naſciturus erat Dominus: ideò dixit Propheta, Deus ab Auſtro veniet. Meminit & Auguſtinus huius traditionis. Cùm ad orationes, inquit, ſtamus, ad Orientem conuertimur, vndè cœlũ ſurgit, non tanquàm ibi ſit Deus, & quaſi cæteras mundi partes deſeruerit, qui vbiq; præſens eſt, non locorũ ſpaciis, ſed maieſtate potentiæ: ſed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem ſe cõuertere, id eſt, ad Dominum, cùm ipſum corpus eius quod eſt terrenum, ad corpus excellẽtius, id eſt, ad corpus cœleſte conuertitur. Vides quemadmodum & Athanaſius, & qui fuit Apoſtolorũ tẽporibus proximus Iuſtinus Martyr, ſicut alias plęraſq;, quas omnibus quidem facere neceſsè eſt inquit Origenes, nec tamen ratio rerum omnibus patet, ſic & hanc Traditionem Apoſtolorum eſſe docuerunt, & eius rationes aſsignarunt. Ioan. 1. Lib. 2. De ſermone in monte. Vbi ſuprà.

Sed demus inquit, etiã hãc prædicationẽ eſſe Apoſtolicã. Quid? Habebit ne ad pietatẽ hãc eandẽ virtutẽ, quã habet illud quod ſcriptũ mandatũ eſt, Oportet Patrẽ in ſpiritu & veritate adorari? Quod eſt hoc genus quæſtionis? An contulit aliquando Baſilius orationẽ ad Orientẽ, cum Chriſti pręcepto, quo vult nos in ſpiritu & veritate Deũ adorare? Quis autẽ de eo dubitat, etiamſi totos dies aliquot ad Orientẽ ſpectemus, nec vllũ orandi finẽ faciamus, niſi tamẽ in ſpiritu & veritate precati fuerimus, & oleũ (quod aiunt) & operam nobis peritura. Non itaq; cum hac ſcriptura parẽ vim habet Traditio, ſed cũ illa potiùs, qua iubemur, quæ ſurſum ſunt quærere, qua iubemur ad cæleſtẽ illã patriã vndè excidimus, anhelare. Quod igitur illa ſcriptura nos monet, ad hoc nos excitat ab Apoſtolis nobis tradita cæremonia. Quærit iterũ Brentius. Quid? Peccabit ne aduerſus Deũ, qui in precatione ſua verterit ſe potiùs ad meridiem & ſeptentrionem, q̃ ad orientẽ? Certè ſi eſſet traditio Apoſtolica, quæ eandem haberet Obiectio Brentij. Ioan. 4. Reſponſio. Coloſſ. 3. Heb. 13.

vim ad pietatem cum iis,quæ ſacra Scriptura mandat,fieri non poſſet, quin eſſes peccati reus, ſi te aliò q̃ ad Orientem in precibus tuis verteres.Atqui ſi diligenter excuſſeris, quæ ſcribũtur ab Athanaſio, non fuit hæc eorũ intentio, vt omnes preces ab hominibus ad Orientẽ verſis fierent,ſed publicè tantùm,hoc eſt, vt templa ædificarentur fronte ad Orientẽ conuerſa, vt eò ſe quoq;, cùm publico totius Eccleſiæ miniſterio fungitur Sacerdos,orãs cõuerteret. Quare nihil peccat,ſi quis priuatim orans,aliò ſe vertat,quàm ad Orientẽ.Quin & altaria, in quibus publicum fit ſacrificium, & ad Auſtrum, & ad Boream verſa nonnunquàm vidimus: qua in re ſi quid erratum eſt imprudentia, veniale peccatum eſt,ac diſsimulatur non raró.Cæterùm vt frons templi verteretur aliò quàm ad Orientem,non temerè quenquam vidiſſe putamus. Quamobrem quod in orbe vniuerſo, quàm longè quamq́; latè propagata eſt fides Chriſtiana, tanto conſenſu videmus in omnibus terris obſeruari,quis eſt,qui Traditionẽ hanc Apoſtolicam eſſe dubitare queat?In quam nihil à vobis peccatur Brenti.Nam vos tantùm abeſt vt ædificãda vobis eſſe templa putetis, ex quo tempore quinti veſtri Euãgelii lux vobis affulſit,vt etiã ea,quæ ſunt à Patribus veſtris ædificata, partim euerteritis ipſi, partim in ſolitudinem redacta,ſponte ſua ruere paſsi ſitis,partim etiam in priuatas ædes, inq́ue ſtabula conuerteritis. Sed ſi quis tamen ſit, qui templum ædificare velit, fronte verſus Occidẽtem conuerſa in deſpectũ Traditionis huius Apoſtolicæ, eum in Spiritum ſanctum peccaturum,certum eſt & indubitatum:neq; video,quo poſsit alio peccatum hoc, quàm Sathaniſmi nomine rectiùs appellari. Sathanam enim Hebræi vocant,quem aduerſarium Latini: aduerſari autem ei, quod ab Apoſtolis traditũ, tam eſt vnanimiter ab omnibus per orbem Chriſtianũ vniuerſum in Eccleſia Dei totis mille quingentis annis ſemper obſeruatum,quid eſt aliud,quàm Sathanam agere?cuius non aliud eſt ſtudium,quàm vt ob hoc ipſum pleraq; reiiciat,quòd ea videt tanto Chriſtianorum omnium conſenſu obſeruari.Sic ferè fecit ille veſter, qui ſe plurimùm ſalis cum Sathana comediſſe gloriatur:qui pleraq;,quàmuis eſſe laudanda ſciret,non aliã tamen ob cauſam à ſuis reſpui voluit,'quàm quòd autoritate Conciliorũ ſancita,ſummoq́; totius orbis conſenſu recepta eſſent ab omnibus & approbata. Quam enim ille cauſam habet,'quamobrem calicẽ dari Laicis tantopere nonnunq̃ exigat?Num quia de neceſsitate ſalutis eſſe putat,vt ex eo bibãt omnes.Atqui non vno ex loco illius colligere licet,longè aliam ipſius eſſe ſententiã,ſed quoniã illius vſu fuit à Patribus in Concilio congregatis interdictum,ea ſola viſa eſt illi cauſa legitima,quamobrẽ eum reſtituendum omninò Laicis eſſe cẽſeret.Quin etiã ſi quo caſu,inqt,Conciliũ ſtatueret, minimè oẽm

Publicæ preces & ſtructuræ templorũ verſus Orientem ſiũt ex Traditione.

Irreuerentia ſectariorum in tẽpla.

Sathaniſtæ qui obmittunt ex cõtẽptu Traditionẽ Apoſtolicã, peccant in Spiritũ ſanctum.

Luther. docet ex contẽptu peccare in Eccleſiam.

Luth. in libro de formula Miſſæ.

nos

nos vellemus vtraq; ſpecie potiri,imò tunc primũ in deſpectũ Con
cilii vellem⁹ aut vna aut neutra,& nequaq̃ vtraq; potiri,& planè eos *Idẽ de Con*
anathema habere,quicunq; autoritate talis Cõcilii potirẽtur vtraq;. *feſſ. par. 3.*
Sic & alio loco de Confeſsione ſcribẽs: Fidele,inquit, conſiliũ meũ *parag. 14.*
eſt,vt homo Chriſtianus tẽpore Quadrageſimę & Paſchatis nõ con
fiteatur,nec ad Sacramentũ accedat:& cogitet ita, Ecce quando hoc
præcepit homo,Papa ſcilicet,ob idipſum non faciã:etſi non præce-
piſſet,vellẽ facere. Faciam autẽ alio tẽpore, quo nõ præcepit,quãdo
& qũo mea libera volũtas me tetigerit.Et iterũ alio loco : Vidẽs quæ *Luther. de*
eſſet Eccleſia,quę determinaſſet in altari nõ eſſe verum panẽ verũq; *Capt. Bab.*
vinum,ſed ſola accidentia,nempe Thomiſtica,hoc eſt,Ariſtotelica, *cap. de Eu*
audacior factus ſum, & ſtabiliui tandẽ conſcientiã meã ſentẽtia pri- *chariſtia.*
ore,eſſe videlicet verum panem,verumq́ue vinum &c.Simile quid- *Idẽ in libel*
dam ſcribit etiam de eleuatione Euchariſtiæ. Ad hunc modũ Decre *lo,quẽ in*
tis & Traditionib. eccleſię repugnare,& ob hoc ipſum eas aſpernari, *ſcripſit :*
qa ſic viſum fuit Eccleſiæ & Spiritui S.hoc eſt idololatriæ ſcelus ad- *Breuis cõ*
mittere,hoc eſt in Spiritũ ſanctum peccare,hoc eſt hominẽ exuere, *feſsio de*
& Sathanam induere. Et qui tali ſunt ingenio præditi,non alio ſibi *Euchariſt.*
magis appoſito nomine poſſunt appellari,q̃ ſi vocentur Sathaniſtę. *Sathaniſtæ qui.*

Ad tertiam Traditionẽ Brentius aggreditur,quæ eſt ter immer *De Tradi*
gere hominẽ in Baptiſmo:de hac etiã re extat Canon inter eos, qui *tione tri-*
Apoſtolorũ nomine circumferũtur:Si quis presbiter aut Epiſcopus *næ immer-*
nõ trina immerſione vnius myſterii,ſed ſemel mergat in baptiſma- *ſionis cir-*
te,quod dari à quibuſdã dicitur in morte Dñi,deponatur. Mirabor, *ca Baptiſ-*
ſi ſeriò cogitare potes hanc Traditionẽ ab Apoſtolis ipſis profectã *mum.*
eſſe.Baptizãtur vno die Pentecoſtes ter mille homines:ſi ergo Apo- *Can. Apo-*
ſtoli neceſſe habuerũt iuxta ſuam ipſorũ Traditionẽ ſingulos ter im *poſt.*
mergere,num exiſtimas vno oẽs die baptizari potuiſſe? Sed fortaſsè
hæc eſt cauſa,quia dies tum longiores fuêre q̃ circa brumam. Quo *Reſponſio*
tempore ter mille homines baptizauerunt Apoſtoli, nondum hoc
ab illis traditum fuerat,quod ſi maximè traditũ etiam fuiſſet,nõ ha- *1. quæſt. 1.*
bere tamen legem,ſed facere legem rectè dicitur neceſsitas,& quod *Remiſsionem.*
aliâs licitum non eſſet, ſæpè neceſsitate cogente fit licitum . Quod *Neceſsitas*
multis exemplis docere poſſemus,verùm non eſt pręſentis inſtituti *non habet,*
lõgiùs in iis immorari. Chriſtus ipſe,quibus dixit,vt euntes docerẽt *ſed facit le*
& baptizarẽt?Certè Apoſtolis,nõ Laicis. Quoniã tamen vnicũ hoc *gem.*
eſt Sacramentũ neceſsitatis, ſine quo nemo ſaluus fieri poteſt, etiãſi *Marc. ult.*
contrariũ Calu.cũ ſuis ſentiat,cõtra Chriſti,ſicut alicui videri poſsit *Caluinus*
inſtitutionẽ permiſſũ eſt Laicis,neq; viris magis q̃ fœminis,ſi quan *Baptiſmi*
do mortis periculũ inſtat baptizare. Adeò verũ eſt,q᷑ oẽs Traditiões *neceſsitatẽ negat.*
vni militẽt charitati. Nã etſi reqrit hoc ordo,reqrit ipſius Chriſti in-
ſtitutio,vt nõ baptizet niſi ſacerdos,tantũ tamẽ valet charitas,q̃ finis

præcepti eſt,ad quam ſolam omnia vel Chriſti,vel Apoſtolorum & Eccleſiæ totius inſtituta referuntur,vt quoties id proximi ſalus flagitare videtur,nõ quod inſtitutũ eſt,ſed quod charitas exigit,id ſpectemus potiſsimùm, cùm certum ſit & indubitatũ, nihil vel à Chriſto,vel ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus eſſe traditum,niſi quod pertinet ad ſalutẽm fidelium. Annotarunt hoc etiam ii,quos vos habetis ludibrio Brenti,ſcholaſtici Doctores,qui volunt in eiuſmodi, non tam legem ipſam, quàm legiſlatoris intentionem ſpectari. Sic enim loquitur ea de re Vincentius Beluacenſis,qui fuit Monachus ordinis Prędicatorum:Legislatoris intentio non eſt,vel eſſe non debet in condendo ius aliquod poſitiuum,obligare homines ad illius iuris obſeruantiam, habẽtes cauſam legitimam , vel etiã rationabilẽ non obſeruandi Præcepta enim, quæ per modum ſtatuti cõmunis ponuntur,non eodem modo omnes obligant,ſed ſecundum quod requiritur ad finẽ,quem legiſlator intendit.Cuius autoritatẽ ſi quis tranſgrediẽdo ſtatutũ cõtemnat,vel hoc modo traſgrediatur, quòd impediatur finis quẽ legiſlator intendit,talis trãſgreſſor peccat mortaliter.Si autem ex aliqua rationabili cauſa quis præceptum non ſeruat,præcipuè in caſu,in quo ſi legiſlator adeſſet,non decerneret eſſe ſeruandum,talis tranſgreſſio nõ conſtituit mortale peccatum. Quæ totidem verbis repetit in ſua ſumma Thomas Aquinas,cuius etiam alio loco ſunt hæc verba: Præcepta iuris poſitiui magis obligant ex intentione legiſlatoris, quàm ex ipſis verbis,& ideo tranſgreſſor talis præcepti magis eſt reputandus , qui obuiat intentioni legiſlatoris,quàm qui deuiat ab aliquo in legis obſeruatione ſecundum textum verborum.Intentioni autem legiſlatoris obuiat,qui ex contemptu,vel ſine aliqua rationabili cauſa ordinationem non ſeruat. Qui verò in caſu , in quo probabiliter credi poſſet , ſi legiſlator adeſſet, quòd eum obligare non vellet,à verbis legis deuiat,intentioni legiſlatoris non obuiat,nec reputandus eſt ſtatuti tranſgreſſor.Non diſſimilia ſcribit Abbas Panormitanus,& alii nonnulli. Quamobrem cùm certum ſit,Apoſtolorum intentionem non fuiſſe,vt cuiuſquã ſalus negligeretur , quam abſque Baptiſmo conſequi nemini licet, ſicubi magna eſt Baptizandorum frequentia, & eſt in mora periculum,non ſolam hanc Traditionem,verùm & ipſius Chriſti inſtitutionem, qui Sacerdotibus tantùm baptizandi poteſtatem feciſſe videtur,ſicubi eorum copia haberi nõ poteſt,rectè licet intermittere Quàmuis enim à verbis legiſlatorũ nonnihil diſcedatur, nihil tamen contra eorũ intentionem fieri videtur.

Legislatoris magis quã legis ſpectanda mens iuxta ſcolaſticos. Vincẽtius ſpeculi moralis parte 10. diſtin. 26.

Thom. 22. queſ. 147. ad tertium In 4. ſentẽtia. diſt. 15. queſ. 3. artic. 1.

Panormit. ſuper 3. Decretal. de obſeruatione ieiunij.

1. Tim 3. Tit. 1. Obiectio Brentij ioculeris.

Proſequitur Brentius: Paulus ad Timotheũ & Titũ ſcribẽs, cõmemorat dotes,quibus is qui Epiſcopatu dignus eſt,ornatus eſſe debet. Non præfractus inquiens,non iracundus,non vinoſus,nõ percuſſor,

cuſſor, non turpiter lucro deditus: ſed hoſpitalis, bonarum rerum ſtudioſus, & quæ ſequũtur. Quòd ſi is Epiſcopus, qui tantùm ſemel eum, qui baptizatur, mergit, meretur ab Epiſcopatu deiici, an nõ debuiſſet Paulus in hoc virtutum Catalogo addere, mergens eum, qui baptizatur, non ſemel tantùm, ſed ter? Satis hæc iöculariter Brenti, *Reſponſio* ſed ſic eſt ingenium veſtrum. Atqui ſi quis præfractus non eſt, is facilè paret Maiorum inſtitutis: itaque ſatis Paulo fuit hoc vno verbo rem denotaſſe. Subiicit Brentius: Iam ſi hoc eſt Apoſtolicum Decretum, cur poſteri mutârunt, an nõ Apoſtolica Decreta ἄγραφα eandẽ habent vim, vt vos aſſeritis, cũ iis quæ ſunt ἔγγραφα, ideoque debent *Greg. li. 1. epiſt. 41. in Regiſtro.* eſſe inuiolata? Sic Gregorium ſcripſiſſe teſtatur Thomas: Reprehenſibile eſſe nullatenùs poteſt, infantẽ in Baptiſmate vel tertiò vel ſemel immergere, & quidem addit Decretũ Cõcilii Toletani, in quo *Tho. pt. 3. quæſt. 66. art. 8.* ita ſcribitur: Propter vitandã ſchiſmatis ſcandalũ, vel Hæretici dogmatis vſum ſimplam teneamus Baptiſmi immerſionem. Sed ſi ter *Cap. 5.* immergere eſt Apoſtolica Traditio, reprehendatur, aut damnetur ſchiſma ſeu hęreticum dogma prędicatione potiùs verbi Dei, quàm mutatione Traditionis Apoſtolicæ, quæ cũ Chriſtus dixit: Qui vos *Luc. 10.* audit, me audit, debet eſſe ſacroſancta. Quærit Brentius: Cur mutârũt poſteri Decretum Apoſtolicum? Quis autem prohibebit, quò minùs & nos viciſsim ab eo quęramus, cur ipſi mutârunt Apoſtoli *Matt. 28.* Decretum Chriſti? Chriſtus decreuit, vt baptizarent in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, ſancti Apoſtoli baptizauerunt in nomine ſolius Ieſu. *Apoſtoli mutarunt Decreta Chriſti.* Cur mutauerũt poſteri Decretum de baptizando? cùm in plerisq; locis perfundantur modò vel aſpergantur, non autem baptizentur? Cur mutârũt aliud Decretũ de docendo? Quis enĩ eſt, q̃ doceat, aut docere poſsit infantes, priuſq̃ baptizent. Quã igitur illæ ſcriptę vim habuerũt, eandẽ vim habet hęc nõ ſcripta Traditio. Et tamẽ quã quærit cauſam, adfert ipſe Brẽtius ex Dec. Cõcil. Tolet. quarti, quod Gregor. Pontificis autoritate potiſsimũ nititur. Sic enĩ habẽt verba Decreti antẽ 900. annos lati: Beatæ memoriæ Gregor. *Conc. Tol. cap. 5.* Rom. Eccleſię Pontifex, q̃ nõ ſolũ partes Italię illuſtrauit, ſed & lõgè exiſtẽtes eccleſias ſua doctrina perdocuit, efflagitãte ſanctiſs. Leãdro Epiſcopo de hac Hiſpaniæ diuerſitate, quid potiùs eſſet ſequendũ, inter cætera reſcribens ei, ſic ait: De trina verò merſione baptiſmatis nihil reſpõderi veriùs poteſt, q̃ quod ipſi ſenſiſtis, quia in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quòd tertiò mergimus, triduanæ ſepulturæ Sacramẽta ſignamus, vt dum tertiò infans ab aqua educitur, reſurrectio triduani temporis exprimat. Quòd ſi quis forte etiã pro ſummę Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neq; ad hoc aliquid obſiſtit, baptizãdo ſemel in aquis mergere, quia dum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt, reprehen-

ſibile

ſibile eſſe nullatenùs poteſt, infantē in Baptiſmate vel ter, vel ſemel immergere: quando & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed ſi nunc vſq; ab Hæreticis in Baptiſmo infans tertiò mergebatur, fiendum apud vos eſſe nō cenſeo, ne dum merſiones numerant, diuinitatem diuidant, dumq́; quod faciebant, faciunt, morem veſtrum ſe viciſſe glorientur. Ex huius itaque ſententia Decretum hoc tulerunt Patres in illo Concilio congregati, cuius tu meminiſti. Intereà tecum reputa Brenti, quanta cum honoris præfatione nominetur à Patribus iſtis Gregorius, quem vos mirè exagitatis, præcipuè verò impurus ille Vergerius tuus, quibus conuitiorum plauſtris in hominem hunc & ſanctitate & doctrina conſpicuum non inuehitur? Sed & illud conſidera, quòd iuſta fuit illis cauſa viſa, quãobrem ab Apoſtolica Traditione diſcederent, ne quid habere cum Hæreticis commune viderentur. Neque ſatis fore iudicarunt, ſi prædicatione verbi Dei iuxta conſilium tuum ſchiſma damnaretur, ſed hac inſuper Traditionis mutatione magis id animis hominum infigere libuit: efficaciùs enim res imprimitur, quando cum prædicatione ſignum etiam aliquod concurrit.

Gregorius inuiſus ſectarijs.

Proſequitur Brentius: Agitē dum autem, ſit ſanè certum, hanc eſſe Apoſtolicam Traditionem non ſcriptam, num parem habebit vim ad pietatem cum iis, quæ ſcripto ſunt mandata? Baptiſmus ipſe diligenter eſt nobis in Scriptura commendatus, num ergo tantùm peccabit is, qui in baptiſmo hominem nō ter immergit, quantùm ille qui hominem Baptiſmum legitimè petentem, omninò baptizare recuſat? At hoc neceſſariò ſequetur, ſi Traditiones non ſcriptæ eandem habent vim ad pietatem, quam habent ea, quę ſcripto ſunt mandata. Quis autem hoc diligenter admonitus ſentiat? Quare hęc de trina immerſione Traditio, aut non eſt Apoſtolica, aut ſi eſt, pertinet tantùm ad pædagogiam, quæ ſit liberrimæ obſeruationis, & quauis oportunitate mutabilis. Videmur ad hæc iam antè reſpondiſſe. Non fuit ea mens Baſilii, quòd cæremoniam hanc cum Baptiſmo, quod eſt vnum omnium maximè neceſſarium Sacramentum, parem vim habere diceret, cùm abſque cęremonia hac ſaluum hominem fieri poſſe conſtet, abſque Baptiſmo verò nulla ſit ſpes ſalutis. Cæterùm quod ſcriptum eſt, tertio die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe, cum eo parē vim habet hæc Traditio. Nam ſicut à Leone Magno & à Ioanne Damaſceno legimus annotatum, ſepulturam triduanam imitatur trina dimerſio, & ab aquis eleuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulchro. Quod itaque dictum eſt à Paulo: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, vt quomodo

Brentius iterum aduerſus dictam Traditionem.

Reſponſio

Leo epiſt. 4. cap. 3. Damaſ. li. 4. cap. 10.

Roma. 7.

quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris,ita & nos in nouitate vitæ ambulemns. Si enim cōmplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius,ſimul & reſurrectionis erimus. Quod iis verbis Paulus ſcripſit,hoc expreſsit iſta nō ſcripta Traditio, paremq; cum hac Scriptura vim habet:cum Baptiſmo autem parem vim non habet. Nam & abſq; hac cæremonia conſtat Baptiſmus,quam eſſe mutabilem nō negamus, ſed non pro cuiuſuis tamē libidine mutabilē.

Abſoluit tandem Brentius cenſuram ſuam in Baſilium, nunc *Epiph.hæreſi 61.* incipit in Epiphanium quoq; cenſorem agere,ac profert quidē hęc eius verba: Quòd oportet & Traditione vti,non enim omnia à diuina Scriptura accipi poſſunt. Subiicit Epiphanius, quę reticet Brentius: Aliqua in Scripturis,aliqua in Traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt,quemadmodū dicit S. Apoſtolus: Sicut tradidi vobis. Et ali- *1.Cor.11.* bi: Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſiis. Et, Si continetis,niſi fruſtrà *1.Cor.14.* credidiſtis. Quàm pulchrè verò cum Baſilio concinit Epiphanius? Cuius tu ſententiam hanc Brenti quandoquidem non oppugnas, quàmuis à teipſo prolata ſit, in eam id partem accipimus,vt à priore tua ſententia diſceſsiſſe te credamus,qua ſic omnem doctrinam nobis ad veram & perpetuā ſalutem neceſſariā in ſacra Scriptura contineri docuiſti,nihil vt præterea requirendum eſſe putares. Quod ſi ita eſt, gratulamur tibi, quòd nonnihil de tua pertinacia remiſeris, ...oreque tuo correcto,concedendum aliquid eſſe veritati putaueris. Nūc de Traditione quam oppugnas, videamus. Excutit enim cenſor noſter illa verba Epiphanii: Tradiderūt ſancti Dei Apoſtoli *Brent. examinat Epiphanij verba.* peccatum eſſe poſt decretum virginitatem ad nuptias conuerti. Et vt veriſimile faciat hāc eſſe Apoſtolicam Traditionem, allegat ſimilem doctrinam ex Paulo de viduis: Iuniores viduas, inquit Paulus, *1. Timo.5.* reüce: cùm enim laſciuire cœperint aduerſus Chriſtum,nubere volunt, habentes condemnationem, quòd primam fidem reiecerint. Expēdamus igitur,num hæc Traditio ſit Apoſtolica. Affirmat quidem Epiphanius eam eſſe Apoſtolicam, & iudico eum tam bonū; tam pium virum,vt hac aſſeueratione non voluerit Eccleſiam Domini ſcienter fallere,ſed cùm non fuerit admodū vicinus tēporibus *Reſponſio* Apoſtolorū, cogito multa ad eū publica, ſed incerta fama nomine *Socra.li.6. cap.10.* Apoſtolorū relata eſſe,quæ fortaſsis alii de Apoſtolis,vt eſſent plau- *Zoſo.li.7.* ſibiliora confinxerūt. Non cupit Epiphanius abs te laudari Brenti. *cap.26.* Nam etiamſi tu ſecùs de illo ſentires,nos tamen ex Eccleſiaſticæ hi- *Laus Epiphanij.* ſtoriæ Scriptoribus didicimus,eum inſigni fuiſſe pietate præditum. *Hieron. de* Sed ei doctrinæ quoq; laudem non mediocrē, variarum linguarum *uiris illuſt.* peritiā,& multiiugam lectionē tribuunt Hieronym. & Auguſtinus. *& li.2.con* Quin clamāt hoc ipſi libri quos ędidit,fuiſſe virū longè doctiſsimū: *tra Ruffi.* quò minùs ferendus es tū,quòd ab eo,quem bonū & pium virū eſſe *Auguſt. de hæreſibus.* fateris,

fateris,quem eruditionis laude quoque celebrem fuiſſe negare non potes,in eo diſſentire non dubitas,in quo ipſe cum Eccleſia conſentit vniuerſa.Cæterùm quas tu coniecturas adfers, quamobrẽ Traditionem hanc Apoſtolicam non eſſe dicas? Non fuit admodùm vicinus temporibus Apoſtolorum.Quid autem,viciniór ne tu? Certè mille ducentis annis te præceſsit. Potuit hæc incerta fama cognouiſſe.Quid ſi cognouit ex certa lectione grauium & fide dignorum autorum, in qua diligenter eum verſatum fuiſſe, teſtis eſt etiam aduerſarius eius Ruffinus? Scribit,ais,Euſebius de Clemente,quòd ſignificauerit quædã à presbyteris, id eſt, à Succeſſoribus Apoſtolorũ voce ſola ſibi tradita eſſe. Quod ergo presbyteri,hoc eſt,vt Euſebius ipſe interpretatur,Succeſſores Apoſtolorum tradiderũt,fieri poteſt, vt pro ipſorum Apoſtolorum Traditione vulgatum fuerit. Magis autem fieri poteſt,vt hoc falſum ſit,quod opinaris tu.Nam Presbyteros illos non eſt veriſimile tam fuiſſe vanos,vt maximè ab illis aliquid eiuſmodi profectum fuerit, vt aliis ſub Apoſtolorum nomine traderent, quæ ab ipſis non accepiſſent. Incipit iam de Traditione iudicare,num ſit Apoſtolici Spiritus.Non eſt certum,inquit, quòd temporibus Apoſtolorũ fuerit tale genus vouendæ aut definiendæ, vt Epiphanius loquitur, virginitatis, quale eſt vſitatum apud Monachos.Tibi certum non eſt Brenti, ſed nobis certum eſt, qui legimus hæc apud Apoſtolorum æquales,apud eos qui Chriſtũ vidiſſe, ex numero ſeptuaginta duorum Diſcipulorum fuiſſe, & cum Apoſtolis conſuetudinem habuiſſe creduntur. Quorum vnus Abdias, qui res geſtas Apoſtolorum conſcripſit,quibus ipſe præſens intererat,& ex magna parte teſtis fuit oculatus, de Matthæo ſcribit, quòd Iphigenia filia defuncti Regis Aethiopiæ ſacrum velamẽ acceperat de manu eius, præpoſita iam virginum, inquit, ampliùs quàm ducentarum. Audi verò,quæ fuerit Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ hac ipſa de re,de qua ſermo nobis nunc eſt,ſententia.Docuit is,aliqua opera ſic mala non eſſe, vt per naturam mala ſint, ſed per intemperantiam noſtram. Nam ſi præſumat Sacramentorum myſteria ſumere is, qui nondum eſt cæleſti aqua perfuſus, rem bonam conuertit in crimen, & inde reatum æternæ pœnæ incurrit, vnde à reatu æternæ pœnæ potuerat liberari.Ita & nuptiarum bona,cùm à Deo benedicantur coniugia, à Deo ſanctificentur, ac per Sacerdotum benedictiones à Deo ſpecialiter conſecrentur,videntur aliquibus aliquam habere diuinæ indignationis offenſam. Ac paucis interiectis: Videte filioli & fratres,in quantùm ſermo noſter prorupërit, vt etiam homicidium bonum poſſe fieri probaremus, cùm hic occiditur, qui ſi nõ eſſet ipſe ſolus occiſus nocẽs, multos potuiſſet occidere innocentes.Sicut eſt occiſus Golias,& ſicut eſt occiſus Siſara,

Ruff. in inuectiua cõtra Hieronymum.
Euſeb. li. 6 cap. 13.
Reſponſio
An uotum uirginitatis fuerit in uſu tempore Apoſtolorum.
Abdi. li. 7. apoſt. hiſt.
Matth. Euangeliſt.
Homicidiũ aliquando laudabile.

ſara, ſicut occiſus eſt Aman, ſicut eſt truncatus Holofernes, & ſicut denique ſunt occiſi cum laude, qui veſtris ſedibus inimicabātur & regnis. Sic ergo & matrimonia dum copulantur, boni operis honeſtate ornātur, ſi ſanctè, & iuſtè, & integrè, & irreprehēſibiliter copulentur. Nam ſi hodie deſponſatā regis ſeruus regis vſurpare audeat, non ſolū offenſam, ſed etiā crimē tam grāde incurriſſe dignoſcitur, vt meritò viuens tradatur flammarū incendiis: Non ideo quidem, quia duxerit vxorē, ſed quia ſponſam ſui regis accepiſſet. Ita etiam tu o fili chariſsime Rex Hirtace, ſciens Iphigeniā filiā Regis deceſſoris tui ſpōſam Regis cęleſtis effectā eſſe, & ſacro velamine conſecratā, quomodo quæſo poteris ſpōſam potētioris te tollere, & tuo eam matrimonio copulare? Audis hîc Brēti, virginē Chriſto dicatā, audis de manu Matthęi ſacrū velamen accepiſſe, audis præpoſitā virginū plùs q̄ ducentarū fuiſſe, audis quantū crimen incurrat, qui ſponſam cæleſtis Regis effectā, ſacroq; velamine conſecratā, tollere, matrimonioq; ſuo copulare fuerit auſus? quod ab idolo veſtro Iſlebiēſi, quod *Hæretici* ab Oecolāpadio, quod à Pellicano, quod à Bucero ter marito, quod *ex Monachis mariti* ab aliis veſtris non paucis factitatū eſſe non ignoras. Audis, qualem *facti hac* contra vos non quiuis homo, ſed Apoſtolus & Euangeliſta Chriſti *ætate.* ſententiā tulerit? quę ſi qs eſſet apud vos reſiduus Dei timor, meritò vos commouere deberet. Quoniā verò ſcriptū eſt, ꝙ in ore duorum *Deute. 19.* aut trium teſtiū ſtet omne verbū, adhibebimus & aliū teſtem huius *Matth. 18.* æqualem. Marcialis hic eſt Lemouicenſis Epiſcopus, vnus & ipſe *Marcial.* è 72. Chriſti Diſcipulis, qui ſcribēs ad Toloſanos: Virgo, inquit, Va- *Cap. 8.* leria ſponſa Regis terreſtris, ſed meliùs ſpōſa Regis cæleſtis, quæ per meam prædicationē virginitatē mentis & corporis deuouerat, &c. Audis & hîc, ꝙ virgo Deo virginitatē deuouerit, quodq; fecerit hoc prædicatione S. Martialis, qui nunquā id auſus fuiſſet prędicare, niſi traditum ab Apoſtolis accepiſſet. Sufficiūt ne tibi duo teſtes hi? Lex quidē plures non requirit, ſed ſi tu contentus iis nō es, tertiū produ- *Philo de vita contemplatiua.* cemus, & ipſum Apoſtolorum æqualē Philonem Hebręū. Meminit & is grandeuarū virginum, non coactę caſtitatis, ſicut apud Græcos quædā ſunt Sacrificulæ, ſed ſpontè continentiū amore ſapiētiæ. Vis & quartum? Fuit Ignatius à Petro tertius Epiſcopus Antiochiæ: hor- *Ignat. epiſto. 12.* tatur ille virgines, vt agnoſcant, cui ſe conſecrauerāt. Quin & in A- *Actu. 21.* ctis Apoſtolorū fit mētio quatuor virginū Philippi filiarū, quarū du- *Euſe. li. 3. cap. 31.* as in virginitate cōſenuiſſe narrat apud Euſeb. Polycrates Ephe. Epiſcopus, & ipſe tēporibus Apoſtolorū vicinus. Vides iam, ꝙ etiā Apo- *Viduæ profeſſæ olim cœlibatum.* ſtolorū temporibus nō defuerint virgines, quæ Deo virginitatē ſuā deuouerēt. Sed neq; viduæ idē inſtitutū vitæ profeſſæ, quas ſuo tēpore Nōnas fuiſſe vocatas, ad Euſtoch. ſcribit Hiero. de q̄bus eſſe videt *Brētius de loco Pauli* loc⁹ hic Pauli, quē tu mirabiliter torques. Sed pſtat verba tua ponere. *1. Timo. 5.*

Nam quod Paulus, inquis, de viduis ſcribit, non loquitur de Nonnabus, ſed de mulieribus, quæ orbatæ viris, tradebãt ſeſe in miniſterium pauperum Eccleſiæ, idq́; ea tantùm fide & promiſsione, qua ſolent ancillæ ſeſe in miniſteria dominarum tradere. Nec cùm dicit eas reiicere primã fidem, intelligit monaſticum genus vouẽdi, cùm nondum tale votum fuerit, ſed intelligit fidem in Chriſtum, quam in Baptiſmo dederant: eæ enim laſciuæ viduæ, de quibus Paulus ſcribit, poſtquàm ſaginatæ eſſent facultatibus Eccleſiæ, & metuerent, ne ſi nuberent, inferiori loco, quàm anteà inter Chriſtianos haberentur, maluerunt à Chriſtianiſmo prorſus ad Ethniciſmum deficere, quàm inter Chriſtianos contemptiores eſſe. Hoc ſignificat Paulus, cùm dicit eas laſciuiſſe aduerſus Chriſtum, & conuerſas eſſe ad Sathanam. Cùm igitur non ſit certum, quòd tale genus vouendę virginitatis aut viduitatis fuerit temporibus Apoſtolorũ vſitatum, quale nunc eſt monaſticum, nõ poteſt etiam certum eſſe, quòd hæc Traditio de decreta virginitate ſit verè Apoſtolica. Eſt ne hoc interpretari Scripturas Brenti? Quid autẽ eſt obtorto collo (quod aiũt) in quã velis tu ſententiã eas pertrahere, ſi hoc non eſt? Ne per ſomniũ quidẽ cogitare Paulo venit in mentẽ vnq̃ ea, quæ proferũtur abs te: ſed neq; contextus orationis patitur, is vt ſenſus verborũ ſit, quẽ elicere tu conaris. Tum autẽ, ẽſt ne quiſq̃ veterũ orthodoxorũ, qui Pauli verba hæc ad eundẽ nobis modũ interpretetur? Totis mille quingentis annis non puto fuiſſe quenq̃, non modò priſcorũ, verùm ne recentiorũ quidem Theologorũ, pręter vos quadraginta iis annis natos, qui ſic ea putaret intelligẽda. Reuerà conſultò facitis Brenti, ꝙ tantoperè Traditiones oppugnatis, ꝙ veterũ ſimul & recentiũ Scriptorũ, qui vos pręceſſerunt oĩm, autoritatem eleuatis, ꝙ nihil pręter Scripturas eſſe recipiendũ aſſeueratis, verũ ita, penes vos vt ſolos eas interpretandi ſit autoritas. Intereſt veſtrâ plurimũ, vt hoc q̃plurimis perſuadere poſsitis. Nã ſola hæc eſt, & non alia ratio, qua quicquid vultis, obtinere queatis. Nã ſi quid habebit momenti priſcorũ autoritas, ſi qd valebit ſenſus horũ Pauli verborũ per illos nobis traditus, ſi quid receptus tot ſeculis Eccleſię totius vſus, deniq; ſi verum erit, quod dicitur, Optima Scripturarũ interpres eſt cõſuetudo, iã quidẽ cauſa nobis eſt perorata, cũ quod vel verbo reſpõdere nobis queatis, oĩm ſeculorũ orthodoxis nobiſcũ faciẽtib⁹, & ab hac interpretatiõe veſtra diſſentiẽtibus habere nihil poſsitis. Sin aũt illud valebit, quod vos vultis, nihil vt recipiaẗ pręter Scripturas, & penes vos ſolos certa fuerit autoritas eas interp̃tandi, vt quẽcunq; ſenſum earũ attuleritis, ab eo nobis diſcrepare fas nõ ſit, veſtra nimirũ eſt victoria. Quid aũt Brẽti? ſi ne ii quidẽ, q veſtrę farinę ſunt, in horũ Pauli verborũ interpretatione nobiſcũ conſentiũt? Nã ꝙ negas tu de Nonnabus Paulũ

Reſponſio

Quo conſilio Sectarij Scripturas ſolas urgeant.

hæç

hæc dixiſſe,concedit Caluinus veſter. Sic enim loquitur: Ego verò illis minimè nego,viduas,quę ſeſe,ſuaſq; Eccleſiæ operas addicerēt, perpetui cœlibatus legem ſimul ſuſcepiſſe,non quia in eo religionē aliquam ſtatuerent,vt poſteà fieri cœptum eſt, ſed quoniam niſi ſui iuris,& iugo maritali ſolutę,functionē illam ſuſtinere non poſſent. Quòd ſi data fide ad nouas nuptias reſpectarēt, quid hoc erat aliud, quàm Dei vocationem excutere? Non igitur mirum, quòd talibus deſideriis laſciuire in Chriſtum eas dicit. Poſteà verò amplificandi cauſa ſubiungit, Adeò ipſas, quod Eccleſiæ pollicitæ ſunt, non præſtare, vt primam quoq; fidem in Baptiſmo datam violent,ac irritam faciant, in qua hoc comprehenditur, vt vocationi quiſq; ſuæ reſpondeat. Niſi fortè hoc mauis intelligere,quòd velut amiſſo pudore, omnem deinde honeſtatis curam abiicerent, ad omnem laſciuiam & petulantiam ſe proſtituerent, licentioſa diſſolutaq; vita, nihil minùs quàm Chriſtianas mulieres præ ſe ferrent: qui ſenſus mihi perplacet. Reſpondemus ergo,quæ tunc ad publicum miniſterium recipiebantur viduę,eas ſibi perpetui cœlibatus conditionem impoſuiſſe:ſi poſteà nuberent,facilè intelligimus accidiſſe,quod dicit Paulus, vt proiecto pudore inſolentiores fierent, quàm deceret mulieres Chriſtianas. Ita non ſolùm peccaſſe fidem Eccleſiæ datam fallendo, ſed à communi piarum mulierum lege deſciuiſſe. Vides, quemadmodum vi veritatis compulſus Caluinus, quàmuis & ipſe ſimiliter vt vos, vota reprehendat, in huius loci tamen expoſitione à vobis apertè diſſentiat. Dicit enim, viduas illas perpetui cœlibatus legem ſuſcepiſſe: dicit, ſi data fide ad nouas nuptias reſpectarent, nihil hoc fuiſſe aliud, quàm Dei vocationē excutere: dicit poſtremò, ſi poſteà nuberent,accidiſſe quod ſcribit Paulus,vt proiecto pudore inſolentiores fierent,quàm deceret mulieres Chriſtianas. Quid autem poſtremum hoc,an non eſſe veriſsimum Sacerdotū veſtrorum periculo,qui nuptias inceſtas contraxerunt,didicimus? Quid enim eorum fœminæ, quas vxores vocari volunt,an non omnem honeſtatis curam magna ex parte abiecerunt? an ad omnem laſciuiam & petulantiam ſe nō proſtituerunt? quiduis vt potiùs,quàm Chriſtianas mulieres præ ſe ferre videantur. Verùm de hoc ſatis. Quod autē primam fidem interpretaris, fidē in Chriſtū,quam in Baptiſmo dederant,q̄ coactum id eſt? quàm contortū? quàm à Pauli cogitatione longè remotū? q Baptiſmi ne verbo quidē hoc loco meminit. Primā fidem irritā fecerūt,exponit Auguſtinus,id eſt,volūtate ad nuptias à propoſito continētiæ deflexerūt. Irritā quippe fecerunt fidē,qua priùs vouerant,quod implere perſeuerātiā noluerūt. Et alio loco: Quid autē ais de quibuſdā,quæ vouerunt,& non reddiderunt? Habentes, inquit,damnationē,quia primā fidem irritā fecerūt. Quid eſt,primā

Calui. Cap. 4. inſtitutionis religiõis ſu[...] ſectio. 19.

Aug. ad Iulianam de viduitate, cap. 8.

Idē in Pſalmo 75.

fidem irritã fecerunt?Vouerunt & non reddiderunt.Nemo ergo po
ſitus in monaſterio frater dicat:Recedo de monaſterio,neq; enĩ ſoli
qui ſunt in monaſterio,peruẽturi ſunt ad regnũ cœlorũ,& illi q ibi
nõ ſunt,ad Deũ nõ pertinẽt.Reſpondet ei:At illi nõ vouerũt,tu vo-
uiſti,tu retrò reſpexiſti.Et iterũ alio loco:Apoſtolus de quibuſdã,quæ
continentiã vouent,& poſteà nubere volũt,quod eiſdem, anteq̃ vo
uiſſent,vtiq; licebat,habẽtes,inquit,damnationẽ, quia primã fidem
irritam fecerunt. Idẽ Auguſtinus cõuerſas retrò poſt Sathanã inter-
pretatur,quę ab illo excellenti vidualis caſtitatis propoſito in poſte-
riora reſpiciendo ceciderunt & interierunt. Quorſum autẽ attinet
aliorum etiã interpretationes huius loci producere?qui ſicut cũ Au-
guſtino ferè conſentiũt,ſic à vobis diſſentiunt oẽs.Verũ nos in eorũ
verbis deſcribẽdis lõgiores eſſe nolumus, cùm præſertim vnus pro-
pè ſit Auguſtinus inter oẽs,cui vos tamẽ tribuere aliquid videmini.

Idẽ ad Pollentium de adulterinis coniugijs, lib.1. cap.24.
Idem de uiduitate, caput.8.

Pergit Brentius: Apoſtolorũ officiũ fuit,non imponere nouã le-
gẽ Eccleſiæ,ſed potiùs liberare eam à iugo veteris legis.Quid tẽtatis,
inquit Petrus,Deũ,vt imponatur iugũ ſuper ceruicẽ diſcipulorum?
Et Paulus: In libertate qua Chriſtus nos liberauit, ſtate: Nullã nouã
legẽ Apoſtolos impoſuiſſe,libenter tibi concedimus:Verùm quiſq;
ſibi legẽ hanc impoſuit. Certũ eſt,quòd neminẽ Apoſtoli coëgerũt,
vt perpetui cœlibatus legẽ ſuſciperet,cùm ne nũc quidẽ,vt id faciat,
cõpellatur quiſq̃. Cæterùm vetus erat lex, vouete & reddite. Ad vo-
uendum nemo:ad ea quæ vouit præſtanda,rectè quiſq; cogitur.Nõ
fuit,inquit Brentius,Apoſtolici officii,vt eximerent Eccleſiã ab obe
dientia legis naturalis:hanc enim obedientiã diligenter vrſerũt.Sed
hoc magnâ curâ,quantùm in ipſis fuit,prouiderunt,ne ex rebus per
ſe liberis, & in libertatẽ per Euangeliũ reſtitutis,nouæ fierẽt leges,&
noui conſcientiarũ laquei.Ne quis vos iudicet,inqt Paulus.Et mox:
Si mortui eſtis cũ Chriſto,&c. Virginitatẽ autem ſeruare, & cœlibẽ
vitã ducere,res eſt per ſe libera:Quare tantùm abeſt,vt Apoſtoli do-
cuerint,virginitatẽ ad cultum & gloriã Dei vouendã,& ſibi ipſi ne-
ceſsitatẽ ſeruãdæ virginitatis lege voti imponendã,vt potiùs vniuer
ſam Eccleſiã ab hoc inſtituto doctrinâ ſuâ deterruerint, & libertatẽ
cõſeruandam cẽſuerint. Quicquid blateres tu Brẽti,maior eſt apud
nos autoritas Epiphanii, cui præſertim totius Eccleſiæ cõſenſus ac-
ceſsit hac in re,q̃ vt nugis iſtis tuis aures noſtras præbeamus. Nõ du
bitat Origenes mulieri cuidã ſuadere,quò ſuperſtite etiã marito ſuo
dicat:Hoc voueo atq; promitto:ſi quid humanitùs acciderit marito
meo,quod nõ opto,nihil aliud faciam q̃ vt incontaminata viduaq;
perſeuerẽ. Auſus autẽ fuiſſet Orig.hoc facere,ſi nõ modò nõ ſuaſiſ-
ſent tale qd Apoſtoli,verùmetiã vniuerſam Eccleſiã, quod admodũ
impudẽter abs te fingit, ab hoc inſtituto doctrina ſua deterruiſſent?

Brent. adfert Scripturas.
Actu.15.
Gal.4.
Reſponſio
Pſalm.75.
Coloſ.2.
Gala.4.
Hom.17.in Lucam.

Quod ille certè tantò melius quàm tu ſcire poterat, quantò fuit Apoſtolorum temporibus propinquior.

Argumentatio Brentij.

Pergit Brentius: Quòd ſi quæ virgo temerè contra ipſorum doctrinam conieciſſet ſe voto ſuo in hos laqueos conſcientiæ, putás ne detinuiſſent eam in iis nolentem, inuitam, & conditione ſua ad coniugium magis quàm ad cœlibatum idoneam? Certè quantùm intelligi poteſt è dicto Chriſti, Non omnes capiunt verbum hoc. Et è dictis Pauli: Melius eſt nubere quàm vri. Et vnuſquiſq; proprium donum habet à Deo, alius quidem ſic, alius autem ſic: Non ſolùm non detinuiſſent virginem in illis laqueis, verùmetiam hortati eam eſſent ad ſuſcipiendum coniugium.

Matth. 19. 1. Cor. 7.

Reſponſio

Cædo Brenti, quam vnquàm virginem hortati ſunt ad ſuſcipiendum coniugium Apoſtoli? cùm ſuis etiam propriis vxoribus perſuaſiſſe nónullos conſtet, vt ab omni viri copula abſtinerent, nec alii rei quàm orationi vacarent. Quas etiamſi quidam circumducebát, loco tamen ſororum eas habebát. Quòd nemini mortaliũ temerè vouẽdi fuerint autores, certum eſt: ſed quæ ſemel ſpontè virginitatem ſuam Deo deuouiſſent, eas vt hortarentur, quò reſilirent ab inſtituto ſuo, nullis neque precibus, neq; comminationibus aut ſuppliciis adduci potuiſſent vnquàm.

Nõ eſt ſuadendũ coniugium iis, qui cœlibatum profitentur.

Quæ autem cauſa fuit Matthæo Apoſtolo, quamobrem capitis de eo ſupplicium ſumeretur, niſi quod Iphigeniam, quæ ſemel continentiam ſuam Chriſto deuouerat, cum Hirtaco Rege nuptias contrahere non permittebat? Nihil igitur eſt, quòd quiſquam pius dubitet, etiamſi cui virgini cũ carne ſua grauior eſſet conflictatio, quin eam ad pugnandum fortiter oratione ſua inflammaſſent: ſimul ad eum, qui dat omnibus affluenter, confugere docuiſſent, vt ipſe daret quod iuberet, iuberet deinde quod vellet. Nam quòd in hác ſententiam pleraque ſcripta ſunt ab Athanaſio, Hieronymo, Baſilio, Ambroſio, Chryſoſtomo, Auguſtino, & aliis pleriſque ſanctis Epiſcopis & Doctoribus, Apoſtolorum illi proculdubio veſtigiis inſiſtebant, & eorum exemplo quàm plurimos ad virginitatem ſiue cótinentiam hortabantur. Libet autem hîc adſcribere, quæ in epiſtola quadã ſcripta ſunt ab Auguſtino: Priuſquàm eſſes, inquit, voti reus liberum fuit, quò eſſes inferior, quàmuis non ſit gratulanda libertas, qua fit, vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſticiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod vouiſti, qualis mãſiſſes, ſi nihil tale vouiſſes. Minor eñ túc eſſes, non peior: modò autem tantò (quod abſit) miſerior, ſi fidem Deo fregeris, quantò beatior, ſi perſolueris. Nec ideo te vouiſſe pœniteat, imò gaude iam tibi ſic non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaq; intrepidus, & dicta imple factis, ipſe adiu-

Aug. epiſt. 45.

uabit,qui vota tua explet: Felix eſt neceſsitas, quæ ad meliora compellit. Sic & Chryſoſtomus ad Theodorū lapſum: ſic & Ambroſius ad virginē lapſam: ſic omnes priſci Patres quoduis aliud potiùs remedii genus adhibuiſſent, quàm vt violandi voti continentiā profeſsis authores fuiſſent. Ambroſius verò accuſatum ſe fuiſſe ſcribit, ſibiq́; tanquàm crimen obiectum, quòd ſuaderet caſtitatem,& perſuaderet plurimis. Quid autem is ad hęc? Vtinā autem conuincerer, vtinam tanti criminis probaretur effectus. Non vererer inuidiam, ſi efficaciam recognoſcerē. Atque vtinam me exemplis potiùs argueretis,quàm ſermonibus cæderetis. Sed vereor,ne prçuaricatores mihi appoſuiſſe videar, qui me alienis commendent laudibus. Initiatas, inquit, ſacris myſteriis, & conſecratas integritati puellas nubere prohibes. Vtinam potuiſſem reuocare nupturas. Vtinam poſſem flammeum nuptiale pio integritatis velamine mutare. An indignum videtur,vt ſacratæ virgines à ſacroſanctis altaribus non abducantur ad nuptias? Et quibus licet ſponſum eligere,non licet Deum præferre? Cæterùm quæ tu adfers à Chriſto & ab Apoſtolis dicta, pridem à Catholicis eorum verborum vera ſententia producta, veſtra verò validis eſt argumētis refutata. Scripſimus & nos in Confeſsione noſtra Chriſtiana pleraque, quò nunc Lectorem remittimus. Nam eadem iterare nihil eſt neceſſe.

Chryſoſt. epiſt.6. *Ambro. capite ultim.*

An non vouere virginitatem,inquit Brentius,humani tantùm eſt arbitrii,nō diuini præcepti? Coniugium autem ſeruare,præcepti eſt diuini. Coniugatis, inquit Paulus, præcipio non ego ſed Dn̄s: Vxor à viro non ſeparetur,& maritus vxorē non dimittat. Cùm igitur Apoſtoli audierint à Chriſto de Phariſæis: Cur vos tranſgredimini prçceptum Dei propter Traditionem veſtrā? certè nunquam in animum induxiſſent, vt propter humanū votum prohibuiſſent coniugium diuinitùs ordinatū,aut diſſoluiſſent iam contractū. Vouere virginitatē humani tantùm arbitrii, nō autem eſſe diuini præcepti, docet nos etiā Paulus, dicens: De virginibus præceptum Dn̄i non habeo, conſilium autē do. Quare non inuiti verum id eſſe concedimus,quod abs te ſcriptum eſt,virginitatem ſeruare,& cœlibem vitam ducere,rem eſſe per ſe liberā. Verùm & illud non minùs verū eſt,quod ſcribit Auguſtinus: Multa ſunt facienda non iubente lege, ſed libera charitate:& ea ſunt in noſtris officiis gratiora,quæ cū liceret nobis etiā non impendere, tamē cauſa dilectionis impendimus. Quod cùm productis pleriſque Scripturæ locis confirmaſſet,in hęc tandem verba concludit: Quæ licita ſunt,id eſt,nullo præcepto Dn̄i prohibentur,ſicut expedit,potiùs tractanda ſunt,non prçſcripto legis,ſed conſilio charitatis. Hæc ſunt,quæ ampliùs erogantur ſaucio, qui curādus Samaritani illius miſeratione ad ſtabulū perductus eſt: & ideo

Brent. patrocinatur incæſtis nuptiis. *1.Cor.7.* *Matth.15.* *Reſponſio* *1.Cor.7.* *Auguſt. de adulterinis cōciliis ad Polent. li.2. ca.14.*

& ideo dicuntur non à Domino præcipi, quàmuis à Domino moneātur offerri, vt tantò intelligātur eſſe gratiora, quantò magis oſtenduntur indebita. Vides, quàm longè diſſentiat hic à vobis, qui voluntarios omnes cultus, qui fiunt abſq; expreſſo mādato, Deo abominabiles eſſe cōtenditis? Hic verò tantò cenſet eſſe gratiores, quantò magis fuerint voluntarii. Neq; verò ſolus ita ſentit Auguſtinus. In eadem ſententia fuit Hieronymus quoq;: Plùs amat, inquit, virgines Chriſtus, quia ſpontè tribuūt, quod ſibi nō fuerat imperatum, maiorisq; gratiæ eſt offerre, quod non debeas, quàm reddere, quod exigaris. Et alio loco: Virginitas propterea maiore præmio coronatur, quia præceptum Domini nō habet, & vltra imperata ſe tendit. Quò maior eſt illius impudētia, qui dixit, veteres omnes vna voce clamare, nullam penitùs voculam à Chriſto emiſſam, cui nō ſit neceſſariò obtemperandum. Et hæc ipſa nominatim quę nos Chriſtū conſuluiſſe dicimus, iuſſa eſſe, nulla dubitatione vbiq; docere. Cùm tamen longè diuerſum doceant Auguſtinus, Hieronymus, & in pleriſq; locis Chryſoſtomus. Cæterùm Brenti, nō ſolùm virginitatem ſiue continentiam vouere, verùmetiam coniugium inire, humani tantùm eſt arbitrii. Sed ſicut ſeruare coniugium, ſic & virginitatem ſeruare, quam ſemel vouiſti, diuini eſt pręcepti. Nam quare pręcipit Dn̄s coniugatis, vxorem à viro non diſcedere, & vt vir vxorem non dimittat, niſi propter votum, quod interceſſit, cùm inuicem ſibi deſponſi ſunt? Atqui ſimile votum interceſſit, etiam cùm te virginem Deo caſtam deſpondiſti. Quamobrē ſi non eſt fas à ſponſo mortali poſteaq̄ contracta ſunt ſponſalia, diſcedere, multò minùs à ſponſo diſcedere fas eſt immortali. Nā & illi, qui Chriſto virginitatē vouēt, ſicut verè ſcriptum eſt ab Auguſtino, quàmuis ampliorem gradum honoris & ſanctitatis in Eccleſia teneāt, tamē ſine nuptiis non ſunt. Pertinent enim & ipſi ad nuptias cū tota Eccleſia, in quibus nuptiis ſponſus eſt Chriſtus. Non minùs igitur nefas eſt illis cæleſtibus nuptiis irretitis à ſponſo ſuo Chriſto diſcedere, q̄ iis à ſuis, qui mortalibus ſponſis iuncti ſunt. Verùm tu ſophiſtica quadam captione Lectori fumos offundere conaris. Nam cùm virginitatem cum coniugio cōferas, alio termino vteris cùm de virginitate, alio cùm de coniugio loqueris. Ibi enim dicis, vouere virginitatem, hîc, ſeruare coniugium. At vtrobique eodem vti termino oportuit, ſic enim veram inferre concluſionē licuiſſet. Nam ſicut vouere virginitatē humani tantū eſt arbitrii, ſic & vouere, ſiue mauis, inire cōiugiū. Et ſicut ſeruare coniugiū, diuini eſt præcepti, ſic & ſeruare virginitatē, quā voueris, diuini eſt præcepti. Multis enim Scripturæ teſtimoniis doceri poteſt, quod vouerit aliquis, id eſſe ſeruandum. Nam & in lege ſcriptum eſt: Cùm votum voueris Dn̄o Deo tuo, non tardabis reddere, quia

Hier. lib. 1. aduerſ. Iouinianum.

Idem in epiſt. ad Philemonem.

Hom. 8. de pœnitētia. Sermo. de charitate & Hom. 19. in epi. ad Hebreos.

Aug. tract. 9. in Ioan.

Diuini præcepti eſt ſeruare quod voueris.

Deute. 23.

quia requiret illud Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Dauid quoque cecinit: Vouete & reddite. Similiter & filius eius: Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim illi infidelis & ſtulta promiſsio, ſed quodcunque voueris, redde, multoque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa nõ reddere. Vides, quòd æquè diuini præcepti eſt Chriſto ſponſo virginalem, atque mortali ſponſo coniugalem caſtitatem reddere? Nihil itaque cauſæ fuit, cur illud à Chriſto dictum in nos detorqueres: Cur vos tranſgredimini præceptum Dei propter Traditionem veſtram? Nam de nulla hîc Traditione agitur, ſed de præcepto Dei. Vtrobique præceptum Dei eſt, & in ſeruando voto virginalis, & in ſeruando voto caſtitatis cõiugalis. Conatur iam tandem Brẽtius docere, quod etiam iis, qui ſunt obſtricti voto continentiæ, matrimonium inire liceat, idq; ipſius Epiphanii teſtimonio. Eſt autẽ & noſtris in oculis magnus Epiphanius, ſed ſicubi licere ſibi putat, vt à ſe diſsideat ipſe, dabit nobis hãc veniam, ſi potiùs ab illo ſibi non ſatis conſtante, quã ab Eccleſia diſſentire voluerimus vniuerſa, cùm præſertim à Vincentio Lyrinenſi docti ſimus, cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſię ſententiam deſerere nos debere. Quod eſt autem hoc remedii genus, peccato peccato mederi velle? Certè Paulus perquàm ferebat moleſtè ſibi tribui, quòd eſſe mala facienda doceret, vt euenirent bona: quod certè docere quodammodò videtur hîc Epiphanius. Libet autem eius hac de re verba, ſicut abs te citantur, adſcribere.

Pſal.75. Eccl.5. — Examinatur alter Epiphanij locus. — Rom.3.

Epiphanius, inquis, in hoc ipſo capite, quo commemorat hãc Traditionem, ſic addit: Melius eſt vnum peccatum habere quàm plura, melius eſt lapſum à curſu palàm ſibi vxorem ſumere ſecundum legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Eccleſiam induci, velut qui mala operatus eſt, velut lapſum & fractum & obligatione opus habentẽ, & non quotidie occultis iaculis ſauciari ab improbitate, quæ à Diabolo ipſi infertur. Hîc iterum, inquis, manifeſtè affirmat Epiphanius, quòd peccet, qui poſt decretam virginitatem ad nuptias adſpirat, non tamen ſentit, tantum eſſe robur decreti aut voti, vt ſi quis cõniugium ineat, diſſoluendum ſit, ſed apertè dicit: Melius eſſe vxorẽ ducere, & in Eccleſia pœnitentiam agere, quàm peccatũ peccato cumulare, hoc eſt ſcortationi operam dare, & ex Eccleſia excidere. Agnoſcimus Epiphanii verba, ſed cùm ipſe pugnare ſecum videatur, Ioannis illius ſententiã ſequi maluimus, qui non ſine cauſa Chryſoſtomus eſt appellatus, cuius & nomen in orbe toto celebrius, & maior eſt apud omnes autoritas. Fecerat hoc Monachus quidam Theodorus, quòd tu ſuadere vis Epiphanium. Audi, quid illi ſcribat Chryſoſtomus: Bonum quidem

Brentij ſententia. — Reſponſio

quidem nuptias & ipſe confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: fornicatores autem & adulteros iudicat Deus. Sed te iam ſeruare nō conuenit priuilegia nuptiarum. Angelorum enim ſemel ſocietate iunctum illud relinquere, & vxoris laqueis implicari, adulterii crimen incurrere eſt. Quamuis frequenter hoc ipſum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tantò peius affirmo, quantò maior & melior mortalibus Angelus. Nec vllus tibi fortè perſuaſerit, dicens: Nihil de non accipienda vxore Dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quòd adulterium interdixit, non nuptias vetuit, verùm in te adulterii nomen accipiet, ſi volueris vnquàm, quod abſit, nuptias cogitare. Et quid mirum, ſi nuptiæ tales, quibus offenditur Deus, adulterio comparātur? Maius legem audies: Homicida iuſtorum laude donatur, & miſericors plùs quàm homicida punitur, quoniam hoc vetāte fit Domino, illud volente. Et Phinees quidem ad iuſticiam reputatum eſt, quòd impudicum cum turpi fœmina virum vno gladio percuſsiſſet. Saulem autem Samuel ſanctus Dei in luctibus, lachrymis, precibusq́; pernoctans, damnatione, cui illum addixerat Deus, liberare nō potuit, quòd hoſtiū Duci, quē debuerat trucidare, inuito parcendū credidit Deo. Cùm hæc ita ſint, ſtupere deſiſte, ſi nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Chriſtus offenditur. Atq; vt illud repetā, quod in principio poſui epiſtolæ, ſi militiæ vincula nō tenerēt, quis tibi deſertionis crimen obiiceret? Nunc autem nihil in te penitùs tui iuris eſt, quippe qui tanto Imperatori militare cœpiſti. Nam ſi mulier proprii corporis non habet poteſtatem, ſed vir, multò magis ii, qui Chriſto potiùs quàm ſibi viuunt, conditionem ſui corporis habere non poſſunt.

Chryſoſt. epiſt. 6. Heb. 13.

Num. 25.

1. Reg. 15. & 16.

An autem eadem verba non quadrabunt in Apoſtatas veſtros, quos vos Deorum loco habere videmini? Niſi quòd ſceleratiores ii, qui Monachi Monachas duxerunt, quàm Theodorus, qui quàmuis Monachus, nullo tamen continentiæ voto duxit obſtrictam, quam tamen admonitus poſteà reliquit. Geminatū itaq; ſcelus veſtri deſignarūt. Sed audiamus, quid hac ipſa de re ſcribat Magnus etiam ille Baſilius, qui ſicut Chryſoſtomo doctrinâ nō inferior, ſic & ipſe multò celebrior eſt, quàm ſit Epiphanius. Extat eius de virginitate oratio, in ea ſic loquitur de iis, quibus hoc loco tibi patrocinari viſum eſt. Cùm, inquit, virginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſteà voluptate maleblanda delinitæ ac deuictæ, ſtupri ſcelus honeſto cōiugii nomine obtegere cupiunt. Ac paucis interiectis: Coniugium quippe illi in peccatū reputabitur: primùm quidē, quia peſsimū coniūctionis huius fundamentū voluptatē iecit, præuaricationisq́; malū. Deinde, quia cauſa nō eſſet libera. Neq; enī mortuus eſt vir eius, vt cui vult, nubat, viuēte immortali viro, meritò cenſet adultera, quę mortalem

In Monachos ducētes Monachas.

Baſilius Magnus.

mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit. Et iterum poſt pauca: Si connubium iſtud & proceſſu & teſtibus, cunctis deniq; iudiciis illuſtre & apertum eſt, nec eſt vir eius mortuus, mœchatur, quæ huiuſmodi admittit ſcelus, viuente viro ſemper adultera. Nec ſanè video, qua ratione, imò quo ſacrilegio ipſa pro immortali viro Dei filio mortalem hominem in malum ſuum ambire præſumat, ante viri oculos in ipſum impuris ac nequiſsimis ſemper amplexibus impia. Quo item furore homo ille cubile Domini conſcendere ac violare non metuat. Quæſo quo cruciatu digna cenſeretur mulier, quæ nobili coniuncta viro, ſeruo ſuo ſe ipſam violandam impudicè ſubſterneret, ac ſeruum inſidioſe nequiterque Domini thoris inueheret? quo item ſeruus ille damnandus examine, qui Dominæ ſuę Dominique cubili ſe concitatus libidine, adeò petulanter immiſcuit? Accedit nunc propiùs ad rem, qua de agitur: Sed enim vafræ iſtæ quid faciunt? quæ tantum impietatis contra ſeipſas per carnis flagitia admittere non timuerunt. Non modò non lachrymantur aut ingemiſcunt, vt vel lachrymis remittant peccatum ſuum, minoresq; ſuſcipiant pœnas, verùm virginitatē quoq;, quam anteà profeſſæ fuerant, abnegant. Quippe virginitatis limites tranſgredi, vt voluptatibus inſeruiatur, turpiſsimum eſſe, plenumq; dedecoris non ignorantes, huiuſmodi negatione, maiore ſcilicet ſcelere, virginitatem ſolari ſeſe arbitrantur amiſſam. Homines miſerè & infeliciter eligunt, ſub quibus ad excuſationem præuaricationis abnegent, quod fuerant antè pollicitæ, nec Dominum metuunt, cum quo fœdera caſtitatis inierant, cuique dederant dexteras, eò quòd in malorum profunda deciderint. Ignorant miſeræ, quia apud Deum & apud homines contra ſe crimen exaggerāt. Chriſtus præter violata virginitatis fœdera huiuſmodi negationem, quam vice pœnitentiæ patrocinium criminis ſumunt, acriùs ac ſeueriùs ſuo illo iudicio vindicabit. Neq; prolapſæ ad voluptatem quicquā ad excuſationem proderit vmbra, ſolatiumque connubii. Nec ſanè incongruè iis, quæ ſunt eiuſmodi, illud Apoſtolicum aptari poteſt:
1.Timo.5. Quoniam cùm fornicatæ à Chriſto fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, non coniugium, ſed adulterium malè conſumantes. Nullus itaque ſeruus ad id impietatis erumpat, vt ſponſam Domini contingere audeat: nullus adeò inſanus ac ſacrilegus ſit, vt immaculatam hoſtiam impudicis manibus tractet: nemo in tantum audaciæ temeritatisque proſiliat, vt eiuſmodi vltionem ſacrilegis impendere conſiderans, non vaſa exanima ex auri argentique materia elaborata, ſed animata ipſa & viua donaria, latronis more prophanis manibus temerare atque incœſtare præſumat. Et ſi ſpontè ſua ſe virgo ſponſi

fœdera

ſponſi fœdera tranſgreſſa ſubſternat, cunctaque ſimul & templum, & donaria,& charitatem ſponſi,communionemq́ue ac ſocietatem regni pernicioſæ voluptatis gratia confundere atque calcare nitatur:noli huiuſmodi ad ſcelus vti,neq; te peccati communione eom macules.Quòd ſi te viuente alii ſe virgo in matrimonii conſortium tradiderit,ille pœnas fœderis luat: tu teipſum mũdum atq; integrũ ſerua,ne ſceleris impii in Dominũ particeps fias. Oportet, inquit, filium hominis tradi,vę autem illi,per quem tradetur:vtile illi eſſet, ſi natus non fuiſſet.Nónne de illa pari ratione iudicabitur,quæ virginitatem antè profeſſam poſtmodùm pœnitens,fruendæ volupta tis gratia,mortali ſe viro immunda coniunxit?Et ſi dixerit:Oportet me viro coniungi in matrimonium,quemadmodum oportebat filium hominis tradi, verùm væ illi, per quẽ illa ſponſi fœdera tranſgreſſa,ſuam impleuerit impura libidinẽ. Vtilius fuerat(audeo dicere homini illi)non eſſe natum,quàm ſocium tanti in Dominũ flagitii damnari.Non audis,quoniã qui dimiſſam duxerit, mœchatur? etſi enim pro culpa dimiſſa eſt,viuit tamẽ vir eius. Quid ergo dimiſſam perturbas?cur ei ſpaciũ non das,vt & de iis agat pœnitentiam, quorum gratia dimiſſa eſt, & vir à ſe dimiſſę pœnam emendationemq́; miſeratus,ad ſe rurſus propriũ reuocet membrum?Quid emendandi ſe ſpacium præripis,viuente viro ſic dimiſſam ducens? Permitte, inquit,aut ad viuẽtem virum remeare meliorem factam mulierem, aut certè cùm neq; vidua neq; vxor ſit, pro remiſsione culpæ, qua peccauit in virum,ſemper pœnas dare. Tu cur antequàm peccatum ſuum,pro quo dimiſſa eſt,planè intelligere poſsit, eam ad coniugiũ rapiens, impudentiorem ad ſcelera deinceps facis? nempe viuente viro,alienam adulteras coniugem, facilemq́ue illi ad nequiciam reditum per cõnubium pandis. Si autem qui dimiſſam à viro mortali ducit,adulter atq; impius eſt,qui immortalis viri ſpõſam nunquàm dimiſſam violare præſumit, multò profectò funeſtiùs adulter atque impius erit.Itaq; etſi illa peſsima ſe mutatione deiiciat, ad carnis vitia vltrò deuoluta, tu tamen eam noli tangere: viuit enim vir eius, neque illam dimittere vult. Permitte, vt ſe inſpiciat, vnde ſit lapſa, vbi nam iaceat.Digerat vitium,diluat amorem carnis,conſideret diligentiùs indulto ſpacio, cuiuſmodi crimen admiſerit, quantumq́; molita ſit ſceleris. Redibit prorſus ad ſpõſum ſuum. Quid infelicis anticipas lapſum?quid cõſiderandi peccati tempus intercipis? quid conſilii ſpatium tollis? Cur non dimiſſam à Domino ducens, non virum te, ſed adulterum impiè Domini cubile violãdo manifeſtas? Hactenũs Baſilius.

Luce 22

Mat. 19.

Quid autem acrius,quid vehementius,quid aptius ad rem qua de agitur,quid magis appoſitum ad inceſta veſtra ſacrilegia,quibus

Poſt emiſſum continentiæ votũ nulli licet cõtrahere matrimonium.

honeſtum coniugii nomen prętenditis condemnanda, dici potuit, quàm eſt dictum ab hoc ſancto viro? Num autem is diſdiapaſon, quod aiunt, ab Epiphanii ſententia non diſcrepat? Nuptias hoc genus virginitatis abnegationem vocat, & maius id eſſe ſcelus, exaggerariq; crimen ea re, quin & Chriſtum acriùs id & ſeueriùs in illo ſuo iudicio vindicaturũ ſcribit. Deinde verò, ſi dimiſſa ſit etiam à viro ſuo Chriſto, hoc eſt, ſi ſit ad carnis vitia deuoluta, tangi tamen eam vetat, ſed ſpacium illi pœnitentiæ concedi vult. Vides, qualem de coniugiis veſtris tulerit ſententiam vir hic, non doctrina magis admirabilis & ſapientia, quàm vitæ ſanctimonia conſpicuus, cuius cũ ſumma ſemper in Eccleſia Dei fuerit autoritas, meritò maius hæc illius, quàm cuiuſquam alterius diuerſa ſentẽtia pondus autoritatis apud pios omnes habere debet. Qui cùm ſicut vitæ quondam, ſic & huius ſententiæ ſocium habuerit Ioannem Chryſoſtomum, duos hos celebres Græcos, contra Græcum & ipſum Epiphanium à te productum, collocamus. Et horum duorum ſententiam tantò nos amplecti libentiùs profitemur, quantò magis cum ea, quæ totius eſt Eccleſiæ ſententia cõſentire videntur. Quamobrem nemini dubiũ eſſe debet, ſiue quis virginalem aut vidualem, ſiue continentiam vouerit coniugalem, eum vtrunque præſtare teneri, neq; licere poſt emiſſum votum continentiæ matrimonium cuiquam contrahere.

Bernar. de præceptis & diſpenſatione.

Auguſt. de morib' Eccleſiæ, capite 33.

Cæterùm, illud eſſe debet cuique perſuaſiſſimum, quod cùm alia, tum monaſtica ſimul inſtituta, non in alium vſum inuenta ſunt, quàm ſicut ſcribit Bernardus, ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Hæc eſt enim, quemadmodum ab Auguſtino quoque ſcriptum eſt, quæ præcipuè cuſtoditur in monaſteriis. Charitati victus, charitati ſermo, charitati habitus, charitati cultus, (addemus nos verò) charitati cælibatus aptatur. Coitur in vnam conſpiraturque charitatem. Hanc violare tanquàm Deum, nefas ducitur: huic ſi quis reſiſtit, eiicitur atque vitatur: hanc ſi quis offendit, vno die durare non ſinitur, hanc ita commendatam ſciunt omnes à Chriſto & ab Apoſtolis, vt ſi hæc vna abſit, inania: ſi hæc adſit, plena ſint omnia. Cùm itaque ſicut Scripturæ, ſic & Traditionum, cùm aliarum, tum earum, quibus vtuntur hi, qui monaſticam profitẽtur, non ſit alius ſcopus, quàm charitas, nec aliud ſpectatum ſit, cùm inſtituta monaſtica fuerunt inuenta, quàm lucrum & cuſtodia charitatis, ab eorũ ſententia non diſcrepamus, qui ſicubi charitas hoc poſtulat Chriſtiana (verbi gratia, ſalus alicuius regni, quod alioqui neceſſe foret interire, aut aliud aliquid eiuſdẽ generis) rectè poſſe putant aliquẽ lege cœlibatus ſolui, modò ne ſit ipſe in ſua cauſa iudex, ſed eius ea de re iudicium requirat, cui ſicut à Bernardo ſcriptum eſt, poſſe videre datum, & poſſe prouidere creditum eſt. Vt autem pro ſua quis libidine reſiliat

In caſu ſolui poteſt lex cœlibatus.

ab eiuſmodi voto,ſeq; propria ſua autoritate lege ſoluat,quam ipſe ſibi tulit,(quod à veſtris Apoſtatis, quos vos Apoſtolos agnoſcitis, factum eſt) ſcelus id eſſe prorſus inexpiabile iudicamus.

Profert Canonem Ancyrani Concilii Brentius, qui ſic habet: *Concil.Ancyr.ca.18.* Profeſsi virginitatem qui ſunt, ſi hanc mittentes irritam faciunt, inter Digamos cenſeatur. Digamia autem,inquit,qualem illis temporibus intelligebant, videlicet, cùm quis poſt prioris vxoris mortem duxiſſet alteram,non iudicabatur quidem ex omni parte commendabilis, non tamen damnabatur. Quare cùm hoc Concilium cenſet eos, qui profeſſam virginitatem coniugio violant, inter Digamos habendos, etſi non laudat eorum facta, tamen non audet damnare, & vel ipſorum coniugia diſſoluere, vel ipſos ex Eccleſia proſcribere. Quid ſibi vult Brenti,quod ais,digamia qualem illis tẽ- *Quæ ſit digamia prohibita.* poribus intelligebant, videlicet cùm quis poſt prioris vxoris mortem duxiſſet alteram? An aliam nunc intelligitis digamiam, quam intelligebant tum? Digamos ad Epiſcopatum prouehi non vult Paulus. *1. Timo. 3.* Quòd ſi vos vultis aliam intelligi digamiam, quàm intelligebatur tũ,& nunc intelligitur à Catholicis, quid aliud quàm duas vxores habere ſimul iis,qui Laici ſunt, permittitis? Nam ſoli illi excludentur ab honoribus Eccleſiaſticis, qui duas ſimul habent vxores:quandoquidem qui mortua vna, duxit aliam & tertiam, apud *Sectarij polygamiam defenderunt.* vos Digamus non eſt,nec excluditur à ſacerdotio. Scimus etiam libros à vobis æditos,quibus Polygamia fuit à vobis approbata. Cæterùm, contra Canonem, quem tu profers Ancyrani Concilii,nos viciſsim obiiciemus Canonem Concilii Chalcedonẽſis: *Canon.16. Cõc.Chalcedonen.* Virginem, quę ſe Deo conſecrauit,ſimiliter & Monachum,non licere nuptialia vota contrahere: quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. *Aug. de baptiſmo paruulorũ,cõtra Donatiſtas,li.2. cap.3.* Et quòniam verum eſt illud Auguſtini,Concilia, quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum Conciliorũ autoritati,quę fiũt ex vniuerſo orbe Chriſtiano,ſine vllis ambagibus cedere,cedat neceſſe eſt Chalcedoneñ.Concilio Ancyranũ.

Obiicit poſteà Brentius autoritatem Cypriani, cuius hæc verba profert: *Brentius ex Cyp. uotũ cœlibatus oppugnat.* Si ſe cum fide Chriſto dedicauerunt, pudicè & caſtè ſine vlla fabula perſeuerent, ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm vt in ignem deliciis ſuis cadant. *Cyp. lib.1. epiſt.11.* Huic vni Epiſcopo Aphricano opponimus nos Patres itidem Aphricanos, qui fue- *Reſponſio* runt in Concilio Carthaginenſi quarto congregati ante annos mil- *Conc.Car. Can. 104.* le ducentos, quorum hoc eſt Decretum: Sicut bonum eſt caſtitatis præmium,ita & maiori obſeruantia cuſtodiendum eſt, vt ſi quæ viduæ,quantùmuis adhuc in minoribus annis poſitæ,& matura ętate à viro relictæ ſe deuouerunt Domino, & veſte Laicali abiecta, ſub

teſtimonio Epiſcopi & Eccleſiæ religioſo habitu apparuerint, poſteà verò ad nuptias ſeculares tranſierint, ſecundum Apoſtolum damnationem habebũt: quoniam fidem caſtitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere auſæ ſunt. Tales ergo perſonæ ſine Chriſtianorum communione maneant, quæ etiam nec in conuiuio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ coniuges reatu ſunt viris obnoxiæ, quantò magis viduæ, quæ religioſitatem mutauerũt, crimine adulterii notabuntur, ſi deuotionem, quam ſponte Deo non coactè obtulerunt, libidinoſa voluntate corruperint, atque ad ſecundas nuptias tranſitum fecerint. Sed nos adduci nõ poſſumus, vt credamus hoc ſenſiſſe Cyprianum, quod vos vultis. Nam cùm is Chriſti ſponſam eſſe dicat Deo dicatam virginẽ, & ſi cum viro reperta fuerit, Chriſti vocet adulteram, nõ eſt veriſimile, quòd ei adulterium permittendum eſſe cenſuerit. Quamobrem eandem illius fuiſſe ſententiam exiſtimamus, quam apud Gelaſium legimus, qui ſic ſcribit: Si viduæ propria voluntate profeſſam priſtini coniugii caſtitatem mutabili mente calcauerint, multũ earum intereſit, quali Deum debeãt ſatisfactione placare, quia iuxta Apoſtolum primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim, ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundum Apoſtolum nullatenùs nubere vetabantur: ſic habita ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. Ante quem etiam Innocentius in hæc verba ſcripſit: Quę Chriſto ſpiritualiter nubunt, & à Sacerdote velantur, ſi poſteà vel nupſerint publicè, vel occultè corruptæ fuerint, nõ eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe iunxerant, de hac vita deceſſerit. Hæ verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere, ſi fortè nupſerint, iis agenda aliquando pœnitẽtia eſt? Aut igitur de nondum velatis loquitur Cyprianus, quæ tamẽ in propoſito virginali ſe permanere ſimulauerunt, aut illius verba retrò trahi oportet ad id tempus, quo nondum velatæ fuerunt.

Gela. c. 23. epiſto. pri. *Innoc. epi. 2. cap. 12. Idẽ cap. 13.*

Profert ad extremum Brentius autoritatem Auguſtini. Quidã, inquit Auguſtinus, nubentes poſt votum, aſſerunt adulteros eſſe: ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt. Et iterùm: Qui dicunt taliũ nuptias non eſſe nuptias, non mihi videntur ſatis acutè ac diligenter conſiderare, quid dicant. Ac mox: Fit autem per hanc minus conſideratam opinionem, qua putant lapſarum à ſancto propoſito fœminarum non paruum malum, vt à maritis ſeparentur vxores, quaſi adulteræ ſint, non vxores, &c. Tãdem concludit ita Brentius: Ex hac Patrum ſententia, & ex aliis rationibus, quas ſuprà commemorauimus, apparet, quòd hæc Traditio, quam ex Epiphanio propoſuimus, aut non ſit Apoſtolica,

Aug. de bono uiduitatis cap. 10. Quomodo Brent. Auguſtinũ citet de coniugio eorũ q uouerũt cœlibatũ.

aut

aut ſi eſt Apoſtolica, per peccatum non ſit intelligendum tale peccatum, quòd naturâ ſuâ coniiciat hominem in æternam damnationem, & propter quod diſſoluẽdum ſit coniugium eorum, qui poſt decretam virginitatem contraxerunt, ſed pro nota inconſtantiæ, quæ etſi honeſto homini non eſt omninò decora, tamen non eſt abiectione & damnatione digna. Et quę etiam ipſa nonunquàm eſt honeſta conſilii mutatio, ſi iuſtæ & piæ rationes ita ferant. Vellem adſcripſiſſes locum, vbi ſcribit hæc Auguſtinus, quæ tu citas: nam hæc in libro illius te legiſſe non credo. Citat quidem hęc verba Gratianus ex libro de bono coniugali ad Iulianã, cæterùm ad Iulianam de bono viduitatis, non de bono coniugali ſcripſit Auguſtinus. In libro autem illius de bono coniugali hæc verba non repꝛriuntur, fortaſsis autẽ nec vſq̃ alibi. Quæ tamen poſteriùs adfers, qui dicunt talium nuptias, &c. ea legũtur apud Auguſtinum in libro de bono viduitatis. Quamobrem autem non adſcripſiſti, quæ ſtatim ſequuntur? Non poſſum, inquit Auguſtinus, dicere, à propoſito meliore lapſas ſi nupſerint fœminas, adulteria eſſe, non coniugia, ſed planè non dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito, quantò grauiùs offenditur, cùm illi ipſi non ſeruatur fides, in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum. Cùm enim quiſq; non reddit, quod non imperio cõpulſus, ſed conſilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vouendi neceſsitatem. Hæc tu prætermiſiſti Brenti, quòd ad rem tuam non faciebãt. Egregium verò nuptiis veſtris elogium tribuit Auguſtinus, quas cùm adulteria quidem eſſe nõ dicat, quòd tamen ſint adulteriis peiores, dicere nõ dubitat. Nec diuerſum ab eo ſentit Ioannes Chryſoſtomus, qui & ipſe tales nuptias affirmat eſſe peius quiddam adulterio. Quomodo autem peius quiddam intelligi debeat, docet Hieronymus, dicens: Virgines, quæ poſt conſecrationem nupſerint, non tam adulteræ ſunt, quàm incœſtæ. Porrò ab Auguſtino ſumus edocti, quòd ſicut fornicatione peius adulterium, ſic adulterio peior eſt incœſtus. Ambroſius, Baſilius, Theophilactus, vocant hoc genus nuptias adulteriũ: Hieronymo, Auguſtino, Chryſoſtomo viſum eſt, non ſatis pro dignitate facinus iſtud appellari, ſi vocaſſent id adulteriũ: itaq; peius quiddam adulterio, hoc eſt, incœſtum ſacrilegium, eas nuptias appellandas putauerunt, quibus contaminauit ſe primus authoꝛ ſectę veſtræ, & complures alii, qui eum poſteà ſunt ſequuti. Sed Auguſtinus ais, nihilominus has eſse nuptias contendit, nec à maritis ſeparari vxores, quaſi adulteras permittit. Eſt ita, ſed eas Cyprianus, Am-

Reſponſio

Diſtin. 27 capit. Qui dicunt.

Aug. capite 10.

Ibid. ca. 11.

Poſt uotũ cælibatus cõtrahere, peius eſt adulterio.

Chryſoſt. epiſt. 6. ad Theoditũ lapſum.

Hier. lib. 1. aduerſus Iouinianũ.

Aug. de bono coniug. cap 8.

Ambro. ad uirginẽ lapſam, ca 5.

Baſi. de uirginitate.

The. in ca. 7. 1. ad Corinth.

Ff 2 broſius,

Amb. ubi ſuprà. *Baſi. ubi ſuprà.* *Theo. ubi ſuprà.* *Siri. epi. 1. cap. 6.*

broſius, Baſilius, Theophilactus, quin & ipſe Chryſoſtomus alio quodam loco vocat adulteria. Sed audi quid de nuptiis eiuſmodi ſẽſerit Siritius, qui fuit æqualis Auguſtino: Monachorũ inquit, quoſdam atque monacharum abiecto propoſito ſanctitatis, in tantam proteſtaris demerſos eſſe laſciuiam, vt prius diluculo, velut ſub monaſteriorum prætextu, illicita ſe ac ſacrilega contagione miſcuerint: poſteà verò in abruptum conſciẽtiæ deſperatione perducti, de illicitis complexibus liberè filios procrearint, quod & publicè leges, & Eccleſiaſtica iura cõdemnant. Has ergo impudicas deteſtabileſq́; perſonas, à monaſteriorum cœtu, Eccleſiarumq́; cõuentibus eliminandas eſſe mandamus, quatenus retruſo in ſuis ergaſtulis, tantum facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio poſsint pœnitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem ſaltem, ſolius miſericordię intuitu, per cõmunionis gratiam iudulgentia ſubuenire poſſit. Adferunt autem ex Gregorio Burchardus, & poſt eum Petrus Lombardus, & frater eius Gratianus, verba hæc: Viduæ à propoſito viduitatis recedentes ſuper quibus nos conſuluiſti, credo te noſſe à ſancto Paulo, niſi conuertantur, olim eſſe damnatas: quas & nos Apoſtolica authoritate damnandas, & à communione fidelium, atq; à liminibus Eccleſiæ arcendas eſſe cenſemus, vſq; quo obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum quod cœperant inuitè aut volũtariè reuertantur. Quid igitur dicemus? Num ii quos protulimus diſſentiunt ab Auguſtino? Num inter ſanctos Doctores pugna eſt? Nulla prorſus, modo rectè rem accipias. Diſſoluunt enim nodum hunc Petrus Lombardus & Gratianus, qui duplex votũ eſſe docẽt, quòd aliud ſit priuatum, aliud ſolemne: Priuatum eſt in abſcondito factũ, ſolemne verò, in conſpectu Eccleſiæ factum. Priuatum votũ ſi violetur, peccatum eſt mortale: ſolemne verò violare, peccatum & ſcandalum eſt. Qui priuatum faciunt votum continentiæ, matrimoniũ contrahere non debent, quia contrahendo mortaliter peccant: ſi tamen contraxerint, non ſeparentur, quia probari non poteſt quod occultè factum eſt. Qui verò ſolenniter vouent, nullatenùs coniugium inire queant: et ſi iniuerint, ſeparantur. Videntur autẽ ii Doctores Innocentium ſequuti, cum quo propemodum idem ſentire videtur Ephiphanius. Is enim adferens locum illum Pauli, de viduis, ita loquitur: Quæ promiſerunt, & reprobrauerũt, iudicium habent: quæ verò non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, iudicium non habent: Si nanque iudicium ſiue condemnationem habituræ eſſent, quomodo dixiſſet, Nubant, domum gubernent? Quid autem aliud ab Innocentio quoque dictum eſt? Quod enim dixit Epiphanius, quæ promiſerunt, dixit Innocentius, quæ Chriſto ſpiritualiter nubunt, & à ſacerdote velantur, ſi po-

Bur. li. 8. cap. 45. *Lom. lib. 4 ſenten. diſtin. 18.* *Grati. 23. queſt. 1. ui dδas.*

Lõb. ibid. 27. diſtin. presbyt. *Votũ aliud priuatum, aliud ſolenne continẽtiæ.*

Epiph. hæreſi 48. cõtra Brent. defenditur.

ſi poſteà nupſerint publicè, non eas admittendas eſſe ad publicam pœnitentiam, niſi is cui ſe iunxerint, de hac vita deceſſerit. Quod verò dixit Epiphanius, quæ non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, hoc dixit Innocentius, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerint permanere: ab iis ſi nupſerint, agi vult aliquanto tempore pœnitentiã. Idem vult & Epiphanius, cùm dicit in eo loco, quẽ tu citas, eam à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Ecclesiam induci debere. Quàm pulchrè conueniunt Epiphanius Græco cum Innocentio Latino? vt facile cuiuis conſtare p[illegible]t, Or[illegible] & Occidentis eandẽ de re ſententiã fuiſſe. Simul aut[illegible] explic[illegible] Epiphanius ipſe, quo ſenſu dixerit ea, quæ producta ſunt per te, qu[illegible] & quę videtur inter ſanctos Doctores eſſe pugnantia, tollitur. N[illegible] Epiphanius in eo loco, quem tu profers, & Cõcilium Ancy[illegible], & Cyprianus, & Auguſtinus, etiamſi de profeſsis loquantur, non de iis tamen, quæ publice profeſſæ ſunt & velatæ, ſed de iis tantum, quę necdũ ſacro velamine tectæ in propoſito virginali, vel [illegible] ſemper ſe ſimulauerunt permanſuras, loqui videntur. Contra, qui ſunt à nobis producti, de iis dicunt, quæ publicè profeſſæ, & hab[illegible] religionis indutæ, ſolemni ſe voto obſtrinxerant. Talibus tant[illegible] eſt, vt nuptias permittant, vt ne ad ag[illegible] quidem pœniten[illegible] permittendas cenſeant, niſi is, cui ſe iunxerint, ex hac [illegible] rit, hoc eſt, ſicut Petrus Lombardus & Gratianus [illegible], niſi ab inceſta copula diſceſſerint. Tunc enim ille, qui ſe [illegible] Monachæ, defunctus erit, cùm ab illius illicitis amplexibus [illegible] penitùs receſſerit. Sicut mundus ei dicitur mortuus, quem [illegible] illecebris non aſtringit: & ille perhibetur mortuus eſſe mundo, qui nihil in mundo concupiſcit. Hæc igitur diſtinctio, quam non modo Petrus Lombardus & Gratianus, verùm & vetuſtiores [illegible] Innocentius & Epiphanius adferunt de voto priuato & ſolemni, ſi diligẽter expendatur, efficit, vt quæ tu profers teſtimonia, cum iis, quę ſunt à nobis producta, nihil prorſus pugnare videantur. Nec eſt, quòd eam contemnendam exiſtimes. Nam pręterquam quòd maiore deliberatione fit ſolenne votum quàm priuatum, nullus v[illegible] eſſe locus te[illegible] ſationi queat, grauiore cũ offendiculo violatur. P[illegible] enim offenduntur, ſi quod publice ſolemniterq́; quàm ſi quod priuatim promiſſum eſt, non præſtetur. Quid autem eſt, quod ſibi charitas magis cauendum eſſe putet, quàm offendiculum? Hinc eſt, quod Paulus ait: Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Vides, vt nos exemplo Pauli ad charitatis regulam omnia moderemur, cui ſoli apud nos aptãtur omnia, quam haud aliter quàm Deum ipſum violare nefas ducimus.

Diſtin[illegible] [illegible] quæ.1. Si quis.

Grauius pe[illegible] c[illegible] votum ſ[illegible] ne quàm priuatum.

1.Corin.8. Catholici charitate o[illegible] rãtur [illegible] non [illegible] Sectarij.

ducimus. Num ſimiliter & vos eſtis animas? Quin vobis in contrarium potiùs recidunt omnia: qui ſi minùs lingua, factis tamen dicitis, Quoniam eſca ſcandalizat fratrem meum, manducabo carnes in æternum, vt fratrem meum ſcādalizem. Sic omnia facitis, vt omnibus offendiculo ſitis, ac ne micam quidem charitatis vobis ineſſe, planum orbi faciatis vniuerſo. Quæ cauſa eſt, quòd hanc quoque diſtinctionem inter priuatum & ſolemne votum riſu proſequimini. Nos verò cum ex hac Patrum ſententia, tum ex aliis rationibus, quas commemorauimus, perſpicuum nos feciſſe iam putamus, quòd hæc Traditio ſit Apoſtolica, De que verbo nitatur, Vouete & reddite: quodque peccatum ſit vtrumque, ſiue quis eſt poſt priuato, ſiue pòſt ſolemni & publico voto decretam virginitatem nuptias contraxerit: ſed prius tamen illud pœnitenti remitti poſſe, contractasq; nuptias dirimi non licere: cæterū quæ ſolēni voto virginitatē ſiue continentiam decreuerunt, ſi nuptias contraxerint, eas nō ad pœnitentiá quidē admitti, niſi diſceſſerint ab inceſta copula, & eorū nuptias nō tantùm adulteria, verùmetiam inceſta eſſe ſacrilegia.

Excutit iam aliam Traditionem Brentius: Epiphanius, inquit, *Epiph. hæreſi 75. Et in compendiaria doctrina de fide* recitat etiam aliam Traditionē, tanquàm ab Apoſtolis datam, quòd quarta & proſabbato ieiunandum ſit, & quòd ſex diebus Paſchæ nihil accipiendum ſit præter ſalem, panem, & aquá. Quæſo autem te, quis vere peritus Apoſtolicæ doctrinæ poſſet hanc Traditionem pro Apoſtolica agnoſcere? Fieri quidem potuit, quòd Apoſtoli ipſi *De traditione ieiuniorum diſputat Brētius ex Epiphanio.* aliquoties his diebus ieiunauerint, & in diebus Paſchæ nihil præter ſalem, panem, & aquam acceperint: ſed quòd hoc ſuum exemplum tanquàm firmum Decretum Eccleſiæ tradiderint & mandauerint, hoc demùm certis rationibus demonſtrari nō poteſt. Apoſtolorum enim doctrina eſt, quod non vno tantùm & altero die, ſed perpetuò *Rom. 13.* ducenda ſit ſobria vita. Non in comeſſationibus, inquit Paulus, & *Tit. 1.* ebrietatibus. Eorū etiam doctrina eſt: Mundis omnia munda. Quomodo igitur præſcripſiſſent Eccleſiæ certos dies ieiuniorum, & cer- *Reſponſio de primitiuæ Eccleſiæ abſtinētia.* tum genus cibi? Quartæ & proſabbati ieiunium tam ſtrictum, vt ab Epiphanio deſcribitur, veriſimile eſt Apoſtolos exemplo mágis tradidiſſe, quàm quod legem aliquam ita ieiunandi neceſſariò ſeruandam ab omnibus ſancire voluerint, cùm ad eam ferendam non omnium vires ex æquo ſufficerent. Et certe ea fuit Chriſtianorum pietas Apoſtolorum temporibus, vt eiuſmodi legibus opus non habuerint: plus vltrò præſtabat charitas, quàm vlla potuiſſet lex imperare. Quicquid Apoſtolos eorum Diſcipuli facientes videbant, id eis legis loco fuit, quod ad eorum exemplum ſe libenter omnes *Philo in li. de uita contēplatius.* componebant. Itaq; tanta fuit tum Chriſtianorum abſtinentia, ſicut à Philone memoriæ proditum legimus, nullus vt eſſet pran-

rum [illegible]us

rum vſus, neque priuſquàm Sol occidiſſet, cibum quiſquam caperet. Tertio nonnulli, quidam quarto, alii quinto, ſexto demùm die corpus alii cibo reficiebant. Quamobrem hortati ſunt magis non verbo modò, verùmetiam & exemplo ad ieiunium hoc, de quo ſcribit Epiphanius, eos qui Chriſtum ſequebantur, quàm quod ſtrictiorem aliquam legem illis impoſuerint. Cæterùm credibile nôn eſt, quanto ſtudio pii omnes hanc illorum Traditionem amplexi fuerint, vt à temporibus Apoſtolorum ad hæc vſque noſtra tempora rit ab omnibus ferè gentibus ad Chriſtianam fidem conuerſis, ieiunium hoc diligenter obſeruatum. Scis autem illud, quod diuturni mores conſenſu vtentium approbati legem imitantur: aut ſi mauis noſtrorum nos vti ſententiis, nec illud ignoras, quòd in his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit diuina Scriptura, mos populi Dei, & inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt. Et ſicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coercendi ſunt. Adeo non minus graue flagitium viſum eſt, Eccleſiaſticam conſuetudinem contemnere, quàm diuinam legem præuaricari. Quòd autem ſcribis Apoſtolos docuiſſe, perpetuò ducendam eſſe ſobriam vitam, quis eſt qui neget? nec aliud nunc quoque docet Eccleſia. Verum non omnes capiunt verbum hoc. Quare noſtræ datum eſt hoc infirmitati, vt quoniam perpetuò non poſſumus, certis tamē diebus abſtineremus, quibus Chriſtum ſimul paſſum pro nobis & mortuum memoriam recoleremus. Nec [illegible] ciborum genere abſtinemus, quod omnia munda mūdis eſſe negemus, ipſi vos nō ignoratis Brēti, quòd nullos cibos eſſe immundos credimus, quos Deus creauit ad percipiendū cum gratiarū actione, niſi quod vos omnem occaſionē detrahendi nobis quæritis. Abſtineo, inquit Bernardus à carnibus, ne dum nimis nutriūt carnem, ſimul & carnis nutriant vitia. Vides, quæ Monacho fuerit a carnibus abſtinēdi cauſa, eadē eſt & nobis, eadē fuit Apoſtolorū ſeculo, & aliquot pòſt magnę parti fidelium, quos nō vno aut altero die, ſed toto vitę ſuę tēpore ieiunaſſe teſtantur illa Biblidis apud Euſeb. verba, quæ cū interrogata fuiſſet, num infantes ederet Chriſtiani, cuius tum falsò criminis inſimulabantur, Quomodo, inqt, infantes ederent illi, qui ne irrationabilium quidem animaliū carnibus vtuntur? Adeò tum non à quadrupedū magis aut volatilium, quàm & à piſciū carnibus bona pars fidelium abſtinebat, pane tantùm & leguminibus contenta. Cæterùm qui perpetuò non poſſent, quarta ſaltem & proſabbàto, ſicut erant ab Apoſtolis docti, ieiunabant. Nam quòd hæc fuerit Apoſtolorum Traditio, videtur etiam ſcribens ad Philippenſes Ignatius indicare, qui tertius à Petro fuit Antiochenus Epiſcopus, & eum ſequutus Origenes.

De iuſtitia & iure, parag. in ſcripto.

Augu. epiſto. 86.

[illegible]is mūdis mun[illegible].

Berna. ho. 66. in Cantica.

Euſeb. li. 5. hiſto. eccl. cap. 3

Ign. epi. 4. Orige. ho. 10. in Leuitic.

Aug. epiſtol. 86. à Brentio citatur. Quale autem eſt hoc Brenti, quod ſubdi[illegible] quod Epiphanius de ieiunio quartę & proſabbati affirmat, hoc A[illegible]guſtinus apertè negat. Ego, inquiens, in Euangelicis & Apoſtolicis literis, totoque inſtrumento, quod appellant teſtame[illegible] nouum, animo id reuoluens, video pr[illegible]ceptum eſſe ieiunium, quib[illegible]s autem diebus nos oporteat ieiunare, & quibus non, præcepto Domini vel Apoſtolorum non inuenio definitum. Quæſo te Brenti, n[illegible]m iis verbis negat Auguſtinus Apoſtolicam hanc eſſe Traditionē? Num quia dicit, quòd eam non inuenerit in Euangelicis & Apoſtolicis literis, viua voce traditam eſſe negat? Vbi fuit mens tua, cùm hęc ſcriberes? Nos vero nihil de temporibus ieiunii ſcriptum eſſe confitemur, & propterea Traditionem eſſe dicim[illegible]s, non Scripturam. Vis autem, vt Auguſtino doceamus, quòd hæc Traditio ſit Apoſtolica? Scribit is contra Donatiſtas: Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Cōciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nō niſi autoritate Apoſt[illegible]lica traditum rectiſſime creditur. Et alio loco: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ q[illegible]idem toto terrarum orbę obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ip[illegible] Apoſt[illegible]lis, vel plenari[illegible]s Cōcil[illegible]is, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, commendata atque ſtatuta retineri. Quin is etiam [illegible]o loco cauſam adfert, quamobrem quarta & proſabbato ieiu[illegible]ent, hanc nimirum: Quod conſiderato Euangelio, ipſa quarta ſabba[illegible]i, quam vulgò quartā feriam vocant, conſilium reperiuntur ad occidē[illegible]um Dominum feciſſe Iudæi. Intermiſſo autem vno die, cuius veſpera Paſcha Dominus cum Apoſtolis manducauit, qui finis f[illegible] eius diei, quem vocamus quintam ſabbati, deinde traditus eſt ea no[illegible]e, quæ iam ad ſextam ſabbati, qui dies paſsionis eius manife[illegible]us eſt, pertinebat. Quam eandem de quarta feria rationem adfert Theop[illegible] quoque. Pergit Brentius: Fieri quidem potuit, quod eę c[illegible]ſuetudines paulatim apud Apoſtolicos Succeſſores pro externa & lib[illegible]a di[illegible]pl[illegible]a in[illegible]leuerint, ſed non eſt ſentiendū, quòd Apo[illegible]oli ip[illegible] h[illegible] tanq[illegible]àm leges Eccleſiæ neceſſariò ſeruandas impoſuerint. Non difficulter tibi concedimus, quòd ita neceſſario ſeruanda[illegible] l[illegible]ges has Apoſt[illegible]i non impoſuerint, vt ſi quis ex legitima cauſa ſi[illegible] i[illegible]pliſſet aliquid conſtitutis ieiunii temporibus, is æternæ mo[illegible]r[illegible]us eſſet: cæterùm ſi quod vos facitis, contemptu legum face[illegible]us, vt à carnibus non abſtineret, peccatum hoc rectè Sath[illegible]um dici perſuaſum habemus. Omnis pulchritudo filiæ Regis, d[illegible]it Pſaltes, ab intùs. Non eſca eſt, quæ vel commendet, vel condemnet, non pecca[illegible] edendo, non peccatur abſtinendo, intùs in animo peccatum eſt. Poteſt quis abſtinere cum peccato, poteſt edere ſine peccato. Non quod intrat in os, ſed quod exit de corde, coin[illegible] hominem: quod intus eſt, hoc vel punit, vel coronat Deus, voluntatem

Reſponſio fal[illegible] Brentium in Auguſtini ſententia iudicanda.

Aug. li. 2. ca. 7. li. 4. ca. 24. li. 5 cap. 23. de Baptiſmo paruulorū.

Idem in epiſtol. 118. cap. 1.

I[illegible] epiſto.

Carolim die Mercurij & Veneris ieiunatum.

Theoph. in cap. 14. Marci.

Pſal. 44.

Matth. 15.

voluntatē ſcilicet hominis,qua quis manducat,vel abſtinet. Verùm
hac de re ſcripſimus in Confeſsione noſtra Chriſtiana copioſè, ad
quam lectorem remittimus

Abſoluit iā cenſuram ſuam Brentius in ſanctos Epiſcopos, Ba
ſilium & Epiphanium Græcos,nunc ſe cōfert ad Latinos,vt in eos
quoq; cenſuram ſuam exerceat. Ac primo loco Cyprianum aggre-
ditur,virum non doctrina magis inſignem,quàm laudē martyrii ce *2.Reg.20.*
lebrem,quem haud aliter adoritur, atque Ioab adortum aliquando
legimus Amazan,ad quem dixit,Salue mi frater,& tenuit manu dex
tra mentum Amazæ,quaſi oſculaturus eum,& percuſsit eum in la-
tere, & effudit inteſtina eius in terram. Expendamus, inquit Bren- *Brentius*
tius,& eam traditionem,quā Cyprianus de mixtura vini cum aqua *in Cypria-*
in calice dominico ſcribit:hanc tanti faciunt Aſotici,vt eam etiam *nū diſpu-*
inter ſuos canones retulerint.Meritò quidem Catholici traditionē *tat.* *de conſec.*
hanc maximi faciunt, non ſolū quia tanti martyris teſtimonio,qui *diſtin.2.Si*
non multū fuit à temporibus Apoſtolorū remotus,eam à Chriſto *cut.*
profectam eſſe didicerunt,verumetiam quòd Eccleſiæ totius mori- *De tradi-*
bus receptum eſſe vident. Scribit autem inquit Cyprianus,aquam *tione mix-*
eſſe in Dominico calice miſcendā ex ipſius Chriſti præcepto & tra- *tionis uini*
ditione. Reueremur quidem huius ſanctiſsimi martyris authorita- *& aquæ in* *calice.*
tem,& amamus eum ex animo. Agnoſcis Brentium dicentem, Sal- *Cyp.lib.2.* *Epiſt.3.*
ue mi frater, & oſculum dantem:aſpice nunc eundem ſancti illius *Reſponſio*
viri latus transfigentem.Sed hoc non eſt ferendū inquit,quòd Aſo- *pro Cypri*
tici abutantur authoritate eius, ad ſtabiliendas ſuas partim ineptias, *ano cōtra*
partim ſuperſtitioſas & impias traditiones.Potuít ne vulnus illi ma *Brentium.*
gis infligere capitale?Quid autem ineptum,quid ſuperſtitioſū,quid
impium ex huius viri ſanctiſsimi ſcriptis haurire licet?Cui non ſatis
fuit ſemel impiorum gladiis occubuiſse,niſi blaſphemæ tuæ linguę
mucrone Brenti feriretur iterum. Verùm ad fœlicitatis illius cumu-
lum accedit & hoc,quòd abs te Chriſti crucis & veritatis hoſte ma-
iore,quàm fuerunt illi quorum opera ſupplicio capitis affectus erat,
nunc inceſsitur. Nam abs te accuſari, laudari eſt. Diſsimulari non *Brētius in*
poteſt inquit, quod hic martyr, fuerit aliquoties in aſserendis ſuis *Cyprianū*
opinionibus paulo acrior & vehementior, id quod teſtificatur ex- *& Catho-*
emplum de Baptiſmo hæreticorum : ſed quia diuerſum ſentientes *licos.*
nec ignibus, nec Satanæ tradidit, ignoſcendum illi erit,quantū ſal-
ua pietate fieri poteſt. De Aſoticis aūt longè aliter ſentiendum eſt:
ii enim ſua dogmata ita aſſerunt & tuentur,vt qui diuerſum docu-
erit,anathemate deuoueatur,hoc eſt,igni & aqua interdicatur,& Sa
thanę tradatur.Itaq; quod in Cyp.eſt tollerabile,hoc in Aſoticis eſt
abominabile. In hac vna ſua opinione aſſerenda, fatemur Brenti,ꝙ *Reſponſio.*
hic S.Martyr acrior paulò fuerit,nec ex omnibꝰ,quæ ſcripſit,præter

vnum

vnum hoc, quicquam eſt reiectũ, cætera omnia totius Eccleſiæ iudicio ſunt approbata, ſicut & hoc inter alia, quod nũc tu reprehendum eſſe putas. Cæterùm quid ſibi vult, quod ſcribis, quòd Aſotici ſua dogmata & ſuas Traditiones ita aſſerunt, &c. Nullus ex Catholicis, quos tu lepidus admodùm ſcurra vocas Aſoticos, habet ſua dogmata, vel ſuas Traditiones: Eccleſię dogmata ſunt, quę tuemur, à qua ſi qui diuerſum docent, ſi propterea fuerint anathema pronunciati, vel Sathanæ traditi, quid fit aliud, quàm quod præcepit Chriſtus, dicens: Si non audierit Eccleſiã, ſit tibi tanquàm Ethnicus. Quod Paulus quoq; monuit, cùm ſcriberet ad Galatas: Si quis euangelizauerit

Matth.18. Gal.1. 1. Timo. 1. aliud pręter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Quod etiam ipſe fecit Paulus, qui Sathanæ ſe tradidiſſe ſcribit Hymenęum & Alexandrũ, vt diſcant non blaſphamare. Quid autem? An non idem vos quoq; facitis Brẽti, ſi quis ab opinione veſtra diſſentiat? Num opus eſt hic recenſere, quibus aqua & igne fuerit Vvittẽbergæ interdictũ, quòd ab idolo veſtro diſſentirent. Iam verò nónne queruntur Sacramẽtarii de grauiore iugo ſuis ceruicibus per vos impoſito, quàm fuerit Pontificium? deq; maiore propemodùm perſequutione. Scilicet ſi quis diuerſum à vobis doceat, in eũ arbitratu veſtro vobis animaduertere fas eſt? Si quis verò pugnãtia cum Eccleſiæ dogmatibus adferat, durius aliquid in eum ſtatuere fas non eſt? Sed non eſt ita ſæuitum Cypriani temporibus in Hæreticos. Demus hoc tibi, ſed ſtatum illorum temporum conſidera. Duriſsimo tum ſeruitutis iugo Chriſtiani premebantur, quando ſuberant Ethnicis Principibus, nullum ſupplicii genus in horas nõ expectabant, cùm toto die mortificarentur, eſtimati ſicut oues occiſionis. Hoc rerum ſtatu, putas tu aliud aliquid eos in Hęreticos ſtatuere potuiſſe, quàm vt eos anathemate damnarent, & è cœtu piorum eiicerẽt? Cæterùm, poſteaquàm ad Chriſtianos imperium fuit tranſlatum, quos inſanabiles eſſe videbant, non ſatis habebant eos anathema pronunciaſſe, ſimul illis & bona confiſcabantur, & aqua & igni interdicebatur. At Cyprianus, ais, ne anathema quidem quenquam pronunciauit. Quo iure autem id faceret, cùm orbis magnam partem à ſe diſſentire videret? In quo Concilio ſtatutum fuit eſſe rebaptizandos Hæreticos, non Oecumenicum id erat, ſed prouinciale: quamobrem nihil in eo definiri potuit, quod ſub anathematis pœna ſeruare tenerẽtur omnes. Quòd autem errauerit Cyprianus, cùm Hæreticos eſſe rebaptizandos cenſeret, libenter tibi concedimus. Cæterùm cùm nondum illa quæſtio ſatis diligenter pertractata, nec ab Eccleſia vniuerſa quicquam de ea fuerit definitum, ignoſci ſibi Cyprianus merebatur. Cęterùm, quod in eo tu reprehendis, in eoſ ſibi ignoſci per te non poſtulat, cùm quod ipſe ſentit, idem Eccleſia ſentiat vniuerſa.

Cur ætate Cypri. non puniti Hæretici.

Rom.8.

Pergit

Pergit Brentius:Sed audiamus,quam Traditionis ſuæ rationem *Cur Bren.*
afferat Cyprianus: Si vinum,inquit,quis offerat,ſanguis Chriſti in- *Cypr.ſug-*
cipit eſſe ſine nobis:ſi verò aqua ſit ſola,plebs incipit eſſe ſine Chri- *gillet.*
ſto.Habes verba Cypriani. Et ſi autem ſentimus ipſi,non eſſe aqua
tantùm in cœna Dominica vtendum, propterea quòd manifeſtum
eſt Chriſtũ vſum eſſe in vino: nec exiſtimamus per ſe pernicioſum
eſſe vinum aquâ parumper diluere, ac fortaſsis ipſe quoq; Chriſtus
aut adminiſtri cœnæ diluerunt pro more vinum aquâ:ſed negamus
hanc Traditionem vel à Chriſto ipſo datam, vel obſeruatu neceſſa-
riam eſſe. Quæ eſt hæc aduerſandi ſanctis Patribus libido? Rectum *Reſponſio*
eſſe confitetur,oppugnat nihilominùs. Duo verò potiſsimùm op-
pugnat,quod à Chriſto ſic inſtitutum, & quod obſeruatu ſit neceſ-
ſarium. At priùs illud aſſeueranter admodùm affirmat Cyprianus, *Galat.1.*
eadem illa veſtris auribus occinens, quæ vos noſtris ſoletis: Si quis *Matth.5.*
vobis annũciauerit,præter quàm quod accepiſtis,anathema ſit. Re- *Matth.17.*
iicitis mandatum Dei, vt Traditionem veſtrã ſtatuatis. Hic eſt filius
meus dilectiſsimus,in quo benè ſenſi,ipſum audite.His ille Scriptu
ris intonans vrget, vt ſolum Chriſtum audiamus, cui pater de cælo
conteſtatus eſt, vt in eo, quod ipſe fecit, eum imitemur, nec ab eius
præceptis & monitis recedamus,qui calicem docuit exemplo magi
ſterii ſui,vini & aquę commixtione miſceri. Neq; verò ſolus hoc ita
ſenſit Cyprianus. Qui fuit quintus à Petro Põtifex Romanus Ale- *Alexander*
xander:Non debet,inquit,vt à Patribus accepimus,& ipſa ratio do- *epiſtol.1.*
cet,in calice Dñi aut vinũ ſolum,aut aqua ſola offerri, ſed vtrumq;
permixtũ, quia vtrũq; ex latere eius in paſsione ſua profluxiſſe legit.
Teſtantur autẽ etiam Patres in tertio Carthaginenſi Concilio ante *Conc. Car*
1200.annos congregati,Dominũ tradidiſſe, vt in Sacramentis cor- *tha.ca.24*
poris & ſanguinis Dñi,panis & vinũ aquâ mixtum offeratur. Vides
igitur,quòd non ſolum Cypr.ſed & Patres Carthag.Cõcilij,& eum
qui videt æqualis Apoſtolorũ fuiſſe Pontifi. Alexandrũ grauiſsimos
eius rei teſtes habeamus, ꝙ hęc Chriſti fuerit Traditio. Quam quòd
obſeruatu neceſſariam eſſe negas, perquàm eſt ridiculũ. Scilicet in
hoc à Chriſto & Apoſtolis eius pleraq; tradita ſunt,vt ea minimè ſit
obſeruari neceſſe.Sed intereà tamen verũ eſt,quod à Petro Lõbardo *Lib. 4. di-*
ſcribit:Si qs non intendẽs hæreſim introducere,obliuione vel igno *ſtinct.11.*
rantia aquã prætermiſerit,non videt eſſe irritũ Sacramentũ, ſed ille
grauiter eſt corripiendus. Quòd ſi quis autẽ ex contẽptu prætermit-
tit,ſicut ex vobis nõnulli faciunt in deſpectũ Eccleſiæ,quin grauiſsi
mũ crimen deſignet, dubiũ non eſt. Excutit iam cenſor noſter Tra-
ditionis rationẽ,quam adfert Cyp. Multò minùs,inquit, iudicamus *Ratio Brẽ*
hanc rationẽ quã adfert Cyp.eſſe probabilẽ. Quid enim? Num Chri *tij contra*
ſtus in paſsione ſua colligauit ſibi Eccleſiã ſuam tã fragili vinculo, *Cyprianũ.*
vt ſi

vt ſi fortè miniſter Eccleſiæ vtatur in cœna vino tãtùm,ſtatim Chriſtus incipiat eſſe ſine Eccleſia, & non habeat ampliùs Eccleſiã:aut ſi qs vtatur tantũ aqua,iam protinùs Eccleſia priuetur ſuo Chriſto?At
Rom.8. Paulus dicit: Mihi perſuaſum eſt,ꝙ neq; mors,neq; vita, poterit me
Ioan.10. ſeparare à dilectione Dei. Et Chriſtus ipſe ait: Nemo poterit oues meas rapere de manu mea. Quid ergo de illis verbis iudicari aliud
Reſponſio poſsit,q quòd incogitanti exciderint?Nihil excidit incogitãti Cyp. Brenti,verùm improbè tu facis & arroganter, qui ſancti verbis alienum ſenſum affingis. Certũ eſt, quòd in paſsione ſua Chriſtus Eccleſiam ſuam fortiſsimo ſibi vinculo alligârit, verùm ad hanc non pertinet, qui Traditionem illius cõtemnit. Nec incipit eſſe ſine Eccleſia Chriſtus, ſi miniſter ſecùs offerat, quàm ille docuit. Habet ille nihilominùs Eccleſiam ſuam,quæ vocem eius audit,ſed eorum caput eſſe recuſat,à quibus mandata ſua negligi videt. Senſum autem horum verborum non aliunde rectiùs intelliges, quàm ex iis, quæ
Bed. ca.14 in Marc. ſcripſit Beda Venerabilis in Marcũ: Quia, inquit,& nos in Chriſto & in nobis Chriſtum manere oportet, vino Dominici calicis aqua
Apoc.c.17. miſcetur. Atteſtante enim Ioanne,aquæ populi ſunt. Et neq; aquã ſolam,neque ſolum vinum,ſicut nec granum frumenti ſolum ſine aquæ admixtione & confectione in panem cuiquam licet offerre, ne talis videlicet oblatio, quaſi caput à membris ſecernendum eſſe ſignificet, & vel Chriſtum ſine noſtræ redemptionis amore pati potuiſſe,vel nos ſine illius paſsione ſaluari, ac Patri offerri poſſe confingat. Ex iis Bedæ verbis,hanc Cyp. ſententiam fuiſſe coniicimus, quòd quãdo vel vinũ tantùm offertur, vel aqua ſola,Chriſtus caput à corpore ſuo Eccleſia,vel Chriſti corpus Eccleſia à capite ſuo ſeparari ſignificat,quod prorſus alienũ eſt ab inſtitutione Chriſti. Hanc igitur ſignificationẽ Chriſti capitis cũ corpore ſuo Eccleſia cõiunctionis non exprimi,quando vel vinũ tantùm, vel aqua tantũ offertur, dicit Cyp. Vinum enim ſignificat paſsionẽ Chriſti, cui nomen calicis tribui legimus non ſemel in Euangelio:aqua populum Chriſti ſanguine redemptum. Quando igitur in calice aqua vino miſcetur,Chriſto populus adunatur,& credentium plebs ei,in quem credidit,copulatur & iungitur: quæ ſignificatio prætermittitur omiſſa mixtione. Hoc quin ſenſerit Cyprianus,dubitandũ non eſt. Intereà tamen & illud verum eſt, quòd ſi quis data opera ex mero contemptu Traditionis diuinæ vinum tantùm offert,& oblationi tali plebs conſentit,quòd eius generis oblatio nullum fructum adfert,vel ipſi offerenti, vel iis pro quibus offertur. Eſt enim Chriſtus pro nobis
Hebr.5. paſſus & mortuus, cauſa ſalutis factus omnibus, ſed obedientibus ſibi. Cùm autem id ex mero fiat cõtemptu Traditionis, cuius ipſum Chriſtũ autorem fuiſſe credimus,nullus ex ea fructus eſt ſperandus:

Nam

Nam ſeparare ſe tales à Chriſtó videntur: quare quem ille pro nobis fudit in ara crucis ſanguinem, cuius rei fit in altari repreſentatio; fructum aliquem ex eo cápere nō poſſunt, cùm ſint omnium Chriſti meritorum expertes. Cæterùm ſi per obliuionem aquâ Sacerdos vinum non miſcuerit, ipſe quidem grauiter peccát, ad plebem verò, pro qua fit oblatio, nihil ex eo detrimenti redundat. Neque verò propterea Chriſtus erit abſque Eccleſia; ſi vel Vvittembergenſes; vel Vvirtembergenſes ab eo deficiant, quin ſi, quod abſit, tota Europa deficeret; relinquet ſibi nihilominùs ſeptem millia; quæ non curuauerũt genua ante Baal, & malis malè perditis, ſicut factum videmus de omnibus illis, qui ab Eccleſia defecerunt; vineam ſuàm locabit aliis agricolis, qui reddent illi fructum temporibus ſuis: quod nunc propemodùm fieri videmus in iſtis, quæ repertæ dicuntur, nouis inſulis: Sed vos, qui præcidiſtis vos ab Eccleſia Dei, abſq; Chriſto eſſe certum eſt & indubitatum. 3. Reg. 19. Matth. 21.

Pergit Brentius: Sed hæc potiùs dicta eſſe volumus aduerſus Aſoticos, ſeueros ſuarum Traditionum exactores. Quid autem iis verbis an non ludere videtur Brentius? Súnt ne cuiuſquam alterius hęc verba, quàm Cypriani? Num quiſquam alius eis quàm tu, tam abſurdum ſenſum affinxit? Videtur Mimus hic noſter illũ Retiarium repręſentare, dicentem: Non te peto, piſcē peto, cur me fugis galle? Cypr. colaphos impingit, & alios intereà ſe petere fingit. Adfert ipſe tandē Cypriani verborum interpretationē, verùm ſic, vt illum innuat voluiſſe magis hoc dicere q̃ dixiſſe, vt niſi nobis interpretationē hanc Brētius attuliſſet, Cypri. verborum ſenſum aſſequi nemini licuiſſet. Libēter, inquit, verba eius ſic interpretamur, quod cũ dicit: Si quis vinum tantùm offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis, voluerit dicere, ſolum vinum nō ſignificare, Eccleſiam eſſe cum ſanguine Chriſti coniunctã, ſicut ſignificaret, ſi ei aqua admiſceretur. Et tamen ne hic quidem ſenſus tanti momenti eſt; vt cogat vinum neceſſariò miſcendum aquæ. Quàm neceſſariò miſcendum ſit aqua vinum, ex Petro Lombardo iam docuimus. Sed audi, quid ea de re Theophilactus quoque ſentiat: Confundantur, inquit, Armenii, qui non admiſcent in myſteriis aquam vino: non enim credunt, vt videtur, quòd aqua ex latere egreſſa ſit, quòd admirabilius, ſed ſanguis tantùm. Tametſi enim, inquit Brentius, coniunctio ſanguinis Chriſti & Eccleſię eius, nō ſignificaretur per vinum mixtum aqua, tamen Chriſtus ipſa cœnæ ſuæ inſtitutione & commendatione ſignificauit ſe coniungere nos ipſi, & nos ipſi coniungi, quòd faciat nos ſanguinis & corporis ſui participes. Significauit Brenti; quodque fecit ipſe, nobis quoque faciendum præcepit, vt ipſius exemplo vinum aqua miſcendo, ſignificationem hanc exprimeremus:

Quomodò Brētius ſimul flagellet, ac excuſet Cyprianum.

Theoph. in cap. 19. Ioannis.

mus. Sed quid eſt hoc Brenti, quòd cùm in hac epiſtola benè longa toties Cyprianus oblationis & ſacrificii faciat mentionem, cœnæ verò nunquàm, tu tractans illius verba, cænæ ſubinde meminiſti, ſacrificii nũquàm? Sudes eſt in oculis veſtris oblatiõis ſiue ſacrificii nomen, quo tamen vix quiſquam eſt veterum ſcriptorum, qui non vtatur frequentiſsimè. Sed vnde liceret agnoſcere ſemen adulteræ, ſi Patrum voces non reſpueretis? Hoc illud eſt Brenti ſacrificiũ, quo copulæ illius ineffabilis admonemur, qua ſe nobis & ſibi nos coniungere Chriſtus dignatus eſt, vt ſicut ipſe caput corporis Eccleſiæ, ſic Eccleſia corpus eſſet capitis Chriſti, tã ipſa per ipſum (vt inquit Auguſtinus) quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri, vnum cum illo manens cui offertur, vnum ipſe faciens pro quibus offertur, vnus ipſe qui offert, & quod offertur, ipſe & ſacerdos, & ſacrificium. Hanc admirabilem vnionem, peculiariter nobis exprimit vinum aquâ mixtum, ad quam vos non pertinetis Brenti, qui non modò mixtionẽ hanc ridetis, verumetiam in tremendum ſacrificium hoc impiè nõ raró blaſphematis, & vt Sathanæ vobis gratiam demereamini, qui nihil magis horret quàm ſacrificiũ hoc (paſsio eſt enim Domini ſacrificium quod offerimus inquit Cyprianus) omnem lapidem mouetis, vt illius memoriam abolere queatis. Vide autem viperam hãc quomodo locum iſtum concludat? Et alioqui, inquit, apud Eſaiam: malè audit mixtura vini cum aqua: exprobrat enim Propheta Eccleſiæ ſuæ impoſturas & rerum corruptionem. Argentum inquiens, tuum verſum eſt in ſcoriam, & vinum tuum mixtum eſt aquâ. Non poteſt quin aculeum infigat, & ſuum virus effundat. Multa ſcripturæ loca produxit Cyprianus, quibus hanc vini cum aqua mixtionem aſſerere conatus eſt, quam hic vno hoc prolato nihil ad rem qua de agitur, pertinente, nititur infirmare, & ſicut eſt in Prouerbio, infixo aculeo fugit. Ac de iſta quidem Traditione hactenùs.

Brentius ſubdolè tacet de ſacrificio.

Lib. 10. de ciuit. Dei, cap 20.

Lib. 4. de Trinitate cap. 14.

Libro 2. epiſt. 3.

Eſa. 1.

Vltimo loco ſibi ſumpſit arrodendum celeberrimum Eccleſiæ Doctorem Auguſtinum. Sed quid eſt in quo tibi non ſatisfaciat Brenti? Enumerat inquit, & alicubi Auguſtinus aliquot feſtos dies, & affirmat eos ab Apoſtolis traditos. Quo nomine rectiùs hos homines appellaueris, quàm progeniem viperarum? de quibus traditur, quòd niſi dilacerato & dirupto materno vtero, in quo conceptæ ſunt, naſci non poſſint. Sic iſti non ſe putant in lucem prodire, nomenq́; ſuum celebre poſſe reddere, niſi lacerent & proſcindant eos quibus debent, ſi quem habent in ſacris literis progreſſum: verè degeneres filii, & quantũ in ipſis eſt, parricidæ. Sed adſcribamus Auguſtini verba, quò magis liquere poſſit, nũ ſit aliquid in iis reprehenſione dignũ: Illa inquit, quę non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ

Quam iniquè tractet Brentius Auguſtinũ de ferijs Eccleſiæ

Auguſtin. epiſt. 118.

quæ qu[illegible] datur intelligi, vel ab ipſis [illegible], [illegible] in Eccleſia [illegible] [illegible] ſicut quod Domini [illegible] & [illegible] aduentus de cælo Spiritus ſancti [illegible] quod eſt in iis verbis, quod non [illegible] in eo loco notan[illegible] ? an poteſt [illegible] putandum, [illegible] id vel per Canonicos [illegible], vel [illegible] cuerit. An [illegible] bus eſt [illegible] ? cum [illegible] Apoſtolorum [illegible] [illegible] de [illegible], inquit, [illegible] Paulus [illegible] Nemo [illegible] parte [illegible] veritatis, [illegible] Apoſtoli [illegible] aut [illegible]. D. [illegible] Chriſtiani [illegible] Chriſti [illegible] Quare autem hæc [illegible] [illegible] legem [illegible] Dei, [illegible]

ten[illegible] do[illegible] I[illegible] pe[illegible] illis inn[illegible] [illegible] o p[illegible] ſ[illegible] te[illegible]

[illegible] ri[illegible]m E[illegible] ſcript[illegible] diti[illegible] T[illegible] ne[illegible]

 tum

tum eſſe, Sathan medit[illegible]
tem e[illegible]tre[illegible]
cl[illegible]nem. C[illegible]
certiſs[illegible] cæl[illegible]us ad [illegible]s [illegible]
na, denip[illegible]b ora[illegible] Sp[illegible]itus [illegible] op[illegible]nã
c[illegible]s ab[illegible]e. Ne il[illegible]ud De[illegible]nat, [illegible]ſan
guine [illegible] Dei rede[illegible]m
c[illegible]teſtim[illegible]nii co[illegible] lo
co diuini[illegible]s c[illegible] veire, [illegible] qui-
dem fundam[illegible] æt[illegible]æ ſuæ [illegible]
matis petat, hæc aut[illegible] va[illegible] A[illegible].

Reſponſio Vide quę ſit [illegible]omi[illegible] A[illegible] lo
quitur, & audet e[illegible]s v[illegible] A[illegible]o[illegible] A-
poſt[illegible]i iam ill[illegible] ſunt A[illegible] n[illegible]
me R E X a[illegible] n[illegible].

Epilogus Epiſcopi. Ex [illegible] Tradi[illegible], [illegible]a-
uiſs[illegible],
quoru[illegible] inde a 1300 [illegible] D[illegible]
fuit a[illegible]ritas, planum a n[illegible], [illegible]
tùm [illegible]pt[illegible], [illegible] Tra[illegible] on
tinet[illegible] quodq; n[illegible] natæ ſunt, [illegible] ex eo, quod
ſe[illegible] nobis p[illegible] ſuc-
ceſſion[illegible]m [illegible] & [illegible] per ma[illegible]
tra[illegible] in[illegible]
c[illegible] nihil
ab[illegible] N[illegible] eſt
E[illegible]cl[illegible],
ra. Et [illegible] ru[illegible]
ſic v[illegible] T[illegible] in h[illegible], nihil
fixũ [illegible] licet. H[illegible] T[illegible] cũ ſ[illegible]
Sat[illegible]n ab[illegible]ler[illegible] medi[illegible]tur, nih[illegible] æt[illegible]em.
E[illegible]cl[illegible], [illegible]u[illegible] ex
[illegible]gi [illegible]a [illegible] vt [illegible]n-
effa[illegible] in nos a[illegible] in il-
l[illegible], [illegible] e[illegible] reco-
[illegible] cùm n[illegible] m qu[illegible]s æ-
t[illegible]ce[illegible] v[illegible]nica ſit v[illegible]
[illegible] dignat[illegible], [illegible]
ſ[illegible]t il[illegible] in cęl[illegible]
a[illegible]
[illegible] acci[illegible]
n[illegible] p[illegible] Q[illegible]
[illegible].

ad ac[illegible] in cord[illegible]us n[illegible]orem redemptoris noſtri, nihi[illegible] fa[illegible]t,atq; iugis memoria b[illegible]rum illius, vt ea prorſu[illegible] ext[illegible]at,& [illegible]bliuione qua[illegible] [illegible]terna. Intelligit autem h[illegible] [illegible]bi tanto difficilius [illegible]ſſe, qu[illegible] n[illegible] modo monumentis li[illegible]ar[illegible]m conſi[illegible]nata, v[illegible] m[illegible] an[illegible]ne, dierum obſeruati[illegible], ſign[illegible]s, [illegible], geſti[illegible], [illegible]tu, v[illegible]tu & cæremoniis ſic au[illegible]us inculcata, [illegible] o[illegible]s [illegible] m[illegible]ntibus hominum [illegible] v[illegible]t, v[illegible] [illegible], qu[illegible]tur, præſtare nō poſsit. Q[illegible] igitur V[illegible] [illegible] F[illegible]t autem ſerpens calli[illegible]or [illegible]s. N[illegible]a [illegible] all[illegible], q[illegible]æ [illegible]m Sath[illegible]ne p[illegible] iſt[illegible] [illegible], q[illegible] no[illegible] aliun[illegible]e, qu[illegible]m ex fraude, dolis & fallaciis [illegible]t. N[illegible] [illegible]perto Mar[illegible] d[illegible], verum q[illegible] ill[illegible] eſt, [illegible] c[illegible] a[illegible]ur. T[illegible] ſe plerunq; in Ang[illegible]m l[illegible]is, ni[illegible] [illegible]æ ſe[illegible], quam quod anim[illegible] [illegible]auſ[illegible]. P[illegible]icit [illegible], quod iſtis [illegible]m obſeruationibus, q[illegible]bus ben[illegible]fi[illegible] C[illegible] nat[illegible], paſ[illegible], re[illegible]rrectionis, in c[illegible]um aſcenſi[illegible]n[illegible], Spiritus ſancti m[illegible]onis, nobis in memoriam r[illegible]ntur [illegible]um & [illegible] a[illegible] c[illegible] ab Eccleſi[illegible] receptis altiu[illegible]gitur n[illegible]s [illegible]bus e[illegible]r [illegible], quam vel Scriptura, [illegible] T[illegible]tiones non ſcriptæ vocantur, [illegible]lita non fuerint [illegible] e[illegible], [illegible]tur perfici[illegible]. Quare fi[illegible] [illegible]um [illegible]racul[illegible]um, [illegible]æ literi[illegible] m[illegible] fu[illegible] [illegible], c[illegible] p[illegible] Tr[illegible] [illegible]rimum detrahat[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]nu[illegible]len[illegible] [illegible] ill[illegible] cu[illegible] eſt, qu[illegible]d per eas be[illegible] Chriſti m[illegible]nt[illegible] h[illegible]min[illegible] infig[illegible]t, c[illegible] p[illegible]ſertim in E[illegible] c[illegible] ima ſit pa[illegible] & [illegible], qui neque Scri[illegible] le[illegible]ere ſciunt, n[illegible] qu[illegible] a[illegible] ſe[illegible] per p[illegible]. Sic itaque ſecu[illegible] c[illegible]itio, [illegible] c[illegible] m[illegible] non ing[illegible]rent [illegible] C[illegible]i benefi[illegible] eis e[illegible]e non [illegible]r, [illegible] p[illegible]. Nam qu[illegible] ad Scripturas & ad pr[illegible]di[illegible]atio[illegible], [illegible] m[illegible]s [illegible] c[illegible]m non æque intel[illegible] vel [illegible], [illegible] [illegible]ſcri[illegible]tur [illegible]: & ſunt multo plures, [illegible] l[illegible]ger[illegible] ſ[illegible]nt, [illegible]qu[illegible] d[illegible] omnibus audiendi facultas. Deinde vero [illegible]us erit & [illegible] c[illegible]end[illegible] [illegible]bes, niſi quod non omnia ſ[illegible]l ten[illegible] ſunt ve[illegible]ille [illegible]s [illegible] tandus [illegible] qui caudæ pillos e[illegible]uinæ [illegible] v[illegible]. An non ſucceſſ[illegible] S[illegible] ſ[illegible]? Q[illegible] a[illegible] ſe meditari ſi[illegible]at, quam [illegible] rit[illegible] & cæ[illegible]m[illegible] dierum [illegible]bſ[illegible], [illegible], & fac[illegible] abro[illegible]ret, num in [illegible]? [illegible]us pro[illegible]s, tandem faceſſere iu[illegible] [illegible] verbi miniſterium,

 quò ſic

Gen. 2.

2. Cor. 11.

Quibus artib. Sathan memoriam & reuerētiam ſacrorum abolere conetur

quò ſic locus eſſet interne De[illegible] hac in parte profecerit, obſcurum nō eſt, [illegible] Dei, ſublata ſit apud m[illegible]os prædicatio verbi Dei. [illegible] intra has metas [illegible]ſiſtit: Poſteaquàm ſuſtulit exte[illegible], ſuſtulit & præ[illegible]cationem externam, ſimuletiam ad Scriptur[illegible] abolendas ſtudium ſuum

Galat. 4. cont[illegible]. Nam cum perſuaſiſſet ho[illegible], om[illegible]a hæc extern a ſigna, infirma quædam & egena eſſe [illegible]a, ad [illegible]ære [illegible], quibus ſeruire Paulus vetuerit, quon[illegible] infirm[illegible] elementa Grammatici, qu[illegible]æ, etiam has tanquàm infirma & egena elem[illegible]r in [illegible]pt[illegible]ad ducere, quo ſic tandem & [illegible] abol[illegible]t, qu[illegible]tio cogitabat, vt memoriam C[illegible]s deleat. Vides pientiſſime R E X, [illegible] Traditiones tantùm oppugnabat, [illegible] & [illegible] Scripturam abolere conat[illegible] Elementa [illegible] T[illegible] & literæ, quibus co[illegible]t S[illegible]a C[illegible] Paulus, ne conuert[illegible]mu[illegible] a & [illegible]a [illegible], ſecundum iſtos, quàm ne [illegible]Scriptu[illegible]as conuertamur, [illegible] magis etiam vſitate vocant[illegible] elementa, quàm quæ [illegible] tandem cæremoniæ. Vides, quemadmo[illegible] Traditione, ad Scripturam etiam abolendam eſt [illegible] noſtra [illegible] aperire? Inde c[illegible]ltes

Baſilius de ſpiritu ſancto, ca. 27. Prophetæ, inde nobis nati ſunt S[illegible] Euangelium igitur abolet, quiſquis Traditiones abolet, [illegible] quod [illegible] eſt a Baſilio fidei prædicationem ad [illegible] n[illegible] c[illegible]ntr[illegible]. Quare tutiſſimum fuerit A[illegible]rum [illegible] nere, qu[illegible]nto[illegible] Tradition[illegible], [illegible]

1. Theſ. 2. audire per Paulum no[illegible]m: I[illegible], & tenete Traditiones, quas [illegible] ſiue per ſermonem, ſiue per [illegible]ſtolam [illegible]am. Nihil eſt, quòd ſeparemus ab inuicem, [illegible] D[illegible] ille voluit. Non abducit à Scriptura, qu[illegible] Scripturis tenere vult Traditiones, per quas Scripturis perm[illegible] & [illegible]s & [illegible]it. Nam ſicut Scripturæ Traditionibus, ita Scri[illegible] Tradition[illegible]uſtrantur, & eſſe firmi[illegible]a conſuecunt, [illegible]cantur, quam quæ per ſolum Scripturam a[illegible]m reuocantur, cùm præſertim non d[illegible]es, qui magis probarent contemp[illegible]nem, Tr[illegible]ta[illegible]s in animos,

Plato in Phæ[illegible] epiſt. [illegible] in l[illegible]os, quod [illegible] in memor[illegible], quæ [illegible] iam fuiſſe Licurgo [illegible] quid [illegible]eri mandari nolebat: [illegible]x[illegible]m[illegible]ſent, plus eas firm[illegible] b[illegible]nt in literas [illegible] no[illegible], quaſi nos co[illegible]

[illegible]tus

Spiritus [illegible]emos, qui quæ principiò per Patriarchas & Prophetas, deinde per ipſum Dei filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, poſtremò per Apoſtolos & Euangeliſtas dicta ſunt & facta, monumentis literarum conſignari voluerit: ſed quòd hoc quoque nomine [illegible]tis laudare ſancti Spiritus conſilium non poſſumus, quòd non contentus hac vna ratione nobis ea patefeciſſe, Traditiones etiam non ſcriptas a[illegible]endas putauerit, quibus [illegible] etiam atque [illegible] & explicarentur, & [illegible]tur, [illegible] ten[illegible] mentibus noſtris [illegible]ren tur, quæ ſunt [illegible] ad ſalu[illegible] no ſtram neceſſaria.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS
DE CATHOLICA ECCLESIA,
AVTORE D. STANI[illegible]LAO HO[illegible]
Epiſcopo Vvarmi[illegible]
enſi.

Hæreticorũ mos eſt, Eccleſiæ nomen ſibi & ſuis uẽdicare.

SImiæ cùm ſint ſimiæ, vi[illegible]ri tamen homines affe[illegible]ant: ſic Hæretici [illegible]ùm ſint Hæretici, [illegible]m ſint ſuo ipſorum iudi[illegible]io condemn[illegible]i, c[illegible] ipſi ſe præciderint, ipſi ſe è cœtu piorum, quem vocamus E[illegible]cleſiam, eiecerint di[illegible]ci tamen & videri [illegible]o[illegible]unt Eccleſia. Ne[illegible]; ver[illegible] no[illegible]m hoc eſt & inuſitat[illegible]. Mi[illegible] [illegible]m & tr[illegible]centi [illegible] runt, cùm ſcriptum [illegible]ſt a La[illegible]nti[illegible] [illegible]d ſingul[illegible] coet[illegible]s H[illegible]reticorum, ſe poti[illegible] Chr[illegible]ſt[illegible], & [illegible] Catholicam Eccleſiam putant. Qu[illegible] v[illegible] [illegible] Cypri[illegible] de N[illegible]no memoriæ pro[illegible]it, qu[illegible] hom[illegible]es n[illegible]n ſint, homines [illegible], cum [illegible] Eccl[illegible] [illegible]ſet, [illegible]e inſuper contra Ec[illegible]leſiam rebell[illegible] extu[illegible]ſſet, ho[illegible] ſibi veno[illegible], vt apud ſe Eccleſiam eſſe dic[illegible]t, a[illegible] nos Hæretic[illegible] facer[illegible]t. Su[illegible] q[illegible]oq; ſeculo narrat Hil[illegible]ius, quod A[illegible]tichr[illegible]ſti ſyn[illegible]go[illegible] ſe Chriſti Eccleſiam eſſe me[illegible]batur. [illegible] D[illegible]natiſtis ſcribit Auguſtinus, quòd Eccle[illegible]am in Aphr[illegible]a ta[illegible] eſſe, ea[illegible]e non tota, [illegible] p[illegible] Donati modò cont[illegible]ndcrent. An a[illegible]tem Bernardi quoq[illegible] temp[illegible]s non f[illegible]runt qu[illegible], [illegible]cabant Ap[illegible], qui ſe Eccleſiam eſſe dicebant? ſ[illegible] con[illegible]t[illegible], q[illegible] dixit N[illegible] poteſt [illegible]tas abſcon[illegible] ſup[illegible]. Horu[illegible] [illegible]t proxi[illegible] ſup[illegible] de Lugd[illegible]no, qu[illegible]m núc Pica[illegible] ſunt [illegible], qui & ip[illegible] ſe[illegible]m Eccleſiam [illegible]ſi[illegible]unt, & ab ea Catholico[illegible] & Orthodoxos excludu[illegible]t. Nihil [illegible]q; noui fecit noſtra tempeſtat[illegible] Martinus Lutherus, qu[illegible] cum ſe n[illegible]rio ſcel[illegible]e ab vnitate Catholica, tanquam ab are[illegible] Dominica ſeparaſſet, [illegible] cœtui, quem colle[illegible]t, [illegible]cleſiæ nomen vendi[illegible]auit. [illegible] Donato ſcripſit Auguſtinus, q́ ſi[illegible]ut is Chriſtum [illegible]s eſt, ſic ipſe a ſuis quotidiana cõciſi[illegible]ne [illegible] Luthero non accidit? Conatus is eſt [illegible] [illegible]n viciſsim à ſuis quotidiana con[illegible]ſione no[illegible] [illegible]c orbem Chriſtianum indicta cauſa [illegible] nefaria p[illegible]ne ſeparauit. An a[illegible] q[illegible] [illegible], idem ſi[illegible]q; licere debere non [illegible], Zuin[illegible] Oec[illegible]lampadius, Cal[illegible], & [illegible], qui [illegible] [illegible]ctrinâ, nec impietat[illegible] [illegible]t, quàm Lutherus. [illegible]

Lactan. lib. 4. cap. 30 diuinarum Inſtitutionum.

Cyprian ad Iubaianum.

Hila. ad Cõſtantium

Aug. epiſt. 50, 166. & alibi.

Berna. ſermõe 66. in Cantica

Matth. 5.

Pauperes de Lugdu no Picardi

Lutherus

Aug. de agone Chriſtian. c. 29

Lutheri ſoboles quãuis diſſentiat, Eccleſiæ nomen arrogat ſibi.

[illegible]

[illegible] quam vocauerunt Eccleſiam,
[illegible] ipſo [illegible] toto Chriſtia[illegible] dia
[illegible] id non optimo iur[illegible] orbem Chriſtianũ
[illegible] Lu[illegible] , & [illegible] nefarium ſcelus ſe-
p[illegible] , quid [illegible] in alijs multis ab
[illegible] noſtræ capite
[illegible] Luthero [illegible] ferre non
[illegible] t, q[illegible]ndo [illegible] dem [illegible] turis
v[illegible] per-
[illegible] m de [illegible] q[illegible] ,
q[illegible] Luthero n[illegible]
h[illegible] , in [illegible] tom[illegible] C[illegible]-
[illegible] n æqu[illegible] ,vel [illegible] aliquis in
[illegible] Lutherus? [illegible] , [illegible] apud [illegible]
[illegible] , [illegible] tum [illegible] Si alii re[illegible] tum *1.Cor.*
[illegible] , [illegible] Propheta [illegible] . Nulla f[illegible] Luthero cauſa,
[illegible] contra ſodales ſuos, cum præſertim
[illegible] em
[illegible]
[illegible] on [illegible]
[illegible] A[illegible]
[illegible]
ſ[illegible] m
ſ[illegible] , [illegible] o mi-
n[illegible] & [illegible] us?
[illegible] Lutherus &
[illegible] rum, [illegible] ſe-
[illegible] am [illegible] eſiam,
[illegible] mus . Quid
[illegible] m [illegible] Campa- *Suenckfel.*
n[illegible] E[illegible] qu[illegible] m ex *Campanus*
i[illegible] , [illegible] *Seruetus.*
[illegible] s, hos [illegible] . At [illegible] na parte
Lutherum D[illegible] & A[illegible] nt. Sed ve-
ni[illegible] ad e[illegible] , [illegible] Luther[illegible] . Flac- *Illyricus.*
c[illegible] at [illegible] quandoquidem &
I[illegible] s coe-
tu [illegible] , qui ſu[illegible] tam *Oſiander.*
h[illegible] propter ea quod
ſ[illegible] & [illegible] contra *Philippiani.*
P[illegible] , quam [illegible] . Ita [illegible]
or[illegible] , [illegible] it Oſian[illegible] .

Sed

Brentius. Sed & Brentium ſeorſum à Phil[illegible] ſeorſum ab eo cõſcript[illegible] Conf[illegible] in [illegible]odo Tridentina oblat[illegible] tum quod [illegible] iuſti[illegible] lo [illegible] m Au[illegible]a-na, ſed [illegible] Oſiandri[illegible] confe[illegible] vi[illegible]. Sic ſuam Philippus, [illegible] Brentius, ſuam Fla[illegible] Oſian[illegible] t facti[illegible] nem, [illegible] eſt iſtorum q[illegible] m, q[illegible] voc[illegible] Catho[illegible] E[illegible]cleſiam. Sic eu[illegible] v[illegible] d[illegible]mu[illegible], quod [illegible] Auguſtinus,

Cur Haeretici laborent Eccleſiæ nomen arrogare ſibi. q[illegible] d i ſuis quoti[illegible]ana concibone d[illegible] tur Luthe[illegible]s, n[illegible]ies pl[illegible] corum ſect[illegible] exp[illegible]imu[illegible] Neq[illegible] e o[illegible] m id a[illegible] vide-ri debet, quòd Hæretici tantope[illegible] cont[illegible]n[illegible]d, quod [illegible] videri. Nam ſicut ad i[illegible]p[illegible] m l[illegible] verba lep[illegible]s, q[illegible]

Amb. in cõmentar. epi. ad Tit. cap. 3. dum ab Ambroſio ſ[illegible]tum eſt, [illegible] a[illegible] c[illegible]ert[illegible]dam [illegible]cleſiam [illegible]men Eccleſiæ obte[illegible] c[illegible] ad [illegible] od [illegible] e[illegible] ex Paulo Brenti[illegible] An[illegible]elus [illegible] in A[illegible]u-cis. Nam ſi talem ſe[illegible]qu[illegible], c[illegible] pe-

1. Cor. 11. nere poſſet. Q[illegible] t [illegible] Eccleſiæ, [illegible]o-rant, quanta ſit i[illegible] S[illegible] eſt [illegible] nem Chriſt[illegible], col[illegible] & fi[illegible] v[illegible], p[illegible] ha-

Ephe. 1. 1. Timot. 3. bitac[illegible] De[illegible] viui. S[illegible] ab [illegible] Scriptura[illegible] habe[illegible], [illegible] pe-culiari[illegible] r[illegible]næ inte[illegible] l[illegible] eſſe p[illegible]ſſam, [illegible], q[illegible] ſi-nu e[illegible] n conſt[illegible] e v[illegible]tem, de[illegible]que

Gen. 7. ſ[illegible] extra ill[illegible] ſ[illegible]liter, [illegible] ext[illegible] a olim [illegible] NOE [illegible] non e[illegible]. Hæ[illegible] cant, c[illegible] b[illegible] corporis h[illegible] v[illegible] m [illegible] n[illegible] Eccleſiæ Cath[illegible] , quod [illegible] magnopere c[illegible]n[illegible]it. S[illegible] d[illegible]

Brent. ſermo de Eccleſia, & Catholicis Pſalm. 25. Actu. 19. Si[illegible]ndem, [illegible] E[illegible] C[illegible] cæ [illegible] t. P[illegible] m[illegible] Ec[illegible], h[illegible] & [illegible]. In A[illegible] Ap[illegible] n[illegible]coru Eccl[illegible] in [illegible] cen[illegible] iam [illegible] C[illegible]oli[illegible]m, [illegible]hil vn[illegible] ſ[illegible]us & [illegible] hypo-criſi, & [illegible] te-rium c[illegible]mit[illegible] [illegible]gnare: idcirco ſi q[illegible] homi[illegible] ut adh[illegible]er[illegible] [illegible] Eccleſiam Catholicam p[illegible] , non au[illegible] loqu[illegible]et[illegible] & ſed[illegible]ti[illegible] ct[illegible] [illegible] corum [illegible] ò [illegible] C[illegible]

Reſponſio [illegible] ſeſe [illegible] [illegible] in

Quid Eccleſia, & cur catholica dicta.

Aug. ſerm. 131. & ſer. 181. de tempore.

eſt in illo amarulentiæ. Cæterùm vtrumque tam Eccleſiæ quàm Catholicæ nomen, latiſsimè patere dubium nõ eſt. Quam enim Eccleſiam Græci vocant, Latinè dicere poſsis euocatam concionem, ex quibuſcumq; tandẽ ea ſit euocata, ſiue ex Ethnicis, ſiue ex Chriſtianis, ſiue ex piis, ſiue ex impiis. Sed & Catholica Gręcè dicitur, quę Latinè vniuerſalis, hoc eſt, ſicut Auguſtinus interpretatur, toto orbe diffuſa: Quia diuerſorum, inquit, hæreticorum Eccleſię ideò catholicę non dicuntur, quia per loca atq; per ſuas quaſq; prouincias cõtinentur: hæc verò à ſolis ortu vſq; ad occaſum fidei ſplendore diffunditur. Dicimus autẽ, catholica fides, catholica Eccleſia, catholicus homo. Cæterũ, catholicus adulter, catholicus impoſtor, catholicus homicida, non dixit quiſquam catholicus. Brentius eſt qui ita loquitur, quem nos cuperemus quidem fidem habere catholicam, vt ad Eccleſiam catholicam pertineret, & catholicus dici poſſet: ſed ſi nõ vult quicquam habere cum Catholicis commune, præter quorundam in Eccleſia catholica crimina, qui ſumus nos, qui quò minùs nouæ doctrinæ aſſertor nouo loquendi genere à ſe excogitato ſit catholicus, impedire queamus.

Brentius de nomine Catholico.

Pergit Brentius: Quibus autẽ temporibus Arrius ſumma Chriſtianiſmi calamitas, cæpit virus ſuum in veram Eccleſiam Domini euomere, obtinuit vſus, & publicæ leges poſtea confirmarunt, vt Catholici dicerentur, qui vniuerſam doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum de vera & æterna diuinitate Chriſti filii Dei ſequebantur: Hęretici verò, qui Arrianam impietatem, aut aliam doctrinam pugnantem cum Prophetica & Apoſtolica profitebantur: Itaque ſi hoc vſu de Catholica Eccleſia loquendum eſt, nihil minùs quàm Catholici cognomen in Aſotum & ſodalitium eius competit.

Reſponſio

Immò verò in te tuumq; ſodalitium Aſoticum, nihil minùs quàm Catholicæ nomen competit. Sed cauſam expendamus, quamobrem in nos Catholici cognomen competere negat.

Ratio Brentij

Etſi enim inquit, videntur ſibi egregiè de æterna diuinitate Chriſti ſentire, tamen quia transferunt officiũ, quod ſolus habet Chriſtus verus Deus & homo in humana opera, idcircò aut habent Ethnicas de diuinitate Chriſti cogitationes, aut aliud verbis profitentur, aliud in latebris cordis ſentiunt, & ſequuntur multas alias impietates, quæ manifeſtè cum vera doctrina Prophetarum & Apoſtolorum pugnant.

Reſponſio

1. Ioan. 2

Pſal. 129

Pſal. 137

Hoc verò falſum eſt Brenti, quòd nos transferamus officium quod ſolus habet Chriſtus, in humana opera. Quicquid eſt propitiationis, Chriſto tribuimus, qui factus eſt propiciatio pro peccatis noſtris, illud ſubinde Pſalmi vſurpantes, Apud te propiciatio eſt: & ab eodem Dauide docti ſic Deum alloquentes, Domine miſericordia tua in ęternũ, opera manuũ tuarũ ne deſpicias. Quę verba ſic intelligimus, quemadmo-

Auguſtin. quemadmodum ea celebris Eccleſiæ Doctor Auguſtinus eſt interpretatus, qui cum iis verbis Deum deprecans quiſque noſtrum vtitur. Non dico, Domine ne deſpicias opera manuum mearum, non me iacto de operibus meis. Exquiſiui quidem Dominum manibus meis nocte coram eo, & non ſum deceptus, ſed tamen nõ commendo opera manuum mearum: timeo, ne cùm inſpexeris, inuenias plura peccata quàm merita: hoc ſolùm rogo, hoc dico, hoc impetrare deſidero, opera manuum tuarũ ne deſpicias. Opus tuum in me vide, non meum. Nam meum ſi videris, damnas: tuum ſi videris, coronas, quia & quæcunque ſunt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea ſunt. Num ita dicentes aliquid operibus tribuimus, quod ſolius eſt Chriſti? Noſtra de operibus doctrina Brenti hæc eſt, quòd quatenùs noſtra ſunt, quàmlibet eſſe bona videantur, nihil nobis tamen proſunt: quatenùs autem Dei ſunt, quatenùs opera ſunt manuum illius, ex ipſius beneficentia ſingulari & iuſticię titulo, & mercede regni cœleſtis digna habentur. Dei autem ſunt, & quòd ea Deus operatur in nobis, & quòd, quicquid eſt in eis dignitatis, non eſt aliũde, quàm ex eo, quòd ſunt reſperſa precioſo Chriſti ſanguine, cui debemus, quòd ea facientes, regni cæleſtis pręmia conſequimur. Nam abſq; eo eſſet, quicquid per omne vitæ noſtræ tempus, & faceremus & pateremur, ne minimum quidem nobis prodeſſet ad gaudia regni cœleſtis aſſequenda. Quare ſicut ab Alberto Magno ſcriptum eſt, iuſticia meritorum Chriſti fulget in virtutibus Sanctorum. Tolle iuſticiam hanc ex eorum virtutibus, damnari poterunt, ſeruari non poterunt: remota enim illa, omnis iuſticia noſtra mera erit iniuſticia. Nullum enim à Sanctis exire poteſt opus, quod ſi in ſe cenſeatur, confuſionem iuſtam non mereatur. Docemus igitur nos, quod in Scripturis legimus, datam iri mercedem regni cæleſtis operibus noſtris, verùm non propter eorum, quatenùs à nobis proficiſcũtur, dignitatem, ſed propter Chriſtum, cuius manuum opera ſunt: ipſe eſt enim, qui viuens & habitãs in nobis operatur ea, propter Chriſtum, ad quem operantes reſpicimus, propter Chriſtum, qui dixit: Merces veſtra copioſa eſt in cælis: propter Chriſtum, de quo ſeculis iam aliquot cantatum fuit apud vos vernacula gentis veſtræ lingua, quòd niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nam niſi factus homo lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum, quid aliud eſſent vniuerſę iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatę? Quęſo te Brenti, quid eſt in hac doctrina noſtra, quod arrodere queas? Num ita dicentes transferimus in opera humana, quæ ſolius Chriſti ſunt? Certè quicquid in illis

Summa doctrinæ Catholicæ de operibus.

Alb. Mag. ar. 3. queſt. 2. in 29. diſtin. Petri Lõb. lib. 2.

Matt. 5.

Apoc. 1.

Tit. 2.

Eſa. 64.

illis dignitatis eſſe dicimus, id omne non in alium, quàm in Chriſtum transferimus. Sic autem docti ſumus, non à priſcis tantùm illis Patribus, verùmetiam ab iis, quos vos contemnitis, ſanctis Monachis & Doctoribus, Thoma, Alberto, Bonauentura, Scoto, Guilhelmo Pariſienſi, Guilhelmo Durandi, Gabriele Biel, Gerſone, Dionyſio Carthuſiano, qui floruerũt illis temporibus, quibus vos Euangelii lucem extinctam fuiſſe vultis, quorũ teſtimonio produximus in Confeſsione noſtra Chriſtiana, vbi copioſe locũ hunc tractauimus. *Cõfeſſ. Polon. ca. 73.* Falſo itaque nos inſimulas, quòd transferamus officium, quod ſolus habet Chriſtus, in opera humana. Quin vos eſtis potiùs Brenti, *Qui Chriſti cruci, meritis & gloriæ propriè detrabantí* qui Chriſti gloriæ detrahitis, qui crucem eius, quantùm in vobis eſt, euacuatis, qui ſanguinis eius preciũ imminuitis. Cui namque detrahitis, quando regeneratorum operibus detrahitis? Cui niſi Chriſto qui viuit, qui habitat, qui operatur in illis? Cuius niſi Chriſti meritis & dignitati detrahitis, cùm operum, quæ fiunt ab illis, meritis detrahitis? Vnde enim meritum operum noſtrorum? vnde dignitas eorum? nõ aliunde, niſi ex precio ſanguinis Chriſti, quo reſperſa ſunt. Illius itaque dignitati derogatis, quando noſtrorum operum in fide factorum dignitati derogatis. Tolle precium hoc ex operibus noſtris, non erit in illis meritum, niſi fortè gehennæ. Habes, quæ ſit noſtra de operibus ſententia, ſimul & illud ex iis intelligis, impudens eſſe mendacium tuum, quòd ſcribis, habere nos Ethnicas de diuinitate cogitationes, & aliud verbis profiteri, aliud in latebris cordis ſentire. Veſtrûm fuit hoc ſemper, & eſt hæreticorum propriũ. Nos quod corde credimus, ore confitemur. Eſt & illud falſiſsimum, quod ſcribis, ſequi nos multas impietates, nullam enim proferre potes.

Ex iis itaq; falſis præmiſsis tuis, falſam eſſe conſtat concluſionem illam tuam: *Concluſio Brentij.* Quare cùm nos diuina clementia eam teneamus de Chriſto & diuinitate ac officio eius, ac de omnibus reliquis articulis veræ religionis ſentẽtiam, quam nobis tradit Prophetica & Apoſtolica doctrina, & quam tenuit ſemper vniuerſa verè piorum Eccleſia, iam inde ab initio totius orbis, nomen Catholicæ Eccleſiæ illis quidem optimo iure adimimus, nobis autem rectè vẽdicamus. Quæ eſt huius hominis arrogantia? quæ ſui obliuio? *Reſpõſio. Brentiũ cũ ſuis falſo ſibi uendicare nomẽ Catholicũ.* Quis autem Brenti iudicẽ te conſtituit? & quidem orbis totius Chriſtiani iudicẽ, quẽ auſus es etiã inauditũ condẽnare. Sed ſi vera eſt de articulis religionis ſententia, quam tenuerunt Simon Magus, Marcion, Manichæus, Petrus Adelhardus, Ioannes Vuicleff, Quintiliani, Pauperes de Lugduno, Eunomius, Iouinianus, Euſtachius, Vigilãtius, Petrobruſsiani, Aërii, Felix, Iconomachus, Berẽgarius, & qui cum iſtis alii faciebãt, rectè vobis nomen Catholicæ vendicatis Brenti: hi ſunt

enim Patriarchæ veſtri, de quorum ſucceſsione gloriari verè poteſtis, cùm in eorum impios errores ſucceſſeritis. Sin autem ea potiùs eſt vera ſententia, quam de religionis articulis tenuerunt Simon Petrus cum Apoſtolis, cum Clemente, ſucceſſoribusq; ſuis omnibus in hunc vſque diem, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Chryſoſtomus, Epiphanius, Bernardus, & alii ſancti Doctores Eccleſiæ: longum enim eſſet omnes enumerando recenſere, quos etiam vos pro Catholicis habetis: quandoquidem ab horum doctrina diſceſſiſtis, illorum autē errores apertè profitemini, dic iam ipſe tu Brenti, qui fuerũt illi, quorum veſtigiis inceditis? Pudet te proloqui? At magis pudere debebat, quòd eorum errores amplexus es. Sed quando tu non vis, dicemus nos: Fuerunt orbis totius Chriſtiani iudicio Hæretici. Et vos igitur, quando cum illorum doctrina conſentitis, à Patrum verò noſtrorum ſententia diſsidetis, quos tamē Catholicos fuiſſe negare non poteſtis, Hæretici eſtis, non Catholici, falſoq; vobis Catholicorum nomen arrogatis.

Quid Brētio Catholica Eccleſia. Nunc incipit nobis Brentius Catholicam Eccleſiam definire: Nos nũc, inquit, nomine Catholicæ Eccleſiæ intelligimus eum hominum cœtum, qui verè credit in Chriſtum, Patriarchis olim promiſſum, per Prophetas annunciatum, & per Apoſtolos in vniuerſo mundo prædicatum ac diuulgatum. Producit poſteà loca Scripturę, quibus id probare conatur. *Reſponſio* Atqui Brenti in Chriſtum Patriarchis olim promiſſum, per Prophetas annunciatum, per Apoſtolos prædicatum, credere ſe verè profitentur noſtro ſeculo, qui non à nobis magis, quàm à vobis de præcipuis dogmatibus religionis noſtræ diſſentiunt, Sacramentarii, Anabaptiſtę, Picardi, cæleſtes Prophetæ, Suenckfeldius & alii: quin & olim in Chriſtum verè ſe credere profeſsi ſunt Manichæi, Pelagiani, Donatiſtæ, Nouatiani, & multi alii Hæretici: num igitur omnes ii ſunt, & fuerunt Eccleſiæ Catholicæ mēbra? quod tu quidem concedere videris, qui nomen Eccleſiæ Catholicæ tam latè patere vis, vt omnes in Chriſtum credentes ad eam pertinere dicas? Sed rectè Auguſtinus inimicum & defenſorem, cuius in Pſalmis fit mentio, vult Hæreticum intelligi. *Auguſtin⁹ in Pſal. 8.* Nam & ipſe, inquit, eſt inimicus & defenſor, qui fidem Chriſtianā cùm oppugnet, videtur defendere. Non multos reperias Hæreticos, qui ſe non profiteantur in Chriſtum credere, tantò nocentiores, quòd hoc ſolo nomine minùs cauentur à fidelibus.

Ac fatemur quidem, inquit Brentius, quòd præcipuè in publica pace & tranquillitate multi impii, Hypocritæ, & impœnitentes, qui verbis tantùm Chriſtum & Euangelium eius confitentur, corde autem alieni ſunt à Chriſto, non tantùm admiſceantur veræ Catholicæ Eccleſiæ, ſed etiam tanta ſint hypocriſi, tanta potētia &

autoritate

autoritate, vt ſiant externi gubernatores Eccleſiæ, ac videantur in vero populo Dei, qui eſt verè Catholica Eccleſia, longè omnium primi. Si fateris hoc Brenti, cur igitur paulò antè, cùm idem diceret Venerabilis vir Petrus à Soto, ſententiam illius damnabas, & ſolos electos ad Eccleſiam pertinere, nec ad alios, quàm ad illos iudicium de doctrina religionis referri debere contendebas? Verùm audiamus eum reliqua perſequentem. Sed hoc vtcunque ſe habeat, inquit, certè firmum fixumq́; manet, quòd qui nõ verè credit in Christum, non ſit verum veræ Catholicæ Eccleſiæ membrum, nec verè fruatur eius Eccleſiæ beneficiis ac prærogatiuis coram Deo, etiamſi videatur ſummus in Eccleſia Monarcha. Certum eſt, quòd viuum Eccleſiæ membrum non eſt, qui non verè credit in Chriſtum: quoniam verò quis credat, quis non credat, ſolus ille ſcit, qui ſcrutatur corda & renes: nihil impedit, quò minùs eum, in quo publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem agnoſcimus, pro vero Eccleſiæ membro habeamus, etiamſi coram Deo verum membrum non ſit: quin ſi talis ad Eccleſiæ gubernacula ſederet, propter hypocriſim eius non erit ſtatim irritum, quod ab eo geſtum fuerit. Nam vt verum illud ſit, quòd coram Deo non rectè fruatur Eccleſiæ beneficiis & prærogatiuis, rectè tamẽ fruitur coram hominibus, & ſiue baptizauerit, ſiue conſecrauerit, ſiue abſoluerit, ſiue ius dixerit, hypocriſis hæc eius nihil impediet, quò minùs Eccleſiæ munera integra perficiat. Hactenus autem coram Deo, non rectè fruitur, quòd dum talis eſt, nõn aliam habet, quam expectet ſuæ functionis mercedem, quàm pœnas gehennæ ſempiternas. Docet hoc autem Caluinus veſter, quòd etiam, qui mala conſcientia ad miniſterium acceſsit, coram Eccleſia ritè nihilominùs vocatus eſt. Verùm arrige nunc aures, & collationem audi, quam facit Brentius, videtur enim propiùs iam ad cauſam accedere.

Bretij verba.

Reſponſio de malis in Eccleſia.

Caluin. inſtitutionis ſuæ, cap. 8.

Agedum, inquit, conferamus inter ſe Eccleſiam verè Catholicam, & Eccleſiam Aſoticam: Catholica Eccleſia, ea videlicet, de qua nunc nobis eſt ſermo, conſtat ex gratuita & clementi electionẽ Domini Dei noſtri, per vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum in Spiritu ſancto. Hoc probat Scripturis, quas nihil eſt neceſſe recitare. Aſotica autem Eccleſia nõ conſtat ex electione Dei, ſed ſufficit, quòd ore confiteatur Chriſtum, etiamſi corde ſit Epicuræo, & vita Sibaritica: ſic enim Aſotus ſcribit: Eccleſia cui promiſsio illa Chriſti facta eſt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt, nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pendet, vt quis ad Eccleſiam pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus. Et iterùm: Nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda eſt vel in membris, vel in miniſtris eius præter publicam & legitimam

Brentij collatio de Eccleſia Catholica & Aſotica.

profeſsionem fidei & vocationem, vt ad eam pertineant, & eius munera integra perficiant. Hîc nunc expende mihi, quo iure Aſotus vendicet ſuæ Aſoticæ Eccleſiæ, quæ ad ſolam verè Catholicam Eccleſiam pertinent. Quoties autem eadem iteras Brenti? vel ipſa vox Eccleſiæ, cuius tibi ſignificatio non eſt obſcura, cùm ſis Græcæ linguæ minimè rudis, admonere te potuit, à vocatione ductum eſſe nomen, non ab electione, quod certò ſcio te non ignorare. Verùm excæcauit malitia cor tuum. Quis autem eſt, qui neget electos in Eccleſia eſſe? ſed Eccleſiam eſſe tantùm electorum, hoc eſt quod conſtanter negamus: quin cum Chriſto, qui veritas eſt, dicimus, quòd multi vocati, pauci ſunt electi. Simul ex iis verbis illud colligimus, quòd in Eccleſia plures peccatores, quàm iuſti, plures mali quàm boni, plures reiecti ſunt quàm electi. Intereà tamen & illud aſſerere non dubitamus, quotquot electi ſunt, eos non alibi, quàm in hoc vocatorum cœtu reperiri. Nam etſi poſſunt etiam eſſe alibi ſecundum Dei præſcientiam & prædeſtinationem, ad vocatorum tamen cœtum eos aggregari neceſſe eſt. Siquidem electionem, quam in ſeipſo alioqui abſconditam habet, vocatione demùm ſua tanquàm certa teſtificatione Dominus manifeſtat & comprobat, & velut ſigillo quodam conſignat, vt in electis vocatio quædam ſit electionis teſtificatio. Vidit hoc etiam Philippus veſter Brenti, qui cùm admonuiſſet in conſpectu omnibus ſemper eſſe debere Pauli dictum hoc: Quos elegit, hos vocauit: quotieſcunque, inquit, de Eccleſia cogitamus, intueamur cœtum vocatorum, qui eſt Eccleſia viſibilis, nec alibi electos vllos eſſe ſomniemus, niſi in hoc ipſo cœtu viſibili. Non electorum, ſed vocatorum cœtum is vocat Eccleſiam, iuxta nominis ipſius ethymon, nec alibi, quàm in iſto cœtu viſibili vocatorum, electos eſſe dicit. Nam vocatos quidem videre nobis & agnoſcere licet, electos etiamſi videre poſsimus, non tamen agnoſcimus. Solus eſt Dominus, qui nouit, qui ſunt eius, ſecundum cuius hanc præſcientiam & prædeſtinationem, quàm multæ oues foris ſunt, inquit Auguſtinus, quàm multi lupi intùs, & quàm multæ oues intùs, & quàm multi lupi foris? Quid eſt, quod dixi, quàm multæ oues foris? Quàm multi modò luxuriantur caſti futuri? quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum? quàm multi ſe inebriant, futuri ſobrii? quàm multi rapiunt res alienas, donaturi ſuas? verùmtamen vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur. Item quàm multi intùs laudant, blaſphematuri: caſti ſunt fornicaturi: ſobrii ſunt, ſe vino poſteà ſepulturi: ſtant caſuri, & non ſunt oues? De prædeſtinatis enim loquimur. Ex iis verbis diſcimus, quòd alii ſunt in Eccleſia ſecundum Dei prædeſtina-

Reſponſio

Eccleſia non eſt electorum tantum

Matth. 20

In locis cõmunibus.

2. Timo. 2.

Aug. tract. 45. in Ioannem

[illegible] Apoſtolica Eccleſia [illegible]

noſtram Eccleſiam,quam tu bellus ſcurra vocas Aſoticam, non relinquere verbum Dei in ſua ſynceritate, ſed deprauare ipſum alienis interpretationibus, & peruertere verum vſum Sacramentorum. Veſtra hoc facit Aſotica Eccleſia,non noſtra Catholica. Nam quod addis, nos negare, quòd ſynceritas verbi Dei & verus ſacramentorum vſus ſint certa ſigna,quibus vera Eccleſia cognoſcatur, non omninò negamus Brenti, verùm Petri à Soto ſententiam probamus,qui ſcripſit, fraudulenter & ſubdolè dici à vobis, ſigna certa quibus Eccleſia dignoſci poteſt, eſſe ſynceram Euangelii prædicationem, & rectam atq; ſecundum Chriſti inſtitutionem ſacramentorum adminiſtrationem. Sunt hæc quidem Eccleſiæ ſigna, ſed non ita certa ſicut vos vultis,quandòquidem vix vlla eſt,aut fuit aliquando hæreſis, quæ ſibi ſigna iſta non arrogaret. Qui magis vnquàm de ſynceritate verbi gloriati ſunt, quàm Arriani? num ideo penes eos fuit Eccleſia? Verum autem vſum Sacramenti Baptiſmatis,an ita ſibi ſolis Donatiſtæ non vſurparunt, vt ſicut Arriani,ſynceri verbi Dei poſſeſsione Catholicos excludebant, ſic iſti verum vſum Baptiſmi penes eos eſſe negarent, & ob eam cauſam vtrique ſe eſſe Eccleſiam contenderent? Veniamus ad noſtri temporis Hæreticos: Nónne de præcipuis religionis noſtræ dogmatibus diſsident à vobis & Sacramentarii, & Anabaptiſtæ, & Picardi, & Seruetiani, & eiuſdem generis Hæreticorum alia portenta? Atqui omnes ii ſic iſta ſibi ſigna arrogant, vt ea non magis nobis Chriſtianis,quàm vobis detrahant Lutheranis. Nō igitur vel Petrus à Soto, vel Catholicus quiſquam negat has eſſe notas Eccleſiæ: cùm hæc Petri verba ſint: Fatemur hæc duo ſemper eſſe coniuncta, veram Eccleſiam & ſynceram prædicationem verbi. At verò ſynceritas verbi magis agnoſcitur ex veritatē Eccleſiæ, quàm econtrà,quod præcipuè Irenæus & Tertullianus notarunt, quorum ibi verba profert, quòd apud ſolam veram Eccleſiam vera eſt ſacra Scriptura & vera Traditio, atque idem dicit de Sacramentorum vſu. Videris Brenti in Rhetoricis præceptis non infeliciter eſſe verſatus, vel ex iis diſcere poteras, eſſe vitioſum argumentationis genus, quod commune vocant, quod nihilò magis ab aduerſariis, quàm à nobis facit. Tale eſt, quo tu nunc vteris: dicis in Eccleſia tua ſynceram eſſe prædicationem verbi Dei, & verum vſum Sacramentorum. Dicimus nos, vtrumque verius eſſe in Eccleſia noſtra Catholica, cùm in vtroque præſcripſerimus, neque nos à vobis,ſed vos à nobis diſceſſeritis. Sed quid tandē tu vocas verbum Dei Brenti? Scripturas? Atqui eas à nobis, à quibus diſceſsiſtis, habere vos negare non poteſtis. Quin id ingenuè fatetur architectus hæreſeos veſtræ. Quamobrem hoc verbum Dei, quod ſcriptum eſt,

Scriptura non poteſt propria eſſe nota Eccleſiæ.

noſtrum

noſtrum eſt,nec in eo quicquam iuris vẽdicare vobis poteſtis.Nam quod eo vtimini,faciunt hoc omnes hæretici, faciunt & Iudæi, denique facit hoc etiam ipſe Diabolus, vt vſus Scripturarum non poſsit eſſe propria nota,qua Eccleſia Chriſti à veſtra malignantium Eccleſia diſcerni queat.Sin autem verbũ Dei vocatis eum Scripturæ ſenſum , quo Deus per Prophetas & Apoſtolos loquutus eſt,quod ſolum verè Dei verbum vocare licet,nos quidem certi ſumus verbũ hoc apud nos eſſe,& ſicut Scripturas à nobis accepiſtis, ſic verbum Dei,quod eſt in Scripturis,à nobis,hoc eſt,à Patribus & Cõciliis vos petere debere. Quoniam verò vos id vocatis in cõtrouerſiam, quomodo vultis vt certa nota ſit,quod ipſi controuerſum feciſtis, quod eodẽ iure quo vos,æquè ſibi alii hæretici non minùs à vobis, quàm à nobis diſsidentes arrogant? Vel ſenſus ipſe communis admonere vos potuit, quod certum ſignum Catholicos diſcernẽs ab hæreticis eſſe nõ poteſt, de quo inter vtroſque controuertitur. Sed audiamus quomodo prius illud probet Brẽtius, quòd Catholica noſtra Eccleſia non relinquat verbum Dei in ſua ſynceritate,ſed deprauet ipſũ alienis interpretationibus

Brẽtius imprudens de ſenſu Scripturæ laudat Catholicos.

Non enim recipit,inquit,Scripturas,niſi & addat Traditiones, & ſicut à Patribus, & Conciliis exponitur.Conſtat autẽ,quòd multæ traditiones quæ Apoſtolicæ iactantur,pugnent cum ſacra Scriptura, quemadmodum ſuprà explicuimus: & quòd Patres atq; Concilia Scripturã ſæpè & multum ſint interpretati,non iuxta ſenſum Spiritus ſancti, ſed iuxta ſenſum humanæ prudentiæ.

Reſponſio

Vide Brenti, ne quis ex tuis meritò tibi crimẽ præuaricationis impingat.Noſtrã enim, non eorũ quos tuendos ſuſcepiſti, cauſã tueri videris. Quod enim potuiſti nobis dare teſtimonium illuſtrius , eſſe penes nos verbum Dei, quàm cùm dixiſti,nos non recipere Scripturas niſi addamus & Traditiones,hoc eſt, nos non tantùm ſcriptum , verumetiã viua voce traditum Dei verbum recipere,quod vt ita faciamus admonemur Dei verbo ſcripto:Tenete traditiones quas accepiſtis, ſiue per ſermonẽ ſiue per epiſtolã. Quod verò addis, nos non recipere Scripturam niſi ſicut à Patribus & Cõciliis exponitur: Potuít ne quiſquam clariùs demõſtrare, nos verbum Dei ſyncerum recipere, quàm iis verbis abs te demonſtratum eſt? Nam qui recipit Scripturas eo ſenſu,quo Patres interpretati ſunt & Concilia, is demùm eſt, qui ſyncerum Dei verbum recipit: qui verò recipit Scripturam , nõ Eccleſiæ,hoc eſt, Patrum & Conciliorum , ſed ſuo proprio ſenſu,is recipit quidem Scripturam, ſed verbum Dei non recipit, quin pro verbo Dei,nonnunquàm recipit verbum Diaboli, quando non eam quæ Dei, ſed quæ Sathanæ ſpiritu facta eſt, Scripturarum interpretationem recipit. Neque verò mirum hoc tibi videatur, quòd

multos

multos recipere Scripturam dicimus, verbum autem Dei non recipere. Nam hoc ita fieri videtur etiam Paulus innuere, cùm alibi, tum Theſſalonicenſes ſcribens: Neque terreamini, inquit, neque per Spiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini. In priore, quam ad eos dederat epiſtola, dixerat Paulus: Nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. His verbis terrebant eos nonnulli, quaſi iam inſtaret dies Domini. Monet igitur Paulus, ne terreantur, quòd non fuerit hoc verbũ ipſius, nec Spiritus ipſius hoc ſenſerit. Vides hîc, quòd qui terrebãt per hãc epiſtolam Theſſalonicenſes, tenebant illi quidem Scripturam Pauli, verbum verò, quod per Paulum Deus loquebatur, non tenebant, cùm ſuo, non Pauli ſenſu, ſuo non Pauli ſpiritu, Pauli Scripturam interpretarentur. Quamobrem rectè eos monet Paulus, Ne quis vos ſeducat eo modo, proferens Scripturam noſtram, & alienum ſenſum illius adferẽs. Quod itaq; tu probri loco nobis obiicis, hoc eſt, quod nos prędicamus, quod prę nobis ferimus, de quo gloriamur, nos nõ aliter Scripturam recipere, niſi ſicut à Patribus & Conciliis exponitur: hac vna re maximè nos ab Hæreticis diſcerni perſuaſum habemus, de quibus ſcriptũ eſt: Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur Spiritum ſuum, & nihil vident. Nullus itaq; noſtrûm in Scripturis interpretandis ſequitur Spiritũ ſuum, multò minùs Lutheri, vel Caluini, vel tuũ Brenti: ꝙ eum eſſe Sathanæ Spiritũ nõ dubitamus, verùm Eccleſiæ, hoc eſt Patrũ & Conciliorũ Spiritum ſequimur, ꝙ eundẽ eſſe Chriſti Spiritũ, certũm & indubitatũ habemus. Nã cùm Eccleſia ſit corpus Chriſti, Chriſtus autẽ caput huius corporis, fieri non poteſt, quin capitis & corporis vnus atq; idem ſit Spiritus. Hoc itaq; Spiritu Patrũ & Conciliorũ Scripturas interpretamur: & quod ii ſenſerunt, eſſe Dei verbũ indubitãter aſſerimus. Qũo autẽ in contrariũ tibi res recidit? Videbaris velle nos ex numero Catholicorum eiicere, intereà verò, contra quã tibi fuerat deliberatum, inuicto hoc argumento nos eſſe Catholicos declaraſti, quandoquidẽ Scripturas nõ aliter recipimus, niſi ſicut eas Patres Catholici, & Catholica Cõcilia exponunt. Sic tuo ipſius teſtimonio ſumus Catholici, ſicut cõtrà vos Hæretici, qui dum ſuum quiſq; ſpiritum in Scripturis interpretandis ſequimini, Patrũ & Conciliorum Spiritu neglecto, quem nunc videre licet in Germania, ſathaniſmum inuexiſtis. Quòd verò dicis, multas Traditiones, quæ Apoſtolorum nomine iactantur, pugnare cum ſacra Scriptura, in proximo ſuperiore capite falſum id eſſe demonſtrauimus. Et quàmuis fieri poſsit, quòd Patrum aliquis non iuxta Spiritus ſancti, ſed iuxta ſenſum humanę prudentię Scripturam fuerit aliquando interpretatus, tamen ſicubi plures in eandem

2. Theſſ. 2.

Ca. 4.

Ezech. 13.

Ephe. 4.

eandem ſententiam conueniunt,& ſi Patres,in Conciliis Oecumenicis præſertim congregati, Scripturam aliquam vnanimiter interpretantur, eorum ſenſum Spititus ſancti ſenſum fuiſſe minimè dubitamus.

Vſū uerū Sacramētorū peruerti, quomodo Brentius probet.

Probat deinde Brentius, in Eccleſia noſtra Catholica verū vſum Sacramentorum peruerti. Sordidat enim, inquit, Baptiſmum fictitiis appendicibus & humanis Traditionibus. At quas tu vocas fictitias appendices & humanas Traditiones? Cur nominatim non exprimis?

Reſponſio

Intelligis, quibus vtimur nos, earundē ipſis etiā temporibus Apoſtolorum vſum fuiſſe: quæ cauſa eſt, quòd proferre non audes: alioqui neceſſe haberes affirmare, totis mille quingentis annis Eccleſiam non fuiſſe, cùm quæ peruertit vſum Sacramentorum, Eccleſiam eſſe neges, nec alium fuiſſe Baptiſmatis vſum per omne tēpus id conſtet, quàm qui nunc eſt. Ac baptizat, inquit, non tantùm homines, quod Chriſtus inſtituit, verùmetiam campanas, quæ eſt impietas magica. Baptizari campanas mihi quidem inauditum eſt.

Eccleſia non baptizat campanas.

Benedicuntur quidem iuxta formam in Pontificali Romano præſcriptam, verum de Baptiſmo ne verbo quidem fit vlla mentio. De poculo inquit, cœnæ domini, cū Chriſtus dicat: Bibite ex eo omnes, & ſic Eccleſia Catholica vtaſ, Aſotica Eccleſia dicit, Nolite ex eo oēs bibere. Imò & veſtra hoc dicit verè Aſotica Eccleſia Brēti, Nolite ex

Matth. 20

calice oēs bibere: arcetis eñ paruulos cōtra manifeſtū Chriſti verbū dicētis, Sinite paruulos venire ad me. Cōſtat aūt etiā Apoſtolorū tēporibus, calicē non omnibus eſſe miniſtratū. Concludit iam tādem Brentius: Cùm ergo tantū ſit diſcrimē Catholicæ & Aſoticę Eccleſiæ, qua fronte audet hæc ſibi vendicare, quę illi tantùm conueniūt? Reucrà nulla frons eſt in vobis Aſoticis Brenti, qui vobis Eccleſiæ nomen vendicare audetis, & Catholicis detrahere. Non multū fron

Calui. cap. 8 inſtitutionis ſuæ.

tis habere Caluinus quoque videtur, neque magis nobis æquus eſt q̄ ſitis vos: nondum tamē eò impudentiæ progreſſus eſt & audaciæ, vt nobis, qui Romani Pontificis autoritatem agnoſcimus, Eccleſiæ nomen adimeret. Quamuis enim ille pro more veſtro plurimis conuitiis debacchetur in Pontificem, iis tamen verbis vtitur. Hinc igitur patet, nos minimè negare, quin ſub Papæ quoque tyrannide Eccleſia maneat. Sic tu Sacramentarios etiam impudentiâ ſuperas & audaciâ.

Brētij uerba.

Proſequitur Brentius: Catholica Eccleſia interpretatur Patres, Traditiones & Concilia per Scripturam, & Scripturam interpretatur per Scripturam, hoc eſt, eo ſenſu, quem Spiritus ſanctus in Scri-

Gala. 1. 2. Pet. 1.

tura tradidit. Si nos, aut Angelus de cœlo prædicauerit vobis Euangelium præter id quod prædicauimus vobis, & quod nūc inſtinctu Spiritus ſancti literis ſacris mandatum eſt, anathema ſit. Habemus

firmiorem

firmiorem Propheticum ſermonem,&c. Aſotica autem Eccleſia interpretatur Scripturam per Patres, per Traditiones, & per Concilia. In Scriptura, inquit Aſotus, vera fides quærenda eſt, ſed prout à Patribus traditur. Quid ergo commune eſt Aſoticæ Eccleſiæ cum Catholica? Imò quid tibi filio Belial cum ſponſa Chriſti? Multa iam ad rauim vſque diximus hac de re. Etiam Sacramentarii Scripturam interpretantur per Scripturam, num ideo ſtatim illos eo ſenſu dices interpretari, quem Spiritus ſanctus in Scripturis tradit? Num quem ipſi ſenſum adferunt, eum vos recipitis? Proferebant aduerſus Arrianos Catholici locum illum: Ego & pater vnum ſumus: interpretati ſunt eum Arriani per aliam Scripturam, vt ſint vnum, ſicut & nos, nũ hic fuit ſenſus Spiritus ſancti? Quis non videt, quàm hæc inepta ſint? Facimus autẽ & nos Brenti, vt Scripturam per Scripturam interpretemur: ſed ſicubi non ſemper occurrit Scriptura, quæ Scripturam explicet, aut ſicubi diuerſum ſenſum adferunt Hæretici, confugimus ad Patrum Traditiones, & eorum interpretationem proferimus. Quod & veſtri faciunt, quando contra Sacramentarios & Anabaptiſtas ſcribunt, & fecerunt priſcis etiam illis ſeculis S. Patres noſtri, quoties illis vel cũ Arrianis, vel cum Hæreticis aliis fuit dimicatio, ſicut ſuperiùs à nobis copioſe demonſtratum eſt. Verùm vide, quid agas Brenti, peccas ipſe contra legem, quam hoc ipſo loco nobis fers. Intelligis, quam adfers Scripturam, eam pro nobis cõtra te facere: ſunt enim verba Pauli: Si nos aut Angelus de cælo prædicauerit vobis præter id, quod prędicauimus. Non dixit, pręter id quod ſcripſimus. Traditionem nobis, non Scripturam commendauit. Id cùm te non fugeret, addis de tuo, & quod nunc inſtinctu Spiritus ſancti literis ſacris mandatum eſt. Vbi nunc eſt illud, quod toties contra nos profertis: Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo? Nihil addi vis ad Scripturas, & interim tamen addis ipſe, quod in verbis Pauli non eſt. Nos verò quod additum eſt per te, non reprehẽdimus, ſed idem iuris nobis quoq; quoties res poſtulat, non permitti, hoc eſt, quod moleſtè ferimus. Cæterùm qua tu nota nos excludere vis à Catholica, hæc nos vel maximè Catholicos eſſe deſignat: Catholicum eſt enim in Scriptura veram fidem quærere. Quoniam verò falſam quoque fidem ſuam in Scriptura quærunt Hæretici, non hæc ſatis adhuc illuſtris eſt nota, qua Catholici diſcerni poſſint ab Hæreticis? Cùm autem illud adiunxit Petrus à Soto, quod per te reprehenditur, vt quæratur in Scriptura, prout à Patribus traditur, hoc demùm verè Catholicum demonſtrat. Nam à Patrum ſenſu & conſenſu diſcedere, & iuxta ſuũ ipſius ſenſum ſcripturã interpretari velle, quod vos facitis, hæreticum eſt Brenti, non Catholicum, neque legitimæ

Reſponſio Scripturã per Scripturam interpretari quatenus probandũ.

Ioan.10.

Ioan.18.

Deut.4.

prolis,ſed ſeminis mulieris adulteræ.

Tertia Brētij collatio de Eccleſia Catholica & Aſotica.

Pergit Brentius: Catholica Eccleſia, ſi de doctrina ſermo eſt, fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica, nec tradit vlla dogmata extra eam doctrinam, quæ ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis continetur. Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto IESV. Auxilium nactus Dei, &c. Aſotica autem Eccleſia fundatur ſuper Traditionibus & dogmatis extra Scripturam: ſic enim dicit Aſotus: Traditiones ſunt certiſſimum fidei fundamentum. Et iterum: Eccleſia tradit dogmata fidei extra Scripturam. Quare cùm Aſotica Eccleſia ſit ſtructura alterius fundamenti, non habet commune habitaculum in ædificio Catholicæ Eccleſiæ. Qua ratione Venerabilis vir Petrus à Soto Traditiones certiſsimum eſſe fidei fundamentum docuerit, iam abundè diximus.

Reſponſio

Hoc ipſum autem nobis eſt teſtimonio, quòd Eccleſia noſtra fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica, quòd non ſolùm ſcriptum, verùmetiam traditum Dei verbum recipimus: ſic enim nos docuerunt Prophetæ: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Non te prætereat narratio Seniorum, ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum: ſic nos docuit Apoſtolus: State, & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. Veſtra autem Aſotica Eccleſia, non fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica, quandoquidem iuxta doctrinam illius Traditiones non recipit. Neque eſt Eccleſia noſtra, ſicut tu cauillaris, alieni fundamenti ſtructura. Nos enim aliud fundamentum non ponimus, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt CHRISTVS IESVS: ſuper hoc ſuperſtructi ſumus, & ſuperſtruimus ipſi, nec ab eo diuelli nos vnquàm patiemur.

Deute, 32. Eccleſi. 8. 2. Theſſ. 2. 1. Cor. 4.

Alia Brentij eadē de re collatio

Catholica Eccleſia, inquit Brentius, agnoſcit vnum ſolum caput æternæ ſuæ ſalutis tam in cælo, quàm in terra, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & ad hunc ſolum Seruatorem ſuum alligata eſt, atque in hoc ſolo quærit veram & æternam ſuam ſalutem per fidem. Et vtitur quidem miniſtris ſuis, non vt dominentur, ſed vt ſeruiant ipſi, idque non pro ſuo arbitrio, ſed iuxta regulam à ſacra Scriptura præſcriptam. Solum autem Ieſum Chriſtum filium Dei agnoſcit Dominum & ſponſum ſuum, & ex eo ſolo tam viuens, quàm moriens pēdet. Hoc probat Scripturis, quaſi probationis res egeat, cùm omnes Chriſtum & caput & Dominū confiteamur. Aſotica autē Eccleſia agnoſcit in iis terris pro capite ſuo Rom. Pontificem, & eſt alligata ad Prælatos, qui ſunt Romano Pōtifici ſubiecti, quos

quos & Dominos ſuos, non ſeruos agnoſcit. Nec pendet ex ſolo Chriſto, nec quærit in eo ſolo ſalutẽ per fidem, ſed quærit etiã eam in contritione, in ieiunio, in horis Canonicis, & in omnibus ſuis operibus, quibus confidit ſe gratiam Dei mereri. Dicit enim Aſotus apertè: Eccleſia eſt humana congregatio; & habet Prælatos & Superiores ſuos. Et addit quidem Aſotus: Hi ſunt miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Quæ verba ſcribit Paulus, ſed nihil ad Aſoticos Prælatos. Mox autem ſubiungit: Alligata eſt iis tota Eccleſia non minùs, quàm quælibet alia reſpublica ſuis capitibus & gubernatoribus. Ac mox: Sine illis, hoc eſt, Prælatis, quos ipſe vocat, ſed falſo, miniſtros Chriſti legitimos, non eſt Eccleſia. Quantũ ingrederis mare Brenti? ſed nobis propoſitum eſt breuibus tecum agere. Nam ſi tractanda forent omnia, iuſtũ volumen vix ſufficeret.

Reſponſio

Propterea negas penes nos eſſe Catholicam Eccleſiã, quòd agnoſcimus in terris pro capite noſtro Romanũ Pontificem, cùm Eccleſia Catholica ſolum vnum caput agnoſcat Chriſtũ. Quaſi verò qui pro capite Pontificem agnoſcit, nõ agnoſcat caput Chriſtum. Dicis etiam de Catholica Eccleſia, quòd ſolum Chriſtum Dei filium agnoſcit Dominum. Num igitur nullus eſt in terris Dominus agnoſcendus, quia ſolum Chriſtum Eccleſia Dominum agnoſcit? Num ideo pientiſsimus Princeps SIGISMVNDVS AVGVSTVS REX, & Dominus noſter eſſe deſinet, quia Chriſtum Regem & Dominum noſtrum eſſe confitemur? Eiuſmodi vocibus Brenti, ruſticos contra Dominos concitaſtis, & ſeruile bellum in Germania conflaſtis. Eſt caput Eccleſiæ Chriſtus, neq; tamen propterea non eſt caput Eccleſiæ Pontifex. Eſt Rex & Dominus noſter Chriſtus, neque tamen propterea non erit Rex & Dominus noſter SIGISMVNDVS.

Eccleſia etſi ſolum Chriſtũ caput agnoſcat, nõ negat tamen Chriſti uicarium Põtificem.

Quis eſt, qui neſciat, ſolum Chriſtum regere ac regnare in Eccleſia, & imperium hoc ſolo illius verbo exerceri atque adminiſtrari? Sed quia viſibili præſentia inter nos non habitat, vt voluntatem ſuam ore ſuo coràm nobis declaret, hominum in hoc miniſterium adhibet, & quaſi vicariam operam; non ad eos ius honoremque ſuum transferendo, ſed vt ſuum tantùm per eos opus agat ipſe; qualiter ad opus quoque faciendum artifex vtitur inſtrumento. Quare manet ipſe caput Eccleſiæ nihilominùs, regit, regnat, & imperium exercet ipſe nihilominùs in Eccleſia, verùm opus hoc ſuum per Pontificem agit miniſtrum ſuum. Non quòd non poſſit id per ſe ipſum ſine alio quouis aut adminiculo, aut organo præſtare, ſed hoc modo viſum eſt illi, ſuam erga nos dignationem declarare, cùm ex hominibus ſumeret, qui pro ſe in mundo legatione fungerentur, qui arcanæ ſuæ voluntatis eſſent interpretes, qui perſonam denique ſuam repræſentarent. Deinde viſus eſt hic

Chriſtus nobiſcũ agit p ſuos uicarios, & Prælatos Eccleſiæ.

illi firmiſſimus vnitatis retinendæ nodus, quo Eccleſiam ſuam adſtringeret, ſi vnum aliquem illi præfeciſſet, cuius in ea gubernanda viſibili miniſterio vteretur. Vides Brenti, nihil detrahi Chriſto capiti, ſi ſubiectum illi Romanum Pontificem caput in terris agnoſcamus? Non magis, quàm ſi caput Regni Poloniæ, Regem & Dominum noſtrum SIGISMVNDVM AVGVSTVM eſſe profiteamur. Non propterea non erit caput, non propterea non erit Rex & Dominus noſter IESVS Chriſtus Dei filius, cui ſicut Eccleſiæ, ſic & regni caput ſubiectum eſt. Nam cùm proprium ſit capitis munus, ſubiecta ſibi membra gubernare, facit hoc ipſe quidem Chriſtus virtute ſua, ſed intereà tamen ſicut in Sacramentorum adminiſtratione, ſicut in verbi ſui prædicatione, ſic in Eccleſiæ ſuæ, regnorumque & Prouinciarum gubernatione, hominum vti miniſterio dignatur: Principum quidem, Regum, & Imperatorum, in regnis & Prouinciis moderandis: Romani verò Pontificis in Eccleſia ſua gubernanda, quæ ſi non ex vnius alicuius autoritate pendeat, nec Eccleſia, nec fides vna retineri poteſt, quemadmodum in Confeſſione noſtra Chriſtiana fuſiùs eſt à nobis demonſtratum: eadem illa nunc repetere, nihil eſt neceſſe. Neque verò inuſitatum eſt hoc in Scripturis, quòd capitis nomē hominibus tribuitur. Sic Sauli dixit Samuel: Caput in tribubus Iſrahel factus es: Sic de ſe Dauid: Conſtituit me in caput gentium. Sic apud Oſæam legimus: Ponent ſibimet caput vnum. Sic apud Paulum: Vir caput eſt mulieris. Quid autem Brenti? cùm ſemel atq; iterum dixit Apoſtolus, Vir caput eſt mulieris, num ideo Chriſtum eſſe caput mulieris negauit? minimè gentium, verùm hoc dicere voluit, Chriſtum caput mulieri conſtituiſſe virum, vt eam gubernaret. An autem ideo non gubernat eam Chriſtus? Imò gubernat, ſed per virum, cui vult mulierem eſſe ſubiectam. Sic etiam cùm dicitur, Pontifex caput eſt Eccleſiæ, abſit vt Chriſtum excludamus, qui verè caput exiſtens, verè gubernat Eccleſiam. Sed ſicut mulieri virum, ſic huic ſponſæ ſuæ caput conſtituit Petrum & eius Succeſſorem, cuius miniſterio illam gubernaret, quando dixit, Paſce oues meas. Ipſe caput, ipſe gubernator eſt Eccleſiæ ſuæ, ipſe paſtor & Epiſcopus animarum noſtrarum: Sed intereà Petrum elegit, Petrique Succeſſorem, cuius in ea paſcenda gubernandaque miniſterio vteretur. Quem qui pro capite non cognoſcunt, in quot ſectas quàm diſſectas diſſecti ſint, vides ipſe Brenti. Ac niſi te datum iam in reprobum ſenſum, totum Sathanas poſsideret, non poſſes non fateri, quòd vna Eccleſia, quin & vna fides apud eos eſſe nulla ratione poteſt, apud quos ſub inuiſibili capite Chriſto viſibile quoque caput in terris Pontifex vnus non agnoſcitur. Nec obſcurum eſt, quòd idem aliquando Philippus quoque

Capitis nomen hominibus tribuitur in Scripturis
1. Regū. 15. Pſalm. 17 Oſeæ. 1. 1. Cor. 11. et ad Epheſios. 5.
Ioann. 21
1. Petri. 2.
Neceſſari⁹ Eccleſiæ Pontifex & Paſtor ſupremus.

quoque veſter ſenſerit, cùm ipſa magiſtra rerum experientia doctus, aliter conſentientem in Eccleſia doctrinam vnitatemq́; fidei conſeruari nō poſſe videret. Quid enī? ſi quod vos velle videmini, quiſque Rex in regno, quiſque princeps in ditione ſua, ſe caput Eccleſiæ regni ditionisq́ue ſuę conſtituat, quod poſt hominum memoriam factum vnquam aut vſquàm neſcimus, prterquā hoc infelici ſęculo noſtro in Anglia, quam tamē oculis miſericordiæ ſuæ tandē reſpexit Deus, erranteſq́; in viam reduxit, & ad ouile ſuum aggregauit. Sed quid? ſi tale quiddam peccatis noſtris offenſus Deus permittat, per Deum immortalem, quale futurum eſſet monſtrum Eccleſia? quot capita? quot fides? quot confeſsiones eſſet habitura? Hæc eſſet Auguſtana vel Saxonica potius, illa Vuirttembergenſis, alia Oſiandrina, alia Tigurina, alia Suenkeſeldiana, alia Picardina, alia Moncerana ſiue Menomiana, aut ſi mauis, Pacimontana, alia Seruetiana confeſsio: quot principum voluntates, tot fides, tot confeſsiones videre liceret: ſicut nunc in iſta Babylone Germanica, quam ædificauit Lutherus, videmus omnes. Tale monſtrum ne ferre cogeremur in Eccleſia, cumprimis vtile viſum eſt & neceſſarium ad conſeruandam in ea tranquillitatem ordinemq́; retinendum, vt vnū aliquod ſub Chriſto capite caput Eccleſiæ conſtitueretur, ad quod iuxta Traditionem Apoſtolorum, & ſi credimus Anacleto, iuxta iuſsionem ipſius Chriſti, de cauſis difficilioribus referretur, quòd non alia quā hac ratione, vt vna apud omnes & eadem eſſet fidei confeſsio, prouideri poſſet. Hunc vos ordinem Brenti ferre non poteſtis, quod eo ſaluo, ſaluos eſſe vos, & errores veſtros diu conſiſtere non poſſe videtis. Quamobrem vt eum euertere queatis, omnes neruos veſtros contenditis. Neq; verò noui quicquàm in hoc facitis. Fecerunt hoc etiam ante vos Patres veſtri priſci illi Hæretici. Veteres hæ ſunt & vſitatæ Sathanæ artes, qui ſicut à Cypriano ſcriptum eſt, ob hoc Eccleſię Prępoſitum infeſtatione ſua perſequitur, vt gubernatore ſublato, atrocius atq; violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Sed quid accidit apud vos Brenti? Principiò nihil aliud quàm Pontificē Romanum Eccleſiæ caput agnoſcere noluiſtis, & eū reieciſtis: num intra fines hos conſtitit furor veſter? Nequaquàm, ſed idem poſteà de nunquàm ſatis laudato Imperatore quoq; veſtro Carolo quinto feciſtis. Sicut Eccleſiæ Pontificem, ſic illum Imperii caput agnoſcere noluiſtis, & eadem authoritate qua Pontificem, Imperatorē quoque veſtrum reieciſtis, contra quem etiam arma cepiſtis, & eum iam non Imperatorem, ſed Carolum à Gandauo viſum vobis fuit appellare. Verùm non defuit fideli miniſtro ſuo Deus, deq́ue hoſtibus Euangelii ſui iuſtas eſt pœnas perſequutus. Sed de iis ſatis. At verò Brenti, vel hoc nomine nos id quod ſumus, dici debere Catholicos

Princeps idem & caput Eccleſiæ Anglicanæ non diu durauit.

Cyp. lib. 1. epiſt. 3.

Primò Pontificē, dein de Cæſarē ſectarij negarunt eſſe caput.

cenſemus,quòd ſicut ſemper à Catholicis fuit factitatum, & Eccleſiæ caput Pontifex Romanus apud nos, & regni caput Rex à ſuis

Eccleſia ad Epiſcopos alligata. quiſq; agnoſcitur. Et eſt apud nos Eccleſia, ſicut ſcribis, alligata ad Epiſcopos ſuos, qui ſunt Rom.Pontifici ſubiecti, quod ante mille

Cyp.lib.4 epiſt.9. trecentos annos Cypriani quoque ſeculo ſic fuiſſe legimus obſeruatum.Sic enim loquitur ſanctus ille martyr poſt illa verba: Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificanda fuit Eccleſia, docens, quia etſi contumax & ſuperba obedire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamē Chriſtianorū non recedit,& illi ſunt Eccleſia,& plebs Sacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Scire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe,& Eccleſiam in Epiſcopo,& ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe,& fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdā communicare ſe credunt,cùm Eccleſia, quæ Catholica & vna eſt,ſciſſa non ſit,neque diuiſa,ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotū glutino copulata. Vides,quemadmodum hic ad Epiſcopos Eccleſiam alligauerit, & qui cum Epi-

Epiſcopi rectè etiā Patres dicuntur. ſcopo non ſint,eos in Eccleſia eſſe negauerit? Eſt autem hoc moribus receptum in Eccleſia Patrum, vt nomē Epiſcopis tribuatur,qui quantò magis Eccleſiæ ſeruiunt vtilitati, tantò minùs pro ſeruis ag-

Pſalm.44 noſcuntur, quin eos pii Dominorum appellatione dignantur, de quibus per os Prophetæ loquutum aliquādo Dominum eſſe ſciunt: Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram:verùm ſic tamen,vt intereà meminerint Epiſcopi, quod ſcriptum eſt ab eo, quem pri-

1.Pet.5. mum in terris Epiſcopum Dominus inſtituit. Non vt dominantes

Quomodo eccleſia ex ſolo Chriſto per fidē pendeat. in cleris,ſed forma facti gregis ex animo. Pendet autem Eccleſia noſtra ex ſolo Chriſto: quærit in eo ſolo ſalutem per fidem,ſed nō per veſtram illam ſpecialem,charitateq; deſtitutam,ſed per eam, de qua

Gala.5. Paulus loquitur,fidem quę per charitatem operatur.Per hāc fidem,

Ioël.2. qua fit, vt conteramur in corde noſtro, vt conuertamur ad Domi-

Heb.4. num in ieiunio, & fletu,& planctu, vt accedentes ad thronum eius

Rom.11. gratiæ, ſupplices miſericordiam eius imploremus, per fidem hanc quærit ſalutem in ſolo Chriſto.Neque confidit ſe primam gratiam vllis operibus mereri poſſe: nam ſi gratia, iam non ex operibus. Et eſt hoc vulgatiſsimum etiam eorum doctorum, quos vocant Scho-

Ioan.1. laſticos,axioma,quòd primam gratiā nemo meretur. Cæterùm gra-

Rom.6. tiam pro gratia ſe conſequi poſſe confidit,hoc eſt, pro operibus in gratia factis ſperat adipiſci ſe poſſe vitam æternam, quam & ipſam gratiam vocat Paulus: non quia meritis non datur,inquit Auguſtinus,ſed quia data ſunt & ipſa merita, quibus datur. Data ſunt autē gratis:Nam primam gratiam,qua fit, vt mereri poſsimus vitā æternam, nullis meritis aſſequi licet. Talem Eccleſiam, cuius nos eſſe membra

membra profitemur,& præ nobis ferimus, etiam tu Brenti Catholicam eſſe negare non poſſes, niſi malicia cor tuum excæcaſſet, vt auribus audias, & non intelligas, videns videas, & non videas. Sed quid habes, quæſo, quod arrodas in Petri verbis? An hoc, quòd hominum congregationem eſſe dixit Eccleſiam? Certè non eſt Angelorum,& multò minùs quadrupedum. An quod addidit, Habet Prælatos & Superiores ſuos? Quin tu cum Paulo iurgaris potiùs, qui dixit: Dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios Paſtores & Doctores. Iam verò illa, quæ ſequuntur, Hi ſunt miniſtri Chriſti,& diſpenſatores myſteriorum Dei, reuerà ſicut dicis, nihil ad veſtros Aſoticòs, ſed permultùm faciunt ad noſtros Prælatos Catholicos, quibus verè ſcribit Petrus, alligatam eſſe totam Eccleſiam nõ minùs, quàm aliam quamuis Rempublicam ſuis capitibus & gubernatoribus. Eadem eſt ſententia ſanctiſsimi quoque martyris illius Cypriani, ſicut paulò anteà commemorauimus, qui & hoc in eadem illa ſcribit epiſtola, quòd ſine Prælatis, hoc eſt, Epiſcopis, quos Petrus à Soto verè vocat miniſtros Chriſti legitimos, non eſt Eccleſia. Reuerà diſsipationem, vel ruinam potiùs, & exitium Eccleſiæ molitur, quiſquis ordinem hunc vel abolere ſtudet, vel quaſi minùs neceſſarium eleuat. Neque enim vel Solis lumen ac calor, vel cibus ac potus, tam ſunt præſenti vitæ fouendæ ac ſuſtinendæ neceſſaria, quàm eſt conſeruandæ in terris Eccleſiæ Apoſtolicum & paſtorale munus.

Matth. 13.

Ephe. 4.

Sine Epiſcopis non eſt Eccleſia.

Hactenùs collationem ſuam abſoluit Brentius, quam ſic à nobis eſſe tractatam exiſtimamus, planum vt omnibus factum ſit, cuius ipſe partis eſt, eam Aſoticam, Eccleſiam verò noſtram eſſe Catholicam. Aggreditur nunc ad promiſsiones, quæ factæ ſunt Eccleſiæ Catholicæ, quas verè docet ad Aſoticam, hoc eſt, ſuam Eccleſiam nihil pertinere. Quamobrem hac in parte non grauatim eius ſententiæ ſubſcribimus, nec locum hunc vllius confutationis indigere putamus: eſt enim veriſsimum, quod ſcribit, Aſoticam ſuam Eccleſiam non eſſe ſponſam Chriſti, non acceptam Deo, non ſanctam, non formoſam, neque conſiſtere poſſe contra portas inferi, ſed expoſitam eſſe libidini Sathanæ, & omnium Angelorum eius, nihil in ea inueniri niſi mendacium & vanitatem: ac ſi quando veritatem profert, in mendacio eam prophanari ac deprauari, non habere Spiritum ſanctum, non habere Chriſtum præſentem tutorem & ſeruatorem, non habere pium vllum commercium cum Catholica, non habere vllam autoritatem iudicandi & probandi quamuis doctrinam,& de eius veritate vel vanitate teſtificandi nõ exaudiri præces eius, nec fructum eam aliquem Chriſti promiſsionum capere, ſed neceſſe habere in morte perire,

Quæ ſors & hæreditas Eccleſiæ apud Hæreticos

& in tartarum perpetuò affligendam præcipitari. Hæc eſt ſors, hæc eſt hæreditas Aſoticæ Eccleſiæ.

Fatetur Brētius Eccleſiæ Hypocritas et impuros planè admiſceri, idque contra Donatiſtas.

Proponit tandem Brentius dubitationem quandam, ſed pridē à nobis diſcuſſam. At enim, inquit, dices: Quid ſi Aſoticus quiſpiam impio & Lucianico corde admiſceat ſe veræ Eccleſiæ Catholicæ, & profiteatur vnà cum piis doctrinam Chriſti tanta eloquentia, tanta prudentia, tantaque externæ vitæ honeſtate, vt eligatur publico ſuffragio in miniſtrum, adeoque Epiſcopū Eccleſiæ, num miniſterium huius eſſet veræ Eccleſiæ inutile & inefficax? An qui per eū baptizarentur, non verè eſſent baptizati? an qui per hūc audirent cæleſtem doctrinam, non poſſent Spiritum ſanctum accipere? an quia ab hoc cœnam Domini ſumerent, non ſumerent verum corpus & ſanguinem Chriſti? Dixi ſuprà, quòd fieri ſoleat, vt impii Hypocritæ admiſceantur veræ Eccleſiæ: ea enim eſt ſors Euangelicæ ſagenæ, vt cùm in mare huius mundi iacta fuerit, contrahat ex omni genere piſcium, malorum pariter & bonorū. Sed & Hypocritæ ſunt in externa congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ, tamen cùm ſint animo impio, Lucianico & Epicurçico, nihil certius eſt, quàm quòd non ſunt illa Catholica Eccleſia, aduerſus quam non præualeant portę inferi, quemadmodum Aſotus alicubi nugatur. Nihilominùs autē ſi fuerint ad miniſteriū Eccleſiæ vocati, & docuerint, quæ pia ſunt, atq; adminiſtrauerint Sacramēta iuxta inſtitutionem Chriſti, ipſi quidem ſunt Deo abominabiles, miniſterio autem eorum efficitur id, ad quod Dominus ordinauit. Incrementum enim non eſt ordinis miniſtri, ſed Spiritus ſancti, qui cùm ſit liberrimus donorū ſuorum diſpenſator, & miſereatur cuius vult, non reſpicit, quod ad ſe attinet, organi indignitatem, ſed ſuam ipſius clementiam & liberalitatem. Itaque repudiamus Donatiſtas, qui docuerunt, Spiritum ſanctum non eſſe per miniſterium malorum efficacem. Et hac de re

Reſponſio

Brenti, nihil eſt, quòd plura tecum verba commutemus. Nam & rixis iis immorari diutius nolumus, quarū nos pridem eſt pertæſum, & videris nunc propiùs tandem ad veritatē accedere, niſi quòd cùm veritate non poſſis, mendacio & calumnia Petrum à Soto ſuperare conaris. Neque enim hoc dixit vnquam Petrus, quod eum tu dixiſſe fingis, quòd qui ſunt animo impio, Lucianico & Epicuræico, ſint illa Catholica Eccleſia, aduerſus quam non præualeāt portæ inferi, verùm verba illius hęc ſunt: Eccleſia, cui promiſsio illa Chriſti facta eſt, portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt; nec ex electione Dei aut vera fide & charitate internis pēdet, vt quis ad Eccleſiam pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus: ſed vt viuū membrū ſit, hæc requirūtur. Quid igitur aliud dixit Petrus à Soto, quàm quod à te quoq; nunc dicitur? etiam hypocritas eſſe in externa congregatione

Soto quid affingat Brentius.

gregatione

gregatione & ſocietate veræ Eccleſię, quàmlibet animo ſint impio. Quòd autem hi ſint illa ipſa Catholica Eccleſia, aduerſus quam nō præualebunt portæ inferi, hoc nunquam dixit Petrus, ſed pertinere tantùm dixit ad illam externam congregationem & ſocietatem, & admiſceri illi veræ Eccleſiæ, cui hæc promiſſio facta eſt: eſſe illius mortua, non viua membra. Ac ſi quis talis in miniſtrum Eccleſiæ, ſiue Epiſcopum ſit electus, efficax eſſe miniſterium eius. Si quando congregatur Concilium, fieri poteſt, vt inter Epiſcopos reperiantur, qui ſint impio corde, & externa vitæ honeſtate impietatem ſuam tegant, num ideo non erit illis dicendæ ſententiæ locus? Certè de talibus non eſt hominis iudicium, cùm ſcriptum ſit: Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Non eſt hominis, vt ſecùs iudicet de homine, quàm videt, cordis iudicium Deo relinquendum eſt. Neque fas eſt, cuius non videas niſi bona opera, de eō ſecùs iudicare, cùm etiam quæ ſunt ambigua, in meliorem partem interpretari, Chriſtianæ ſit charitatis. Ac rectè monet Auguſtinus: Quæ vides, iudica: quæ non vides, Deo committe. Tu autem eò audacię prorupiſti, vt etiam de corde hominis, quod ſolius Dei proprium eſt, tibi iudicium arroges. Verùm ſcopus veſter, cùm iſta ſcribitis, hic eſt, vt ſi quis fortè ſit externa vitę ſanctitate præditus, qui diſſentiat à vobis, & impia veſtra dogmata condemnet, excipere contra eum poſſitis, quòd impio corde ſit & Lucianico. Quid autem eſſe poteſt à modeſtia charitatéque Chriſtiana magis alienum? Sed ſi charitatem haberetis, ab Eccleſia Dei vos nunquam præcideretis.

1.Reg.16.

Aug. ſerm. 238. de tẽpore.

Quod autem addis Brenti: Si impii Hypocritæ docuerint pugnātia cum cæleſti doctrina, & peruerterint verum vſum Sacramentorum Chriſti, quòd nulla ampliùs nec reuerentia, nec obedientia obſtricta eſt eis Catholica Eccleſia, etiamſi fuerint anteà legitimè vocati: quin potiùs neceſſe habet Eccleſia, eōs fugere & vitare, ac ſi fieri poteſt, ab ouili Chriſti, tanquàm lupos arcere: veriſsimè ſcriptum eſt à te Brenti. Nam quoàd aliquis fuerint externè quidem Chriſtianus, corde verò Lutheranus, quandoquidem quæ non videmus, Deo committere iubemur, qui ſcrutatur corda & renes, ferendus eſt in externa iſta congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ. Simul vt autem in lucem proferre cœperit impia veſtra dogmata, & peruertere more veſtro verum Sacramentorum vſum, etiamſi paſtor alicuius Eccleſiæ, & ad hoc munus legitimè fuerit vocatus, iam oues ei nulla neque reuerentia, neque obedientia ſunt obſtrictæ: quin eum fugere debent, & ab ouili tanquàm lupum arcere, præcipuè poſtq̃ iudicis Eccleſiaſtici ſentētia pronūciatus fuerit impiorum Lutheri dogmatū aſſertor, & è cœtu piorū exterminatus.

De malis Doctorib. ferendis, aut etiam exterminandis.

Vides

Vides, quàm pulchrè nobis in hoc extremo actu tecum conueniat?

Cæterùm nihil eſt, quòd ſtomacheris Venerabili viro Petro à Soto, quòd in vos accommodauerit illa verba ex epiſtola Ioannis: Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Quid enim potuit magis aptè & appoſitè de vobis dici? Quæſo te Brenti, vt ipſe diligētiùs hæc verba excutias, & videas, an non rectiſſimè quadrant in vos. Primum illud, num quid veriſſimum non eſt, quòd à nobis prodieritis? Eſt hoc certè manifeſtius, quàm vt vllo modo negare poſſitis. Ante triginta hos annos certum eſt & indubitatum fuiſſe vos nobiſcum in eodem ouili Chriſti, vnanimes in eadem domo Dei nobiſcum habitaſſe, in qua ſimul agnum comedebatis, commune fuit vobis nobiſcum altare, communis Cathedra, communia ſacra omnia. Non audiebantur tum illæ voces: Ego ſum Lutheri, ego Zuinglii ſiue Caluini, ego Balthaſaris Pacimontani ſiue Memnonis, ego Suenckfeldii, ego Serueti ſiue Campani, ego Philippi Melanchthonis, ego Brentii, ego Oſiandri, ego Flacci, ego neſcio cuius alterius Suermeri, nihil horum ante triginta proximos ſuperiores annos fuit auditum, ſed vnanimes vno ore honorificabamus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Terra labii fuit vnius, & eorundem ſermonum. Multitudinis crēdētium erat cor vnum & anima vna: & ſicut horrendum Dæmonibus, ſic iucundum fuit Angelis ſpectaculum, cùm viderent habitare fratres in vnum, cùm cernerent illum verè populum Iſraël, de quo ſcriptum eſt: Egreſſi ſunt omnes filii Iſraël, & pariter congregati quaſi vir vnus. Stans omnis populus, quaſi vnius ſermone reſpondit. Conuenit vniuerſus Iſraël ad ciuitatē quaſi homo vnus, eadem mente, vnoque conſilio. Congregatus eſt populus quaſi vir vnus in Hieruſalem. In hoc itaque populo Iſraël, in hac vnitate fidelium, in hac Eccleſia noſtra Catholica vos aliquando Brenti fuiſtis. Ipſa vos genuit, ipſa vos in ſinu ſuo fouit aliquandiu, in ipſa veram fidem profeſſi eſtis, ſed ex ea poſteà per ſchiſma ſacrilegum exceſſiſtis, vt rectè poſſimus de vobis illud Pſalmi dicere: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique, et ſi is qui oderat me, ſuper me maligna loquutus fuiſſet, abſcōdiſſem me forſitan ab eo: Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Cedo Brenti, non ambulauimus in domo Dei cum conſenſu, ante triginta hos annos? Vnde ergo nunc iſta diſſenſio? Qui intus erat, inquit Auguſtinus, foris factus eſt, ambulauit mecum in domo Dei cum conſenſu, aliam domum erexit contra domum Dei. Quare illa relicta eſt, vbi ambulauimus cū conſenſu? Quare illa deſerta eſt, vbi dulces capiebamus cibos? Conſtat ergo iā Brenti,

De loco 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierūt, ſed nō erāt ex nobis.

Conſenſus et pax Eccleſiæ ante Lutheraniſmum.

Rom. 15
Gene. 11.
Actor. 4.
Pſal. 132.
Iudith. 20
1. Eſdræ. 3.
Pſalm. 54.
Auguſtin. in Pſal. 54.

Brenti, quòd ex nobis prodiſtis, quòd intùs aliquando nobiſcum fuiſtis, nunc autem foris facti eſtis. Reſtat iam, vt videamus, an illud quoque de vobis rectè dictum ſit, quòd non eratis ex nobis. Probat hoc Ioannes his verbis: Nam ſi fuiſſent, inquit, ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Cùm in Eccleſia nobiſcum fuiſſetis, corporibus tantùm fuiſtis, non autem ſpiritu, falſoque fidelium nomen obtendebatis. Nam ſi verè fideles fuiſſetis, nunquã ab Eccleſia defeciſſetis. Quare ſicut paleæ licet in eadẽ area tritico ſint permixtæ, nõ tamen in tritico cenſentur: ita vos, licet in eadem Eccleſia, quę Chriſti corpus eſt, veris membris permixti fueritis, in illis tamen cenſeri non potuiſtis. Præclarè Auguſtinus: Omnes Hæretici, omnes Schiſmatici ex nobis exierunt, id eſt, ex Eccleſia, ſed non exirent, ſi ex nobis eſſent. Antequàm exirent ergo, non erant ex nobis. Sic erant, inquit, in corpore Chriſti, quomodo humores mali: quando euomuntur, tunc releuatur corpus. Sic iſti quando exeunt, tunc Eccleſia releuatur: & dicit, quando eos euomit, atque proiicit corpus: ex me exierunt humores iſti, ſed non erãt ex me. Quid eſt, Non erant ex me? Non de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant, cùm ineſſent. Vides, quàm & hoc bellè quadret in vos, qui cùm ambularetis in magnis & mirabilibus ſuper vos, nouas quaſdam opiniones inuexiſtis, vt vos à Chriſti corpore nefario ſchiſmate ſeparare, quàm ab illis diſcedere malueritis. Sed non potes ferre Brenti, quòd in vos hæc Ioannis verba accommodentur.

De loco Ioannis. Non eratis ex nobis.

Aug. in epiſt. Ioan. tractatu.

Pſal. 130.

Dicis accuſaſſe vos Catholicos Antichriſtianiſmi, quòd impia doceamus, quòd inſtitutionem Sacramentorum Chriſti depravemus, neceſſitatem itaque ſalutis veſtræ exegiſſe, vt colluuiem eorum, qui in Apoſtolica doctrina non permanſerunt, deteſtaremini, & quàm contento poſſetis curſu, fugeretis. Accuſaſtis nos Antichriſtianiſmi Brenti? Quid autem? Num ſufficit accuſaſſe? num cauſam propterea legitimam habuiſtis, diſceſſionem à nobis faciendi? Conuictos certè tanti criminis, non accuſatos tantùm oportuit. Quin vos Antichriſtianiſmi multò verius eſtis accuſati, neque defuerunt inſignes aliquot Academiæ, quæ doctrinam veſtram impiam iudicarent. Penes quem autem hac de re & eſt, & fuit, & erit ſemper ſtatuendi poteſtas, fruſtrà portis omnibus inferi reluctantibus, Romanus Pontifex Hæreticos vos pronunciauit. Sed & in Comitiis Imperialibus Vvormatiæ proſcriptionis Decretum contrà vos latum eſt. Tot eorum ſentẽtiis, penes quos fuit legitima iudicandi poteſtas, vos Antichriſtos illos eſſe declaratum eſt, de quibus in hac epiſtola ſcribit Ioannes. Cæterùm vos Brenti, quis iudices conſtituit orbis totius Chriſtiani? Quando autem dies illi dicta? quando cauſæ dicendæ poteſtas facta, quando quicquam eorum obſeruatum

Catholici accuſantur Antichriſtianiſmi p Brentium.

Lutherani quot modis iudicati.

Sectarij ſimul accuſatores & iudices ſunt.

obſeruatum eſt, quæ in legitimis iudiciis obſeruari conſueuerunt? Quis autem nos condemnauit? Idem ille, qui accuſauit: ergo & accuſatorum, & iudicum officio iidem vos functi eſtis. Quibus hoc, legibus cautum, quibus moribus receptum fuit vnquàm? Etiam apud immanes Barbaros iudicis officio non fungitur, niſi cui legitimè poteſtas hæc fuerit mandata. Deinde citatur tamen reus, cauſæ dicendæ poteſtas illi permittitur, neque & accuſatoris & iudicis perſonam eidem ſuſtinere fas eſt. Itá ne ſoli vos licere vobis vultis, contra ius gentium venire, naturæ ordinem peruertere, diuinas humanasque leges conculcare, Barbaros etiam ipſos immanitate ſuperare? Sed vide Brenti, poſteaquàm vos per ſummam iniuriam ius vobis arrogaſtis, orbem Chriſtianum inauditum Antichriſtianiſmi accuſandi ſimul & condemnandi, quemadmodum exemplo veſtro prouocati, idem ſibi ius in vos veſtri quoque paulò pòſt vſurpauerunt. Quis inter omnes magis fidus Achates Martini Lutheri fuerat, quàm Carolſtadius? Verùm vix toto biennio durauit hæc inter eos amicitia. Sicut Lutherus orbem Chriſtianum, ſic ipſe pari autoritate viciſsim Antichriſtianiſmi Lutherum accuſauit, ſimul & condemnauit. Idem fecit Moncerus, idem non de vobis magis Lutheranis, quàm de Carolſtadianis ſiue Zuinglianis, non ita multò pòſt ſtatuerunt Balthaſar Pacimontanus & Memno: idem de omnibus vobis poſteà Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, & hoc genus Hæreticorum alia portenta. Sed & Flaccus Illyricus, quam ſententiam tulerit contra Interimiſtas & Adiaphoriſtas, obſcurum non eſt. Permiſiſtis vos vobis, cùm nullam haberetis autoritatem publicam, Antichriſtianiſmi Chriſtianum orbem non vocatum, non auditum accuſare ſimul & condemnare, & ab eo vos nefario ſchiſmate ſeparaſtis: ſibi quoq; idem eodem iure permitti voluerũt iſti. Nam ſi fas eſt vnicuiq; de Doctrina iudicare, & quam ipſi viſum fuerit, tanquàm impiam condemnare, ſibi quoque fas eſſe putauerunt, vt idem de veſtra doctrina ſtatuerent, quod de totius orbis Chriſtiani doctrina per vos fuerat conſtitutum. Hæc res nobis peperit Sathaniſmum hunc, quo nunc æſtuat Germania, dum ſe pro Papa quiſq; gerere vult, dum ſibi fas eſſe putat & accuſatoris & iudicis officio ſimul fungi, dum & illud licere ſibi cupit, vt quos impios ipſe indicta cauſa iudicauerit, ab eis diſceſsionem faciat, ſeorſum cœtum congreget, ſacrilegum altare contra legitimum erigat, Cathedram peſtilentiæ contra Cathedram ſalutis cõſtituat: Vbi ſic omnis ordo peruertitur, ibi florere Sathaniſmum & ordine ſublato, horrorem neceſſe eſt conſequi ſempiternum. Sed de iis ſatis.

Pro Papa ſe quiſque gerit i Germania.

Proponit aliam quæſtionem Brẽtius, ſed priuſquàm ei reſpondeat, interrupto orationis curſu, aliò delabitur. Vehementer enim

eum

cum illa verba pupugerunt, quæ Petrus à Soto veriſſimè ſcripſit: Vnitas certũ ſignum eſt Eccleſiæ, diſceſſio autem proprium ſignum hæreſis. Quamobrem omnes neruos contẽdit, vt ea refutare poſsit. Si intelligit, inquit, vnitatem per ſe certum eſſe ſignum Eccleſiæ, & diſceſſionem per ſe proprium eſſe ſignum Hæretici, quid furioſius? Quid enim? Itá ne certũ eſt, ibi eſſe Eccleſiam, vbi eſt vnitas? Fateor nihil eſſe amabilius, nihil iucundius vnitate, mutuaq́; charitate & concordia. Et in hoc, inquit, Chriſtus, cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem habueritis inter vos mutuò. Sed num quæuis charitas, quæuis concordia, quæuis vnitas certum & infallibile ſignum eſt veræ Eccleſiæ, vt quęuis diſceſſio proprium ſignum hæreſis? Sudes eſt in oculis Hęreticorum nomen charitatis & vnitatis: quod quoties audiunt, ſuam ſibi diuiſionem exprobrari putant. Neque malè coniiciunt. Quamobrem nulla de re minùs libenter dici audiunt, quàm de vnitate & charitate, de qua etiam quoties de iuſticia loquuntur, ne verbo quidem fieri volunt mentionem, ſed ſola fide ſe iuſtificari contendunt. Fidem enim habere ſe poſſe cum Dæmonibus communem intelligunt: charitatem ſi haberent, neq; Dæmones Dæmones, neque Hæretici eſſent Hæretici. Verè autem dictum eſt ab Auguſtino: Non exiſtimo quenquam ita deſipere, vt credat ad Eccleſiæ pertinere vnitatem, qui non habet charitatem. Non autem, ait idem, habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ nõ diligit vnitatem. Atqui non eſt alia certior Eccleſiæ nota, quàm ſit vnitas, quam etiam ob cauſam in ſymbolo Conſtantinopolitano, quod poſt lectum Euangelium in Eccleſia cantari cõſueuit, cùm quatuor notis Eccleſia Dei deſcribatur, quibus eam ab Eccleſia Sathanæ diſcernere liceat, primò loco ponitur, quòd ſit vna. Nã ſicut fides non eſt niſi vna, vt quicquid præter vnam fidem eſt, perfidiam eſſe, non fidem dicat Hilarius: ſic Eccleſia quoque non eſt niſi vna, vt quicquid præter vnam eſt Eccleſiam, Sathanæ ſynagoga, non Eccleſia rectè vocetur. Neq; verò non intelligit hoc Brentius, eſſe certiſſimũ & maximè proprium Eccleſiæ ſignum vnitatem: quare cùm ſit res manifeſtior, quàm vt ambigi de ea poſsit, rixam nobis de nomine ſuſcitat. Etiam inter Turcas, etiam inter latrones eſſe dicit vnitatem. At nobis Brenti, non de Turcis, non de Iudæis, non de latronibus, ſed de Catholica Eccleſia ſermo nunc eſt: itaq; non de illorum, ſed de huius vnitate nunc loquimur. Scimus & malis non deeſſe ſuam vnitatẽ, qua nihil Eccleſiæ pernicioſius eſſe poſſe, in ſuis moralibus docet Gregorius. Verùm nos nũc non loquimur de vnitate carnis, de qua ſcriptũ eſt: A ſcintilla vna augetur ignis, & ab vno doloſo augetur ſanguis: ſed loquimur de ſpiritus vnitate, quã diligenter nobis commendat Paulus, atq; vt eam, ſupportantes inuicem in charitate,

An vnitas ſignum certum Eccleſiæ.

Ioan.13.

Reſponſio

Cõtra Creſcon. lib. 1. cap. 29.

Li. 3. de Baptiſmo contra Anabaptiſtas, capite 16.

Ad Cõſtantium.

Greg. libr. 41. cap. 3.

Eccle. 11

Quæ vnitas arguat Eccleſiam.

Ephe. 4.

Hier. in epiſt. ad Ephe. ca. 4. ſeruare ſoliciti ſimus in vinculo pacis, hortatur. Hanc autem vnitatem ab eo ſeruari docet Hieronymus, qui non rapitur omni vento doctrinæ, neq; in morẽ ſtulti, quaſi luna mutatur. Hic locus, inquit, vel maximè contra Hæreticos facit, qui pacis vinculo diſſipato atq; corrupto, putant ſe tenere ſpiritus vnitatem, cùm vnitas Spiritus in pacis vinculo ſeruetur. Quando enim non idipſum oẽs loquimur, 1. Cor. 1. & alius dicit: Ego ſum Pauli: alius, ego Apollo: alius, ego Cæphę: diuidimus ſpiritus vnitatẽ, ac eã in partes ac mẽbra diſcerpimus. Quibus verbis, q̃ iis, clariùs depingi potuiſtis? An nõ rapimini vos omni vento doctrinæ? an non in morem ſtulti quaſi luna mutamini modò non in horas? Hæretici nunc quaſi luna mutātur. nunc Lutheriſtæ, mox Caluiniſtæ, non ita multò pòſt Anabaptiſtæ: ſicut in Monaſterienſi ciuitate factum eſſe iam commemorauimus, & fieri quotidiè videmus. Deinde verò: Nónne fuimus omnes ante quadraginta hos annos pacis vinculo colligati? Ephe. 4. Eramus vnum corpus, vnus ſpiritus, ſicut vocati fuimus in vna ſpe vocationis noſtræ: vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus erat Deus & Pater omnium. Cedo Brenti, quis diſſipauit, quis rupit hoc vinculum pacis? quo primùm autore factum eſt, vt nõ idipſum omnes loqueremur? vt diceret hic: Ego ſum Lutheri: alius, ego Zuinglii: rurſus alius, ego Pacimontani, vel Suenckfeldii, vel Serueti? Perfrica frontem, & ex tuis autorem fuiſſe nega. Scio, tibi quàm minimum frontis eſſe, nondum te tamen ita pudorem omnem abiecíſſe puto, vt quod vel ipſa luce ſcis eſſe clariùs, id negare audeas. Eſt igitur Commẽdatio vnitatis Eccleſiaſticæ. Eccleſiæ præcipua dos vnitas, & vnum omnium certiſsimum ſignum, quo Catholica dignoſcitur ab Hæretica, quã quanto ſtudio commendatam nobis Chriſtus voluerit, indicat illius precatio, qua Ioan. 17. vſus eſt ad Patrem ſuum cæleſtem illa ipſa hora, qua iam erat ſemetipſum traditurus pro nobis oblationẽ & hoſtiam Deo. Quid enim aliud precatus tum eſt, q̃ vt vnũ cum ipſo, vnũ & inter nos eſſemus: quod non pro iis tantùm rogauit, qui tum præſentes aderãt, verũ & pro iis, qui crediturí eſſent per ſermonem eorum, quotquot in præſenti crederẽt, quotquot poſteris etiã ętatibus alii per alios eſſent credituri: hos vt conſertã coronã patri tũ offerẽs vnionis Eccleſiaſticæ cathena verè aurea colligari petiuit vniuerſos, vt omnes vnũ eſſent ex vniuerſis, qui continua ſucceſſione Euangeliũ ſuſcepturi erant, vnam congregationẽ conſtituẽs, quæ propterea Catholica, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia nominatur, vt quę nõ in aliqua orbis parte, ſicut veteris religionis populus, ſed vniuerſo orbe, neq; ad certũ aliquod tẽpus, ſed ad conſummationẽ vſq; ſeculi, neq; peculiariter ex Iſraëlitis, ſed ex oĩm hominũ nationibus eſſet congreganda, ad incõprehenſibilẽ inter ſeſe & cũ ipſo vnionẽ, quã quò diligentiùs retinere ſtuderemus inter nos, nihil aliud q̃ vinculum illius pacẽ teſtamento

nobis legare dignatus eſt: quin & mortis illius tam acerbæ, tam etiam ignominioſæ, alia non cauſa fuit, quàm vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Sed vos Brenti, & quod nobis teſtamento per illum legatum eſt, repudiaſtis, & precationem ipſius ex incredibili quadam erga nos charitate profectam, nullum vobis fructum afferre paſſi eſtis, & immenſum illud crucis & mortis illius beneficium, quantùm in vobis eſt, irritum & inane reddidiſtis, dum quod anteà diſperſum, poſteà ſanguine Chriſti precioſo fuit congregatum, id vos iterum diſperſiſtis. Eſt ne hoc Brenti Chriſtianos eſſe? eſt ne hoc Euangelium Chriſti profiteri? Chriſtus ex duobus fecit vnum (fecit enim vtraque vnum, dicit Apoſtolus) vos ex vno feciſtis duo, ac plura etiam, quàm duo. Altare contra altare erexiſtis, Cathedram contra Cathedram conſtituiſtis. Obſecro vos per Deum immortalem, quid eſt hoc aliud, quàm Antichriſtos eſſe? quàm non Chriſti Euangelium, ſed Sathanæ Cacangelium profiteri? Sicut enim Chriſtus eſt, qui congregat, ita Sathanas eſt, qui diſpergit. Impios illos milites, qui Chriſtum in crucem egerunt, immanitate veſtra ſuperaſſe videmini. Venerunt enim impii illi, & nō fregerunt crura Chriſti: veniſtis vos ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, & dirupiſtis, ac in multas partes concidiſtis totum corpus Chriſti, vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam. Integrum Chriſti corpus inter manus perſequutorum in cruce permanſit, & inter manus Chriſtianorum non eſt integrum corpus Eccleſiæ, pro qua verum & viuum corpus ſuum in mortem Chriſtus tradere dignatus eſt.

Ioan.17. *Ioan.11.* *Ephe.2.* *Hæretici crudeliores militibus Chriſtũ crucifigentibus.* *Ioan.19.* *2.Tim.3.*

Sed hîc diuiſionis ſiue diſceſſionis ſuæ cauſam affert Brentius, quòd priores nos à pia doctrina diſceſſerimus. Quid autem Brenti, an non eandem ſuæ quoque diſceſſionis à vobis cauſam adferunt Sacramentarii? qui quod vos nobis horrendum idololatriæ crimen impingitis, idem & ipſi vobis obiiciunt, vt non magis nos vobis, quàm vos illis idololatræ ſitis. Lege, quam ſcripſit epiſtolam ad Sereniſſimum Regem meum Ioannes à Laſko, cui reſpondet Ioachimus Vveſtphalus, ita rem habere comperies. Deinde verò an vtroſque & impiæ doctrinæ, & peruerſi Sacramentorum vſus non ſimiliter condemnant Anabaptiſtæ, Suenckfeldiani, Seruetiani & Picardi? an idem ſibi ius non eſſe dicunt, ſe à vobis ſeparandi? Si ſatis eſt dicere, eſtis & vos non modò Catholicæ Eccleſiæ, verùm & iſtorum Hæreticorum, qui paulò antè iurati fratres veſtri fuerunt, iudicio impii & idololatræ. Sic nihil adfertur à vobis contra nos, quod non ſimiliter ab aliis Hæreticis adferatur contra vos. Nec ſecùs æquum eſt fieri, vbi permittitur vnicuiq; de doctrina iudicandi poteſtas, vbi accuſaſſe, viciſſe eſt. Sed ſi quis Brenti recta ratione rem expendat,

Nō Catholici priùs à pia doctrina diſceſſērunt.

Schiſmatis hodierni parens, faſtus & arrogãtia nouorum Doctorum.

huius diſceſſionis, qua vos à nobis nephario ſchiſmate ſeparaſtis, arrogantiam, faſtum, proteruiam veſtram præcipuam fuiſſe cauſam dixerit. Nam cùm nonnihil gratiarum donorumque ſuorum Deus in vos pro ſua benignitate contuliſſet, cùm nec ingenium vobis, nec doctrina, nec linguarum peritia, nec præclara pleriſque dicendi ſcribendique facultas deeſſet, has eſſe Dei gratias obliti, quas ille ſicut non paucis Catholicis, ita veſtrûm quoque nonnullis largitus eſt, ſic vos ipſos amare, ſic vobis ipſi placere, ſic magnificè vos efferre cœpiſtis, atque eò inſolentiæ prorupiſtis, vt haud aliter, quàm ſi à vobis verbum Dei proceſſiſſet, aut in vos ſolos perueniſſet, illius poſſeſſione reliquos omnes excluderetis, & vniuerſum orbem Chriſtianum aut cæcitatis, quòd non videret in Scripturis ea, quæ vos videre vobis videmini, aut impietatis, quòd ſciẽs prudensque agnitam veritatem oppugnaret, condemnaretis. Hæc arrogantia veſtra præclarum illud pacis vinculum rupit, quo fueramus inter nos in vnitate ſpiritus colligati. Nam cum illo, qui poſteà detractus eſt in infernum in profundum laci, viſi eſtis in cælum conſcendere, ſuper aſtra Dei exaltare ſolium veſtrum, aſcendere ſuper altitudinem nubium, & eſſe velle ſimiles Altiſsimo. Quicquid à ſanctis Patribus traditum, quicquid Conciliorum autoritate conſtitutum, quicquid incredibili totius orbis Chriſtiani conſenſu, tot ſeculis eſt receptum, id tanquàm hominum commentum reiici: quod autem vobis placuiſſet, id tanquàm Dei verbum ab omnibus adorari voluiſtis. Quorſum autem aliò ſpectabant hęc, quàm quòd vos pro Diis coli ab imperita multitudine cupiebatis? Et certè queritur Oſiander, quòd triginta ſex loca produxerit è Scripturis, quibus habitare Deum in nobis demonſtrauit, neque tamen pro Dei verbo, quod è Scripturis protulerat, habitum fuerit. Simul vt idem hoc à Philippo dictum eſt, ſtatim tanquàm Dei verbum adoratum eſſe. Hæc itaque diuinitatis affectatio, quæ & Cherub illum ſapientia præſtantem de cælo, & primum parentem noſtrum de paradyſo deturbauit, vos à compage Chriſti corporis vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia diuulſit. Ac initium quidem huius rei, ſicut oſtendimus in præfatione noſtra, profectum eſt ab ea, quam rectè Paulus vocat, idolorum ſeruitutem auaritia, cùm quem ſibi ſuisque deberi quæſtum Lutherus putabat, eum ab aliis intercipi ferre non poſſet. Sed fuit iſta cauſa quædam diſceſſionis remotior, cæterùm poſtquàm ei non defuerunt applauſores, qui cùm illum ſolida plauſtra conuitiis onuſta, in mores vitamque noſtram effundentem viderent, ſubinde euge, euge, acclamabant: ea demùm res animum homini addidit, quò minùs cunctanter ab vnitate Eccleſiæ diſcederet. Non igitur doctrina noſtra iudicio

1. Cor. 14.

Eſa. 14.

Oſiander.

Ephe. 5.

Lutherum auaritia et inanis gloria perpulit ad ſchiſma.

Iudicio veſtro parùm pia,ſed ſuperbia veſtra non minor, quàm fuit illius Angeli,quem de cælo deiectum eſſe paulò antè commemorauimus,diſceſſionis huius cauſam dedit. Quòd ſi ſpiritus minùs altos geſſiſſetis,ſi quemadmodũ nos eſſe dicitis, ità & vos homines, atq; hoc ipſo errori obnoxios eſſe, recordari voluiſſetis, ſi quod monet Paulus, nihil per cōtentionem,neq; per inanem gloriam,ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, ei parêre, in animum inducere potuiſſetis, nunquàm hæc tam pernicioſa & ſacrilega ſeparationis conſilia amplexi fuiſſetis. *Philip.2.*

Verùm hic profert nobis exemplum Brentius ex hiſtoria Regum:In regno,inquit,Iſrahelitico Rex Achab,Principes,Sacrificuli Baal, & maxima pars populi coniungebantur concordiâ & vnitate in cultu Baalitico. Elias autem diſcedebat ab eis : ergó ne illi vera erãt Eccleſia,quia conſentiebant? Elias autem Hæreticus, quia hanc conſenſionem deſerebat? Atqui neque Cæſares veſtri Brenti, verè Catholici Reges, neq; pientiſsimus Rex noſter Sigiſmundus cum Achab impio Rege commune quicquam habẽt:neque nos Sacrificuli ſumus Baal,nec in cultu Baalitico,ſed in cultu veri Dei populus Chriſtianus concordiâ nobis & vnitate coniungitur. Et quantum eſt inter Eliam ad iudicium venturi Chriſti,& Lutherum Antichriſti præcurſorem,tantum eſt diſcrimen inter pios Reges hos, & impium Regem Achab,inter Sacrificulos Baal,& inſtitutos à Chriſto Sacerdotes noſtros, inter eum populum, qui tum fuit illis, & qui nunc eſt iſtis vnitate coniunctus. Quòd ſi quemadmodũ olim Donatiſtæ,ſic vos nunc etiam de paucitate veſtra gloriari vultis,& propterea vos cum paucis illis cum Elia coniunctis rectè comparari poſſe putatis, quòd multò maior Catholicorum, quàm veſtrorum eſt numerus, cur eandem licentiam nō permittitis de ſuorum quoque paucitate gloriandi viro non minùs docto,quàm ſitis vos,Oſiandro? qui & ipſe ab iis,qui ſunt Confeſſionis Auguſtanæ non aliter quàm Elias ab impiis Prophetis Achab diſceſſit, & ſuos hortatur,ſi ꝓptereà minùs autoritatis tribuere velint doctrinæ ſuæ,quàm Philippianæ, quòd plures ſint, qui Philippum ſiue Confeſſionem Auguſtanam ſequantur, vt eadem ratione ſe ad Pontificios conferant,qui multitudine Philippianos multò ſuperant. Sic ille Philippianos nō alio loco,quàm quo Prophetas Achab, habuiſſe videtur. Intereà tamen vide Brenti, quàm verè dicas,quòd ab Achab & eius Prophetis Elias diſceſſerit, cùm illis coniunctus nunquàm fuerit. Vos autem & pientiſsimis Regibus & Epiſcopis Catholicis ante triginta hos & quadraginta annos ita doctrinæ religioniſque cōcordia coniuncti fuiſtis,vt idipſum ſentiremus omnes, idipſum diceremus,idem ſaperemus. *Brentius exēplo ſe tuetur à nota ſchiſmatis.* *Reſponſio*

 Cæte-

Aliud Brētij exēplū de Caipha, & alijs in necē Christi conſpirantibus.

Ioan.11. Matth.26 Luc.23.

Pſalm.2.

Cæterùm nullum eſt exemplum, in quo ſibi magis placeant omnes ferè noſtri temporis Hæretici, quàm ſit hoc, quod & initiò propoſuit, & nunc libellū hunc ſuum claudens, repetit Brentius ex Euágelio, quod ſubinde cōtra nos inculcat: cū tamen nō magis ad nos pertineat, quàm illud, quod ex hiſtoria Regum proximè prolatum eſt. In occidendo Chriſto, inquit Brentius, conueniebant vnanimi conſenſu Caiphas, Annas, Pilatus, Principes, Pontifices, Sacerdotes, Senatores & vulgus. Quare fremuerunt, inquit Pſalmus, gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius? Vtamur ergo Dialectica Aſoti, & dicamus hos eſſe Eccleſiam Dei: Iozephum autem & Nicodemum eſſe Hæreticos, quòd ab iis diſceſſerint.

Reſponſio.

Quorſum autem hęc Brenti? Vide quantùm abſis à blaſphemia: dum Synagogæ ſtatum, quæ cum honore fuerat ſepelienda, cum Eccleſiæ ſtatu confers, quam fundauit Deus in æternum. Scilicet ad nouum aliquem Chriſtum nos ducere vultis, vt quod ſemel de Chriſto Dei filio factum eſt, id fiat iterum? Futurum vt occideretur Chriſtus, vt ſacerdotium legis transferretur, & alio Deo magis grato commutaretur, vt cæremoniæ Iudæorum ad coruſcantem Euangelii lucem velut vmbræ quædam euaneſcerent, Prophetarum vaticiniis prædictū erat: deq; temporibus illis, quibus hæc facta ſunt, ſcripſerunt Prophetæ, quòd in die illa peribit cor Regis, & cor Principum: & obſtupeſcent Sacerdotes, & Prophetæ conſternabuntur: Lex peribit à Sacerdote, & conſilium à Senioribus. Nox vobis pro viſione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occumbet Sol ſuper Prophetas, & obtenebrabitur ſuper eos dies: quæ omnia, ſicut ſcripta, ſic tum impleta ſunt.

Prædictū de Chriſto ut occideretur, non quòd occiſus ignoraretur in Eccleſia.

Hiere.4. Ezech.7. Michea 3.

Sed quis vnquam Prophetarum prædixit hoc futurum, vt poſteaquàm ſemel occiſus eſt Chriſtus, in credentium cordibus in æternum victurus, eum nihilominùs ab Apoſtolis prædicatū totus orbis ignoraret, & pro Deo coleret idola: tum quotquot in Apoſtolorum vices ſucceſſerunt, excæcati nihil viderent in ſacris literis: deinde poſt mille quadringentos annos, à neſcio quibus vobis Euangeliſtis ad veritatis cognitionē reuocaretur? Hoc eſt Brenti, quod vos vulgo nimis (heu) credulo perſuadere conati eſtis, per omne tempus id Eccleſiā caruiſſe Chriſto, ſtertenteq; ſponſo, ſponſam pro Deo coluiſſe laruas & idola, in ſacris literis enarrandis fuiſſe prorſus cæcam, miracula Sanctorum nihil aliud fuiſſe, quàm præſtigias Dęmonum. Cedò Brenti, quibus Prophetarum oraculis hæc ita futura prædictum eſt? Nam quæ tu de Chriſto facta ſcribis, multis antè ſeculis prædixiſſe Prophetas legimus. Quòd ſi ſoluere Chriſtum, hoc eſt, occcidere Chriſtum (Soluit autem Chriſtum, ſi quid Auguſtino credimus, qui dirumpit Eccleſiam

Augu. in 1. Ioan. Canonicam, tractatu 6.

Chriſtum ſoluere quid.

cleſiam,qui ſchiſmata facit, qui vel Eccleſiam à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia,vel Eccleſiã in ſe ipſa ſeparat ac diuidit)quid potuit verius dici, quàm quod in occidendo Chriſto conuenerunt vnanimi conſenſu Lutherus,Philippus,Brentius,Flaccus,Carolſtadius,Zuinglius,Oecolampadius, Caluinus,Moncerus,Pacimontanus,Menno,Suenckfeldius,Campanus,Seruetus, Paſtores,atq; miniſtri illis coniunсti?Nunquàm illi, quos tu commemoraſti,tam atrociter ſæuierunt in verum & viuum corpus Chriſti, nunquàm illud ita lacerarunt & conciderũt, ſicut à vobis laceratum, conciſum, & in partes innumeras diſſectum videre licet myſticum Chriſti corpus Eccleſiam. Et intereà de perſequutione querimini, & agnoſci vultis in vobis veterem Eccleſiæ fortunam, de qua dictum eſt: Non eſt ſeruus maior Domino ſuo: ſi me perſequuti ſunt, & vos perſequentur. Et quoniam coram huiuſmodi tribunali cauſa cadere videmini,ad aliud quod reliquum eſt,Chriſti tribunal appellatis,corã quo ſicut nunc magna cum fiducia ſtare vos gloriamini,ſic fore cõfiditis,vt in illa die ſumma cũ alacritate ſtetis aduerſus eos, qui vos anguſtiauerũt.Quid autẽ horũ Brenti nõ pari ac maiore etiã fiducia dicitur à Sacramentariis,ab Anabaptiſtis,& à reliquis Hęreticorum portentis? Num & hi minùs gloriantur, ſicut nunc magna fiducia, ita tunc ſumma cum alacritate ſe ſtaturos coram Chriſti tribunali? Num de perſequutione minùs queruntur,non ſolùm quam à Chriſtianis,verùmetiam quam à vobis ferunt Lutheranis, quos ferreum iugũ ſuis ceruicibus impoſuiſſe quiritantur, cũ à Pontificiis ligneo tantũ preſſi fuiſſent?ſicut ex iis,quę ſcripſere Ioannes Caluinus, & Ioannes à Laſko contra Ioachimum Vveſtphalum, iam anteà demonſtrauimus. Ac ſic iſti quidem de vobis queruntur, nihilò tamẽ & ipſi mitiores in alios non ſolùm Hæreticos,verũetiã Catholicos, quorum nõnullos publica lege lata extremo ſupplicio damnandos cenſuerunt, qui ad cor redeuntes, ad eam,quã deſeruerãt, religionẽ ſunt reuerſi,quos etiã extinctos humoq; ſepultos exhumari curauerũt. Docuit hoc,inquit Robertus Pręſul Arboricẽſis in libello,quẽ hoc anno ſcripſit, De compeſcenda Hæreticorum petulantia, cuiuſdam perſonæ triſte cadauer, poſt ſepulturam veſtro iuſſu cruci affixum, quòd præteritæ eius mens conſcia culpæ, ad cor rediens, peteret ac repeteret ſibi miniſtrari Eccleſiæ Catholicæ Sacramenta. Parco,inquit,nomini, quod me etiam tacẽte norũt oẽs Lutetiæ municipes. Parcit ille quidem nomini, ſed palàm eſt,id à Sacramẽtariis factũ eſſe,Geneuę proculdubiò:Nã ibi fas nõ eſt morituris Euchariſtię Sacramentũ dare. Quid autẽ crudelius & immanius fieri potuit? Quas vos nõ excitaretis tragędias,ſi qd eiuſmodi fieret à Catholicis, apud quos vt exhumentur aliquando mortui, ſupplicium tamen

In necem Chriſti cõuenerũt Hæretici non minùs quã oli Iudæi.

Ioann. 15

De uana fiducia Hæreticorum

de exhumatis non ſumitur. Quod autem ita graue facinus fuit admiſſum, vt in exhumatum cadauer tantoperè ſæuiendum eſſe putarent? Mori Chriſtianus, viaticum ſibi Chriſti corporis & ſanguinis adminiſtrari cupiebat. O facinus plùs quàm Tragicum. Cęterùm de Serueto quid ſtatuerit idem Caluinus, & quemadmodum ædito libello rectè in Hæreticos gladio vindicari docuerit, à nobis eſt ſuperiùs commemoratum. Cuius Diſcipuli clamant, cùm Scripturis eum ſuperare non poſſet, à vi & armis præſidium Caluinum eſſe mutuatum. Verùm abſit, vt nos Caluini de Serueto factum improbemus, quin laudamus potiùs. Si quod ille de Serueto fecit, factum idem fuiſſet ante triginta annos de primo hæreſeon harum omnium architecto, nullum inſigne magis exemplum diuinæ cuiuſdam clementiæ ædi potuiſſet. Seruatæ fuiſſent tot myriades Ruſticorũ, quibus libertas Euangelica, quam vos prædicaſtis, non ſolùm libertatem eripuit, ſeruitutemque duriorem effecit, verùm etiam & corporum & animarum exilium quàmplurimis attulit ſempiternum. Neque tot Principes partim cæſi, partim capti, neque tot viri nobiles interfecti, neque tot & tantæ fuiſſent in Germania calamitates conſequutæ, nec haberemus nunc Pſychotyrannos iſtos Brentios, Caluinos, Suenckfeldios, & qui ſunt de grege Picardorum & Anabaptiſtarum: qui cùm longè grauiſſimè ſæuiant in animos plurimorum mortalium, iniuriam ſibi tamen fieri putant, ſi quas à Chriſtianis, Catholicis, & Orthodoxis perſequutiones patiantur, cùm ipſi tamen Hæretici perſequantur Hæreticos: neque cùm ipſi diſcrepẽt ab orbe terrarum, ferant ab opinione ſua diſſentientes. Præclarè ſcriptum eſt ab Hieronymo: Scintilla res parua eſt, & penè, dum cernitur, non videtur, ſed ſi fomitem comprehenderit, & nutrimenta ſui quàmuis paruus ignis inuenerit, mœnia, vrbes, latiſſimos ſaltus, regionesque conſumit. Fermentum quoque res modica videtur & nihili, ſed cùm farinæ conſperſum totam maſſam ſuo vigore corrumperit, in illius vim tranſit omne, quod mixtum eſt. Ita & doctrina peruerſa ab vno incipiens, vix duos aut tres primùm in exordio reperit auditores, ſed paulatim cancer ſerpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis ſcabies totum commaculat gregẽ. Igitur & ſcintilla ſtatim, vt apparuerit, extinguenda eſt, & fermentum à maſſæ vicinia ſemouendum: ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus, maſſa, corpus & pecora ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereat. Arrius in Alexandria vna ſcintilla fuit, ſed quia nõ ſtatim oppreſſa eſt, totum orbẽ eius flamma populata eſt. Sic & in Saxonia Lutherus vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, quantum ex ea ſit incendium excitatum, quis eſt, qui ſiccis oculis commemorare queat?

Vi comprimẽdos eſſe primos hæreticorum conatus, ne uel paucis noceant.

Hieron. in cap. 5. ad Galat.

Digna

Digna vox eſt Bernardi,quæ celebretur: Auferatur malus,ne malos generet. Meliùs eſt, vt pereat vnus,quàm vnitas. Sed & Chryſoſtomus: Si quis, inquit, arrepto igne,domum hanc demoliri & incendere, altareq́; hoc diruere conaretur, nunquid quotquot hîc eſtis, lapidibus eum velut ſceleſtũ & improbum obrueretis? Quid igitur agendum cum eo,qui flammam infert,tali igne voratiorem,non lapidibus ædificatas domos demolientem,neq; altare aureum diruentem, ſed quod longè parietibus & hoc altari præcioſius eſt,Doctorum ædificium ſubuertentẽ ac deuaſtantem? Hoc faciens,qua quæſo venia dignus erit? Quid verius dici potuit? Quòd ſi fax illa furialis priùs extincta fuiſſet,quàm vel vnam domum aliquam inflammaſſet, non ita multa nunc in orbe Chriſtiano paſſim incendia videremus. Adeò verum eſt,quod ille dixit: Sæuit in bonos,qui parcit malis. Sæuit in pios,qui parcit impiis Hæreticis. Nulla eſt maior credulitas, quàm in arcendis Hæreticis benignum & clementem videri velle. Quòd ſi Saul Rex graues dedit pœnas, qui præpoſtera quadã ſua miſericordia pepercit Agag Amalechitarum Regi, quantò maiora ſupplicia manent eos Principes,qui non modò parcunt Hæreticis, verùmetiam receptum illis in terris ſuis dari permittunt, nec mouentur ea re quicquam, ſi quàmplurimos peſtilẽtiſſimis eorum erroribus infici videant. Certè non minorem hi culpam ſuſtinent, quàm illi ipſi,per quos miſeri mortales doctrinis variis & peregrinis abducti, in baratrum inferni præcipitantur, & incendiis gehennæ traduntur ſempiternis: neque minùs ab illis, quàm ab iis in illa trema die,quando cæli mouendi ſunt & terra, ſuppliciorum exigetur. Rectè nanque dictum eſt ab Ennodio: Non eſt grandis differentia, an letum inferas vel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere,qui hanc,cùm poſſit,non excludit. Error, cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm poſsis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ,qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Quid prodeſt,inquit Pius Pontifex illi,ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti? Cõſentire autem videtur erranti, ſi quid Gregorio credimus, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Verùm hac de re Principes ipſi viderint, quemadmodum ſuæ ſuorumq́ue ſaluti proſpiciant,neque corporum ſaluti modò, verùm & quę multò ſunt precioſiores, animarum.

Bernardus epiſt. 102.
Chriſoſto. homil. 7. in epiſtolã ad Romanos.
Principum eſt in Hæreticos animaduertere.
Ennodius in libro defenſorio duarum Synodorum, ſub Papa Symmacho habitarum.
Damaſus epiſtola 3.
Pius epiſt. 1.

Nam coram quo tu futurũ ſcribis, vt vos magna cũ fiducia ſtetis, omnes nos manifeſtari oportet coram tribunali Chriſti. Qua vos in re fiduciam veſtram collocaturi tum ſitis, neſcio, qui vos ab ipſius iudicis Chriſti corpore ſeparaſtis. Nos certè non in alia magis re ſpem

2. Corin. 5.
Quãtò maior & melior fiducia Catholicorũ q̃ Sectariorum corã tribunali Chriſti.

ſpem noſtram omnẽ defixam ſumus habituri, quàm quòd vniuſcuiuſq; noſtrum portio, caro & ſanguis eſt in eo ipſo, quem iudicem expectamus, Ieſu Chriſto Domino noſtro. Vbi portio noſtra regnat, ibi nos quoque regnaturos credimus: vbi caro noſtra glorificatur, ibi nos fore glorioſos confidimus: vbi ſanguis noſter dominatur, ibi dominaturos & nos perſuaſum habemus. Et ſi peccatores nos agnoſcimus, de communione tamen iſta confidimus: & ſi peccata noſtra nos prohibent, ſubſtantia tamen requirit: & ſi delicta noſtra nos excludunt, naturæ communio non repellit. Non eſt tam immitis Dominus, vt obliuiſcatur hominis, quem ipſe geſtat, quem noſtra cauſa ſuſcepit, propter quem horrendum ignominioſæ mortis ſupplicium adire dignatus eſt. Non eſt tam aſper & crudelis, vt non diligat carnem ſuam, membra ſua, viſcera ſua. Caro tua ſumus O Iudex viuorum & mortuorum, ſanguis tuus ſumus, membra tua ſumus, qualiacunque tandem, ſed membra tamen eſſe tua nunquàm deſiimus, nunquàm nos à corpore tuo, nunquàm ab Eccleſia ſancta tua, vel per hæreſim aliquam, vel per ſchiſma præcidimus. Carnem tuã Domine ne deſpexeris, carnem tuam odio ne habueris, carnem tuam ne condemnaueris. Nulla eſt alia ſpes, nulla fiducia, nulla gloriatio noſtra, niſi quòd tu caro noſtra es, quòd nos caro tua ſumus. Non gloriamur de meritis noſtris, non habemus in illis fiduciam noſtrã collocatam: de hoc ſolo gloriamur, in hoc ſolo confidimus, quòd membra ſumus illius corporis tui, quod pro nobis paſſum, crucifixum & mortuum, abũdè pro peccatis totius mundi ſatisfecit. Quamobrem ſi merita à nobis requiris, ecce proferimus tibi merita corporis tui, quod cùm de noſtro ſit, noſtra ſunt & illius merita: proferimus tibi meritum paſsionis tuæ, meritum crucis tuæ, meritum mortis tuæ. Hæc ſunt merita noſtra, quæ tu clementiſsime Domine nobiſcum pro immenſa benignitate tua communicare dignatus es: ſecundum hæc merita abs te iudicari poſtulamus, iis meritis freti, coram tribunali tuo nos intrepidi ſiſtimus. Noſtra ſunt, quia noſtri ſunt capitis: noſtri ſunt corporis, à quo nos nefario ſchiſmate nunq̃ præcidimus. Hæc merita interponimus inter nos & inter iudicium tuum: aliter iudicio tecum contendere nolumus, de quo ſolenniter proteſtamur. Cum hac fiducia Brenti nos accedemus ad tribunal Chriſti: hoc ſolo freti, quòd caro illius, quòd ſanguis illius, quòd membra ſumus corporis illius, nec aliter coram illo cauſam noſtram perorabimus. Cæterùm vos Brenti, num aliquid in illius carne & ſanguine ſpei collocare, num pari cum fiducia illius corporis merita vobis vẽdicare poteritis? A quo non ipſi modò vos per ſacrilegum ſchiſma præcidiſtis, verùmetiam tot præciſionum, tot ſectarum aliis duces & autores fuiſtis

Autoris ad iudicẽ chriſtũ pia precatio, & Catholica ſimul proteſtatio.

Miſera fiducia Brentij, qua ſe ſe & ſuos corã Chriſti tribunali cõſolari tentat.

fuiſtis,ac multò crudeliùs myſticum Chriſti corpus tractaſtis,quàm impii milites viuum illud,quod in crucem egerunt? Nam illi, ſicut prædictum erat,os non comminuerunt ex eo:vos autem quas ex eo particulas non feciſtis?Ego verò non dubitauerim affirmare,quàmuis nihilò ſitis nobis meliores, ſi tamen admirabili quadam eſſetis vitæ ſanctimonia cõſpicui,ſi fidem, de qua ſola gloriamini,tantam haberetis,vt eâ etiam montes transferre poſſetis, ſi facultates veſtras omnes in cibos pauperum erogaretis, denique quod magis mirum eſt, ſi corpora etiam veſtra omni genere ſuppliciorũ excruciãda pro Chriſti nomine traderetis,nihil hęc vobis omnia coram illo Chriſti tribunali profutura: ſiquidem extra Chriſti corpus nulla ſunt merita,quæ prodeſſe queant:In Chriſti corpore valent, quicquid valent merita noſtra. *Exod.12.* *1.Cor.13.*

Quamobrem redite Brenti,redite eò,vnde diſceſſiſtis.In Eccleſia noſtra Catholica nati, vel renati potiùs, Chriſti corporis membra facti eſtis.Ab hoc vos corpore nefaria præciſione ſeparaſtis,quãdo ex ea,in qua renati eſtis,exiuiſtis. Nolite exiſtimare,quòd vos Eccleſia Dei perſequatur:errorem veſtrum perſequitur,non vos:illum extinctum cupit,non vos.Nihil eſt hac matre noſtra clementius,nihil indulgentius.Simul vt errores veſtros agnoueritis,& aliqua reſipiſcẽtiæ ſigna dederitis, ſumma cum alacritate vos haud aliter,atq; prodigum filium benignus ille pater obuiis(quod aiunt)vlnis redeuntes excipiet, & erit maius gaudium ſuper vno peccatore conuerſo,quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis.Hãc vt vobis mentem Deus tribuat,ſupplices clementiam illius imploramus.Vtinam autem ille nobis aliquando dies illuceſcat, quo vos ab erroribus veſtris reſipiſcentes, ad Eccleſiæ gremium reuerſos videamus, & gaudeamus. Nullum ſpectaculum oculis noſtris iucũdius accidere poſſet. Tum primùm agnoſceretis,quas vos nũc perſequutiones vocatis,eas medicinas tantùm fuiſſe,quibus ſitiens veſtrę ſalutis mater Eccleſia vos ad ſanitatem reuocare conabatur. Sed hæc aduerſus Prolegomena Brentii ſcripta ſufficiant:cuius nos,cùm caput illud tractaremus,de autoritate Scripturæ, ſecundam Pericopen vidimus. Poſteaquàm verò finem huic operi impoſuimus,peruenit & prior in manus noſtras.Nobis verò propoſitũ non fuit,niſi ea tantùm confutare, quæ Sereniſsimo Regi noſtro per Petrum Paulum Vergerium dicata ſunt: non defuturos confidimus, qui laborem etiam reliqua confutandi minimè grauatim ſuſcipiant. *Ad Brentium & cum eo errãtes adhortatio Epiſcopo digna.* *Luc.16.* *De cõſilio ſuſcepti operis admonitio.*

(:)

PERO-

Habes iam pientiſsime REX, quoàd eius fieri potuit, paucisſimis confutata, quæ Petrus Paulus Vergerius à Brentio ſcripta, ſe coram tua Maieſtate defenſurum obtulit. Nec eſt, quòd hæc eius generis eſſe putes, quaſi non maximum in ſe pondus habere videantur, quin hæc talia potiùs eſſe iudicabis, vt ſi per eos, qui diſceſſerunt à nobis, obtenta ſint, nihil iam impedire queat, quominùs & alia quæcunque velint, obtineant omnia: neq; prohibere quiſquam poſsit, quò minùs quàm longiſsimè, quàmq; latiſſimè Sathaniſmus ille, quem in exordio libri huius recenſuimus, propagetur. Qui quod paſſim iam in orbe Chriſtiano tantos progreſſus fecit, cui rectiùs acceptum feremus, quàm iſtis, qui iudicādi de cauſa fidei poteſtatem cuiuis, etiam de fece vulgi permiſerunt? & quò minùs ab eo quiſquam deterreri poſsit, quoue maior eſſet id audendi cuiuis licentia, nihil in Scripturis obſcuritatis, nec præter eas recipiendū eſſe quicquam perſuaſerunt. Traditiones etiā Apoſtolicas in contemptum adduxerunt, vt aut Apoſtolicæ non eſſe crederentur, aut ſi maximè tales putarentur, nulla tamen earum obſeruandarū neceſsitati quiſquam adſtrictus foret. Patribus & Epiſcoporum Conciliis autoritatem omnem detraxerunt. Denique vnicuique conuenticulo ſe per ſummum ſacrilegium ab Eccleſia Dei ſeparandi, ſuoque cœtui nomen Eccleſiæ vendicandi poteſtatem fecerunt. Ex iſtiuſmodi dogmatum propagatione quid potuit aliud cōſequi, quàm quod proh dolor conſequutum eſſe videmus? Iam enim tot ſunt fides, quot voluntates, tot Eccleſiæ, quot Hæreticorum cœtus: iam à compluribus nihil certi creditur, dum à Sectariis quotannis propè fidei dogmata mutantur. Denique iam eò ventum eſſe, veriſsimè Ioannes à Lasko queritur, vt in atheiſmum homines inclinent, vel ruāt potiùs. Et hic eſt ſcopus, ad quem tendit Sathanas, ad quem intelligit ſe collineare non poſſe, niſi viis & rationibus, quas in hoc libro ſuo, quem confutandum ſuſcepimus, præſcripſit ſatelles eius Brentius. Nihil eſt Sathana ſuperbius, ipſam vt ſuperbiā ſuperbia ſua ſuperare videatur: quin ipſe potiùs ipſa ſit ſuperbia. Quamobrem non alia re magis offenditur, quàm quòd is, qui propter nos, noſtramq; ſalutem vſq; eò ſe deiecit, vt ſerui ſpeciem in ſe, cùm Dominus eſſet omnium, ſuſciperet, & quidem nocentis ſerui, & haud aliter, quàm è ſeruis facinoroſiſſimus quiſpiam capi, alligari, flagris cædi, conſpui, ad extremum omniū probroſiſſimo, & eodem longè acerbiſſimo crucis ſupplicio affici dignatus ſit, quòd is eò ſublimitatis euectus, adeò per humilitatem hanc ſuam & crucis ignominiam illuſtratus eſt, vt ad huius Ieſu cōſputi & crucifixi nomē ſeſe flectat, & ſubmittat omne

Vnde Sathaniſmus ortus hoc tempore.

Quomodo maximè Sathanas offendatur.

omne genu non ſolùm eorum,qui ſunt in terris,verùmetiam eorũ, qui vel apud inferos, vel apud ſuperos degunt in cælis: nec vlla ſit vſquam lingua, quæ non confiteatur Ieſum omnium rerum Principem ac Dominum à dextris aſſidere Deo Patri, vt regni communis gloriæque omnis conſortem. Eſt hoc illi mortis inſtar,quòd qui conſputus,qui flagris cæſus,qui cruci fuit affixus,eum tanquàm Deum ab omnibus coli videt,inuocari,adorari,glorificari. Quamobrẽ omnia facit, vt hanc illius gloriam, quam ſibi potiùs deberi putat, infringat:hoc eſt,in quo neruos ſuos omnes ſibi contendendos eſſe putat. Nec verò ſtatim orditur ab eo,quod imprimis habet propoſitum,non ipſum ſtatim caput aggreditur, cùm non ignoret,quòd ſi ſumptum inde fuerit exordium,ſe non facilè quicquam eſſe profecturum. Sic enim hoc mentibus mortalium eſt infixum, quòd mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus per omnia Deo Patri ſit æqualis,quòdque par honos,par ei gloria debeatur,vt ſi quis populo contrarium perſuadere ſit conatus,non aures ei modò non accommodent, quicunque Chriſtiani cenſeri gaudent, verùmetiam vt ab eo manus abſtineant, ſibi temperare non poſſint. Hoc itaque cùm exploratiſsimum habeat ille,quo nihil eſt callidius,non ſtatim prorumpit, quò cogitat, ſed priùs animos hominum ſibi præparat, quò faciliùs impias & blaſphemas opiniones ſuas illis inſerere queat. Porrò præparandi ratio hæc eſt, vt aſſuefaciat homines nihil non agere per contentionem & inanem gloriam,de quouis doctrinæ genere iudicandi ſibi poteſtatem arrogare,neq; moueri quicquã ea re, quòd de hoc aut illo dogmate ſemel iudicium Eccleſiæ interceſſit,quin eò potiùs audaciæ atque amentiæ progredi,ſuum vt iudicium orbis totius Chriſtiani iudicio anteponant,nihil apud eos Patrum,nihil Conciliorum & Pontificum autoritas, nihil tot ſeculorum totius populi Chriſtiani conſenſus valeat: neq; recipiant quicquam præter Scripturas, in quibus cùm nihil obſcuritatis eſſe perſuaſum habeât, ſibi quiſque eas interpretandi autoritatem vſurpet, nec ſenſu ſuo cuiquam cedât, etiamſi ſecùs eas eſſet ſanctorũ Patrũ cœtus omnis interpretatus iam inde ab Apoſtolorum tempore: priuatum ſuum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponant, ac priùs ab Eccleſia Dei diſceſſionem faciant,priùs Cathedram contra Cathedram conſtituant, & altare contra altare erigant, quàm vel in minimo de ſua ſententia dimoueri ſe patiantur. Poſteaquàm verò diſceſſio ſemel facta fuerit vel in re non maximi momẽti, quæ naturâ ſuâ iudicari poſſit indifferens: poſteaquàm eò ventum erit,vt in qua Chriſti fidem imbutus,& per Eccleſiæ Sacramenta membrum corporis eius factus eſt aliquis,eam Eccleſiã non tantùm deſerat,verùmetiam Eccleſiam eſſe neget, ac ſeorſum colligat,

Quib' gradibus nunc Sathan orbem ſeducere, & à Chriſto auertere ſtudet.

gat, iam omnibus inſidiis Sathanæ magis ſit oportunus, & proficit
2.Tim 3. in peius indies, errans, & in errorem mittens: nec eſt iam doctrinæ genus vllum tam pernicioſum, tam impium, tam blaſphemũ, quod tali, qui ſe vltrò ab Eccleſia Dei præcidit, nõ facilè perſuaderi queat. Quamobrem in hoc Sathanæ ſtudium omne conſumitur, vt ſicut lupus ouem ſecernit à grege, ſicut accipiter columbam ab agmine volantium ſeparat, ſic & ipſe poſſit aliquem à cœtu fidelium, quæ vocatur Eccleſia, ſegregare. Quod vbi perfecit, iam eum ſic ſuæ poteſtati ſubiectum habet, nihil vt ſit, quod ei rectè non poſſit imperare. Docuit hoc ipſa magiſtra rerũ experientia. Non enim vſquam ferè factum videmus, vt ſubitò Sathanas ad ea proſiliret inculcanda, quæ ſimul vt eſſent prolata, mentibus hominum horrorem incuterent: qualia ſunt, nullum vt eſſe Chriſtianorum ſacerdotium, nullũ ſacrificium crederetur, vt Chriſti corpus realiter eſſe præſens in Euchariſtiæ Sacramento negaretur, & ſi quæ ſunt alia magis etiam impia. Ab iis grauioribus nunquàm illi viſum eſt exordiri, quòd id cauſæ ſuæ minimè iudicaret expedire, verùm in leuioribus quibuſdam ſic eos aſſuefacere voluit à ſenſu & conſenſu totius orbis Chriſtiani diſcrepare: ſic quòd ipſi contrà ſenſiſſent, id ſolum rectũ putare, tuerique mordicùs & defendere, vt impia & ſacrilega ſeparationis conſilia ſequi mallent, quàm ab eo diſcedere, quod ſemel in animum induxiſſent. Poſteaquàm verò ſemel ad ſeparationis conſilia ventum eſt, iam nihil ei fuit negotii, ſeparatis ab Eccleſia Dei cætera quæ vellet omnia perſuadere. Neq; verò noſtris tantùm temporibus hoc ita factum eſt: etiam priſcis illis ſeculis idem legimus eueniſſe. Nihil autem eſt neceſſe vel altiùs rem repetere, vel abire longiùs, cùm à finitimis nobis Bohemis & Germanis exẽpla recentiora rectè peti poſsint? Patrum noſtrorũ memoria Bohemi & Morauí in re, quæ non maximi momenti videri poterat, ab orbe reliquo Chriſtiano diſceſſionem fecerũt: num hac vna in re diſceſſionem feciſſe contenti fuerunt? nihil minùs: quin qua diſceſſerant illi, qui priuata ſua libidine potiùs, quàm autoritate ſibi calicem vſurparunt, eâdem ſacrilega audacia diſceſſerunt ab illis viciſsim alii, multò iam grauioribus erroribus inuoluti. Itaque multa videre licet oppida in Bohemia & Morauia, vbi poſteaquàm in vſu Sacramenti Euchariſtiæ diſceſſum eſt ab Eccleſia Catholica, multæ ſunt aliæ diſceſsiones conſequutæ, ita vt vel in vna domo aliqua, varias fides inuenire liceat, dum aliud maritus, aliud vxor, aliud liberi, aliud credit familia? Quid autem? An idem in Germania non accidit hoc noſtro quoque infelici ſeculo? An idem nuper adeò poſteaquàm è ſui corporis diuerſorio ſanctus ille pater tuus cœleſtem in domum migrauit, in tuo quoque regno & adiunctis illi terris pientiſsime REX non vſu venit?

De Bohemis & Morauis.

De Germanis & Polonis.

venit? Vnde enim factum eſt diſceſſionis initium? quod fuit iſtarum tot ſectarũ, quas in tuis quoque terris tam diſſectas videre iam licet, exordium? A minutioribus quibuſdam in ſpeciem cœptum eſt. Sed euenit illud, quod ſcriptum eſt: Qui modica ſpernit, paulatim decidit. Modicum quiddam viſum eſt initiò, veſci carnibus in Quadrageſima vel Proſabbato, quod cùm neceſſitate fit exigẽte, certum eſt nihil in eo piaculi committi. Cùm autem id ex contemptu fieret, cùm Eccleſiaſticas Traditiones pro nihilo ducere, homines audaces & ſibi placentes aſſueſcerent, paulatim decidentes, vide quò tandem ſint impietatis prolapſi. Magna iam ex parte non de calice laborant, aut de vxoribus Sacerdotibus permittendis, neque contenti ſunt plerique deieciſſe imagines Chriſti crucifixi, ſimulachra nullo contumeliarum genere non affecta concidiſſe, & ſacerdotium & ſacrificium abrogaſſe, ſacra ſimul omnia peruertiſſe, ipſum etiam ſacroſanctum in Euchariſtiæ Sacramento Chriſti corpus è templis eieciſſe, & (proh facinus horrendum) pedibus conculcaſſe, & eius generis alia pleraque patraſſe, quæ vix vlli, quamlibet etiam immanes barbari, fuerant deſignaturi, quos immanitate ſua nõnulli ſuperaſſe minimè contenti, huc tandem impietatis proruperũt, vt inter capita ſuæ confeſſionis hoc etiam ponere non dubitarent: ſolum Deum Patrem & neminem alium adorari & inuocari debere, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt. Et eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum, alium interceſſorem, procuratorem & mediatorem habemus nullum, preter vnum Dominum IESVM CHRISTVM. An autem hæc non eſt ipſiſsima Serueti hæreſis? qui pridem iam extinctos Arrii & Macedonii errores, hoc infelici ſeculo noſtro nobis in lucẽ reuocauit? Potuiſſet autem huc audaciæ progredi quiſquam, vt hæc aſſereret, à quibus piorum aures abhorrent omnium, niſi priùs ei perſuaſum fuiſſet, quod in hoc ſuo libello docet Brentius, etiam ea, de quibus decreta legitimorum Conciliorum interceſſerunt, iterum in diſceptationem vocari fas eſſe? quòd nihil Patrum, nihil Conciliorum, ſed Scripturæ ſolius valere debet autoritas, extra quam recipi nihil oporteat, de qua cuiuis etiam è vulgo iudicare liceat, quæ cùm obuia ſit cuiuſque ſenſui, quò minùs eam interpretetur arbitrio quiſq; ſuo, prohiberi nemo debeat. Hæc ferè ſumma eſt eorũ, quæ in ſuis iis Prolegomenis perſuadere conatur Brentius, quæ ſe coram tua Maieſtate defenſurũ offert Vergerius. Quę ſi recepta ſint (quod pro ſua miſericordia prohibere Deus velit) ſi benè ſopitos Arrianorum ignes ſuſcitare, deq; doctrina religionis, quin & de Conciliorum Decretis vnicuiq; ſibi iudicium arrogare licitum fuerit, credat Maieſtas tua, quòd breui

Eccl. 19.

Sũma Prolegomenorum Brentij.

 tempore

tempore Chriſtiani eſſe deſinemus,& pro Chriſtianis non iam Lutherani tantùm aut Zuingliani,verùmetiã & vocabimur, & erimus Arriani,neq; deinceps ampliùs Chriſtum eſſe Deum profitebimur. Verùm abſit,vt in pii cuiuſquam mentem hæc tam impia cogitatio veniat vnquàm. Quin autem huc ſpectẽt conſilia Sathanæ dubium non eſt,quando per Brentium & eiuſdem factionis alios ea profert, quę nos hoc ſcripto noſtro cõfutanda ſuſcepimus. Neq; verò cauſam video, ſi permiſſa fuerit poteſtas Zuinglianis aut Lutheranis,ea quæ ſemel autoritate Conciliorum rectè definita ſunt in dubiũ reuocandi,cur eadem Seruetianis quoq;,ſiue nouis Arrianis permitti nõ debeat:quod ſi factum ſit,nihil eſt quod quiſquam hæſitet,quin Eccleſiæ Dei plus negocii ſit exhibitura Seruetiana, quàm vlla hæreſis alia:cùm nulla ſit vel in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis exercitatior,vel diuinæ legis oraculis inſtructior, vt ſemper cum eis diſputationem Catholici declinauerint, quam quoties effugere non licuit,Patrum illis traditiones obiecerunt potiùs, quã vt ſcripturarum armis congredi velint,ſicut in hoc Scripto noſtro locis aliquot à nobis demonſtratum eſt.

Ad Regem adhortatio. Cum itaque nõ obſcurè videat Maieſtas tua quorſum tendant Sathanæ conatus, nimirum vt Chriſtum gloriam obſcuret, & illius immenſi beneficii memoriam, quo nos pro nobis in cruce moriẽs afficere dignatus eſt, obruat obliuione ſempiterna, quam etiam ob cauſam & Chriſmatis vſum, & cruce ſignandi morem, tot lędoriis & ſcommatis inſectatur:hæc inquã,cùm vel ipſa luce clariùs perſpiciat Maieſtas tua,cùm ab aliis impiis dogmatibus,tum ab iis quæ traduntur in hoc Brentii ſcripto,quod refellimus,diligenter tibi cauendum eſſe putabis.Hæc enim ſunt, quæ Sathaniſmo feneſtram aperiunt. Quem ſi tu voles ex regno tuo terriſque tibi ſubiectis exterminatum,ſicut velle certè debes(Nam & Catholici Regis officium hoc abs te requirit, & patriæ leges exigunt,& fides,quam iureiurando firmatam, quando capiti tuo diadema regium imponebatur, cùm Eccleſiæ Dei,tum regno tuo obſtrinxiſti,modò non ædita voce flagitat,vt hoc tam periculoſo tempore præſtes tandem,quod iuratus promiſiſti)ſi voles igitur exterminare Sathaniſmum ex iis populis,quos clementiæ tuæ regit imperium, laudatiſſimorum Imperatorum Gratiani,Valẽtiniani, Theodoſii,Marciani veſtigia ſequutus,non modò non feres, vt iudicandi ſibi poteſtatem de religionis doctrina quiuis arroget de populo, verùm ne diſputare quidem, nec in diſceptationem ea vocari permittes, quæ ſemel in Conciliis Oecumenicis iudicata, recteq; ſunt diſpoſita: ſed cunctos populos tibi ſubiectos in ea religione verſari iubebis, quam Petrus Apoſtolus tradidit Romanis, quam ſucceſſores eius Pontifices Romanos

ſemper

ſemper eſſe ſequutos,ac nunc etiam ſequi claret,quam ex quo tempore Chriſti ſuſceperunt Euangelium maiores tui Poloniæ reges, vnà cum ſubiectis imperio tuo populis, non tantùm ab ea non defecerunt vnquàm,verùm ſic in ea ſe per hos prope ſexcentos annos geſſerunt,vt ex integrè inuiolateque conſeruata Chriſtiana religione ſummam pietatis & conſtantiæ laudẽ retulerint. Quare ſi tibi dixerit aliquis,Ecce hic eſt Chriſtus, Ecce illic, Ecce in ſolitudine,nó exeas:Ecce in penetralibus,non credas, quin ibi potiùs Chriſtũ eſſe perſuaſũ habeas, vbi corpus eius eſt Eccleſia. Porrò Eccleſiã ibi eſſe ne dubites, vbi ſancti maiores tui piè ſanctéq; tot ſæculis Deum coluerunt,vbi tu quoque Chriſti corpori per Baptiſmi Sacramentum inſitus, Chriſti nomen primùm audiuiſti, & Euangelicis præceptis inſtitutus,Chriſtianus dici & eſſe cœpiſti. Hanc & non aliam Eccleſiam eſſe Dei ſic tibi perſuaſum ſit, nunquàm vt ſecùs aliquid perſuaderi tibi patiare. Nec vlla tibi magis quàm ſeparationis conſilia fugienda eſſe putes, quæ veriſsimè pernicioſa vocat Auguſtinus & Sacrilega, quæ quantoperè Deus execretur,vel exemplũ in Chore,Dathan & Abiron æditũ documento nobis eſſe poteſt. Sed quid eſt neceſſe longiùs exempla petere? Quæ Petricouiæ, vbi Comitia regni maiora haberi conſueuerunt, proximo ſuperiore anno acciderunt, tenes procul dubio memoriã. Domus illa in qua de ſeparationis conſiliis actum eſt,quemadmodum turbine diiecta ſit, non ignoras: neque diſſimile quiddam factum eſt de magnificis regni Conſiliariorũ ædibus, ſimul de ea domo, in qua tu cum illis de rebus ad ſalutem regni tui pertinentibus deliberationem ſuſcipere cõſueuiſti:quin & regia tua non fuit intacta. Noli putare fortuitò hęc ita eueniſſe. Nam quid impediuiſſet alioqui,quò minùs idem fieret de oppidanorũ ædibus, quæ magis etiam eſſe videbantur eiuſmodi caſibus opportunæ? Sed quòd in illam potiſſimùm domum tempeſtas deſęuiit,in qua de ſeparationis conſiliis deliberatio fuit habita,quòd reliquarum etiam tecta diſturbauit, vox quædam fuit Dei, conſilia ſeparationis deteſtantis, ſimul & tibi,& iis, quæ tibi ſunt à conſilio denunciantis, niſi fortiter illis reſtiteritis,niſi gnauiter Catholici Regis,Catholicorumq́ue Senatorum officio functi fueritis, futurum,vt ſicut nunc in faſtigia domorũ,ſic non ita multò pòſt in capita quoq; veſtra multò grauior tẽpeſtas deſęuiat. Siquidẽ approbari videntur ſacrilega ſeparationis conſilia, dum viriliter eis non reſiſtitur,per eos præſertim,qui & poſſunt & debent. Vtinã ſim falſus vates,ſed niſi maturè proſpectum,niſi tempori peſtilentibus iis conſiliis obuiam itum fuerit, quæ Germaniam, quæ non ita multò antè Angliam quoque calamitates peruaſerunt,eædem & nobis veniunt expectandæ. Mirum eſt autem,quorũ exitus perhorreſcimus

Matth.24

Auguſt.li. 3.cõtra Epiſtolã Parmeniani cap. 2.

Numer.16

Omẽ de ædibus Polonicis, turbine nuper diiectis.

omnes, eorum imitari facta, pleroſq; minimè formidare. Sed hæc, quorum in hoc ſeculo nobis metus impendet, leuiora videri poſſunt. Nam quantacunque ſint, finem tamen aliquando conſequuntur. Cæterùm ea quàm ſunt horrenda, quæ Iudex ille viuorum & mortuorum ab iis expetiturus eſt, qui cùm ſemel corpori ſuo fuiſſent inſiti, ab eo ſe per ſacrilegium ſchiſmatis præciderunt? Nulla poteſt eſſe vis orationis tanta, quæ pro dignitate poſsit eorum atrocitatem explicare. Quantò pluris eſt anima, quàm corpus, quantò ſunt æterna & nunquàm finienda caducis iſtis ac momentaneis grauiora, tantò ſunt futuri ſeculi ſupplicia, quàm huius, atrociora. Quamobrem vt pœnas iſtas temporarias effugere liceret, ab æternis tamen illis, quis eſt, qui liberare queat? quæ tantò ſunt horribiliores expectandæ, quantò maior fuerit in hac vita peccatorum impunitas. Tarditatem namque Deus ſupplicii grauitate compenſare conſueuit. Quam etiam ob cauſam celebre dictum illud habetur, quòd nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior roboratur. Sed nolo pluribus, ne de tua conſtantia dubitare videar. Hoc tantùm abs te peto, noſtrum vt laborem hunc tua potiſſimùm cauſa ſuſceptum boni conſulas. Qui non alio certè conſilio ſuſceptus à nobis eſt, quàm quòd honori tuo, quòdque ſaluti tuæ pro virili noſtra proſpectum eſſe cupiebamus. Eſt ne mortalium quiſquam, qui tibi pluribus & maioribus, quàm ego, ſit beneficiis obſtrictus? in quem tu tot tam illuſtria minimè vulgaris gratiæ tuæ documenta dederis? Quæ iudicio multorum eſſe cumprimis expetenda videntur, an ea plena manu (quod aiunt) in me non contuliſti? In me, inquam, non modò nihil tale cogitantem, verùmetiam vt aliis potiùs honores iſtos mandares, quibus imparem eſſe me iudicabam, ſemel atque iterum precibus abs te contendentem. Ego verò quæ tantoperè vulgus admiratur, quorum adipiſcendorum cauſa, nullos à pleriſque labores non ſuſcipi, nulla pericula non adiri video, nunquàm ea mihi maximi facienda eſſe iudicaui. Quin ſi qua neceſſitas id exigat, præcipuè verò, ſi Chriſti cauſa poſtulet, huius ipſius Chriſti fretus auxilio, maiore cum alacritate, quàm ſuſcepi, fumos iſtos dimiſerim, quibus multorum oculi perſtringuntur. Quamobrem non hæc ſunt, quæ mihi maximi facienda eſſe putaui, non opes, non honores, qui Dei primùm beneficio, deinde tua quoque liberalitate mihi meritis meis ampliores obtigerunt, ſed iudicium iſtud tuum de me, ſed voluntas iſta tua tam propenſa augendi & honeſtandi mei: hæc verò ſunt, quæ me tibi ſic deuinxerunt, vt cùm dignitatis, tum ſalutis tuæ cauſa nihil non & facere, & pati ſemper ſim paratus.

Ex ſententijs Augustini ſententia 42.

Integritas & modeſtia præclara Scriptoris.

tus. Quamobrem cùm hoc ab Hæreticis agi viderem, quandoquidem intelligunt ſe pietatem tuam in ſuas partes pertrahere nulla ratione poſſe, vt ſaltem nuncupandis nomini tuo libellis, quaſi cum illis faceres, tibi ſuſpicionem conflarent: ſimul omnes machinas adhiberent, quibus de tuo ſtatu dimoueri tamen aliquando poſſes, credibile non eſt, quanto dolore exarſerim, cùm eos in contaminandum nomen tuum, in oppugnandam ſalutem tuam, tanto ſtudio incumbere perſpexiſſem. Qua quidem in re nemo fuit ex omnibus audacior Vergerio, qui tibi Chriſtiano, Catholico, & Orthodoxo Regi, perſuadere ſe poſſe putauit, vt Eccleſiæ Polonę te caput conſtitueres, deque doctrina religionis iudicandi tibi poteſtatem arrogares, quò ſic, qui profitemur hactenùs nos credere ſanctam Catholicam Eccleſiam, profiteremur iam deinceps, nos non credere Catholicam, ſed Polonam Eccleſiam, & ſacrilega diuiſione nos ab orbe reliquo Chriſtiano ſepararemus. Quod pro ſua miſericordia procul Deus auertat. Hanc effrenatam hominis audaciam tuli grauiùs, quàm vt ſilentio diſſimulare poſſem. In hanc igitur harenam, prouocatus ab eo, deſcendi, vt quam ille nomini tuo labem inferre conatus eſt, eam abſtergere pro virili mea contenderem. Nouiſti me pientiſſime REX, in tuis & ſancti tui parentis oculis aſsiduè verſatus, bonam vitæ meæ partem traduxi: non ego tibi vel opibus, vel oris dignitate, vel fumoſis imaginibus, vel aliis hoc genus aut corporis, aut fortunæ bonis fui commendatus vnquàm: cæterùm ſi qua fuerunt in me, quibus hæc ornamenta deberi putares, quæ tu pro bonitate magis tua, quàm pro meritis vllis meis tam prolixè, tamque liberaliter in me contuliſti, ſi quæ fuerunt, inquam, quæ tu ſpectanda iudicares in me, quo tempore tantam tuam ſolicitudinem de me in Epiſcoporum Collegium cooptando declaraſti, nihil eorũ deceſſit, poſteaquàm ſum Epiſcopus deſignatus, ad ſtudium verò ſacrarum literarum permultũ acceſsit. Etenim vocationis meæ memor, totos octo annos hos, quibus indignus ego, ſic Deo permittente, ſic te modò non compellente Epiſcopum ago, non in alia re magis, quàm in meditatione diuinæ legis conſumpſi, neque ſtudii, laboris, diligentiæ quicquam prętermiſi, quò poſſem eorum dogmatum non omninò rudis eſſe, de quibus hoc infelici ſeculo noſtro tam graues controuerſias excitatas eſſe videmus. Quò ſum autem illa perſcrutatus diligentiùs, hoc in ea fide Catholica & Orthodoxa magis acquieui, quam à ſanctis Maioribus noſtris per manus nobis traditam accepimus. Non te fallo pientiſsime REX, non te fallo: Sic in extremo die meo propicium experiar iudicem illum viuorum & mortuorum, non te fallo. Cur autem fallerem? quam vtilitatem inde caperem?

Studium Pauli Vergerij.

Epiſcopi Hoſij ſedulitas & induſtria.

Obteſtatio Epiſcopi ad Regem ſeria.

accipe, ſecùs vt non poſſim, etiamſi coram ipſo Deo, qui ſcrutatur cordis abdita, ſit dicendum, cùm nihil ſit, quod minus in me cadere queat, quàm vt aliud in lingua promptum, aliud in pectore clauſum habeam. Quòd ſi vel morte mea ſalus ac trãquillitas Eccleſiæ repræſentari poſſet, equidem non dubitanter eam oppeterem, illius auxilio fretus, qui cùm inimici eſſemus, mori pro nobis & horribili ſupplicio crucis nos ab æternis gehennæ ſuppliciis liberare, Deoque Patri cæleſti morte ſua reconciliare dignatus eſt. Sed ego nullam aliam repræſentandæ ſalutis, & reſtituendæ tranquillitatis Eccleſiæ Dei viam & rationem inuenio, quàm ſi ordo in illa retineatur, ſi ad quod quiſque miniſterium vocatus eſt, illud implere conetur, ſi prima quidẽ Scripturis autoritas tribuatur, ſed proximum ab ea locum Eccleſiaſticæ Traditiones obtineant, nec in Scripturarum interpretatione ſuum quiſque priuatum, ſed Eccleſiæ Catholicæ ſenſum & conſenſum ſequatur, ſi ſacrilega ſeparationis conſilia haud aliter atque præſentiſſimum venenum fugiantur, ſi deniq; omne ſtudium ab iis, qui debent & poſſunt, impenſum fuerit, in vnitate ſpiritus in vinculo pacis retinenda, quò ſic omnes vnum corpus & vnus ſpiritus effecti, vnanimes vno ore honorificemus Deum & Patrem Dñi noſtri Ieſu Chriſti, cui ſit laus, honor & gloria in ſempiterna ſecula.

(:)

FINIS.

LECTORI CANDIDO.

Abſolutum iam hoc eſt opus CHRISTI ſumma gratiâ, quod non ſolùm peritis & ſtudioſis literarum ſacrarum, uerùm etiam ijs omnibus, qui de Religione doctrinam nunc inter partes maximè controuerſam ſcituq́ nulli non neceſſariam uelint cognoſcere, non poteſt non utiliſſimum & gratiſſimum eſſe. Lege Magnum hunc HOSIVM Epiſcopum, quiſquis es ueritatis & pietatis amans, confirmabis profectò pectus præſenti uelut ac diuino quodam antidoto aduerſus graſſantes hodie Peſtes & Sectas, cauebis à Pſeudoprophetis, nec inſanis illis uocibus mouebere: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic: quin potiùs & ſano intellectu, & Chriſtiano affectu præditus amplecteris eam, quæ ſecundum pietatem doctrina eſt, & ſcies, quam lucem in tanta errorum caligine, qualem aduerſarij nobis offundunt, tutò ſequare. Etſi uerò, ut nihil celemus, digniſſimus hic Author, quem ſua uirtus & doctrina ita commendat, ut alieno præcone non admodum egeat, etſi, inquam, is non diſtinxerit hoc opus in libros & paragraphos, ut quidam uocant, ſed continuam textus ſeriẽ amanuẽſis illius ubiq́ ſit ſequutus, & capita tantùm poſteriora maiuſculis expreſſerit, nimirum de authoritate ſcripturæ, de Traditionibus, & de Catholica Eccleſia: Tamen quoniam ſic uiſum eſt eruditis, quorũ hac in parte iudiciũ, ut ſperamus, Author nõ contemnet, acceſſit ea, quã uides, totius operis in libros quinq́ diſtributio. Tum ut minore negotio & maiore cum fructu omnia legantur, facta eſt illa ſectio linearum ſeu uerſuum, ut ubi noui aliquid ſenſus, aut alterius tractationis eſt initium, initiales etiam literæ proponantur. Quæ res mirum quantoperè Lectorem iuuet ac recreet, non ſolùm in legendo, ſed multò magis in intelligendo: ac de mente quidem uerbisq́ ſcriptoris nihil decedit, niſi quòd ſenſus ubiq́ magis perſpicuè & ordine quodam accipiatur. Quare laborem hunc noſtrum & ſtudium in hoc opere illuſtrando, ſi gratus es Lector, boni conſules, nec ſpernes opinor, quæ marginibus adſcripſimus, ſummam ferè argumenti, quo de agitur, paucis complectentes. Vale in Chriſto ſemper, & Catholicum Epiſcopum in Catholica Eccleſia Catholicè ſanctéq́ docentem audi Catholicus: alienorum, ut Brentij & Vergerij, uocem nec audi, nec ſequere Sectarius.

9-3-2